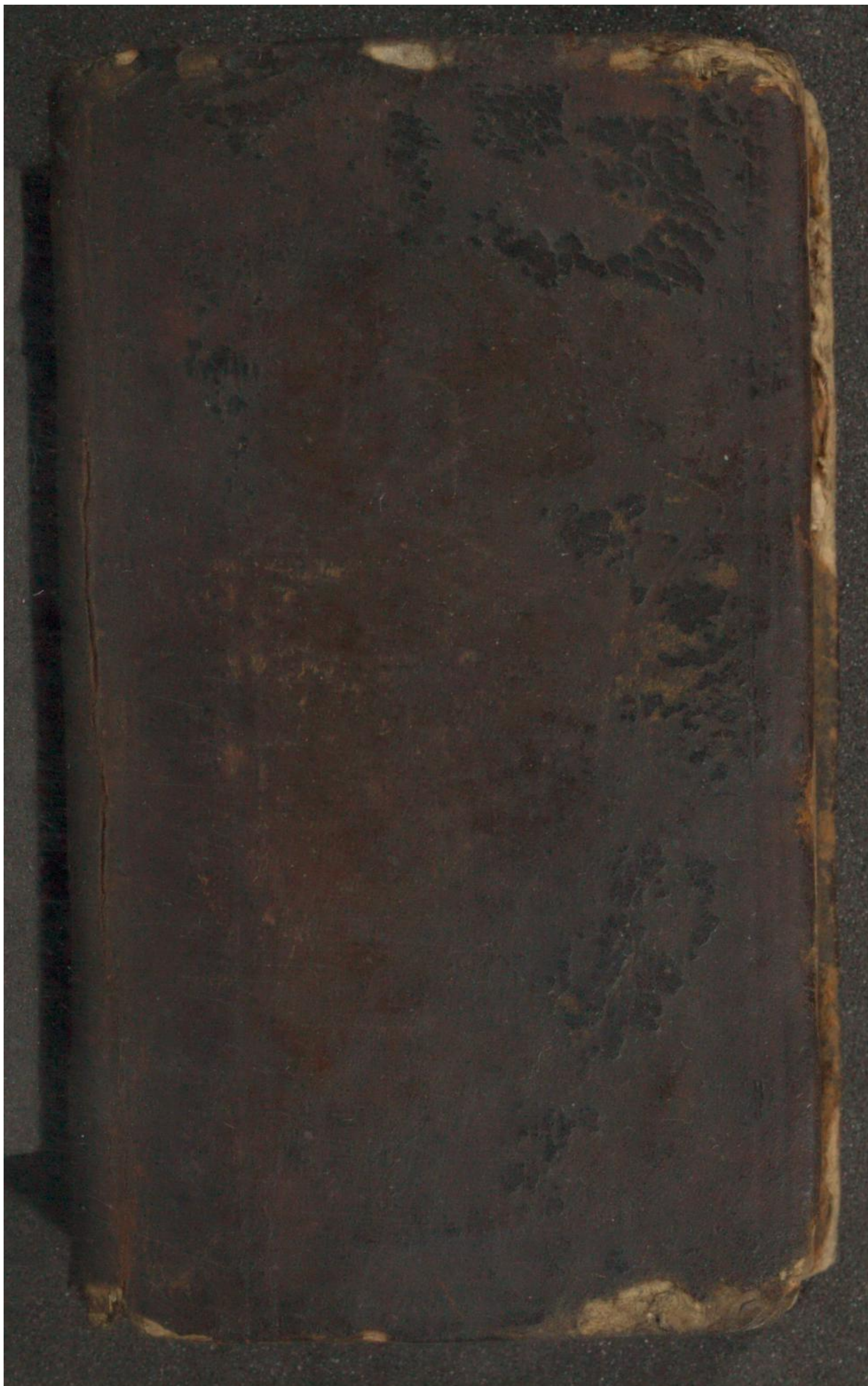

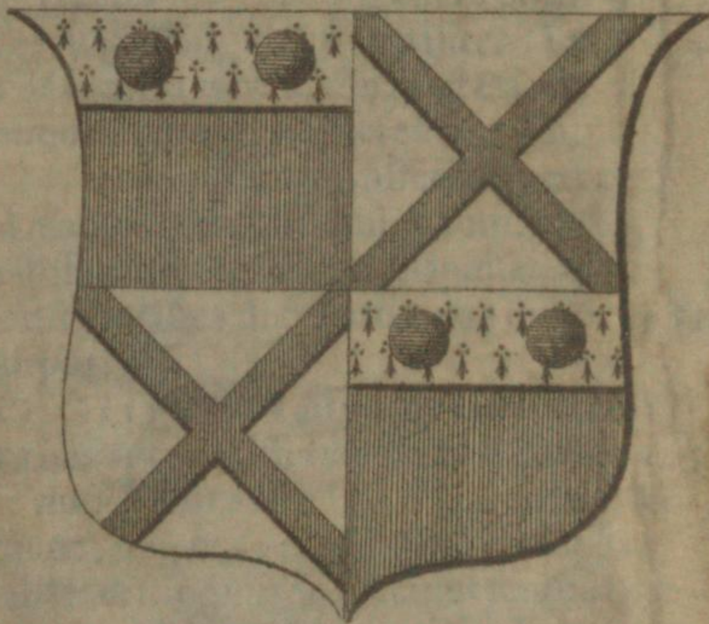

mior est, ac proinde rectè propria, in compara...

Charles Walmesley.
Westwood.

alteram dici, id est, aliter se habentem. Qui enim ...
calidus nunc factus est frigidus, per hoc aduenie...
alteratus dicetur, vel aliquo modo alteram seipso priùs
est, aliter se habens, quàm prius. Differentia autem ...
pria, non facit rem alteram tantum aut alteratam, id e...
bentem, sed etiam aliud facit ...

Fran: Massy

IOHANNIS IONSTONI

THAVMATOGRAPHIA NATVRALIS,

In Classes decem divisa:

in quibus

ADMIRANDA

COELI,
ELEMENTORVM,
METEORORVM,
FOSSILIVM,
PLANTARVM,
AVIVM,
QVADRVPEDVM,
EXANGVIVM,
PISCIVM,
HOMINIS.

Editio Secunda priore auctior.

Tho: Walmesley

AMSTELODAMI,

Apud IOANNEM IANSSONIVM.

ANNO M. DC. XXXIII.

Aggredi quæque ſine ullo pudore in indaganda natura debemus, cum in omnibus ipſius numen & honeſtum pulchrumque ſit ingenitum.

Ariſtoteles C. 5. de partibus animal.

Hinc Galenus de uſu part. lib. 15, cap. 6.

Ἅπαντα θαυμαστὰ τῆς φύσεως ἔργα.

Illuſtriſ

Illuſtriſsimo

Boguſlao Comiti in Leſzno Palatinidæ Belſenſi,

Salutem & Obſervantiam.

CVr ſecundam hanc naturalis Hiſtoriæ editionem, Tuo, Illuſtriſs. nomini inſcripſerim, non eſt quod multis exponam. Scis imprudenr mutari patronum, ſub cujus tutela inictus ſtetiſti; & jure ſibi cuncta vendica-, cui omnia debentur. Quo animo exceris priorem, amor erga me tuus teſtatur. inc cum mutuum reponere (totus enim ex fficio tuus eſt) nequeam, omnia redhoſtienti loco Tibi deberi, quæ alias à me prociſcuntur, fateor. Petere ut redux hoc uali quali cum fœnore debitum, recipias, pervacaneum videtur. Tuæ enim, id eſt, enè compoſitæ mentis, fluctuare circa illa on poſſe, quæ ſemel maturè approbata ſunt, metuo ne, non ſua ſponte feciſſe dicaur, qui rogatus feciſſe viſus eſt. Quia ta-

men majora genio Tuo debentur, nunc [...]
re nequeo, brevi polliceor, ſine vitio peta[...]
ut iſta expectandi tædium fallere patia[...]
donec illa ſequantur. Quod reliquum [...]
Deum ſupplex oro, ut Te ſpiritu ſuo ind[...]
nenter regat, ab omni malo tueatur, ut [...]
virtutum & eruditionis iter, in quo ha[...]
infeliciter hactenus multorum cum appla[...]
ſu progreſſus es, firmo pede calcare perg[...]
& patriæ incolumis ſuo tempore ſiſtari[...]
regni lumen, familiæ ornamentum, pare[...]
tibus gaudium, Eccleſiæ nutricius, cunct[...]
exemplum futurus. Vale Illuſtriſsime D[...]
mine. Dordraci. 7. Novemb. ANN[...]
M. DC. XXXIII.

Ill. E. T.

Addictiſs.

JOHANNES JONSTONVS.

THAVMATO-
GRAPHIÆ
NATVRALIS

CLASSIS PRIMA:

In qua

COELI
Admiranda.

...ursum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur: at ita, si minimum secum ex corpore tulit, si sordidum omne detersit, & expeditus, levisque, ac contentus modico, emicuit. Seneca, natur. quæst. l. 1. præf.

1 · 8 · m

SYLLABVS Capitum & Articulorum.

ADM[IRANDA]

ADMIRANDA COELI.

CAPVT I.

DE MVNDO.

Articulus I. *De Mundi Creatione.*

Niverſum hoc corporũ ſyſtema κόσμος eſt Pythagoræ. Mundum à pulchritudine Latini dixere. Æternum voluere *Ocellꝰ (de universo) Ariſtoteles (lib. 8 Phyſic.)* & alii; creatũ nos in principio à Termaximo aſſerimus, & fide condita ſecula intelligimus. Hiſtoria penes ſcripturam eſt, perfectiſſima penes *Moſen* delineatio, *Geneſ.* 1. Nec *Galeni*, nec memoriæ Apoſtolorum, cujus apud *Turribium Epiſcopum* mentio, cenſoria virgula, quicquam derogabit. Dictamina Spiritus Sancti falſitatis neſciunt tangi confinio; expers erroris divina ſcientia. *Cardani (in lib. de ſubtil.)* ex ſalſedine maris deducta æternitas, eadem facilitate rejicitur, quâ proponitur. Imbecilla confirmatio. Omnia pura eſſe facta per initium; addo & falſa. Audacter ex Stoicis *Chryſippus apud Laërtium. Si quid eſt quod efficiat ea quæ homo licet ratione præditus efficere non poſſit: id profecto eſt majus & fortius & ſapientius homine. Homo autem non poteſt facere cœleſtia. Ergo illud quod hæc efficit hominem arte, conſilio, prudentia, poteſtate ſuperat.* Quid igitur poteſt eſſe niſi DEVS? Factum autem hoc quicquid ex *Nihilo*, & factum verbo *Fiat.* Falſus de atomorum concurſu *Empedocles (de materia & quantitate coævis.)* Male etiam in *Plutarcho. Eſſentia & materia, ex quâ factus eſt mundus, non procreata, ſed ſemper parata molitori fuit, obſecundanſque ut eam componeret & digereret, & ad ſuã, quoad fieri poſſet, formaret effigiem.* Nil erat cum DEO, antequam

quic-

quicquam esset, quod non fuerit DEVS. I
vocat ea quæ non sunt, tanquam sunt. *Herme*
Pimandro. Mundum universum verbo non manibus
bricatus est opifex. Sex diebus hæc perfecta tra
Moses, doctrinæ & ordinis, ut quibusdam videt
causa. *Augustino* simul & in momento omnia c
ata sunt. Subtiliter *Philo de Mundi opificio. Mu*
dum sex diebus factum, ait Moses, non quod temporis sp
tio opus habuerit conditor DEVS; (Deus enim non ju
solum, sed & cogitatu operari creditur.) sed quia op
erat res creari quodam ordine. Ordini autem numerus
proprius, & senarius inter numeros lege naturæ apti
mus generationi est. Nam post unitatem primus occur
perfectus, constans partibus, è quibus conficitur, è terni
sui dimidia, & binario parte tertia, & unione parte se
ta, è masculina, & fœminina natura præditus. Quod a
tinet tempus creati, Autumnus quibusdam plac
(ex festo collectionis frugum in exitu anni,
mense Tisri Septembri respondente, colligitu
Bartolin. cap. ult. gener. Phys.) Ver quibusdam. *Am*
brosius in Hexæmero. Inde oportebat Mundi exordiu
capi, ubi erat opportuna omnibus verna temperies. Vn
& nascentis mundi imaginem annus expressit, & post h
bernas glacies, atque hyemales caligines, serenior soli
verni temporis splendor elucet. Marianus Scotus, dien
Dominicum ponit XV. *Calend. Aprilis. Macrobi*
genituram describit. *Mundi ingenitura*, (verba eju
sunt) *Aries medium tenebat cœlum, Cancro gestante Lu*
nam. Sole oriente cum Leone, cum Mercurio Virgin
Libra cum Venere, Marte cum Scorpione. Sagittariu
Iupiter obtinebat, & Saturnus Capricornum. Dicamu
nos cum *Firmico. Certum non esse diem eius ortus.* Tem
pus enim hoc mutatur locis; nec ullum tum. Om
ne seculare cum mundo cœpit. Finem si spectas
gloria Supremi est, & usus hominis. Quo me ve
to, exquisita sapientiæ, bonitatis, & potentiæ cor
sp

ſpicio inſignia. Sejunguntur hic contraria, ita ut vinculis mediis copulentur; hinc ſapientia. Actiones ordinatiſſimè recurrunt; inde Vnitas. Nec ſenectus, nec mutatio, nec laſſitudo obvenit; inde potentia. Sufficiens unicuique rei data perfectio, huic acquieſcit; inde bonitas. A DEO ſunt, ad DEVM tendunt; inde gloria.

Art. II. *De partibus Mundi, & illarum digeſtione.*

DE materia ejus non eſt quod multum ſimus ſolliciti. Continet cœlum cum ſtellis ſub cælo, Elementa, in aëre Meteora, in aqua piſces, in terræ receſſu foſſilia; plantæ, animalia, homo in ſuperficie. Summa. Materialia ſunt, & corporea, quæ huic incluſere ſapientes. In illis omnibus concinna eſt veritas. Simplex cœlum putatur, ad miſtionem ordinantur Elementa, imperfectè miſcentur Meteora; perfectè ſed ſine vita foſſilia; cum vita plantæ, ſed ſine ſenſu; cum vitâ & ſenſu beſtiæ, ſed ſine ratione; cum vitâ, ſenſu, ratione Homo eſt, omnium compendium, microcoſmus in macrocoſmo. Perfectio tanta quanta à rebus haberi poterat; majorem poteſt dare opifex, nō res recipere. *Scalig. exerc.* 249. *ſ.* 3. Bonitas ſupremi decreto firmata. *Geneſ.* 1. *v. ult.* Vidit, & ecce omnia bona. Modū digeſtionis tantæ machinæ *Zeno* apud *Laërtium* inter Philoſophos prodidit, nimirum, *DEVM in principio dum apud ſe eſſet, eſſentiam omnem per aërē in aquam convertiſſe. Et ut in fœtu ſemen continetur, ita DEVM, qui ſeminalis mundi ratio eſt, tale ſemen reliquiſſe in humido, quod facilem aptamque operi materiā præberet, ad rerū deinceps generationē. Deinde progenuiſſe primum Elementa quatuor, Ignem, Aquā, Aërem, Terram, &c.* Veriꝰ *Triſmegiſtus* ἐν ἱερῷ λόγῳ. *Erant*, inquit,

tene-

tenebræ infinitæ, in abysso & aqua, & Spiritus ten intelligibilis divinâ virtute existentia in Chao. Subl igitur est sancta lux, & congelata sunt, ac firmata E menta inferius ex humida substantiâ, & dii omnes a plectuntur, adamantque seminalem naturam. Cumq omnia essent indirempta & incomposita, separata su levia in altum, gravia in imum, in arenâ humida, visis omnibus per ignem & appensis Spiritu ut veh tur. Et apparuit cœlum in circulis septem, & dii as ctibus astrorum apparentes cum suis omnibus signis, distinctus & cum deis, qui in ipso sunt, & circumscrip est ambitus aëre circulari vago Spiritu divino vecti Protulitque unusquisque Deus per propriam virtute quod imperatum fuit ei; nataque animalia quadru dia, reptilia, aquatica, volucria, omnisque satus minalis: & fœnum & flores, omnisque herba, semi regenerationis in se ipsis continuerunt: & generatio hominum ad cognitionem operum divinorum, &c. verissimè *Moses*, Genes. cap. 1.

Prima dies cœlum & terram lucemque creavit:
Altera distendit spatium, discrimen aquarum:
Tertia secernens undas, dat gramina terris:
Quarta creat Solem & Lunam, cœlestiaque astra:
Quinta dedit pisces, eadem genus omne volantum:
Sexta tulit pecudes, hominē quoque, quem DEVS i
Condidit, inde operis requies lux septima fulsit.

Dannæus in Phys. Christiana.

Artic. III. *De Vnitate, Figura, & Anima Mundi.*

VIsum *Democrito* & *Empedocli* ex minutis q busdam, & insecabilibus seminibus ali subinde Mundos nasci. Hinc querela *Alexand* quòd ne uno quidem sit potitus. Infinitos fi

cessi

cessivè statuit Origines (περὶ ἀρχῶν.) Elementarem singulis septem millenariis condi, cœlestem intra annos quadragies novies millenos. Sabbathum quippe terræ, & annum jubilæum septimo quoque anno, & anno demum quadragesimo nono recurrere solitum. Tangit hanc sententiam Leo *Hebræus Dialog. de Amore*, dum inquit, *Mundus inferior ex priscorum Theologorum sententia, septem millium annorum spatio generatur, corrumpitur, renovatur.* At quia nil tumultuariè in eo volvi videmus; nec extra eum positum quicquam, quorsum egrederemur ex ipso? Certè desiderio finis, eadem semper in termino cogitationis occurrit quæstio. Vnicum igitur dicimus. Figuram ejus ad pellis extensæ modum planam, & latè porrectam voluit *Basilius*. *Plato* ad figuræ similitudinem circumvexam, & multis angulis fastigiatam undique accedere. *Sanchuniates Berytius* antiquissimus Phœniciæ rerum scriptor, ὅμοιον τῷ ὠῷ σχήματι. Itaque initiis & orgiis Bacchi, ovum tanquam imago mundi religiosissimè colebatur. Quidam litteræ ω, in quâ extremū lineamentum Oceanum repræsentet. *Dalechamp. ad lib. 2. Plin. hist. cap. 3.* In speciem orbis absoluti globatum esse, non tantum nomen, & consensus mortalium orbem appellantium; sed oculorum quoque probatio, quod convexus mediusque quacunque cernatur, ostendit. *Plato. A quo animante omnes reliquos contineri voluit animantes, hunc eâ formâ figuravit, quâ unâ omnes reliquæ formæ concludantur* Animal eum esse sensu, & ratione præditum *Stoici* voluerunt. Inde nata descriptio per partes. *Stellæ*, (inquit *Plutarchus de facie in orbe Lunæ*) *sicut oculi lucentes in facie univer[s]um orbem suum peragunt. Sol vi præditus cordis; Vt hoc sanguinem & spiritum; sic diffundit ex se vegetantē calorem & lucē. Terra & Mari Mund⁹ ut animal ventre & vesica utitur.*

Luna inter solem & terram, ut inter cor & ventrem, velut jecur, aut aliud molle viscus est, & respirationes illius excoctione aliqua, & purgatione attenuans diffundit. Èleganter, haud verè. Nulla certè huic ex noto genere anima. Si quam adscribimus, vis quædam diffusa erit, rebus omnibus communis; proportione animam dicemus. Quod enim illa in corporibus, hoc ipsum vis in universo dispersa. *Combach. in Phys. cap. de Mundo.*

Artic. IV. *De duratione Mundi præterita, & futura.*

DVratio Mundi, & præterita, & subsequens à multis inquisita; nihil constitutũ certi. *Ægyptii*, jam olim 48000. annorum historiam venditabant, Chaldæi 470000. Inde Orientales 700000. Ægyptios dissensus convincit. Viginti millia *Soloni* quærenti unus retulit; alter tredecim, *Herodoto* Chaldæi intra 48863. octingenta triginta duo tantum, extitisse luminaria, asserunt: nugas esse Vranologia ostendet. Absque hoc foret, *Diodorus* tamen *Augusti* ætate, pervestigatâ summâ Ægyptiorum antiquitate, vix quatuor comperit millia. *Calisthenes Aristotelis* ex sorore nepos, Chaldæorum non duo millia; refert id *Simplicius*. Inter nostros Chronologos incerta Christiana Epocha, nec datur tam illustris radius, qui nebulas discutiat. *Abraham Bucholzerus* cum *Mirandula*, & *Reusnero*, conditum ante Epocham dictam annis 3970 asserit, *Buntingius* 3968. *Mercator* 3967. *Scaliger* 3947. *Beroaldus* 3929. *Brughtonus* 3928. *Pareus* 3927. *Pavellus* 4022. Penes *Scaligerum* hactenus palma; sed & ejus imperfectio, à *Pavello* ostensa creditur. Major de fine incertitudo. *Macrobius* 15000 annorum spacio eum definit. *Orpheus* 120000. *Cassander* ad tri-

tricies sexagies centena millia computat. *Berosus* ex testimonio *Senecæ* arsura terrena contendit, cũ omnia in Cancro convenient sydera; futurum in Capricorno diluvium. Inter Christianos *Liborovio* annus 1666. placet. *Rostino* 1656. (*Libav. in declam. de comet. anni* 1604) *Cusano* 1700. vel saltem spaciũ 1734. antecedens. *Vt post primum Adam* (verba Cusani) *venit in trigesimo quarto jubilæo consumptio peccati per aquam diluvii, in diebus Nohæ, juxta Philonem: ita coniicimus, quod post secundum Adam in trigesimo quarto jubilæo veniet consumptio peccati per ignẽ.* (*Nancelio citante in Analog. Microcosmi cum Macrocosmo l. ult.*) *Augustinus*, & *Lactantius* sex millibus annorum definitam approbant domum. Incertus *Alstedio* terminus, non ante annum Christi 2694. certum in *Thesauro Chronolog. cap. 6. & Diatrib. de mille annis*) Chiliades aliquot quidam amicus somniat. Aliter *Napeirus*, aliter *Copernicus*. Quid nos ad hæc; Non hominum dicere ista, quia nec scrutari, nec scire; nec Angeli norunt, nec hominis novit filius. In suâ hæc pater servavit potestate tempora. Verè *Thomas*. *Omnes qui volunt determinate de mundi fine loqui, tempus præfigendo, falsi reperti sunt; & reperientur in futurum, qui hoc prænunciant.* Incertum ut ut tempus, at certus interitus. Sacra oracula: *Cœlum, & terra transibunt: Lucæ* 21. 23. Antecedentia signa Christus apud *Matthæum* 23. prædixit. Modum in diluvio, & ἐκπυρώσει posuere *Stoici*; consentire videntur Ebræi. Nam quadraginta cubitos supra altitudinem montium elatum iri mare asserunt. (*Petrus Comestor apud Nancelium.*) *Aristoteles*, & *Plato* universaliter negant. Christianis ex sacris mundum diluvio interiisse notum, posterius expectatur. Verè enim *Petrus* 2. *cap.* 3. *Cœli qui nunc sunt, & terra igni reservati in diem judicii.* An verò alter per essentiam Mundus futurus sit; an reno-

renovatus hic, in quo vivimus, dubitatur. Figuram mundi transituram dictum *Apostolo*: Sancti Patres *Basilius, Eusebius*, &c. immutationem innuunt; & nomine porticus *Seneca. Omne animal ex integro generabitur, dabiturque terris homo inscius scelerum, & melioribus auspiciis natus. Sed illis quoque* (addit) *innocentia non durabit, nisi dum novi sunt: cito nequitia surrepet.* Discernimur, quod innovationes æternas facit, nos non admittimus. Censura *Tatiani* adversus gentes. *Corpus aliquis DEVM statuit? ego incorporeum. Incorruptibilem Mundum? ego corruptibilẽ. Exustionem per vices temporum advenire? Ego semel & in universum.*

Art. V. *De occultis Corporum naturalium qualitatibus.*

DIxi naturalia corpora mundo contineri, jam ita ordinata dico, ut & propriis quæque gaudeant & in quibusdam participent. Natura omnibus indita, loco continentur, tempore mensurantur, numero definiuntur, oriuntur, intereunt, moventur, augentur, minuuntur, agunt, patiuntur. Admirandæ inter cætera qualitates occultæ; secundum quas vel consensus est in rebus, vel pugna & dissensio; Sympathiam, & Antipathiam dixêre Philosophi. Harum causas primæ & secundæ qualitates ignorant; exempla per vniversum naturæ sparsa campum. Insanus Elephas ariete conspecto mansuescit, viso ringitur Rhinocerote. Ovium à Lupo admorsarum carnes teneriores, sed lana earum etiam texta pediculos gignit. Exanimata ferè jumenta, & extincti viribus homines, objectu panis revocantur. *Peucer. de devin. sect. de Astrolog.* Moritur Porphyrio conspectâ meretrice. Pici herba cuneos adactos expellunt,

Dictam-

Dictamno cervus extrahit sagittas. Tarantulæ venenum certo Musicę sono, & admorsorum ad numeros depellitur saltu: *Alexander ab Alexand. lib. 2 genial. dierum.* Ad se is pręsentiam multis excussus sudor. *Quercetan. in diætica:* ad phora ingis sonum urina. *Scalig. Exer. 344. sect. 6.* Malorum aspectu quidam è convivio exactus est, si *Quercetano* credimus. Puero cuidam ovis comestis labia intumescebant, facies nigris conspergebatur maculis. *Marcell.* Monachus apud Lusitanum rosæ exanimabatur odore. Panes, & carnes alter abhorrebat, solis nutritus ovis. Vetulam in convivio cum quidam conspiceret, non tulit; cumque vi cogeretur, pro mortuo elatus est. Exanimatus quidam ad capillitii compturam. Demohon Alexandri structor in sole, vel balneo algebat in umbra calebat. Idē cuidam morioni adscribitur, qui æstate pellibus se vestiebat, nudabat hyeme. Canis Pontani gallorum rejiciebat carnes: Scholtzii audiens nervos testudinis intendi, miserè lamentatus est. Cum verò jam in concentum redacti, numerosè sonarent, tacuit. Cætera non tango. *Libavius de Antipathia rerum.* Causa horum omnium occulta. Constat tamen insignes ab iis oriri qualitatibus, quæ & formis congruunt, & horum vi cientur. Cognitio verò virium occultarum pars Magię naturalis est; in qua cautione opus insigni. Multi vana, falsa, superstitiosa, harum ornarunt titulo. Heliotropiū facere invisibiles, & argento vivo inter duas posito cannas impediri veneficia, scripsit *Alvernius lib. de universo.* Rutam furto sublatam, & Ocimum cū conviviis plantatum uberius provenire, reliquit *Triesius de Dæmonum deceptionibus*; addidit, septem certę herbulę grana in symposio jacta convivas ad sanguinea provocare certamina. Vana hæc, refutātur dum ostenduntur. *Delrius lib. 1. disquis. Magic. cap. 3.*

Artic. VI. *De Dei erga Mundum providentia.*

NOn ſufficiebat Supremo hæc omnia produxiſſe, niſi ſub ejuſdem manerent gubernio. Providentiæ ergo ſubdidit. Hinc ſubſtantiarum, & virtutum in rebus conſervatio, omnium pro libertate voluntatis diſpoſitio, univerſorum ſapiens ordinatio. In ea fines conſtituuntur legitime, media ad finem diſponuntur exquiſitiſſime, diſpoſita diriguntur ſapientiſſime. Aſſerta providentia hæc à Stoicis, ſic crebro, ſic valide, ut ludus, jocuſque adverſariis fuerint, qui hanc *fatidicam anum Stoicorum* appellabant. Pulcherrime *Epictetus* apud *Arrianum*. *Quod ad DEOS attinet, ſunt qui negent ullum Numen eſſe; ſunt qui eſſe docent, ſed ignavum, incurium, & nulli rei providere. Sunt tertii, qui & eſſe, & providere, ſed non niſi magnis & cæleſtibus, terrenorum autem nulli. Quarti, & cæleſtibus, & terreſtribus, ſed univerſis duntaxat, non autem ſingulis & unicuique ſeorſim. At quinti, in qua parte Vlyſſes & Socrates aſſerunt, ſtatuuntque QVOD TE O DEVS, NEC IN MINIMO MOTV LATEAM, AVT FALLAM.* Nihil igitur fortunæ in hoc corpore loci, nihil temerario, cœcoque impetui. Spargit æterna illa lux quaqua verſum ſuos radios, & uno eodemque ictu ſinus omnes, & abyſſos penetrat cœli, terræ, maris: nec præeſt ſolum divinitas hæc rebus omnibus, ſed ineſt.

CAPVT

CAPVT II.

DE COELO.

PRimum inter corpora locum cœlo dedere sapientes; tum quia ſimplex, tum quia ſupremo poſitum faſtigio principatum obtinuiſſe videbatur. Eandem cum ſublunaribus habere naturam, ſcripſere quidam: nec injuria. Panni inſtar veteraſcere aſſerit ſcriptura *Pſal.* 102. & videtur novarum ſtellarum innuere generatio. His, totum hoc ſpacium, quod à terra ad ſtellarum fixarum locum porrigitur, aëre confertum eſt, tanto ſubtiliore, leviore, & calidiore, quanto ad illum accedat propius, &c. Molem ſi attendis, maximum inter cætera corpus cœlum eſt, terra puncti inſtar ad illud. Numerus intra unitatem conſiſtit; in orbes tamẽ varie diſtinxere Aſtronomi. Placuere *Eudoxo* viginti tres, *Calippo* triginta, *Ariſtoteli* quadraginta ſeptem, *Ptolemæo* triginta & unus, *Regiomontano* triginta tres. Decem eſſe communis eſt opinio, quibus ſi cœlum cœlorum addideris, (Marmoris mundi tabulam Aquiba vocavit. *Maimo. lib. perplex.*) undecim conſurgent. Decimi inter eos ſtupenda ratio. Nam & decies majorem octavo, & globo terreno 1960. contendunt, & viginti quatuor horis 469562845. conficere milliaria ajunt. *Bodin. l.* 5. *Theatr.* Nec parva noni miracula. Centum annis uno progredi gradu dixere Veteres, quadraginta quatuor minutis animadvertere Neoterici. Hinc periodus, qua motus ejus abſolvitur, 49000 annorum continet, ſi *Alphonſo* credimus, 25816, ſi *Copernico*. Anni Magni & Platonici nomen periodo inditum. Admiranda Machina! ad quã ſi maximũ quodq; inter mortalia accommodaveris

opera

opera, minus quam nihil erit. Hinc ne rueret, fusum quendam finxit *Plato lib. 10 de Republ.* ex lumine adamantinum, octo contentum verticillis, & ab eo illi pendet Cœlum: Sed miser quorsum id? Est qui sustentat. Data à primordio stabilitatis potentia Abibit tamẽ & hæc in fumos; quamque nihil sit stabile, mundi quod clauditur terminis, ostendet.

CAP. III.

DE STELLIS.

Artic. I. *De Stellarum viribus, & nutrimento.*

STellas in aëre è catenis aureis pendere dixit *Machumetes*; insertas cœlo ab opifice lucidas, & globosas, in tempora & signa datas, piè agnoscimus; lucere, & virtutem inferioribus communicare, omnibus ferè notum. Ex radiorum autem emissione, hæ astrorum in inferiora vires; voluntas humana, & artificiosorum opera, ab hoc remota censu. Nulla in his novarum qualitatum mixtio, corpori tantum jam ante conformato accidentaria inducitur species. Expers illa Elementorum, si quid patitur, mediantibus corporis fit organis; quorum temperamentum mores de facili sequuntur. Commentum ergo collige. *Certo cœli pᵒsitu formatos characteres valentiore de cœlo commoveri potentia.* Falso *Plato*, *Animas antequam in corpora hæc descundũt, stellæ cuipiam mancipatas.* Tricæ, Singulis sydera attributa nobis, clara divitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cujusq; lucentia *Plin. lib. 2. Histor. Natur. cap. 8. Non tanta cœlo nobiscum societas, ut nostro fato mortalis sit ille quoque syderum fulgor.* Sortes nostræ in manu Domini. Nugæ, *Iacobum* in tabulis cœli, facta filiorum legisse.

ſe. Facetè *Morus* de *Candido* in Epigrammat.

Sæpè ſuam inſpectis uxorem Candidus aſtris,
Prædicat en vates omnibus eſſe bonam.
Inſpectis iterum, poſtquam uxor adultera fugit,
Prædicit vates omnibus eſſe malam.
Omnibus ergo uxor quod ſe Tua publicat; id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla monent.

Ait quædam de nutrimento ſtellarum, *Cleomedes in libris* κυκλικῆς θεωρίας citante Dalechampio, & notarunt eadem Stoici. *Laertius* (apud *Lipſium in Manud. ad Phyſiol. Stoicam*) *Nutriri, atque ali hæc ignita(ſolem & lunam)& cætera ſydera. Solem quidem è magno mari, quod ſit fax, & accenſio quædam intellectu prædita. Lunam autem ex aquis dulcibus, & potabilibus, quod ſit aëri permixta, & vicina terræ.* Ideo providentiæ *Macrobius in ſomnium Scipionis* adſcribit, quod ſub Zonâ torridâ locatus Oceanus; *Vt omnis nimirum latitudo, qua Sol cum quinque vagis, & Luna ultro citroque diſcurrunt, habeant ſubiecti humoris alimoniam.* Abſurda fronte primâ ſententia: ſenſit tamen & *Ambroſius*(*lib.* 2. *Hexam. cap.* 3.)*nec Libavius* (*l.* 5. *de Origine rerum*)abhorrere videtur. *Communis mundo ſupereſt rogus*, inquit *Lucianus*. Hæc combuſtio unde niſi deficiente humore? Is deficere non poteſt, niſi in nutrimentum. Vide tamen aſtralem ſtatuas, per ætherei ſpiritus in naturam ſyderum aſſumptionem.

Artic. II. *De Stellarum fixarum luce, magnitudine, motu.*

STellas fixas Octavus orbis habet, illaſque numero innumero. Diu obſervatæ mille viginti, duæ; quas aſteriſmis expreſſere Phœnices. Septuaginta quatuor *Braheus* addidit, quatuordecim circa polum antarcticum *Houtmannus*. *Bar-*

tholin. de Cœlo capite 3. Magnitudo etiamsi diversa; major tamen terrâ, sextæ magnitudinis si excipias. Distantiam ingentem magnitudo dabit: tanquam scintillas nos intuemur, at 14000 semidiametros terrestres numerant Astronomi. Lux illis nativa, noctu sese mortalibus ostendit: non quod interdiu Solis radiis extinguatur: sed quod illustratum medium speciem valentiorem recipit, minor & debilis per medium non sentitur delata. *Scalig. Exer.* 62. Visas & die Historici notarunt, haud sine indicio. *Commodi* temporibus per totum diem apparuere, in longum quædam productæ, ac si aëri infixæ essent. Strages insecuta Parthorum, bella civilia, & quinque Cæsarum intra annum internecio. Idem Constantii visum imperio, ab ortu ad Meridiem; Sub exitu Sol primum cornutus apparuit, inde medius; Ecclipsis fuisse existimatur. Duas Mediolani vidit *Cardanus* (*lib.*14 *de variet. rerum cap.* 70.) Vnam anno 1511. & pulsi Italiâ Galli: alteram 1535 Francisci Sfortiæ mors secuta; quia sine liberis, mutatus princeps, CAROLVS imperium accepit. Nona denique Iunii anni MDCXXX visa una in Anglia ante meridiem; cum gratiæ Deo propter nativitatem Principis VValliæ agerentur. Visam eandem eodem tempore Diepæ in Galliâ à Gallis quibusdam accepimus. Venerem fuisse quidam existimant. In motu res mira; præter proprium, qui fit à Septentrione, in Meridiem super Arietis, & Libræ principium, ab occasu in ortum à sphæra nona trahi dicuntur. Inde effectum, ut loco sint motæ omnes. Retrahi quotannis uno gradu 25 minutis visum *Braheo. Meto*, qui centesimo trigesimo post *Thaletem* floruit anno, Arietis stellam in æquinoctio deprehendit. *Timochares* duobus gradibus consequi. *Hipparchus* quatuor, minutis novem;

Ptole-

Ptolemæus ſex, minutis quadraginta; *Albategnius* octodecim, minutis duodecim: *Alphonſus* viginti tribus, minutis quadraginta octo; *Vernerus* viginti ſex, & quinquaginta quatuor; *Bo inus* viginti octo, viginti minutis. Illuſtre de ſtella polari in extrema cauda Cynoſuræ. *Hipparchus* duodecim gradibus à polo mundi diſtantem vidit, quatuor nos hodie. Cum attigerit, periodum futuram quam Deus naturę pręſcripſit, putat *Molina*⁹ :intra quingentos vel ſexcētos annos fieri poſſe addit. *Cardanus* capita motuum hujus orbis, non modo in contrariis locis futura anno milleſimo octingenteſimo ait; ſed & contrario motu. Inde magnam in Chriſti lege, ex eo mutationem futuram colligit, *de variet. r:rum lib. 2. cap. 3.*

CAPVT IV.

DE QVINQVE PLANETIS.

STellæ errantes Planetæ dicuntur; quorum ſeptem priores numeravere, quatuor circa Iovem addidere moderni, haud circa Saturnum paucio-res. Orbis unicuique ſuus, nodis, Epicyclo, & æquante conſtans. Motus præ cæteris liberior: modò ſalutant mortalia, deſerunt modò. Hinc augis, & abſidis, perigæorum, & apogæorum apud Aſtronomos nomina. Tanta verò ejus difformitas, ut Saturno XXX debeantur anni, Iovi XII, II Marti, trecenti ſexaginta dies Veneri, totidem Mercurius repoſcat. *Illa ſydus ipſis cognominibus Solis & Lunæ æmulum. Præveniens quippe, & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alte diem maturans: contra in occaſu refulgens nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens. Plin. lib. 2. cap. 9.* Cauſam vagi decurſus

Soli,

Soli adſcripſere nonnulli; qui radiis ſuis, vel propellat ſuperius, vel removeat ad latus, vel ſecedens in ſuis manere patiatur locis. Influxus insignes, medicamenta, balnea, phlebotomiæ, plantatio, operum electio, aëris mutatio, ad horum, à quibuſdam exiguntur, poſitus. Obſervatum, peſtem Saturni per Leonem, aut Sagittarium decurſu, circa VVittebergam exaſperari, Martis ſedari acceſſu; Norinbergenſibus ex Geminorum, aut Sagittarii idem intentari ſignis. Quibus lumina cardinibus inſidentia Mars & Saturnus quadratis impetunt radiis, brevis vitæ ſunt; nutritionis ſi exceſſerint annos, arduum, juventæ conſpicere florem. Auget vires conjunctio. Si aliquo naſcente Mars & Venus concurrunt, contaminatur concupiſcibilis; magis, ſi in Capricorno, & adſit Mercurius. Coitu Martis, Mercurii, & Lunæ arguta ſed ſubdola redduntur ingenia, *Peuſerus l. de Divinat. ſ. de Aſtrologia.* Verum hæc minor eſt conjunctio. Magna illa, quam nobis Saturnus & Iupiter adferunt. Septuageſimo anno, ducenteſima una accidit die. Percurruntur ſigna Zodiaci, ut ſub primi initium conventus, fiat conjunctio planetarum; revolutionem dixere periti. *Alſtedius in theſauro Chronologico.* Septem à mundi numerantur conditu, & ſine comitatu nullam extitiſſe inſigni, conſtans dedit obſervatio. Heroica erant primâ conjunctione omnia: Noachi ſpernebantur conciones ſecundâ: preſſuræ in Ægypto ſummæ tertiâ: quartam ſeptendecim annis pòſt, Romæ excepêre incunabula: vigeſimum ſextum Chriſti quinta annum vidit: ſextâ Pipini & Caroli donationem obtendebant Pontifices: ſeptimam in ſigno Sagittarii milleſimus ſexcenteſimus tertius, nobis natalis attulit, annus: minimam in Leone milleſimus ſexcenteſimus vigeſimus tertius. Quid hæ

hæ ſint allaturæ, Deus novit. Alias Vrbs Roma octingenteſimo ferè anno, ſub ſuis ſignificationibus igneis renovata creditur. Sub initium illius Iudæorum accidit diſperſio, quid ſi ſub finem accidat collectio? Veteres exiſtimavere vultus hujus ſeculi ſubjectos eſſe cœleſtibus, Scorpionem cœleſtem terreno imperare. Certè Theraphim Rabbi Elieſer ſtatuas fuiſſe exiſtimat, quæ ad certas conſtellationes formatæ, certis horis, reſponſa dedere. Palladium illud διοπετές à Mathematico quodam ἀεροσκοπία καλλίςῃ confectū, & humana pelle obductum fuiſſe, Iohannes Antiochenus reliquit. Crocodili imaginē plumbeam ad crocodilos repellendos Achmed Ben Tolon Calipha, igne ſolvit. *Scaliger Exercitationum centeſimo octuageſimo ſexto.* Et de Gerberto apud Malmoburieſem quid dicitur?

CAPVT V.

DE SOLE.

Artic. I. *De magnitudine & unitate Solis.*

FOrtuitum globum putavit Solem *Epicurus*, & ignem, ſed γήϊνον πύκνωμα: ferrum candens, *Anaximander*: DEVM, *Peruviani*. *Aurelianus* olim princeps: *Dii faciant, & DEVS creatus Sol*: in *Vopi co*. Certè in Oriente ſub *Mytræ* cultum nomine teſtatur *Porphyrius in Commentario de Nymph. cultu*: & omnes Deos Gentium ad Solem extendi, oſtendit *Macrobius libro* I. *Saturnalium capite decimo ſeptimo*. poſt hunc Polyhiſtor ille *Cluverius in Germania antiqua*. Quin omnium maximum eum numen (quem & μόνον ἀρχηγὸν θεὸν nuncupa-

cupabant Phænicum theologi) æstimabant: planetis cum cæteris nutum quasi observantibus. Aegyptiis priscis dodecatemoria signiferi θεοὶ βουλαῖοι, planetæ ῥαβδοφόροι censebantur. *Scholiastes ad Apollonii Rhodii Argonauticon* IV. Tanta scilicet animis gentium ejus insedit reverentia. Planeta nobis princeps, & luminare magnum. Major enim terrâ centies sexagies septies, ab eademque dum in apogæo est, decies centies mille, duodecies mille octingentis sexaginta octo distat milliaribus. *Keckerm. in Astronom.* Vnus est, & ubi pluribus in tanta magnitudine locus? Plures tamen etiam. Vnus de quo agimus, typi cæteri & pulchræ hujus effigies, parelia vocant Physici. Præsagium eis semper adjunctum, observatione compertum frequenti. Anno 1514. visi tres, singulis cruentus inerat gladius. Insecuta reformatio. Totidem Tiguri anno 1528. incredibilis excepit fames. Anno 1532. Venetiis cum duabus Iridibus soli oppositis, quarum prima cito desiit, per bihorium constitisse visa est altera. *Cardan. l.* 14. *de variet. rerum, cap.* 70. Soles ipsi pellucidi, major ad Austrum, Boream minor spectabat, augescens. Anno 1314. ante bellum *Ludovici Bavari, & Frederici Austriaci* visa parelia, Electorum diffidia, & partium studia significavere. *Peucer. in Meteorol.* Ante has turbas ipsi vidimus; subsecutus ferali crine Cometes. Imperii Neronis quia eadem initia, futurorum facilè cognosci poterat præsagium.

Artic. II. *De Solis luce, & Ecclipsi.*

LVcem Soli *Thalmudici* septuplo majorem in creatione inditam judicant, postea amissam. Intentissimam nos videmus & omnibus ferè imperantem. Radius enim Solis illustrat, & vivificat

cat omnia. Ejus vi loca auſtralia depreſſiora fieri aſſerit *Cardanus*, an verè unuſquiſque judicet. Quāvis autē Rhodi, aut Syracuſis nulla unquam dies eſt, quæ Solem non oſtendat aliqua ſui parte: *Plin. l. 2. cap. 62.* Certum tamen Solis multoties intercipi lucem. Excæcato *Conſtantino* per ſeptendecim non ſplenduit dies. *Plinii* tempore per duodecim quæſitus eſt. Tempore *Leonis IV.* adeo nunquam viſus, ut mari navigantes aberrarint. *Maiol. Colloq. 1.* Sed hæc tantum obnubilatio. Majus quid Ecclipſis, quando radii ſolares propter Lunam interpoſitam à nobis avertuntur. Ignota hæc barbaris; hinc Ecclipſeos Lunæ prædictione, favorem Indorum ſibi conciliavit *Columbus.* Platonis tempore capitale erat aſſerere, Lunam Solis aſpectum hominibus eripere: *Alexander Aphrodiſ. probl. 46.* Plerique à dæmonibus affici putavere, ac propterea facibus ardentibus auxilio ibant. *Archelaus* adeò fuit ignarus, ut quo die Solis defectio fuit, regiam clauderet, & filium (quod in luctu, ac rebus adverſis moris) tonderet. *Senec. l. 5. de benef. cap. 6.* Fit verò Solis Ecclipſis in novilunio, ſeu conjunctione, non vera, ſed apparente, quando Sol, Luna, & Oculi noſtri ſunt in una eademque linea recta. Totalis ſi eſt, ratione partium in momento fit. Fuit, cùm Scipio cum Hannibale ad Carthaginem pugnaret & vinceret. *Zonaras tom. 2.* Idem in Auguſti morte accidiſſe *Nicephorus* teſtatur. Aliquando intra quadriennium aliquot viſæ. Bella, famem, & mortes Pontificum frequentiores attuliſſe exiſtimat *Majolus.* Certum videtur bis utrumque ſex menſium ſpatio affici poſſe, quinque alterutrum: Solis verò conſpectum, etiam intra ſeptem menſium periodum, bis uni adimi poſſe terræ. *Peucer. in Aſtrolog.* Placet quibuſdam tum demum cum ceſſarunt, operari; Non diſputo. Hoc cer-

certum nunquam apparuiſſe, quin aliquid denotaverint. Dum anno 3343 Ecclipſis conſpicitur; corruptiſſimus etiam regni Iudaici conſpicitur ſtatus. Anno 3350 ſeptuaginta annorum incipit Captivitas: 3360 Templum & Hieroſolyma à *Nabuchodonoſore* exſcinduntur. Sub anni 3619 Ecclipſi, ſtellæ circa meridiem conſpiciuntur, & bellum Peloponeſiacum cum Athenienſibus incipit. An. 360 poſt Chriſtum uſq; ad meridiem Sol deliquiũ paſſus eſt, 592 etiam. Quid ſubſequutum? Primatum Pontificis *Phocas* confirmat: 622 nefandus ſua ſemina ſpargit *Mahumetes. Alſted. in theſauro Chronolog.* Anno 812 ante Caroli M. obitum, nigri coloris per ſeptem dies apparuit macula, teſte *Eginharto.* Obſcurationem Evangelii quibuſdam innuere videtur. Anno 1415, ſeptima Iunii tam horrenda fuit Solis Ecclipſis, ut aves in terram deciderent. Hoc tempore Iohannes Hus in concilio Conſtantienſi fuit combuſtus 6 Iulii: Supernaturalis illa fuit, quæ paſſionem vidit Dominicam. Plenilunio accidit, totalis & per trihoriũ duravit. *Dionyſius* de illa. *Aut DEUS naturæ patitur, aut mundi machina corrumpitur.* Hic dein communicato cum Philoſophis conſilio, aram *Ignoto DEO* extruxit, & ad concionem Pauli converſus eſt. Relatam in acta publica Romæ teſtatur *Tertullianus in Apologetico*, ſed ne ſpargeretur prohibitum. Aliàs uſus Ecclipſium eſt apud Chronologos inſignis, præſertim illarum, quæ cum certis circumſtantiis temporis, anni, diei, menſis, horæ, ſcrupulorum horariorum, atque diſtantiæ ab aliis Ecclipſibus, ſimpliciter annotatæ, qualis eſt Ecclipſis Arbeliana apud *Curtium*, Peloponeſiaca apud *Thucydidem*, Cambiſiana apud *Ptolemæum. Tavvellus in Conſilio Chronologico.* Sunt enim certi limites, & characteres temporum in cœlo fixi.

Hinc

Hinc laudata *Calvisio* Chronologia *Scaligerana*, quòd phænomena, & Ecclipses annotatæ, ad annos suos mundi, ex tabulis motuum cœlestium edantur, & ad eosdem perveniant. Hinc *periodus Calyppica* septuaginta sex comprehensa annis, quo spacio Syzygiæ luminarium, novilunia, & plenilunia, & Ecclipses ad eadem temporis recurrunt momenta. Vide de his accurate differentẽ Clariss. Chronologum *Pavellum*. Ego propero ad alia.

Artic. III. *De motu Solis.*

EQuis Solem vehi, Oceano mergi Occidentem, bene lotum ascendere fingunt *Machumetani*: nobis duplicem ejus motum quotidiana suggerit experientia. Videmus singulis diebus oriri, & occidere, singulis annis ad Septentrionem & Austrum obliquato cursu ovalem facere figuram; sub Ecclipticâ tamen ita directè linea, ut ne latum quidem unguem ab ea. Complementum cursus in Zodiaco apud plerosque variat. *Hipparchus* trecentos sexaginta quinque dies, minus quarta diei parte illi adscribit. *Tebitius* novẽ minutias quartæ diei parti deesse tradit. *Henricus Mechliniensis*, eos qui luminarium deliquia, ex *Ptolemæo*, aut Albategnii observarent tabulis, semper aberraturos prodidit. *Bodin. l. 5. Theatri Naturæ*. Vulgare est 365 dies, horas sex tribuere. In isto obliquo cursu propiorem terrę animadvertimus, dum meridionalia signa peragrat, remotiorem in Septentrionalibus. Ille centum septuaginta octo diebus, viginti & una horis; duodecim minutis absolvitur: hic centum octoginta sex dies, horas octo, minutas duodecim exigit. Quia verò distantia Centri Eccentrici à Centro Mundi mutabilis est, hinc propiorem jam nobis esse Solem quã tempore Ptolemæi milli-

milliaribus novies mille nongentis ſcripſit *Melanthon*, & *Origanus*, vicies ſexies mille ſexcẽtis & ſexaginta *Copernicus*, & *Stefflerus*. *Alſted. in Theoria Planetar.* Non placet ſententia *Scaligero Exerc. 99. ſect.* 2. nec videtur veriſimile *Bodino l. 5. Theatri* in tanta diſtantiæ varietate, tam immobilẽ Ecclipſium manere poſſe diſciplinam. Retroceſſiſſe miraculoſe tempore Ezechiæ ſacra produnt oracula, ex umbra in ſcioterico agnitum: ſtetiſſe, & triginta ſex horarum conſtituiſſe diem, *Ioſua* teſtatur hiſtoria. *Iuſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone.* Exilire quibuſdam die Paſchatis in ortu videtur, & reſurrectioni ſanctiſſimi applaudere Triumphatoris. Si ita eſt, per integrum diem ſubſiliat neceſſe eſt, quia per integrũ oritur. Interpoſito igitur hoc quicquid eſt, adſcribendum aëri, qui circa ortum vaporibus ſcatet, & ſi quando, in Vere maxime propter poros apertos, plus vaporum exhalat. *Camer. Cent. 2. Memorab. p. 39.* Olim credebatur circa ſacrum promontorium *δυτικώτατον τῆς οἰκουμένης ἁπάσης σημεῖον* majorẽ cum ſtrepitu ad oceani occidere littora; occaſum noctem ſubito inſequi. Veritatem Poſidonii obſervatio detexit, cauſam idẽ vapores dedere. His infracti viſus radii velut in fiſtulam quandam diffunduntur. Strabo l. 3.

Artic. IV. *De dierum, & noctium inæqualitate.*

ACceſſu Solis in Horizontem dies nobis oritur; nox advenit, Sol ubi deceſſerit. Sed quia obliquo curſu agit, & terminis Tropici utriuſque mediante Æquatore cingitur, æqualitatem ſub Æquinoctiali ſervat, variatio ſequitur quocunque declinaverit: major tamen quo remotior ab Æqua-

Æquatore terrarum diſtantia. In Araba novi orbis Provincia,perpetua eſt dierum, & noctium æqualitas : Idem de Peru ſcripſere Geographi. *Ovetan. in ſumma.* In regione Africæ,cui nomen Gambra, Iulio menſe nox brevior non eſt horis 11,abſque aurora Sol repente oritur. Trogloditis & Africanis horarum tredecim dies creditur longiſſimus. *Strabo l.* 2. Sub ſyderum poſiti cardine, æquinoctio verno exortum Solem, autumnali vident occidere. *Mela. l.3. cap.* 2. Hinc ſemeſtrem diem nox ſemeſtris ſubſequitur. Hollandi ad fretum Vaygats à quarta die Novembris ad 24 Ianuarii unam continuam ſub ſeptuageſimo primo gradu experti ſunt noctem. *Bertius in deſcrip. freti Vaygats.* In Laponia trium una nox menſium, nec plus tum temporis lucis,quàm quantam vel Lunę ſplendores, vel clara dant crepuſcula. *Zigler. in Laponia.* In Norvegiæ parte extima,ne noctu quidem diurnum occulitur ſydus;in alio Aquilonari cęlo, magnę claritatis noctes,ęſtivale adfert ſolſtitium. *Saxo Grammaticus.* Æquantur apud nos nox & dies, Arietem & Libram Sol dum ingreditur, protenduntur dum Cancrum, decreſcunt cum Capricornum ſalutat. Iunius menſis longiſſimum diem continere dicitur; breviſſimus 25. Decemb. adſignatur. Nocte hunc antecedente mira accidere perſuaſum curioſioribus. Olea & populus alba, & ſalicum circumagi dicuntur folia. *Macrob. l. 9. cap.* 7. Succus in arboribus ex radice ſurſum aſcendit; pomus arbor flores & fructum immaturum producit;nervi in fidibus aliis digitis pelluntur, ſonant alii : *Sueton. l.* 1. *ludicræ hiſtoriæ.* muſculorum jecuſcula augentur: ſemina malorum in mediis iis incluſa in contrariam partem vertuntur. *Cicero l. 2. de divinat.*

Artic. V. *De quatuor anni partibus.*

DEcursus Solis per Zodiacum annum facit; Hunc verò duplicē posuere Mathematici. Spacium unus est, quo Sol à verno digressus Æquinoctio ad idem revertitur; estque dierum trecentorum sexaginta quinque, horarum quinque, minutorum primorum quadraginta novem, secundorum decem. Alter quo Sol à prima stella Arietis digressus, ad eandem redit, estque trecentorum sexaginta quinque dierum, horarum sex, minutorum primorum novem, secundorum 23. Hunc Copernicus constituit, & magnas inde promeritus est gratias. Prioris quatuor dantur partes, Ver, Æstas, Autumnus, Bruma. Ver & Autumnus æquinoctia faciunt; hic quidem brumale, illud æstivale; admittitur utrumque dum Sol per æquinoctialē digreditur Circulum. Certissimum Veris indicium arbitrantur, ob infirmitatem animalis, papilionis proventum. *Plinius in Historia Naturali.* Æstatem dat Cancer, in quo Sol suis radiis nostros ferit vertices. Caniculæ exortu accendi, dixit *Plinius l. 2. cap.* 40. Naturalius tamen diceres, tum cum Sol iter suum repetit, auras ventosque excitari calentes; inde ardorem nostris offundi corporibus. Certe ingens interdum iste, Historicis si danda fides. Lego in *Livio l. 4. Histor. anno Vrbis trecentesimo vigesimo secundo, non cælestes modo defuisse aquas, sed terram quoque ingenito humore egentem, vix ad perennes suffecisse amnes. Defectus alibi aquarum circa torridos fontes rivosque stragem siti pecorum dedisse.* Anno millesimo centesimo quinquagesimo tertio, sylvæ præ nimio accendebantur ardore, gleba pinguis arsit: nec ulla extingui potuit pluvia. *Meigerius.* Germanici Annales produnt,

dunt, anno millesimo CCXXVIII. tantum fuisse æstum, ut messis terminata fuerit (verbis eorum utor) ante festum S. Iohannis Baptistæ. *Lipsio citante in Epistola.* Anno millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, Bohemica sylva octodecim septimanis arsit; Danubius ita exaruit, ut multis in locis tranari potuerit; quod verò mirum est, nullum inde segetibus damnum: At anno nongentesimo nonagesimo quarto, in fine mensis Iulii, lacus & undę tam constrictæ erant glacie, ut pisces omnes fuerint emortui, & magna aquæ penuria. Calidiorē æstatem denotari *Cardanus* putat (*de varietate rerum, l.15. cap.88.*) si oves antiquæ in Venerem promptius in vere moventur. Autumnū tam jucundū anno millesimo quingentesimo octuagesimo quarto fuisse, scribitur, ut rosæ cum stirpibus floruerint. Bruma nobis obvenit, cum Sol Capricornū ingreditur. Horrent tum omnia, nive teguntur, constringuntur glacie. Præsagit intensissimam in Borealibus Sol, dum se in nube rubente condit, ut ignis columna, & velut igneos cuspides suos ejaculatur radios; illa descendente in atrum vertitur. *Cardanus l.c.* Vel cum res, quæ madidę esse solent, ficciores vidētur, aut guttæ ex tectis manātes lentius cadunt. Et certè ingens interdum visa. Annales produnt, Anno 1234 hyemem asperrimā fuisse, adeò ut in Adriatico mari institores Venetiani, cum oneratis summariis, per glaciem transirent. Simile *Zonaras* sub *Constantino Copronymo*, in mari Pontico & freto vicino refert. *Marianus Scotus.* Anno 32 *Caroli* M. fuit gelu magnum, & amarissimum, quo pelagus Ponti usque ad centum milliaria in Oriente, in glaciem versum est, habens cubitos à superficie in profundum quinquaginta. Anno MC XXV erat *hyems* tam *valida, ut in Brabantia anguillæ innumerabiles propter glaciemè*

 paludsbui,

paludibus, quod mirum dictu est, exeuntes (Robertus de monte) in fœnilibus fugientes latuerint, atque ibi præ nimietate frigoris computruerint. Vix tandem arbores fronduerunt mense Majo. Aliquando tamen placidiores etiam. Anno 1225 in Decembri malus floruit Persica: Anno 1186 in Decembri, & Ianuario, Corvi, & aliæ volucres pullos excludebant. Cæterum has anni partes diversas tempore & duratione diversus facit positus. Perpetuo damnata videntur frigore, quæ sub polo; magis, quæ ad Æquinoctialem calent: Æquinoctiali qui subjecti; duplicem hyemem habent gratissimam, Veréque gaudent duplici. Plura de his qui volet, legat *Maiolum Colloq. de proprietatibus locorum.*

Artic. VI. *De Vmbra Solis.*

DE Vmbra Solis duo præcipuè occurunt, Operatio, & Diversitas. Dictu vix possibile, quanta illa: Optici descripsere accuratius. Rationem Eclipsium ostendit, Solis magnitudinem, Eccentrorum varietatem, temporis conditionem demonstravit; docuit climata & parallelos definire, terram rotundam statuere, terrenum globum vniversi in medio situm dicere, magnitudinem globi terrestris constituere, &c. Diversitatem exempla ostendunt. Septentrionalibus inter Tropicum Cancri, & Arcticum, habitantibus meridianę umbrę versus Septentrionem sparguntur: versus Meridiem meridionalibus. Finmarchi, Groenlandi, & qui ultra 66 graduum elevationem ponuntur, in orbem undique volubiles conspiciunt. *Gauricus in Geograph.* In Syene oppido, quod est supra Alexandriam, quinque millibus stadiorum, solstitii die medio nullam umbram jaci, puteúmque ejus experimenti gratia factum, totum illuminari scribit

scribit Plinius *l.* 2. *cap.* 73. & in India super flumen Hyspasin fieri tempore eodẽ, *Onesicritus* reliquit. In Meroë Insula, quæ est caput gentis Æthiopum, bis in anno absumuntur umbræ, æstate in Austrum, hyeme in Septentrionem jaciuntur. In eadem Patalis celeberrimo portu, Sol dexter oritur, umbræ in Meridiem cadunt. Constat denique in Berenice urbe Troglodytarũ, & inde stadiis quatuor millibus octingentis viginti in eadem gente, Ptolomaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos Elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidémque postea fieri, & per eos nonaginta dies umbram in meridiem jaci. *Plin. l. cit.*

Art. VII. *De Solis in hæc inferiora influxu.*

QVantum oculus hic mundi in inferioribus luce sua & cursũ operetur obliquo, animadvertere facile erat. Nihil in anni partibus, dierum, noctium, & umbrarum varietate, quod non huic adscripseris. Hoc oriente illuminantur omnia; tenebris, occidente, immerguntur; florent cum accessit; obliquo dum aspicit vultu, enervantur. Hęc generalia: Particularia etiam, si respicimus vix minora. Certum enim tempestatum, & serenitatum appulsum huic etiam deberi. Circa mediam Sagittarii regionem, & Piscium ἀστηρίσμον stellarum in his consistentium, & orientium ope, teporem subjectis adflat, fusisque qui constiterant humoribus, ac terra illis diluta, fæcundos favoniorum producit flatus, Plejadum Hyadumque in Tauro, & à Septentrione Hædorum, à Meridie vicini Orionis, atque ex adverso decumbentis Arcturi, extimulat vires, quæ Austrinos flat⁹ exuscitant, & aliquot dierum continuis pluviis condita

rigant ſemina. *Peucerus in Aſtrol.* Cum creverunt herbæ & humore iterum, ut juſta obveniat magnitudo, opus eſt, eundem per Cancri ſtellas acceſſu avocatas ſuo, promit, ac ſuppeditat. *Plinius* tempeſtatum ipſarum ex eo ſumit pręſagia, *l.18.cap.35.* Ad motum pertinet quod *Scaliger* ſecundo Sole celeriores ait navigationes: *Exerc.86.* & *Plinius l. 2. Hiſtor. cap. 71.* curſorem Philonîdem ex Sicyone Elin mille & ducenta ſtadia, novem diei tradit confeciſſe horis: indeq́ue quamvis declivi itinere, tertia noctis hora remenſum eſſe ſæpius. Cauſa, quod eunti cum Sole iter erat; eundem remeans obvium contrario prævertebat occurſu.

CAPVT VI.

DE LVNA.

Artic. I. *De Lunæ typis, & lumine.*

LVnam Stoici πῦρ θολερὸν καὶ τριχῶδες dixere, pilam altera parte candentem: altera cæruleam putavit *Cleomedes.* Matrem mundi Ægyptii vocabant, à Sole gravidam factam, fæcunda generationis principia enixam demittere, & utriuſque ſexus naturam continere putantes. *Plutarch. de Iſide & Oſiride* Hinc cum dubitatione de ſexu veneratio, & memoriæ de Carenis traditum, ut qui Lunam fæmineo nomine ac ſexu putaviſſet nuncupandã, is addictus mulieribus ſemper inſerviret: at verò qui marem Deum eſſe putaviſſet, is uxori dominaretur. *Spartianus* in *Caracalla.* Cæleſte nos agnoſcimus corpus, inter luminaria magna unum à Deo creatum. Interdum tamen binæ, interdum ternę, ut *Cn. Domitio, & C. Fannio Conſſ.* quos Soles nocturnos appellaverunt. *Plinius l.3.cap.82.* Minor eſt terra tricies novies, vel quadragies ter, ſi *Copernicum* ſequimur. Diſtat ab ea milliaribus Germanicis

nicis 44916. vel, si *Schrekenfuchsio* credimus, quem plerique sequuntur, 28359. Lumen suum à Sole mutuatur; Hinc varia illi facies, *crescens semper, aut senescens, & modo curvata in cornua, modo æqua portione divisa, modo sinuosa, orbe pleno immensa, aut subito nulla, eademque subito prænitens.* *Plin. l. 2. cap. 9.* Plenam typum pulchritudinis Veteres colebant. Faceta apud *Plutarchum in Symposio sapientum* de decrescente fabula. Lunam à matre sibi petiisse χιτώνιον σύμμετρον & illã respondisse καὶ πῶς σύμμετρον ὑφανῶ, νῦν μὲν γὰρ ὁρῶ σε πανσέληνον, αὖθις δὲ μηνοειδῆ, ποτὲ δὲ ἀμφίκυρτον. In Biarmia nunquam nisi pleno ad terræ superficiem circulo videtur, ignito colore, specieque carbonis, *Olaus lib. 1.*

Art. II. *De Macula, & Ecclipsi Lunæ.*

MAculosa substantia Lunæ est. Causam si quæris, partes inęqualiter compactas, dixere Sapientes. Puerum Poëtæ crediderunt, quem dilectum secum Luna ferat, præ pudore faciem obvelantem. Solis cum privatur lumine, fiunt Ecclipses. Id non nisi in oppositione diametrali, cum Luna nullam habet evagationem ab Eccliptica, vel talem quæ est minor sexaginta septem minutis: & sic umbram terræ vel ingreditur, vel effugere nequit. Putabant Veteres veneficiis cælo deduci, nec non depressam cogi: in herbas subditas, herbam & virus effundere, quibus ad Magica fœlicius utantur. Hinc cymbalorum pulsus ne carmina exaudirentur. Cęterum ut Solis, sic nec Lunæ, sine subsequenti in sublunaribus mutatione Ecclipses. Anno 3459 fuit una, & Darius ad Marathonẽ ab Atheniensibus ingenti clade vincitur. Anno 3782 altera, & Perseus Rex Macedonũ ab Æmilio Consule superatur, finisque regno imponitur Macedonico. *Alstedius in thesauro Chronologico.* Observantur à quibusdã superstitiosius.

Niceas Athenienſis in exemplo. (*Vbbo Emmius tomo 2. Veter. Græciæ.*) Cæſus ad Epipolas in Sicilia, laborante patriâ, caſtra movere ſuadente Demoſthene, & Eurymedonte debuit; cum moveret, Luna defecit. In omen id à plerîſque tractum, Niceam adeò commovit, ut diceret, ante exactos ter novenos dies à Vatibus jactatos, de movendis caſtris nil ſe decreturum. *Plin. l.* 2. *cap.* 12. Fecit, & ſic opes Athenienſium afflixit. Huc refer opinionem illorum ridiculam, qui Lunam ab aſino epotam arbitrantur; quod, cum biberet, facies appareret in aqua, abeunte nube velata, videri deſiiſſet. Hinc miſer Sileni vector in carcerem conjectus, & alvo reſciſſa, ut mundo Lunam redderet, ſæviſſime exenteratus eſt. *Delrius diſquiſition. Magicar. l.* 2. *quæſt.* 11. Anno 1499. circa occaſum, mutata primo fuit Luna in nigredinem, poſt in duas diviſa partes, quarum una alteri inſultabat retrorſum, utraque rubedine conſperſa. Vnitæ poſt, & tanquam una occidere. Inſecutæ multæ confœderationes, & Nobiles qui anno 1496 confœderationem iniverant, Regi ſe Romanorum oppoſuerunt. *Linturius citante V Volfio in Memorabil.*

Art. III. *De Lunæ in hæc inferiora influxu.*

INnumeri occurunt Lunę in ſublunaria effectus, totum ſi naturæ excutere volueris campum. Plantæ, animalia, hominúmque corpora, ejus ſubjecta imperio. Refert *Palladius, Cardan. de Varietate lib.* 2. *cap.* 13. Si Lunâ ſub terris poſitâ, ſeratur allium, & rurſus Lunâ ſub terra latente vellatur, odoris fœditate cariturum. Ajunt ętiam, Ocimũ prima Luna tritum, & in ollam novam inditum, ſub plenilunium ab altero capite flores emittere; quod ſi duplicato tempore ſub terra defodiatur, ſtrigones generare. Vites interdiu attracto alũtur humore

humore noctu augentur & crescunt. Lilia ac rosæ noctu tantum calyces aperiunt suos. *Keckerm. disp. Phys. 3. Coroll. 11. Sola omnium capitatarum Cæpe, Luna crescente augetur, juvenescente flaccescit, quasi syderis cursum perosa. (Lucilius.)* Quamobrem eam Pelusiotæ in cibis execrantur. *Gellius l. 20. cap. 7.* Quantum ad animalia, *Savanarola* scripsit anno bissextili sterilescere animalia. *Cardan. l. c.* Observatum Lunari potestate, Ostrearum conchyliorumque & concharum omnia corpora augeri, ac rursus minui: quin & soricum fibras respondere numero Lunæ exquisivere diligentiores: minimùmque animal formicam, sentire vires syderis, interlunio semper cessantem. *Plin. l. 2. cap. 41.* Pelles vituli marini & Sobellinæ, porrectis Luna crescente rigescunt crinibus, decrescente concidunt, & languescunt. *Keckerm. l. c.* Hominem quod spectat, si Solem Arietem, aut Scorpionẽ pervagantem aliquo nascente Luna adeat, cerebrum nascenti ita adfligit, ut Melancholia oboriatur adulto. Interlunio nata, plerumque exsuccescunt, calore imbuuntur acri, membraque præcipuè affecta habent omnia. *Teucerus de Divinatione.* In Lunæ qui dormiunt lumine, gravedine capitis catharrisque tentantur. *Camerar. memorab. cap. 7. art. 85.* Radiis enim lunaribus, cerebri dormientium humiditates liquãtur; quę in capite coercitæ calido nativo minꝰ ad extra actuoso, catharrhos progenerant. Epilepsia plenilunio exasperatur. Copia enim humoris halituum impedit acredinem, putredinémque; facilius minor putrescit copia, & calor in eam agens acriores secundum proportionem facit halitus. *Libavius tomo 3. singul. l. 3. cap. 18.* In eodẽ gravissimè Hydropici torquẽtur, ideoque ferè omnes circa plenilunium mors habet. Certè in Martio anni 1629, quo hæc scribimus, Reverendum Virum D. Martinum

Gratianum Eccleſiarum Reformatarum in Polonia majori Superintendentem, Currum & Equitem Iſraëlis abſtulit. Memoria ſit in benedictione. Luna Soli oppoſita vehementius inſaniunt furioſi. Qui Encephalæoſi laborant, præ nimia cerebri copia, in Lunæ oppoſitu ſuffocantur. Hinc Britanni quartâ decimâ Lunâ inſanos verberant. *Bodin. l.5. Theat.* Rectius deniq; poſtero die quàm horâ conjunctionis luminarium exhibetur antepilepticũ. Nam hora conjunctionis ſilet Luna, nec ſunt in alterutram partem ῥοπαὶ, ſeu momenta, proximo tempore incipit poſt eam operari in humoribus, eóſque augere. *Libav. Epiſt.* 15. ad Schnitzer.

CAPUT VII.

DE STELLIS NOVIS.

Diximus de illis quæ ordinariè à natura in cælo fiunt; adjiciamus jam quædam, quæ ſupra naturæ curſum divina produxit dextera. Stellas novas intelligo, quæ apparuere, & perpetuę expertes durationis, è mortalium mox evanuêre oculis. Primas ſibi tribuit nativitatis Dominicæ ſtella; cui nec in firmamento, nec in æthere locũ fuiſſe teſtatur *Fulgentius*: inſtabili progreſſam motu, exerto modò vultu, modò occulto reliquit. *Damaſcenus l.2. Orthodox. fidei.* Chalcides Platonicus, hæc de ea ſuper Timæum Platonis: *Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior hiſtoria, quæ perhibet ortu ſtellæ cuiuſdam inſolitæ, non morbos, mortemque prænunciatã, ſed deſcenſum Dei venerabilem, ad humanæ ſervationis, rerumque mortalium gratiam; quam à Chaldæis fuiſſe obſervatam teſtantur, qui DEUM nuper natum muneribus venerati ſunt.* Ejus apparituræ ſcientiam unde acceperint, oſtendunt libri *Balaam* divinatoris,

in quibus pleraque fabulosa. *Altera* est quæ *anno millesimo quingentesimo septuagesimo secūdo* apparuit. Hic verò est ille annus, quo Bartholomæana Parisiis cædes perpetrata est, in qua (aliis non exclusis locis) *triginta hominum millia interfecta, centum millia honestißimarum familiarum triduo oppressa : viduis ac pueris orbis innumerabilibus, ad summam, vel mendicitatem, vel inopiam redactis. Trisbach. in respons. ad Oration. habitā apud Helvetios.* Summa. Tanta illa erat, *ut prudentiores Protestantium partibus minime addicti, cum ad se ex tristi præsentis status cogitatione sensim redíissent & factum execrantes, eius causas & excusationē curiosa vestigatione quærerent, judicarent: Nullum similis sævitiæ exemplum, in tota antiquitate evolutis gentium annalibus reperiri. Thuan. l. 53. Histor.* Apparuit verò illa stella 6. *Idus Novembris*, sub Cassiopeæ asterismo. Locus intra Sphæras cœlestes in ipso firmamento à quibusdam datus est: Nec cauda illi, nec coma, sed reliquarum instar æquales de se emisit radios. Diameter illius continebat terræ diametrum septies cum una octava, & corpulentia 361 & una semisse excessit eandem: Solem bis cum duabus tertiis. *Tycho Brahe 1. parte Progymnas. Astronomiæ.* Hęc tamen magnitudinis & luminis eminentia, paulatim postea defecit, donec prorsus esse desiit. Motus ejus nullus fuit, excepto eo quē cum fixis communem habuit, eadem semper ad vicinas Cassiopeæ stellas dispositione servata. Duravit per 16 mēses. Quid portenderit, variè à variis explicatum. *Gemma Frisius in Cosmocritica*, post natū Christum vix aliud phęnomenon ei comparandū scripsit, sive sublimitas signi, sive raritas, sive diuturnitas spectetur. *Britanni* ad funestā *Mariæ* mortē id retulerunt. *Astrologus quidam Oxoniensis* hujus sententiæ author; qui per Cassiopeam Cephei Regis sororē, in boreali plaga reginam aliquam de-

notari ajebat, & ex ſedecim menſium duratione, juxta *Arabum* neſcio quod Apoteleſma, & aſcenſu ſtellæ in ſuperiora, reginam illam Septentrionalem, poſt ſedecim annos, in cœleſtem regionem evolaturam vaticinabatur. Cui vaticinio eventus poſtea fidem adſtruxit. *Thuan. l.* 5. 4. *Mollerus* novum ex ea prophetam, circa annum 1590 expectaſſe viſus eſt, Evangeliique per orbem victoriam. *Liborovius* bellum anno 1619, primarii in Germania principis anno 1620 exilium, ejuſdem per Orientales anno 1627 reſtitutionem, & plura alia, ſed fallente eventu prædixit. Extat de illa pium & nervoſum clariſſimi cujuſdam viri carmen; quod ſubjungo.

Iſte novus nullo furiali crine Cometes,
Et radians puro, cui nitet igne jubar.
Ecquid portendat terris, DEVS ille Deorum
Novit, & oſtendent tempore fata ſuo.
Quod ſi humanæ aliquid poſſunt præſciſcere mentes,
Talia ſcrutari nec mihi ſigna nefas.
Hic ille eſt olim parvam Davidis ad urbem,
Duxit ab Eoo, qui prius orbe Magos:
Et qui naſcenti præluxit, nunciat idem,
Ecce redux reducem rurſus adeſſe DEVM.
Huic igitur felix ô turba applaude piorum:
Tu verò Herodes ſanguinolente time.

Menſe quinto poſt ſtellæ diſparitionem profluvio ſanguinis exſpiravit *Carolus*. Tertia eſt illa, quam annus 1577 in Novembri vidit, quæque anno ſequenti Ianuarii vigeſimo ſexto diſparuit. *Mæſtlinus* eam in orbe Veneris collocat, *Tycho* capitis diametrum habuiſſe milliaria Germanica 368 ſcribit. Erat tum in obſidione *Dantiſcum*, & anno 1578 bellum Moſcoviticum inchoatum eſt. Magnorum virorum mortes portendiſſe creditũ eſt. Certè eo anno (*Thuanus l.* 65) poſt obſtinatam

in Africa pugnam, *Sebastianus Rex Lusitaniæ* obiit, nec non *Melcus Cherifius Mauritaniæ Tingitanæ Rex*, ad quem oppugnandum venerat:sed & *Machumetes* belli incentor,in aquis submersus. Occisa octo Christianorum millia,totidemque capta,tota fere Lusitanorum nobilitas in Mauritanorum devenit manus. Id uno factum die; *Lusitaniæ* post regnum Philippi cessit imperio. Anno tandẽ millesimo sexcentesimo quarto circa principiũ Octobris apparuit quarta nova stella,in decimo septimo Sagittarii gradu,uno tantum & triginta minutis ab Eccliptica remota. Ponunt eam Astronomi inter Sphæram Saturni,& orbem fixarum:id tamen absurdum videtur *Keckermanno* διασκέψει *de stella anni* 1604,*thesi* 53. tum quia peculiarem suum motum habuit,distinctum ab orbe Saturni, & stellarum fixarum:tum quia stellæ in & cum suis orbibus;illa nullum habuit. *Crabbius* expresse eam à centro terræ removet milliaribus 22267636,& à superficie terrę 22266777. *disput. de Cometis Thesib*. Atque inde deducit eam terra majorem nonagies semel: hinc supra Saturnum constitisse evincit; cum distet à terra milliaribus 1·07250. Fulsit quadrimestri toto,hinc à 28 Novemb. Saturni, à 29 Solis, à 13 Decembris Mercurii conjunctionibus, inde Mercurii, Martis, Solis Majo proximo oppositionibus conspicua:quæ magnas deliberationes, confœderationes,mutationes,per *Franciam, Hispaniã, Belgium, Angliam* portẽdere credebantur. *Thuanus lib*. 131. Oppositionem autem 6 Iunii factam,ut ominosam accipiebant,bellaque & calamitates diversas multis populis hanc stellam allaturam, rebantur,præsertim Germanię ob religionis negotium. Scripsit de ea excellens Mathematicus, & superstitioni Astrologicæ ex testimonio Thuani minime addictus, *Keplerus*. Hunc vide. Hæc phæno-

me-

mena stellas nomino; nō quod nesciā ad Cometas referri, sed quod videam in æthere inter secunda collocari mobilia (quod Cometis nō competit) & cęlestes vocari: tutiúsq; existimo stellarum insignire nomine, quàm Cometarum imposito, doctrinam illam Meteorologicam à vetustissimis haustam, evertere.

CAPVT VIII.

DE PRÆDICTIONIBVS Astrologicis.

DIversorum de Astrologicis prædictionibus diversa est sententia. Magnifaciunt quidam; tanquam inanes rejiciunt nonnulli. Certum est naturales actiones, ut anni, dierum, noctium, & tēpestatum vicissitudines, suas quia certas causas in syderum habent positu, præcognosci etiam ex illis. Nihilominus quia materia elementaris fluxa & mutabilis est, universales causas multæ particulares vincunt, plurimæ utriusque cursus stellæ adhuc incognitæ, aliæ aliis aliquando viribus suis se opponunt, artifices experientissimi rari, ingens denique in constituendis domorum initiis, finibus, & proprietatibus distantia, errores obrepere mirum non videtur. *Bartholin. de Cælo.* Quòd si particulares, & individuas actiones attendamus, major consequitur aberratio. Pręter enim influxum astrorum universalē, particularis est à speciali qui oritur complexione. Bonum Cœli influxum materiæ impedit indispositio: malum tēperiei à parentibus traductæ bonitas. *Esavum & Iacob* eadem cœli prolatos constitutione, diversissimam expertos sortem, notum. In civilibus actionibus nihil istis relictum loci; Elegans *Bodini* sententia *l. 4. de Repub. cap. 3. Est una,* inquit,

quit, *omnium Philosophorum etiam illorum, qui otiose quid in cælo fiat, disputant, disciplina; syderum affectione, ac potestate non teneri sapientem, sed eos tantū, qui belluarum impetu, & cupiditate feruntur, nec se rationis ac legum optimarum imperio duci volunt, quibus sapientiæ Magister Salomō, rotarum tormenta acerbè intentavit.* Ausi tamen tentare plurimi. Chaldæi ex gestis diem natalitium, ex die natalitio universæ vitæ colligebant fortunam: ne respuerentur, 470. millia annorum, in hujus artis consumpta vendicabant experientia. Eo denique progressa fuit audacia, ut non minus referre jactitarint, quâ cæli facie quove modo dispositis syderibus fundamenta struerentur ædificiorum; aut texerentur, consuerentur, induerentur, vestimenta; quàm ex qua cæli affectione nati primum pueri. *Lucius Tarutius Firmianus*, ex Romuli rebus gestis, vita, morte, invenit illum satum Olympiadis secundæ anno primo, Mensis die vigesima tertia. *Teucer. de divinat. sect. de Astrolog.* Natum autem vigesima prima die mensis Toth, sub ortum Solis; Inde etiam Romæ repetit natalem, hancque cum esset in jugo Luna, Sol cum Mercurio & Venere in Tauro, in Piscibus Iupiter, in Scorpione Saturnus cum Marte, natam esse dixit. Huc refer & illum, qui ex prima die Ianuarii, omnia prædicere voluit.

Rorida (inquit) *si nubes confixerit Iridis arcum*
Pacatum mundo fœdere numen erit.
Si micet à cælo lampas, fax, lancea, trabsque;
Fervebit longo tempore terra nimis.
Si rugiat tonitru, transcendent flumina ripas;
Et nautæ infaustum fluctibus æquor erit.
Insonet horrificum sive intremat inclyta tellus;
Exul erit pietas, exul & ipsa fides.

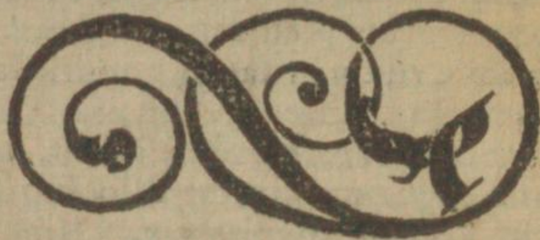
Si glacies gelidas condenset saxea lymphas
Parturiet sobolem fœmina quæque marem.

Majol. Colloq. 1. *Canicular.* De talibus verum illud. *Mathematici levibus & ineptis ingeniis fallaci ſyderum interpretatione, quæſtuoſam mendaciis ſuis caliginem injiciunt. Valer. Maxim. l.* 1. Exempla falſitatis habemus in *Niceta Choniate* prudenti alias Hiſtorico. *Noſtris*, inquit, *temporibus, Imperatores nil ſine præſcripto Aſtrologorum agunt: & rebus gerendis dies atque noctes eligunt, ut ſydera dictarunt.* Itaque Alexius Imperator diu cunctatus quando Blachernas opportunè rediret; tandem dies & hora ex aſtris eliguntur. Redit & quidem ita feliciter, ut cum primum ſe moveret, terra ante ipſum profunde dehiſceret; atq; ipſe evaderet, ſed Alexius gener ejus, & multi illuſtrium in ſpecum delaberentur, læderenturque: Eunuchus verò unus è gratioſis planiſſimè periret. Magis ridendum de Manuele. Ejus imperio Siculi & Latini mare occuparant vicinum Byzantio. Claſſem ille aliquoties emiſerat, ſed ſequiore fortunâ. Conſuluntur igitur Mathematici, eligitur dies felicior. Parat ſe Conſtantinus illuſtris Vir, ſed iterum revocatur: quia exploraverat Princeps, parum certè & ſagaciter indagationem factam, & erroris aliquid interveniſſe. Conſtituitur igitur iterũ thema, die electo Conſt. emittitur. Vix in mare progreſſus, ipſe cum ſuis capitur. *Lipſ. in monitis Polit.* Egregiam artem. Miror tamen, dum haud fruſtratos eventu lego quoſdã. *Nigidius Figulus* Auguſto Imperium prædixit. (*Xiphilinus.*) *Thraſyllus* Tiberii imperium, ſuumque periculum cum in turri unà cum principe eſſet, & dejici in præcipitia deberet, prævidit. *Suetonius in Octavio.* Largius Procilus diem obitus Domitiani indicavit, *Aſcletarius* genus addidit, &

quæ-

quæsitus ab eo quo genere mortis sibi pereundum esset; à canibus devorandum respondit. Factũ. Quamvis enim Domitianus ad fidẽ coarguẽdã exuri subito jussisset, & jam ureretur; ortus tamen subito nimbus, rogum extinxit. Spectatores diffugerunt, canes advenerunt, laniaverunt. *Sueton. in Domitiano. Iosephus* Antiquitatum ille Iudaicarum Scriptor, se Imperatori Vespasiano, & Tito filio orbis dominium prædixisse scribit; factum scimus. *Petrus Leontius* Medicus Spoletanus ab aquis sibi imminere prædixit exitium: inventus est in puteo submersus. *Iovius Elog.* 35. *Pisanus Archiepiscopus* inquisivit Astrologos de fato suo, suspendio periturum predixerunt. *Annal. Florentini.* Incredibile visum in tanto honoris fastigio, verum tamen. In seditione enim, *Sixti IV Pontificatu*, repentino furore suspensus est. *Richardus Cervinus* Astrologus prædixerat filio suo *Marcello* summam in Ecclesia dignitatem. Hinc ille spe concepta, cum à Matre *Cassandra Benna* ad nuptias invitaretur, pertinaciter recusavit. *Nolle se*, dictitans, *clariorem longè fortunam, quam sibi astra cælibi ac soluto portenderent, matrimonii vinculis commutare. Thuan. l.* 15. Factum. id *Lucius Gauricus in libro geniturarum* prodidit, qui liber, quod summè mirandum scribit *Thuan. l. c.* triennium antequam *Cervinus* Pontifex proclamatus est, *Venetiis apud Curtium Troianum* publicatus fuit. Hic verò est ille Pontifex, qui Anagnoste de more sacros libros, aut patrum scripta ad prandium recitante dixit: *Non videre se, quomodo qui fastigium hoc altissimum tenerent, saluti suæ consulere possent.* Hæc sunt prædictionum eventu comprobatarum exempla. Instinctui quasdam adscribit *Lipsius l.* 1. *Monitor.* pactis cum Dæmone *Delrius* quasdam *l.* 4. *Disquis. Magic. cap.* 3.

quæstione secundâ. Certum etiam permitti interdum à Deo in pœnam audientium, & illas non nisi ex accidenti veras esse. Vide fuse de his agentem *Delrium.*

THAV-

THAVMATOGRAPHIÆ NATVRALIS

CLASSIS SECVNDA:

In qua

ELEMENTORVM Admiranda.

Quid præcipuum in rebus humanis est? Non claßibus maria compleſſe, nec in rubri maris littore ſigna fixiſſe, nec deficiente terra ad aliorum iniurias erraſſe in Oceano ignota quærentem: ſed animo omne vidiſſe, & qua nulla eſt maior victoria, vitia domuiſſe. Seneca, natur. quæſt. l. 3. præf.

SYLLA-

SYLLABVS
Capitum & Articulorum,
CLASSIS SECVNDÆ.

CAPVT

ADMIRANDA ELEMENTORVM.

CAPVT I. DE IGNE

Artic. I. *De mirabili ignium ortu.*

Ignotus antiquis per multa tempora ignis fuit, illos pręsertim si attendas, qui in extrema Ægypti ora ad Oceanum suas posuere sedes. *Plin. in historia naturali, lib.* 16. *c.* 40. Ab Eudoxo allatus adeo placuit, ut sinu excipere voluerint. Haud ignotum nobis est, ESSE. Ejus varietas tanta est, et tam multiplex, ut ordinem fere, dum traditur, nesciat. A se oriri scribit *Plinius.* Chalybs chalybi attritus ignem generat. Lapides, quos vocamus vivos, inquit idem, clavo aut lapide percussi scintillas edunt. Idcirco Lapones matrimonii fœdera igni ac silice auspicantur. *Scalig. exerc.* 5. *s.* 1. Ignis enim vitæ author illis, silex æternus in quo nunquam marcescet thesaurus. Frustra id in fragili tentaveris. Nam frusto abeunte abit o-lex, quo aër eliciendus erat. Haud vanus in attritione lignorum conatus. Indi id faciunt. Ligna enim quædam ut hæreant, componunt, inter unumque aliud interponunt, motu celerrimo velut terebellum vertunt, ignem sic excutiunt. *Ovedn. lib.* 6. *c.* 5. Apuli ferulam funiculis obvolvunt, eosdem celerrimè trahunt, retrahuntque; ex motu accenditur. *Maiolus colloq.* 22. Fecere idem Vestales æterno extincto igne, Festo si credimus. In Nymphęo exit è petra flamma, quæ pluviis accenditur; nō cerni addidit *Aristoteles in admirãdis*; sed si oleum affũdatur continuo flammã assurgere. Refertur etiam apud authores in agro Sabino, & Sidicino unctum flagrare lapidẽ. *Plin. lib.* 2. *c.* 107.

Sub-

Subjectis Ariciæ arvis, si carbo deciderit, ardere terram. In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. Exit & ad aquas Scantias, & quidem invalida cum transit, nec longè in alia materia durans flamma. Emicat & ad Allobrogum Gratianopolin, cum baculo sculpitur, ad fontem ardentem, è qua stramen accendi possit. *Dalechamp. ad l. c.* Montis Chimeræ ignis aqua accenditur. *Plin. l. 2. c.* 106. Orbem vitreum plenum aquæ, in Sole si tenueris, de lumine, quod ab aqua refulget, ignis excitatur, etiam in durissimo frigore. *Lactant. de ira Dei c.* 10. Oritur interdum & in ædificiis tam subitus, ut prodigiosus putetur; salsedini & salinitro, quod vetustis murorum adhęret parietibus, adscribit *Cardanus lib.* 10 *de Variet. c.* 49. Quod de Maximæ Virginis Æmiliæ discipula refert *Valerius lib.* 1. *c.* 1. quod ea Vestam adorante, cum Carbasum, quam optimam habebat, foculo imposuisset, extinctus emicuerit ignis; deraso muro veteri, accendere potuisse, cineribus solum calidis, scribit. Sacros si scruteris libros, miram & in his ignium invenies originem, 1. *Reg. c.* 18. Elias cum sacrificaret ignem de cælo deduxit, qui sacrificium, ligna, lapides, pulverem absumsit & aquam. In *libro Iudicum c.* 6. cum Gedeon jussu Angeli carnes & panem supra petram posuisset, thusque desuper fudisset, ascendit ignis de pętra qui ista consumsit.

Artic. II. *De ignibus in aquis.*

IN aquis visos ignes, si Historiæ credendum certissimum est. Thrasimenum lacum arsisse totū, Plinius lib. 2. c. 107. author est. Mare incendium ...ssum *Liv. lib.* 33. Alarico Italiam vastante, & ...hanne Chrisostomo à sede sua pulso, cum terræ ...otus invasissent, ignis de cælo delapsus, visus est ...vento in mare abjectus, ex quo arsit, tandem ...tinctus est. *Niceph. l.* 13. *c.* 36. Inter campos ...abyloniæ flagrat quædam piscina, jugeri magni...dine. *Plin. lib.* 2, *c.* 106. Lapis in lacum prope ...enstadium Thuringiæ injectus, dum in profun...um delabitur ardentis teli præ se fert speciem. ...gric. l. 4. de nat. affluent. c. 22. In Comagenes ur... Samosata stagnum est limū emittens flagran...m. *Plin. l.* 2. *c.* 104. Posidonius tradit, sua ætate ...rca solstitium æstivum, prima luce inter Hie...m, & Evonymum mare conspectum fuisse ad ...ortentosam elatum altitudinem, atque aliquan...u sic constitisse, continenti flatu exaltatum, ...ndem subsedisse. Multis post diebus limum ...paruisse, qui superficiei aquæ innataret, mul...s quoque locis, flammas erupisse, & fumos, & ...ligines; limum eum tandem concrevisse, & mo...ribus lapidibus massas concretas similes fuisse. ...ddit *Iulius Obsequens* piscium vim magnam di...ersisse, quos Liparenses avidius epulis adpeten...s, contaminatione ventris consumpti fuere, ita ... novâ pestilentiâ vastarentur Insulæ. *Strabo lib.* ... Inter Theram & Therasiam, quæ sunt in Cycla...bus, ex mari exivere flammæ per dies quatuor ...ntę ut ipsum ferveret, & videretur ardere. Cum...e sensim intumuisset, ex massis quæ ferri ha...nt speciem ejectis nata est Insula, quæ Hiera, &

Au-

Automate nominatur, nunc Vulcanellus, tenuissimo Euripo à Vulcanello recedit. *Plin. l. 2. c. 87.*

Art. III. *De ignibus subterraneis.*

DIxi ignē in aquis etiam esse; jam de terra demonstrabo, & intra ejus reperiri recessus ostēdam. Claudio Nerone Cæsare ignis ex terra ortus est, in terra oppidi Vbiorum, qui arva, villas, vicos exussit, qui, quoniam materia erat bituminosa, neque pluviis, nec fluvialibus aquis nec aliquovis humore restingui poterat, saxis & vestibus usu pollutis oppressus. In Misena Regione Germaniæ mons Carbonum semper ardet, in superficie decidentibus paulatim fossis; quas si quis intueatur, fornaces ardentes esse apparent. Materiam non prorsus admotam, sed ex intervallo quatuor pedum distantem ignis accendit. *Agricol. de natur. effluent. ex terra.* Vesuvius etiam mons in Campania ignem alit, arsit Tito Vespasiano, & Flavio Domitiano VII Coss. Rupto vertice primum saxa ejaculatus est; post tantas flammas, ut duo oppida Herculaneum, & Pompeji conflagrarent, tā densos fumos, ut lumē Solis obscurrarent; postremò, tam densum efflavit cinerē, ut tanquā nix vicinam Regionem tegeret, quem vis ventorum in Africam, Ægyptum, Syriam projecisse dicitur. *Dion. Caff. in Hictor.* Hoc incendium cùm contemplaretur senior Plinius, (*Iunior in Epistola ad Tacitum*) fumus adeo obstruxit asperam ejus arteriam, ut animi interclusione suffocaretur. Mons etiam modernus in Campania spiraculis plenus, ab eo tēpore quo enatus est, intus flagrat & fremit, fumumque multis in locis emittit, in quibus etiam rivulos calidissimos; in radice montis littus fumat, calet arena, æstuat mare. *Agric. l. c.* Ibidem multæ sunt fossæ arena contectæ, in

quas

quas aliqui omnia incautè lustrantes, deciderunt, & submersi sunt. Hæc in Europa.

Haud pauciora ignis in India incendia; In Mexicani Regni provincia Ciapotulan, mons quidam eructat lapides, non minore amplitudine, quam sunt domus ipsæ, eructati flammas retinent, ardere videntur, & cum fragore disjiciuntur. *Petrus Alvarad. ad Cortesium.* In Provincia Quahutemalan ejusdem orbis duo montes sibi ad duas leucas proximi, ignem vomunt ac tremunt. *Petrus Hispanus. p. 5. c. 23.* In Peruaco quoque ex monte Navata ignis vomitur pluribus spiraculis: ex uno verò aqua fervens fluit, è qua sal conficitur. In eodem Peruaco in vico Molahalo ignis vomitur, diebusque pluribus cinis eructatur; pluribus etiam oppidis oppressis. Iavæ majori proxima est insula, in cujus mediterraneis perpetuus ignis ardet. *Odoard. Barbosa.* In Insula del Moro eructatur gemitu tanto ignis, ut maximarum bombardarum crepitibus adæquetur tanta cum caligine, ut nocti comparetur. Cinerum quoque tanta copia, ut pondere domus collapsæ sint, arbores in triennium detruncatis ramis, steriles factę fuerint, cineribus omnia pervia, enecata animantia fame ac tabe, aquæ etiam suaves in amaras sint versæ. *Diaz Iesuita.* Sunt verò etiam occulti ignes ibi nimirum, ubi calidæ, tepidæ, vel acetosæ effluunt, aut ubi exhalationes erumpunt, sive salutares, sive noxiæ, ubi præterea loca videntur adusta. *Strab. in Geograph.* In Asia regio est, quæ adusta dicitur, longa stadia quingenta, lata 50. sive ea Misia, sive Meonia nominanda, inquit *Strabo.* Hæc nullā habet arborem, præter vitem exustum vinum ferentem, ita elegans, ut nulli laudatorum cedat. Nec existimes in una tantum morari illos ignes angustia, pertingunt certè per longa spacia sub

terris. *Agricol. lib. 4. de nat. effl. c. 24.* in Campania ex Cumis per Bajanum, Puteolanum, Neapolitanum; Ex Campania etiam pertingere videntur ad Insulas, Ænariam, Vulcanias &c. Hinc scitè Pindarus finxit Typhonem Gigantem, fulmine ictum sub his locis humatum jacere.

Art. IV. *De ortu ignis subterranei.*

PLacet jam ortum horum ignium inquirere, quidque sit quod eos accendat & alat. Fabulosa de Ætna (de hac plenius cap. 4) tradunt Poëtæ. *Hyginius μυθολογ. cap. 152. Tartarus ex terra procreavit Typhonem immani magnitudine, specieque portentosa, cui centum capita Draconum ex humeris enata erant. Hic Iovem provocavit, si vellet secum de regno certare. Ille fulmine ardenti pectus eius percussit, & quum flagraret, montem Ætnam, qui est in Sicilia, super eum imposuit. ex eo adhuc ardere dicitur. Isidorus lib. 14. c. 8.* Sulphuri attribuit, quod agitatione ventorum accendatur. *Iustinus,* aquis ali asserit. De Hecla refert *Blefkenius,* quo igne quave materia ardeat, ignorari; cum verò per totam Islandiam sulphur effodiatur, sulphuream materiam aliquando ibi accensam videri. Haud longè ab Hecla sunt sulphuris fodinæ, inquit *Bertius,* in Islandia. Nobis certum nutrimentum igni suppetere subterraneo, illudque tale quod in aqua etiam ardeat. In montibus enim hisce fit aquarum à scriptoribus mentio, & nos ostendimus in mari quondam arsisse; *Lydiat. verò l. de origine fontium,* valentissimum in maris gurgitibus ignem reperiri existimat, idque terrę motu ostendit. Non potest igitur fomes ejus esse arida & similis terræ, quam *Dorfam* dicimus. Etenim ea citò, & igni consumitur, & aqua restinguitur. Nec *Marga,* quia hæc non ardet nisi sulphurata, & bituminosa. Sulphur ardet quidem,

em, sed non minus aqua cito extinguitur. Bitumen Ergo. Et certe hoc primum subjectum esse videtur. Nymphæi crateri fontes subesse scribit *Strabo*; aquis bitumine scatentibus ardere apposit. *Plinius lib. 2. cap. 106.* Bitumen ardens ad Heclam Islandiæ montem emittit ignem, qui consumit aquam. Lapides rivorum & arenæ ad Hephestios Lyciæ montes ardent, & bituminosi sunt. Naphtæ magna cognatio ignium, transiliuntque protinus in eam undecunque visam. *Plinius lib. c.* Bitumen igitur pabulum ignium existimemus. Accenduntur verò à spiritu ignito, is ignescit, cum ipsum frigus vel exprimit, tanquam nubes fulgura elidunt, vel in locorũ angustias impellit, per quas se torquens, exitumque quærens, ipso conflictu exardescit, atque inflammatur. *Agric. lib. cit.*

Art. V. *De miraculis Ignium in duratione, ustione, & extinctione.*

IGnes quidam sunt perpetui. Asbestos lapis semel accensus extingui non potest, ideoque in fanis idolorum & sepulchris collocatum scriptores memorant. *Solinus cap. 12.* Erutum quondam sepulchrum, in quo candela supra millesimum quingentesimum annum ardebat, tacta inter admotas manus in tenuissimum abiit pulverem. *Vives ad lib. 21, de Civitate Dei.* Visi à Vive Parisiis lychni, qui semel accensi, nunquam absumti sunt. In Britannia Minervæ delubrum perpetuum ignẽ habuit, ubi tabu isset, in globos saxeos conversus est. *Solinus c. 24. Polyhist.* Idem de ligno quodam juxta Vrabam in novo orbe traditum. Sunt & quidam ignes, qui non urunt, sive simpliciter, sive in certa materia, sive miraculosè. In Pythecusis, inquit *Aristoteles admir. 35.* est fervens & calidus ignis, qui non comburit, viret æternum aquas

Scantias contegens fraxinus. *Plin. l. 2. c. 107*. In Puteolano monte ſulphureo ignis eſt manans, qui neque oleo, neque cera, aut quolibet pingui, neque ſulphure quidem accenditur, aut augetur, neque aqua reſtinguitur, aut accenditur, ſtupam injectam non adurit, nihil denique ex eo accendi poteſt luminis. *Majolus colloq. 22.* non ignem, ſed igneam exiſtimat aquam. Prope Pataram Lyciæ, flamma in campo ejicitur; ſentis ardorem manus ſi admoves, aduſtionem nunquam experieris. Aëris circumambientis frigidi, & humidi, partes id facere dicuntur, qui ipſum ignem propter raritatem cum ingrediantur, infringunt uſtionem. Confecta ex quodam lini genere mantilia, non comburuntur, ſordibus infecta non lavantur, ſed in ignem miſſa poliuntur. *Lemnius in lib. 2. de occult. c. 12.* Naſcitur id in deſertis Indię genus, in quibus aëris ambientis qualitas, & ſoli conditio talẽ ſtirpibus inſerit naturam, ut fingi texique in lintea poſſint. Ligna, & tabulata alumine, addo & ovis illita, non ardeſcunt. *Plin. lib. 29. c. 3.* Nec poſtes viridi imbuti colore, modo durior ipſis obducatur cruſta, atque alumen, plumbique albi cineres copiosè pigmentis commiſceantur. Denſum quia & durum lignum redditur ignis non penetrat. Hinc *Sylla* turrim quandam ligneam alumine oblitam exurere non potuit. *C. Cæſar.* Caſtello circa Padum ex Laringa conſtructo materia ignem admovit, nõ exuſſit. *Vitruv. l. 2. c. 9.* Non ſolum enim à carie immunis larix eſt, ſed ne in carbones quidem reſolvitur. Compacta in cauſa durities. *Lemn. l. c.* Quid dicemus de *Pyrrho* in cujus majorem dextri pedis articulum nil ignis potuit; Quid de Zvvinglio, cujus cor poſt exuſtionem illæſum inventum eſt. *Thuan. lib. 1. Hiſtor.* Salamandra in mediis flãmis vivit incolumis, ſi Plinio credimus; & ahani fun-

fundus, in quo inter medias flammas aqua fervet, frigescit, ignescunt ipsa latera. Scribit tamen *Dioscorides lib.* 2. *c.* 52. illam cum humidæ & frigidæ naturæ sit, suo prunas restinguere attactu aliquandiu, tandem & aduri, & consumi. Hujus ratio figura ignis est. In Pyramidem ascendit, & cacuminatur; & tenues partes primæ ascendunt, minus tenues ad latera diffunduntur. *Keckerm. disp.* 4. *Phys. coroll.* 10. Sunt & in sacris exempla. In flamma ignis de medio rubi apparuit *Mosi* Dominus, mansit rubus integer. *Exodi cap.* 3. Curru & equis igneis sublatus in cœlum *Elias*. Tres pueri in fornacem Babylonicam conjecti, ne capillum quidē amiserunt; extincti, qui extra accessere propius *in adiect. ad. cap.* 3. *Danielis*. Quid puerulo Ebręo Constantinopoli acciderit, memorat Evagrius. Non prætereundum tamē quod in urbe Laudunensi in mulieri quadā contigit. Hęc enim cum homicidii rea in ignem missa esset, illæsa permansit, & abducta paucis exactis dieb. obiit. Historia proximè à *Sigeberto Gemblacensi* recēsetur. Hæc de ustione, jam de *extinctione*. Ex Hecla monte emergit quidam ignis, qui stupa extinguitur; qui ex monte Chimera fœno aut terra; apud Coloniam Vbiorum saxis & pannis. Cum verò Carolus Dux Burgundię Geldrensem occupasset civitatem: incensa erat humus, ardebant herbæ & radices, incendium nulla ope humana extingui poterat, in Burgundiam penetravit. *Fulgosius lib.* 1. Addere his placuit etiam Chymica illa Tritenhemii artificia, quibus ignes ęternos procuravit, recensente quodam *anonymo in aureo vellere, nomine Bartholomæi Korndorferi.* Sunt autem duo lumina æterna, quorum prius miscet Sulphuris, & Aluminis calcinati quaternas uncias, & in sublime actis flores conficit. Florum sextantem cum semuncia jungit, Boraci Crystalli-

no Veneto unciali, inque concha vitrea contritis, affundit ſpititum vini quater deſtillatum, & facta digeſtione abſtracto illo, novum reponit, idque repetit bis, ter, vel quater, donec ſulphur in ærea lamina candefacta ſine fumo, inſtar cæræ fluat. Hoc pabulum eſt. Poſtea adornandum eſt & Ellychnium hac arte. Asbeſti lapidis filamenta longitudine fere digiti auricularis, craſſitie verò media colligantur ſerico albo. Factum inde Ellychnium in vitro veneto ſulphure, ſeu alimento prius purgato conſpergitur, tumulaturque, & in arena calente horis 24. decoquitur, ebulliente ſemper ſulphure. Inunctum delibutumque ſic Ellychnium, diſponitur in concha vitrea, ut emineat paululum: aggeritur ſulphur præparatum, concha in arenam calentem infertur, ut liqueſcat ſulphur, & comprehēdat Ellychnium. Tunc hoc incenſum ardet jugi flammâ. Poteris lampadem quolibet loco reponere. Hic eſt ignis æternus prior. Poſterior ita habet. Salis toſti libræ affunde acetum ex vino forte; Abſtrahe uſque ad conſiſtentiam olei; Redde novum, macera, deſtilla ut ante, idque quater: In aceto hoc infūde vitri antimonii ſubtiliſſimè lævigati libram. Repone infuſionem in cinerē calidum horis ſex clauſo vaſe, ut extrahatur tinctura rubicunda. Effuſo aceto iſto, ſubmitte aliud, atque iterum extrahe, laborem repetens, donec tota rubedo reſoluta ſit, & extracta. Coagula extractiones, uſque ad olei conſiſtentiam, quam in balneo rectifica ad puritatem. Cape deinde pulverem antimonii, ex quo rubedo extracta eſt, & in minutiſſimum pollinem redige, cui in vitrum injecto infūde oleum rectificatum: abſtrahe & redde ſepties, donec corpus devoret totum ſuum oleum, fiatque ſiccum. Hæc extrahe per vini ſpiritum, toties mu-

tatum

tatum, donec essentia tota exierit. Menstrua collecta in phiala Veneta, inducta papyro quintuplici, destilla, ut spiritu exeunte, in fundo maneat oleum incombustile, cujus usus est cum Ellychnio ut sulphuris, de quo ante.

CAPVT II.

DE AERE

Artic. I. *De tribus aëris regionibus.*

REgiones tres constituunt Physici, quarum media ita frigida est, ut periculum sit, ne milvus qui tempore caniculæ à meridie ad vesperam ibi degere solet, congelescat, vel saltem membra ejus rigeant, si diuturniorem traxerit moram. Et certe in ipsis Alpibus perpetuo tanta nix est, ut etiam æstivis mensibus iter sit horridum. Qui montium Baldi in agro Veronensi perreptarunt cacumina, non minus in illis frigus Iulio & Augusto mensibus experti sunt, quam maxima bruma sæviente. *Aldrovand. Ornith. lib. 5. c. 15.* Tam tenuem ibi esse aërem quidam existimant, ut ad vitam sustinendã sit ineptus. *Augustinus de Genesi ad liter. l. 13. c. 2.* ex aliorum relatu refert, quod qui verticem montis Olympii vel sacrificiorum gratia, vel contemplandorum syderum causa conscendunt, spõgias aqua imbutas eo deferant, ut ex iis spiritum retrahere possint. At ex historia diluvii, & aliis animadverti potest, montes tam altos esse, ut emineant ex nubibus, & nihilominus habeant auram vitæ commodam. *Libavius de orig. rerum, lib. 6.*

Est in insula Zelainica mons altissimus, in vertice amœnissimus. In Arabia Felice mons summus, oppidum quoque habet in summitate. Vires

aëris si attendimus insignes sunt, de quibus passim apud Physicos. Cardanus inclusum corrumpere animalia, animâ carentia cõservare asseruit; liberum è contra. Verũ id vix exempla concedũt. In Lusitanorum navigationibus nautæ aliquot sub æquinoctiali pene animam efflarunt, quanquam medio in Oceano liberrimo cęlo. Et nobis præsentibus, inquit *Scaliger exercit.* 31 Itali quidam *Lipsi* in vaporariis deliquium animi passi sunt; & de Cocali Regis necatione meminisse potes ex historiis. Triticum in siris stipatum, non corrumpitur, & in horreis conclusis vitiatur; apertis fenestris, nil nocet ei.

Art. II. *De infectione aëris.*

NOn semper aër in suis permanet qualitatibus, inficitur aliquando noxiis. Ex Peruana Provincia in Chilam per montana tendentibus aura occurrit mortifera, antequam satis viatores sentiant, & sicut poma ab arbore, sic interdum extremitates absque ulla defluunt putredine. *Libavius de origine rerum.* In Monte Peruano Pariacacca aër singularis existens, vitæ ascendentib⁹ parit desperationem. Excitat vomitum tam vehementem, ut sanguis sequatur. Magis adfligit a mari ascendentes, nec homines tantum, sed & bestiæ expositæ injuriæ dicuntur. Locus fertur altissimus & nivosissimus in mundo, tribusq; aut quatuor horis per illum transitur. In Chiliensibus montanis puer se in triduũ sustentasse dicitur, latitando post ingentia cadavera, ut aliquomodo ab allapsu flatuũ pestiferorum esset tutus. In libello *de causis elementorum propriis* scribitur ventum quendã interfecisse gentes in Hadramot. Idem narrat tempore Philippi Regis Macedonum accidisse, ut in via quadam

inter

inter duos montes, certa hora, quicunque eques transiſſet, concideret moribundus. cauſa ignota. idque paſſi ſunt etiam pedites, donec Socrates quidam altè erecto ſpeculo chalybeato, in utroque monte conſpexit duos Dracones contra ſe mutuo exhalantes peſtilentem ſpiritum; cujus vi quicquid interceptum eſſet, moreretur. *Libav. l. cit.* Cauſa verò hujus afflictionis vera eſt, mineralium aër, nitroſis aliiſque metallicis refertus ſpiritibus. Talis deprehenditur in antris aliquibus Hungariæ & Sueciæ, ſcimuſque halinitrum vulgare plurimos complecti ſpiritus. Itaque & impetuoſe adhibitis movetur ignibus, & aquis injectum, non parum refrigerat. Quod vero corpora non putreſcunt, frigori id adſcribitur; ſed tribui poteſt ſpiritibus frigoris ex craſi, quales ſunt in Fulminibus nonnullis. Nam & ab his enecta animalium corpora non facilè corrumpuntur, durantque diu niſi ſuperveniat cauſa potentior, illamque expellat. Anno M. DC. XXIV. menſe Majo tam maligna aura arbores aſpiravit, ut unica die plurib. in locis earum exſiccaret folia. Decidêre in Iulio, & arborum cortices tam flavi redditi, ac ſi auripigmento conſperſi fuiſſent. *Sennert. l. 3. pract. part. 2. ſ. 2. c. 7.*

Art. III. *De Peſtilentia.*

EX infectione aëris oritur peſtilentia, quæ diverſarum conſtitutionum reſpectu diverſimodè etiam ſe habet. Locris & Crotone nunquam fuiſſe annotatum eſt. *Plin. lib. 2. c. 96.* Sic & in illa Æthiopiæ parte, quæ accolit fluvium Nigrum; In Mauritania vaſtat omnia. Tholoſæ aliquando, & in Provincia tam diu duravit, ut ſeptennium perſeveraret. In Septentrionales populos

los tam ſæpe & adeò debacchatur, ut aliquando agros integros exhauriat colonis. *Scaliger Exerc.* 32. Obſervatum in meridionalibus partibus ad occaſum Solis peſtilentiam ſemper ire, nec unquam ferè aliter niſi hyeme, nec ut ternos excedat menſes. Anno 1374. per univerſam Galliam & Germaniam graſſata, tertiam penè humani generis partem extinxit. *Annal. Franciæ.* Anno 1400. Florentiæ 30000 paucis diebus abſtulit. *Quercet. in Alexicaco. cap.* 4. Anno 1453. Erphordiæ 28000 abſumſit. *Michael Saxo in vita Friderici* III. *Imper.* Mediolani anno 1524 tantopere ſęviit, ut panis recens per noctem aëri expoſitus non ſolum mucidus evaſerit, ſed totus ſcatuerit vermiculis, bene valentes intra ſex aut octo moriebantur horas. *Cardanus de rerum varietate. lib.* 8. *cap.* 45. Anno verò 1500 triginta millia Londini abſumſit. Conſtantinopoli aliquando trecenta millia; totidem in civitatibus Vandalicis per ſolum autumnum. Tempore Petrarchæ tam valida Italiæ incubuit, ut ex mille hominibus, vix decem ſupereſſent. *Alſted. in Chronol.* Quod verò peſtilentiæ actio varia, in climate hoc vel illo, animalium ſpeciebus, & hominum individuis; id ex cauſarum agentium robore, & patientium fit diſpoſitione. *Foreſt. l.* 6. *obſ. de Febre.* Si cauſa agens ex terrę aut aquę ſqualore non valida fuerit, ex brutis malè duntaxat afficit ea, quæ ſecundum diſpoſitionem tali veneno ſimilem parata ſint. Si verò validior fuerit, in ſpeciem humanam graſſabitur, ita tamen ut ex ſe nec regionem, nec civitatem, nec pagum, nec oppidum tranſitura ſit. Hæc enim uno duntaxat loco homines corripit. Si verò agens ex ſuperiori cauſa, aut ab inferiore polluto aëre ortum habuerit, genus tantum humanum inquinabitur. Si autem à ſu-

à ſuperiore & inferiore ſimul contigerit, tum omnium animantium ſpecies peſte corripi poſſunt: attamen ſecundum eorum corporum diſpoſitionem.

Art. LV. *De attractione, refrigeratione, penetrationeque aëris.*

VItæ humanæ aërem inſervire, vix aliquem puto, qui neſciat. Arteriæ quippe venoſæ rami ex univerſis pulmonibus ſanguinem imbibunt, per venam arterioſam ad eos delatum, inque iis ſubtiliorem redditum. Hic per os attractus permiſcetur (*ex vulgari ſententia*) ſanguini, hęcque miſcella ad ſiniſtrum cordis defertur ventriculum, ſpirituoſus ſanguis futura. *Ludovi. du Gardin Anatom. c.* 40. At confertim attractus ſuffocat *Zvvinger. Phyſiol. l.* 2. *c.* 23. Candelæ quippe ardenti in libero aëre, ſi vinum circumdes supernè, extinguitur, quoniam aërem lateralem præparatum interpoſitu vini non attrahit, & crudum & incoctum inferne attrahere nequit. Vinr ejus diaphoreticam, vel exemplum ovi oſtendit. In eo recente dum aſſatur, ſpiritus ſubtilis per medium exudat corticem roris inſtar. Quid in corpore humano? Plenum id rimarum, vel levi attactum faciet calore. Alias omnia replet & penetrat, permeat laterem, & concoctum ibi inflat calcem, ut mole auctâ frangat eundem. Videmus per lateris cocti poros ingreſſum aërem, lapillum, qui per incuriam illic latuit & in calcem converſus eſt, impręgnare, inque molem attollere, ita ut later rumpatur. *Zvvinger. Phyſ. lib.* 2. *c.* 25. Ad hęc, obſervatione concluſum certâ, facilem vel difficilem, vulnerum, ratione aëris, curationem. In locis paluſtribus ulcera capitis celeriter, crurum difficulter curantur. Hinc levia

capitis Bononiæ & Lutetiæ vulnera, lethalia tibiarum apud Aveniones & Romæ. Ibi aër frigidus cerebro constitutione hostis; hic major ambientis fervor, quo humores liquefacti, magis deorsum tendunt. *Pareus lib.* 10. *Chirurg. c.* 8. Refrigerari novem potest modis; copiâ ac frequentiâ, flabello si novus apponitur; si nix & aqua circa lectum, si parietes fronde salicum obducti, vel linteis aceto & aqua rosata intinctis, si irroratur area, & fontes in cubili parantur, si lecti ex Avicenna super foveam aquarum, si ex pilis Camelorum iidem, vel ex linteis substracto coriosi, conspersus lectus herbis, si denique fragrantes prope lectum fructus positi. *Heurn. lib.* 2. *Medic. c.* 18.

CAPVT III.

DE AQVA.

Art. I. *De aquarum quantitate, & colore.*

TAntum de aëre; sequitur elementum aquæ, & inter consideranda quantitas primò & color. Iuxta urbem Simqui in regione magni Cham, flumen Quian per decem millia passuum patet, ducentas alluit urbes, & longitudo ei tanta, ut centum diebus enavigari nequeat. In portu illius urbis, quinquaginta millia navium se numerasse scribit *Polus.* Nivibus liquatis ingens & Duina in Moscovia fluvius, toto die celeri nequit trajici navigio, latera ad 50 passuum extendit millia. *Iovius* Genebaræ lacus, Ianuarium Lusitani dicunt. *Thuan. histor. lib.* 16. tantæ sub ipso Capricorno amplitudinis, ut scripserint, qui eò appulerunt, totius orbis navibus commodam stationem præbere posse. In Tepeaca Mexicani regni

regni Provincia, in ſummitate montis lacus eſt à ſummis ripis ad aquarum ſuperficiem quinquaginta Orgyas depreſſus. Nullos piſces aut quodvis aliud animal nutrit, nec hyberno pluvioque tempore augetur, nec æſtate minuitur. Altitudinis eſt incompertæ, ita ut flumen ſubtus fluere opinentur, quod decem ab hoc Leucis in planicie erumpat. *De Laet l.5. Amer. cap. 17.* Haud longè ab eo diſtat & alter, qui vehementiori agitatur vento, fluctus haud ſecus ac mare attollit. Colores quod attinet, varii in variis. Lactis diluti eſt Danubius, quâ Noricum & Vindeliciam à Germania dividit. *Agricola in lib. de natur. effluent.* Aquæ Mæni, maximè ubi per Francos delapſus Rheno accipitur, flaveſcunt. Telephi juxta Paratas fons turbidus, cum cruore miſcetur. In Æthiopia rubræ ſũt; vertitur in furorem quiſquis biberit. Nauſolæ in Carpatho monte ex veteri quodam cuniculo effluentes, vireſcunt; Ilzæ, qui ex Bohemicis profuſus montibus, in Danubium influit, nigræ.

Artic. II. *De aquarum ſapore.*

HAud minor aquarum in ſaporibus varietas. Dulceſcunt quædam, vini quędam referunt guſtum; ſalſas, aluminoſas, acidas, amaras paſſim invenies. Dulces Elei & Chocopis fluviorum aquæ; Reges Perſarum bibêre, & in longinquas deportavere terras. Suavior lacte calida Cardiæ aqua in Campo, qui vocatur Albus. *Pauſanias.* Vinoſa juxta Paphlagoniam: hinc potandi gratiâ indigenæ apud eam frequentes. In ſinu maris Adriatici ubi vertit ad Aquilejam, ſeptem ſunt fontes omnes uno excepto ſalſi. *Polyb. in hiſt.* In Mileto unus, cujus fluentis aquę ſuperiores dulciſſimæ; ſalſedine inferiores tinguntur. *Ariſtobul. Caſſind.* Tantę rivulus Exampei amaritudini, ut Hypanim

Hypanim ingens Ponti inficiat flumen. In lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida, fontibus, summæ aquę dulces sunt, potanturque nitrosæ inferiores. *Plinius in histor.* Accidi prope Culmam fontes; & quia aqua quamvis frigida, ebullit, insanire videntur. *Agricol. l. cit.* Ibidem acidula; cui furiosæ inditum nomen, quod ebulliens tonitru imitatur boatu. In Cepusio Smolnicii, non tantum ferrum corrodit, sed & vertit in æs; Stygii verò, circa Thessalica Tempe, fluvii, neque in argenteo vase, neque in æneo, neque in ferreo conservari potest, vi sua illa corrodens, erumpit, solâ coërcetur ungulâ.

Art. III. *De aquarum odore, primis & secundis qualitatibus.*

CAlidæ quę absunt à Rhegio Lepidi Æmilii oppido, viginti sex passuum millibus tam prę-stantissimum olent bitumen, ut Camphorâ permistæ videantur. In Peloponneso puteus ad sacram Dianæ ædem erat, cujus aqua cum bitumine permista, unguenti Cyziceni reddebat odorem. In Hildeshemio duo fontes sunt: alter ex marmore putridi ovi olente virus effluit, & gustu suavis est; sed si quis jejunus eum biberit, ructus ejicit, marmoris detriti odorem exhalantes: alter sulphuratus pyrium olet pulverem. Hujus aqua lapides in alveo rivuli jacentes, limo obducit, qui derasus & exsiccatus sulphur est, *Agric. lib. cit.* Arethusa Siciliæ fons, stato tempore fumum reddere dicitur. Visebadæ in platea fons est aquæ tam calidæ, ut non modo coquat ova, sed etiam de alitum cute plumas eximat, de suilla setas, sive immergantur animantes, sive perfundantur. Ad Corinthum fontis aquam, qui ex excelso manat

nat vertice, nive frigidiorem asserit *Ptolemaus Comment. lib.* 7. Iuxta littora Cubæ est fluvius ita perennis ut navigari possit, aquæ ejus ita fervent, ut contrectari manibus recusent. *Martyr. sum. Ind.* Iuxta Provinciam Tapalam ruit tam fervens, ut tranari nequeat. *Ramus. Tom.* 3. Apud Segestanos Siciliæ Halbesus in medio flumine subita æstuatione fervet. Pontus flumen intra Medorum, Scytharumque Regionem situm; in quo lapides ardentes devolvuntur, ipsum nihilominus frigidum. Hi si agitentur, citissimè extinguuntur, aquâ irrigati lucidius splendent. Iuxta Ethamam denique urbem, fervidum est flumen, sed leprosis ac ulceratis salutare. *Leonius.* Quædam etiam alias supernatant aquæ. Arsanias vicinum Tigrum supernatat, quoties uterque intumescens extra ripas diffluit. Peneres accipit amnem Eurotam, nec recipit, sed olei instar supernatantem brevi spacio portatum abdicat. *Plinius histor. natural.*

Art. IV. *De vario aquarum decursu.*

TRaditur de Pyramo fluvio Cappadociæ, qui fontibus in ipsa planitie scatentibus oritur, quod statim profundo lateat hiatu, in plurima sub terra effusus spacia, emergat pòst navigabilis tanto cum impetu, ut si quis in hiatum, unde emergit hastam immiserit, vis spiritus renitentis eam ejiciat. *Strabo lib.* 12. Non longè à Pompejopoli in oppido Coricos, in imo specu miræ profunditatis, amnis ingens, ingenti se tollit fronte, ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demergitur. *Mela. lib.* 1. *c.* 6. Aqua Martia post longos excursus ex ultimis Pelignorum montibus, transiens Marsium & Fucinum lacum, in specum demer-

demergitur, tandem in Tiburtina se aperit, 9000 passuum fornicibus structis in urbem ipsam Romam perducta est. *Plin.lib.*31. *c.*3. Sabbaticus septimo quoque die exinaniri consueverat, atque exsiccabatur, sex reliquis semper aquis oppletus: id autem cessante sacrificio, cessavit, si *Ioseph.l.* 7.*c.* 24. credimus. Quidam apud Bocatium fluvius, quolibet decennio, repentino quodam motu uno momento pręgrandem fragorem ob saxorum elisionem emittit, & lapides ipsi declivi per triduum fluunt cursu, ter ac quater quotidie, etiam sereno cœlo; at postriduum omnia subsident. Paschali Romæ sedente Trena fluvius per integrum diem mille passuum spacia non fluxit, sed perinde quasi aliò cursum flexisset, eam partem alvei adeò per id intervallum viginti quatuor horarum spacio deseruit, ut homines ultro citroque per siccam arenam graderentur. De Hircaniæ fluminibus Strabo lib. 11. *Sunt mari alta littora excisis rupibus prominentia. Cum autem flumina ex ipsis cautium cacuminibus in mare furentia desiliant, maximum inter mare & rupes suo casu spacium præterlabuntur, ut sub cadentibus aquis, velut sub fornicibus exercitus etiam intacti procedere possint.* Trochlotes in Aquilonari Norvegia tantum fragorem currendo edit, ut ad viginti milliaria exaudiatur. *Olaus l.* 2. *c.* 28. Beca in Livonia tanto lapsu è scopulis ruit, ut surdos reddat. *Ortel. in Livon.* Tanais à Scythis longissimo cursu in Mæotidem paludem ruens, adeo longè latéque eam ampliat, ut prægrandis mons ab ignaris existimetur. *Boccatius.* In templo Salomonis fluebat fons, æstate copiosus, hyeme exiguus. *Euseb. præpar. Euang. l.*9.*c.*4. Causam si quæris, à tempore sumitur. Omnia hyeme madent, oppleti hinc aquis sinus, & spiritus defectu, inter viscera continentur; at aref-
cunt

cunt æstate omnia, solisque fervor penetrat; hinc & in venas congregatio, & impellente spiritu decursus. Mæander ita sinuosus est & flexibilis, ut sæpè credatur reverti &c. *Nilum* maximo impetu ex montibus præcipitem in subterraneos meatus ferri, quidam opinantur. Leoni Africano falsum. Certum quadraginta diebus ad decimum septimum mensis Iunii crescere, decrescere totidem. Aquarum decursus in causa. Cum enim in superiori Æthiopia Maii initio densissime pluat, per integrum Majum & partum Iunii retardantur, priusquam in Ægyptum perveniant. *Leo Africanus lib. 9. descript. Africæ.* Incrementum Nilometrium ostendit. Puteus hoc in Nili ripa ex integro lap de, cujus aqua cum Nilo crescit & decrescit pariter. *Strabo l. 17.* Iustum ejus incrementum sedecim cubitorum, minores quæ non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendæ: ac ut hæ serendi tempora absumunt solo madente; ita illæ serendi tempora solo sitiente. Sed hæc de Nilo sufficiant. Plura vide apud Cl. *Vendelinum*, quem honoris causâ nomino.

Art. V. *De mutatione quantitatis, & qualitatum in aquis.*

MAgna hæc in aquis varietas, quam protuli, sapientiæ & potentiæ Divinę index; non minus mirum, easdem interdum variè mutari. Mutari certum. Fons in Tenedo Insula semper à tertia noctis hora in sextam ab æstivo solstitio exundat: Alter in Dodone, cui à Iove nomen est, meridie semper deficit, & Padi diebus æstivis velut interquiescentem arescere reliquit *Plinius*. In Lago Anagnaniæ fons Tophanus, cum Fucinus lacus glaciatur, siccescit; aliis anni temporibus, ma-

magnam aquarum effundit copiam. *Agricol. l. citato passim.* Aquæ lacus Babylonii æstate rubræ sunt. Borysthenis quibusdam anni tempestatibus ærugine tinctę videntur. Aqua fontis Tungrorum subditis effervescens ignibus, rubrum affectat colorem. Amnis in Caria ad templum Neptuni aquę dulces, salsum induerunt saporem; in Thracia verò imperitante Georgio Despota dulcis fons molestam suscepit amaritiem: imo totos fluvios mutatos fuisse ad Citheronem, in Bęotia scribit *Theophrastus*. Aquarum, quæ fluunt juxta metalla Pangęi Thraciæ montis, Cotylen atticam perhibent æstate pendere drachmas sexaginta quatuor, hyeme nonaginta sex. In Cyrenaica Provincia Solis fons media nocte fervet, mox sensim tepescit, dein ad primam lucem friget; & quo sol magis attollitur, eo fit frigidior, adeo ut meridie rigeat: tum rursus paulatim tepescit; dein ad primam noctem calet, ac quo magis ille progreditur, eo fit calidior. Idem fons singulis diebus, ut ad medium diem fit frigidus, ita & dulcis; ut ad mediam noctem calidus, ita amarus.

Artic. VI. *De nonnullis aliis aquarum admirandis.*

Fvere & pręterita, sed majora sequuntur: facilè in illis dare causam, mistionem, & alia quædam externa si attenderis, difficile hîc. Etsi in quibusdam; pleraque tamen occultis dicere venit qualitatibus. Referam breviter. Fontis Gothici effusæ super terram guttæ, moveri desinunt, ab aëre condensantur; In lapidem in urceis abeunt Cepusianæ; stolidos faciunt Rheticæ; dentes excutiunt intra biennium, compagesque solvunt genuum illæ, quas in Germania maritimo

tractu

tractu esse scribit *Plinius*. In lapides foraminata vertunt Islandicæ; ligna corticibus saxeis obducunt Albulæ; Canoræ à Zamensibus in Africa voces: Soractis oriente Sole ferventi similis exundat; pereunt aves, quæ tum gustaverint. Abstemius fit, qui à Clitorio lacu biberit; obliviosus qui è fonte ad Trophonium Deum prope flumē Orchomenon: *Philarch.* hebetudinem sensuum contrahit, qui ex fonte in Cea insula. Causam ratione prioris in bitumen refert *Agricola de reb. terra effluent. l. 2. Vt enim*, inquit, *pastinacæ silvestris semina linteolo involuta, & in vinum posita, utque pulveres florum hermodactyli, quibus Turcæ utuntur cum eodem sumti faciunt, ut ocyus & fortius inebriet; ita bitumin s aliquod genus aquis permistum inebriare solet.* Equi Sibarim potantes sternutamentis agitantur; nigredinem contrahit, quicquid eo aspersum fuerit. Clitumnus Vmbriæ potus candidos boves facit, oves Cesiphus Bœotiæ; candidiorem, molliorem, ac magis porrectam comam, qui in Cappadocia. In Ponto Astaces campos irrigat, in quibus pastæ nigro lacte equæ gentē alunt. Reddunt in Gadaride, calvos homines; pilos, ungues, cornua pecori detrahunt. Reatinis paludibus, ungulas jumentorum indurari scribit *Cicero*. Calidæ ad arcem Novæ domus annulos in eis lavantium argenteos, aureo tingunt colore, reddunt illustriores aureos. Non alit Aniger, qui ex Lapitho Arcadiæ monte defluit, pisces, priusquam recipiat Acidantem, & qui tum ex eo in Anigrum ingrediuntur, non sunt edules, cum in Acidante sint. *Pausanias.* Lacus Sicilię Agrigentinus sustinet ea quæ in aquis non natant; Æthiopiæ tam liquidus est, ut folia proximis arboribus decisa, non ferat. In Asphaltite lacu homo manibus pedibusque ligatus non mergitur. Causa nimiæ sa-
lis.

lis adſcribitur miſturę. Hieronymus Florentinu decoctorem de turri in aquas ligatum præcipitatum, per integram ſuſtentatum noctem vidit: in Hiſpania lateres ex terra, quâ argentea opera abſterguntur formatos, aquis innataſſe obſervavi. *Poſidonius.* Cleon & Geon duo in Phrygia fontes fuere; expreſſit alterius aqua lachrymas; duo in Fortunatis, alterum qui guſtarunt, riſu ſolvebantur in mortem; dabat alter remedium affectis. Anauros Theſſaliæ & Boriſthenes nullum halitum, nedum nebulam emittunt. Cauſam in temperationem multi conferunt, aliunde quærunt alii. *Qua parte fluviorum* (verba *Agricolæ lib. 2. de effl. ex terra c. 17*) *alveis in vado nullæ ſunt venæ & fibræ, eæ nullas auras exspirare poſſunt.* In Caucaſi montis nivibus glebæ concreſcunt cavæ, bonamq; in membrana aquam continent; in iiſdem animalia: quarum tunicis ruptis aqua quam complectuntur, bibitur optima. *Strabo in Geograph.* Nilus fœminas ita fœcundas reddit, ut uno utero quaterni & ſeni gignantur: *Plin. in hiſtor.* Alpium accolas fontis cujuſdam aqua gutturoſos facit *Lang. l. 1. epiſt.* 43. In prato verò Rupertino, prope Argentinam fons fuiſſe perhibebatur, qui bronchocelen peperit potatoribus. Hydrargiro infectæ videntur. Nam hoc cerebro & nervis inimicum, non tantum pituitam ab internis ad caput & colli regerit glandulas: ſed etiam congeſtam in capite ad partes ſibi ſubjectas præcipitat. *Sebirius de Acidul. ſ. 1. dict. 6. corol. 1. theſ.* 12. Siciliæ fluvius Diana, qui ad Camerinam fluit, niſi à pudica hauriatur fœmina, miſceri vino nequit. *Solinus cap.* 10. Styx in Arcadia epota illico interficit, omnia penetrat & diſrumpit, aſini tantum cujuſdam continetur cornibus: *Seneca lib. 3. natur. cap* 25. In Nigrum Africæ flumen duo influunt fluvii, ſubrubidus alteri color, ſubal-

bus

us arcei. *Barrens. histor. Dec.* 1. *l.* 3. *c.* 8. Si quis ex
troque biberit, evomere cogitur utrumque; at si
nis alterum, diversis intervallis suboritur vomi-
us; at ubi influxerit uterque in Nigrum, & ex
ermistis bibatur, nulla ad vomitum est provoca-
o. Narva Lithuaniæ fluvius est, ejus aquam quã
rimum serpentes attigerint, edito sibilo refugi-
nt. *Cromer. descript. Polon. l.* 1. In Ducatu Czarto-
ensi, quem Illustrissimus patronus meus nunc
ossidet, est lacus rotundus, adeo injectorum im-
atiens, ut omnia egerat Tumulis arenarum tam
otè in circumferentia à natura cinctus est ac si
anu artificis aliquando fuisset. Sardiniæ in me-
terraneis fons, longitudinem & brevitatem die-
um observat, & juxta hos fluit. In Ferri Insula
na ex Canariis nulla est aqua, ardenti ipsa cælo,
lo arido, squallentes æstu homines, pecudesque
estituit: sed ibi est arbor, cujus species ignota,
olia longa, arcta & perpetuo virentia. Eam sem-
er nubecula circumdat, ex qua ita folia hume-
antur, ut ex ea perpetuo limpidissimus liquor
istillet, quem vasis circa arborem dispositis in-
olæ excipiunt. *Bertius in descrip. Canariarum.* Ma-
inæ aquæ si sint egelidæ, ac tepore imbutæ tem-
estates ante biduum portendunt, ventosque im-
etuosos. *Lemnius de occult. lib.* 2. *c.* 49. In Anglia
rope novum Castrum est lacus Myrtous dictus,
ujus pars semper etiam per æstatem concreta,
ars ne hyeme quidem glaciatur. *Thuan. in histor.*
enæ puteus quidam, est æstivi index Solstitii
hæc loca (verba Strabonis lib. 17) *circulo tropico*
biecta monstrat, quando in meridie umbilici nul-
m faciunt umbram. Sed cesso de his.

Artic.

Artic. VII. *De nonnullis aquarum inundationibus ; & de Diluvio universali.*

DIvini furoris signa diluvia fuere, tantoque majora, quanto & illa acerbior, & mortalium enormior exorbitatio. Maximum illud quod universale dicimus, quod anno Mundi 1656 ad exitum vergente sua sumsit initia. Obturacula in specubus nubium rupta sunt, & ingentes aquarum per quadraginta dies, defluxere globi. Fontes quoque abyssi magnæ diffissæ sunt, ita ut aquę sesquicentum diebus indesinenter accrescerent, & montes quindecim cubitis transcenderent, editissimos. Postea decreverunt, sed pauxillatim. Nam intra septuaginta demum dies cacumine apparere cœperunt. Novi orbis incolæ à majoribus suis accepisse dicuntur. Peruani tradunt, terras eas omnes aquis mersas latuisse; periisse homines exceptis paucis, qui in lignea se receperunt vasa; veluti naves; ibi commeatu proviso egisse, donec aquæ decrescerent & abirent, quod canum collegerunt indicio, quos foras identidem emittebant, & cum madidi à natatu redirent, sciebant aquas superesse; deesse, cum sicci. *August. Carata.* At Mexicani quinque soles ad hoc luxisse ævi, & primum illum aquis periisse, unaque cum eo homines, & quicquid in terris esset. Hæc illi picturis & notis prodita ab antiquo habent; fidem Platonico diluvio, quod in Atlantide Insula evenisse dicitur adstruentes. *Lupus Gomara.* Cæterum causam illius diluvii Vniversalis igni subterraneo in gradu intensiori, augente molem per rarefactionem, donec cavernis suis agi non posset, ascribi t *Lydiat.* Demonstrare id videtur Genesis. Nam & abyssi magnæ fontes reclusi dicuntur, & immissum

um exactis quadraginta diebus ventum, aqu-
ue ſedatã quieviſſe. Intelligi verò debet, ventus e
cca exhalatione, quam copioſiſſimam toto di-
uvij tempore., è maris gurgitibus calor excitave-
t, ſubterraneus plurimum auctus, tum demum
s excluſum eſſe, aëriſque motum correpti revo-
itione cœli, & impetu firmamenti intendiſſe.
uere vero præter hoc & aliæ portentoſæ. Anno
095 diluvio in Syria innumeri homines fuere
ppreſſi. Hoc diluvium prædixit Aſtrologus Ma-
umedanus, argumento conjunctionis omnium
lanetarum. (*Alſted. Chronol. cap. 25*) excepto Satur-
o in ſigno Piſcium; quæ fuerit ſimilis illi tempo-
Nohæ, quo omnes ſeptem planetæ coierint in
no ſigno. Anno 1164 tanta in Friſia fuit, ut om-
em maritimam iuvolvens terram, multa homi-
um conſumſerit millia: *Krantz l. 5. cap. 4. Vandal.*
nno 1183 retrocedens mare Siculum quinque in
traxit millia. *Bergomas in Lucio III.* Anno 1218
Friſia centum periere millia. *Nauclerus generat.*
o. *Neubrigenſis Angl. hiſt. l. 3. cap.* 20. In Hollandia
nno 1287 maritimæ regiones non procul à Dor-
aco oppreſſæ ſunt, ſedecim ampliſſimę demerſę
rochiæ: *Largus in Chron. Cittizen. Krantz Vandal.*
o. *cap.* 36. Anno 1421 abſorptis ſeptuaginta duo-
us pagis, centũ hominum una abſorpta millia:
nno 1530 tam prodigioſa erat, ut in Hollandia,
elandia, Friſia, Brabantia, & Flandria quadra-
nta evanuerint Parochiæ. *Iohan le Petit in magno*
ronico Hollandiæ. Anno 1509, menſe Septembri,
are inter Peram & Conſtantinopolim ita intu-
uit, ut mœnia Conſtantinopolitana excederet;
riere in urbe tredecim millia. *Sur. in hiſtor.* In no-
orbe in Gangona valle, mare ad quatuor paſ-
um millia præter morẽ eſt egreſſum, ingruente
genti procella, non modo ædificia ſubruta, ſed
etiam

etiam arbores eradicatæ prȩmaximæ & translatæ ac ſi arboribus plueret. *Martyr in Summar. Indi.*
Anno 1604 haud minor jam enumeratis in Britannia accidit, quam quia *Illuſtris Thuanus lib.*131 ſufficientiſſime deſcripſit, verbis ejus exprimo. Briſtoliȩ (inquit) civitati maritimæ, quæ ſecundum Londinum, & Eboracum in Regno primaria eſt opibus & commercio frequenti, & quo nuper Hybernia advectȩ ad nundinas proximas, quæ in VIII Kalend. Februarii incidunt merces corruptæ, horrea frumento & ſtramine plena, huc illuc diſſipata, equi & alia jumenta aquis merſa, & ȩdificiis vi fluctuũ magnam partem collapſis, homines qui in culmina domorum confugerant, una obruti, plerique in agro deprehenſi, dum domum ſubitò remeant, ut rebus ſuis convaſatis ſaluti ſuorum conſulant, tum rapido impetu mare, decem fere milliarium ſpacio excurrit, ut vix rebus ſuis relictis ſatis habuerint, quo ſe periculo eriperent. Sed omnium maxima diluvies fuit in Sommerſettenſi provincia ad viginti milliaria in longitudinem, in latitudinem quinque aquis effuſis, quȩ Hunsfeldiam oppidum, Granthanium, Kenhuſium, Briandoum, & Kingſonium pagos cum multis ædibus per convalles ſparſis merſerant. Videre erat ruſticos & homines in agro deprehenſos, tignis dirutarum domorum inſidentes, ubique fluitare, ad quos ſcaphæ tandem immiſſæ, quȩ pleriſque in tempore prȩſto fuere, fœnum in cumulos ut fit congeſtum, & trabibus ligneis impoſitũ, undis innatare ubique cernebatur. & columbȩ, cũ aliunde paſtus deeſſent, ſuibus immiſtȩ ariſtis frumenti, in pyramides coacervati inſidentes, granis fortè oblatis veſcebantur; quin & cuniculi è foveis vi aquarum excluſi, in tergo ovium conſidere, & donec cum ovibus ipſis mer-

mergerentur diu fluctibus innatare visi. Fidem superant, quæ de tempestate illa Tragica, imo Poëtica scripsere, qui res eas narrant. Iuxta Marclandiam in Norfolciensi agro non minus illa sævìit, ubi ut in subito & inopinato casu à furibus in agro deprehensis, vix expergefacti oppidani, ingenti & confusa orta comploratione, um bonorum abjecta cura, quæ prima subierat, ilii, patres, & matres, invicem fratres, alii quisue caritates suas, ut in Trojano excidio memoatur, secum traherent, aut humeris portarent, ui in montem Trichilum sesquimilliari inde istantem, trepida fuga evaserunt, quo & armen & greges ex agris se receperant. Alii qui in ppido aut pigritia, aut infirmitate remanserant, um postridie urbem aquis mersam ex fenestris periorum conclavium aspicerent, frustra opem vinam pansis in cœlum manibus implorabant. d eum montem qui milliare circiter ambitu caebat, cum aditus tanquam ad arduum scopum, & in cacumine sentibus & ericetis impedim non esset, ad summam desperationem cuncti eo redacti erant, jam deficiente pecori grami & inedia tantam multitudinem premente: n è longinquo (nam aquæ ad sedecim millia excurrerant) commiseratione excitati vicini, phas pane & aqua onustas, summo scopuli la admovent, & operibus complanata per sen & ericeta via, ad miseros pervenerunt, & solum viatico in præsens recrearunt, sed sas in futurum spe impleverunt. Tantum *Thua*: nos cum eo.

CAPVT IV.

DE FONTIVM ORIGINE.

INnumeros in hac inferiore orbis ſphęra inveniri fontes, eoſque miros præcedentia oſtendere, dignũ ut unde oriantur diligentius indagemus. Ab aquis pluvialibus ſcaturiginem fontium voluere nonnulli, ex terra in aquam mutata ſcripſit Seneca, ex aeris vaporibus in terram concluſis, & eorum frigore condenſatis, ſenſit Ariſtoteles. Credere vix ſecurum. Quantum enim ad primũ; Nulla infra pedes decem terram madefacit pluvia, & illa ſatiata, ſi quid præter ceciderit, excludit. *Seneca l.3.natur.cap.* 7. In ſicciſſimis vero locis, puteis in altum actis, per ducentorum & trecentorum pedum ſpatia uberes aquarũ inveniuntur venæ. Quoad ſecundũ; Facilius poteſt aqua in terram mutari, & denſitas in cauſa eſt; Nec poteſt, ut tertiũ tangamus, tantâ aërem celeritate corrumpi, quantâ fluunt aquæ, nec tanti ſuppeditari vapores. Nã decuplum oportet eſſe aërem, cui nullus locus. Dicendum igitur per ſubterraneos canales, fontes de mari manare. Solum certè mare talibus ſufficit ſcaturiginibus, & dũ illud nequicquam flùminum augeri videmus affluxu, per occultos ad ſuum fontem illa redire meatus, oſtenditur. Sed & de modo aſcenſionis eſt controverſia. Succuſſationi adſcribit *Socrates*; ſpiritui *Plinius l.* 21.c 65.; terræ ponderi aquam propellenti *Bodinus l.2.theatri*, maris moli *Scaliger*, vaporibus in ſe reflexis cæteri. Arduum eſt omnibus definire, nobis etiam non conſultum. Quia verò acutiſſime de hac materia ſcripſiſſe videtur *Thomas Lydiat. Anglus*, ſententiam ejus in pau-

cas

cas propositiones redactam, hic apponemus.
I *Succussatio aquæ sursum deorsum non est ejusdem*
ascensus ad terræ superficiem causa: Nulla enim ejus
agitationis causa. & cur non tandem in æquili-
brio ponitur? II *Spiritu agi non est causa*; 1 Non vide-
tur enim certo naturæ ordine in mari excitari, sed
per modum tempestatum. 2 Canales sunt tortuo-
si, ad latera potius, quam ad superficiem terræ
propelleretur. 3 Si contrarius ventus tantum in
aqua quacunque facere nequit; quid hic spiritus?
Receptacula etiam sursum compulsarum, si quæ
essent, ut Vallesius ait, à fossoribus inventa fuis-
sent. III *Terræ pondus aquam propellens non est causa.*
Nec enim terra in aquam incumbit, sed vice ver-
a. Canales ubi non sunt pleni, non inferiorem
partem vacuam habent, sed superiorem. IV *Nec*
aris moles. Arbitratur enim Scaliger compressam
n Canalibus aquam, ab incumbente mari, egres-
um quærere: Exemplum lapidis in Vase; sed hic
luo sumuntur. 1 Eandem esse ubique gravitatis
ationem, atque vim lapidis. 2 Partem aquæ ma-
inæ plurimam esse extra suum locum. V *Nec va-*
ores in se reflexi attrahentes, nec spongiosa terræ natura,
ec terræ venæ, quibus aquæ humor prolectetur Nam 1
ires attractrices magis campestribus locis con-
enirent, quàm montanis. 2 Si traherent, eò es-
t ut fruerentur: Vnde verò talia flumina? 3 Non
periuntur aquarum venæ ita plenæ, ut illa ratio
ve sanguinis in animalibus, sive in syphunculis
quirit. VI *Eadem ratione aqua è cavernarum fun-*
elevatur ad capita fontium, quâ è mari elevatur ad
diam aëris regionem. VII *Elevatio vero hæc fit vi*
loris aquam in vapores resolventis. Opus esse ca-
re ipse Aristoteles innuit, ad id verò, ut aqua
vapore fiat, non opus est frigore, sed tantum
missiore calore. VIII *Calor terræ non provenit à*

calore solis, terra nimirum intra viscera sua. Nam 1 non nisi ad duos passus penetrat, ideo Troglodytis non profundiores cavernæ. 2 In summis æstibus palus ligneus, unam aut alteram unciam crassus non penetratur. 3 Interiora terræ ad octo vel decem passus frigidiora, æstate quam hyeme inveniuntur. IX *Frigidi aëris in terræ superficie antiperistasis nil ad rem facit.* 1 Mollius enim est quam terræ solidę frigus: 2 quicquid intus caloris à Sole genitum per poros meat & evanescit. 3 Perit obsessus ab utroque frigore, ad quod non habet proportionem. X *Terræ in visceribus suis calor a duplici est causa.* In partibus enim superficiei vicinioribus est à radiis solaribus, in intimis verò visceribus ab aliis. Ille per poros æstate à Sole apertos permeat, & ideo evanescit; cum alias remotus, à principio originis suę, sit imbecillior: hyeme verò, frigore constringitur. XI *Color terræ in visceribus ex caliditate aquarum cognoscitur. Hæ autem nec à Sole calidæ, nec à sulphure, vel viva calce in canalibus, sed à solo igne subterraneo.* Non à Sole; Nam 1 non potest eò penetrare. 2 si inde essent, æstate id maximè fieret. Non à sulphure & calce: sulphur enim non nisi actu calefactum calefacit, & viva calx tum demum cum ab aqua resolvitur: Ejus etiam immensa copia brevi tempore resolveretur, & mutationem in canalibus efficeret. Ab igne verò subterraneo calefieri, aliquot modis intelligi potest. 1 ut actu sit, & sic canales, quia lapidei, ferre non possent. 2 ut remotior, sed per fistulas, vaporem quemadmodum in balneis emittat: sic etiam non. Nec enim vapor tantarum esse posset virium, ut ebullire faciat. 3 Vt aqua ignem ardentem in alveis bituminosis interfluat. Sed sic etiam quæri posset; quare non egerat bitumen quem-

quemadmodum in urbe Comagenes Samoſata
ſtagnum quoddam emiſiſſe limum flagrantem,
autor eſt *Plinius l. 2. c. 104. & 107.* nec non ignem
ad aquas Scantias exiviſſe. 4. *Quartus modus eſt*
verus ; Ars imitatur aliquo modo naturam ; in vaſis
utem diſtillatoriis aqua vi caloris in vaporem reſolvi-
ur, & ſurſum vapor aſcendit ; in tectis ubi hæret, &
b intenſo calore remotior revertitur in aquam. Sic
tiam in viſceribus terræ. XIII *Fontes autem æſtuan-*
s, non videntur eſſe de numero aquarum manantium,
d ſtantium : putei ſcilicet terræ motibus olim
perti, quos mari continuos eſſe mirum non eſt.
parva Inſula contra Timavum amnem fontem
lidum, ſcribit *Plinius l. 2. c. 103.* eſſe affluen-
m, mari affluente, refluentem refluente. In Ga-
bus è contra. *Plin. l. 2. c. 92.* Si vero ex æſtuan-
bus aliqui ſunt manantes, de illis obſervandum,
nales eorum ita ſitos, ut mare æſtu accedens in
as ingrediatur, aut ſi antea ingreſſum, magis
undat. Et ſic vel proportionatus erit ignis ca-
, & major exhalatio, vel non, & ſic minor.
V. *Quod autem de bituminoſis, & ſaporem redo-*
ibus, ſcribit Agricola, propinquitati attribui debet,
neſcere verò ob diſtantiam juſtam. quemadmo-
n id in aquis ſtillatitiis arte comparatis ani-
dvertitur, ut evaneſcat tempore intercedente
pyreuma. XV. *Quia vero ignis hic per terræ mo-*
multa poteſt in ſuperficie, ma ora in ſuo regno po-
. Poterit igitur obſtruere canales veteres,
ire novos, in aliis atque aliis cavernis præ-
geſtionem materiæ incenſioni aptæ, vel ignis
agatione, vel ſpiritus conflictu nova excitare
ndia ; unde novi fluvii poſſunt generari. So-
men interdum etiam extingui, vel ita in pro-
um demergi, ut vires ſuas ad ſuperficiem ex-
ere nequeat. Hæc Lydiati ſententia, quam

prolixius exposuimus, ut meliùs cognita exactius expenderetur.

CAPUT V.

DE THERMIS.

Thermarum calorem variè naturalium scriptores explicavêre. Aristoteles à fulmine provenire putavit: sed falsum. Fulminis enim vis pestifera; cognoscet quisquis vinum attactum inspexerit. aut exanimes, aut amentes reddit. At salubres has communis est experientiæ. Quid quod multa loca, quæ nunquam fulminum persensere ictum? Nunquam enim quinque pedibus altius descendit. *Sennerto* (*scient. Natural. l.4. c. 10.*) placet fieri à duabus aquis ad tactum frigidis in concursu ob spirituum repugnantiam incalescentibus quod animadvertitur in oleo Tartari, & spiritu Vitrioli, item aquæ fortis & tartari, butyri Antimonii & spiritus Nitri; quæ etsi ad tactum sun frigida, tamen si misceantur, incalescunt, & qui dem ita, ut si repente aquę forti, in qua ferrum so lutum est, oleum tartari infundatur, non solun ebulliat, sed & flammam mistura concipiat, quo etiam accidit, si butyro antimonii dicto confer tim spiritus Nitri infundatur. Quidam calori te ræ nativo, seu spiritui cuidam calido, ita ut his ca lidis spiritibus & exhalationibus non violent motu sed natura calefacientibus, in quibusda locis terræ meatus calefiant, ut parietibus conc vitatum calor ejusmodi communicetur; cujus r tione calor sufficiens & perpetuus ipsis therm communicari possit; quemadmodum ex Cliban calefacto, flamma omni remota, panē nihilom nus sufficienter assari videmus *Horstius de natu Thermar.* Alii igni subterraneo adscribunt; an b

ne? ex præcedentibus patuit. *Bartholin. de aquis.* Exemplo insuper declarari potest. Aqua salsa argillæ misceatur, fiatq; ex argilla vel limo globus, qui intus excavetur, orificiumque iterum argilla obstruatur, in quod fistula āgusta indatur, globúsque igni admoveatur, ut fistula ab igne avertatur; Vbi globus incaluerit, ex globo per fistulam aqua calida effluet. *Sennert. l. 4. scient. natural. cap.* 10. Saporem thermę à permistione sortiuntur terrarum, adde & quæ in terris sunt. In terra καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν inesse scribit *Hippocrates* (*l. de natura humana*) inque illius visceribus, varias esse facultates, humorésque multiplices: *l. 4. de morbis.* Trahere unumquodque de terra alimentum, quale etiam ipsum existit. Hinc in Ionia & Peloponneso, etsi calor Solis sit sufficientissimus, silphion minime nasci, etsi seminetur, ob defectum nimirum talis humoris, quo alatur. Insunt autem illi terræ & succi, non tantum quoad spirituosam, sed & quoad humidā & solidam substantiā. Concreti succi ab aquis liquantur, liquidi miscentur; terræ dissolvuntur, metallicáque ramenta inveniuntur. Salubritas illarū interdum variat: quia solis calore æstate persusę attenuatæque, optimę: minus fractę autumno, quia illi vicinior: tum vere: aperitur enim terra, purificantur aquæ, salutare Solis accedit lumen. Hyeme pessimæ; graviores enim, crassiores, halitibus subterraneis conspurcatæ evadunt. Mutationes subire varia docent exempla. *Fallop. de Thermis c.* 11. Savanarola balneum de aquis in agro Pisano graves inferre potoribus noxas ait; huncque effectum prævidere incolas. Nam cum aquam mense Martio, Aprili, aut Majo luteo tingi colore, turbidámque fieri cernunt, perniciosam fore præsagiunt. *Aleardus Veronensis Medicus*, qui de balneis Calderianis scripsit,

Apponitanam aquam quandoque lethalem esse dicit, exemplo cujusdam nobilis Galeatii, qui ex potu illius cum genero, & aliquot famulis obiit. Acidulæ Alsatiæ aliquando tam acres sunt, ut dysenteriam commoveant, nonnunquam effœtæ, & pristino vigore privatæ. *Sebizius de Acidulis diss.* 50. *sect.* 1. Causę sunt variæ; inter ordinarias, pluviosa, nebulosa, caliginosa, austrina, & pestilens cœli constitutio, æstus nimius, inundationes, & terræ motus. Mirum verò quod de Thermis quibusdam Germaniæ scribitur, eas vectigali imposito exaruisse. *Camerar. horis subcis. Cent.* 2. *c.* 69. Simile quid in Conchis accidit Slusæ. Cum enim harum collectioni vectigalis genus quoddam impositum esset, evanuerant; rediere, ablato. *Iacob. Mejer. in Annal. Flandriæ.*

CAPVT VI.

DE MARI.

Art. I. *De divisione, & nominibus maris.*

MAre aquarum est salsa & maxima collectio, quæ universam hanc quam incolimus terram ambit. Vtrum verò terras velut vinculum circumfluat, an in suum colligatum orbem, & in hos, per quos navigatur sinus, quasi spiramenta quædam exæstuet, ambigebant veteres. *Fab. Suasor.* 1. Censuerunt quidam suum distinctúmque globum facere, & duntaxat hęc nostra maria exiguam ejus partem, *& velut lacinias esse, imo nec solem ambire, & tenebras in extremis ejus, & horridum secretũ habere.* Fuit & hæc veterum sententia; terram cum mari rotundam esse, sed ipsam duplici dividi Oceano, & velut decussari. *Plin. lib.* 2. *c.* 67. Nobis unus est Oceanus, qui postea nominibus ut locis differens, in varia maria ac sinus varie distribuitur.

tur. Ac primò quatuor appellationes, ex quatuor mundi regionibus, accipit. Ab Oriente Eous dicitur, ab Occidente Occiduus, à Meridie Notius, à Septẽtrione Septentrionalis. Postea prout quamque regionem perfundit, diversa à littoribus suis trahit vocabula. Hinc Sarmatici, Scythici, Hyperborei, Cronii, Concreti, Amalchii, Serici, Indici, Gangetici, Arabici, Persici, Asperi (id circa Insulã Madagascar) Æthiopici, Atlantici &c. nomina. Sinus ejus quinque à veteribus nominantur. Codanus seu mare Suevicum, & Balthicum, Persicus, Arabicus, Hyrcanus seu Caspius, & Mare mediterraneum. Hoc præ cæteris celebrius, & oritur ex Oceano Atlantico, qui ab occasu solis per fretum Gaditanum irrumpit, scissis utrinque (id veteres credidere) Calpe & Abila. Diffunditur in varia nomina, prout regionum littoribus adfunditur. De his apud Geographos præsertim *Cluverium in introduct. in universam Geographiam.*

Art. II. *De Navigatione maris.*

NOstro tempore & avorum memoria, totũ hũc circumnavigatum orbem, Historiis demonstratur. Nota Americi, Vesputii, Francisci Draci, Thomæ Candischii, Olivarii del Nort, & aliorum gesta. A veteribus an id factum fuerit, quæri non immerito posset. Oceanum quidem Atlanticum, qui est intra Europam, Africam, & Americam, quando primũ cœperint navigare mortales, haud facile dictu. Notam fuisse Ægyptiis, Græcisque terram Americam, eòque Carthaginenses navigasse, in sequẽtibus patebit. Medio mundi sæculo de ejus circumnavigatione narrat *Plinius l. 2. c. 67.* A Gadibus, columnisque Herculis, Hispaniæ & Gallarum circuitu, totum sua ætate navigatum occidentem. Septentrionalẽ autem Oceanum majori

ex parte auspiciis Divi Augusti perlustratum, Germaniam Classe circumvectam usque ad Cimbrorum promontorium, & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia, quod Tiberii ductu factũ, ex *Vellejo* perspicitur. Idem *Plinius* auctor est, Alexandri Magni Victorias majorem Meridionalis Orientalisque Oceani partem perlustrasse, usque ad Arabicum sinum, in quo etiam postea res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis fuisse agnita. Carthaginis verò potentia florente, Hannonem circumvectũ, à Gadibus ad finem Arabiæ, navigationem eam prodidisse scripto, sicut ad extera Europæ noscenda missum eodem tempore Hemilconem. Præterea *Cornelius Nepos autor est* apud Plinium, Eudoxum quendam sua ætate, quum Lathyrum Ægypti Regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum, multoque ante eum *Cælius Antipater* ibidem affirmat, vidisse se, qui navigasset ex Hispania in Æthiopiam, commercii gratia. Idem tradit, Qu. Metello Celeri Galliæ proconsuli Indos à Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii causa, navigantes, tempestatibus essent in Germaniam delati. Hodie ea navigatio tentata, sed cum summo vitæ periculo, perpetua glacie & diuturnis tenebris obsistentibus. Si hæc vera sunt, jam totus hic noster orbis circumnavigatus fuit. Quæritur adhuc, An per mare Septentrionale in Regnum Sinarum & Moluccas detur aditus? Ex Demetrio Moscho se audisse narrat *Iovius*, Duidnam multiplici stipatum fluvio, ingenti ad Aquilonem ferri cursu, mareque ibi patere, ita, ut legendo dexteri littoris oram, (nisi terra intersit) navibus Cathajum peti possit. Ad extremam enim orientis plagam, & Thraciæ parallelum,

Cathaini pertinent, Lusitanis in India cogniti cum ad coëmenda aromata, per regionem Sinarũ & Malaccam ad auream navigaverint Chersonesum, vestesque ex Sebellinis attulerint pellibus. *Petrus Bertius* vir de re literaria bene meritus, male de Ecclesiastica, refert *in descript, novæ Zemblæ*, se vidisse tabulam à Russis delineatam, in qua Russorum, Samogetarum & Tingœsorum littora cum vicino Arctoo mari & Insulis aliquot crassiore depicta Minerva. In ea Duina fluvius maxime erat occidentalis; sequebantur autem Orientem versus cùm alii, tum inprimis Peisa, Perchora, Obii, Ieneseja & Peisida. Patebit igitur iter ab Obii flumine ad Peisidam. Historiæ Russorum narrant Moschos & Tingœsios, cum curiosa flagrarent cupiditate lustrandi ulteriores Orientem versus regiones, emisisse exploratores, qui terrestri itinere superato fluvio Obii & Ieneseja, ad Peisidam usq; delati inciderant in homines cultu, moribus & sermone à se mutuo differentes; auditus illic Campanarum ab Oriente delatus sonitus, strepitus hominum, hinnitus equorum percepti, conspecta vela, & quidem qualia Indorum, quadrata; visus, locus mensibus Aprili ac Majo omni genere florum luxurians. Innotuit hæc res postea Moschorum Duci & exploratio facta; sed intervenit ducis fatum, & nobile impedimentum passum negotium. *Suspicio est*, loca illa Indis vicina esse; ac proinde si superari Peisida fluvius possit, non fore difficilem ad Cathajam & Sinas transitum.

Artic. III. *De profunditate, congelatione, coloribusque maris.*

DE profunditate maris diversæ sunt diversorum sententiæ. Burgensis profundius terra asserit *ad cap.* 1. *Genes. Plinius*(*l.6.c.* 22.)*& Solinus*(*c.* 54.) multis locis imperscrutabile esse. Sed hi loquuntur de certo mari Indiæ Orientalis, & loquuntur pro conditione suorum temporum, quibus non tanta navigandi peritia. *Priscianus* refert à Iulii Cæsaris exploratoribus quindecim numerata stadia. Alii triginta largiuntur. Qui autem hodie navigando obeunt omnia, Angli, Lusitani, Belgæ duo Italica cum dimidio milliaria numerant. *Olaus Magnus*(*l.* 2. *Histor. Septent. cap.* 10) ad littora Norvegiæ tantæ profunditatis scribit, ut nullis explorari possit funibus; sed id fit propter littora cavernosa, & hiatibus undique plena. Quamvis autem in mari tantus sit aquarum impetus, certum tamen glaciari interdum. *Strabo l.* 2. *Geograph.* tradit in Ostio Mæotidis, tantum gelu visum, ut quo loco Mithridatis Dux hostem in gelu vicerat, eodem classe superaret. Constantino Copronymo imperante PontiPelagus ad centum passuum millia, ita concretum erat, ut lapidum præ se ferret duritiem, & crassitie triginta superaret cubitus. *Vincent.l.*23. *c.* 158. *Olaus* vero *lib.* 11. *c.* 25. de mari Septentrionali, pugnas ibi cieri, prælia committi, machinas bellicas trahi, emporia erigi. Mira autem ibidem glaciei constitutio. In littus extractum, mox illud deserit nemine promovente. *Ziglerus l.*2.*c.*8. In Islandia asservatum evanescere; quandam in lapidem abire affirmat. Color maris varius est. *Andreas Cursalius* juxta Indos Orientis incolas, lacteum mare in trecenta millia passuum pa-

patens reperiri ait, *attestatur & Martyr in Sum. Indi.* Quod Insulam Cabaquam alluit, cum alias vireat, quodam anni tempore rubescit. Ostreæ enim passim fundunt sanguinem. *Petrus Hispanus*. Mare vero rubrum quamvis ita dicatur, quod sit roseis undis infectum; non tamen talem naturam habet qualem ostendere videtur: sed vicinis littoribus vitiatur gurges. Omnis enim quæ circumstat terra rubra est, & sanguineo proxima colori. *Isidor. l. 13. c. 17.* Solet autem mari frequens colorum accidere mutatio. Causam dat *Aulus Gellius noct. Atticar. l. 2. c. 30.* Apertissimis, inquit, rerum Philosophis observatum est, Austris spirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriusque &c. Tempore caniculæ turbidum est; Soli id adscribunt, qui radiis suis maris penetrat interiora, crassioresque partes commovet non absumit. Hoc verò admirabile, quod traditur; mare Parium, quod novum orbem alluit, tot herbis virentibus implicitum esse, ut navigari non possit obsidentibus retium more, longissimis herbarum ramusculis. Tantam enim illud pelagus pratorum refert similitudinẽ, ut quo vertuntur ipsi fluctus, eodem germina omnia convertantur, ut herbarum magis quàm undarum videantur procellæ. Hinc periculum navigantibus, primum Columbo. *Ovetan. l. 2. c. 5.* Nam ramusculorum flexibus ne converti possint implicantur navigia. Profundum illius vehendis sufficit triremibus; herbæ tamen ab imo exsurgunt, in superficie coalescunt, superant interdum palmis quindecim. In mari rubro, *refert Plinius l. 13. c. 25.* sylvas virere, laurum maximè, & olivam ferentem baccas, & si pluat, fungos, qui Sole tacti, mutantur in pumicem. Fruticum ipsarum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta ut vix de navi respicere

tutum sit, remos plerunque ipsos invadentibus. Qui navigavere ab Indis Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua viridem fuisse, exemtam, Sole protinus in salem arescentem versam. *Polybius* etiam narrat in mari Lusitanico gigni quercus, quarum glande Thynni vescantur & pinguescant. *Athenæus lib.* 7.

Artic. IV. *De Maris salsedine.*

MIra hæc DEI in natura opera; sed duo maxima, quę mari tribuuntur mira, salsedo & reciprocatio. Traditur equidem in Meridionali Oceano Insulam esse, cujus mare quo illa alluitur dulcescit, quod & *Diodorus Siculus* testari videtur; & de mari Scythico asserere *Plin. l. 6. c.* 17. Sed id nimio fluviorum affluxui tribuitur, & quantulum hoc ratione reliqui maris? Cæterum de causa salsedinis inter Philosophos disceptatur. *Aristot. lib.* 2 *meteor. c.* 1. Maris naturam & Solis efficaciam in auxilium vocat. Aqua enim marina propter commistionem terræ ex fundo & littoribus fit crassior; Sol verò calore suo partes in superficie tenues educit, & in vapores resolvit, qui calore adusti, & aquæ permisti salsedinem ei conciliant. Subsidium discursui corpus humanum præbet, in quo calor nativus dulcissimos cibos in salsũ resolvit humorem, qui in renibus collectus egeritur. Accedit & experientia, quæ salsius æstate mare quam hyeme, ad Orientem & Meridiem, quã alibi ostendit. Non placet sententia *Lydiato*, sed aliam adfert, ut juvent⁹ percipere exactius sensum viri queat, paucis inclusum propositionibus, hic etiam damus. I *Vehementia ardoris Solis non incoquit salsedinem mari.* Nam 1 cur non idem fit in aquula in pelvi? 2 Eadem causa salsedinis magis deberet agere in

subjectum cum minori resistentia. II *Exhalatio calida, sicca, terrea, pluviis in mare delata, non est causa salsedinis.* Cur enim id non fit in fontibus? 2 Pauca est nimis. 3 Cur salsa est non tantum in superficie, sed & in profundo? Quamvis enim id *Scaliger exercit.* 51. neget, exploratam per urinatores dulcedinem asserens; tamen Patricius compertum id ait, freto medio inter Creticum & Ægyptium, cũ mare staret placidissimum. Testis eidem *Philippus Mocenicus.* III *Mare salsum est propter rei alicuius admistionem.* Id patet, quia omnis sapor misti est. IV *Id quod mari admistum est exhalationis calidæ & siccæ naturam obtinet.* Id patet 1. quia mare est tale, Flammas enim vix extinguit, & ipsum facile inflammatur. 2 qui eo lavantur citius resiccantur. 3 Insulæ sunt calidiores, ut Britannia calidior Gallia. V *Mare non tantum est salsum, sed & amarum, inde sæpius mare quam salum dicitur.* VI. *Maris salsedo & amaritudo est ab igne subterraneo bituminoso.* 1. Bitumen enim deprehenditur, gustu adeo amarum, ut primum illius subjectum intelligatur. 2. Bitumen gignendo sapori amaro & salso vim magnam habet. Lacus Palestinæ bituminosus, tam est amarus & salsus, ut nullus piscis in eo nascatur. Vestes detergit, si quis madefactas bene excusserit. 3 Narrat Plinius aquam bituminosam simul & salsam Babylone è puteis in salinas ingestam, & flagrantissimo Sole coctam, densari partim in bitumen, partim in salẽ. VII *Salsa exhalatio ab illis gurgitibus procedens facile per corpus marinũ dispescitur.* Quemadmodum enim pollen aut quidvis aliud injectũ in liquorem in olla bullientem, ab ebullitionis loco ad cætera dispergitur, si ab uno latere ad alterum, in medio quaqua versũ; perinde bituminosa exhalatio inde ubi maximè æstuat, fervetq; mare, in illud universũ disjicitur & dispellitur. *Hæc Lydiat,*

Art. V. *De Maris fluxu & refluxu.*

ALterum magnum naturæ miraculum fluxus est & refluxus maris. Causam ejus cum inquireret Philosophus ad desperationem adductus est. *Posidonius* tres marini æstus apud *Strabonem. l. 3. Geograph.* refert circuitus, Diurnum, Menstruũ, Annuum; Primo quando Luna signo Zodiaci uno supra Horizontem attollitur, vel subter Horizontem deprimitur, mare intumescere, quousque ad cœli medium superum vel inferum perveniat: inde ea declinante mare paulatim abscedere, donec uno ab occasu vel ortu signo distet; tunc motum ejus sisti. Ei hactenus suffragatur *Plinius*, æstum nimirum duabus ferè horis æquinoctialibus post ortum vel occasum Lunæ incipere, ac desinere etiam tanto ante ejus vel occasum vel ortum tempore. Secundum juxta Synodicum mensem statuit, cum ait, maximos & celerrimos refluxus cõtingere circa Novilunium, & Plenilunium, minores circa Lunam dimidiam. Et approbant id nautæ, dum ob majores & celeriores affluxus, & refluxus, Luna novâ, & plenâ, mare vivum vocant; dividuâ propter minores & tardiores mortuum. Addit *Posidonius* Seleucum quendam à rubro oriundum mari diversum ab hoc & ipsum menstruũ æstus circuitum observasse, scilicet secundum Lunę mensem, quẽ vocant periodicum. Animadvertisse enim, Luna in æquinoctialibus signis hærente, æqualiter ęstus fieri; in solstitialibus autem, & quantitate & celeritate inęquali, eamque inęqualitatẽ in cęteris locum habere pro eo atq; unumquodvis eorum ad proximè dicta accidit. Annuos deniq; circulos ait *Posidonius*, se à Gaditanis didicisse. Ita enim illos tradere; circa æstivũ solstitium ac-

accessus recessusque maris maximè augeri: se verò conjecturam facere, eosdem inde ad æquinoctium usque diminui, rursusque ad brumam usque accrescere, ab hac ad vernum ęquinoctium decrescere, porroque augescere usque ad solstitium æstivum. Contrarium statuit ratione Æquinoctii *Plinius*. *Patricius* verò testatur in Liburnia mense Ianuario magnam littorum partem denudari solitam, & siccam remanere per aliquot dies. Idem *Plinius l. 2. c. 97.* per octonos quoque annos æstus ad principia motus, & paria incrementa centesimo Lunæ revocari ambitu, animadvertit; scilicet Luna & Sole tum demum redeuntibus ad conjunctionem in eodem signo & gradu, quo ante octo annos conjuncti erant. Cęterum æstus diurni varia etiam apud scriptores ratio. In mari Siculo die bis & bis nocte fluxus fit & refluxus. Euripus in Ægeo sinu septies die reciprocat motus, & nonnunquam ex altissimis montibus videtur dejici, adeo præceps ut nulla navigia ibi tuta sint. *Basil. in hexemero.* In Anglia ad Bristoliam æstus bis quotidie tantus, ut naves, quæ intra mare erant, ipso reflexu in sicco hæreant, bisque in mari rursum sint, bis in sicco. Pitheas Massiliensis, teste *Plinio l. 2. c. 97.* octogenis cubitis supra Britanniam intumescere scribit. In meridionali novi orbis plaga, mare æstuans effluit ad binas Leucas. *Ovetan. summ. c. 9.* In Aquinari verò Pelago quodam à maritimis fluctibus nullus in littus vel excursus vel recursus animadvertitur. *Petrus Hispan. p. 5. c. 1.* Non procul Cuba promontorio, & juxta littora Insulæ Margaritæ & Pariæ, mare sponte fluit; nec ulla ratione etiam vento secundo navigia fluctibus obsistere possunt, nec per intervallum diei mille jici passus. *Petrus Martyr. in summ. Indiæ.* In

mari

mari Adriatico olim ingens excursus fuit, summo diluculo mari in continentem ita egresso, ut tantum quantum robustus vir uno die cursu absolvisset, occuparet. *Procop.l.1 belli Gothici.* Singularis vero est æstus ille, imo summum mundi miraculum, quem Alexander vidit. Meminit ejus *Iohannes Hugo Linschottus* in Americanis, & *Casparus Balbyus* in Hodeperico in Syriam. Is cum ab Emporio Indico D. Thomæ in regnum Peguanum, quod est in India extra Gangem, contenderet, confecto decem dierum itinere, venit ad lacum Maccareo (ita enim vocat) estque ostium fluminis illius Indici, quem navigavit Alexander. In eodem libro vocantur, fauces istæ Maccareo Sirian, qui est portus maris, in cujus littore sunt gradus lignei viginti quos allabens æstus & decedens nudat omnes, ubi maximum est Mundi miraculum. Aqua ibi mirabiliter crescit, decrescitque adeo, ut imperito ultra fidem humanam videatur. Naves appellentes Martavano (est ora littoralis in eodem tractu; mare quod ibi est, vocatur mare de Bengala) crescente jam aqua velocius jaculo propelluntur, idque quousque æstus in terras infertur. Hoc recedente in sicco destituuntur. Æstus exuperat omnium arborum summitates. Naves cum se illi permittunt, rostris in mare prospicientibus retro feruntur. Venit autem cum magno strepitu & aspergine, ut totæ madefiant. Oppositus est ille locus Taprobanæ Insulę in meridie existenti, non procul à promontorio istius prolixi dorsi in mare protensi. Sed jam accedamus ad causam & unde hic oceano fluxus consideremus. Vulgata opinio est Lunæ id fieri radiis mediante aëre, qui tumet & radios Lunæ excipit, & secum intra undas marinas defert, ita ut radii aquam marinam quodam afficiant tepore; tepor autem

autem iste rarefaciendo, flatibus plenum mare reddit, ut tumescat. *Keckerman. de navigatione. Libavius* (*lib.5. de orig. rerum*) non negat Solem aliquid conferre posse, uti & Lunam spirituosum illud sydus; tamen in his nec primam principalemque causam esse, nec solitariam, verum aliqua saltem adminicula, & occasiones quibus causæ insitæ moveantur, & in actum veniant, asserit. Mare enim istam potentiam habuisse, antequam ista sydera cōderentur, certum videri, nec ullibi legitur propter æstus reciprocantes, ea facta esse, sed ut essent in signa, tempora, dies & annos, lucerent in firmamento cœli, tenebras & lucem discernerent, gubernarentque dies & noctes. Quadruplex autem videtur *Libavio* maris æstus. Primus ab ortu in occasum præter littus Æthiopicum, & in Bosphoro & Hellesponto, ubi pontus rapide prætervehitur littora Thraciæ & Asiæ; qui fluxus primi cœli potius motum sequitur, quam Solis & Lunæ, uti & aër ipse; quod maxime notatur sub Ecliptica, ubi iste fluxus aëris cum marinis halitibus vaporibusque eos ventos facit, quos Brysenes vocant, quibus adversantur illi, qui spirant extra Tropicos Vedavales dicti. Alter fit à belluis in mari degentibus, Balænis præsertim. Tertius Euriporum particularium, quem faciunt voragines quibus sorbentur & revomuntur aquæ alternis. In Charybdi, Syrtibus, Chalcyde circa Eubœam id accidere verisimile est. Æstum verum hic repræsentat, & spiritibus è cavernis terræ eructantibus, aquasque protrudentibus, vel obviis fluctibus iterum recedentibus & sidentibus acceptus. Quartus, æstuatio vera est, quæ nec in ortum fit, nec in occasum, sed ab Vmbilico maris incipit, indeque sursum ebullit, & dum ita surgunt aquæ, plus minus pro vehementia

causæ in littora effunduntur: nisi quid impediat, cujus causa in imo quærenda. Et certè nautæ in angustiis Magellanicis, in quibus mare Australe ab Aquilonari notabili separatur discrimine, diligenter utriusque maris notando æstus, id observarunt quod in vasto non potuere spacio; nempe eodem tempore utrumque mare non accipere principium æstus, à causa extrema, nec à cœlo, imo nec inferri ab ortu vel occasu, sed fundo commoveri, indeque exæstuare, superfluitate postea excurrente in littora varie, prout tumor magnus est vel parvus, littora vel alta vel humilia, causaque ab imo sursum movens valida aut imbecillis. Hoc ipsum confirmat aquarum natura, quę à fundo egerit, quicquid absorbuit, si prę gravitate possit. Ideo evenit ut omnia plenilunio maria purgentur, non quod Lunæ tractio sit causa, sed spiritus qui interim in subterraneis collectus sursum contendit, vel circa putredines maris cumulatus prorumpit. *Lydiat. de origine fontium*, igni subterraneo attribuit, ut fundamēta sententiæ scias propositionibus paucis inclusam, adjicio.

I *Æstus maris non est propter Lunam propinquitate suæ lucis & mutuatitiæ præsertim exhalationes gignentem, quibus turgescens exundat.* Nam in plenilunio obversa est illa lux terris: cum tamen sit sat magnus in eo æstus. II *Sol & Luna radiis suis non cient æstus marinos.* 1 Cum enim æstuat in altero hemisphærio, utroque luminari versante in altero, unde id est causæ. Nec enim pares vires in utroque habet. 2. Si Sol ac Luna marinos æstus cient, cur alibi etiam in ipso Oceano & quidem intra Zonam torridam, ubi eorum vires sunt potentissimę, leves aut nulli sunt refluxus? III. *Cum de æstu marino quæritur, supponendum est.* 1 *Insignem aquæ in terræ sinubus esse copiam.* 2. *Illam aquam quæ inter-*

terræ sinubus, non solum sibi, sed & huic quæ conspi-ur, in mari continuatam esse, ac cohærere per terræ nales sive hiatus. Primum ex eo verisimile est uod sit pars ejusdem corporis: deinde sunt in-cio gurgites maris qui nondum sunt explorati. *Cum duæ vastissimæ continentes, hinc quidem Asia, frica, Europa, illinc America totum ferè Oceanum in as oppositas mundi partes dispescant, eumque duplicem ciant: fieri ut illorum gurgites præcipui & voragines, re in directum opposita, & è Regione altera alterarum nstitutæ sint, quantum intellectu comprehendimus, non detur absonum.* Quandoquidem unus quidam aximus maris gurges à Platone agnitus & in cris Ebræorum literis Genes. 7. Abyssus magna ppellatus videatur. IV. *Potest Luna cum Sole apud Antipodes constituta, per aquam in nostro mari fluxus ere.* Aqua enim corpus rarius est & tenuius, e-usque imperio obnoxium. V *Magis id potest cum ne subterraneo, seu limo flagrante, quem in gurgitibus pponimus.* Nam magis gliscit & ęstuat, dum ra-iis illorum fovetur, quo hi magis directi in gur-ites inciderint; directi sunt magis, cum perpen-iculares quam cum obliqui. Æqualiter autem n utroque hemisphærio foveri patet. I quia ful-nine ocyus ab hemisphærio altero ad alterum er terræ perterebratæ diametrum vis radii tra-citur, ut in pyrio pulvere longo ordine disposi-o, si scintilla prima accensa fuerit. 2 Bituminis atura ultra quàm quis credat apta ad effervescendum. Nam Naphtha nondum accensa eminus onspectum ignem ad se trahit. 3 Astrum simili ubstantia est prçditum. Nam ignis & cœlestis & ubterraneus viscidus est. 4 Inter Lunam aqueam ignem bituminosum, & aqueum est etiam co-natio, sic & inter Solem. *Agricola enim lib.* 10 ribit, lapides metallicos ex parte nimirum bi-tumino-

tuminosos, igne accensos, in Sole demum ardere; quominus mirum est bituminosum ignem in nativo subjecto liquido scilicet, à radiis cognatis ipsius Solis ac præsertim Lunæ, facillime ad ipsum, propter emissas ejus ad aquæ superficiem exhalationes, pertingentibus, totum magis fervere. Hunc modum confirmant ea, quę de freto Siculo & gurgitibus circa Messanam tradunt. *Strabo* æstum eorum motibus Oceani consentire scribit. VI *Major fluxus & refluxus in conjunctionibus & oppositionibus Solis & Lunæ.* Vis enim unita fortior; in illis autem Sol & Luna simul oriuntur atque occidunt super gurgites illos. VII *Tradiderunt nonnulli Oceanum æquinoctiis maxime intumescere.* Id verò fit 1 quia Solis ac Planetarum perigæa sint in æquinoctiis, & apogæa in utroque Tropico: 2 quia certus respectus Solis ad quædam sydera, in æquinoctiis virtutem ejus auget. Nam & Luna idoneum habens respectum ad quosdam Planetas, ut ad Venerem, majores æstus ciere dicitur. VII *Æstuante ubicumque mari aqua circum illius abyssos, bituminoso igne oppletas, fervere atque ebullire existimatur*: Cujus ebullientis intumescentia, illa, quæ versus ipsius superficiem est aqua, in continentis littora, fluminumque ostia ingeratur. Actu verò calida non necesse est ut sit, cum longè à loco ebullitionis absit. IX *Euboicus Euripus non septies de die temporibus statis reciprocat, sed temerè in modum venti, nunc huc, nunc illuc versus mari velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur.* X *Non omne mare quod salsum æstuat*: Facilius enim & citius & longius diffunditur exhalatio, quam movetur æstus, quemadmodum coctis in liquore carnibus prius ascendit spuma, quam ebullit æstus. XI *Majorem habet vim mare ingruens quam recedens.* Hunc æstum *Strabo* comparat respiratio-

i & exſpirationi; ſed ſimilior eſt cordis & arteriarum pulſui, per cujus Diaſtolen in univerſum nare diſtribuitur halitus ſalſus pro anima, ne putreſceret. Hæc ex *Lydiato*. Tu perpende, & quem is, ſequere.

CAPVT VII.

DE TERRA.

Art. I. *De novo Orbe.*

QVicquid ultra Atlanticum, occidentem verſus, conſpicitur, ignotum primoribus fuiſſe uidam autumant. *Columbus* primus detexit. unc ſecuti *Americus Veſputius, Magellanus, Dracus, andiſchius del Nort*, & alii, quorum unuſquiſque liquem illius aperuit angulum, ut interim tacam *Raleghum* qui in Gujanam, *Forbiſcherum*, & *ollandos* qui in Septentrionem vela fecêre ſua. nde apud Philoſophos quęſtio, Quomodo cò evenerint homines? ſtricta & condemnatoria in piſcopum Virgilium ferula, quod *Antipodas diſſet*; quamvis excuſat *Baronius*, *alio cælo & Sole ui addidiſſe*. At notam fuiſſe veteribus novam lam terram judicant alii. Nota *Senecæ in Medea* ædictio.

Venient annis ſecula ſeris,
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, novoſque Typhis detegat orbes:
Atque ingens pateat telluss,
Nec ſit terris ultima Thule.

Ciceronem vide; ἀντάξονας appellat ab oppo-o nobis axe, Antichtonas. Mela quaſi adverſam tram. Eſt & in Platonis Timęo memoria Atlantidis

tidis insulæ, quam Asia & Africa ampliorem asserit. Verba addo. *Traditur Atheniensis Civitas, restitisse olim innumeris hostium copiis, quæ ex Atlantico mari profectæ, prope jam cunctam Europam, Asiamque obsederant. Tunc enim erat fretum illud navigabile, habens in ore & quasi vestibulo ejus Insulam, quam Herculis columnam cognominant,ferturque Insula illa Lybia simul & Asia major fuisse, per quam ad alias proximas Insulas patebat aditus, atque ex Insulis ad omnem continentem è conspectu jacentem vero mari vicinam. Sed intra os ipsum portus angusto sinu fuisse traditur.* &c. *Post hæc ingenti terræ motu, jugique diei unius & noctis illuvione factum est, ut terra dehiscens omnes illos bellicosos absorberet*; & *Atlantis Insula sub gurgite mergeretur. Aristoteles* vero refert *lib. admirand. c. 8.* in mari extra Herculis columnas, Insulam à Carthaginensibus inventam, quæ sylvas haberet & flumina apta navigiis, distasse verò per plurium dierum itineris spacium. Cum autem plures Carthaginenses felicitate loci illecti, incolis immiscerentur, mortis pœnam constitutam à Ducibus, addit iis, qui eo adnavigassent. Audiamus & *Senecam* (*l. 7. quæst. c. 31*) *Multa venientis ævi populus ignota nobis sciet. Multa seculis tunc futuris, cum memoria nostri exoleverit, reservantur. Pusilla res mundus est, nisi in illo quod quærat, omnis mundus habeat.* Et alibi *quæst. 5. cap. ult. Vnde scio, an nunc aliquis magnæ gentis in abdito dominus, fortunæ indulgentia tumens, non contineat intra terminos arma? An paret Classes ignota mo liens? Vnde scio hic mihi an ille ventus bellum invehet? Quidam* imaginantur Augustum eo usque extendisse suum imperium. *Marinæus Siculus* auctor est, repertum in novo orbe nummum aureum veterem cum effigie Augusti, eumque Romam ad Pontificem fidei ergo missum, per Iohannem Ruffum Episcopum Consentinum. Magis

...irum quod ſcribunt Hiſpani; in valle quę Cau-
...n dicitur in Chili provincia, oppidum eſſe,
...od Imperiola ab hac cauſa nominant: quo-
...um in pleriſque domibus & portis repererunt
...quilas bicipites formatas, ut hodie videmus in
...omani Imperii ſignis. Haud diſſimile notat
...mmianus lib. 17. in obeliſcis Ægyptiorum ſcul-
... conſpici volucrum ferarumque etiam alienī
...undi genera multa. Quid nos jam ad hæc? No-
...ſe dicimus, vix calcaſſe. At ſi vera quæ à *Pla-*
...*e* dicuntur, de quibus & apud *Tertullianum A-*
...og. c. 39. atque *Marcellinum lib.* 17. invenies; Et
...c adjicimus; Prædictio *Senecæ* de Inſulis potius
...nat Britannicis, in gratiam Claudii. Falſum,
...od de Auguſto. Acta hujus Divi habemus om-
...; ſi quid ſilentium involvit, humile illud eſt.
...ile verò novitas antiquitatis acquirit nomen,
...us ſupponentis ſi acceſſerit.

...Art. II. *De quarundam terrarum miraculis.*

...Efert Plinius, nos ex illo. Celebre fanum
...habet Veneris Paphos, in cujus quandam
...am non impluit. *Plin. lib. 2. cap.* 96. Iuxta Har-
...a oppidum Aſiæ, cautes ſtat horrida, uno di-
... mobilis: eadem ſi toto corpore impellatur,
...ſtens. In Taurorum Peninſula in civitate Pa-
...no terra eſt, qua ſanantur omnia vulnera. In
... Ardano frumentum ſatum non naſcitur. Ad
... Murtias, in Vejente & apud Tuſculanum, &
...ylva Ciminia, loca ſunt, in quibus in terram
...acta non extrahuntur. *Plin. l. 2. c.* 94. In Cru-
...nino natum fœnum ibi noxium, extra ſalubre
... Quædam verò terræ ad ingreſſum tremunt;
...n Gabienſi agro non prŏcul urbe Roma, ju-
... fermè ducenta, equitantium curſu; ſimiliter

in Reatino. Pulvis in Puteolanis collibus maris fluctibus opponitur, mersusque protinus fit lapis unus inexpugnabilis undis, & fortior quotidie. utique si Cumano misceatur cæmento. *Plin. l.* 35. *c.* 13. Eadem est terræ natura quæ qualibet magnitudine excisa, & demersa in mare, lapidea extrahitur. In fonte Gnidio dulci intra octo menses terra lapidescit. Ab Oropo etiam Aulidem usque quicquid terræ attingitur mari, mutatur in saxa. Terræ cultura quondam magni apud Romanos precii. Serentem invenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua jugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit Dictaturam, & quidem ut traditur, nudo, plenoque pulveris etiamnum ore. Cui Viator, *Vela corpus*, inquit, *ut proferam senatus populique Romani mandata.* Hinc *Plinius lib.* 18. *c.* 3. ad quęstionem unde tanta tum ubertas? respondet. *Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore: sive illi eadem cura semina tractabant, qua bella; eadem diligentia arva disponebant, qua castra: sive honestis manibus omnia lætius proveniunt, quoniam & curiosius fiunt.*

CAPVT VIII.

DE INSVLIS.

Art. I. *De ortu & interitu Insularum.*

INsulæ portiones terræ sunt, Oceano cinctæ. Ortus varia habent principia. Emersere quędam ex mari, à continenti avulsæ quædam, aggesta nonnullis ortum dedit materia. Nata spectante *Seneca quæst. l.* 6. *c.* 21. in Ægeo mari

una

a: avorum suorum tempore aliam emersisse
ponit. *Spumabat, inquit, interdiu mare, & fumus*
alto ferebatur. Nam demum prodebat ignem non con-
uum, sed ex intervallo emicantem fulgurum more,
ties ardor inferius jacentis superum pondus evicerat.
inde saxa convoluta, rupesque partim illæsæ, quas spi-
s antequam verterentur expulerat, partim exesæ &
evitatem pumicis versæ; novissimè cacumen adusti
ntis emicuit &c. *Strabo lib. 1. Geograph.* scribit in-
Theram & Therasiam primo flammas è mari
o quatriduo, quasi arderet mare, emicuisse;
tea sensim emersisse Insulam quandam paten-
n ad stadia duodecim, totam constantem ex
dibus ignitis. Atalanta civitas Locris adhæ-
s contigua, repentino maris impetu abscissa,
ue desolata in Insulam est. *Orosius l. 2. cap. 18.*
Imperatore Leone Priscus Historicus. (*Eva-*
s l. 2. c. 14.) prodidit, Constantinopoli & in
ynia tam ingentem pluviam extitisse, ut in
na lacu qui non longè abest Nicomedia, ob
ram sordidi cujusque materiam in eum con-
m, factę sint Insulæ. Ad hunc modum cœ-
Tyberina Insula. Violata enim à Tarquinio
retia cum Brutus regia bona diripi, & in Ty-
m mergi consuluisset, Insula facta est. Sic
us lib. 2. histor. Forte ibi tum seges farris fuisse di-
matura messi; quem campi fructum quia religio-
erat consumere, desectam cum stramento segetem,
a vis hominum simul immissa corbibus fudere in
rim tenui fluentem aqua, ut mediis caloribus solet
ta in vadis hæsitantis frumenti acervos consedisse il-
imo. Insulam inde paulatim & aliis quæ fert te-
flumen invectus, factam. Desiisse verò etiã quas-
Insulas autor est. *Plin. l. 2. c. 89.* Antissa primò
a juncta est Lesbo, Zephyrus Halicarnasso,
lusa Myndo, Narthecusa Parthenio promõto-

 rio.

rio. Hybanda quondam Insula Ioniæ, ducent[illegible] nunc à mari abest stadiis. Syrien Ephesus in me[illegible]diterraneo habet.

Art. II. *De quarundam Insularum miraculis.*

VT esse Insulis natura dedit, sic singularem nonnullis largita est prerogativam. In quo[illegible]dam lacu circa Nili ortum Insula est, lucos, sy[illegible]vas & grande sustinens ædificium; natat tamen & quocunque venti agunt, impellitur. *Mela lib.* [illegible] *c.* 5. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas [illegible] paca sylva, quæ nunquam die ac noctu eodem lo[illegible]co visitur. *Plin. l.* 2. *c.* 95. De posteriore *Macr[illegible]bius l.* 1. *satur. c.* 7. *insulam Pelagi in lacu Cutilien[illegible] enatam invenerunt. Amplissimus enim cespes, sive il[illegible] continens limus seu paludis fuit, coacta compage virgu[illegible]tis & arboribus in sylvæ licentiam comptus, jactantib[illegible] per omne mare fluctibus vagabatur; ut fides etiam [illegible] hoc Delo facta sit, quæ celsa montibus, vasta campis, t[illegible]men per maria migrabat.* In Lydia quæ vocant[illegible] Calaminæ, non ventis solum, sed etiam conti[illegible] quo libeat impelluntur, multorum civium M[illegible]thridatico bello salus. *Plin. lib.* 2. *c.* 95. In Ta[illegible]quiniensi lacu magno Italiæ, duæ nemora circum[illegible]ferunt, nunc triquetram figuram edentes, nu[illegible] rotundam complexu, ventis impellentibus, qu[illegible]dratam nunquam. In Garumna verò fluvio H[illegible]spaniæ Atros Insula aquis increscentibus pend[illegible] & attollitur. *Mela lib.* 3. *cap.* 1. Sunt denique [illegible] in Nympheo parvæ Saltuares dictæ, quoniam [illegible] Symphonię cantu ad ictus modulantium pedu[illegible] moventur. Prețer hæc in Fortunatis ferulæ ad a[illegible]boris excrescunt magnitudinem. *Solin. c.* 58. I[illegible] Madera quatuor palmis propendent uvæ, aci[illegible] succo referti carent nucleo, Martio mense excer[illegible]

possun[illegible]

ſſunt: *Cadamuſtus* Hiſpaniolam Inſulam cum
lumbus inveniſſet, Frumentum Februarii ſa-
m initio, maturum trigeſima Martii meſſuit.
c brevi intervallo in tantam amplitudinem
vere ariſtæ, ut hominis brachio magnitudine
gitudineque æquari poſſent. Duo enim gra-
rum millia ſingula complectebantur. *Petrus*
rtyr. in ſum. Indiæ. Pepones ſingulis anni parti-
s habentur recentiſſimi. *Ovetan. ſum. cap.* 81.
tor. l. 11. *c.* 1. tantæ magnitudinis ut vix hume-
unius ferri poſſint; fœnum quoque abſciſ-
n, quinta die ad cubiti proceritatem adoleſcit.
les Indiæ Inſulę terra omnes hoc miraculo ſo-
incit, quod quęcunque arbor in ea naſcitur,
nquam careat folio. *Solin. c.* 53. In Ormutio
ula, nullum animal reperitur, imo nec ullius
tis aqua; Manna nocturno rore decidit. *Polus*
3. *c.* 4. Inſulam Arabiæ felicis Sygaron canes
n intrant, expoſiti errando moriuntur. *Plin. l.*
. 28. In Ithaca lepores aliunde allati vivere ne-
unt. *Ariſt. hiſt. animal. l.* 8. *c.*28. Ebuſus inter
eares una, omnino ſerpentes non habet. *Plin.*
10. *c.* 29. In Creta nulla eſt noctua, quin ſi in-
tur, moritur; in eadem nullum animal male-
m præter phalangium araneum eſt. Cyprus
o olim tumulorum impatiens, ut mandata ſi-
le die corpora nocte proxima rejiceret. Pri-
m *Ericum Daniæ Regem*, Hieroſolyma vento-
n cauſa eo profectum & mortuum recepit.
o Gramm. l. 12. In Cephalonia Inſula amnis
cujus citra alterum latus, cicadarum ingens
ia, nullæ ultra alterum. *Ariſt. hiſt. anim. l.* 8. *c.*
In Cumana Novi Orbis Inſula aranearum te-
anta firmitate nexuntur, ut rumpi nequeant.
an. p. 5. *c.* 15. Ferrum quod in Ilva effoditur
ari ibidem non poteſt. *Bertius in deſcript. Ilvæ.*

Tandem ut concludamus in Æstuario Forthæ ... Insula Magotia. In hac aves anserum ferinorum specie nidulantur, tanto numero, ut præsidiarii centum, qui Castellum Bassum dictum tene... non alio cibo, quam recenti pisce in horas ab ... avibus delato, nec ligno aliunde petito quam ... borum frustis, quæ nidis illę construendis co... portant ad frigus pellendum, utantur. *Bellovad...* & ex eo *Thuan. in histor.*

CAPVT IX.

DE MONTIBVS.

Art. I. *De Montium quantitate & qualitate.*

MOntes partim ab initio extitisse, parti... postea enatos credendum est. Vnicu... in Italia Modernus testimonio suo comproba... poterit. Multi vero hi in orbe & amplitudi... mirandæ & stupendarum qualitatum. Olymp... & Athos tam alti ut in eorum cacuminibus ... licti toto anno cineres, nec ventis difflentu... nec eluantur imbribus. Et in Vesuvii verti... consistentes, proximas quasdam nubes pari cu... monte altitudine distare à terra animadvertis... nonnullas etiam ex alto despicere potuisse re... runt. *Keppler. lib.* 1. *Astronom. p.* 3. Suffragatur illi... quod scribit *Zabarella de regione aëris c.* 8. *Ascen...* inquit, *ad summitatem usque montis Veneris, in ag... Patavino, ibique per totum diem habui aërem sereni... mum, sed infra circiter medium montis videbam nu... quæ me visione vallium prohibebant. Vesperi autem po... quam de illo monte descendi, inveni factam eo die in ... fera parte magnam pluviam, cum in montis cacumi... nihil pluisset.* Idem sibi per Alpes & Apenninu...

it...

iter facienti accidisse. *Piccolomineus scribit de Meteor. cap.* 11. In Seleucia mons est Antiochiæ proximus, cujus è vertice vigilia adhuc quarta Solis conspicitur globus, & brevi corporis circumactu, radiis caligin m dissipantibus, illinc nox hinc dies cernitur. *Solin. cap.* 37. Ambitus ad Cacumen XIX.M. passuum est, altitudo per directum quatuor. In provincia novi orbis quinquaginta millia quidam excedunt, quidam tam alti ut triduano descensu valles apprehendi nequeant. *Martyr. in sum. & Polus l.* 2. *c.* 43. In Teneriffa, qui pyramidali constat figura, sexaginta Italicis constat milliaribus. *Cadamustus.* Qualitates si spectes, lacubus miris quidam scatent, ignes exhalant quidam; alii alia, quæ admiratione digna æstimes. In monte Nohæ Arabiæ felicis admiranda cisterna, colligendis pluvialibus aquis visitur, quæ centum millibus sufficere posset. Dosfrinii in Suecia nivibus teguntur æstate etiam tantis, ut decurrentes de summitate globi in radicibus ita excrescant, ut pagos obruant. *Olaus lib.* 3. *c.* 23. In nova Hispania montis cujusdam fumus semper occupat verticem globi rotunditatem servans, nullis dispergitur ventis ascendens, & sagittæ motum celeritate æquare dicitur. *Cortes. relat.* 2. In Helvetia prope Lucernam mons est, in hoc Pilati lacus; Tempestates cientur, lapidem si immiseris, & judicis ibi (si credendum) singulis annis spectatur Pilatus habitu. *Ioachimus Vadianus in Melam.* In Hispaniæ Alpibus ex sale mero, montes sunt, quantum demas, tantum accrescere scripsit Cato Major. *Gellius lib.* 2. *c.* 22. In provincia Cyrenaica rupes est ac fons Solis quę cum hominum attingitur manu, fons exurgit; nec minor tumescentis sęvitia, quam si mare suo assurgeret furore. *Mela lib.* 1. *c.* 4. De-

4. Denique duo montes juxta flumen Indum sunt; alteri natura est, ut ferrum omne teneat alteri ut respuat. Itaque si sint clavi in calceamento, vestigia avelli in altero non possunt, in altero sisti. *Plinius l. 2. c. 96.*

Artic. II. *De Ætna & Hecla montibus.*

ÆTna mons est in Sicilia Catanę urbi, & omni huic littori imminens, Plinio, Melæ, Ptolemæo, Straboni, Solino memoratus. Vulgari nunc appellatione accolis dicitur Monte Gibello. Habet duos crateres; quorum alter in putei rotunditatem angustus, emissis veluti gemina sponda undiquaque saxis, tum exustis tum versicoloribus; lapidea eum planities angusto ambitu continet; alter ambitu stadiorum viginti quatuor; non usque in imum descendit eodem hiatu, sed alvum sibi intus paulatim adstringit, eatenus quoad in ejus medio ad evomenda montis incrementa, satis amplo ore foraminantur. Fumus è duobus illis crateribus perpetuo emergit; sereno cœlo candidissimus, instar nubis, ignes nulli apparent, nisi incendio aliquo erumpente. *Bembus in Dialogo.* Lapides inde ejectos per sexaginta millia passuum ab utraque urbis Catanæ parte invenit *Cluverius Sicil. Antiq. l.* 1 *cap.* 8. qua à Leontinis itur Taurominium; maxime verò ad ipsam Catanam in radicibus Æthnæ littoreis, qua Taurominium itur; ubi specie magnarum asperarumque rupium, spectaculum transeuntibus triste atque horrendum præbent. Fragor illius aliquando tam magnus fuit, ut ad Gemellos audiretur colles; favillæ tam pingues, ut usque ad Catanam pervenirent ferventes, oppidumque incendio vastarent. Cineres aliquando tam copiosi,

piosi, ut vi ventorum ad centum milliaria agitati omnia opplerent; fumus adeo densus, ut tantas tenebras luci offunderet, ut per biduum nemo posset cernere. Incendia hujus montis varia diversis fuere temporibus. Anno millesimo trecentesimo vigesimo nono, Iulii Idibus circa occasum Solis, ex inferioris montis parte, ex inopinato hiatus ac paulo post in eodem agro duo alii sunt aperti, ea vi, ut ex quatuor crateribus, parvo inter se intervallo dissitis, ingentium lapidum congeries una egestę, profundas valles & nemorum saltus in montes arduos extulerint. Fluebat enim ex quadruplici voragine, rivus igneus, instar metallorum ex fornace liquentium, occurrentem tellurem, arbores, saxa non tantum comburens, sed etiam absumens; terra ipsa quæ antea calcabatur incanduit, ac veluti spumis aquarum, ad scopulos è fluctibus elisarum, latè profluvio igneo inundata, ac dispersa est. Postquam vero igneus torrens per plura montis spacia evagatus est, tribus tandem alveis sese divisit, duo orientem versus plures decurrerunt dies, tertius contra Catanam se direxit, quem priusquam fines ipsos invasisset, velum Divæ Agathæ à Sacerdotibus, è mœnibus urbis objectum, exstinxit. Dum hæc in inferiori montis regione geruntur, in summo vertice non minori conflictum est rabie. Vnde tantus cinerum per Catanensium regionem imber, ut agri & montes occultarentur; ac flante tum Borea, ad Insulam usque Melitam, quæ centum sexaginta passuum millibus à cratere dissidet, eorum co ia ac sulphureus odor sit abductus. *Inter maxima profluvia longe memorabile illud est, quod paulo ante nostram ætatem* (verba sunt Bembi *in dialogo de Æthna*) *usque intra Catanam decurrens, non parvam urbis partem incendio*

depopulavit. Quin etiam portum eum, de qu[...] Virgilius:

Portus ab accessu ventorum immotus & ingens
Ipse, sed horrificis juxta tonat Æthna ruinis.

Ita implevere fluenta Ætnea, ut jam errasse Virgilium putes, quod portum ibi esse ingentem dixerit, qui penè nullus sit. Anno verò 1537. Kalendis Maji Sicilia tota diebus ferme duodecim tonare cœpit, crebrique sonitus ac ingentes quales ex tormentorum bellicorum ictibus esse solent. Non solum Catanæ & vicinis agris, sed Panormi quoque Lylibæi, Saccæ, Agrigenti, & tota prope Insula sunt auditi; è quibus parvo terræ motu facto, domorum concussa tecta simul & parietes nutabant. Hi sonitus mugitusque cum increbrescerent 3 Idus Maji, hiatus quidam insoliti in Ætna sunt aperti, è quibus tanta materiæ igneæ egesta moles, ut quatriduo quindecim millium iter conficiens, obvia quæque sternendo exusserit, ac ad cœnobium usque D. Nicolai de Arenis defluxerit; ubi (monasterio intacto) Nivolasum & Monpelavium pagos, invasit & fere obruit. Crater montis supernus, non multo post tantam nigri cineris per triduum molem efflavit, ut ad Calabriæ Consentiam interjacentia oppida cineribus operta sint, maria adeo superfusa; ut trecentis passuum millibus à Sicilia distantes naves, cinere à ventis disjecto fœdatæ sint. Ætna post magno fremitu mugire cœpit, & inter mugitus summus apex abruptus à cratere absorptus est. Quamvis vero tam horrendi Ætnæi sint ignes, tanta tamen ibi fœcunditas, ut quod de Campania dicit *Plinius lib.3. c. 6.* id nos de vicino possemus dicere tractu. *Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras*

inclyto,

inclyto, atque (ut veteres dixere) ſummum Liberi patris cum Cerere certamen. In nemoroſa regione ſpatioſi tractus (inquit *Fazellus rer. ſic. dec.* 1. *l.* 2. *c.* 4.) qui ſunt in ea lætiſſimas ferunt ſegetes. Adeò prætere a pabuloſa apparet, ut pecuariis niſi frequenter ex auribus ſanguis extrahatur ipſa ſatietas ſit periculo. Cæterum egeſtę ex Ætnæ incendio, materię fluxus, ita concreſcit; ut ad juſtam altitudinem, ſoli ſuperficiem in lapidem convertat, quam qui nudare velint, opus habeant lapides ſcindere. Etenim ſaxo in Crateribus ſive faucibus colliquato, ac deinde ſurſum egeſto, humor vertici ſuperfuſus, cœnum eſt nigrum per montem deorſum fluens: deinde ubi concrevit; lapis fit molaris, eodem ſervato, quem fluens habebat, colore. Sed & cinis fit ita aduſtus lapidibus, ut fit crematis lignis. Sicut ergo ruta cinere ligneo alitur, ita ſimilem eſſe Ætneo cineri, cum vitibus adfinitatem credibile eſt. Hactenus Ætna.

Hecla eſt mons in Iſlandia, haud procul à mari, interdum flammam, aliquando ignitam aquam, poſt nigrum cinerem, & pumices tantâ copiâ ejicit, ut Solem obſcuret; interdum tamen mira eſt in monte tranquillitas; præſertim ubi Zephyrus ſpirat. Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio, die XIX Novembris, circa meridiem noctis, in mari juxta Heclam flamma apparuit, quæ totam Inſulam illuſtrabat; poſt horam Inſula contremuit, inde ſecutus horribilis fragor, ut ſi omnia bellica tormenta e ploderentur, nihil ad hunc terrorem eſſet. *Totam mundi fabricam corruituram poſtremumque adeſſe diem credidimus*, ſcribit *Dithmarus Blefkenius.* (*Camer. Horar. ſubciſ. cent.* 3. *cap.* 17.) At compertum eſt poſtmodum, mare ad duo milliaria retroceſſiſſe in illo loco atque exſiccatum eſſe. Anno

millesimo quingentesimo octuagesimo, tanto fragore ignes eructavit, ut inde ad octoginta milliaria, grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur. Vulgus credit damnatorum animas ibi torqueri.

Georgius Bruno in Theatro Mundi.

THAVMATOGRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS TERTIA:

In qua

METEORORVM

Admiranda.

Quid ergo? Honestius judicas dejectione animi perire quam fulmine? Eo itaque fortior adversus cæli minas surge: & cum mundus undique exarserit, cogita te nil habere de tanta mole perdendum. Seneca, quæst. natur. l. 2. cap. 59.

SYLLABVS
Capitum & Articulorum, CLASSIS TERTIÆ.

ADMIRANDA METEORORVM.

CAPVT I.

DE EXHALATIONIBVS subterraneis.

Exhalationes pro materia habent Meteora. Sol & Sydera cætera illas eliciunt, ignisque subterraneus haud paucarum artifex. Nil de illis dicemus; harum salubres quasdam, quasdam noxias dari pluribus comprobari potest exemplis. Ad radices montis Trituli Halveati existunt aquę, à quibus per quadraginta tres gradus, ad sudationis ascenditur locum: hujus verò longitudo tria passuum millia continet. Quo magis attolleris, magis cales; minus, quo magis te demiseris. Ex membris hæ pituitam evocant, & capitis medentur destillationi. Iuxta calidas quę ad paludem Agnani exiliunt, visitur Caldarium. Fossæ sunt cespite contectæ, & lapidibus amotis, calidus emittitur vapor, qui movet excipientibus sudorem. Ex lacu Campaniæ Averno, antequam sylvis quibus vestiebatur cæsis, aërem fecisset Agrippa perflabilem, adeo spissæ exhalationes prodibant, ut advolantibus avibus mors essent. Ad paludem Agnani in Italia mons est, in quo spelunca angusta, clementer deorsum vergit, longitudinem pedum octo continens. Solum ejus pede vel manu tentatum, reliquo sentitur calidius. Injectum animal, pestifero exanimat halitu, sensu & motu privat, statim si extraxeris: Vicinæ vero confestim injectum paludi, vitę (mirum!) restituitur. *Camer. Cent.* 7. *Mirab. mem.* 50. In Ebuso Insula

Insula adeo exhalationes inficiunt terram, ut in collubrariam illatas, pestiferæ bestiæ ferre nequeant. In maximis Bajani frictiolis scrobs est, cujus aqua tam calidos exhalat vapores, ut cera liquescente extinguantur candelę; tam lethiferos, ut homines correpti, mortui repentè concidant. Apud Babylonem est etiam spelunca, ex cujus ore tam pestilens emittitur spiritus, ut omnia, quæ eum hauriunt, interimat. Plutonium denique exiguo in colle montosæ regionis, os habet ita moderatum, ut hominem capere possit, ipsum valde profundum. Cingitur septis quadratis, & quidem tantis, quanta dimidium ambiant jugerum; quæ nebulosæ & crassæ caliginis adeo plena sunt, ut solum vix cerni possit. Eos qui circa appropinquant ad Septa, aër non lædit, utpote purus ab ea caligine, cum non flaverint venti. Animanti verò intra eunti mors confestim parata est. Tauri etiam introducti cadunt, mortui extrahuntur. Ad Hierapolim denique Syriæ, scribente *Dione in vita Traiani*, est tetri ac lethalis odoris specus. Quicquid eum animantium haurit, interit. Soli Eunuchi maleficii illius & noxæ sunt expertes. *Scalig. Exerc. 277. sect. 4.*

CAPVT II.

DE COMETIS.

Art. I. *De Cometarum natura & quantitate.*

COmetarum ortus & natura variè sapientes torsit; nec adhuc inventum judicium, quod decideret. Perpetui quibusdam videntur; circa Solem, Veneris & Mercurii instar volvi, plerumque latere: de novo creari nonnullis, nec in sublu-

ublunaribus cathedram figere, ſed in æthereis. lluſtrium mentes judicavit Democritus, quę poſtquam innumerabilibus in terris viguere ſeculis, xtremos obituræ peragunt Triumphos. *Bodinus* atetur ignorantiam: huic tamen accedit, inque tellas fixas tandem abire innuit. Cauſa. Omnes ine occaſu evanuiſſe veteribus cognitum. Duplies alii poſuere, Æquivocos qui in æthere conedere; Veros qui de ſupremę regionis prædicavee ſuggeſtu. Quicquid ſit, abdita hæc, & quia cœeſtia, difficiliora. Qui anno 1456 fulſit, plus quam uo cœli occupavit ſigna; qui 1472 toto menſe umma celeritate, à Libra retro, totum ſuo curſu onfecit Zodiacum, initio quadraginta partes, entum & viginti poſtea in ſingulos dies. *Sennert.* 4. *Epitom. cap.* 2. Tantum annus 1556 vidit, *ut on tantum exſpirationes leviſſimæ & aridæ, ſed nec mnes quidem ſylvæ ac nemora, quotquot erant, ubique errarum, pabulo bimeſtri, quo luxit ſufficere potuiſſent.* Verba ſunt *Bodini lib.* 2. *Theatri.* Anno 1543 viſus eſt um cauda verſus Aquilonem ingens; Ex eo flamna draconis inſtar devolavit, rivum exhauſit, agri uctus abſumſit. *Sennert. l. c.* Attalo regnante antus erat, ut in immenſum extenſus, cœli plaam, cui lactea nomen eſt, æquaret. *Senec. quæſt. atur. l.* 7. *c.* 15. *Ariſt.* 1 *Meteorol. c.* 7. Tempore Anaxaoræ ingens 75 dies arſit; tanta ventorum inſeuta tempeſtas, ut lapidem vehiculi magnitudine vulſum, in ſublime turbo ferret, & in Ægeos hraciæ dejiceret flumen. *Nicephor. l.* 12. *cap.* 1 nno vero 1511 in Lombardia ignei pavonis inſtar er aëra volitavit, & evaneſcit: tres lapides demit, quorum unus centum ſexaginta, alter ſexginta, tertius viginti libras pendebat. *Sueſſanus.* heodoſii denique ſenioris tempore meridie nois circa Luciferum apparuit inſolens; ingens ad

eum

eum vis aggregabatur ſtellarum, quæ lucem mutuo quaſi emittebant concurſu; hæc in unam abiit flammam, ancipitis gladii inſtar. Ipſo die, menſe Iulio, viſum referunt Hiſpani ſibi & navibus exitialem. Vel ob aëris ſubtilitatem, vel ob ſplendoris collectionem, vel diei obſcuritatem accidere ſcribit *Cardanus l. 4. de varietat. cap: 63.* Idem in comm. ſupra quadr. Ptolem. l. 2. tract. 54. de quodam inquit. Volo narrare oſtentum, quod oſtendi cum iuvenis eſſem atque ſtuderem. *Apparuit Cometes, cujus pars ſolida erat rotundæ figuræ, triplo maior Venere, cuius claritate totus orbis illuſtrabatur, eratque lux eius, quanta ſi quarta pars Lunæ luceret.*

Art. II. *De Cometarum ſignificatione.*

PRæcurſorem autem calamitatum, ſi ſpectemus judicium & dicunt & compertum eſt. Veſpaſiano mortem prædixit, Romæ ab Alarico captivitatem, miſerum Mauritii fatum, Mahumetis perniciem, exitioſam καισαρoπαπατίαν nunciavit. Carolo M. ultimum diem. Tartarorum in Sileſiam impetum, & auricularum abſciſſionem, indixit. Memoriæ produnt, Carolum M. cum illum vidiſſet, attonitum cum Eginharto diſſeruiſſe, principis evocari vitam. Cumque is ne triſtitia afficeret, illud, *A ſignis cœli nolite timere*, protuliſſet. Non alium timere debemus, adjeciſſe, niſi qui noſtri & ſyderis creator eſt; ſed ejus clementiam laudare tenemur, qui noſtram inertiam talibus admonere dignatur ſignis, *Alſted. in Chronol.* Vnus fauſtus putatur, qui cum Auguſtus ludos Veneri genitrici appararet, apparuit. Hinc verba ipſius *Plin. l. 2. c. 25. Iis ipſis ludorum meorum diebus ſydus crinitum per 7 dies in regione cœli, quæ ſub Sep-*

ten-

tentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sydere significari vulgus credidit, Cæsaris animam inter DEORVM Immortalium nomina receptam: quo nomine id insigne simulachro capitis, quod mox in foro consecravimus, adiectum est. In antiqui Romani denarii altera parte, *spectatur Cæsaris effigies cum his literis: Imp. Cæs. Divi. III. Vir. R. R.C.* in altera vero *Templi Veneris anterior facies cum stella. Cæsaris statua augurali habitu & ara ad quam sacrificare, vota suscipere, & controversias dirimere, interposito jure jurando, per Cæsarem solebant, cum his litteris: Divo Iul. Delchamp. ad l. 2. Plin. cap. 25.*

CAPVT III.

DE IGNE FATVO, Helena, Castore, Polluce.

CIrca sepulchra & patibula, ignis degit fatuus. Viscosa enim & pingui exhalatione, tanquam parente gaudet. Nocturni aëris ἀντιπερίστασει accenditur, & ad motum aëris variis cietur agitationibus. Accedentes viatores fugere videtur, recedentes sequi. Causa in aëre est. Propellitur in cursu, propellit & istos, in fuga sequitur, comitantur & ipsi. Hinc viatorum sæpe pericula. Fagorum dum esse existimant lumina in paludes conjiciuntur. Tria sequentia in mari apparere solent; *Graves sunt*, inquit *Plinius l. 2. c. 37: hæ stellæ, si solitariæ venere, merguntque navigia, & si in carinæ ima deciderint, exurentes. Geminæ autem salutares, & prosperi cursus prænunciæ, quarum adventum fugare illam diram ac minacem Helenam ferunt.* Ob id Polluci & Castori istud numen assignant,

eos

eos in mari invocant, navibus tanquam duces tutelares assignant. *Actor.* 28. *cap.* 11. De Helenæ sydere: sic *Cardanus lib.* 2. *de subtil. Eiusdem ferme generis est Helenæ sydus, circa malum navis, quod cadens etiam ænea vasa colliquat, certus submersionis nuncius.* Nam solum in gravibus existit tempestatibus, nec nisi crassissimo spiritu, & magna ventorum vi, vapor ille cogi potest in navi & ardere simul; unde etiam imminentem nunciat perniciem.

CAPVT IV.

DE IGNE LAMBENTE.

IGnis lambens ex subtili & pingui exhalatione oritur, & animalium pilis ac vestibus adhærescit, imo calidioris si fuerit temperamenti, ex sudoribus illorum accenditur. Tale quid de *Ascanio Virgilius* 2 Æneid.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

Refert *Cardanus* cuidam amico suo, *lib. de variet.* 10. *cap.* 49. cum hora prima noctis venisset, in pallii consueta depositione, scintillas à dorso petasi prosiliisse: intra dies autem 15 veneficii accusatum, suasu amicorum in exilium ivisse. Servio Tullio etiam tum puerulo dormienti, circa caput flammam emicuisse, domestici oculi annotaverunt. Quod prodigium Prisci Tarquinii Regis uxor Tanaquil admirata, Servium serva natum, in modum filii educavit, & ad regium fastigium evexit. *Valer. Max. l.* 1. *c.* 6. *Livius lib.* 1. Ex L. etiam Martii ducis duorum Exercituum, quos interitus Pub. & Cn. Scipionum in Hispania

a debilitaverat, capite concionantis eluxit. ulo antè mortem IuliiCęſaris viri capitibus arntibus paſſim diſcurſare viſi ſunt. *Suetonius.* um Bamba Gothonia Rex inungeretur, oleum inutiſſimas de ſe ſparſit flammulas. *Funccius in ron.* & in prima ſancti Martini Turonenſis Miſ- ex hoſtia flamma emicuiſſe dicitur. *Sabell.l.1.c.4* nę puer detracta per occiput interula ſcintillas piofas una deterſit. *Libav. l.* I. *de Origine rerum.* aumontię Heroinæ, in mediis tenebris capillus um pectitur, ignem vomere viſus eſt. *Equum ad ataphracti uſum è Calabria candidum habuimus*; inuit *Scalig. Exerc.* 174. *Is in tenebris ubi ſtrigile fri- retur, ſcintillas e aculari videbatur.* At cauſam pount refractionem luminis in ſubjecto lævi, ſicut aëre rorante, guttulæ ſunt, quaſi ſingula ſpecu-, ita in capite piloſo, pingui, viſcido, ſquammoſo ili vel ſquammæ. Sed & in inſectis aliquid ignei pparere dicitur. In Inſula enim Solebe tam exellenter ſingulis muſcæ ſplendent noctibus, t ſingulæ appareant faces. *Libav. l. c.* Vermis gura ſtèllæ reperitur, qui noctu lucet ut ſtella. ors eſt ſtella marina, ex cujus liquore Chymici ollicentur lucidum) Ex vermium quorundam in liſpaniola Inſula juncturis, lux emicat plurima, ruinam imitatur fulgore. Sunt & alii qui non ninori quam centum paſſuum interſtitio lucem mittunt: neque tamen à toto corpore illa, ſed uncturis. In Hiſpania novi orbis muſca fertur carabei magnitudine, vagini pennis, Cocujus omine; cujus oculi noctem illuminant, ut cerea andela pro lucerna ſit noctu ambulantibus, pro llychnio in cubiculis, ad cujus lumen legi ſcri- ique poſſit; nec tantum vivæ ſed & mortuæ. Quiam enim funiculos ex iſtis candelis faciunt, coloque appenſis ſibi prælucent ad iter faciendum.

Cauſa

Causa vero non in ignem lambentem conjicitur, sed in humoribus animalium in repercussionem; quædam in se lucens aliquid habere creduntur. Certè cicindulæ inclusæ pugno, si per rimam in maxime tenebricosa nocte aspexeris, lucem emittunt. *Reischius* ait, Pisces squammis partes comprehendere igneas, quarum beneficio luceant. Delphini exemplum comprobare videtur. Nocte enim aureus apparet, cum in tergo sit cæruleus, in lateribus viridis, ventre albus. *Reischius in Margarita Philosoph.* Claudat hoc caput portentum quod anno M. XCIII. accidit. Eo enim pridie nonas Aprilis circa diluculum stellæ per plures simul cecidisse in terram visæ sunt. Inter has cum unam Maximus quidã in Francia stuperet, & notato loco aquam superfudisset, fumum cum fervoris sono inde exire magis stupuit. *Lycost.*

CAPUT V.

DE FULGURE, FULMINE & TONITRU.

GEnerationem Tonitru penitius qui inspicere voluerit, Chymicos consulat. Quoties enim cunque Sali-petræ Sulphuris accessit portio, ingens editur strepitus: & aurum fulminans majore ferri impetu dicemus. Notum etiam ex Nitro, Sulphure, Calce viva & Bituminibus si fiant misturæ, humidi aspersione accendi posse. Similis hic res agitur. Nam ubi vapores sulphurei & nitrosi tempore æstivo, à calore Solis, flantibus precipue ventis meridionalibus, sursum elevantur, à ventis oppositis uniuntur atque densantur, ob peculiarem accenduntur repugnantiam: hinc

inc & sonus oritur & coruscatio. Cœlo sereno udita fuisse Historiæ tradunt. *Senec. natural. l. 2. p.* 30. Ætna aliquando multo igne abundavit: ngentem vim arenæ urentis effudit. Involutus est ies pulvere, populosque subita nox terruit. Illo empore ajunt plurima fuisse tonitrua & fulmia: quę concursu aridorum facta sunt non nubim, quas in tanto aëris ardore nullas fuisse verisiile est. Fulmen in terram usque interdum fertur, um quia vehementi è nube ejicitur impetu, tum uia bene cohęrente & compacta constat matea: nunquam tamen quinque pedibus altius escendere in terram auctor est *Plinius l. 2. c. 55.* ffectus ejus miri. Dolia exhauriuntur intactis perimentis, nulloque alio vestigio relicto. Auum & æs & argentũ liquantur intus, sacculis ipss nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem igno ceræ. *Plin. l. 2. c.* 51. Expertus id Lucius Scio, cum aurum in viminea cista haberet. Marcia rinceps Romanorum icta gravida partu exaninato, ipsa citra aliud ullum incommodum vixit. Causa in raritate & crassitie ponitur. Facilius illa enetrat, hæc quia difficilius magis lędit. *Arist. 3. Meteorol. c.* 1. Fracto interdum dolio stat vinum; ausa est, quia calor fulminis exteriores vini conensat partes, ut vinum quasi pelli inclusum stae videatur; *Sennert. l. 4. Epitom. c.* 2. triduum unc non durare regiorem. *Senec. quæst. natur. l. 2.* 1. author est. Maxime mirandum quod refert *Meurerus in Comment. Meteorol.* Ministrum quenam ita subito ex oculis hominum, in via qua ipsia itur Torgam abreptum, ut nunquam appauerit postea. Mox tangendi adeò hebetantur, ut ec tonitru, nec horrendos persentiscant fragoes. Id in Germanicis bellis Equitum magistro evero, imperante Iuliano usu venit. Acer primo

&

& insignis fato urgente commacruit. Laurum, vitulum marinum, aquilam non tangi tradit *Plinius*, ficum *Rhodiginus* adjungit, & amaritudini acceptum refert. *Rhodig. Antiq. lect. l. 3. c. 29.* Ideo Tiberius Cæsar, ut habet *uetonius in eius vita* tonitrua metuens turbatiore cœlo, Coronam lauream capite gestabat, & ob id tradente *Columella* gallinæ cubanti laureę ramulos subjiciunt. Ideo tentoria Imperatorum ex pellibus vituli marini fieri solebant. Et scribit *Suetonius* Augustum adeo expavisse fulmina, & tonitrua, ut easdem semper secum portaret. Severo Imperatori ex eadem materia lectica ad eosdem usus. Narrat tamen *Vicomercatus ad 3. Meteor. c. 10.* Laurum aliquando de cœlo tactam. *Conimbricenses* vero fictitiam hanc immunitatem existimant, nisi quod naturæ quodam instinctu fulmina prædicantur ab illis. De Lapide fulmineo sub tectis asservato, herbis & candelis celebrioribus festis lustrali aqua expiatis, Campanarum pulsu, non est opus: ut multa dicam. Superstitiosa hæc esse quis non viderit? Quidam eorum dicunt (*Remig. l. 1. Dæmonol. c. 26*) irritum & inefficacem esse campanarum sonum, si quæ ex illis cum lustratur, ex Sacerdotis concubina fuerit nuncupata. Quod si sonitus ille aërem rarefacit (quod tamen absolute dictum falsum est: Nam nec nebulas nobis propinquiores dissipat, nec recta sursum volat, sed per fenestras certis in locis oblique cogitur, nec ad nubem pervenit) satius esset tormenta explodi, majoresque campanas tantum moveri. Feles, Canes & Capras magis illorum obnoxios ictibus, observatio dedit sedula. Hinc, si in patente cum homine canis versetur campo, territus ipsius implicatur pedibus. Causam in halitus ex animalium horum corporibus exhalantes conjicit Cl. Bartholinus, quos

quos tanquam materiam cognatam, & nutrimē-
tum aliquod, fulminei ſpiritus, fores præſertim ſi
pateant, ut libere in aërem ferantur, ſequuntur.
Hinc feles in limine tanguntur ſæpiſſime. Canes
autem odoros eſſe, odoras & capras, quis eſt qui
neſciat? Feles in tanta copia per poros effundere
eoſdem, ut & homines quidam ad illorum præ-
ſentiam deliquium patiantur, & generoſiores E-
quiſſi in curru abſcondantur, ſudorē anxie emit-
tant, experientia ipſa nos docuit. Hyeme raro fi-
unt Tonitrua. Paucæ enim & fere nullæ calidæ at-
tolluntur exhalationes: meminit tamen tempo-
re Alexandri *Curtius lib. 8. de Alex. Erat prope,* in-
quit, *continuus cœli fragor, & paſſim cadentium fulmi-
num ſpecies viſebatur. Tum repente imber grandinem in-
cutiens, torrentis modo effunditur. Imbrem vis frigoris
concreto gelu aſtrinxerat. Olaus lib. 1. cap. 6.* in Septen-
trionali plaga vehementiora judicat. Nam homi-
nes exanimant: & in Tartaria regni Mongal mix-
ta cadunt nivibus. In Braſilia verò rarò demit-
tuntur fulmina, at tanta fulgura, ut Solem ſu-
perare videantur. *Ioſeph. Acoſta anno* 1560. Tempo-
re Marci Antonini Philoſophi, fulmine ad legio-
nis Chriſtianæ preces percuſſos hoſtes legimus.
Unde Chriſtianorum Legio Fulminatrix dicta.
Confeſtim (inquit imperator de illis in Epiſt.) *ut
procubuerunt in facies & preces fuderunt ad ignotum
ſibi DEVM, deſcenderunt de cœlo, in nos quidem fri-
gidiſſimus imber, in noſtros vero hoſtes, grando mixta ful-
minibus, ut ſine mora ſentiremus, præſto eſſe invictam
manum DEI potentiſſimi.*

CAPVT VI.

DE VENTIS.

Artic. I. *De Origine Ventorum.*

VEntorum causam Solem innuit *Aristoteles* 2. *Meteoror. cap.* 4. humorem, qui per summa terræ residet attrahentem, & terram ipsam calefaciendo exsiccantem. Non placet sententia *Lydiato*. Nam terra irrigata & exsiccata, parca est Ventorum materia. Terra enim non plus imbibit pluviæ, quam ut suam expleat sitim, & in siccam permutet naturam; inde nulla exhalatio. Ex eodem demenso, in pluvias abire permittit, ejus non parva copia. Quid igitur pro ingentibus relinquitur ventis? Internus ergo substituitur calor. Et certe temporibus hybernis, fumosam terra exspirat exhalationem: ex nivibus in Australibus partibus oriuntur venti: ex paludibus & stagnis aura assurgit; ex mari quamvis tranquillo procellę. Vnde nisi quia exhalat terra vaporem, qui per profūdas aquas foras erumpit? Rem hanc Chymicorum ostendit instrumentum, quo loco follis utuntur. *Sennert. lib.* 4. *Epitom. c.* 3. Paratur ex cupro globus, ita ut aqua repleri, claudi repletus possit. Fistula angusti orificii, ex una paratur parte, aqua igni admovetur repletus, fistula alteri loco follis. Vbi globus incalescit, & aërescit aqua, cōtinuo aër exspiratur, & donec aqua tota absumta sit, follis loco fungitur. Procreantur autem tum venti, cum calor madidam urit terram. Sol exsiccatione poros aperit, aër agitatione accedit. Si verò in mari oboritur, mare primo tranquillum secum murmurans, exhalationem venti materiam jam tum in visce-

iſceribus ejus gigni ſignificat, piſces nonnulli la-iviunt, ad ſaxa ſe affigunt nonnulli: tum parum ıtumeſcens mare, exhalationem modò genitam xitum moliri oſtendit: poſt bulliens ad ſuperfi-em uſque penetraſſe, ſed parva adhuc mole: tã-em ſublatum ante ſe fluctum, flatuum irruptio-es toto inſequentes impetu ventum atque tem-eſtatem faciunt.

Art. II. *De generibus & effectis Ventorum.*

MVlta vero ventorum genera, quæ navigatio præcipue invenit; ſecundumque flatuum & roprietatum diverſitatem, operationes. Nubes d ſe trahit Cæcias, Circejus ne plantarum odore iſceatur Aquilo, impedit; & tanta ei vis, ut ho-inem Cataphractum facile proſternat, naves ab quis extractas in ſublime tollat, molendina cum ıpidibus, tecto & hominibus alio tranſportet. *lin.l.2.c.47.Gell.l.2.c.22.Olaus l. 1. c. 4.* Et 2. c. 3. n Iaponiam è Sinarum regione navigantibus tã-ıs ciet Typhon procellas, ut nonniſi miraculo ffugiatur naufragium. In regione S. Vincentii, ylvas extirpat: in Hiſpaniola ad ſtadii interval-um, ſublatos transfert homines. In Inſula Ormu-io ſi excitentur, fervore interimunt obvios, occi-orumque carnes, quod aqua ferventi fieri vide-nus, ab oſſibus diſjungunt. Periculum ut effugi-nt, corpora in aquis occultantur ad caput. *Ovetã. 6. Polus l.1.c.5.* Obverſis Auſtro genitalibus mire fficiuntur fœminæ libidine, Boream generationi ercommodum produnt; quo fit ut morientes piritu excitare credatur. *Rhodig. l. 14. c. 4. & lib. 5.c.23.* In Leſbo apud Mytilenem Auſtro flante grotant homines, Coro tuſſiunt, Septentrione ı integrum reſtituuntur. In Tercera ferrum

& lapides arrodit. *Bertius in Geographia.* Inter cæteros ſunt & Eteſiæ, ſed præinſignis modeſtię venti. Singulis annis biduo poſt exortum Caniculæ ſpirare quadraginta diebus ſolent. Moderantur flatu ſuo calorem, æſtatem frangunt, & à menſium ferventiſſimorum gravitate defendunt. A tertia diei oriuntur horâ; (unde ſomniculoſorum nomen) noctu deſinunt. Gigni à calore magno, nives in locis Septentrionalibus adhuc reliquos colliquante, verſimile videtur. Veriſimile exoneratas nive terras retectaſque ſpirare liberius. Antiqui Sacris placabant ventos. Structum Boreæ apud Iliſſum à Gręcis Templum, autor eſt Herodotus. Boreaſmos Athenis nuncupabant, qui Boreæ feſta ducerent. Romæ ædem tempeſtatis fuiſſe P. Victori credimus. *Rhodig. l. 20. c. 25.*

CAPVT VII.

DE TERRÆ MOTV.

Artic. I. *De ortu terræ motus.*

Aquarum ſubter in terrarum cavernis undantium fluctibus terram moveri, antiquiſſimi exiſtimabant: inde Neptunū ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα appellavere. *Gell. l. 2. c. 28.* Alii ventum in ſuperficie terrę, in ejus refluentem concava concutere. Alii Solem vapores intra Terram concludere, hos quærentes exitum, graſſari cum non invenerint. Contra ratio ſtatuit & experientia. Eſt in Occidentali Hiſpaniæ parte viſendæ mons altitudinis, multis concavis ſpecubus. *Scalig. Exerc. 38.* Tanto in iis aquæ præcipitantur fragore, ut quinque milliarium ſonitu impleant ſpacium, nihil tamen terræ motus ibidem. Nec ventus aut aër tamen ſubiens multus eſt; per canaliū ampli-

mplitudinem, & diverticula dissipatur, longius roveĉtus impetum admittit. Ostendunt id metallicæ operæ. Immanes enim fabricantur folles; t aërem attrahant ne pigro suffocentur. Pugna entorum nil facit. Illa namque ad latus potius ndit, aut sursũ sua levitate aspicit; ad primumue obstaculum turbinis instar à terra resiliunt. sare an occludat meatus, incertum. Raræ tantæ d maria cavernæ: Nec unico impetu illud ingret potest, quin iterum emittat. Sol non facilius m suam in terram exerere potest, & exhalatioem progignere, quam elicere progenitam. Radii nim Solares non agunt absque resistentia. Dum ccant & calefaciunt, aperiunt eadem; quia forus in propinquum exhalationes ascendunt. na, ratione continuitatis, sequitur alteram. uin quoquo modo ingressæ, terram facillime grediuntur, facilius quam ut concutiant. Nam in cuniculis, ubi minimam pulvis rimam inveerit, accensus frustraneam facit operam. Exhalaio igitur ab igne subterraneo genita, terræ coerta visceribus, terræ motum causatur. Id vel sigum ostendere potest. Futuro terræ motu puteoum aquę non modo ebullire, sed & turbidiores eri incipiunt, sulphurei efflantur odores. Vnde similes in terræ cavernis vibrantur spiritus. *Plin. b. 2.*

Art. II. *De terræ motuum loco, tempore, effectu.*

Obnoxia sunt Terræ motui, quę ventum facile possunt capere. Solida eum non recipiunt, fale dissipant arenosa limo concreta, receptaculis rent venti capacibus; carent campestria caver- s. Tota tamen terra nunquã concutitur. Spiritus nim inclusi nullam ad ejusglobum proportionẽ

 habent.

habent. Si accideret, divinæ adſcribendum revera potentiæ, quod natura ſibi vendicare videtur. Durationem ſi ſpectes, diverſam diverſa facit reſiſtentia. Pauci Spiritus citius diſcutiuntur, tardius copioſi, diutiuſque tumultuantur. *Senec. Natural. l. 6. cap.* 30. Campania per plures tremuit dies. Principio anni quo L. Cornelius & Q. Minucius conſules fuerunt, tam crebros terræ motus fuiſſe tradit Livius ut non tantum rei ipſius, ſed & feriarum ob id indictarum tæderet homines. Idem narrat per dies duodequadraginta terrę motum fuiſſe, biennii duraviſſe ſpacio, & repetitis rediiſſe vicibus teſtantur alii. *Liv. l.* 44. *idem l.* 45. *Ariſt. l.* 2. *Meteor. c.* 8. *Plin. l.* 2. *cap.* 82. Effectuum talis eſt conditio, ut terrorem auditoribus incutiat, ſpectatoribus mortem. *Sæpe non ſolum domus aut urbes ſingulas aut familias haurit, ſed gentes totas regioneſque ſubvertit, & modo ruinis opprimit, modo in altam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat quod non eſt, ſaltem fuiſſe. Senec. l. 6. natur. c.* 1. Sed ſupra nobiliſſimas urbes, ſine ullo veſtigio prioris habitus ſolum extenditur, cum nimirum impulſæ, quaſſatæque ſpiritu, maximæ terrarum cavernæ corruunt. Sæpe in mari patefacto hiatu aquæ abſorptæ ſunt, in terra flumina, ut piſces & naves in eadem conſtiterint. Sæpe contra terra in tumorem elevata; in continenti montes, in mari produxit Inſulas. Fluviorum interdum mutatur curſus, ſublato ea in parte, in quam antea fluebat, tumore. Calamitatum plenæ hiſtoriæ. Supremo Neronis anno prata oleæque intercedente via publica, in contrarias, in agro Marrucino tranſivere ſedes. L. Marcio, Sexto Iulio Coſs. in agro Mutinenſi duo concurrere montes, maximo aſſultantes crepitu. *Plin. l.* 2. *& l.* 16. *c.* 40. Multæ tum eliſæ villæ, animalia quæ intra fuere exani-

exanimata ſunt. In Parthia locus eſt ῥάγαι à rimis dictus. Ibi multa oppida & pagorum duo everſa ſunt millia. Cajetæ in Italia mons eſt ad meridiē, cujus partem ſic quondam terræ motus diviſit, ut arte hominum effecta videatur diviſio, ſub eo magno fertur mare ſonitu. *Agricola in reb. quæ effl. ex terra.* Helices & Buræ oppidorum in ſinu Corinthiaco ædificia in alto apparuerunt. In Ænania Inſula ita hauſtum eſt oppidum, ut ne veſtigium quidem apparuerit. Non longe à Ptolomaide fluctus maris in altum ſublati, adeo ſe erexerunt, ut montis excelſi præ ſe ferrent ſpeciem: qui poſtea ad terram devoluti, Tryphonis exercitum ſubmerſere. Cnejo Octavio, & C. Scribonio Conſul. pontes amnis Velini diſturbavit, ripas ejuſdem fluminis in aquas conjecit, ſaxa quibus fori ſolum ſtratum erat, diſcuſſit; in oppido & in agris ædes ſacras commovit, quæ paucis poſt diebus conciderunt. Terræ motu Lacedæmoniorum urbs, cum mons Taigetus rumperetur, tota corruit. Bello Mithridatico ad Apamæam Phrygiæ urbem, lacus, paludes, fontes & fluvii terræ motu emerſerunt, pleriſque veterum abſorptis: & ex his unus ſalſus innumeram piſcium & oſtrearum effudit copiam; cum tamen Apamæa longe abſit à mari. *Nicolaus Damaſcenus.* Bello verò Punico ſecundo tanti in Liguria & finitimis extitere motus ad Tyrrhenum mare, ut flumina in contrarias fluxerint partes. Maxime mirandus terræ motus, qui in Angliæ Provincia Herefordia, anno ſalutis poſt ſeculum decimum quintum, ſeptuageſimo primo accidit; à Cambdeno his verbis deſcribitur. Anno ſalutis poſt ſeculum decimum quintum, ſeptuageſimo primo, XII. Cal. Martii, veſperi hora ſexta, in Orientali Comitatus parte terra deceſſit, monſque cum

ſubjecta caute (ingenti mugitu primum & ſtridore ut à vicinis exaudiretur) tanquam ſi ex diuturno ſomno conſurrexiſſet, ſe extulit, & in ſuperiorem locum, relicto cubili profundo, aſcendit, ſecum una deferens arbores infixas, caulas & ovium greges. Arborum quædam terra obrutæ jacuere, aliæ monti accedendo adjunctæ, ita coaluerunt, ac ſi eo loco primum radices egiſſent. Quo loco diſceſſerat, hiatum 40 pedes latum, longum 80 ulnas reliquit. Ager omnis 20 jugerum plus minus erat; inter eundum Sacellum obvium evertit. Taxum in cœmiterio ſitam ab Occidente in Orientem tranſtulit. Eadem vi publicas vias cum caulis, ſepibus & arboribus inſitis protruſit. Ex culta paſcuam, ex paſcua rurſus cultam effecit. Terram eminentiorem, cui obviam occurrit provolutam, & vi majori actam, in montem celſiorem tanquam aggere facto redegit. Ita cum à Veſpere die Saturni, uſque ad meridiem die Lunę obambulaſſet, ſubſtitit. Genus terræ motus Phyſici βρασματίαν vocant. Huc denique refer, terræ motum in Apulia, qui anno 1627 contigit. Patuit ſupra ducenta milliaria, & maximam partem urbis S. Severo, Sarræ, Capreolæ, Dragonoræ, S. Lyandri Procinæ evertit. Corripuit Aſſolum, Bovinium, Trojam, Andriam, Tranium, Foggitam, Campum marinum, Remitium Itiſtonium, Francam villam, Aſanum, Conſilinū, &c. 17. denique hominum interfecit millia. Non præſentia autem tantum ferre mala certum eſt: ſed & futurorum eſſe prodromos. Nunquam Romam tremuiſſe, ut non futuri eventus alicujus id prænuntiū eſſet, ſcripſit *Plinius l.2.c.84.* diſcordias in religione portendere, reliquit *Socrates.* Quapropter quod Romani olim ferias edicto imperando faciebant, id nos faciamus. Metuendum illis erat, ne DEVM alium pro

pro alio nominando, falsa religione populum alligarent: notus nobis est DEVS, cujus movetur terra potentâ.

CAPVT VIII.

DE PLVVIA.

MAgna pluviarum in copia, tempore & aliis diversitas, maximeque miranda. Non minor certe quam in diebus varietas: majorem fere, extraordinaria si inspexeris, conspicies. Non pluit per triennium Achabi tempore, nunquam in Cyrenaica. ea ibi sola messis est, quæ celeritate proventus per naturam Solis aut aëris, vẽtorum casu evadere solet; fertur à die seminis tricesimo maturescere. *Maiolus Colloquio* 1. Iuxta Vrabam novi orbis urbem, maxima parte anni descẽdit: hinc perpetuo stillicidio arbores visuntur. *Hispal.p.5.c.26.* Nunquam apud Tartaros hyeme, sæpissime æstate. In regione vero Mexicana tanto impetu guttæ ruunt, ut homines interficere dicãtur. Substantiam si spectes aqua in communi est; id ejus fert materia: alterius tamen fuisse sæpius generis, exempla demonstrant. Sanguinem aliquando pluisse in Borussia. *Thuan.l.* 27. In Insula Pelagia aurum; Ferrum in Lucania, ante bellum Parthicum, quo Crassus est occisus. *Amian. l.* 17. Annonam in Carinthia horarum duarum spacio, ad duo amplius milliaria; ex qua panis pinsebatur. *Thuan.l.5.de anno* 1548. Lapides ovorum Gallinaceorum magnitudine, in quibus hominum vultus & diademata. *Lintur. ad fascic. anno* 1496. Cinerem tempore Leonis, qui palmæ minoris altitudine in tegulis jacuit. *Niceph.l.15.c.* 20. In Sylvis Neuholem ferream massam recremento simi-

lem ex aëre decidisse; sunt qui affirmant, eamque multorum pondo, adeo ut nec deportari propter gravitatem, nec curru devehi propter invia potuerit. *Agricol. obs. Metall. c.* 8. In Ægypto perparvulis guttis, ut plurimum pluit. Mures ex illis nascuntur, qui spicas circumrodere, & segetes succindere solent. *Ælian. l. 6. c.* 40. Quin & in Thebaide, cum grandine pluit, mures in terra apparere dicuntur, qui partim cœnosus existunt limus, partim carnis possident substantiam. *Ælian. l.* 2. *c.* 56. Maxime vero mirum, modo non sit fabulosũ, quod *Olaus l.* 18. & *Ziglerus in Norvvegia* de Septentrionalibus. Et ex illis *Scaliger Exerc.* 192. *sect.* 3. *Lemmer bestiolæ,* inquiunt, *quadrupedes, soricis magnitudine; pelle varia per tempestates & imbres decidunt, incompertum an ex remotioribus Insulis, an ex nubibus fœculentis. Statim atque deciderint, reperiuntur in eorum visceribus herbæ crudæ nondum concoctæ. Hæ more locustarum depascunt omnia virentia. Vivit hæc pestis donec non gustaverit herbam renatam. Conveniunt gregatim quasi hirundines evolaturæ, stato tempore, aut moriuntur, aut ab aliis bestiolis Lefrat consumuntur.* At in Amelandia, quæ ranam nullã patitur, ranis pluisse, ex *Præceptore nostro Clarissimo Domino Menelao Vinsemio Med. D. in alma Frisiorum Profess. accepimus.* In Velauniis denique tantum erucarum una nocte decidit de cœlo, ut eas in domo reptantes, biduo toto accensa palea, urere necessum fuerit; vix ad id sufficiente hominum mulierumque turba. *Dalechamp. ad l.* 2 *Plin. c.* 56 *Sennertus* animalia quæ ex putredine gigni possunt, vel ex materia aliqua pluviis irrigata gigni, vel in terrę cavernis latentes evocari existimat: perfectiora & lapides aliunde venire; ad superiores tamen causas plurima ex his referenda esse arbitratur.

CAPVT IX.

DE NIVE ET GRANDINE.

INgens Hyeme Nivis apud nos copia ; nulla in alto mari. *Plin.l.* 2. *c.* 103. nec ejus in Æthiopia quicquam ; *Alvaretz de reb. Æthiop.* At major in Septentrione. Obtectis aliquando summis arboribus in ramis tota continuè consistit, & ne aër ad inferiora descendat, impedit, fornicatam quasi faciens porticum. Vrbem obtrivisse dicitur in Dofriniorum montium attacta cacumine: pilæ primo referens formam , ingentis tandem globi acquisivit vires. *Olaus l.*19.*cap.* 15. *& l.* 2. *c.* 13. Vix pauciorem Caucasi montis habent vertices. Hyeme enim adiri non possunt : præcipuè in Cambizena tanta ejus condensatur quantitas , ut hominum opprimantur catervæ. *Strabo l.*11. Eadem Armeniorum ratio. Nam per montana pergentes repente montium cooperiuntur grumis , ut non emineant : id verò sæviente bruma. *Rhodig. l.* 18. *cap.*29. At in Tartaria æstate etiam ingruit. Immēsum frigus, densissimæ nives ; à vento abripiuntur omnia. *Hispal. p.* 4. *cap.* 23. In eadem , campestria Pamer, adeo ingens frigus alunt , ut ignem reprimat. Nec enim lucere potest , nec eo coqui aliquid. *Polus l.*2.*c* 28. In Moscovia vero ubi è specula aqua demittitur, congelatur priusquam attigerit. *Surius ad ann.* 1501. Rubentes in Armenia inveniuntur. Id loca μελτώδη seu minio scatentia faciunt, inde vi exhalationum inficiuntur. Nec hoc absurdū: sanguinis enim copia rorē reddit cruentū. Factū apud Trojā indicat Homerus cū ψιάδας αἱματοέσσας dicit. Ex eo hirta pilis & rubida producuntur animalia, Vermes nūcupat Apollonius,

Theophanes teredines montanos. Humor in illis concipitur, in potu gratus gentibus. *Eustat. in Homer. Arist. 5. anim.* Cognata nivi grando de qua nihil habemus, magnitudinem si excipias. Nam Valentis tempore lapidibus magnitudine inusitata similis descendit Constantinopoli. *Socrat. hist. Eccles. l. 4. c. 10.* Vrbe ab Alarico capta, saxis manuariis major, & octonarum circiter librarum pondus habens, deferri visa est. *Majolus in Canicul.* In Gallia Paschali Pontifice, unum frustum 12 pedum decidit longitudine. *Bonfinius.* Apud Augustodunum 16 longitudine, 7 latitudine, altitudine duorum. *Sigebertus.* Vix minor Bergomatis tempore. Ovo enim Struthionis comparatur, & uncíarum 12 fuisse scribit *Bonfinius.* Trium librarum pondere Bomelæ in Geldria die duodecimo Iunij, hujus anni cecidisse ajunt. Aliquando miras formas præ se tulit. Humanas anno 1395 exhibuit facies, viriles cum barbis, muliebres cum peplis & crinibus. Christi Cremonæ anno 1240. cum crucis signo. Sed sæpe fallimur, & imaginatio existere fatetur, quod recta negat ratio. Mirabilia interim opera DEI.

CAPVT X.

DE RORE, MANNA ET MELLE.

ROs ex tenui oritur vapore, frigiditate noctis in aquam resoluto. In plantarum foliis & floribus, levibus inprimis & spissis, invenitur; & interdum ultra duos vix elevatur cubitos. Iovis & Lunæ quidam fingunt filiam Διὸς θυγάτερ ἔρσα τρέφει καὶ σελάνας δίας. Nã ut Plutarch⁹ inquit πανσέληνος δροσοβόλος ἐστιν ac ideo canes pleniluniis ἥκιστα ἰχνοσκοπίαις ἐπιτυγχάνουσιν, quoniã roris frigi-

frigiditas odorẽ abolet, nec ἐξαίρειν τὰς τῶν ζώων ἀποφορὰς, quę causa est cur διαθηρουτος sit ἡ ὥρα τοῦ ἔαρος. *Plutarchus* tradit obesas mulieres, rore pannis aut mollib⁹ velleribus collecto ac excepto, pinguedinẽ minuere ac cõsumere. ἐν φυσικαῖς αἰτίαις. *Mannam* parvarum quarundam apum culicibus crassis similium opus esse scribit Christophorus Vega, à quibus gregatim arboribus insidentibus, guttatim quasi sudor defluat. *Sennertus l. 4. c. 8* vero similius existimat, dulcedine potius Mannæ allici, quam eam efficere. An illud Ebræorum idem fuerit cum vulgari, quęritur inter doctos. Convenire plurima videmus: at discrepare in eo, quod ex eo mola fracto aut in mortario trito fiebant placentulæ. Liquescit omne Sole; etiam Orientale, nisi præveniatur. Vsum ejus pro saccaro legimus ad sitim in potu aqua soluto. Nomadicis pastoribus, qui Targæ colunt solitudines. *Scalig. Exer.164.* Inter illas quæ ex frondibus colliguntur, Calabriensis præstantissima censetur, illa præsertim quæ ex Oenotriæ quodam loco, in quem singulis æstatibus descendit & ab omnibus excerpitur, defertur. *Brasavol. in exam. simplic.* Hunc locum Reges Neapolitani olim occluserant, ne quis sine vectigali assumeret. Occluso loco desiit manna, nec descendit. Eo recluso & vectigali remoto, iterum descendere cœpit. Sed rursum clauso & recluso, & postea clauso cessavit, ita ut Reges postea liberum locum reliquerint, & omnibus colligere permiserint. Idem scribitur de Tragasæo sale in Epiro, cui cum vectigal injunxisset Lysimachus, evanuit, mox dempto, succrevit. *Cælig. Rhodig. l. 9. c. 12.* Mel mannæ affine est. Venit hoc ex aëre: & maxime syderum ortu, pręcipueque ipso Sirio splendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum

exortu

exortu ſublucanis temporibus. *Plin. lib.* 11. *c.* 12. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roſcida inveniuntur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt. Hic ros poſtea ab apibus colligitur, in Veſiculis intra ipſas alteratur, in cellulas puri liquoris inſtar refertur, in quibus poſtea fervet, & calore naturali coquitur. Viceſimo die craſſeſcit, mox obducitur tenui membrana, quæ fervoris ipſius ſpuma concreſcit. *Plin. l. c.* 13. A veſpis quoque fieri ex Ariſtotele *Plinius* docet. A Moluccarum quibuſdam muſcis in arboribus, quæ formicis minores ſunt, Hiſpanicæ referunt navigationes. Copiam præcipue Lituania & Moſcovia habent. Nota de ruſtico in cavitatem quercus melle repletam delapſo ab Vrſo extracto, hiſtoria. De melle id accepimus quod de vino raſili ex Ariſtotele: adeo nimirum craſſeſcere, ut nonniſi deraſum bibatur. Sic in Troglodyticæ parte quæ dicitur Belgada, mel candidum adeò, ut nivibus quidem cedat: durum verò quaſi lapis. *Scalig. Exerc.* 191. *ſ.* 1. Solidum etiam in Calicut, ita ut in Sportis contineatur. Melle ſervantur multa, multa etiam intereunt, Humor enim ei innatus non imbecillis. Quare ipſum ſibi incorruptum corrumpit aliena. Iuglandes quidem in eo ſervant naturam. Peculiari enim humiditati reſiſtunt oleagine; at Ficus Perſica, Pyra, Mala, tabo fluida fiunt. *Scaliger. Exer.* 179.

CAPVT XI.

DE IRIDE.

THaumantis filiam dixere Iridem Poëtæ; demiſſis ad terram cornibus, aquam haurire credi-

credidit vetustas. Hinc illud *Virgilii* I *Georg. verſ.* 138.

Et bibit ingens

Arcus.

Propertius vero lib. 3.

Purpureus pluvias cur bibit arcus aquas.

Colores ejus tam exacti, ut vix artificis poſſit exprimere manus. Cœruleus aquæ indicium quod pręteriit exprimere dicitur, ignis alter, quod futurum eſt. *Strabo citante Rhodig.* Tres & aliquando plures in ea fieri poſſe exiſtimat Albertus. Dum fit in Meridie, à nobis conſpici nequit. Nec enim Iridem videt aliquis ultra tria millia paſſuum. Nuſquam fit aſcendente nube, ſemper vergente ad imum. Illo enim modo non rorat ſed cum defluit. *Rhodig. l.* 22. *l.* 12. *c.* 7. A Lunaribus radiis fieri negat *Celius*, comprobat *Sealig. Exer.* 80. *ſ.* 11. *In Inſula S. Thomæ*, inquit, *ſi anteceſſerit pluvia fieri à Luna Iridem cujus color ſit quaſi alba nebula.* Talem *Combachius* anno 1609. menſe Iunio Oxoniæ vidit; anno verò 1599. media æſtate poſt ingentia fulgura VVittebergæ. *Sennertus l.* 4. *Epitom.c.*9. Quantum ad influxum ab Iridis incubatu odoratiores reddi plantas tradunt nonnulli. *Scalig. Exer.* 81. *ſ.* 7. Damnat Cardanus: ſed tamen vix ridendum: Nam & ad jugi clivum ſe demiſiſſe nubem vidit *Scaliger*; & *Ariſt.* ipſe id aſſerit, de iis præſertim quæ natura ſua flores fundunt odoratiores. Matutinam promittere tempeſtatem: veſpertinam ſerenum, nautæ & agricolæ obſervarunt. Cauſa in nubem craſſitudine exoneratam aquarum, ratione poſterioris ponitur; in plenitudinem nocturni humoris ratione prioris rejicienda videtur. Sed hæc animi gratia, in medium à Scaligero adferuntur. *Neque enim leve eſt incertæ rei certas adferre rationes. Scalig. Exerc.* 81. *ſ.* 12.

CAPVT

CAPVT XII.

DE METEORIS

quibuſdam admirandis.

OStentorum veniunt nomine, quæ & in vicino aëre, & in ſublimiore illo Siderum cœlo, perpetuo orbium circumvolutionibus, Dei juſſu inſolenter accidunt. Varietatem, non vetuſta ſolum ſed & recentia obſervarunt tempora, DEVS, & puriores quędam effingunt Angeli, format & impius nonnulla. *Caſparus Peucerus in Theratoſcopia.* *Anno* 1532 non procul ab Oeniponte miræ viſæ ſunt imagines. Camelus erat primus, flamma circumdatus in orbem: altera lupus flammam evomens, & flammeo orbe ſeptus. Sequebatur hunc Leo, cui vir cataphractus, in montium ſtans aditu, blande contrectabat jubam, blandiri hic viciſſim videbatur. Iohannis Ducis Saxoniæ, & Electoris mortem, hæ prçceſſere picturæ. Arbor primò erat marcida & everſa; Expeditus hinc eques, truncatam ramis geſtans arborem; tum magna & atra crux in denſa nube. Tandem ex ea fulmen viſum eſt excuti horribile, ingenti cum ſonitu. Anno 1534. tertia die Iulii, in oppido Schleſvvich, à meridie cœlo ſereno, conſpecti in aëre Leones, ex locis diverſis ad conflictum concurrentes. Cataphractus his aſſiſtebat haſtam quatiens. Iacuit non procul ab equite humanum caput ſine trunco, imperatorio ornatum diademate. Modico poſt intervallo, apri caput aculeatum viſum, & duo Dracones ignem vomentes. Vnicæ deinde & ampliſſimæ urbis effulſit imago ad lacum poſitæ, claſſeque & terreſtribus obſeſſæ

copiis.

opiis. Crux super hanc sanguinei coloris, conversi paulatim in atrum. Prodiit item alius Eques, igneo flagrans colore, Imperatorium in capite diadema gestans: quem insecutus sine sessore equus. Postea in ampla planicie duæ ardentes nituerunt arces, alto vicinæ monti ad quam grandis aquila dimidium sui corporis post montis abscondens latus: aliquot ibidem pulli aquilarum, candido nitidi colore apparuere: item Leonis supini caput insigniti corona: Gallus gallinaceus rostro feriens fodiensque caput tantisper, donec à trunco corporis delaberetur solutum & evanesceret, corpore diu conspicuo. Adstiterunt & alii Leones, & juxta Apri caput, Monoceros paulatim in Draconem conversus, aliaque plurima inusitatæ figuræ & magnitudinis animalia. Arsit & in celsa rupe arx duobus cincta exercitibus, & visa est integra regio, frequentibus oppidis arcibus & vicis referta. Sed mox totus tractus in quo hæc steterant, igne conflagravit correptus, & ruinas vastæ terrę stagnum amplissimum obruit, extantibus tantum turribus in eo loco, in quo antea magna illa urbs apparuerat. Ad ripam lacus grandis, Camelus bibenti similis constitit. *Anno vero* 1545. altero post Pentecosten die, visæ hæ in Silesia imagines. Duxit ab Oriente instructam Vrsus aciem cui, ab occasu, armata manu Leo occurrit: intra exercitum utrumque lucidissima emicuit stella: mox inter sese congressi, dimicarunt acriter, ut destillare ex sauciatis sanguis, & exanima corpora decidere viderentur. Inter præliandum Aquila sese supra copias Leonis, de alta rupe, alarum libravit remigio. Diremto quasi certamine, Leo inter suas pulsit cohortes, nullum Vrsi vestigium, sed prostrata jacuerunt cadavera, qua alter constiterat

exercitus,

exercitus, quibus canicie venerandi astiterant [...]nes. Finito prælio reduxit exercitum ad occasu[...] Leo, quo aliquousque progresso, quidam albo ornato vectus equo, ad pugnæ locum à cop[...] rediit, atque in eum equum juvenem Cataphr[...]ctum, ibi stantem collocavit, & versus ortum pr[...]cedentem comitatus, cum ceteris speciebus ev[...]nuit. Sed quid prisca recenseo? vidit & ætas n[...]stra mirabilia, hic ipse vidit annus. Anno eni[...] seculi vigesimo septimo, duo in Pomerania vi[...] confligere exercitus, victor Septentrionalis evasi[...] Trabs hunc procedentem ignea secuta est. *Me[...]curius Gallobelgicus*. Mense verò 1629. anni Ma[...]tio, duæ in Misnia in infima aëris regione con[...]currere acies. Ex nebula illæ ita formatæ eran[...] ut videri vultus & ora potuerint. Victoriam mi[...]nor obtinuit, cæsus fugatusque major est. Futu[...]rorum hæc forsan præsagia, quæ ut eveniant ani[...]mitus optamus, voto classem hanc tertiam con[...]cludemus. Vtnam! Vtinam!

THAV-

THAVMATOGRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS QVARTA:

In qua

FOSSILIVM

Admiranda.

Hoc argumentum opum, hæc vera gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis tuba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices: ac temulentiæ causa tenere Indiam juvat: & aurum jam accessio est. Plin. l. 33. Histor. Natur. in præf.

SYLLA-

SYLLABVS
CLASIS QVARTÆ.

ADMI-

ADMIRANDA FOSSILIVM.

CAPVT I.

DE FOSSILIBVS IN GENERE.

HActenus fuere in ſuperius orbis elevata culmen; in ipſo abſcondita receſſu jam conſiderabimus; quæ, quia ope eruuntur humana, foſſilia ſapientes dixere, & terrarum, ſuccorum, lapidum, metallorum incluſere nominibus. Gigni quidam à calore ſubterraneo exiſtimant; Creata, primo à Deo, ſeminali quodam ſe propagare principio, alii ſentiunt. Et certe ex vaporibus quibuſdam fieri metalla, veritati haud abſonum. In Perſide non ſemel ærea Corpora hamatis ſagittis ſimilia, cœlo corruſcante decidiſſe narrat *Avicenna*. In Hiſpania verò maſſa lapidea venis metallicis infecta è nubibus lapſa eſt. *Lydiat. de fontibus cap. 6.* Poſterius ſcriptorum quorundam confirmat teſtimonium. Nam aurum Corbachii in VVeſtphalia ſingulis quadrienniis creſcit & recreſcit in cumulis. Vena plumbi in Sclavonia in argentum quadrageſimo tranſit anno. Squamma æris ſicca, in anno in aurum. Ferrum in Sileſia ad Saganum decimo refoditur anno. In Suecia limus ruber paluſtris, uno anno Soli expoſitus in bonum ferrum abit. Feſſularum mons in Hetruria lapides plumbarios habet, qui ſi excindantur brevi temporis ſpatio, novis inſtaurantur incrementis. De ferro quod in Ilva Tyrrheni maris Inſula effoditur, refert *Cæſalpinus l. 3. de Metal. cap. 6.* terram metalli inanem quæ eruitur, dum vena effoditur, totam procedente tempore in venam conver-

converti. In India denique mons est Oromenus, in quo lapidicinarum modo, sal cæditur renascens. *Cæsalp. l. 1. de Metal. cap* 1. Insigne verò illud est quod *Garzias ab Horto de* Adamante scribit *Simpl. Indiæ l.* 1. *c.* 47. *Adamantes*, inquit, *qui altißime in terræ visceribus multisque annis perfici debebant, in summo fere solo generantur, & du rum aut trium annorum spatio perficiuntur. Nam si in ipsa fodina hoc anno ad Cubiti altitudinem fodias, adamantes reperies. Post biennium rursus illic excavato, ibidem invenies adamantes.* Cęterum quomodo id fiat, difficile dictu est. *Nulli potest facilius esse loqui, quam rerum naturæ pingere, lascivienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Plin. l.* 21. *præfat.* Haud tamen videtur absurdum, spiritum cum materia idonea coalescere, illam nondum bene excoctam aliis dimittere, hoc modo perpetuari. Certe fluxus venarum analogum quid vegetabili ostendunt naturæ, & relatio à Fribergensi Medico, in infossorum Metallicorum pulmonibus, apertis post mortem cadaveribus, ea ipsa metalla concreta reperta, in quibus laboravere vivi; idem innuere videtur *Sennertus de consensu & diss. Chymic. & Galenicorum.*

CAPVT II.

DE MARGA ET TERRA FIGVLORVM.

M*Arga* est terra spissa & pinguis : at interdum ita fluida & alba, ut medullæ ossium in animatis non absimilis videatur. Sæpius est dura, quæ pota sanguinis per ora venarum profusionem sistit; omninoque quas Samia vires habet.

bet. Effoditur multis in locis, apud Saxones prę- ſertim. Goſlariæ duplex, quarum una cinereo eſt colore, altera candidior; ex qua fiunt formæ, in quas hi qui metalla figurant, ea liquida infundunt. Vtramque frigus acre in tenuiſſimas bracteas dividit: tametſi prior antequam vim frigorum acceperit, ex craſſis conſtet cruſtis. *Figulorum terra* ſpiſſa, mollis, rara eſt. Ex pinguibus & ſpiſſis finguntur opera, quæ vis ignium non cito frangit. Ex iiſdem fiunt vaſa, quæ nec ſorbent nec excoquunt liquores: in quibus liquor qui aurum ab argento ſeparat, & conficitur & conſervatur. Opera figulina varias nobilitarunt regiones. Aſiam, illa quæ fingebantur Pergami, quæ Trallibus, non ignota Coa, Samia, Aretina etiam mirifica. *Plin. l.* 35. *cap.* 13. Noriberga mittit fornaculas fictiles, in quibus venę & metalla coquuntur. Ex argilla effoſſa ad arcem Rotenburgam fiunt catini, in quibus conficitur Orichalcum. Hi ex igne unà cum Orichalco ejecti non rumpuntur, ſed vitri candentis modo torquentur & trahuntur. *Agricola de illis quæ effodiuntur ex terra.*

CAPVT III.

DE TERRA LEMNIA, Armenia, & Sileſiaca.

TErra Lemnia ſigillata]alias dicitur. Hanc enim Sacerdos Dianæ patrio ſumens honore, hordeo & tritico piamenti loco redditis, in urbem comportabat, aqua maceratam, ac in luti formam redactã deſiccabat, ut mollis ceræ acciperet cõſiſtentiã; qua accepta ſacro Dianæ muniebat

bat ſigno. *Gal. l. 9. ſimpl.* Hodie quotannis non abſque ſuperſtitione effoditur ſexto tantum Augusti die. Qui fodiunt Græci ſunt; puteus ſuavem emittit odorem. Foditur à Solis exortu ſex horis & in una reconditur parte; nec lucem videt priusquam annus effluxerit. Exempta poſt eluitur, elota ſacco injicitur, manibus miſcetur, in globos fingitur, ſigillo imperatorio notatur. Siccatur tandem & in ſcrinio obſignata Conſtantinopolim ad Imperatorem mittitur. *Stephanus Albacarius in Epiſt. ad Busbequium.* Ad lethalia prodest medicamenta; tentavit in lepore marino & Cantharidibus Galenus & expertus eſt. idem de ea teſtatur, in colle quodam juxta Epheſtiorum urbem, in quo nulla planta vivit, ſolo veluti combuſto, effodi. *Armenia* terra ex ea Armeniæ parte quæ Cappadociæ confinis efferebatur. Contra diſpnœam juvare aſſerit Galenus, ita ut quos non juvet, intereant. Bibitur ex vino conſiſtentia tenui modice diluto, ſi aut plane febri careat, aut leviter ea tentetur; ſi gnaviter, aqueo. Hodie habetur *Bolus Toccavienſis* in Hungaria, qui inſtar butyri contra catharrum valet, ita ut Armeniæ præferatur. *Crato in Epiſt. Sileſiaca* Strigenſis Lemniæ etiam præfertur. *Sennertus Scient. Natur. l. 5. c. 1.* Inventor ejus *Iohannes Montanus Sileſius*, qui ſcriptum de illa edidit; Converſum eſſe aurum, Dei providæque naturę ordinatione, in præeminentem pręparatum Medicinam tranſmutatumque, peculiariter adverſus venena utilem, non minus quam Medicamenta, quæ magnis ſumptibus ex auro Vngarico conficiuntur.

CAPVT

CAPVT IV.

DE SALE.

Al vel fit , vel gignitur. Fit è ſalſis fontibus,
quorum aqua diu excocta tandem in ſalem
ertitur. Gignitur varie. Siccatur in lacu Taren-
ino æſtivis Solibus , totumque ſtagnum in ſalem
bit, modicum alioquin , altitudine genua non
xcedens. In Bactris duo lacus vaſti , alter ad
cythas verſus, alter ad Arios ſale æſtuant. Sed
t ſumma fluminum denſantur in ſalem , amne
eliquo veluti ſub gelu fluente , ut apud Caſpias
ortas, quæ ſalis flumina appellantur. Sed & in
eſertis Podoliæ lacus eſt, cujus aqua ſereno ſo-
e in ſolidum ſal concreſcit , tantæ craſſitiei ut ju-
nenta & homines ſuſtineat, & in plura fruſta diſ-
ectum, avehatur. *Thuan.* l. 56. Apud Bactros am-
is Ochus & Oxus ex appoſitis montibus deſe-
unt ſalis armenta. ſunt & montes nativi ſalis.
t Indis Oxomenus, in quo lapicidarum modo
æditur renaſcens , majuſque Regum ex eo vecti-
al , quam ex auro & margaritis. Non procul A-
tracano duo ſunt ingentes , tanta ſalis copia , ut
uamvis ſingulis diebꝰ viginti millia fruſta illius
igonibꝰ vel rutris decuterent ; tamen ne minima
quidem pars detracta eſſe videretur, imò quo plus
aufertur , eò in majori quantitate accreſcit. *Pe-
trus Petreius in deſcriptione Ruſsiæ.* Idem de monte
quodam ſalifero in Hiſpania Tarraconenſi *Iohan-
nes Gerundius* affirmat. Et *Marineus Siculus l.* 1. *de
reb. Hiſpan.* ſunt montes nativi ſalis in Hiſpania
apud Ribagorciam, in quibus lapidicinarum mo-
do ſal ferro exſcinditur , arborum modo repullu-
lat. Effoditur & è terra humore denſato in Cap-
padocia,

padocia. Ibi quidem cæditur lapidum ſpecula-
rium modo. Invenit & juxta Peluſium Ptolo-
mæus Rex cum caſtra faceret. Quo exemplo poſt
ea inter Ægyptum, & Arabiam, cœptus eſt ſub
arenis inveniri: qualiter & per Africæ ſitientia
uſque ad Ammonis oraculum. Is quidem cre-
cens cum Lunæ noctibus. *Plin.* Ad mare tenuis
quidam gignitur. Cum enim fervet æſtus ſpumam
agit, eaſque ad littora appellit & ſcopulos. Hæ
autem abſciſſæ & in illis depoſitæ atque exſicca-
tæ, nonnullis in locis in ſalem convertuntur.
Dioſcor. Lacuſtris in Sicilia tanti eſt ſplendoris,
ut quod tradit *Plinius*, recipiat imaginem. Colo-
meus guſtum commovet ovi toſti ſapore. Qui in
Cypro ex certa terra in monte Olympo extrahi-
tur, formam & colorem ſanguinis concreti ha-
bet. Ruber ex Alepo: ſanguineus ex Barbaria.
Croceus ex Hiſpania verſus Majoricam venit, na-
turamque Halonitri & Aluminis obtinet. *Vnzer.*
c. 17. de Sale. Compactus in igne crepitat & exi-
lit: at reſolutus non item, ut nec ille, qui in lacu-
bus ardore Solis exſiccatus gignitur. Agrigenti-
num in aqua exilire refert *Plinius.* Torrefactus
nihil aut minimum de amplitudine ſua deperdit:
& humefactus perdit. Attamen ſalis acervi, qui
ab Afris juxta Vticam conſtruuntur, tam alti ut
collium habeant ſpeciem, Solis caloribus adeo
obdureſcunt, ut imbribus non liqueſcant, ferro
difficulter cædantur. Obſervatum verò eos qui ad
febres putridas diſpoſiti ſunt, cibis liberius ſale
conditis, ab illis præſervari. *Matth. de febr. peſtil.*
Agros etiam illius conſperſu feraces redditos a-
nimadverſum: obeſæ verò mulieres, moderato
illius in condimentis uſu, fœcundæ fiunt. Abſter-
git enim uliginem, matricemque plus ſatis udam
exſiccat, ut ſemen cohæreat. Viris quoque Lum-
bos

s incitat, & movet tentiginem. *Lemnius de Oc-tis l. 2. cap. 36.* Hinc Ægyptii ſale non uſi. Fœ-nditati auxiliari, murium in navibus copia, & ntinentes mulierum ſalinarium pruritus argu-ento eſſe poſſunt. Nutriri & cum cæteris in bſtantiam verti ſentit *Libavius Tom. 3. ſingul.* . Cum videamus ex nullo non corpore ſalem trahi. Generatio pretioſiſſimarum in mari per-rum & corallii ex intimis ſaxis emergentis in achia & ramos, veluti arboris divaricati, ſali ſcribitur. *Quercetan. de Medic. priſc. Phil. 2.* Ad ec ad os Epilepticorum admotus eos excitat. In pothymia cum ex reſolutione ſpirituum, tum eorundem oppreſſione, ſi labia eo fricentur, æſentiſſimum remedium eſt. Ore detentus vel eglutitus, ne in ventriculum aſcendant Lum-rici, prohibet. Denique ſitis & famis Antido-um eſſe, Caroli V. in obſidione Tunetana exer-itus teſtatus eſt. Periiſſet, niſi unuſquiſque unum ut alterum granum linguæ ſuppoſuiſſet. *Bicker. n præfat. lib. de ſanit. conſt.*

CAPVT V.
DE ALVMINE ET NITRO.

ALuminis concreti variæ ſunt figuræ. Sciſſum gleboſi flos, vel aſſerum inſtar compreſſum eſt, vel ſingulatim canorum capillorum in-ſtar effloruit. Rotundum bullarum modo intu-meſcit, vel foraminum fiſtulis, ſpongiæ quan-dam gerit ſpeciem. Liquidum quiddam ſua ſponte exſpirat, quod ita ignem olet, ut lapides, quando eorum attritu idem elicitur. Cum in car-bones ardentes poſitum, vel ollæ incluſum ſuc-cenſis torretur ignibus, in bullas tumet, & ali-

 quid

quid de sua deperdit substantia. *Plin. l. 31. cap.*
Flavum est illud & instar butyri molle, quod
foro Vulcanio propè Neapolim foditur. Matthi-
lus refert se illud vidisse, contrectasse, gustasse, n
quicquam unquam magis adstrictorium perc
pisse. Liquidum illud & luteum quod in Ilva m
ris Hetrurii insula reperitur tractatum manib
ita mollescit, ut ferè fluat. Saccharinum ex alum
ne Rochæ, albumine ovorum, & aqua rosarum,
massę turbinatæ formam, sacchari instar effing
tur. Nitrum in Clytis Macedonię optimũ est, C
lastricum vocant, candidum proximumque sal
Lacus est nitrosus exiliente e medio dulci font
culo. Ibi fit nitrum circa canis ortum novenis di
bus, totidemque cessat, ac rursum innatat, & d
inde cessat. Mirum est & illud, scatebra fontic
li semper emicante, lacum nec augeri nec efflue
re. Iis autem diebus quibus gignitur, si fuer
imbres, salsius nitrum faciunt, Aquilones dete
rius, quia validius commovent limum. Aqua N
li si diu in convalle steterit, salsuginosa & nitros
evadit, quandam ad se substantiam ex profund
& salsam materiam evocans, quę postea salis in
star, calore solis concrescit, duriorque ipso sal
redditur. *Fuchs. l. 1. de Compos. Medic. cap. 17.* Pro
creatur & ex urina animalium quæ in bonam a
umbrosam terram continuò cadit. *Ang. Salic. Vinc*
s. 1. aph. 28. Visui apparet candidum, tactui frigi-
dum: in se tamen continet spiritum rubicundissi-
mum, calidissimum & maxime inflammabilem.
Sennert. l. 5. Epitom. scient. natur. cap. 2. Nullum
odorem per se exspirat ustum, qui sensu percipi
possit; calce tamen inspersa adulteratum vehe-
mentem. Ægyptii suo nitro raphanos aspergebãt,
non aliter ac nos sale. Macedones aliquid de Ca-
lastræo ad farinam addunt, cum eam ut faciant
panem,

nem, ſubigunt. Tenuiſſimę Nili arenæ, quæ ut
detur, nitroſæ erant, ad dealbanda corpora Pa-
bio Neſonis liberto advehebantur. Nitrum e-
um ex quo fit Halinitrum, eſt Serveſtæ & Bern-
urgi. *Georg. Agricola.* Terra illa imbres ultra cu-
tum non admittit. Huic ſimile eſt, quod lapidei
rietes, cum in cellis vinariis, tum in locis opa-
s & tutis ab imbribus, qui ipſum ſolent eluere,
exudant, ut polline videantur conſperſi.

CAPVT VI.

DE CHALCANTO SEV VITRIOLO.

OPtimum Romanum & Vngaricum; bonitas
probatur cultro ubi affricueris. Si enim cu-
reo eum inficit colore laudatiſſimum habetur.
Quercet. de Capit. affect. cap. 30. Conſtat, in occul-
is ſuis cuprum continere. Antiqui 31 pondere
ntra corpus accipiebant, vermes ſic necabant, &
enena fungorum. *Sennert. l.* 5. *Epit. Scient. Na-
tur. cap.* 2. Albi portiuncula in aqua ſoluta, in
ruritu ruboreque oculorum, feliciter illis indi-
ur. *Plater. de dol. p.* 313. Spiritum illius cauſti-
um dicit *Riolanus* ut vitrum, in quo inſit, exe-
lat. Cum oleo Tartari antipathiam exercet. Vter-
que illorum acutiſſimus & acidiſſimus. Si miſ-
ceas utriuſque acrimonia perit, & liquor fit inſi-
pidus. *Boëth. lib.* 2. *de lapid.* Cum Nitro junctum,
aquam argento diſſolvendo dicatam repręſentat.
Minder. de Vitriol. cap. 9. Admiratione non caret,
quod de eo & ſuccino refert è Paracelſo *Cunradus*
in medulla deſtillatoria. Repone, *inquit*, ſuccinum
flavum in tabulam è Biſmutho factam, & trium
ſpithamarum diſtantia vitriolum colloca. Mirum

visu ac dictu! Vitriolum & colore & acrimo[nia]
simul spoliabitur; quæ in succini præparati[one]
vicissim deprehendentur.

CAPVT VII.

DE NAPHTHA, PE-TROLEO ET MALTHA.

NAphtha bituminis Babylonii παρήθημα [...] colamentum est. Tantæ cum igne cogn[a]tionis, ut etiam ex intervallo flamma tra[n]siliat, & calore Solis facillimè incendatur. N[ar]rat certè Plutarchus ab ignis in Ecbatanis cav[er]nis, in stagnum quasi confluxisse collectam ad[eo] ad ignem proclivem, ut antequam attigisset [per] ipsum splendorem circa facem incensum, aëre[m] qui interfuit, sæpe inflammaverit. Id demonstr[a]turos coram Alexandro barbaros, vicum ad R[e]gis ducentem diversorium ea conspersisse, & [in] extremo admota face, eundem, ac si flamma co[r]reptus esset, apparuisse. Hinc addit Naphtham [a] quibusdam pharmacum Medeæ appellatum, qu[o] coronam & peplum Creontis filiæ inunxerit, [&] hac combusserit arte. Ex hac in Persia oleum co[n]ficitur medicum, quo illitum telum, si emissu[m] lentius laxiore arcu (nam ictu rapido extingu[i]tur) hæserit usque tenaciter, cremat; & si aqu[a] voluerit abluere quisquam, æstus excitat acriore[s] incendiorum, nec remedio ullo quam jactu pul[veris] consopitur. Paratur hoc modo: Oleum usu[s] communis herba quadam infectum condiunt. Harum rerum peritia & diuturnitatem servans & coalescens diu ex materia bene naturali simili[s] oleo crassiori species gignitur apud Persas, quam

ut diximus, Naphtham, vocabulo appellant gentili. *Libav. Tom.* 3. *Singul. l.* 2. *cap.* 7. *Petroleum* liquidius Naphtha eſt. In Italia & regione Mutinenſi è petra ſtillat candidum & ruffum, odore validiſſimo. In Sicilia fontibus innatat, quod Oleum Siculum appellant, & eo ad lucernarum lumina inſtar olei utuntur; ad ſcabiem jumentorum à Plinio laudatur. Scaturit & album in tractu Parmenſi, apud Mejanam pagum. Tres ibi ſcaturigines. Excipiunt ſingulo vel altero die hoc pacto. Aquam ſcopis quatiunt, oleumque in angulum coactum, vaſe excipiunt, in ſingulum diem libram ſemis maxime æſtivo ſiccoque tempore. *Bauhin. ad lib.* 1. *Dioſc. cap.* 85. Ruffa ad montem Zibethum hyberno tempore ad quindecim uncias, æſtivo ad quadraginta quinque. Nigra colligitur in vico Allenſi concha & vellere. Quanto magis aquæ exhauritur, tanto magis olei excipitur. Aliquando ad ducentas quadraginta uncias. Variat ratione loci. Italicum in ſuo fonte non flagrat. Babylonicum facit. Mirum quod refert *Mathiol. in lib.* 1. *Dioſc. cap.* 82. Habebat Hercules à Contrariis Ferrarienſis in prædio ſuo puteum, in quem deſtillabat Petroleum. Conduxit cæmentarium qui obturaret; quia ſine luce non potuit, dimiſſa candela. Accenſum hinc petroleum, cum tanto impetu, ut & cæmentarium ejacularetur, & putei læderentur latera. MALTHA colamentum bituminis eſt limo argilloſo miſtum; cujus *Plinius l.* 2. *cap.* 104. facit mentionem. *In Comagenes,* inquit, *urbe Samoſatis, ſtagnum eſt emittens limum flagrantem. Cum quid attingit ſolidi, adhæret: præterea tactus ſequitur fugientes.* In ferruminandis muris calcis uſum præbuit. Ad Babylonios muros extruendos adhibitam fuiſſe *Vitruvius* docet *lib.* 1. *cap.* 5.

CAPUT VIII.

DE PISSASPHALTO, & modo condiendi cadavera.

PIſſaſphaltum eſt bitumen cui pix incoquitu[r] Arabibus Mumiam exiſtimat *Bauhinus*. D[u]plex autem hoc naturale & factitium, quo mo[r]tuorum cadavera condiebantur ex Myrrha & A[l]loe. Cæterum de condientibus & condiendi modo (dicimus hic de his cum in ea inciderimus, multa *Diodorus Siculus*, & *Herodotus l. 3.* Tres ho[c] munus abſolvunt. Primus Grammaticus dicitur poſito humi corpore, quantum à ſiniſtra incidatur, circa ilia deſcribit. Alter eſt ſciſſor, æthiopico latus aperit lapide, ſubitoque aufugit. Aſtantes enim factum execrantes lapidibus impetunt. Tum ſequuntur ſalitores. Ex his ſciſſuram per corporis interiora, præter cor & renes unus ducit; alter vino Phœniceo odoriferis immixtis lavat; dein Cadaver lotum, unguentis ex cedro & pretioſis per dies ungunt triginta. Curatum cognatis traditur, pilis ſuperciliorum & palpebrarum ſervatis, ut dormienti videatur ſimilis. Triplicem condiendi mòdum Herodotus docet. Primus cerebro per nares hamo extracto, & lapide Æthiopico ablatis viſceribus, repurgant vino Phœniceo & odoribus infarciunt: tum omenta myrrha caſſia & odoribus, excepto thure, contuſis, complent & conſuunt: dein per ſeptuaginta dies ſaliunt: tum cadaver ablutum & ſyndone involutum, gummi illiniunt, inque ligneam hominis effigiem indunt & reponunt. Alter eſt quo diebus ſeptuaginta ſaliunt, quod inteſtina educit. Tertius modus Pauperes ventrem dilutioni-

ionibus abstergunt, per dies septuaginta sale
refaciunt, dein reponunt. Nec tantum homini-
bus hic honor, pertinuit & ad bruta. Sacra enim
quædam Ægyptiis, mortua syndone contecta,
cum ululatu pectus percutientes sale asperge-
bant: ac cedri liquore quo diutius servaretur cor-
pus unctum, in sacris asservabant locis. Pectori
etiam varia includebantur idola. Invenit in tho-
race unius *Rondeletius*, viginti folia papyri anti-
quę literis Arabicis inscripta. *Bauhin. ad l.1. Diosc.
cap.* 85. Cæterum apud Gallos tanta Mumiæ
commendatio; ut nunquam ea optimates carere
voluerint. Referunt Franciscum I in baltheo
semper gestasse, nullum casum pertimescentem,
si vel minimum ejus apud se haberet.

CAPVT IX.

DE CAMPHORA.

SCribunt Mauri Camphoram lachrymam esse arboris, adeo patulis diffusæ ramis, ut tantum locum reddere possit opacum, quantus homines capere queat centum. Addunt, lignum esse album, ferulaceum, & Camphoram in fungosa continere medulla. Incertum id, certius ex bituminis quodam genere fieri, hoc modo. Indicum bitumen quod ex nativa efflorescit Camphora, subjectis carbonibus in vase coquitur, partes tenuissimæ in candidum colorem versæ in operculum feruntur; quod ipsis collectis eam, quam videmus, dat figuram. Nativam in India dari affirmant mercatores. Adeò amica est ignibus, ut si eos semel conceperit donec consumatur, ardeat. Flamma quam emittit lucida & odorata est. In aërem sublata & suspensa sensim

evanescit; tenuissimæ partes in causa. Hinc medicamentarii in vase milium aut lini semen includunt, eamque sic obruunt. *Plater. de l. f. pag.* 165. Odor illius repugnat Veneri; pota, imò attacta genituram extinguit. Quia verò fertur ad caput, si rapuerit secum frigidos humores, & gignere potest somnum, & homines antequam senescant canos reddere. Si cyathus aquæ, in qua tantum Camphorę conflagrarit quantum nucem avellanam æquet, exhibeatur cardiacis & hystericis, statim liberantur. *Heurn. l. 2. Medic.* Frigidam esse putant Neoterici, adjecta ambra mitescere, & ne obsit ariditas, affundi oleum violarum. Experimento didici, inquit Garzias ab Horto, in oculorum inflammationibus nivis frigiditatem retulisse. *Mindererus lib. de peste* verò scribit, se, cum portiunculam unam ejus, ægros invisurus, deglutiisset, nonnisi prætenuem quandam flammam intrinsecus deprehendisse.

CAPUT X.
DE SUCCINO SEU ELECTRO.

ARborum succum quidam existimant; Malè. Nullibi stant à mari stillantes resinis arbores, quæ decidant in mare, ut ex iis fiat succinum. Certius est, pinguem terræ esse succum. Maxima pars invenitur in Borussia, sed & in Curlandia parte Livoniæ, non tamen tam copiosum. Capitur reticulis tanquam pisces. Cum Favonius aut Corus vehementius mare commovet, omnes ad littus convolant, reticula lino intexta in manibus. *Agricol. in lib. de fossil.* Ventis sedatis, sed mari æstibus fervente, ad fluctus recessum, ex fundo succinum hauriunt, similemque
pulegii

pulegii herbam, quæ in eodem crevit. Captum fertur ad præfectos, succini ponderi æquale salis substituitur pondus. Singulis mensibus aureorum Rhenens. decem millibus vendi dicitur. Apud Schetlandiæ Buchaniam equo major quondam appulit massa. Rustici ignari thuris locum ut impleret fecerunt. *Hector Boëtius in histor. Scotiæ.* Effigies ex eo fiunt pretiosissimæ. Romani in tantis deliciis habebant, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum pretia superaret. *Plin. Histor. Natur.* Affrictum trahit paleas, nisi oleo aut aqua imbutū fuerit. In spiritu sicco quidam quærunt causam: at lactucam viridem traxisse vidit *Scalig. Exerc.* 104. *s.* 12. Quidam in transelementari facultate: ex accidenti id esse nonnulli judicant. *Fernel. l.* 3. *Med. cap.* 4. Spiritus enim habet penetrantes & acres, simulque glutinosos & pingues. Attenuati affrictu incalescunt, & facile res leves pervadunt, prorumpentes. *Libav. in lib. singular.* Frigidis cum occurrunt, coagulantur, coagulati versus originem retrocedunt. Calor enim à contrario rejicitur hoste. Si ex paleis & ferro tenuem miscueris pollinem, trahet succinum paleas, ferrum Heraclius. In littore ad Puccam cinereum est quondam effossum, quod postquam fuit attritum ferro, folia quæ humi jacebant, duorum pedum ab iis remotum spacio, in sublime sublata ad se traxit. Odor candidi est præstantissimus. Cum ramentis ejus pestis causa conclavia suffiuntur, ad tertium diem odore suo permanet. Quodvis tenue igni accensum ex flamma evolat. Elicitur ex succino oleum magni in Medicina usus, Balsamo enim substituitur. Peste correptos VII guttæ, cū aqua Cardui bened. & sale artemisiæ restituunt. & solius suffitu senex quidā in arce Altenburg. Consil. Apoplecticus ex morte

postliminiò ad vitam revocatus est. *Doring.* *a*
cpio.

CAPVT XI.

DE AMBRA, GAGATE

& Bitumine terreno.

ASiaticum succinum Mauris est *Ambra.* Ex terra submarina fungorum instar nasci quidam existimant; nonnulli piscem Aselum nomine, avidissimè eam prosequi scribunt, ejusque, necem sibi consciscere, esu; quod cum sciant piscatores, funibus constrictum, exenterare mortuum. *Mathiol. in Diosc. l.*1. Verior sententia, defluere de fontibus in mare, ibi induratum ejici in littora. Cerebro familiaris est; ut sit, frigiditas facit insita. *Libav. l.* 3. *singul.* Cordi nisi à frigida causa occupato, nocere potest. Scilicet si spiritus incalescunt, & justo magis attenuantur, morbi existunt. *Heurn. l.* 2 *Medic.* Emplastrum ex ambra, calvis & imbecillitates ex frigore capitis sentientibus commodum. A gestante non percipitur ubi paululum assueverit. Quo debilior est fœmina mobiliorque, eò facilius ab ambra & moscho ei convellitur uterus, & caput dolet. Vino infusa temulentos reddit. *Gagatis* nomen nigrum bitumen in mari induratum habet: quod æstus in littora Æstyorum simul ejicit cum succino. Fictilia ex eo inscripta non delentur. *Plin. l.* 36. *cap.* 19. Cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo restinguitur. Deprehendit sonticum morbum, & virginitatem suffitus. A virgine enim jejuna potus urinam provocat. *Dalechamp. in Notis*, *ad l. c.* Nicander in Theriacis vocat ἐγγάγνιδα πέτραν. Interpres exponit Gagatem, quod magnus

magnus & pallescens reperiatur in littore ad Ganges oppidum, Lyciæ. *Strabo* Gangitis lapidis nitorē τὰ ἑρπετὰ φεύγειν tradit. Bitumen terrenum aliàs *Lithanthrax* quod sit inflammabilis, & ad focos fabrorum ferrariorum utilis: Item *Ampelitis*, quod κνίπας enecet, *Pharmacitis* quod efficaciam medēdi habeat. Erui in Scotia vidimus. In ditione etiam Leodiensi; ex quo si durum est globuli, quibus preces numerantur, fiunt. Huc pertinent cespites bituminosi, qui resiccati ignis sunt apud Belgas fomentum. Effodiuntur etiam in Collao provincia Peruana, quam *Monardes* his verbis describit: *In Collao provincia Peruana, locus quidam omnino nudus est, in quo nec ulla arbor nec ulla planta crescit; quia terra bituminosa est, ex qua Indi liquorem eliciunt ad plurimos morbos curandos utilem. Ratio eliciendi hæc est. Terram in çespites scindunt, quo loco aprico super perticas aut crassiores arundines disponunt, vasis ad excipiendum aptis sub ectis. Solis enim ardoribus hoc bitumen liquescit, deinde remanent cespites sine oleoso liquore ad focum struendum apti.* Ad lævam etiam in littore Pucici sinus non longe à Cœnobio, quod vocant Olivam, reperiuntur concreti bituminis glebæ satis duræ, ovo majores minoresve. Omnes ardent accensæ. *Agricola in l. de fossil.* His adnascuntur arbusculæ pallidæ, quæ pisces olent, altæ tres aut quatuor palmos. Carent radicibus, & sicut patellæ, lepadas vocant Græci, ad glebas adhærent.

CAPVT

CAPVT XII.

DE CORALLIO.

Corallium aliàs *Lithodendron*. Oritur ex succo lapidescente. Est verò frutex sub aqua marina viridis & mollis, baccas habens similes cornis nativis, specie & magnitudine, item molles sed candidas. Resectus statim induratur. Omne priusquam præcidatur, viride esse videtur: interdum etiam unius corallii stirpes ramique, partim sunt rubri, partim candidi, partim nigri. Maxima in mari Mediterraneo colligitur quantitate & Massilienses quotannis adeunt piscatum, retibusque ex imis Oceani visceribus extrahunt. *Dispens. Chymic. l.* 2. *cap.* 49. *Linschottus part.* 3. *Orient. Ind. cap.* 1. ad caput Bonæ spei scopulos esse ait, in his corallium acutissimum. Omnifarii coloris Indi gestant, quia aruspices amoliri arbitrantur pericula. A fascinationibus infantes tueri vulgus sibi persuasit. Superstitiosum hoc illud certum, quia gelidissimum est sitim sedare. *Mercurial. l.* 3. *de curand. affect.* Collo admotum turbulenta somnia propulsat; & nocturnos puerorum terrores compescit. *Tansa de prorog. vita l.* 4. Si à viro gestetur rubescit exuberantius: in pallorem muliebri devenit consuetudine. *Lemn. l.* 2. *de Occult. cap.* 22. Fuliginosi in fœmina spiritus in caussa, languidus in corallio calor, vaporosa ac mitis caloris innati in viro substantia. Inde & sinapis semen corallium si obruat, rubicundum efficit. Sunt verò & alię stirpes, quibus succus lapidescēs concedit in mari primordia. In extero circa Herculis columnas & hymum & frutices lauri specie; in Indo junci & calami, in rubro fungi; quæ omnia

lia ejecta in lapides mutari, partim *Theophrastus* estis, partim *Plinius*. Huc pertinet *Syringites*, qui tipulæ internodio similis, perpetua fistula cavatur.

CAPVT XIII.

DE SVLPHVRE & STYBIO.

Effoditur in Islandia ad Heclam montem, & quidem ut quibusdam placet, ἄπυρον. Luteum est quod in planitie sulphurosa, à Campanis Virgineum dictum, quod eo mulieres faciẽ pingant. Alibi quasi efflorescit, aut sudoris coagulati ad instar, in lapidum consistit rimis, vnde venarum modo per mineras suas distributum discurrit. Sæpe foris lapidibus adhęrere conspicitur, ut possit decuti; & id ferè rubrum, pallidũ, aut viride. Tale in tractu Hildesheimio reperiri scribit Agricola l. 1. *de effl. ex terra cap.* 22. In Carniola, teste *Libavio in priori parte Apocalip. Hermet.* tradunt rubrum effodi, quod nec ardet ut alia sulphura nec fœtet, diciturque ceræ instar, admoto igne fluere. Bonitas inter duas ferreas exploratur laminas. Si enim inter illas compressum cereo fluit sine fætore fluxu, & rubedinẽ relinquit, genuinum censetur & bonũ. Ita amicum igni est ut fragmenta circa ligna posita eum ad se alliciant. Græci & Romani ejus suffimentis religionem expiabant ædium. Igni impositum morbos Comitiales deprehendit nidore. *Lusit & Anaxilaus eo, candenti calice, prunaque subdita circumferens, exardescentis repercussu pallorem dirum velut defunctorum, offundente convivis. Plin. lib.* 35. *cap.* 15. Chymici oleum seu balsamum ex sulphure adeò efficax conficiunt, ut neque vivum corpus, neque mortu-

um

um ad putredinem transire sinat: sed adeò integrum tueatur, ut neque ulla cœlestis impressio vel ab elementis profecta corruptio, vel ab ipsorum ortu inducta, obesse ei possit. *VVeck. Antid. Spec. l.1.* Ex sulphure etiam conficitur lampas, quæ accensa homines ἀκεφάλους apparere facit. *Trithemius* ex florib. ejus, borrace, cum spiritu vini parare docet, jugiter ardentem, per multos annos inextinguibilem. De Stybio pauca dicam. Insignis in eo dejiciendi facultas, ipsa comprobata experientia. *Mathiol. ad Diosc. l. 5. cap. 59.* Inciderat *Andreas Gallus Medicus Tridentinus* in pulmonum, cordis & ventriculi inflammationem; accessit ingens sitis; Epiglotidis tumor, cordis palpitatio, & capitis suffocativa ferè destillatio. Assumptis tribus stybii cum rhodo-saccaro granis bilem flavam unciarum quatuor pondere primò, post duarum librarum excrevit. Cessarunt Symptomata & pristina rediit sanitas. Idem sibi in pestilentia accidisse scribit *Georgius Hendschius Medicus.* Lucas etiam Contilis. Senensis, sumptis quatuor stybii granis, duodecim terebinthinę resinę portiones quas ante quindecim devoraverat dies, evomuit. Parochus verò quidam Pragensis præ melancholia insanus, acceptis duodecim ejusdem granis etiam per alvum eduxit bilem; cui ramenta carnis veluti admista: hæc magnos varices in partes dissectos prę;se ferebant. Chymici pro universali ferè Medicina agnoscunt. Bottonus oleum saccaro dulcius ex eo elicit, quod drachmæ pondere assumtum per inferiora tantum purgare dicitur. Vitrum ejus in vinũ injectum vim ipsi catharticam & emeticam communicat, nunquam deficiente substantia.

CAPUT.

CAPVT XIV.

DE SVCCIS LAPIDESCENTIBVS.

OBliti ferè eramus *ſuccorum lapideſcentium*, hic addemus. Mira enim naturæ ludentis in iis opera. Interdum dum decidit lapideſcit, in-
erdum ſolum priuſquam attigerit. Vterque ad
mbergam modus, ubi albæ ejus opera exiſtunt
olumnæ. *Agricol. lib. de effl. ex terra.* Quicquid
um imbiberit lapis eſt, meatuum ſi adeſt capaci-
as. Hinc fontes lapidei, ligna & oſſa invenies foſ-
lia. Cum opifices orto bello, in Metalla Lydiæ
irca Pergamum confugiſſent, obſtructo exitu ſuf-
ocati ſunt; repurgatum poſt antrum: & amphorę
apideæ, ſucco lapideſcente repletæ, inventę ſunt.
Iabet Elboganus tractus abietes magnas cum
orticibus: in rimis aurei coloris pyrites concre-
cit: Cracovicium in Bohemia arbores cum ramis;
x quibus angulatæ cotes, donum à Columbratii
aronibus Ferdinando I. oblatum: Hildeſheimi-
m trabes acervatim poſitas, quarum interdum
minent capita. Hæ ferro aut altero lapide per-
uſſæ, non aliter ac marmor Hildeſheimium cor-
u uſti virus redolent. Ibidem & lignum in lapidē
nutatũ, & in ejus commiſſuris. Ebenũ reperitur
oſſile: quod etiam ſparſum in aliorum lapidum
avernis tanquam in alvo latere, non ignoravit
Theophraſtus. Specula, ſtrigiles, veſtes, calceamenta
llata in lapidicinam, quæ in Aſſo Troadis, lapidē
ieri, *Mucianus* author eſt. Lapides verò qui ex ſuc-
o lapideſcente concreverunt, plerumque ſunt
nolles & fragiles. Ad Calidas Caroli IV. multi
umero conjuncti repeririuntur lapides, favorum
modo

modo cavi, dimidiati globi figura, magnitudin pisi. Ex guttis calidarum decedentibus nati sunt. Vasa vero fictilia, quę in terra sunt inventa, urnæ fuerunt; demortuorum in iis ossa: si quidem in omnibus operculo tectis cineres, in aliquibus etiam annuli reperiuntur. Talem in Bibliotheca Thoruniensi vidimus & in hortis Arundelianis Lundini plurimas. Mos erat antiquis, ut notum urere, & usta reponere. In Italia etiam vitreæ inventæ sunt. Quatuor in agro Neapolitano repertas, Cęsar Carduinus habuit. Quid verò Veronæ acciderit, dicet *Bertius in descr. agri Veronen.*

CAPVT XV.

DE MAGNETE.

MAgnes lapis est satis notus. Ejus effectus admirandi; duo pręcipuè, Obversio ad polos mundi, & Tractio tum magnetis alterius, tum ferri. Quantum ad primum. In plerisque locis non exactè polos respicit, major aut minor interdum declinatio. Animadvertit id hoc seculum: decimo enim ultra Fortunatas Insulas gradu, ubi initium longitudinis à Cosmographis positum, cum polis mundi convenit: versus Orientem magis deflectit. Circa Noribergam decem numerantur gradus, 16 in Norvegia, in Zembla 17. observavere Belgę, Gilbertus quidam 23 prodidit. Vnde colligitur summam declinationem 23 graduum esse. Causam si inquirimus, diversa inter doctos sententia. Magnetis quosdam sub polo montes ponunt nonnulli, & similitudine naturæ moveri magnetem asserunt: alii ad stellas quasdam converti scribunt: alii in eo duo opposita puncta statuunt, quorum unum ad

ad Boream, alterum flectatur ad Austrum: alii versus Austrum moveri judicant, quod operatio omnium Planetarum sit à Meridie. falli hi videntur. Montes quanti & quales sint non satis compertum, & plures ejus in Ægypto mineræ. Polum exacte & directe non spectat, in Meridiano nisi constiterit. Punctum quod Austrum obvertitur, fortius esse judicatur. Insigne dant documentum fabri, dum in pixidum nauticarum indice, ei parti Magnetē affricant, quâ in Meridiē vertitur. Sunt denique apposita loca, in quibus Ecclipticа ab Æquatore versus Septentrionem declinat & Planetę ab Ortu per Septentrionem cursus peragunt suos. Maximè probabile *Sennertol. 5. scient. Natur. cap.* 4 videtur, Magnetem versus Polum moveri Australem, vel solum, vel si duos habeat Australem magis. Sufficiat nobis quod *Scaliger scribit Exerc.* 131. *Concors,* inquit, *atque consentiens natura sibi, rerum omnium tum superiorum tum nostratium connexionem, admirabili serie hac qua totum hoc unum est, perpetua necessitudine conjungit. Ita ut non solum sint in rebus tanquam gradus, aditus, recessus, separatis: verum etiam earum quæ sejuncta penitus videntur, substantiarum commistiones.* Bodinus quatuor ex æquo mundi regionum indicem pronunciat *Theatri Natur. l.* 2. *Acus enim ferrea(* verba appono) *leniter attrita magneti, ab ea parte Magnetis, quâ antequam exscinderetur è rupe, ad Septentriones spectabat, si ad æquilibrium acus statuatur, extremitas lapidi attrita, ad Septentriones convertetur. Eadem vis est in plagam Australem, si à parte Australi magnetis acus atteratur. Nec minor vis ab Orientali & Occidentali parte Magnetis, tametsi lapis seipsum ad regiones mundi convertere non potest, sed tantum acus ferrea: Id autem quod diximus, nisi experientia intelligi non potest. Si enim Magnetis fragmentum ligno natanti in aqua superposueris,*

ris,

ris, & Magnetis latus, quod ad Austrum spectabat, priusquam de naturali sede dimoveretur, opposueris alterius Magnetis lateri, quod etiam ad Austrum spectabat, priusquam exscinderetur, lapis natans refugiet in oppositam vasis aquei partem: sin partem Magnetis Septentrionalem, Australi parti alterius Magnetis in aqua natantis converteris, Magnes innatans repente accedet, & uterque utrique mirabili natura consensu conjugabitur, tametsi lignum vasis aquei intercedat. Idem quoque fiet, si vel acum ferream, in vase vitreo aqua pleno, & calami frustulo transfixum imposueris, ac manu Magnetis fragmentum teneas, latus unum Magnetis acum repellet, alterum attrahet. Hæc Bodinus. Tractionem quod spectat, Magnetem trahere de Æthiopico pronunciavit. *Plinius lib. 36. cap. 16.* experientia comprobavit. *Libavius. Ipse*, inquit, *cum hoc experirer, omnem scobem detersi à Magnete, postea abrasi ab eo pulverem ex propria substantia. Hunc instratum papyro vel lignea tabulæ, subtus, adhibitus ille ipse quo abrasus pulvis fuerat, Magnes movit & traxit.* Trahit autem Magnetem certa linea Magnes, quia ei spiritus cognatus inest, & Natura appetit ferturque ad simile quantum potest. Ferrum non minus certum trahere. *Cedit ferri duritia & patitur mores, domitrixque illa omnium materia, ad inane nescio quid currit, atque ut propius venit assistit, teneturque & complexu hæret. Plin. lib. 36. c. 26.* Inventa virtus, clavis crepidarum & baculi cuspide hærentibus, cum armenta pasceret inventor. Cæterum neque illud omni ex parte trahit excellenter; amussis recta videtur linea. Itaque qua virtus non porrigitur, convertuntur apices, & dum alter sese inclinat ad ferrum, accidit alterum averti & ferrum quasi respuere. Par ratio in diversis Magnetibus. In Sardiniæ Mediterraneis ad radices montium, qua parte Orientem vergunt, narrant

Ma-

[M]agnetem esse, qui trahat ferrum: in opposita [q]ui abigat. Theamedes inde dictus. *Plin. l.* 2. [M]ontes quorsum adimus? in unaquaque id vide[r]e licebit, si *Libavio* credimus, officina. *Syntagm. Artis Chym. Tract.* 1. *l.* 1. *cap.* 19. Oppositis partibus in uno eodemque lapide contrariæ; habetque sympathiæ, & antipathię exemplum in seipso, sicut viperæ, scorpiones, aliaque venenata, in seipsis & amicos suos & hostes habent. Tractionis aliquot apponam exempla. Severus Milevitanus vidit, cum Bathanarius quondam Comes Africæ argentum inter lapidem & ferrum subter posuisset, ita ferrum desuper motum fuisse, atque argento medio nihilque patiente, concitatissimo recursu, infra lapidem ab homine supra ferrum à lapide raptum fuisse. *August. de Civit. Dei, lib.* 21. In Alexandria Ægypti laquearibus templi Serapis magnus infixus, statuam mediam in cujus capite ferrum erat inclusum sic tenebat, ut media nec solum, nec culmen attingeret. *Euseb. in Histor. Eccles. Speculum rotundum vidi*, inquit, *Agricola, latum palmos tres, altum duos, in cuius concava parte superne conclusus erat Magnes. Agricola de subterran. Is globum ferreum ad imum speculi collocatum, ad se traxit, ut ne densum quidem speculi corpus frangere & impedire potuerit eius vires: globulus ferreus qui decidere solet, in sublime ferebatur.* Sed accedamus ad causam, & unde hæc in Magnete vis inquiramus. Varii variè & quot capita, tot ferè sensus. *Libavius. l.* 1. *de bitum. cap.* 12. Bituminosam in magnete naturam statuit, ad singularitatem cum ferro redactam, similitudine conspirationis misturæque quâ eadem principia in ferro coaluerunt. *Est*, addit, *ferreus spiritus bituminosusque communis utrique, sed non effluit continenter, tamque valide è ferro, sicut è magnete.*

te, propter diversam coagulationem seu commistionem. Alii occultę istud tribuunt formæ: alii mutuum rerum naturalium adferunt consensum. *Sunt in Macrocosmo*, inquit *Langius l. 2. Epist. 55. sub concavo orbis Lunæ pleraque quæ tacito virium consensu divinitus conspirant.* Certe magnes ferri quędam vena est, & ex eo ferrum generari (*Sennert. l. 5 Epitō. cap. 4*) potest. Epicurus atomos qui à lapide & ferro defluūt, figuris inter se convenire dicit, ut sese facilè amplectantur, hos in utraq; lapidis & ferri concreta impingere, mox resilire, obiter inter se connecti, ac ferrum unà trahere. *Galen. l. 1. de natur. facult.* Cęterum amittit vim trahēdi magnes, igne si agitaveris. Flagrans enim sulphureus provolat spiritus, ut *Libav. l. 2. sing.* putat. *Vidimus,* ait *Porta Mag. natur. l. 7. c. 7. nō sine magna animi nostri voluptate, Magnetem accensis carbonibus tumulatum, cæruleam flammam sulphuream & ferream eructare, qua dissipata simul cum abeuntis animæ qualitate, trahendi beneficium amicisse.* Cedit & aëris injuriis & ipsa animā educit vetustas. Prohibetur exitus unguinibus allitis, & porri tenacibus succis, addunt & oleum lateritium. *Lemn. l. 4. cap. 10. de occultis*: sed confessum negat *Cardanus l. 7. de subtil.* Nec ferrum rubiginosum apprehendit, multo minus rubiginem. *Scalig. Ex.* 112. Alias si scobs ferri pulvere defossa fuerit, aut ferrum ex altera parte tabulæ, nihil ut dictum, impeditur spiritus. Maxime id mirum est, quod à nonnullis proditur, amicos nempe beneficio magnetis arcanas, in maxima etiam distantiâ secum communicare posse cogitationes. Arcanum hoc Famianus de Strada, Lucretii stylo & vena descripsit. hunc vide.

CAPVT XVI.

DE SCHISTO GALACTITE, Gypſo, Selenite, Amianto.

SChiſtos quo magis ferri inſtar ſplendet, eo durior eſt. In Miſſena nodi quidam naſcuntur magnitudine nucis juglandis, adeo duri, ut incudi impoſiti reſpuant ictus. Miſſenum quatuordecim libras pendentem vidit *Agricola*. *Galactites* in Hildeſheimio è foſſa arenaria eruitur, ſingulis annis ex lacteo & glutinoſo ſucco capit incrementum. Vnde nonnulli capitis magnitudine ſolent inveniri. Nutricibus quę eum tritum cum aqua vel vino dulci biberint, fœcunditatem lactis facere dicitur. *Gypſum* omne habet duritiem: in Saxonia in tractu Hildeſheimio ſaccaro reperitur ſimile. Durum incolæ Hercinii & Thuringii urunt, uſtum molunt, & aquis madefacto calcis vice utuntur. Vſtum cujuſcunque coloris fuerit, candidum efficitur. Hominis imaginem è gypſo facie ipſa omnium primam expreſſit, ceraque in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sycionius frater Lyſippi. Ex gypſo, quod conſtat ex cruſtis cinerei coloris murus Northuſiæ in Thuringia eſt extructus, & portus Algeri Mauritaniæ Cæſarienſis oppidi. *Selenites* eſt lapis qui plena noctę ad incrementum Lunæ ſolet inveniri, imo imaginem Lunæ, quia pellucet noctu, concipit, in dies ſingulos, creſcentis minuentiſq; reddit. Non tantum vero perſpici poteſt, ſed & rei quæ à tergo eſt imaginem reddit. Fert calores Solis & hyemis frigora; ſed imbrium adeo impatiēs eſt, ut ſi vel magnæ ejus moles ipſis fuerint expoſitę corrumpantur. *Amianthus* fit ex proprio ſucco.

Ignis

Ignis adeo non inquinat ejus ſplendorem, ut n
tidus, conjectus extrahatur. Semel accenſus n
extinguitur, oleum niſi defecerit; hinc Aſbeſti n
men; & quia plenis mulierum crinibus ſimi
eſt, canitieique hominis, Boſtrychitis & Corſoid
impoſita vocabula. *Ardentes*, inquit *Plinius*, *in fo*
conviviorum ex eo vidimus mappas, ſordibus exuſ
ſplendeſcentes igni magis quam poſſent aquis. Eo obli
non accendi obſidione Athenarum ſub L. Syl
compertum eſt. Hic lapis pectitur, netur, texitu
tametſi, quia brevis, difficulter. Conficiunturqu
ex eo non ſolum mappę, ſed etiam mantilia. E
eo etiam quondam funebres Regum tunicæ, qu
bus induti in rogos ardentes imponebantur; u
corporum cinis à lignorum cinere ſecretus, in ſ
pulchro condi poſſet. *Plinius* ſcribit, inventun
hoc linum, pretia excellentium margaritarum
æquare: hodie tamen vili venditur pretio.

CAPVT XVII.

DE LAPIDIBVS VARIAS formas repręſentantibus.

LApides varias repræſentantes formas multi ſunt: hic quoſdam recenſebimus, nimirum, Trochiten, Entrochon, Encrinon, Enorchin, & alios. *Trochites* tympani eſt figura. Ejus pars rotunda lævis eſt, utraque verò lata, habet quendam quaſi modulum à quo undique radii ad extimam orbis partem. In acetum poſitus bullas agit, & reperitur qui ſe de loco moveat. *Entrochos* ex trochitis nondum ſeparatis conſtat: cujus trochitæ radios habent eminentes, in eo, qua parte duo committuntur, ſemper ineſſe cingulum retortum videtur. Trochitæ verò ſic conjunguntur, ut

ut unius radii ingrediantur in alterius ſtrias. *Encrinos* effigiem liliorum exhibet. Cum enim angulata pars una ſeparatur ab alia, quina utraque oſtendit lilia. *Enorchis* fragmentis teſtium ſimilis eſt: In diœceſi Trevirenſi, cum cæmenta pro reparandis ſtructuris eruuntur, nigricantes obveniunt lapilli muliebre referentes pudendum. *Diphyis* genitale utriuſque ſexus diſtinguente oſtendit linea. *Idæi Dactyli* in Creta ferreo colore humanum exprimunt pollicem. Invenitur & lapis novæ Lunæ ſpeciem habens, aurei coloris armatura veſtitus. *Hæpheſtites* ſpeculi repræſentat naturam, & in Sole ſiccam accendit materiam. Salfeldæ in Thuringia ex puteo viginti duas orgias alto, effoſſus eſt lapis ſolidi ſpeciem præferens pectoris, longus ſeſquipedem, tres latus palmas, anteriori parte ubi coſtæ terminabantur ſex craſſus digitos, poſteriori parte ubi vertebræ mediæ perforatę tres. Spina vacua erat ab eo, quod medullam exprimeret. Extrinſecus autem lapidi color inſidebat, aut niger, aut rarus: intus lapidi Arabico ſimilis. Singularem procreaſſe naturam, credendum eſt. *Belemnites* figura eſt ſagittæ, ex ampla radice, in tenuiſſimam deficientis aciem. Ineſt illi quædam quaſi rima. Aurea armatura extrinſecus ejus inveſtit radios, & ita ſine arte nitet, ut ſpeculi reddat imaginem. Cornu bovis limatum aut uſtum, ex eo ſi confricetur, olet. Saxones eum vocabulo ex Ephialte & ſagitta compoſito nominant, potumq; contra ejuſmodi ſuppreſſiones & noctis ludibria valere dicunt. Sectum marmoris ad incruſtandum parietem fruſtum, effigiem barbati ſenis, palmaceâ amicti ſtoreâ edidit. Omnes teſte *Scaligero* ad Paulum eremitam referebant. Alterum Iohannem Baptiſtam tergore Cameli amictum repræſentabat: ſi *Merulæ*

l.4.c.50. Memorabil. credimus. Visus & Francisca-nus in quodam caput diademate ornatus. Habebat & Cæsanatus Medicus Fissontinus lapidem, qui serram, gladium, Delphinum & Cygnum ita repræsentabat, ut non superficie modò hærerent, sed totum penetrarent lapidem. Pyrites Romanum Pontificem triplici corona insignem & barbatum ostendit. *Agrico. l. 10. fossi.* Quin Cornua Ammonis quæ forma Arietinorum effodiuntur, in fonte mirabili circa Mederam pagum torrente delata, pisces, teste *Bauhino*, referunt. Tempore denique Ioannis Friderici Electoris Saxoniæ, lapis effossus, qui Christum crucifixum, Ioannem & Mariam adstantes repræsentabat. *Coler. de piscib. cap. 8.*

CAPVT XVIII.

DE AETITE, ENHYDRO, Coticula & Pumice.

AEtites lapis in diversis invenitur regionibus. In Misenorum regione tum maximè, cum torrentes ex assiduis imbribus, terram eluunt. Olet hic Violam ob muscum adhęrentem. Habet in se lapillos sive calculos qui soluti conquassati sonant, Miseno plerumque adhærent; quidam & terram habent, ut Hildesheimenses; sed & aurum, ut Cyprii. Qui lapillum in alvo continet, is ut Gręci perhibent, sinistro gravidæ mulieris alligatus brachio, per quod à corde versus digitum annularem minimo proximum arteria decurrit, fœtum ne lubricæ excidat matrici continet; sinistro parturientis femori, ita eam adjuvat, ut sine doloribus pariat, sed amoveri à partu debet ne uterus sequatur. Factum id in cujusdam civis

civis Valentini uxore. *Francisc. Valeriola l.1. Obser. 10.* Huic in partu alligatus, adminiculum fuit; non abstractus, mors. *Enhydros* aquam in se continet. Absolutę est rotunditatis, in candore lævis, sed & ad motum fluctuat. Intus in eo veluti in ovis liquor est. Quin & liquidum bitumen suavi interdum odore, in saxis tanquam in vasis conclusum reperitur. Adde Neapoli adamantem absoluta naturæ manu confectum in marmore inventum esse: ad Boëtim Hispaniæ lapides nasci purissimi auri particulis gravidos. Bufonē vivum in medio sine ullo ingressu columbus invenit, sub Martino V. Pontifice serpens repertus est. *Piccartus Orat. de Lusib. naturæ. Coticula* lapis est quo probatur aurum. Omnes tempore Theoprasti in Tmolo inveniebantur: in rivis Hildesheimiis hodie & Goselarianis. Inventarum partes quæ respiciunt, Solem meliores ad experimentum; deteriores, quæ terram. Illæ quippe ficciores: at ne auri argentique recipiant colorem humor impedit. *Pumex* in iis quæ arserunt invenitur locis, ex terra excoctus vel lapide. Fistulas quia habet in quibus aër levis est & innatat, & quia humore caret, non comburitur. Qui curant vina, in ferventis musti immittunt dolium, statimque fervor cessat. Potores in certamine bibendi ejus sese farina muniunt, sed nisi immenso impleantur potu, periclitari Theophrastus testis. Coronidis loco in hoc capite sint lapides in mari Scotico reperti, qui cum sint durissimi, herbas tamen emittunt. Vnum adservavit in umbra Cardanus, qui per se ater, radiculas candicantes lapideas, & folia exigua virentia emisit pulcherrimo spectaculo.

CAPVT XIX.

DE LAPIDE VITRARIO & Speculario.

LApidum in ardente fornace fluentium tria sunt genera. Vnum gemmis-translucidis simile: hinc & colorem illarum imitatur. solo mollitudine discedit. Hujus generis est *Alabandicus*, qui liquatur igne, & ad vitri funditur usum. Secundum genus est ill non multum simile. Colores tot non habet. Tertium genus est lapidis vitrarii. Hic & proprias habet venas. Annębergæ in metallo argentario, crucis repertus figura. Fribergi verò qui simiæ effingebat lineamenta: Extra terram etiam ejus inveniuntur fragmenta: sed cursu aquarum aut sui aut alterius generis poliuntur attritu. Candidus lapis uritur, cribro secernitur, ex eo arenæ, ex his conflantur vitra. Id genus arenas vitri fertiles, Belus amnis, in radice Carmeli montis ortus in Phœnice, inter Ptolemaidem coloniam & Tyrum urbem, ad littus defert marinum, quæ fluctibus volutatę, detritis nitescunt sordibus. *Plinius l. 36. cap. 26. Fama est appulsa nave mercatorum nitri, cum sparsi per littus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, glebas nitri è nave subdidisse: quibus accensis permista arena littoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse rivos, & hanc fuisse vitri originem.* Cęterum non ex hac sola arena vitrum confici putandum est. tribus ejus portionibus una additur nitri; ex quibus simul liquatis Ammonitrum oritur. Si deest nitrum, fossilis adimplet sal defectum; si hic, aut marinus, aut cineres herbæ anthyllidis combustæ. Cum autem igne vitri liquescit materia, spumas

ſpumas agit; hæ verriculo detrahuntur; mox concretæ in panes coguntur candidos, quibus ſapor miſtus, ſalſus magis quam amarus. *Ferunt Tiberio Principe excogitatum vitri temperamentum ut fluxile eſſet: & totã officinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis precia detraherentur, eaque fama crebrior diu, quam certior fuit.* Noſtro tempore Venetias potiſſimum, vitrum nobilitat. Vidimus, qui ex eo ad lampadis ſplendorem varia formarunt opera. Neronis principatu reperta vitri arte, quæ modicos calices duos, pterotos (id eſt Pinnatos duabus anſis appoſitis) appellabant H--S ſex millibus venderet. *Speculares lapides* huc refero, quæ materia erant lucida, ut *Baſilius* ſcribit, aëris inſtar tranſparens. Feneſtris veteres imponebant, ut nos vitrum. Nero Templum Fortunæ ex ſpecularibus conſtruxit, in quo qui erat, extrinſecus clauſis etiam portis conſpiciebatur, incluſa lux non tranſmiſſa apparebat. *Pancirolla l.* 1. *de Veter. Deperd.* Inter mirabilia Cubę & *ſilices* dicuntur varię quidem molis, ſed omnes rotunditatis tantæ ut globorum uſum ſupplere poſſint, juxta fluvium Caute tanta copia reperiri tradunt, ut ibi lapides pluiſſe videatur. *de Laet l. Amer. cap.* 11.

CAPVT XX.

DE CRYSTALLO,

Iride & Adamante.

DE ortu Cryſtalli diſſentiunt ſcriptores. Vehementiore gelu fieri ex nive vel glacie author eſt *Plinius l.* 37. *cap.* 2. Succum intra terram à frigore condenſatum ſtatuit *Agricola l.* 6. *foſſil.* Prior videtur amplectenda. Non tantum

id nomen postulat, sed & loci natales. Inveniti
enim in iis ubi hybernæ nives sunt, in Alpiu
adeo inviis, ut plerumque fune pendentes eu
attrahant. In Asia & Cypro aratro eruitur &
torrentibus deportatur. *Scal. Exerc.* 119. E rupibu
Percinianis, quæ sunt in extremis Noricis, & sum
mis ibidem montibus nulla humo tectis avell
tur. Inest illi interdum argentum rude, plumba
ginis colore. Varium eidem pondus. In India tan
ampla est inventa, ut ex ea vas fieret, quatuor ca
piens sextarios. Livia Augusta unam in Capito
lio dicavit, ex hac librarum quinquaginta am
phora. Raro inveniuntur solitariæ, una plures sæ
pius radice nituntur, junctim modo assurgentes
separatim modo: jacent nonnunquam affixæ, u
avellere arduum videatur opus. Omnis verò Cry
stalli mucro, ac universum corpus est sexangulus
A Solis liquari nequit calore, summa enim frigo
ris intensio, tantam ei soliditatem attulit, ut vin
ci modico nequeat. Impatiens tamen fervoris
Bodin. l. 2. Theat. Naturæ. Ardentissimis enim for-
nacibus, diuturnaque flamma liquatur, liquata
rursum concrescit, & in calicem crystallinum, li-
quor si infundatur calidus, rumpitur. Vertiginis
putatur hostis appensa, & ex ejus poculo, illius bi-
bitur gratia. *Plater. l. 1. de l. f.* Fiunt ex ea calices
& trullæ, qualem à matrefamilias, non divite
H--S. C. L. M. mercatam scribit *Plinius.* Habuit
unam Pancirolla splendida materia, adeò trans-
lucentem, ut aër fere videretur, extremis
solum visui expositis partibus. Continebat Che-
lidrum, qui ore aperto deglutiturus agnel-
lum, ab opposita impediebatur cruce. *Panciroll.*
de Veterib. Deperd. l. 1. Iris candida etiam gemma
est. Si habet sexangulam formam, exposita Solis
per fenestram penetrantibus radiis, arcus cœlestis
in

in adverſam parietem jacit colores. *Adamas* in multis invenitur metallis. Nucleum avellanæ non excedit Indicus, milii magnitudinem Cenchros: *Agricola. l. 6. de foſsil.* Multa de ea Veteres. Nullis, nempe, ictibus frangi poſſe, Magneti vim adimere, igni ita reſiſtere, ut nunquam incaleſcat. Contrarium experti Neoterici. *Camer. Memorab. Medic. cap. 8. m. 42.* Nam & in ſcobem malleo redigitur, & ferreo atteritur piſtillo. Ignibus cedit, & in calcem flamma diuturna redigitur. Attamen, quamvis igni appoſitus horæ ſpacio ſuum amittat ſplendorem, eundem recuperat politus, minuto ſplendore. Expertum, in mutuo attritu ſic glutinari, ut facile ſeparari non poſſit. *Bodin. Theatri Naturæ, l. 2.* Viſus ubi incaluiſſet trahere feſtucas: *Garzias ab Horto, l. 1. Arom. cap. 47.* Pulverem illius propinatum dyſenteriam gignere hactenus creditum, falſum compertum. Devoraverunt quoſdam mancipia ut furtum tegerent, integros illæſa egeſſerunt valetudine. Drachmæ unius pondere ſub forma ſcobis propinatus non magis quam panis obfuiſſe dicitur. *Cardan. l. 2. tract. 5. Contrad. 9.* Turcarum Imperator 50000. aureorum pro uno dedit.

CAPVT XXI.

DE OPALO, SMARAGDO, Heliotropio, & Topazio,

OPalus gemma eſt, quæ cum inclinatur, eſt illi carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt Smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. *Smaragdus* vicinū aërem proprio ita inficit tinctu, ut nec lucernis, nec Soli, nec umbris cedat. Hinc

in aquam positus major apparet spectantibus. Qui non omnino virides ex illis nascuntur, vino & oleo meliores fiunt. Tantæ perrarò magnitudinis, sigillorum ut recipiant sculpturas. Haud exiguus tamen in Cœnobio agri Lugdunensis; & qui Pragæ in Sacello Divi Venceslai visebatur, dodrante hoc major est. *Bodin. l. 2. Theatri.* Longior Magdeburgi quem pars turritæ capsulæ, in qua Eucharistia gestatur, continet. Othonis primi capulum cultelli fuisse dicunt. Inventa aliquando in Cypro gēma est, cujus pars Smaragd⁹ dimidia, dimidia Iaspis. Vis Smaragdo mira est. Venenorū & venenatorū hostis est morsuum: imò si ab iis vincatur, rumpitur. Coxæ mulieris alligatus partum promovere, ventri impositus, retinere dicitur. *Senner. l. 5. Epitom. scient. Natur. cap. 5.* Annulo inclusus, aut à collo suspensus, si nudam contingat carnem, ab apoplexia præservat. *Plater. l. 1. de f.* Cognitum mortui Domini digitis quibus fuit gestatus, obsilire. Rei venereæ quoque est impatiens, nam si dum commiscentur corpora, contingat cutim, rumpitur. Non dubitavit *Albertus* asserere Regi Hungariæ benevolentiam conjugalem exhibenti, in tres divulsum fuisse partes. *Heliotropium* sanguineis gemma distincta est venis. Dejecta in vas aquæ, fulgorem Solis accendentem percussu mutat sanguineo. Extra aquam speculi modo solem accipit, deprehenditque defectus, subeuntem Lunam ostendens. *Topazius* non translucet modò, sed etiam mirificè lucet exitque in colorem auro similem fulgor. Magnitudine cæteras vincit gemmas. Inde enim Arsinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori, facta statua quatuor cubitorum, & in delubro, aureum quod nominatur sacrata.

CAPVT

CAPVT XXII.

DE AMETHYSTO, HYACINtho, Sardoniche & Onychite.

A*Methyſtus* ſic dicitur, quod uſque ad vini accedens colorem priuſquam eum deguſtet in violam deſinat. *Plinius l.* 21. *cap.* 8. Vmbilico admotus, vini vaporem primo ad ſe trahit, poſt diſcutit; proinde ferentem vindicat à crapula. *Ariſtotel. Hyacinthus* ſereno cœlo ſuperbire dicitur impenſius, nubilo obſcurior. Pertinaci frigiditate denſat corpora atque reficit, & geſtantem à ſæviente peſte adſerit. *Sardonix* ex Sardio & Oniche compoſita gemma; Vnguis humani carnibus impoſiti ſpeciem gerit inverſa. Generoſiores radices à quadam nigricante baſi, Onychas primum repręſentant; hinc ſubrubente præcinguntur Zona, à qua in gyri modum alba ambiuntur linea; tum ampliore intercapedine in ampliorem meant circulum: poſtremo omnibus iis Zonis, altera quędam ſubſternitur baſis. Magnæ apud Græcos hæc gemma authoritatis. Policrates Samiorum Tyrannus tanti æſtimavit, ut, cum faventi perpetuo fortunæ, iratam ſubjungere vellet; annulum, in quo ille, in mare abjecerit. *Onychites* Coloniæ, in Templo trium Regum palmo eſt latior. *Agricola.* Ejus venæ lacteæ ita diſcurrũt, ut duorum iuvenũ exprimant capita: nigræ, ut & ſerpentem, qui ex fronte ſuperioris capitis, in inferioris deſcendat frontem, & caput Æthyopis, cui barba nigra. Id verò ſuper mandibulam candidi locatum eſt capitis. Duo Onyches ſub menſa confricati, adeò inardeſcunt, manus ut ferre nequeant.

CAPVT XXIII.

DE IASPIDE, NEPHRITHICO, & ACHATE.

IAspis femori alligatus uteri & ſanguinis fluxum, nullo qui ſiſtitur remedio, ſiſtit; hæmorragiam autem narium à collo ſuſpenſus. *Sennert. l. 5. Epitom. ſcient. Natural.* Super os ſtomachi adſtrictus, per diem ad noctem ab Epilepticis portatus, ſi ſubſequatur ſudor à paroxyſmo liberat; ſin minus concidit ęger. *Baccius de gemmis. Plinius* teſtatur undecim unciarum à ſe viſum, formatamque inde effigiem Neronis thoracatam. *Plinius l. 37. cap. 9.* Reperitur in Silice cœrulei coloris, qui ad pedes novem durare ſolet, & inde viciſſim ſaxum ſequitur, arenarium, fuſcum, longum circiter duodecim pedes, jaſpidis expers. *Agricola l. 6. de foſſil.* Ex *Thætelis Iudæi* auctoritate, quædam peregrinę ejus ſpecies inventæ ſunt. Homo in quodam conſpectus, huic ſcutum in collo, cuſpis in manu, ſerpens ſub pedibus: ei contra omnes inimicos virtus. Homo cum faſciculo in collo in altero; cujus virtus omnes diſcernendi morbos ac ſanguinẽ reſtringendi. *Lemnius de gemmis Biblicis.* Galenum in digito geſtaſſe fama eſt. Invenitur & cruce ſignatus viridis, ne quis ſubmergatur efficax. Ad Iaſpidem *Nephriticus* refertur; cui natale Hiſpania nova ſolum. *Sennert. l. 7. Inſt. l. 5. p. 1. ſect. 1. cap. 17.* Pinguis ei ſuperficies ſemper, & oleo videtur illita. Variis formis effigiatum geſtant Hiſpani. Stupendas ejus vires multa comprobant. *Vnzer. de Nephritide l. 1. c. 27.* Calculos collo appenſus ita comminuit, ut per utrumque etiam oculum & totum habitum corpo-

poris quærant sibi exitum. Testis Lipsensis quidam Mercator, cui accidêre talia, ita ut, ob salsedinem & acrimoniam sabuli, uterque rubuerit oculus. Destillationes à capite ad thoracem descendentes absumere, ejusdem dicet uxor. cum enim per trium septimanarum gestasset spacium, liberata est; à Medicis non poterat. Vrinam suppressam provocare, ibidem habetur. Singulare verò hoc, quod aliquandiu gestatus, ingentem excitet pruritum: Cessat tamen bidui aut tridui spatio, redit applicatus. Subcutaneos etiam parit cuniculos; qui si rumpantur, haud exiguam produnt arenularum copiam. Reparatur singulari ac secreto artificio, & præparati drachma una & semis, pro dosi, cum aqua petroselini & juniperi exhibetur. At nocet saburra si ventriculum onustum invenerit. Ambigit *Libav. 1. Synt. art. Chymic. l. 1. cap. 14.* Vi propria an aliena ea faciat. *Evenit interdum* (verba ejus) *naturam stimulatam vel sola persuasione firmaque fiducia de aliqua re concepta id peragere, quod nos obiecto, primum motum danti phantasiæ, adscribimus. Sed nec in omnibus par est efficacia, uti nec per assensus fidesque, nisi velis dicere, non tantum patientem debere esse calculosum, sed & talem dispositionem habere, ut lapidis vim admittere queat.* Et certè lapidem Nephriticum in multis inefficacem gestatu deprehensum est. *Achates* ex Siciliæ fluvio ejusdem nominis nomen invenit. In illo ita discurrunt venæ & maculæ, ut modo palumbum exprimat, modò cornu, modò arbusculam unam, duas, pluresve ut nemus appareat. Vidit Camillus Pisauriensis quendam, in quo in planicie quasi septem arbores. In Pyrrhi Regis Achate novẽ Musæ à natura erant cum Apolline, & Musis sua insignia. Illa quæ unius coloris est, in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas subfer-

ſubfervefacta, unum colorem ex omnibus facit minii. *Dalechamp. in Plin. l. 37. Agricola l. 6. foſsil. Plinius lib. 37. cap.* 1. Concludat hoc caput Alexandri Magni gemma, quæ poſita in lance, omnia alterius lancis pondera ſuo vincebat: vnde triumphantem dixere: vincebatur, ſi quantum primorib. digitis capi poteſt cineris, adiiceretur. *Piccart. in orat. de luſib. naturæ.*

CAPVT XXIV.

DE RVBINO, CARCHEDONIO, Sandaſtro, Chryſolito, & aliis nonnullis.

R*Vbinus* eſt coloris egregiè rubentis. Tanta interdum ejus magnitudo, ut ex eo vaſa ſextarium fere capiẽtia fiant. *Carchedonius* ſic dictus quod apud Garamantas & Naſamonas in Syrtibus inventus Carthaginem deferebatur; alias Granatus. Illis ſignantibus, quamvis in opaco ceras liqueſcere Archelaus autor eſt. Non comburitur etiam igne. *Sandaſtro* rufus in aureo color, intus fulgẽt aureæ guttæ, velut in tranſlucido ſtellantes, quæ quo plures fuerunt, eo precioſior eſt gemma. Quoniam autem ferè ſtellarum hyadum & numero & diſpoſitione ſtellatur, ob id Chaldæis in ceremoniis habita. *Chryſolitus* ſtellarum differt pluralitate. *Bochus* ſcripſit Hiſpanicum duodecim à ſe viſum pondo. Viſus â Ruæo, qui fæminam una manu avem, alterâ piſcem tenentem repræſentabat. Vidit ex metallis Germaniæ erutam *Agricola* glebam, quæ ex Chryſolitis amplius ſexaginta conſtabat, quadratæ figuræ omnibus. Maxima lata erat unciam unam, longa digitos duos; poliri propter molliciem non poterant. *Aſyctos* ſeptenis diebus calorem

tenet

tenet excalefacta igni, nigra ac ponderosa distinguentibus eam venis rubentibus. *Calcophones* nigra est, sed illisa, æris tinnitum reddit, Tragœdis, ut suadent, gestanda. *Catochites* Corsicæ lapis est, mirabilis, si vera traduntur, impositam manum veluti gummi retinens. Gasidanem Medi mittunt, nascitur in Arbelis. Concipere dicitur, & intra se partum fateri concussa; concipere autem trimestri spacio. De *Torcoide* stupenda Ruëus refert; ego ipsius verbis exponam. Habuit, inquit, amicum cui vivo Torcois erat, quæ cum numerosis sui generis myriadib. de pulchritudine pariter & puritate certare poterat. Ille morbo oppressus, fatisque naturæ lege concedens, annulum cui Torcois inserta erat, fortè secum habebat. Quo mortuo gemma non aliter quam animal rationale, aut sensu præditum heri sui mortem agnoscens & lugens, obscura apparebat, rimamque per medium ducebat. Rebus postea mortui distractis, cum ob pristinam gloriam amissam præstinare ipsam nollem, alius quispiam ipsam emit, & quidem vili precio: quid fit? Gemma cum novo Domino sinceritatem suam resumsit. Nam & coiit statim rima & pristinus nitor rediit. Lapidi denique *Alequeca* in India Orientali eam vim inesse scribit *Garsias ab Horto l.* 1. *c.* 53. ut vel de corpore suspensus, sanguinem ex quacunque parte effluentem, sistat.

CAPVT XXV.

DE GEMMIS IN CORPO-ribus animalium repertis.

Art. I. *De Draconite, Chelonia, Alectorio & Rubetarum lapidibus.*

PLures ſunt quæ in animalium reperiuntur corporibus gemmæ, quaſdam tantum apponam: Omnes enim recenſere, Synoptici laboris non eſt. *Draconites*, ſive Dracontia è cerebro fit Draconum; ſed niſi viventibus abſciſſo, nunquam gemmeſcit, invidia animalis mori ſe ſentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui viſam eam gemmam ſibi apud regem ſcripſit, bigis vehi quærentes tradit; & viſo Dracone ſpargere ſomnifica medicamenta; atque ita præcidere. *Plinius l.* 37. *cap.* 10. Eſſe autem candore tranſlucido, nec poſtea potiri, aut artem admittere. *Cinediæ* inveniuntur in cerebro piſcis ejuſdem nominis, candidæ & oblongæ, eventuque mirandæ, ſi modò eſt fides; præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. *Chelonia* oculus eſt Indicæ teſtudinis, portentoſiſſimæ Magorum mendaciis. Melle enim colluto impoſitam linguæ, futurorum divinationem præſtare promittunt: quintadecima Luna & ſilente, tota die: decreſcente verò ante Solis ortum; cæteris diebus à prima in ſextam horam. Cæterum de Draconis gemma ſcribit & *Philoſtratus*, illique id adſcribere videtur, quod Gygis præſtitiſſe annulus dicitur. *Rhodig. cap.* 11. *lib.* 6. *Antiq. Lectionum.* *Alectorius* ex criſtati galli exſcinditur ventriculo,

culo, tenui membrana, aut pellicula inclusus, quarto à quo in spadonem & Eunuchum descivit anno. *Lemn. de Occult.* Forsan ex seminis vi caloris innati concrevit excremento, sicut lac in mammillis lapidescit. Conciliat viris favorem, & in geniali robustos facit thoro. *Rubetæ* proferunt lapidem, ipsarum in illo nonnunquam imago. Non nisi autem annosis concrescere solet. *Libav. lib. 3. singul.* Asservatur in familia Lemniana, magnitudine nucem avellanam superans. *Lemnius de Occult. l. 2. cap. 30.* Tumores à bestiis venenatis illatas, crebro discutere attritu, compertum est. De lapide *Bufonio* dicto *Gratteriano*, pondere librarum medicinalium quinque & unciarum trium, minus didrachma, annales scribunt Suevici. *Crusius Annal. Suevic. lib. 12. p. 3. cap. 37.* Res se sic habet. *Anno post lætam Domini nostri Iesu Christi ex virgine matre Dei Maria nativitatem 1473. post Divi Iohannis vicesimo septimo Iunii, Berchtholdus Gratterus tunc temporis Hopstachii habitans, postmeridianis horis, in sylvam ibat, quam vallem vocant Dipachianam, ad cædendas perticas pro circulis vinculisque doliorum. Eo in loco audiebat sibilum strepitumque magnum juxta rivum in ea valle, cumque procul quid rei esset, contemplaretur, incredibilem variorum serpentum, viperarum & rubetarum inusitatæ magnitudinis conspicit cumulum, una caterva varie implicitorum. Quantum ipse coniectura poterat consequi: Cupæ lotoriæ maioris amplitudinem implere poterat multitudo. Ipse vero perterrefactus non audebat propius figere pedem; locum tamen notabat ramo deciso defixoque in confinibus. Eo die bis reversus lustravit collegium istud serpentinum, deprehenditque tandem pene omnes adhuc una cõmorantes cumulatim. Quocirca relictis illis domũ se recipiebat re clã habita usque ad diem tertium, quo in sylvam rediens cognoscebat dilapsam illam lernam, & nihil bestiarũ residuum*

dum præter bufonem interemtum, & anguem in humore glutinoso, albo, crassoq; instar spermatis ranini splendente, & in vicinia ejus lapidem istum Bufonium, quem arreptum detersumque secum reportabat domum, & reservabat spe cujusdam ex eo utilitatis. Postquam autem (fere ante centum annos) iste Gratterus in oppidum migravit, lapis salubriter hominibus pecudibusque admovebatur, uti sequitur. Servatur Bufonius à maiore natu domus Gratterianæ, neque facile accommodato datur, nisi pignore quinquaginta aut centum florenorum, præsertim exteris. Inter plurimas virtutes prædicatur eximiam vim obtinere ad tumores malignos, venenatos, biliososque & Erisypelatodes, apostemata item, & bubones, præsertim pecori fascinato prodest. Solent illum in sacculo calefacere, & nudum applicare affricareq; loco affecto. Conferre aiunt adversus sagarum incantamenta, maxime læsis puerperis & infantibus fascino. Vt primum accommodatur excantatis, multis sudat guttis. Admovetur etiam peste laborantibus ad cor roborandum. Extrahit idem venenum ex corde & carbunculis anthracibusque pestilentissimis. Consumit, dissipat, emollit duritias, tumores, varices, &c.

Art. II. *De Chelidonio, lapidibus Astacorum, Limaciis & Bezoar.*

C*Helidonius* ac si ab hirundinibus desumatur dictus est: formatur tamen ex fulvi coloris Iaspide. Dextro alligatus brachio contra phantasticas ex melancholica illusione cogitationes valet, Lunaticos & insanos sanat, inque oculorum peculiarem vim habet affectus. *Plater.* In capite etiam Astacorum fluviatilium lapilli resident, acerrimo immersi aceto, motum habere deprehenduntur. *Quercet. in diæt. s. 3. cap. 7.* Pulvere illorum ad drachmam semi cum vino albo, renum feliciter

feliciter conteruntur calculi. *Henri. à Bra. de Calc.* Lapis *Limacius* linguæ ſubditus, miram in cienda ſaliva obtinet facultatem. Vdam efficit linguam, & humorem fluitantem, ſitimque ad calorem reprimit. Alligatus, dentioni confert infantium. *Plin. l. 30. cap. 5.* Lapidem coluber aquaticus in ſuppoſitam ejicit aquam vomitu, funis ſi caudæ alligatus fuerit. *Holler. l. 1. de morb. inter. cap. 39.* Hic tantarum in abſumenda aqua virium, ut ſtatim abſumat eandem. Ventri igitur hydropici appreſſus; aquam in totum conſumit paulatim. *Plater. l. de vita.* Lapis *Bezoar* in hirci & capræ potius cujuſdam Indicæ montanæ naſcitur ventriculo. *Sennert. l. 5. Epitom. ſcient. Natural. cap. 4.* Corticatum autem quid, inquit, *Sennertus*, & ut ſic dicam camelatum generatur ex parvo initio, quod ſæpe palea eſt, cui humor quidam adhæreſcit & agglutinatur, & hinc ex multis quaſi laminis lapis iſte coagmentatur, major in ſeniore, minor in juniore capra; omneſque laminæ tam internæ quam externę læves ſunt & ſplendentes. Raſis experimento edoctus contra omnia eum commendat venena. Non modò hauſtus, inquit Mathiolus in *Dioſcor. l. 5. cap. 73.* ſed etiam adalligatus, ita ut nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia ſuperat. Addit pręterea Abdalnarchus: *Lapidem quem vocant Bezohar, jam ipſi vidimus apud filios Almirama cuſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam, ac prope regiam ædem Cordubæ rependit initio belli.* Lachrymam cervi lapidem eſſe Bezoar placet quibuſdam. Ajunt enim cervos ſenio obrutos in oriente ſerpentes in eſcam ſumere, eſu rejuveneſcere. At veneni ſuperandi cauſa, in flumine mergi, exerto tantum capite; ſic manentibus lentum ab oculis defluere humorem, Solis ardoribus excoctum, in lapidem inibi concreſcere,

crescere. Glandis ei imago, & delapsus ab oculis ab attendentibus excipitur. At diversa esse tamen existimantur. De lachryma autem cervi, quam se in Musarum thesauris habuisse carissimam scribit, hæc habet *Scaliger Exerc.* 112. *Ante centesimum annum in cervo nulla est. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum, ipsis ossibus, atque in os protuberans concrescit ea duritia qua cornu superat. Qua parte prominet rotunda est insigni nitore coloris fulvi, non sine vestigiis aliarum venularum. Tanta lævitate ut penè tactum effugiat: ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. Adversus venena remedium præstantissimum. Peste correptis datur cum vini momento. Vnde tantus cietur sudor, ut penè totum solvi corpus credas. Hucusque Scaliger.* In meditullio illius quem Rudolfus II. Imperator habuit, intra crustulatas membranas herbæ redolentes sunt inventæ *Ansel. Boëtius l.* 2. *de gemmis c.* 191. Qui accuratè de eo instrui cupit, *Bauhini de lapide Bezoar* tractatum inspiciat.

CAPVT XXVI.

DE AVRO.

Actum de Mineralibus hactenus, succedunt Metalla, primò Aurum. Hoc in propria invenitur vena, & in saxis splendore candidis, in pyrite item proprio, in ferri aliquoties. Repertæ in Hispania decem libras excedentes massæ, aratro in Galitia scissum. *Iustin. l.* 44. In montibus Giloviensium pondo duodecim avulsam de silice massam, scribit *Dubravius*. Venceslao Regi exhibitam addit. A formicis apud Indos (magnitudine hæ Ægypti luporum) egestum & conservatum. In Æthiopiæ maris Insulis

tanta

[qu]anta ejus copia, ut Equos talento incolæ permu[t]arent. *Plin.l.6.cap.36.* Rerum uni nil igne dece[d]lit; imo quo ſæpius arſit profecit ad bonitatem. Limonis tamen ſuccus hoſtis eſt ponderi; *Lemnius Occult. l. 2. cap. 36.* Et ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt. *Plin. l.29. cap. 4.* Calorem animalium aliquid in illud poſſe *VVendlerus teſtatur in prognoſtico anni* 1619. Saginata à quodam Gorlicenſi Senatore gallina eſt, & quatuor circiter volumina auri malleando in folia ducti comederat. Mactata pura inventa eſt intus: in pectore tres aureæ lineæ viſæ; artifex obduxiſſe credebatur. In alterius occiſæ ventriculo, nummos aliquot ad medietatem conſumptos inventos, ſcripſit *Schnitzerus Epiſtol.* 50. Huc facit & id quod Zacharias à Puteo habet *In Clavi Medica Spagyrica & Chirurgica. Dum Patavii*, inquit *ſtudiis operam darem, accidit quod Gallina domeſtica menſam adſcendit, ſuper quam muliebria ornamenta reperiebantur, & inter alia precioſa quadam margarita (quæ pendebat annexa cuidam inauri induſtriosè ab artifice conſtructæ, & quibuſdam aureis cucullis circumcirca obductæ) quam margaritam una cum inauri gallina deglutivit, & deinde quatuor aut quinque horis tranſactis prædictæ inauris jactura detecta, ancilla quædam id feciſſe gallinam penſitavit, quoniam ſuperioribus diebus eandem gallinam quandam Italis Gazetam dictam, deglutiviſſe animadvertit. Itaq; gallina illa interfecta, ſtatimque ei ventriculo ſemoto ac inciſo, una cum margarita inaurem nōdum in ventriculi cavitatem traiectam, ſed in eiuſdem orificio contentam, calidißimā, tactuique ceræ inſtar cedentem invenimus, & ipſius ornamenta penè ab eiuſdem calore conſumpta erant, quæ inauris brevi temporis curriculo deinde cum refrigerationem ſuſceperit, ac caliditatem contractam dimiſerit, dura evaſit, ſicuti prius reperiebatur, omni eius forma orba-*

ta

ta, ac demum cum altera in auri ponderata, tertiam partem eiusdem ponderis penè amiserat. Sed ut ad aurum redeamus. Nullum metallum laxius dilatatur aut numerosius dividitur, utpote cujus unciæ in septingenas & quinquagenas pluresque bracteas, quaternum utrobique digitorum spargantur. *Plin. l.* 33. *cap.* 3. In fila tenuari, & sine bombycina etiam texi, non est quod comprobem. Nota moderna luxuria. Agrippinam *Plinii* vidit ætas, edente Claudio navalis prælii spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento auro textili, sine ulla materia. Quamvis vero igni invictum persistat, chymicè tamen resolutum tam spirituosum evadit, ut si vel ferrea agitetur spatula, vel alio incalescat modo, mox cum sonitu flammam concipiat, & potentius unius ejus operatur scrupulus, quam dimidia pulveris tormentarii libra. *Crollius citante Sennerto, cap.* 18. *de Cons. & Dissens. Chymicorum.* Pauca certe ejus grana perpendiculariter centrum versus si ferantur, mensam ligneam transverberare valent. *Quercetan.* Causa spiritus nitri & sulphuris auri contrarietas: Cum enim oleum vel sal Tartari, solutioni auri infunditur, sal Tartari se cum sale communi, imo Alumine & Ammoniaco unit, atque hinc sibi relictum aurum ad fundum descendit, & si quid de salibus his cum auro relinquitur, id aqua calida abluitur. *Sennertus de Consen. & Dissen. Chymic. & Galen. cap.* 19. Relinquitur vero solus nitri spiritus, qui se auro univit penitus. Is ergo si incalescat, sulphuris auri percipiens præsentiam, & sese opponit, vires conjungit, & impetu facto ac cum strepitu erumpit, atque accenditur. Reddi an possit potabile disputatum hactenus; posse experientia demonstravit. Nam Clarissimus vir Franciscus Antonius Londinensis Medicus in formam mellis

; redegit, ut probaretur, certas, ad præcipuos ermaniç Medicos, doſes miſit. *Iohan. Vincent. inchius in Enchiridio Dogmatico Hermetico.* Nullam men alendi vim habere exiſtimat *Heurnius l. 1. hor. 24.* Quia inter aurum potabile & ſolidum tæter concretionem & fuſionem nihil intereſt: tſi purioribus nequit homo ali Elementis, inaimatis & deſtillatis ali difficulter poterit: Fieri tiam poſſe, factum oſtendit. Libram unam arenti vivi unica liquoris rubicundiſſimi guttula n aurum Kellejus Anglus convertit; & tantarum ic pulvis virium, ut uno grano quinque tingeret nillia, & uno decem circiter auri puri extrahe- et uncias. *Sennert. de Conſenſ. & Diſſ. cap. 2.* Quid x *Theophraſtus* fecerit, notum ex Neandro, notum x Oporino. *Neander in Geographia. Oporinus in Epiſtolis. Nicolaus Mirandulanus* Carpi aurum ex ære fecit, fecit & Hieroſolymis: ſuntque tantorum teſtimonia, ut impudentis ſit rejicere. *Picus Mirandula Apollinaris* plus quam viginti ſe tenere aurum conficiendi modos ſancte affirmabat. Hinc illi Romę Epitaphium, *Auri ex plumbo collectori.* Quidam ſpecie differentia inter ſe permutari non poſſe judicant. Quid obſtet, non video. Forma plumbi in aurum non convertitur, ſed decedente, ſubſequitur iſta. Materię ubi communio, ſymbolizatio ibi ſit neceſſe eſt. Plantæ in ſua perfectæ forma ſpecies, in chylum nihilominus mutantur. Nec fucatum putetur. Formæ rerum nobis ignotæ ſunt, ex proprietatibus cedit notitia; huic cum omnes inhęreant, quis dubitationi locus? Difficile id tamen & caute tentandum. Chymicus excellens Penotus erat, quàm miſerè in extremo ſuos canos depoſuerit ſenio, notum doctis. Vox illius. *Se ſi alicui malum vellet quem aperta vi aggredi non valeret, authorem ipſi Chymiæ exercendæ*

cendæ futurum. Sennert. lib. cit. Cæterum varia ex auro facta opera, omnibus exploratum est. Heliogabalus aureis vasis ventris excepit onus. Xerxes platanum auream habebat, sub qua consueverat sedere. Rex quidam Ægypti filiæ cadaver in vaccam deauratam condidit. *Agricola in observ. Metallicis.* In citeriore verò Germania intra Danubium vites extitisse, quæ claviculas & plerumque candicantia folia ex puro auro germinarent, author est *Alexander.* Causa additur. Cum ibi aurifodinæ sint, subtus coalescere in radicibus aurum & unà ingenitum ac condensatum occulta origine, dum germina emittunt vites, mirabili naturæ constituto aut decreto stellarum, aurum simul erumpere. *Alexand. ab Alexandro l. 4. genial. dierum.*

CAPVT XXVII.

DE ARGENTO.

ARgentum purum multis in locis effossum est: in duobus tamen in Germania præsertim. Ex Snebergensi fodina tantum est extractum, quantum vicies centena aureorum Rhenanorum valerent millia. Aberthamensis centum quinquaginta millia dedit. Tantum ante aliquot centenos annos Fribergensis, quantum Bohemiæ regnum empturo suffecisset. *Agricola in præfat. in decem fossil. libros ad Henricum Principem Misenæ.* Itaque Henricus Princeps grandem ex argento prope Northusam statuit arborem, ut eorum foliis, (pars horum aurea, pars argentea) nobiles qui feliciter in equestri decertassent certamine, donaret. Grandes vero aliquando eruuntur massæ. Tempore Alberti Saxonis Snebergi tanta, ut

ea loco

..loco menſæ in fodina uſus fuerit, dicens: *Fri..cus Imperator potens & dives eſt, hodie tamen eiuſ..di menſam non habet.* In valle Ioachimica pon..decem Talentum Atticorum quondam eruta ..itur. In varias illud format natura figuras. Ar..rum modo, modo capillorum exhibet ſpecie. ..rentum & fruſtum in argentifodinis Rudol..politanis quod crucem & leonem ad vivum ..præſentabat. *Gheler. Ep. 2. de formica.* Color illi .. albus, invenitur tamen & viride. Rude ſubi..impoſitum igni exilit. Cum plumbum nigrum ..m eo permiſtum, in magno coquitur catino, ..rtim in Molybdænam, partim in Lythargirum ..utatur: Vbi verò diutiùs arſerit, aliquid de..rdit. Acria ipſum corrodunt. Varia ex eo ope... Apud Tectoſagas molæ argenteæ fabrefactæ ..nt inventæ. Clypeum Barchini Aſdrubalis ar..enteum, pondo centum triginta octo fuiſſe, ſcri..t Hiſtoricus. Ex argento puro facta paſſionis ..iſtoria, & duodecim Herculis labores, ad Regē ..elati Ferdinandum. Ad Carolum Imperatorem ..olumna ex argento conflata. Ipſe è Mexico ad..exit Corteſius. Precium ad quadraginta novem ..ureorum computabatur millia. *Maiolus de Me..llis.* Dianam in cervo cum canibus & ipſe con..atam vidimus; horologium à tergo, varia circa ..nſectorum genera, vivis fuſa imaginibus. Men..am referebat ſuſtinens, variis intus inſtructam ..otulis. Currebat illa, quati horum videbantur ..apita, retrovolutæ ubi iſtæ fuiſſent. Ferax argenti ..ræſertim India. Notæ Potoſſi fodinæ, de quibus ..pud Geographos. *Bertius in Geographia.* Noti & ..Hiſpaniarum theſauri. Novem vicibus centum ..quadraginta quinque aureorum milliones adve..ctos, qui novêre ſcriptum reliquerunt. *Boterus ..n Hiſpaniæ deſcriptione.* Quinta argenti portio

quin-

quinque auri si inerit, sit Electrum. Ex quo quondam calices, ideo quod venena deprehenderet. Namque discurrunt in calicibus arcus cœlestibus similes, cum igneo stridore & gemina ratione prędicunt. Ad lucem argento splendidius cernitur. *Plin. l. 33. cap. 4.*

CAPVT XXVIII.

DE ARGENTO VIVO.

PVrum in lacunis invenitur, cum aquæ quibus venæ stillant minium madefecerint. Eo enim modo cogit, & in argentum vivum vertitur. Idem siccatum ad formam redit minii. Ex ejus venis uberrimi scaturiunt fontes & herboso virent cespite. *Vitruvius l. 8. cap.* 3. Nam qui hujus scrutantur venas, mane mensis Maji sereno, nebulas in montium emergentes vertice, ac instar lanæ super cespitem pendulas, observant. In monte Gimnavoda sex à Cracovia milliaribus spōtè certis anni temporibus ad terræ erumpit superficiem, & circa Iohannis Baptistę festum multa illius grana pisorum instar in radicibus graminum, se collegisse, *Tyrocinii Chymici author l.* 2. *c.*3. testatur. addit nimis aqueum & Sclavonico inferiorem esse. Hydrium in Sclavonia colorem refert jecoris, instar plumbi existens, percussum, argenti vivi stillatim exsudat granula. Ingens ei cum auro sympathia. *Plater. l.* 2. *del. f. c.* 3. Nam si in corpore sit, auro propinato educitur: nec argentum inaurari poterit: Mercurium nisi adhibueris. Mirum; Ex morbo Gallico inunctus, si aureum in ore gestet annulum linguaque hinc inde volutet, argētum vivū quod corpori innatat in annulum devolvitur, argenteus eximitur, nitet, si igni admotus fuerit. *Lemnius l.* 2. *de occult.* *cap.*

.35. Hinc certè cum omnia ei innatent, aurum
um immergitur. Spiritalem ejus naturam mi-
rodit activitas. Nam fuligo contractu suo o-
e aurum reddit fragile, ferrumque crasissi-
m elidit. quid? in intimas Magnetis partes
etrat, & atrrahendi ferrum potentia privat.
dit & in humano documentum corpore. Nar-
enim *Gulielmus Fabricius Centur. 2. obs. Chi-*
r. 71. Mercurium à muliere contra lumbricos
nptum, emplastrum matricale, quod tum in
domine gestabat, perfudisse. Ignem refugit ad-
ut si non detur per inferiora aditus, superiora
at: quibus clausis premit opercula. *Vnzer. l. de*
rc. cap. 1. Hinc annulo reconditum & admo-
n saltare ipsum facit. Panis in clibano, pisa in
a, ova ad ignem, guttula si imbuantur, risum
vere choreis poterunt. Fertur vero super i-
em in fumum halituosum, sed non dissipatur.
enim vase receptus & custoditus, in priorem
genti paulò post redit speciem, nec quicquam
stini detrahitur ponderis. In planiciem fusum
n humectat; inde siccum existimatur. Falso.
tura enim in sphæricam comprimit figuram;
ambiente plumbagine prohibetur adhęresce-
Palm. Constant. de morbis Contag. l. 3. cap. 4.
rpetua eidem mobilitas. Pars terrena optime
cocta, aër & spiritus in causa. Adeò enim sunt
nclusi ut exire non possint: Exire quia conan-
r, moventur. *Mart. lib. 4. cap. 6.* Vsus ejus va-
us est. Mauri, cum ardore Solis omnia torren-
r, id in lacum effundunt, atque injecto corio
per ipsum strati se refrigerant. Immissum in
rem, inde in cerebrum, Epilepsiam excitat,
iritus enim animales dissipat. *Heurn. de Cap.*
ect. cap. 33. Aqua in quam argenti vivi infusa
erit portio si ab eo colata bibatur, lumbricos

mirificè pellit. Obstetrices ubi gravidæ in partu diu laboraverint, ultimo remedio argentum vivum scrupuli exhibent pondere. Avellanæ per foramen immissum & occlusum, sericoque rubeo à collo suspensum à peste præservat. *Quercet. l. 2. pesti. alex. cap. 5.* Tot illius animadversa experimenta, ut necessario præ aliis laudetur. Si verò ventrem appensa tangat, ad curationem colicæ singulariter conferre scribit *Plater. de Dol. cap. 13.*

CAPVT XXIX.

DE ÆRE & ORICHALCO.

PVrum æs invenitur & in propriis venis & in argentariis. In Cypro genus quoddam est auro non absimile. In frusta minutissima agricolæ serunt, & pluviis humectatum, caloreque vivificatum crescit, ac postquam ad justam maturitatem adoleverit, colligitur. *Aristot. περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων.* Massulæ effodiuntur varia figura, stiriarum, globorum, virgularum. In officinis in quibus argentum ab ære secernitur, in rubro luteum est, quod Regulare vocant: in rubro fuscum, quod Caldarium. *Agric. in lib. fossil.* Illud mollius etiam dilatatur non funditur tantum: hoc funditur sed duci non potest. Cadmia tinctum in aureum abit colorem, & Orichalcum dicitur. Igni accenditur, liquescit, funditur; sed in magno catino vim ignium non tolerat, nec alternatim cum rebus quæ aurum & argentum purgant positum, sed planè consumitur. Putrefactionem non metuit; & ne alia metuant facit. Hinc monumentum ære perennius apud Horatium, & Ægyptii videntur ideo tabulas æreas imposuisse cadaveribus. Acutos etiam mucrones

eos olim cadaveribus infixos fuisse, testatur
rius *in Hieroglyphic.* Tales Venetiis apud Laure-
num imagunculas vidit *Camerarius Hor. subcis.*
t. 1. *cap.*14; ex conditis sumptos cadaveribus
uredani affirmavit filius. Opera ex ære re-
nsentur varia. Centum Babylonis portæ cele-
atę sunt literis, & Æneus amphorarum trigin-
crater, quo Crœsum donarunt Lacedæmonii.
orentiæ sacellum Divi Iohannis, quod Bapti-
rium appellant, tres æreas habet valvas deau-
tas. Ex eodem Solis apud Rhodios Colossus,
ptuaginta ille cubitorum altitudinis fuit. Post
inquagesimum annum terræ motu prostratus,
ultis etiam jacens miraculo. *Plinius l.* 34. *cap.* 7.
uci pollicem ejus amplectebantur. Majores
ant digiti, quam pleræque statuę. Vasti specus
efractis hiabant membris. Spectabantur intus
agnę molis saxa, quorum pondere stabiliverat
onstituens. Duodecim annis tradunt effectum
ecentis talentis. Inter septem mundi receptus
iracula.

CAPVT XXX.

DE PLVMBO.

TRiplex plumbum est, candidum, cinereum, nigrum. Prius sui non reperitur coloris: lapilli tamen subalbi ex quibus conficitur. Ex o corroso facit aceti vapor cerussam. Cinereum inebergi effoditur. Cum argentum ex eo excoquitur, totum ignis consumit. Ex nigro vasa quarata fiunt, in quibus ex salsa sal excoquitur aqua, ex nitrosa nitrum. *Agricol. in observat.* Hæc iquore plena aëri exposita, pluvias designant, uttulas foris si conceperint. Nihil eo ferventius:

attamen si succo malvæ aut Mercurialis man
oblinas, inoffense tractare licebit liquatum,
leri modo id perficiatur motu. *Lemn. l. 2. de*
cult. cap. 34. Argentum gravitate vincit; visi
tamen innatare liquato. Fugaces forsan instab
lis in igne plumbi elevantur partes, argenti, qu
non evaporant, subjacent. *Libav. l. 2. Epist. C*
mic. Ep. 98. Augeri tum mole tum pondere
citur, si in ædibus subterraneis, aërem haben
bus turbidum, condatur, ita ut quæcunque il
ponuntur, situm celeriter colligant. Plumb
statuarum vincula, quibus earum annectunt
pedes, sæpenumero crevisse visum est, & quæda
adeò intumuisse, ut ex lapidibus dependeri
crystalli modo. Αἰχμηπήδειον esse experientia i
ditum. *Fernel. de lue Venerea, cap.* 7. Cum eni
Empirici suasu dimidiam ejus pulveris quida
per dies quindecim cum cibis comedisset libran
arthritidem pulsurus, quæ ingerebantur plun
beum assumebant nidorem, & quæ ejiciebantu
plumbeo erant infecta colore. In Medicinæ ta
men usum venire compertum. Id enim refrige
rat. Quare & mortaria atque pistilli ex eo conf
ci solent; in quibus si terantur liquores qui e
utriusque oriuntur mixtura, frigidiores fiunt
Vtiliter laminę Venereorum substernuntu
lumbis, si quando propter crebras Veneris exer
citationes, somniis vexati semen emittunt. Tali
bus Calvus Orator cohibuit libidinem, ut vires
corporis studiorum custodiret labori. *Plinius.*
Musici olim pectori imposuerunt easdem, ad can-
tica exclam nda. *Isidorus.* Chartam plumbeam
supinus pectore sustinuit Nero, conservaturus
vocem. *Suetonius in Nerone.*

CAPVT

CAPVT XXXI.

DE FERRO.

Metallorum omnium vena ferri largissima est. Cantabriæ maritima parte, quam Oceanus alluit, mons præruptè altus, incredibile dictu, totus ex ea est materia. *Pli. l. 34. cap. 14.* Rarum in India. Hinc ferri quatuordecim libras ducentis quinquaginta auri, juxta Insulam Zabut permutatas fuisse scribitur. *Pegaffetta.* Nascebatur quondam in China Azzalum Indicum dictum, adeoque bonæ temperaturæ in acie, ut quodlibet incideret ferrum. *Pancirol. l. de Novis repertis.* In Sicilia & Lusatia effossum nova incrementa accipit, & terra arborumque trunci, ferri, in incremento, acquirunt materiam. Liquori denso primò illa similis, magis magisque indurescit postea. *Agricola in observat. metall.* Cum excoquitur aquæ modo liquescit, postea in spongias frangitur. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. *Plin. lib. citato.* At in Insula Palmosa fundi nequit; quin & in Æthalia. *Strabo l. 15. Bertius in descript. Ilvæ.* Aceto & alumine illitum fit æri simile. Smolnicii (oppidum est montis Carpathi) ex puteo extrahitur aqua, & in locatos triplici ordine infunditur canales, in quibus ferri portiones in æs vertuntur. *Agricola de Metall.* Minutum autem quod in fine canalium locatur ferrum, talis aqua ita exedit, ut fiat quasi quoddam lutum. Id in fornacibus postea excoctum, æs purum bonumque redditur. Omni cupro amicissimum est ut simul juncta mutuò sese amplectantur. Poëtæ Veneris & Martis implicavere fabellis. *Minder. de Vitriolo*

cap. 1. Aristonides cum exprimere vellet A[illegible] mantis Clearchum filium præcipitare vole[illegible] furorem, & præcipitato illo residentis pœnit[illegible] tiam, ferrum & æs miscuit, ut rubigine ejus nitorem æris relucente, verecundiæ exprim[illegible] tur pudor. *Plin. lib. citato.* Aquæ immersum c[illegible] dens in chalybem facessit, aceto malleos resp[illegible] ut frangatur potius quam duci possit. Hinc [illegible] cedæmoniis mos numismata ex ferreis consl[illegible] baculis, aceto mergere candentia, ne, frag[illegible] reddita, in alios depromerentur usus. *Plutarch[illegible] Lycurgo.* Causa si quæritur, acetum intimos f[illegible] subire meatus dicendum est. *Bodinus. l. 2. Thea[illegible]* In fornacibus quibus in massas componitur, t[illegible] ti à percusso vapores, ut lanugo quædam sens[illegible] augeri videatur; quæ à pariete multiplicata [illegible] pendet. *Albert. Magn. in libris de Animal.* E[illegible] tanta vis est, ut nunquam aduri possit ignibus. [illegible] orbe novo herba est cui nomen Cabuja seu He[illegible] quen, ex illius frondibus filum subrufum admi[illegible] ta arena, ferrum secat. *Ovetan. histor. l. 7. c.* [illegible] Squamma ferri siccandi vim habet. Calceis i[illegible] ponunt qui graves odore habent pedes. Flos v[illegible] ro ferri candidissimus est & levis, ramulos int[illegible] dum habens corallio similes, filorum interdu[illegible] subtiles nexu. Fiunt ex eo globi, qui è torme[illegible] tis mittuntur.

CAPVT XXXII.

DE CARNE FOSSILI.

ANdreas Libavius vir de re Medica & Physic[illegible] meritissimus, narratum olim fide Iener[illegible] sium Schroterorum ait, ad vallum Erfurd[illegible] cum juxta portam Divi Andreę, occasione val[illegible]

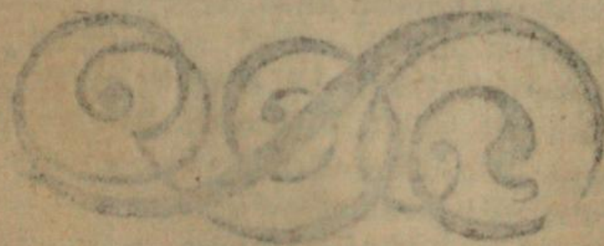
in a[illegible]

in altiorem molem attollendi, carnis crudę, haud exigua eruta frusta fuisse: illamque musculosam bubulæ quam simillimam (nisi quod ossibus careret) fuisse, Hubnerus in Epistola ad Libavium affirmat. Sed quia die Iovis se tantum offerre, fossores garriebant, suspicio fraudis in prudentiorum animis orta est; & postea astu detecta, impostores carceri mancipavit. Quamvis autem hic impostura Carnem fossilem nobis objecerit: non est tamen absurdum dicere, cum Libavio, dari posse eandem. Certissimum est veterum dogma, Terram (addo Aquam) esse matrem animalium quorundam illorumque imperfectorum, quę homonyma producuntur generatione. Ex utroque igitur commisto lutum constitui potest animali instructum principio, quod modo & in animal integrum procedit, modo deficit. Sicut in genere perfectorum informes interdum gignuntur massæ, suo interdum instructæ complemento. Illud prius si fuerit, & tamen adminiculis præsentibus suo non frustratur motu, molam concreti sanguinis, aut carnis instar fieri consentaneum est: Non aliter ac cum illo materia disposita, ad os terminata, in os transit, quod Cornu fossile nuncupatur. Sic Conchulas in altissimis montium verticibus sabulosis Marga & marmore putrefacto repertas Historiæ referunt; quas quamvis diluvii universalis reliquias esse existiment: tamen non est verisimile tot annis mundi, tot injuriis expositas, durare potuisse, cum marmora ipsa tandem solvantur. Quod si ex exangui actu gigni sanguineum animal absurdum esse existimas; absurdum ego quod dicis exemplis demonstrare potero. Nilo recedente ex limo Sole tepefacto nascuntur animalia; quorum alia perfecta, alia semiperfecta glebæ con-

creta visuntur. *Diodor. Sicul.* Altius intra terra
gignitur rana venenata, ut nulla foramina qu
videri possint, appareant, cum saxorum commi
suræ cuneis dividuntur, teste *Agricola.* De pluv
carnium & sanguinis plures extant historiæ, id
que non Sole exugente cadavera, sed humo
alterante dispositum, fieri debuit. In fossa oppi
Beichelsteinii infra ex salice fœtidus sanguin
erupit fluxus. Spiræ ex panibus exisse dicitu
Suidnicii vellus nivis cruentum grandinis mod
decidit. Et quid plura? Chymici ex Satyrio Sym
phito majore, Androsemo herba, pane vinoqu
succum plane sanguineum confici agnoscunt, qu
digestionibus debitis in cruentæ molæ ampliu
coagulatur substantiam. Ex sulphure quod in o
leo lini coquunt, massam conficiunt quæ hepati
formam repræsentat: volucris denique Orcadic
arboris fructus esse dicitur; comprobari in ap
pendice Classis sextæ videbis. Dari igitur posse
carnem fossilem cum *Libavio* statuimus, & hoc
discursu Classem hanc concludimus, illa quæ de
Diabolis metallicis hic dici poterāt, ad Thauma-
tographiam Pneumaticam, quam Deo dante da-
bimus, rejicientes. Vnum adhuc cujus oblitus
sum addo. *Cum Henricus II Rex Galliarum Bononiæ
esset, allatus est ad eum ex India Orientali ab homine in-
cognito, sed ut apparebat, moribus barbaro lapis stupen-
da specie & natura, videlicet lumine & fulgore mirabi-
liter coruscantibus, quique totus veluti ardens incredi-
bili splendore micabat, & jactis quoque versus radiis
ambientem äerem luce nullis fere oculis tolerabili latissi-
me complebat: erat & in eo mirabile, quod terræ impa-
tientissimus, si cooperiretur, sua sponte & vi facto impetu
confestim evolabat in sublime; contineri vero includive
ullo ioco angusto nulla hominum arte poterat, sed ampla
liberaque loca duntaxat amare videbatur: summa in eo
puritas,*

puritas, eximius nitor, nulla ſorde aut labe coinquinatus, figuræ ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans & momento commutabilis; cumque eſſet aſpectu longe pulcherrimus, contrectari tamen ſeſe impune non patiebatur, & diutius contra adnitentibus aut obſtinatius cum eo agentibus incommodum afferebat; quod multi multis ſpectatibus ſunt experti: ſi quid fortaßis ex eo enixius conando detrahebatur, nã durus admodum non erat, nihilo minor fiebat hujus virtutem ac vim eſſe ad quam plura cum utilem, tum præcipue regibus neceſſariam aiebat hoſpes, qui miraculum oſtentabat, ſed quam revelaturus non eſſet, niſi ingenti pretio prius accepto. Hæc ut in literis Ioh. Pipini oculati rei teſtis, qui in familia A. Mamorantii M. E. medicinam faciebat, ad Anton. Mizaldum & ipſum inſignem Medicum pridie Aſcenſionis Bononia datis perſcripta sũt, ita trado, (inquit *Thuan.*) *& amplius diſcutienda phyſiologis relinquo. Nam Veteribus qui de rebus huiuſmodi ſcripſerunt, ſimilis lapis necne cognitus fuerit, nec Pipinus iis literis ſe ſcire dicit, nec ipſe affirmaverim. Thuan. l. 5. Hiſtor. Tantum.*

THAVMATO-GRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS QVINTA:

In qua

PLANTARVM

Admiranda.

Flores odoresque in diem gignit natura : magna, (ut palam est) admonitione hominum , quæ spectatissime floreant , celerrime marcescere. Plin, l. 21. Histor. Natural. cap. 1.

SYLLABVS
Capitum,
CLASSIS QVINTÆ.

Cap. XXII.

ADMI-

ADMIRANDA PLANTARVM.

CAPVT I.

DE PLANTIS IN GENERE.

INanimatorum θαύματα vidimus, animatorum jam videbimus. Inter hæc primò plantæ occurrunt, non quod dignitate præcedant, ſed quod communem viventium in ſe habeant gradum. Vegetans enim illas informat anima; nutricem, auctricem, generatricem, cum ſuis ſubordinatis facultates proferens: accedit his ſpecifica forma, per quam una quæque conſtituitur, operatur, ab aliis diſtinguitur. Corpus illarum certis partibus abſolvit natura, quæ ligni, matricis, corticis, radicis, caudicis, rami & ſurculi, florum dein & fructuum nominibus definivere Phyſici. Hiſce variantibus ſumma in plantis varietas. Ortum illis terra tribuit; indita in creatione facultas, & quia qualitatum magna variatio, magna & in his conſpicitur. Expreſſe Moſes; *Herbeſcat terra herbulas, herbas ſementantes ſemen, arbores fructiferas edentes fructum in ſpecies ſuas, in quibus ſuum ſit ſemen ſuper terram. Porta l. 2. Phytogn. cap.* I. vero cum è profundiſſimis ædium fundamentis egeſtam humum convaſaſſet, atque ſub dio expoſuiſſet, paucis poſt diebus, è variis terrę qualitatibus, varia herbarum prodire genera, Neapolitano cælo, ſoloq; familiaria, conſpexit. Maritare quaſdã neceſſe eſt. Hinc maris & fœminæ confuſa in illis principia ſunt. At falſum imprę̈gnari favonio, quod *Plinius* ſcribit. Exareſcunt, quę plurimũ fructificant. Conſumitur enim nutri-

nutrimentum;& ultra D. Thomæ Insulam, Austr... tantum spirare dicitur; alibi duo tantum per v... ces venti. Cæterum non in omnibus omnia plan... tarum genera locis crescere, certum est. Nam ... juxta Romam castaneæ ægre proveniunt & circ... Bosphorum Cimmerium, in Panticapæo urb... omnimode laboravit Mithridates Rex & cæte... incolæ, sacrorum certe causa laurum, myrtumqu... habere, non contigit. Quod vero & sub alio cœl... novæ repertæ, ut Tabacum pridem ex Americ... petitum sylvestre in radicibus Sylvę Thuringiac... inventum. *Libav. l. 4. de origine rerum*, aëri semin... omnium habenti, quæ cum aqua pluvia deferan... tur, in plantas abeant, adscribit *Anaxagoras*; pu... trescentibus aquis cum terris mixtis *Diogenes*: ven... tis deferentibus alii. Providentiæ divinæ nos tri... buimus; quæ non omnes secundum individua... produxit plantas; sed in paradyso digessit opti... mas, cęteras reliquit extra; quasdam virtute insti... tuit, suis in apricum prodituras temporibus. Vitā... quod attinet, calore in terra vivunt, frigore consu... muntur; renasci iterum quasdam, olea ad radi... cem exusta, post germinans, apud *Theophrastum* te... statur *lib. 2. de plant. c. 4.* Extra terram etiam vivere, cæpe & allium, quę post multos menses à terra separata, sine ullo terræ alimento germinant hu... more multo & crasso stipata. *Marcell. lib. 4 histor. medic. mira. cap. 12.* Vires plantarum stupendæ sunt. Observatum inflammari vulnera per noxia... rum si divagemur loca; sanari morbos, si per salu... brium. *Matheol. in Diosc. Trasut.* Hemionitidis contactu splenetici sunt sanati; substrato in cal... ceis nudis pedibus chelidonio, icterici; tamdiu quispiam lippitudine non tentatur, quam diu syl... vestris rumicis radicem secum nitidissime habue... rit. Desinet stranguria cruciari, qui Tamaricis lig...

um ardens sua extinxerit urina. Varie illos digerunt medici; ex signaturis cognoscere Chymici docent. & *Neapolitanus Porta*. Cujus membri referunt figuram, illi prodesse, probatum putatur. *Sennert. de Cons. Chym. c.* 18. Sed de his alibi plura, si dies voluerit. Nunc luxuriantem in Plantis naturam, & secreta pandentē sua, videam⁹, & pie admiremur.

CAPUT II.

DE ABSINTHIO, ACONITO & ANTIRRHINO.

A*Bsinthii* mira in multis natura est. Amarum ipsum, aqua tamen ejus stillatitia dulcore imbuta invenitur. Hinc imis partibus & ipsum dulce Mesue commentatoribus videtur. At tenuitati externarum partium res debet asscribi. Hæ in vaporem resolubiles, ignis magis attenuatę calore, facile resolvuntur, & amaritudinem remittunt. *Mathiol. in Diosc. c.* 24. Lixivium, ex quo sal ejus paratur, manus ita afficit, ut sensum tactus pene amittant. *Mathiol. de febrib. pest.* Creditum est, infantes, si antequam duodecim septimanas excedant, succo absinthii in manibus & pedibus inungantur, neque frigore neq; æstu, per totam lædi posse vitam: corpus totum si infricetur, scabie non laboraturos, *Guerth. in append. ad memorab. Mizaldi.* *Aconitum*, omnium venenorum est ocyssimū. Tactis enim genitalibus fœminei sexus eodem die mortē inferre dicitur. *Hoc fuit venenū, quo interemptas dormientes à Calphurnio Bestia uxores M. Cacilius accusator objecit. Hinc illa atrox peroratio; eius in digito mortuas.* Hoc tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari, experiendo datum in vino calido. Ea est natura, ut hominem occidat,

cidat, nisi invenerit quod in homine perimat. *Torpent Scorpiones eius attactu, stupentque pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis helleborum album tactu resolvente, ceditque Aconitum duobus malis, suo & omnium. Plinius.* Quin & *Antirrhinum*, adeo illi contraria ut illico ea visa torpescant. Principum vero gratiam hoc conciliari posse amuleto, dum credunt nonnulli, decipiuntur. *Mathiol. in l.4. Diosc. cap.128.*

CAPUT III.

DE ALOE, AGALLOCHO & ANTHEMIDE.

Aloë jecur offendi per quadraginta & amplius annos compertum *Scaliger* habuit, *Exerc.* 160, *sect.* 3. Iis vero, quibus venæ turgent aut aperiuntur, minima ejus particula sumpta, illico deduci, certum est: Addit nempe aliquid de suo, quo hæc dehiscant vasa. Ex pillulis rosatæ, pyxidi ligneæ inclusis aranei formati sunt, quorum globosi ventres pilularum & magnitudinem & colorem servarunt. *Gehlerus Epist.* 2. *de formica.* sic Doctori Iohanni Pressio succus glycyrrhizæ in vermiculos abiit, qui collecti in vitro in pulcherrimam mellaginem sunt resoluti. *Idem.* Alvum laxare notissimum. Noverat tamen *Picus* quendam qui laxam alvum obfirmabat eadem. *Agallochum* vero lignum est Aloes tam præstans, ut in aquam injectum non innatet, sed statim subsidat. Ab arbore disjectum, toto anno sepeliunt incolæ, ut terra obruti marcescat cortex, nihil erodatur è ligno. Nec alias odoratius futurum existimant, nisi prius teredinem senserit. *Simeon Sethi citante Mathiol. Anthemidi* tanta cum Cotula cognatio

est,

ſt, ut viſu diſcerni nequeant, odore tantum diſ-cernantur. Fœtet illa & cutim ſubito exulcerat al-ligata. Flores Anthemidis abſque foliis decerpti tuſiq; in mortario, & ex oleo in paſtillos confor-mati, ſi ex eodem oleo diſſolvantur, iiſque febriẽ-tes à vertice capitis illinantur ad pedes, moxque ſtragulis, ut ſudent, integantur, quaſcunq; febres ſanant, ſi ſudor copioſus effluxerit. Prodit id Ni-teſſius Ægyptius. *Mathiol. in Dioſc. l.* 3. *cap.* 137.

CAPVT IV.

DE AMMI, AQVIFOLIO ASPLENO, & ARBVTO.

A*Mmi* legitimi ſemen, quod Alexandria mit-tit, mulierum curat fœcunditatem, ſi drach-mæ pondere, mane, alternis diebus tribus ante cibum horis, propinaveris. Illis tamen die-bus eis non debere commiſceri maritos, adjiciũt *Mathiol. in*.3. *Dioſc. cap* 61. *Aquifolii* flore aqua gla-ciatur, & baculus ex eo factus, in quodvis animal emiſſus, etiamſi citra ceciderit defectu emitten-tis, ipſe per ſeſe recubitu propius adlabitur. *Pli-nius lib*.22. *Aſplenum* Creta habet circa Potereum amnem, qui duas urbes Enoſam & Cortinam in-terlabitur. Splenem pecori devorata demit; hinc illi nomen. Certa parte quæ ad Cortinam ſpe-ctat, ubi ingens illius copia, ἄσπληνον hoc inven-tum eſt, ſecus, quæ ad Enoſã. Nullus enim ibi ejus proventus. In averſa foliorum ejus parte, aureus invenitur pulvis, qui drachmæ pondere, cum albi ſuccini farinæ ſemidrachma, ex ſucco portulacæ potus, gonorrhæa juvat laborantes. *Arbutus* men-ſe floret Iulio, flores ſingulari appendice poſtrema racematim cohærẽt parte, ſpecie quiſq; myrto ob-longo ſimilis, & magnitudine tãtus, non foliatus,

con-

concavus, tanquam ovum exſcalptum, ore aper-
to: cum autem deſſoruerit, retinaculum perfora-
tur. *Theophraſt. l. 3. cap. 16. de Plantis.*

CAPVT V.

DE ARVNDINE, ASSERAL, & AGNACATH.

IN Zeilam tam capaces *Arundines* ſunt, ut ex eis parent monoxyla; ſed & lanceas ex iiſdem conficiant. Sicut in Regno Pegu remos & malos Myoparonum: Septenum quippe pedum æquare ibi ambitum, certum eſt. *Scaliger Exer. 166.* In India ad tantam aſſurgere molem, ſcribit *Mathiolus*, ut ſingula internodia, navigiorum vicem præſtent per fluvios & lacus, ternos homines capiente alveo. *Mathiol. 1. in Dioſc. l. 1. c. 97.* Inter eam & filicem ingens eſt odium. Proinde arundinē vomeri alligatam, filicem in agro deſtruere ac enecare prodiderunt. Cum aſparagis colit amicitiam. Nam ſi ſerantur in Arūdinetis, mirifice inibi proveniunt, *Mathiol. lib. cit.* *Aſſeral* prælium inituri Turcæ vorant, quo alacres & periculorum contemptores evadunt. Circulatores in ſpectaculis ſæpiſſime eo utuntur. In vinum immiſcent Pharmacū, quod fauces convellat. Ei cui fucum facere volunt, jubent digitum intingere, ſugere. Hic in os inditum non ſine dolore premit invitus. Interea, ac ſi mœrentem ſolentur, carpi & temporum oblinunt arterias, idq; medicamento peculiari. Vbi ad ſe rediit, quaſi qui è mari rediit naufragus, capillum, veſtimentaque velut uda torquet, exprimit; brachia tergit, nares emungit. *Scalig. Exerc. 154.* *Agnacath* eſt arbor pyri facie & magnitudine perpetuo folio viridiſſima, nitidiſſimaque ſuperficie. Adeo validos

ilidos ad coitum efficit, ut miraculo sit omnibus
us efficacia. Huic affinis est radix in Atlantis ju-
s Occidentalibus, quæ pars Surnaga ab incolis
uncupatur. Hujus esus mirificum ad Venerem
ppeditat robur. Ajunt, super eam si quis urinam
ddiderit illico urgeri libidinibus. Virginibus
uæ præsunt pascuis, si super ea sedeant aut uri-
am faciant, perinde membrana naturæ rumpi-
ir, atque si à viro fuerint vitiatæ. *Scalig. Exerc.*
75. sect. 1.

CAPUT VI.

DE AGNO SCYTHICO, Æschinomene & Amfiam.

AGnus *Scythicus* planta est, ex semine minus oblongo, producta. Borametz Tartari vocant. Crescit agni figura, ad ternum fere pe-
um altitudinem; quem pedibus, ungulis, auri-
us, toto capite, præterquam cornibus, repræsen-
at. Pro cornibus pilos gerit, singularis cornu spe-
ie obducitur tenuissimo cornu, cujus detracti u-
us incolis ad tegmina. Dulcore est admirabili; è
ulnere sanguis manat. Vicinis quamdiu obside-
ur herbis, tamdiu vivit; moritur, has si decerpse-
is. Appetitur à lupis; ab aliis bestiis, quæ carne ve-
cuntur non item. *Scalig. Exerc.* 181. *sect.* 29. *Æschy-*
omene admotam manum refugit foliorum con-
actu. Id Apollodorus Democriti discipulus pro-
lidit. *Amfiam*, medicamentū est apud Indos: Mira
quædam in ejus usu. A teneris non assuetos, si post
oretur, interficit; assuetos & omittentes interi-
nit; continuantibus nil nocet. Cambajæ mulieres
um se supplicio subducere volunt, mandunt: sine
lolore moriuntur. Provinciæ Regul⁹ hoc à teneris
utritus ita venenosus evasit, ut muscæ quæ solo
succu

ſuccu cutim perſtringerent, turgidæ interirent. Opium eſſe putatur & Turcicum Maſlach. Quamvis enim hoc ex cervariæ ſucco parari Turcarum ſecreta relatione ſibi cognitum eſſe ſcribat *Turnheuſerus herbar. lib.* 1. *c.* 29. Attamen nihil aliud qu Opium eſſe, præter *Scaligerum, Poterius & Iohannes Baptiſta Sylvagius* Reip. Venetæ apud Turcarum Imperatorem interpres, teſtantur. Hic enim à Bu cretio interrogatus, duo medicamenta præcipu habere Turcas, hilaritatis quaſi illicia, Amfian nempe & Bongelie retulit. Illud ex opio; hoc e melle, foliis & ſemine Canabis pulveriſati parar & in frequentiſſimo uſu eſſe. Conjicit & hoc i ſumma pericula. Delirantes enim reddit, & ſi ſomnum capiant, gigantes pugnare, ignes & civitate ardere in ſomniis conſpiciunt.

CAPVT VII.

DE BALSAMO & BETEL.

MAgni ante hac in Iudæa proventus *Balſamum*, idque in duobus regiis hortis (alte jugerum viginti, alter pauciorum :) jam non reperitur. Reges Ægypti in ſuum tranſtuliſſe hortum veriſimile eſt, tanquam magnificentia æmulos. *Plin. lib.* 12. *cap.* 25. In urbe enim Cairo Balſami exſtat viridarium. Folium ejus rutæ ſimile, perpetuo virens. In Matharia menſe Septembri, paucis admodum foliis, iiſq; recens primum enatis, veſtitam vidit Bellonius ut hyeme nova germina produceret. Præter naturam id fuiſſe certum. Nam cæteræ arbores hyemis patientes ſub veris præſentiam, & folia priora deponunt, & nova cùm novis item ſurculis progerminant. *Doring. de Balſamo ſ.* 1. *c.* 3. Colligitur lachryma in

cau-

udice & parte superna, facta incisura unguibus rreis, sub sidere cum æstas maxime angit. Quod anat, multum non est. Vix enim toto die conna impleri potest. *Theophrast. l. 9. cap. 6. de plantis. linius*, si ferro incidatur, statim emori, scribit; ob lque qui opobalsamum colligunt, vitro, lapide, seisque cultellis, ad corticem vulnerandam untur, & succum lana excipientes, in corniculis olligunt. Color succi per ætates variat, adde, substantiæ modos. Recenter extractus albus est, tam enuis & levis, ut ex alto in aquam projectus vix auxillum mergatur. Confestim assurgens dissolitur, aquæ miscetur & totam ipsius superficiem ontegit. Exacto quinquennio auri formam inuit, decennio retinet, mediocriter crassus. Ab oc tempore sensim crassescit, melleo colore tinitur, odorem ita deperdit, ut nonnisi fricatione eprehendatur. Si tamen æstate ab externo aëris alore, hyeme ignis beneficio attenuetur, aquæ el lacti instillatus albescit. Id adeò ut initio ab qua vix discerni possit: mox in ea coaguletur, ac elæ albæ instar supernatet, styloque quopiam superne detractus, colorem album liquido manifetet. *Doring. l. 1. de Opobals. c.* 5. Indicum seu Occilentale ex Occidentali India in Hispaniam afferur: Liquor est arboris Xilo dictæ; cujus cortice, qui tenuis est, vulnerato, liquor tenax, subalbilus, paucus, quem incolæ sibi reservant, affluit. ed ex ramis & truncis assulatim & minutim conisis, & cum aqua in Lebete decoctis, ubi refrixeit. Conchis oleum supernatans colligunt, quod x nigro rubet, odoris suavissimi, gustus acuti & liquantum amari. Libra in Hispania tribus ducais venit. Cum olei uncia una decẽ aut viginti venleretur. *Bauchin. in Diosc. Betel* à fluvio nomẽ habet olium, qui non procul à Cambaja fluit. Nascitur

ex

ex planta, quæ advolvitur aliis, egetque præsidio pedamentorum. Neque florem neque succum gerit. Manditur ab Indis in quotidiano ocio. Sufficere enim vires putant in Venerem. Labia ex eo rubicunda, dentes nigri. *Mathiol. lib. 4. Diosc. cap.* 12. Mentem movet si largius edatur. Idcirco mulieres Tarnassari mariti secuturæ manes, manducatione illius quærunt dementiam, inventa rogū conscendunt, & cremantur. Aqua aspergitur, quæ soluta, fit calx è conchis facta: tum demum manditur. *Scalig. Exerc.* 146. *ſ.* 2.

CAPUT VIII.

DE BETONICA, BETULA Bernavi & Buxo.

BEtonica loca sacra & busta, à visibus metuendis tueri ac defendere dicitur; tamque validæ facultatis, ut ossa quæque confracta extrahat. Cum salis momento contusa, naribusque immissa, sanguinem inde fluentem sistit. *Mathiol. in* 5. *Diosc. cap.* 1. *Betula* frigido & nivoso gaudet tractu. Caudex terebro perforatus ingentem aquę clarissimæ copiam reddit. Vis ei ad comminuendos, tum renum, tum vesicæ calculos, si diutius bibatur. *Mathiol. l.* 1. *c.* 93. Ananii ex deliberato contortoque ejus caudice faces ad nocturna parant lumina, quæ quia bituminosa redundant pinguedine, tædæ conflagrant modo, & resinosi quiddam picis reddunt colorem. *Bernavi* electuarium quoddam est, a vicinis Indis confectum, de quo *Alpinus* hæc habet. Ab assumta istius electuarii uncia, homines primò hilares fieri incipiunt, multaque loquuntur, & canunt amatoria, multumq; rident, aliaque deliramenta læta produnt:

quæ

...tæ amentia fere per horæ ſpacium durat. Ab ...c iracundi ſtatim fiunt, in iramque præcipitan...r, effreneſque redduntur, in qua parum perſi...unt. Demum ſic triſtari incipiunt, tantoque mæ...re & timore anguntur, ut continuo plorent, do...c his deliramentis laſſati ſomno corripiantur, ...medicamento per ſomnum devicto, ad priſti...um ſanitatem redeant. Tantum *Alpinus*. In li...o *Buxeo* Narcotica quædam vis eſt, & ſulphur ...poriferum. Id vel fœtor, quem contrahit, oſten...t, & natale quo delectatur ſolum. In montanis ...is & ſaxoſis locis naſcitur & luxuriat, fœtidiſ...n...amque exugendo imbibit ſulphur. Ex ejus ra...ra exſtillatur aqua ſpiritus vitriolati inſtar. Gra...ſſimus dentium dolor ſedatur, dentiſcalpium ...us oleo, ſi intinctum & in radicem dolentis im...iſſum fuerit, idque, tam ſubito, ut miraculi & ...cantationis inſtar, dolor prorſus avolet & op...imatur. *Quercet. Tetrad. cap.* 16. Flores ejus adeo ...nguinem purgare feruntur, ut ſi dr. 1 pulveris ...um aqua papaveris rhœadis exhibita, ſanguis ...oſt horam mittatur, floridus is emanet. *Petreius* ...*Noſol. Harm. Diſcurſ.* 14.

CAPVT IX.

DE BATAT, BAXERA, Bruſathaer & Baaras.

BAtat radix eſt napi figura nigro cortice, ſparſa inferne quaſi per brachia. Color medullæ varius eſt, inde in ſpecies diviſa; ſed in ulti...no pretio lutea eſt. Ejus ſatio mira: Nec enim ...adice, ſed oleã imitata talea ſeritur. Sarmenti fiſ...ſum in aliquot partes fruſtũ, aliquantulũ tamẽ ut ...ervetur corticis, deponũt, ridicã propter pangũt.

Ejus namq; ſtipes advolvitur lupuli more. Quin to menſe meſſis tempeſtiva. *Scalig. Exerc.* 181. *ſ.* 1 *Bavera* eſt arbor in regno Beli, quod Catainis affi ne eſt Tartaris. Radix ejus illico interficit come ſta. Mali remedium fructus eſt Nirabi. Tollitu eo venenum, quodcunque tandem fuerit. *Scalig Exerc.* 153. *ſ.* 6. *Bruſathaër* arbores ſunt marinæ, a Chinarum ſinum. Tanta illarum vaſtitas, ut im menſę magnitudinis avibus ſtabula præbeant Tam grandes ſunt, inquit *caliger*, ut eis etian graviora animalia integra ſuſtollantur, atque au ferantur. *Scalig. Exerc.* 181. *ſ.* 10. De *Baaras* ſcripſi Ioſephus. *In valle*, inquit, *qua civitas à parte Sep tentrionali cingitur, quidam lacus Baaras appellatur, ub radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adſi milis eſt colore, circa veſperam vero veluti jubar fulgu rans. Accedentibus eam & evellere cupientibus facil non eſt, ſed refugit, nec prius manet, quam ſi quis urinan muliebrem vel menſtruum ſanguinem ſuper eam fude rit. Quinetiam tunc, ſi quis eam tetigerit, mors cert eſt; niſi forte illam ipſam radicem ferat de manu penden tem. Capitur alio modo ſine periculo, qui talis eſt: To tam eam circumfodiunt, ita, ut minimum ex radice terr ſit conditum; deinde ab ea religant canem, illoque ſequ eum à quo religatus eſt cupiente, radix quidem facilli me evellitur; Canis vero continuo moritur tanquam eiu vice, à quo tollenda erat, traditus. Nullus enim poſte accipientibus metus eſt.* Fabella eſſe videtur, niſi aliu ſubſit ſenſus.

CAPVT

CAPVT X.

DE CACHI, CACAVATE, Caſſia, Carduo Mariæ & Corallina.

Cachi ſpinoſa eſt in Malabar arbor, fructum ejus Ciccaram vocant. Totius forma ut pineæ nucis. Intus enim Camerulæ membranis diſtinguuntur, ut in Punica. Poma ficorum tum dulcedine tum ſpecie, ſine cortice, ducena quinquagena in eis, ad tercenta uſque interdum. *Scalig. Exerc.* 181. *ſ.* 12. In illis fructiculis eſt alias figura Caſtaneæ, qui ad eundem modum inter coquendum crepat. Exit è trunco fructus, ſicut & ſycomoro, inter ſpinas & frondes. Interdum quod magis mirum eſt, è radice ſubtus terram unde prodit. Vnicum autem tantum pomum profert, tam magnum, ut robuſtum hominẽ onerare poſſet. *Ma ol. coll. de plantis. Cacavate* arbor eſt in Provincia Americæ Nicaragna, quæ adeo horret Solem, ut ſub umbra ſemper ſit ſervanda, & altioris arboris tegenda umbraculo, locis ſylvoſis & irriguis, Sole admoto tabeſcit. *Libav. de Orig. rerum. Caſſia* ſępenumero in cinnamomũ abit. Vidit Galenus eximię Caſſiæ ramulos omni ex parte illud referentes, & Cinnamomi ſurculos Caſſię perſimiles. Hinc nata apud eum opinio, pro qualibet Cinnamomi parte, duas electę Caſſiæ in componendis medicamentis adhiberi poſſe. *Galenus de Antid. lib.* 1. Virgæ ejus in fruſta ſecabantur, recentiſque bovis inſuebantur corio, ut vermiculis, qui ex ligno naſcuntur, lignum illud inutile redderetur. *Plin. l.* 12. *c.* 29. De Caſſia ſolutiva affirmatur, quod is, qui quotidie ante prandium ternas pulpæ ejus drachmas devoraverit, nunquam vel calculi vel ventriculi ſit laboraturus

doloribus. *Mathiol. in Diosc. lib.* I. *Cardui lactei*, quem Mariæ nuncupant, flores in ſtranguria ſolo, cuidam militi profuiſſe, aſpectu, teſtis eſt *Platerus de vit. Corallina* autem tantæ contra lumbricos eſt virtutis, ut ea die expellat qua aſſumpta fuerit. Viſus puer, qui poſt acceptam, ſeptuaginta ejecit. Ignorarunt id veteres, jam tota utitur Græcia. *Lemn. Occult. l.* 3. *c.* 9.

CAPUT XI.

DE CINNAMOMO & CEDRO.

Cinnamomum naſcitur in Zeilam, & in una ex Moluccis, Mutir; nullum gerit fructum. Æſtu cortex finditur atque abſiſtit. Bis in anno deglubitur. *Scalig. Exerc.* 144. Dulcis primum, menſe poſtea perficitur. Galeni tempore tanta ejus penuria, ut nonniſi apud Imperatorem reperiretur. *Galenus lib.* 1. *de antid.* Sed & nunc talem vix reperiri, quale deſcribit *Galenus*, teſtis eſt *Scalig. loc. cit.* Virtutem ad triginta annos non ſervat. Falſum enim quod alii ſcribunt, ſenectutem non ſentire. *Ego*, inquit *Galenus loc. cit. neque ducentorum annorum interventu, ſed pauciorum, ſi quis ad tantum numerum conferat, jam aliquam mutationem vetuſtiori Cinnamomo factam obſervavi. Quo tempore enim Antonino Imperatori theriacam paravi, vaſa lignea, in quibus eiuſmodi Cinnamomum inerat, multa conſpexi, alia Trajani, quadam Adriani, nonnulla Antonini ætate repoſita; omniaque hac ſeſe & ſaporis & odoris imbecillitate vehementiaque tantum plane ſuperabant, quantum & tempore differebant. Cedrus* molles citra dolorem putrefacit carnes, quia ſicca: at mortuorum corpora à corruptione conſervat. Superfluum enim in iis depaſcit humorem, ſolida haud attin-

ringens. *Mathiol. lib.* 1. *Diosc.c.* 89. Lendes, pediculos, tineas & in auribus natos vermes interficit: tum apposita viventem interimit, expellit mortuum. *Theophrast.l.* 5.*c.*8. Semen in congressu corrumpit, conceptum sic impediens. Crevit olim copiosissima in Libano, hodie ad paucas (*Rhauvvolfius* viginti quatuor numeravit) redacta: Altitudo crassities ei mirabilis. Stemma tam crassum, ut ... viri non possent complecti, in hortis longe ...tior, si absque cæsu sinatur. Vticæ templum Apollinis fuit, ubi Numidicarum Cedrorum trabes durabant, ita ut positæ fuere prima urbis ejus origine, annis mille centum octoginta octo. *Plin. l.* 16. *c.* 40.

CAPVT XII.

DE CHAMÆLEONE, CARIOPHILLIS & CICHORIO.

C*Hamæleonis* nigrę venenosa in Gręcia & Ponto radix est, salubris cœli adscribit *Mathiolus* clementiæ. Nam & Persea Persis quondam Lethalis, innocua Ægyptiis: & Arum Cyrenis tam mite, ut rapi modo in ciborum usum veniat; in Græcia & Italia nec crudum nec coctum ...i potest. Occidit canes & sues: in farina hordeacea subactacum oleo & aqua, canes; sues cum ...assica. Si, an homo æger sit victurus, experiri ve..., triduo ea radice lavari debere, quidam asserunt; si toleravit, moriturum nequaquam existimant. Viscum ad radices nascens, venenum est præsentaneum, at media sumptũ quantitate, somnolentos, vigilantes reddit. *Theoph. l.* 9. *de Plantis*, *c.* 13. Hinc Cretenses mulieres, ne somnũ in opere ...ineant, sumunt à cœna modicum. *Cariophillorũ* arbor in Orientali provenit plaga, quibusdã Indici

pelagi Insulis Lauri faciem refert, foliis angustioribus & odoratissimis. Cariophylli ex illis proveniunt, qui nil aliud, quam rudimenta fructus. Nascitur sponte ex decidentibus Cariophyllis. *Mathiol. in lib. 2. Diosc. c.* 253. Adolescit intra octennium; & in centesimum usque annum perdurat. In solis Moluccis fructum edit. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius circumquaque tegetibus palmeis solo. Triennio vacat vindemiæ, tum efferatur ac degenerat. *Scalig. Exerc.* 146. *s.* 1. *Cichorium* verrucarium, verrucarum pestis. Multi devoratis semel in acetario hujusce plantæ foliis, liberati sunt. Idem præstat semen drachmæ tribus diebus à cœna devoratum pondere. *Mathiol. in lib. 2. cap.* 125.

CAPUT XIII.

DE CROCO ET CERASIS.

C*Rocum* floret continuo fere mense. A floribus subinde prodeunt folia quæ tota virescunt hyeme, spretis algoribus: arescunt ac prorsus deperduntur vere, nunquam apparent per æstatem. *Mathiol. ad l.* 1. *Diosc. c.* 25. Floret Vergiliarum occasu, confestimque cum folio florem expellit. Radix ejus gaudet calcari, pereundo provenit. Hinc versiculus:

Pulchrior ut crescat, teritur crocus, ô furor ingens,
Lætior ut posses surgere, nolle premi!

Minder. Aloed. c. 4. Anhelosis tam prodest, ut *Cardanus de spirat. diffic.* Cęsaris de Comitibus socrum, quę propter ingentem duorū mensium δυσπνοίας jam morti vicina videbatur, restituerit. Puerperis in partu propinatum, raptim petit uterum, adeo, ut quædam fœtum croco tinctum ediderit.

Heurn.

Hurn. lib. 2. *medic.c.* 14. Insensum est cerebro; & copioso usu risum ciet. Exemplum in Mercatore quodam, qui cum plus æquo comedisset, in tantum post cibum conjectus est cachinnum, ut è vita cum risu discessurus videretur. Agaso quidam apud Pisaurienses, super duobus croci sarcinulis dormiens, eadem nocte obiit. *Lusitan. Com. ad c.* 25 *lib.* 1. *Diosc. Cerasa* fimum horrent. Hinc, si radicibus admoveatur, degenerant; proficiunt, si suiipsius putamina falce concisa, circum radices sepeliantur, ibique marcescant. Sine ossibus provenient, si arborem teneram ad duos recidas pedes, & eam usque ad radicem findas partis utriusque medullam, ferro abradi cures, utrasque statim vinculo stringas, *Mathiol ad lib.* 1. *Diosc.c.* 129.

CAPVT XIV.

DE CORNO, CVPRESSO & CVCVMERIBVS.

IDam Trojanum qui incolunt, sterilem esse inter *Cornos* marem pronunciant. Fructiferæ in Macedonia ambæ; sed mas per æstatem, fœmina per autumnum baccas maturat. Hujus baccæ illius bonitate cedunt, ut vix mandi possint. Apes flore ipsius degustato, cita alvo moriuntur. *Cupressus* in Creta solum nascitur. Quocunq; enim loco terra subigatur, nisi accedat satio, propria emergit sponte. In Ida monte non appellato solo, numerosa benigne prosilit. *Plin.lib.* 16. *c.* 33. Locis aquosis consita, statim marcescit, & fimi occiditur apposítu. Semen conis ejus tam exile innascitur, ut atomis comparari possit. Expetitur à formicis, ampliato etiã miraculo, tantuli animalis cibo, tãtarũ arborũ absumi natalẽ. Viret perpetua coma;

& materies ejus nec cariem sentit, nec teredine. *Rhodig.l.25.c. 2. Plin. l. 16. c. 40.* Vejovis simulachrũ ex hoc ligno in arce duravit ab ann. condit urbis quingentesimo quinquagesimo primo, ad Rhodigini usque tempora. In Arcadia apud Phophidem, tantæ proceritatis fuerunt, ut proximum inumbrarent montem. *Dalechamp. ad loc. cit. Plinii.* *Cucumeres* miræ interdum magnitudinis, tanti in India, ut ab uno ferri nequeant. Vidit *Scaliger* quinque sesquipedes longum. *Cucurbitam*, inquit idem *Exer. 171. siccam habuimus, quam qui in ludo quodam Mimico gestaret, ingenti trunco premi videretur: æquavit palmas tredecim. Vivunt hausti in stomacho in posterum diem. Glutinoso enim & frigido referti succo.* *Plin. l.19. cap.5.* In tantum odere oleum, ut è vite pendentibus si vas olei subjiciatur, adeo refugiunt, ut in hamum curventur. Tenerrimi crescent, si semen ante sationem lacte maceratum fuerit.

CAPUT XV.

DE CÆPIS, CHELIDONIO, CANNABI & CONFERVA.

C*Æparum* Ascaloniarum peculiaris est natura. Solę fissiles & quasi steriles à radice consistunt, nec ea crescere possunt parte. *Theoph. l.7. cap. 4.* Non igitur deponuntur, sed semine seruntur, circa ver in germine transferuntur. In Creta genus etiam est, quod crassatur quidem in radice, satum semine, depositum vero, in caulem diffunditur & semen, sine capite saporeque dulce est. Elini semine cæpis indito nascitur herba, lini folio, sapore acri: Draconem vocant. Lusit tamen satio *Scaligerum*, miraculi cum experiretur certitudinem. *Scalig. Exercit. 169. s. 2.* De *Chelidonio* narratur hirun-

hirundines excœcatis pullis, admoto eo, visum restituere. *Diosc. lib. 2. cap. 186.* Hinc *Aristot. 4. de gener. anim. c. 6. Si quis hirundinum adhuc novellarum oculos præpungat, rursus incolumes reddentur.* In calceis delatam, si nudis pedibus attingatur, ictericos sanare, proditum. Mammis certe mulierum admota, mensium sistit abundantiam. *Mathiol. ad Diosc. loc. cit. Cannabis* sativæ semen gallinas ovi feraciores reddit, extinguit genituram hominum, copiosius si sumatur. *Mathiol. ad l. 3. Diosc. c. 48.* Recentis decoctum expressa fortiter herba, terrestrium lumbricorum caverniculis inspersum eos evocat: quin & vermiculos in aurem si intraverit. *Plin. l. 20. c. 23.* E foliis pulvis *Assis* dictus ab Ægyptiis conficitur, & cum aqua dulci in massam cogitur. Quinque boli comesti insaniam & Ecstasin miram inducunt. *Alpin. l. 4. de Medicina Ægypt. c. 2. Conferva* peculiaris est Alpinis maxime fluminibus. Curatus ea, omnibus fere ossibus confractis, delapsus arbore putator. Circumdederunt universo corpore, & aqua sua quoties inaresceret, consperserant. Raro hoc quamvis peregerint, vix tamen credibili restitutus est celeritate. *Mathiol. ad. l. 4. Diosc. cap. 94.*

CAPVT XVI.

DE CICVTA, CIACOMPALON & COCCO.

Cicuta veneni genus est, quod & extinguit, & amentes facit. Franciscus Trapollinus cum loco petroselini in juseulo, ab ancilla apposito hausisset, amens obiit. Animalibus quibusdam tantum induxit sopris, ut pro mortuis abjicerentur. Experrecta attonita primum fuere

diu, mox inſano præcipiti & vertiginoſo ſeſe proripuere curſu. Sopore qui fuerit extinctus, neminem ſe ex hominibus vidiſſe ſcribit *Scaliger*: Sturno tamen eſca eſt. Ex Platone colligitur, ſucci ejus vires mediocri antè concepto calore, obtundi poſſe. Ideo (verba ſunt *Scalig. Exerc.* 152. *ſ.* 1) *publicus ille nocentiſſimæ fecis mortalium miniſter Critonem admonebat, ne Socratem permitteret attentius diſputare, propterea quod ex ea mentis agitatione caloris quid contraheretur.* Innoxiam eſſe interdum *Paulus Renealmus obſ.* 2. oſtendit. Mauro, inquit, cujus in gibba parte hepatis magna aderat obſtructio, propinari vinum, in quo per duodecim horas infuſi erant cicutæ radicis in umbra ſiccatæ & pulverizatæ ſcrupuli duo. Nulla ſubſequente Cardialgia, nulla appetitus dejectione, majorem ſolito urinæ copiam dejecit, meliuſque habuit. *Ciacompalon* eſt ſpecies arboris cujuſdam in Camalonga. Hæc autem quaternos, quinoſve frondes tantum è longo petiolo fundit. Frondibus inſignis magnitudo: nam adverſus Solem & imbres penulæ loco incolis eſt. In arboris ſummo culmine fabaceos flores edit, ad ducentos, è quibus fructus conferti palmi fere magnitudine. Annua planta eſt: Areſcit poſt fœturam. *Coccus* idem eſt quod Tenga. Arbor eſt, cui palmæ folium, quo tegunt ædes, factis ex eo storiis incolæ (eſt autem in China & Malabaris) ſenum menſium utilitate. *Scalig. Exerc.* 325. *ſ.* 13. Confertum gerit fructum palmularum more, ſingulæ ad ducenas nuces. Vbi prodit, aqua concreatur intus: completur eadem illa ubi perfecta fuerit. Hujus incrementi finis, initium nuclei eſt. Ex ejus namque condenſatione concreſcit. Quantitas trinos explet menſarios Cyathos. Ejus ſapor ſuaviſſimus eſt. Vbi ad juſtam pervenerit magnitudinē arbor, quoſdam è ramis menſe Auguſto ad medi-

um

um amputant, quod reliquum est, summitatem ferro paululum scindunt. Singulis appensus calix, quatuor scyphorum completur in die. Fructum gerit continuo alium aliis subeuntem: Tricenos aut quadragenos vivit annos.

CAPUT XVII.

DE DORONICO, DRACONE, Elæomeli, Datura, Echio, Eryngio, & Euphorbio.

D*Oronicum* venenum est, quod interficit canes & quidem subito. Dederat suo Mathiolus; blandientem toto, quo supervixit tempore, expertus; septima hora tanquam comitiali ictus expiravit. Genus arboris est in Occidentali India prope Carthagenam, cujus fructus *Draconis* perfectissimi forma apparet, cervice longa, ore aperto, naribus elevatis, cauda prolixa, pedibus insistens, ita ut qui viderit, ex arbore factum existimet. *Monarel.* In Palmyris Syriæ, manat ex quodam caudice oleum sapore dulci, *Elæomeli* dicitur. *Mathiol. in l.4. c.73.* Bilem cruditatesque sextario cum una aquæ hemina dato, detrahit. Qui sumpsere, torpescunt; at nullo incommodo si sæpius excitentur, ne dormiant. *Diosc. l.1. c.32.* *Datura* in India Orientali, legitima nux Metel Arabum esse censetur. Iniicitur, inquit *Garcias Aromat. & simpl. Indicorum histor. l.2. c.* 24. à furibus ejus flos aut semen in cibos eorum, quos deprædari volunt. Mente enim quodammodo alienantur, quotquot id medicamentum sumunt, & in risum solvuntur magnâ cum libertate sinentes, quod lubitum est, deprædari. Durat hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spacio. Christophorus Acosta addit nonnullas meretrices adeò hoc medicamentum temperare nosse, ut ad certas, eas-

que quot velint horas, mentem adimant. *Echion* inventa est à quodam Alcibio herba. Dormiens in area, ictus est à vipera. *Mathiol. in lib. 4. c.25.* Excitatus succum herbæ dentibus expressit, hausitque in corpus, reliquum corpori imposuit & convaluit. Viperinis genuit illud natura capillis, ut usum ostenderet. *Eryngio* una capella in os sumpto, totum gregem sistit, nec loco moveri priusquam exemeris, potest. *Plutarch. in lib. quod maxime cum princip. disp. si philos.* Tanta odoris in eo celeritas, ut ignis in morem in proxima quæque diffundatur; inque illa vires exerceat suas. *Euphorbium*, si Afris credimus, spinosa est planta. Ex ejus radice fructus exit cucumerum specie oblongus adeo ut pedes binos interdum expleat. Ubi matura erit, ferro punctim aperitur. Exit lactis liquor lentus; quem in utrem lapsum condunt. *Scalig. Exerc.* 181. *s.* 2. Alvum dejicit, sed cum animi defectu frigidoque sudore. Duorum obulorum pondere potum, aquam intercutem extrahit; interimit, drachmarum pondere trium si hauseris. Intra enim trium dierum spacium, intestina erodit & ventriculum. *Mathiol. in l. 3. cap. 80.*

CAPUT XVIII.

DE ELATERIO, ELLEBORO, Eupatorio, Emito & Fœniculo.

Omnium medicamentorum diuturnissimū est *Elaterium*, ducentorum annorum quidā apud se servavit. Humiditas in causa esse dicitur. Quamvis enim præcisum in cinere ponatur humidum, tamen ad quinquagesimum annū lucernis admotum, lumen extinguit. *Theophil. 9. c. 14.* *Ellebori* radicum diluto, hyeme media, accensis maxime frigoribus, plures quartana febri libera-

liberati sunt. Nunquam, inquit *Mathiolus ad lib. 4. c. 146.* quod meminerim, hoc Ellebori dilutum dedimus quartanariis nostris, quin ex unica assumptione vel saltem altera, Deo juvante, fuerint ad sanitatem reducti. *Eupatorii* sicci suffitu venenata fugantur animalia. Cervi telo vulnerati, hac devorata sanantur. *Mathiol. ad loc. cit. c. 37. Emitus* arbor est in Trachimia, ad quam appropinquantes, & eam contingentes, serpentes intereunt. *Ælian. l. 9. cap. 27.* Vidit & *Strabo lib. 15.* ut hic addam, lauro persimilem, quam gustantes belluæ, abalienatæ quasi Herculeo morbo concidunt, spumante ore. In regno Tombut, quod est Æthyopiæ Occidentalis, agreste *Fœniculum* ad eam provehitur magnitudinem, ut ex eo arcus fiant. *Scalig. exercit. 166.* In Iberia caulem, dum floret, medium rustici demetunt & igni admovent. *Dalecamp. ad Plin. lib. 20. cap. ult.*

CAPVT XIX.

DE FERVLA & FICV.

F*Erula* æstuosis nascitur locis. E prima ejus germinatione, corculum quoddam eximunt pastores, ovi luteum induratum referens. Id sub cineribus assum, prius tamen charta madefacta obductum, mox pipere & sale conspersum, non modo gustui gratissimus cibus, sed ad Venerem valens. *Mathiol. ad lib. 3. c. 76.* Murenis illarum natura infestissima, tactæ siquidem ea emoriuntur. *Plin. l. 20. c. 33.* Imo & cæteris jumentis presentaneo veneno: Asinis tantum gratissima in pabulo. In *Ficu* Indica maxime admiranda est vastitas. Comprehendit breviter ex Theophrasto *Scaliger.* Ficus, inquit, exilia poma habet. Ipsa se

ſerens vaſtis diffunditur ramis, quorum pondera adeo in terrã incurvantur: ut annuo ſpacio infigantur, novamque ſibi propaginem faciant circa parentem in orbes quodam òpere topiario. Intra eam ſepem æſtivant paſtores opacam pariter, & munitam vallo arboris: decora ſpecie ſubintuenti, proculve fornicato ambitu. Superiores ejuſdem rami in excelſum emicant, ſylvoſa multitudine, vaſto matris corpore: ut ſexaginta paſſuum, pleraque orbem colligant; umbrę vero bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo, peltæ Amazonicæ effigiem habet. Ea cauſa fructum integens creſcere prohibet. Rarus eſt, nec fabæ magnitudinem excedens. *Scalig. exerc.* 166. Cæterum fi-cui exitium ſuum debet Carthago. Namque perniciali Carthaginis odio flagrans Cato, nepotumque ſecuritatis anxius, cum clamaret, omni Senatu, Carthaginem delendam; attulit quodam die in curiam præcocem ex ea provincia ficum; oſtendenſq; patribus, Interrogo vos, inquit, quando hoc pomum putatis depromptum ex arbore? Cum inter omnes recentem eſſe conſtaret: Atqui tertium, inquit, diem, ſcitote decerptum, Carthaginę; tam prope à muris habemus hoſtem. Statim tum ſumptum eſt tertium Punicum bellum, quo Carthago deleta eſt. In Hyrcania ſunt, quæ modios ducentos ſeptuaginta ſingulæ ferunt. *Plin. l.* 15. *c.* 18.

CAPUT XX.

DE FRAXINO, FUNGIS & FAGO.

INfenſa eſt ſerpentibus *Fraxinus*, ut nullas ejus umbras ferre poſſint, veſpertino quamvis longiſſi-

gissime tempore. *Plin. l. 16. c. 13.* Experientia sibi compertum scribit *Plinius*, si fronde ea gyro claudatur serpens & ignis, in ignem insilire spreta fraxino. Hinc benignitas summa naturæ. Floret antequam serpentes egrediantur, nec ante conditos folia demittit. Vasa ex ejus confecta ligno in usum cibi & potus, mira spleneticis & calculosis præstant auxilia. *Dom. Zeon. l. 1. pract.* Ad aquas Scantias, ex quibus ignis prosilit quandam florere ex *Plinio* habemus. *Plin. hist. l. 2. cap. 107. Fungi* in Numidia tam crassi nascuntur, ut Cynodii superent magnitudinem. In Neapolitano regno crassa crusta est. Ea terrę operta dodrante & tepida aspersa irroratione, quarto post die fungos edit. *Scaliger exerc.* 181. *f.* 1. Necesse vero est, seminarium quoddam existere, virtutemque ex suo promere sinu; aqua aspersa tum materiam & nutrimentum adferente, tum προκαταρκτικὴν quandam. *Libav. l. 2. Epist. Chym.* 30. Si decoquantur, aut succus exprimatur, arborumque affundatur stemmatibus (in faginis præcipuè obtinet) magno numero fungi inde nascentur. *Sennert. de cons. & diss. chym. c.* 12. In Aquilonaribus partibus sub polo frequentes sunt Magneticæ, quibus si adhęreant fagi in Magnetes mutari. *Olaus l. 12. c.* 1. autor est.

CAPUT XXI.

DE GUAIACO & GENTIANA.

GUaiaci ligno insignis ad arcendam luem Veneream facultas. In Italiam primo ingressu timide propinabatur. Panis & uvæ passæ modico circumscribebatur diæta, & quadraginta dierum in tenebris assignabatur domicilium,

cilium, tanta ſcrupuloſitate, ut ne aëris quidem claritatem inſpicere licuerit. *Mathiol. in lib. 1. cap. 3.* Obſervatum poſt erratum, & gallinarum caro adhibita, ſed ſine vini hauſtu. Primus *Mathiolus* tentavit cum ſucceſſu, ſervavere & alii. *Gentiana cruciata* alias dicitur S. Ladiſlai Regis herba. Ferunt tota Hungaria à Tartaris pulſum, fugiſſe in Daciæ urbem Claudiopolim. Iſtic in familiaritatem divitis pervenit, Compaterque ejus evaſit. Ejus auxilio fugati iterum Tartari. In fuga nummos aureos, quos ex præda collegerant in Aradienſi abjecere campo, remoram inſequentibus. Petiit Rex à Deo, ut in lapides mutarentur. Factum. Hinc ingens horum ibidem numerus. Afflicta paulo poſt ſæviſſima peſte Hungaria, obtinuit à Deo, ut, quam herbam ſagitta in aërem emiſſa, tangeret delapſa, remedium illa eſſet malo. Cecidit in Cruciatam, & ejus uſu fugata è regione peſtis. Hęc ita dicuntur. *Camerar. Centur. 3. memorab. ſ. 23.*

CAPVT XXII.

DE GENISTA, GVAO, GINGIBERE, HYPERICO & Hyoſciamo.

TRibus à *Geniſta* ſede pedibus, uno menſe, ante & poſt Calendas Iunii rapum quoddam invenitur, unius cubiti altitudinis, locis ſaxoſis & arenoſis. Si contundatur, & ſuccus expreſſus, qui vino limpido eſt ſimilis, totius anni ſpacio in vitrea recondatur lagena, generoſi contra peſtem remedii munus obtinet. *Guao* Mexicanis Tlatlatian dicta, arbor eſt folia rubra, villoſa, & nun-

& nunquam decidentia ferens. Succus ejus adeò causticus, ut animalia & homines si sub illa dormiant, pilorum faciant jacturam. Fabrorum qui illam contrectant, manus & ora ita inflantur, ut multis diebus non detumescant. Cimicibus etiam infesta esse dicitur. *De Laet lib.* 1. *Americæ cap.* 1. *Gingiber* radix est, quæ geniculatis repit internodiis, foliis arundinaceis, quæ bis terve in anno revirescunt. *Mathiol. lib.* 2. *cap.* 154. Est nonnihil in sapore discriminis, cum præcox eruitur. Oportunum demetendi tempus, cum radix inaruerit, alioquin & cariei & teredini obnoxium. *Hyperici* & semini & floribus mira ad vulnera sananda facultas: præter ea, quę in capite. Adeo illud odisse Dæmones scribunt, ut ejus suffitu statim avolent. Superstitiosum puto. Idem de Helxine dicitur, in recentibus pręsertim vulneribus. Recens semicontusa vulneri si adalligetur, & tertio solvatur die, non erit alio medicamento opus. *Math. in l.* 4. *cap.* 81. *Hyosciamus* mentem cum quadam verborum altercatione abalienat. Hinc nomen Alterci. Idque tam verum, ut folia cocta colo exulcerato infernè infusa, producant eandem. In Ananiæ vallis montibus, pueros qui hyosciami semen comederant, adeò desipientes vidit Mathiolus ut parentes à Cacodæmonibus eos vexari crederent.

CAPVT XXIII.

DE HELENIO, HELIOtropio, & Hiuca.

HElenium stirps est, annua hominis staturam superans, viginti aliquando pedes & quatuor, sex ex quo terræ semen mandatum est mensibus, attollitur. Caulis fastigio capitulum quod

quod ſtrobilo ſimile, rotundius modo & latius inſidet, quodque ingentis diſci amplitudine in florem explicatur magnum. *Bauhin. ad l. 4. Dioſc. c. 182.* Medius enim diſcus nonnunquam ſeſquipedem excedit, & foliis oblongis aurei coloris ceu radiis ſolaribus orbiculariter cingitur, media purpuraſcente planitie. Semen in diſci alveolis diſpoſitum eſt, cortice obductum nigro, medulla dulci. Ejus tanta copia, ut aliquando ultra mille in uno diſco reperias: Sunt, qui teneros foliorum pediculos pilis deraſis, in craticula coctos, ſale, oleo, & aromatibus condunt, palato carduis gratiores. Cum Sole in Orientem modo, modo convertitur in Occaſum & quidem mirabiliter. Ad ejus enim ortum quaſi præ reverentia capite nutans reclinatur, & cum ſurrexit, conſiſtit, Solem ſemper reſpiciendo, & ad ejus radices ſe plurimum pandens, donec Sol occidat. *Heliotropio* formicæ necantur, obturatis ea illarum foraminibus. Scorpionis cavernula ſi ejus circumſcribatur ſucco, nunquam egreditur foras; herbam ſi impoſueris, emoritur. *Mathiol. ad lib. 4. c. 186.* *Hiuca* humanæ coxæ complet craſſitudinem. Cum Sole ſe circumagit etiam nubilo die; noctu velut deſiderio contrahitur. *Plin. l. 22. c. 21.* Redigunt eam in pollinem, pumicum aut cotium attritu; tum indunt in manicam, aquam imponunt, ſuccum expreſſione tranſmittunt. Liquor lethalis eſt. Puls reliqua, ſoli ſaccari candi exponitur ſpecie, ſiccata farina, aqua ſubacta in panis formatur modum. *Scalig. exerc. 153. l. 8.*

CAPUT.

CAPVT XXIV.

DE IMPIA, IVNIPERO ET KALI.

IMpiam à nullo tangi animali existimant, indeque ei nomen. Alias inter duos trita lapides fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admistis. *Mathiol. in lib.* 3. *cap.* 115. Qui gustaverint, nunquam eo morbo tentantur. Sunt qui in avium nidis inseri aliquid ex ea opinantur, atque ita non strangulari pullos avidius devorantes. *Iuniperus* dura est; hinc lignum ad centum incorruptum annos. Ideo templum Dianæ Ephesinæ juniperinis trabibus extrui imperavit Annibal. *Plin. l.* 15. *c.* 40. Carbo illius accensus, & suo cinere obrutus, integro anno ignem fovet, si Chymistis credimus. Paratur ex eo balneum admirabile ad podagricorum salutem hoc modo. *Sumito ligni juniperi concisi libras* 12. *coquito in aqua in cortina magna, quousque tertia tantum pars supersit; deinde decoctum una cum ligno in labrum projicito. In hoc ubi descendit æger, sedeat umbilico tenus, & membra languida foveat; atque hunc præpurgatum esse oportet. Mathiol. l.* 1. *Diosc. c.* 87. Adjuti hoc balneo multi podagrici, ita ut cum antea continuo lecto jacuissent affixi, ad negotia postea reducerentur sani. Medulla illius in Numidia candida est: in Æthyopia nigra, in Lybia purpurea. *Scalig. exerc.* 181. *f.* 9. Ea etiam in scobem comminuta Afri Medici, felici successu, vice Gua aci ad morbum Indicum utuntur. Morbus hic (dicam obiter) à Iudæis ex Hispania in Africam importatus, ibi non nisi remedio deleri potest. At si laborantes in Numidiam aut Nigriticam sese conferunt

runt

runt Æthyopiam, ſolius cœli beneficio convaleſcunt. Ex cineribus *Kali* plantæ ſal conficitur. Hic diſſolutus cum contritis lapidibus pro vitris conflandis innatans veluti pinguedo; quę refrigerata dureſcit lapidis inſtar, atque axungia vitri vulgo dicitur; pulverizata dentes mire nitidos reddit. *Plater. l. 2. de vit.* Tota planta ab ima ſui parte ad cacumen uſque pellucido perpolitur virore, quæ nec hybernis quidem emoritur menſibus. quin diu durat laquearibus quamvis affigatur. Ovibus gratiſſimum præbet pabulum. Cum enim hę pecudes, cœli ſtatu humido ſtrumoſis obnoxiæ ſint tumoribus, hujus herbæ paſtu recreantur & malum diſcutiunt. *Lemn. l. 3. Occult.*

CAPVT XXV.

DE LAVRO, LENTISCO ET LINO.

LAurus vim ignem ex ſeſe producendi habet: Nam ſi exſiccatæ ramus frequentius affricetur ramo, ſuper aſperſo ſulphuris pulvere, ignis ſtatim exilit. *Mathiol. in lib. 1. cap. 90.* Perpetuo fronde viret, tantaque pollet vi, ut ejus arvis in ramo defixis, peſtis ſegetum rubigo abigatur, tranſeatque in earum folia. Romæ à Iove de cœlo miſſam veterum opinio erat. *Plin. l. 15. cap. 30.* Namque Liviæ Druſillæ, quę poſtea Auguſtæ matrimonii nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris, ſedenti aquila ex alto abjecit in gremium illæſam. Intrepide miranti acceſſit miraculum, quoniam teneret roſtro laureum ramum onuſtum ſuis baccis. Conſervari alitem & ſobolem juſſere aruſpices,

ramum-

ramumque conſeri ac rite cuſtodiri. Quod factum eſt in villa Cęſarum, fluvio Tiberi impoſita, juxta nonum lapidem Flaminia via, quę ob id vocatur, Ad Gallinas; mireque ſylva provenit. Ex ea triũphans poſtea Cæſar, Laurum in manu tenuit, coronamque capite geſſit. Sola inter arbores fulmine non percutitur, niſi in futuræ calamitatis prodigium; ac ne quidem domus in quibus rami ictum pati dicuntur. Proinde Tiberius fulminibus territus, tonante cœlo Lauro coronabatur. Lapideas in mari rubro eſſe ſcribit *Theophraſtus* 4. *de plant. c.* 8. *Lentiſcus* folliculos profert corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus, qui tandem veteraſcens vertitur in beſtiolas iis perſimiles, quæ ex ulmi & terebinthi folliculis evolant. Ex Lentiſco vulnerato, in Chio Inſula Ægei maris fluit maſtiche; quæ in terra circumpavita concreſcit. *Mathiol. l.* 1. *c.* 45. *Lini* oleum, ſi ſæpius deſtillaveris, inquit *Baptiſta Porta l.* 10. *Mag. c.* 9. adeo mirabilem vim incendendi retinet, ut vix vaſe claudi poſſit, quin ignem ad ſe alliciat, & reſerato vaſe, adeo tenue eſt, ut aërem ſpiritibus repleat. Quod ſi lumen candelæ aut ignis tetigerit, accenditur aër, & ex eo oleum accenſum flammam eminus jaculatur, eamque vehementem, ut impoſſibile fere extingui. In Indiæ deſertis naſcitur ruffum, in igni durans & nobilius inde evadens. Enaſcitur ex ſaxis veluti effloreſcendo tanquam in rectum aſſurgens, pilus brevis, & ob hoc difficilis textu. *Libav. l.* 2. *c.* 7. *de Bombycib.*

CAPVT

CAPVT XXVI.

DE LARICE, LILIO,

Lysimachia, & Loto.

LAricem non aduri quidam inter præstantissimos scripsere; & nos supra adduximus ex Lemnio: id falsum compertum est. In Tridentinis montibus fit ferrum, in quibus fornaces larigna materia calefiunt; imo à nullo ligno magis liquefiunt metalla. Etsi lapides bitumen redolentes accenduntur, quid de resinoso ligno dicendum? *Lilia* totum annum durabunt viridia, si cum occlusa silent, nec dum patentia dehiscunt, decerpta novis fictilibus non picatis, indito diligenter operculo, recondantur. *Math. ex Anatolio in* l. 3. *Diosc.c.*99. Cum intermedio tempore promuntur ad usum, statim ad Solem producta, sensu accedente caloris, aperta panduntur. *Lysimachia* insigne contra pestem remedium est. Invenerunt eam apud Cenomanos rustici. Altius quippe homini adalligata, deorsum pestilens impellit virus, collectumque tandem inibi, sursum regredi non patitur. *Ruell.de nat.stirp.l.*3.*c.*78. Iumentis discordantibus jugo imposito, asperitatem cohibet. *Lotus* arbor est ingens patula ramorum opacitate lasciva. Harum sex H. S. millies æstimavit *Domitius. Plin. l.* 17. c. 1. Duraverunt ad Neronis incendia, quibus cremaverat urbem annis centum octoginta. Est & herba in Ægypto hoc nomine, quæ recedentibus aquis Nili riguis provenit similis fabæ. *Plin.l.*13.*c.* 17. Fructus ei in capite papaveri similis incisuris, intus grana. Incolæ capita in acervis putrefaciunt; mox separant lavando, siccata tundunt, eoque pane utuntur. Sole oc-

le occidente papavera ea comprimuntur & integuntur foliis. Ad ortum autem aperiuntur, donec maturescant, flosque qui est candidus decidat. Panis ille inter remedia habetur. *Plin. l. 22. cap. 21.* Constat enim eos, qui illo vivunt, nec dysenteria, nec tenesmo, neque aliis ventris infestari morbis. Nihil eo dum calet levius, refrigeratus difficilius concoquitur.

CAPVT XXVII.

DE MALABATHRO, MALIS Punicis Assyriacisque, nec non arbore Mangueis dicta.

M*Alabathrum* folium est sui generis, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo, aquis sine radice innatans. Id collectum statim transuitur lino, reconditur siccatum. *Diosc. l.* 1. *c.* 11. Tradunt siccatis æstivo fervore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non evenerit, ne amplius quidem renascitur. *Mala Punica* in tria redegit fastigia *Diosc.* Vni dulcia, alteri acria & acida, tertio mista adscripsit & vinosa. Acida mitescere & dulcia fieri tradunt, si suillo aut humano arboris radices stercore foveantur, & vetere sępius irrigentur urina. *Math. l.* 1. *Diosc. c.*127. Servantur incorrupta anno toto, si cum fere matura fuerint petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, vel si postquam decerpta fuerint, argilla aqua resoluta, undique oblinantur, ac pluribus insolentur diebus. Immerguntur etiam in ferventem aquam, statim eximuntur, & Soli siccãda per octo exponuntur dies. *Malus Assyria* omnibus horis pomifera est, aliis cadẽtibus, aliis maturescentibus, aliis subnascẽtibus.

Ten-

Tentavere gentes, inquit *Plin. l. 12. c. 3. transferre ad sese propter remedii præstantiam fictilibus vasis, dato per cavernas radicibus spiramento; qualiter omnia transitura longius seri arctissime transferrique meminisse conveniet, ut semel quæque dicantur; sed nisi apud Medos & in Perside nasci noluit.* *Doldius* scribit referente *Libav. de orig. rer.* *Malum Assyrium* cum secaretur prægnans alio inventum fuisse, quod latuerit in eo tanquam matrice suo pediculo annatum. Quæsitum de modo generationis; & videtur, fuisse plura in surculo poma anguste locata, & priore tardius crescente ex affluxu præreptuque nutrimenti celerius promovisse supra incumbens, quod pressu ponderis in se admisit minus, atque ita ambiit. *Mangueis* arbor est in regione Temistitan; ex cujus perterebratæ caudice, succus profluit aqueus. Si quis ex eo largius biberit, obstupescentibus sensibus ebrietate laborat. Cortex ad fila percommodus est. Lignum ad acus, frondes propellendis morbis & integendis casis aptissime. *Maiol. in colloq. de plantis.*

CAPVT XXVIII.

DE MOSCHO, MVSCO, & MACANILLO.

MOschus in cujusdam animalis nascitur umbilico. Duo hujus animalis describuntur genera. Vnum capreæ simile est, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cum in Venerem agitur, furoris vehementia intumescit umbilicus; & vomica congesto crassiore sanguine turget. *Ruell. ex Aëtio.* Tum & pabulo & potu abstinet, humique crebro volvitur, volutatione sanguine fæculento turgentem umbilicum expri-

xprimit. Emiſſa ſanies poſt aliquod tempus, ma-
nam ſibi odoris ſuavitatem adſciſcit. De altero
caliger, quod ſit in regno Pegu Gazellæ ſimile,
lbum, ex cujus inferiore mandibula æque den-
es utrinque ſinguli exeruntur. *Sub eius ventre*
refero hiſtoriam ex *Scaligero Exer.* 21.) *fit ſangui-
s collectio in tumorem. Capta fera eam partem cum co-
io ſimul abſcindunt. Quæ inter ſecandum guttæ ſangui-
is effluunt caduntque, eæ pro Moſcho optimo aut exci-
iuntur, aut colliguntur. Vbi ſecuerunt hirudines ad-
novent tot tamque diu, quoad earum ſuctu cruor uni-
erſus cum ipſa detrahatur vita. Eum ſanguinem exſic-
atum aut in pulverem redactum, prioris illius perpau-
illa quantitate, viribus vero efficaciſſimis perficiunt.
Quippe centeſimam ſatis eſſe produnt. Adulterationes
eprehendent, ſi naſo admoverint.* Elicit ſyncerum ad-
notum ſanguinem. Extat aliud genus Moſchi,
uod Zibethum vocant, in teſticulorum utriculo
ujuſdam animalis progignitur. *Mathiol. ad lib.* 1.
ap. 20. Et tanquam ſudor inter ejus teſticulos
oncreſcens, calidæ humidæque facultatis. Id ca-
ernulæ Vmbilici impoſitum, vulvæ ſtrangulatio-
ibus prodeſt mirifice. *Geranii* quædam ſpecies
Moſchum circa veſperam præſertim & mane re-
olet. Villoſus Laricis *Muſcus*, ſi incendatur, tan-
o flagrat impetu, ut tormentorum pulverem ſu-
erare videatur. *Mathiol. loc. cit.* Quippe flammæ
um ingenti favillarum copia, in obſcuræ noctis
lentio, ad aſtra tolli cernuntur, relicto ſui odoris
blectamento. Recens decerptus, & roſaceo im-
utus oleo, capitis dolores à calore exortos, mi-
fice mulcet: ſanguinem è vulneribus manan-
em compeſcit impoſitus. *Macanillo* arbor eſt in
nſula S. Iohannis de portu Rico, tam noxia, ut ſi
uis fortè ſub illa obdormiſcat, toto corpore in-
etur. Roris decidentis è ramis gutta ſi cutem

tangat, instar aquæ erodentis excoriat eande m. *Iohan. de Laet descript. Americæ l. 1. cap. 1.* Ead em forté cum illa quæ in Canibalum Insulis nascitur. Nam & hujus fructu comesto, lingua ita inflatur, ut viginti quatuor horarum spacio, omnis illius impediatur usus. In iisdem Insulis aqua palustri ante Solis exortum lota facies ita intumescet, ut visum impediat. *Idem l. 1.c.18.*

CAPVT XXIX.

DE MANDRAGORA, MALVA & MORO.

M*Andragora* hypnotica est. Experientia id testatur. *Lemnius in expl. herb. Biblic. cap. 2.* Cum enim semel atque iterum speciosum ac amabilem ejus fructum, negligentius in Musæo collocasset, somnolentia premebatur, redibat alacritas amoto. Idem Lybicis accidit in bello contra Carthaginenses. Vinum enim in doliis corrupit Hamilcar, Lybicisque id prædæ loco cessit. Epotum omnes somno oppressit, victoriam Carthaginensib⁹ tradidit. *Polyan. l. 5.* Ἀνδρωπόμορφος à Pythagora dicitur. Radices enim à medio ad imum proveniunt bifurcatæ, adeo ut crura hominum modo, habere videatur. Fructus mali instar super folia ad terram procumbentia parum à radice distat. *Heidfeld. in Sphinge Philosoph.* Hinc si eo quo fructum genuit effodiatur tempore, hominis cui brachia desunt, repræsentat imaginem. Sunt & factitiæ; ex arundinum mandragoræ, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus. Modum effingendi à quodam impostore proditum, scripsit *Mathiol. l. 4. Dios. c. 71. Sculpunt*, inquit, *in hu adhuc virentibus tam virorum, quam mulierum formas, infixis hordei*

rdei & milii granis iis in locis, ubi pilos exoriri volunt: inde facta scrobe, tam diu tenui sabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant : id quod fiet viginti ad ... mmum dierum spacio. Eruunt eas demum, & adnatas granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque ...a, ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. *...alva* adeo Veneri nascitur, ut semen unicaulis ...spersum genitali, fœminarum aviditates augere ...l infinitum Xenocrates tradat: item tres radices ...l alligatos tenesmo & dysentericis utilissime in...indi. Mirum vero aquam radice ea addita ad...ensari sub dio & lactescere. *Plin.l.10.c. 21. Morus* ...onnisi exacto frigore germinat; parit tamen in...r primas. Cum germinare incipit, in tantum u...versarum prorumpit germinatio, ut una nocte ...ragat etiam cum strepitu, & tota floribus operi...tur. *Plin.l.16.c.25.*

CAPVT XXX.

DE NAPELLO.

NAPELLVS tota exitium adfert, sed ra...ix maxime. Manu enim retenta quousque concalescat, tenentem perimit. Certum, pa...ores, qui vero loco, caule ejus in assandis avicu...s usi sunt, interiisse. Immanitatem ejus aliquot ...xemplis exprimit *Mathiolus comm. in lib.4. Diosc.c.* ...: Vnum adjicio. Data erat latroni cuidam, an...um vigesimum septimum agenti Napelli drach...na. Hic epoto lethali pharmaco, piperis omnem ...porem illi inesse dicebat : Insecuta sunt gravis...ma symptomata. Evomuit enim frequenter bi...osa porraceo colore. Quendam veluti globum ...rca umbilicum sensit, qui inde superna petens, ...n supremam capitis partem, frigidam quandam

diffundebat auram. Acceſſit his ſtupor quidam paralyſi non abſimilis, qui ſiniſtri lateris brachium & crus occupavit, adeo ut vix ſummam manum admovere potuerit, motu jam in cæteris partibus extincto. Interim non multo poſt tempore, hæc morbi vis, ſiniſtra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente ſe contulit, eandemque ſimili modo occupavit. Ajebat quoque univerſas corporis venas frigeſcere. Non defuerunt vertigines, quas ſecutę ſunt cerebri commotiones adeo frequentes, ut aquæ in caldario bullienti ſimiles diceret. Acceſſit oris & oculorum convulſio, atque acutiſſimus mandibularum dolor. Quare ſæpius manibus affectas illas partes perſtringebat, veritus ne exciderent. Forinſecus turgentes oculi, livida facies, & nigra labra cernebantur: quin etiam ventris tumor videri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis: Varia admodum extitit arteriarum pulſatio, & varia quoque mentis perturbatio, pro ſymptomatum recurrentium acerbitate. Nam jam prorſus de vita deſperare, mox in ſpem ſe erigere videbatur, modo rationis compos, modo delirans, nunc ploranti, nunc cantanti ſimilis. Toto hoc tempore ſe ter excæcatum, terque cum mortis agone colluctatum affirmabat. Lingua tamen conſtitit, nullo unquam ſymptomate affecta. Hactenus *Mathiolus*. Hæc vero omnia, *lapide Bezoar* prębito, ſeptima poſt aſſumptum venenum hora, evanuêre.

CAPUT

CAPVT XXXI.

DE NYCTEGRETO, NVbiæ Grano, Nuce Moſchata, Olea & Opio.

NYctegretum inter pauca miratus eſt Democritus, caloris ignei, foliis ſpinæ, nec à terra ſe attollentem. Erui poſt æquinoctium ernum radicitus, ſiccarique ad Lunam triginta ebus, ita lucere noctibus, *Plin. l.*21. *cap.* 11.ait. ocatur & *Chenomychon*, quoniam anſeres à prio ejus conſpectu, expaveſcunt. In Nubia, quæ t Æthyopia ſub Ægypto, granum eſt, quod deratum expellit animantes vita. Decima pars tra horæ quadrantem interficit. *Scalig.exerc.*153. 11. In Baudan Inſula Moluccarum naſcitur *ux Moſchata*, è calice pro teſta tegitur; obducir tota, ubi maturuerit. Sub primo nucamento, on ſtatim teſta qua nucleus continetur, ſed cus coriacea, quam vocant Arabes *Macin*. *Olea*, ſi imo germinatu depaſcatur à capra, adeo ſteriſcit, ut nullo modo prolifica reddatur: at ſi alia causa, nudatas earum radices, à circumſtante rra hybernis algoribus opponere certiſſimum t remedium. *Plin. lib.* 17. *c.* 24. Olea & quercus dissentiunt, ut una prope alteram depacta, evi tempore intereat. Amurca olei calce perſta, ſi parietes & laquearia incruſtentur, non odo contractos & adventitios collachrymant imores; ſed nec blattas vel araneas ferunt. *Mathiol. in Dioſc.* Floret menſe Iulio, floribus albis cematim prodeuntibus, à quibus baccæ priium virides, appropinquante maturitate palleſnt; tandem purpureæ prius factæ ſaturatæ ni-

 greſcunt.

grefcunt. Decerpuntur Novembri & Decembri, sternuntur mox in pavimentis, donec rugosæ fiant; dein molæ supponuntur, torcularibus affusa ferventi aqua premuntur; ita oleum reddunt. Ligni materies ardet viridis perinde ac sicca. *Megaris diu stetit Oleaster in foro, cui viri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente, ætas longa occultaverat. Fuitque arbor illa fatalis excidio urbis præmonita oraculo, cum arbor arma peperisset: quod succisæ accidit ocreis galeisque intus repertis. Plin. lib.* 16. *cap.* 39. Durat olea annis ducentis. *Plin. lib.* 16. *c.* 44. *Opium* succus est ex papavere albo leviter vulnerato collectus, postquam capita protruserit. Lactis aliquot emittuntur guttæ, post paulatim concrescunt. Vis illius soporifera: tamen, & aliquot drachmis innoxie sumitur. Quatuor à Lyside sumptæ (*Mercur. l.* 1. *de venen. c.* 6.) totidem summo calore ab Hispano. Incredibile fere quod *Garzias* refert, decem singulis dieb. quendam comedisse, aptissimè simul de rebus disseruisse. Consuetudinis ex eo vis ingens. Intermissus quippe usus eam ipsâ horâ deliquio afficit, qua ante sumebatur, nec ullum remedium nisi ad consuetudinem redire. *Christoph. a Costa de Opio* Ægyptiis Amfiam, Turcis Maslach dicitur, de quibus antea.

CAPVT XXXII.

DE PALMA, & PAPAVERE.

PAlmas non sine maribus gignere fœminas, sponte edito nemore confirmant, circaq; singulos plures nutare, in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu visuque ipso, & pulvere etiam reliquos maritare. *Plin. l.* 13. *c.*

l. 13. c. 4. Hujus arbore excisa, viduas post sterilescere fœminas. Hinc in Ægypto ita plantantur, ut è maribus in fœminas ventus ferat pulverem; sin longius, fune colligantur. Refert *Pontanus*, palmas duas marem Brundusii satum, fœminam Hydrunti steriles fuisse, quoad adultæ se aspexerint invicem, ac tum longo dissitas tractu, fructum edidisse. *Dalecham. ad lib. cit.* Sic vero de illis Poeta:

Brundusii latis longe viret ardua terris
Arbor, Idumæis usque petita locis.
Altera Hydruntinis in saltis, æmula palma,
Illa virum referens, hæc muliebre decus:
Non uno crevere solo, distantibus agris,
Nulla loci facies, nec socialis amor.
Permansit sine prole diu, sine fructibus arbor
Vtraque, frondosis & sine fruge comis.
At postquam patulos fuderunt brachia ramos
Cœpere, & cœlo liberiore frui.
Frondosique apices, se conspexere, virique
Illa sui vultus, conjugis ille suæ.
Hausere & blandum venis sitientibus ignem,
Optatos fœtus sponte tulere sua.
Ornarunt ramos gemmis. mirabile dictu,
Implevere suos, melle liquente favos.

Cardanus vero narrat in Data Numidiæ urbe palmam fuisse, cujus fructus, nisi masculi florentis ramus, fœminæ misceretur ramis, non pereoquebantur, sed macilenti cum osse prægrandi nascebantur, & nullo etiam auxilio allato delabebantur: quod si vel folium, vel cortex masculus affuisset, ad maturitatem perductos. Vitalem ejus vim, non in radicibus, sed in summo trunci vertice vigere tanquam in corde, ac in ramorum medio, quibus tanquam satellitibus stipatur, retulit *Philo lib. 1. de vita Mosis.* Palmæ genus India profert, è cujus truncis, excisis consulto mense Au-

gusto ramis, destillat liquor vinosus; quem incolæ vasis excipiunt, nisi excoquatur post triduum acescit. *Mathiol. ad lib. 1. c. 126.* Decoctus in mel suavissimum vertitur, quod post modum ex aqua resolvitur, diebus viginti artificiose percolatur. Sic defæcatum perennat. At Palmulæ quas Dioscorides Thebaicas vocat, adeo tractu temporis insolatę siccescunt, ut molitę cogantur in panem. Meminit *Thevetus* palmæ viniferæ in Æthyopiæ promontorio, quæ est palmularum genere pulcherrima, sive proceritatem, sive perpetuam viriditatem spectes. Inciduntur duobus à terra pedibus, quo succus inde eliciatur. Hic vasis terreis pro quotidiano potu excipitur, ut autem diutius conservetur, modicum salis injiciunt: Colore & consistentia, vinum album Campaniæ refert. Refert *Linschottus l. 4. Americæ Novæ c. 26.* In Indiæ Occidentalis loco, qui vocatur ad D. Iohannis de Portu divite nasci palmam, quę singulis mensibus novas frondes nucibus coccis graves ferat. *Pierius* vero *in hieroglyphi.* Symbolum anni esse asserit, quod per ortus Lunę singulos, singulos ramos progeneret, una omnium arborum. *Papaver* diligenti culturâ mitescit. Hinc Tridentina rura erratici folia, prima germinatione olerum modo decoquunt, & loco cibi, cum caseo & butyro, fruuntur. *Doring. c. 5. f. 1. de opio.* Fuit idem Theophrasti seculo, Pliniique tempore. Insubres semine placentulis immisto vescuntur, has ex pastâ foliosâ multiplici involucro conficiunt: nec tamen diuturniore somno vexantur. Transplantatio fortè in causa, quæ tantarum virium, ut Iucæ radix cum succo comesta, occidat in Hispaniola, in continenti sine noxa edatur. *Iohann. Francisc. Vlmus lib. 1. de occult. in re Medica facult. c. 8.*

CAPVT

CAPVT XXXIII.

DE PLATANO, POMIS, & Arbore PATER NOSTER dicta.

P*Latano* tantum honoris olim tributum Romæ, ut diu mero radicibus infuso nutritæ sint. In Insula Creta est una nunquam folia dimittens. *Plin. l.* 12. *c.* 1. *Clara vero in Lycia, itineri apposita, domicilii modo cava octuaginta atque unius pedum specu, numeroso vertice, & se vastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens umbris; ac ne quid desit speluncæ imagini, saxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumices: tam digna miraculo, ut L. Mutianus ter Consul prodendum etiam posteris, putarit, epulatum intra eam se cum duodevicesimo comite. Poma* si hyeme cum uvis asserventur, ita eas suo sapore vitiant, ut statim marcore conficiantur. Fertur mulierem prægnantem, Cydonia poma si esitaverit, parituram infantem & industrium & ingeniosum. Citria vestes à blattis & tineis servant. Quantum contra venena faciant, ex exemplis apud Athenæum cognoscitur. Objectos aspidibus quosdam Citrium vindicavit à morte. Servantur diutius incorrupta, si hordei vel milii obruantur acervis. Valent ad scabiem, si per medium sectas, & tenuissimo sulfuris pulvere aspersa, nec non ferventi calefacta cinere, corpori scabioso affricentur. At poma Sodomitica pulcherrima visu sunt, attacta vero in cinerem abeunt. *Solin. c.* 36. In Hispaniola est arbor *Pater noster* dicta; fructus nucis avellanæ magnitudine. Huic si fervens superfundatur aqua, inque ea lineus vel laneus obversetur pannus, maculis extensis præstat egregie, nimia vi tamen corrodit. *Ovetan. l.* 9. *c.* 1.

L 5 CAPVT

CAPVT XXXIV.

DE PIPERE, PLANTAGI-ne, Pimpinella, Potentilla, Paride & Papyro.

PIper nigrum ac rotundum gignitur, à quibuſdam infirmis viticulis. Hæ ad faſtigium vicinarum arborum altiori complexu ſcandunt. Vvarum labruſcæ modo profertur racematim. Confertius virens, donec ſiccetur; quod dum fuerit, (fit in Octobri) decerpitur & ſub ferventi Sole tegetibus palmeis expanſum torretur, quouſque nigreſcat, & evadat rugoſum. *Mathiol. lib.* 2. *Dioſc. c.* 153. Majoris *Plantaginis* radix ſacculo incluſa, & regioni cordis cum filo adaptata à peſte præſervat. Certiſſimum remedium *Scholtius epiſt.* 268, *ex Monavio* recenſet. *Pimpinella* Chabæ Regis inventum eſt: hac 15000 Vngarorum ſibi poſt prælium relicta vulnerata, ſanavit. *Cluſ. in Nomen. Pannon.* Solutam aqua calida febrim continuam ſanare, compertum eſt. Contra Hydrophobiam tantam vim obtinere, ut quicunque eam aliquot diluculis, vel in acetariis, veluti alio modo poſt demorſum uſurpet, nihil incommodi ſentiat, *Fernelius* reliquit. Potentilla pedũ plantis manuumque volis admota, quarumcunq; febrium remittit calores. *Mathiol. in lib.* 5. *c.* 37. *Paridis* acino ſemen colligitur, cui excellens contra veneficia vis eſt. Obrepſerat quibuſdam morborum diuturnitate ſtultitia, veneficio malo quibuſdã; hi hauſto herbæ ad vigeſimum diem ſemine, drachmæ pondere, priſtinæ ſanitati reſtituti ſunt. *Papyrus* naſcitur in paluſtribus Ægypti, aut quieſcentibus Nili aquis, ubi evagatæ ſtagnant, duo cubita non exceden-

ceden-

cedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumẽ includens. *Plin.* 13. *c.* 11. Ægyptii è biblo examputato papyri vertice navium compages faciebant introrſum, ex eodem & vela & calceos. *Herodot. lib.* 2. Calceis his ſoli utebantur Sacerdotes, ut *Ariſtides* ſcribit. Inferiorem partem cubiti longitudine & vendere & comeſſe ſolebant, eximia quadam ſuavitate cum in furno torrentur. Primus hic Ægyptiis cibus, hinc originis Index faſciculi, papyracei pictura. *Dalechamp. ad lib.* 13. *Plin. c.* 11.

CAPVT XXXV.

DE QVERCV, RHABARbaro, Rapo & Rore Solis.

IN Mauritania *Quercus* oblongam ferunt glandem, ſapore dulciore, & delicatiore, quam Caſtanea. *Scalig. exerc.* 181. *ſ.* 26. Littoris ſinus Pucici tractus ſaxeus eſt, bituminoſis glebis. Adnaſcuntur illis pallidæ arbuſculæ, vix ad pedis altitudinem. Quercus eis & buxi ſpecies, ſed ſine radice. Vidit Scaliger enodem & rectam pedum ſeptuaginta quinque longitudine. Triginta pro illa offerebantur Coronati. *Scalig. exerc.* 166. Paulo ſupra Cauchos ingentes ad littora lacuum duorum fuiſſe memorat *Plinius lib.* 16. *cap.* 1. quę ſuffoſſæ fluctibus aut propulſæ flatibus vaſtas complexu radicum Inſulas ſecum auferebant; atque ita libratæ ſtantes navigabant, ingentium ramorum armamentis. Sæpe territis claſſibus Romanis, cum velut induſtria fluctibus agerentur, in proras ſtantium noctu. In Thurino agro nunquam

folia demittebat una, ante mediam nũquam germinabat æſtatem. *Rhabarbarum* in ſola provenit China, inde per Vſbechen in Turciam, hinc Venetias transfertur. Inſignes ejus vires commemorantur, & hydropici adfertur exemplum; qui cum in ſummo fuiſſet periculo, Rhabarbari fortuito uſu, non tantum à morbo liberatus eſt, ſed etiam ad primum pervenit ſenium. *Adolphus Occo in Scoltii Epiſt.* Inflixerat eidem lethale ſervus vulnus poſt morbum, & quarto vel ſeptimo die moriturum ſperabant Chyrurgi: Convaluit, & quod evaſerit, Rhabarbari uſui poſt Deum adſcripſit. De eo ita paucis quidam. *Camerar. Cent. 8. in 51.*

Calfacit & ſiccat, ſtringit Rhabarbarum & alvum
Solvit, & eſt Pueris, Gravidis, benedicta medela,
Viſceraque o ſtructa hoc aperit, Bilem & Pituitam
Purgat, tum ſtomachi vitiis, emendat & Epar,
Sanguis & ex illo fit clarus, ſputa cruenta,
Siſtit, deiectoſque juvat, ruptiſque medetur,
Et Dyſenteriis confert.

Ex parvo Rhabarbari ſemine, tribus menſibus tam magna gignitur radix, ut quibuſdam in locis centenas pendat libras. *Mathiol. in lib. 2. c. 104.* *Rapa* librarum triginta pondere in Ananienſi agro ſæpius vidit *Mathiolus.* Quæ æſtate ſeruntur, ab erucarum vindicantur injuria, commiſta ſationis tempore ſemini fuligine, aut majoris ſedi ſucco per noctem macerato ſemine. Experientia comprobatum habet *Columella.* Prope Harlemum anno 1585 erutum, humanam manum cum unguibus & diſtinctiſſimis digitorum lineamentis obtinens. Picturam *Leidæ* apud *Cl. Baudarcium* vidimus. *Ros Solis* & Rorella, quæ veluti ſtellæ alicujus jubare ſub Sole fulget, à mirabili natura nominationem adepta eſt. Nam quantumvis diu

Sol

sol fervidus æstate eam illustret; ejus tamen folia semper rore & humiditate madent, eorumque lanugo guttulis aspersa manet; & quod admiratione dignum, quod humidum illud in foliorum acetabulis contentum ubi extremis digitis leviter attingitur, dum adhuc natali suo solo inhęrens, aut confestim inde evulsa & Solis radios experitur, mox velut in exigua filamenta sericea aut candiuscula deducitur, quæ confestim concreta, ita postea semper perdurant. *Camerar. Cent.* 8. *memorabil.* 98.

CAPVT XXXVI.

DE RANVNCVLO, RVTA, Rosmarino, Rhodia & Rosa.

RAnunculus si edatur, contrahit vescentibus nervos, rictuque ora diducit. Ridentium prębent speciem, qui moriuntur. *Pausan.* Meminit ejus *Salustius*; In Sardinia, inquit, quædam herba nascitur, quæ Sardea dicitur, agresti apio similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. *Ruta* venenis resistit. Hinc eâ mustela cum serpente congressura, munitur, & quia salvia sæpe à bufonibus inficitur, remedium ab ipsâ, si adjuncta fuerit. In eam item *Migaldus Horti Medici campo* 6. *area* 3. Vi præsentanea venenis obsistit, nec ullum serpentis genus, quàm se longissimè ejus umbra porrigit, uspiam admittit. Mirabilis magnitudinis Machęrunti. *Ioseph. l.* 7. *de bello Iudaic. c.* 25. A nulla enim ficu celsitudine vincebatur, & vita à Herodis tracta temporibus. Epilepsiæ insigne remedium est, fortuito à rustico inventum. *Camerar. Cent.* 3. *memorab.* 36. Contundebat eam, & lunatici col-

lapſi, rutæ odore plenus, continebat nares. Surgebat iſte. *Roſmarinum* tam copioſum in Gallia ſponte provenit, ut uratur; tam craſſum, ut menſarum ſit materia. Non in Vere tantum, ſed & in Autumno floret. *Mathiol. l.* 3. *c.* 37. De illo in Anglia ſic *Barclajus Icon. Anim. c.* 4. *Roris marini planta apud multas gentes ipſa cura, qua educatur, pretioſa; hic vulgaris, & nonnunquam in ſepes, velut ad hortorum cuſtodiam ſtipata. Rhodia* radicum vivaciſſima eſt. Nam è terra effoſſa, niſi ſicciſſimis reponatur locis, poſt multos menſes rurſus plantata, repullulaſcit. In altiſſimis rupibus naſcitur, ubi vix tantum terræ habet, ut illi inhærere poſſit. *Mathiol. l.* 4. *cap.* 41. *Roſa* Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox eſt, ſemper apud Romanos in honore. Nam & folia ferculis epularum inſpergere mos erat, & citrias menſas illarum oblinire ſucco, ut ob amarorem intactæ à carie eſſent. Theophraſtus centifoliam circa Philippos exire refert: & in hortis Midæ ſexagenum foliorum ſua ſpontè roſæ naſcebantur, fragrantiori odore, quàm cæteræ in quibus Silenus fuit exceptus. *Herodot. l.* 8. Heliogabalus in recumbentes convivas per laquearia, veluti per impluvium roſas effundi jubebat. *Dalechamp. in lib.* 21. *cap.* 4. Admirandum illud eſt quod de rediviva narratur. Scilicet magni nominis apud Cracovienſes Medicus erat, qui adeo eleganter apparabat cinerem, ex omnibus plantæ partibus, ut omnes earum ſcite conſervaret ſpiritus. Cinis, admota vaſculo candela, aliquanto incaleſcens, apertæ roſæ emittebat ſpeciem, quam ſenſim creſcere, vegetari, ac formam penitus caulis, foliorum, ac geminæ denique floridæ roſę umbram exprimere, tandem explicatiſſimam Roſam producere, intueri licebat, redibat in pulverem igne remoto. *Roſenberg. Rhodolog. c. ult.*

ult. Idem fere in Vrtica accidiſſe, hiſtoria apud *Quercetanum de peſte* teſtatur. *Cum enim quidam remedium contra calculum, inſtituere vellet: Sub finem Autumni non paucas è terra urticas integras radicitus vulſit, ex evulſis lixivium cum aqua calida, vulgari modo compoſuit, compoſitumque philtrando, atque tranſcolando purificavit, ut ex illis tandem ſalem, ſecundum Artis præcepta ſuamque pariter intentionem educeret, accommodatum. At vero cum in vaſculo quodam terreo, prædictum lixivium, tota nocte, ut frigeſieret, expoſuiſſet, quo, die ſubſequente, exhalationem ad ſalem extrahendum moliretur, caſu quodam contigit, hac ipſa nocte, aërem ita infrigidatum fuiſſe, ut totum lixivium gelu nimio concretum fuerit. Cum igitur ſummo mane, vas illud è feneſtra amovere vellet, præter ſuam vidit opinionem, aquam lixivii congelatam, ſubindeque mille Vrticarum figuras, in illa, cum radicibus, foliis & truncis adeo perſecte deſcriptas & adumbratas; ut qui melius illas ad unguem expreſſiſſet, figuraſſetque vix pictor ullus reperiretur.*

CAPVT XXXVII.

DE SCORZONERA, Scilla, Salvia & Scordio.

SCorzonera haud vetus planta eſt: primus eam *Mathiolus lib. 2. cap.* 137. deſcripſit. Inventa in Catalaunia à ſervo Aphro. Contra viperarum morſum præſentaneum eſſe remedium, idem, qui invenit, oſtendit; ſuccum haurire neceſſum eſt illi, qui effugere conatur. Ex *Scilla* conficitur acetum, cujus admirabilis facultas. Si quis quotidie parum ebiberit, inquit *Mathiolus*, illi faucium oriſque partes nunquam male valebunt: os ventriculi bene valebit: facile ſpiritum ducet, oculi acutiſſi-

tissime cernent, flatus nullus in ventre excitabitur, & bene spirans beneque coloratus deget; hoc aceto qui utitur, cibum belle conficiet, etiamsi licentiosius edat; nihil supervacui in corpore residebit, non flatus, non bilis, non cruditas, non stercus, non urina alvis lubrica, omnino non erit. *Mathiol. in lib. 2. cap.* 168. Radicem ferreo cultello incidere nefas, eburneo non obest. De *Salvia* tradunt, suffitam mensium cohibere fluxum; à prægnante comestam, conce tum continere, reddereque vitalem. *Mathiol. in lib.* 3. *cap* 34. Hinc ei sacrum apud Agrippam nomen. Si succi ejus heminam cum modico sale quarto à secubitu die potaverit, hinc viro misceatur, concepturam judicant. Certe fertur in Copto Ægypti post sævam pestem mulieres bibisse, & multos productos foetus. In multis Asiæ locis sunt pomiferæ; apud Calabros Cosentiæ in horto quodam gallam subcineritii coloris produxisse, testis oculatus est *Scaliger exerc.* 168. *Scordii* contactu cadavera conservantur. *Galen. lib.* 1. *Antidot.* Cum enim in bello interemptorum revolverentur, minus putruisse inventa sunt supra Scordium Creticum collapsa; ea præsertim parte, qua tetigere. Certe in vino coctum contra serpentum ictus bibitur. *Const. de feb. pest. cap.* 18.

CAPUT XXXVIII.

DE SOLANO.

SOlani plures sunt species; inter has Halicacabum, vesicaria, somniferum, Majus & Tuberosum, aliquid miri inhabere videntur. *Mathiol. in lib.* 4. *cap.* 69. *Halicacabum* adeo aspidibus inimicum, ut admota radice ejus propius, alto

enecen-

necentur ſopore. Veſicarum foliis conſtat oblongis, floribus candidis, è quibus veſicæ prodeunt virides, ſubrotundæ, ſenis ſecundum longitudinem diviſuris, ſemine intus pullo, orobi magnitudine. In ejus latere humani veluti cordis effigies, albo obſignata colore. Sic formavit Natura, ut ejus affectibus ſalutare obſervaremus. *Somniferum* in ſoporem conjicit guſtatum; Teſtatere id ſuo exemplo Dani. Cum enim Sueno Norvegorum Rex Duncanum Regem Scotiæ in oppido Bertha obſideret, evocato hic Maccabæo conſobrino clanculum de deditione agere cœpit, commeatu promiſſo; *Hector Boët. l. 12. Scot. hiſt.* Receperunt conditionem Dani, & una commeatum; quem cum deguſtaſſent, tam alto oppreſſi ſunt ſopore (Solano enim vinum & cerevifia infecta erant) ut à Maccabæo opprimerentur. Deinde dona hoſtium ſuſpecta habentes, ſobrii fuere; qui etiam Regem Suenonem veluti exanimem piſcaria ſcapha ad Thai detulere oſtia; inde domum. Solani majoris radix ſicca, ſi in vino ſemidrachmæ pondere ſeptem maceretur diebus, ita illud inficit, ut, ſi quis percolatum biberit, nullo modo edere queat; Ceſſat affectus, acetum ſi propinaveris. Copioſius ſumptum ſtrangulat. Secretum primus Franciſcus Calceolarius Veronenſis & invenit, & propalavit. *Mathiol. in lib. 4. cap. cit.* Succus ex acinis hujus expreſſus, & ad ſyrupi conſiſtentiam cum ſaccaro decoctus, ita efficax eſt, ut vel ligulæ, vel cochlearis parvi menſura ſomnum inferat, fluxiones ſiſtat, & dyſenteriam curet. *Doring. de Opio.* Similis dementationis hiſtoriam vide apud *Scalig. Exerc.* 154. Tuberoſi tuberoſa eſt radix, pugni aliquando magnitudine, palmum aliquando longa. Ad caulis exortum, radices fibroſę plures prodeunt, quæ per

terram

terram ſparguntur, his primo vere alii exurgunt caules, aliæque tuberoſæ adnaſcuntur radices. Tot vero ſe tuberibus propagat, ut ad unam plantam hyberno tempore erutam ultra quadraginta tubera notarit *Bauhinus ad loc. cit. Dioſcor.*

CAPVT XXXIX.

DE SINAPI, SATYRIO & Saxifragia majore.

SInapi Saccaro obductum, vel cum melle pro bellariis appoſitum, experimentum tutum in defectu ingenii ab humiditate ſtatuitur. *Horſt. l. 2. de ſanitat. tuend. cap.* 1. Hoc condimento laxatus gurgulio cito contrahitur. Pythagoras proin in honore habuit, quod præter valetudinis conſervationem, in altum quoque feratur, & in arcam illam divinæ rationis ac mentis ſtationem potenter conſcendat. Hujus intinctum ex muſto confectum, inquit *Panſa theor. ſpu. de pror. vit. c.* 51. Cunctis literatis pręſertim hyemis tempore commendo. Cum totum corpus calefaciat, venulas Meſaraïcas aperiat, & deductionem Chyli in epar promoveat. Nihil enim capiti ſalubrius, quam ventrem laxum ſibique propitium habere. *Satyrion* herba ad rem veneream mirifice pollet, attacta tantum. Septuageno compreſſu definivit in Indo, qui attulerat; duodecimo in aliis, *Theophraſtus.* Huic ſimilis eſt Cynoſorchis, cujus radix major flatuoſa turgens materia, Venerem excitat; minor reprimit. *Saxifragia* major in monte Baldo naſcitur, ex vivo & duriſſimo prodiens lapide, & antiquis urbium mœniis. *Mathiol. ad l.* 4. *cap.* 15. Radix in petris adeo pertinaciter concluditur, ut nonniſi mucronatis ferramentis evellatur. Vim habet

habet expellendi calculos. Certe illius potu innumeri ex uno tantum ejecti sunt, fabæ quidam magnitudine.

CAPVT XL.

DE TEREBINTHO ET THVRE.

Terebinthorum alia mascula, alia fœmella. *Theophrast.l.3.c.25.* Illa sterilis est: fœminarum alia fructum protinus rufum promit, lentis magnitudine qui concoqui nequit; alia viridem editum, rufum post modum tingit, & cum uva marescentem nigrum novissime facit, fabæ magnitudine. In Memphi Terebinthum arborem, à constitutione mundi satam ad sua usque tempora superfuisse scribit *Egesippus l.4.c.3. de excidio Hierosol.* *Thus* gignitur in Arabia privato quodam loco, in medio fere regionis post Aramitas pago Sabæorum. Minæi primi invenêre, & jus in illud trecentarum tantum familiarum esse perhibetur, per successionem commune. A propinquis populis sacræ dicuntur. Nam cum vulnerant arborem quo liquor defluat, aut cum metunt, nec fœminarum, nec funerum polluuntur congressu. Meti solebat inciso arboris cortice, canis ortu, quod tunc esset humoribus maxime prægnãs; qui ex arbore destillat, palmea excipiebatur tegete. *Scalig.exerc.149.* Tam vili venire ibi scribit, ut eo naves pro pice liquefacto, inducantur. Ceterũ fit ex thure medicamẽtum, quo nil ad lippitudinem & ruborem oculorum præstantius. Vna enim tantum nocte juvare affectos dicitur. *Mathiol.ad l.1.c.73.Diosc.* Accenditur Thuris grumus, acuto stylo affixus, cerea candela, mox in aquæ rosaceæ un-

ciis quatuor restinguitur, repetuntur incensiones, extinctionesque trigesies, & deinde percolata aqua linteolo mundo oculorum angulis cum penna vesperi illinitur, dum cubitum affecti sese recipiunt. Si rubor lachrymæque cum vehementi dolore accrescunt, lac muliebre restinguit, si tantum addideris.

CAPUT XLI.

DE TRITICO ET THYMO.

TRitico nihil est fertilius. Nam è medio, aptum si sit solum; quale in Bizacio Africæ campo, centeni quinquageni modii redduntur. Misit ex eo loco, inquit *Plinius l.* 18. *c.* 7. Divo Augusto procurator ejus ex uno grano (vix credibile) quadringenta paucis minus, germina. Misit & Neroni similiter trecentas & quadraginta stipulas ex uno grano; cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt. In agro Senensi maritimis locis planta una visa est 24 spicas ferre, & unum modium centum interdum adferre compertum. *Mathiol. in lib.* 1. *Diosc. cap.* 78. In Asia ultra Bactra quodam in loco adeo grande tradi scribit *Theophrastus*, ut nucleis olivæ sua æquiparent magnitudine grana singula. *Theoph. l.* 8. *cap.* 4. In Pissoris autem adeo firmum nasci addit, ut disrumpatur, qui plus comederit. Indicum calamum edit arundinaceum, alba farctum medulla, saccariferarum arundinum modo, in cujus summitate paniculas fundit divulsas & vacuas. Fructus in quo grana vaginis foliaceis concluduntur, in ipso caule è lateribus prodeunt. Spica piceæ arboris exæquat conum, nuda circa

am grana piſi magnitudine, alba intus, in octo
el decem rectis lineis digeſta verſus. E vaginarum
aſtigio coma dependet, eo quo grana habentur,
olore Malitz Indi vocant: biduo antequam ſe-
itur in aqua maceratur; nec concreditur, priuſ-
quam p uviis maduerit. Quarto demetitur men-
e: at quod in Eubæa naſcitur genus, quadragin-
a perfici diebus *Theophraſtus l. cit.* retulit. *Thy-
mum* circa æſtivum ſolſtitium incipit. Mel inde
pibus & apiariis augurium. *Theophraſt. l. 6. c. 2.*
Haud probe ſuccedit mellatio, ſi aliter deflorue-
rit; perit flos, ſi imber deciderit. Manat ex eo
oleum aurei coloris, dum per calentis aquæ bal-
neum herba deſtillatur recens. Citrium malum
ſapit. *Mathiolus in lib. 3. Dioſc. cap. 37.*

CAPVT XLII.

DE TABACO.

T*Abacum* alias Nicotiana, ab Inventore, Her-
ba ſancta; Reginę, ſanctæ crucis, & Petum
vocatur. Nota optime iis, quibus Indicæ
merces notæ, & qui Britannorum, Belgarum,
Gallorum & aliorum excepere ſuffitus. Seritur
cum Luna creſcit, ſecatur cum minuitur. Eſt &
latifolium maſculus dictum & anguſtifolium,
longiore pediculo, fœmina. Minutiſſimum ejus
ſemen ſponte decidens, ſæviſſima etiam hyeme,
illæſum latitat, & ſequenti æſtate, in multis horti
locis, ad quæ vi ventorum fuit del tum, ſua emi-
cat ſponte. *Camerar. in horto. Neander in Tabacolog.*
ex maſculi ſemine fœminam gigni ait, ſi illud in
terram, in qua petum antea crevit, deciderit: id-
que tanta luxurie, ut quotannis ſponte renaſca-
tur. Ac frigoris eſſe impatiens; ſed ſi bene ſerve-
tur

tur, Citriorum more toto anno vivere, & in quartum, illæsum conservari. *Monard. de simpl. medicam.* scribit. Vires quod attinet, sitiferum esse, acrimoniam sapere, mentem turbare, καρηβαρείαν inducere scribit *Neander*; Qui avidius hauriunt, exanimes concidere, & per diei spacium velut stupefactis jacere sensibus dicuntur. *Benzon. l. 1. c. 26. hist. novi orb.* Hinc serenissimi Iacobi Britannici, illustris memoriæ, *Misocapnos.* Enervari enim subditorum existimabat corpora. At magna illius apud clarissimos viros encomia. Venenis resistere Hispani testantur. Vulnerati illi Cannibalum telis succo curarunt vulnera, tritis appositis foliis. *Monardus loc. cit.* Rex Catholicus inflictum cani venenatum, ut experiretur, vulnus, eodem ad cicatricem perduxit. Dolorem dentium & sedare penitus, & tollere scripsit *Heurnius. Cum ego ipse* (verba ejus sunt) *ante annum vehementer ex dente laborarem, hanc decoxi ex aqua, adiectis Chamameli floribus, tepidi huius decocti cochlear ore tenebam, exspuebam, ac idem agebam, horis duabus; dolor mitescebat: postridie cum ex more meo hortulum in suburbiis accessissem, inclinatoque capite quid graminis evellerem, liquor croci flavedinem referens, copiose à naribus meis effluxit, Nicotianæ odorem referens, ac omnis dentium dolor evanuit. Mihi toto vitæ curriculo, nec sanguis, nec quid præter serosam pituitam, è naribus fluxit unquam; at nihil ego vidi hoc effluxo liquore flavedine altiore tinctum.* Visum restituere testis est *VViburgius ad Schnitz. epist.* 209. Pupilla cuidam puellæ ita obscurata erat, ut non appareret. Hic, succo Nicotianæ majoris cum Butyro Majali ad consistentiam unguenti cocto, & oculo, exterius clausis oculis, illito, ut non appareret, nisi adstantibus, effecit. Ex succo cum conchis contusis pilulas facere barbaros, his famem ad triduum lenire, *Clusius* testatur. Nec mirum: Cum enim

nim pituitam reſolvat; hæc delapſa in orificium ventriculi, appetitum obtundit. Cæterum vires ejus deſcribit *Caſtor Durantes* in Epigrammate, quod appono:

Nomine quæ ſancta crucis herba vocatur, ocellis
Subvenit & ſanat plagas, & vulnera jungit.
Diſcutit & ſtrumas, cancrum, cancroſaque ſanat
Vlcera, & ambuſtis prodeſt, ſcabiemque repellit.
Diſcutit & morbum, cui ceſſit ab impete nomen.
Calfacit, & ſiccat, ſtringit, mundatque reſolvitque
Et dentum & ventris mulcet capitiſque dolores.
Subvenit antiquæ tuſſi, ſtomachoque rigenti
Renibus & ſpleni confert, uteroque venena
Dira ſagittarum domat, ictibus omnibus atris
Hæc eadem prodeſt, gingivis proficit, atque
Conciliat ſomnum, nuda oſſaque carne reveſtit.
Thoracis vitiis prodeſt, pulmonis itemque:
Quæ duo ſic præſtat, non ulla potentior herba.

CAPVT XLIII.

DE TRIFOLIO, TEVCRIO, THELYPHONO, Taxo, Thapſia & Thauzargent.

TRifolium futuræ tempeſtatis eſt prænuncia. Adveniente enim arrigitur contra. Obſervatum copioſos herbæ flores, crebras anni pluvias, & aquarum portendere inundationes: paucos ſiccitatem. *Fuchs. in herb.* Panis cuculi dicitur, vel quod eo veſcatur, vel quod ad cantum erumpat. Odoratum ſepties in die fragrantiam acquirit, amittit ſepties. Decerptum retinet perpetuo; tantumque inſtante tempeſtate promit, ut totas compleat ædes. *Teucrion* alias Hermion, nec floret, nec ſemen gignit. Medetur lienibus, conſtatque

ſtatque ſic inventam. *Plin. l. 25. c. 5.* Cum exta ſu per eam projecta eſſent, fertur adhæſiſſe Lieni eumque exinaniſſe. Narrant, ſues, qui radicem ejus comederint, ſine ſplene inveniri. *Thelyphonum* radicem Scorpioni ſimilem habet; eoſdem admotum, occidit; reviviſcere, candido ſi linantur elleboro, traditur; haud credendum. *Theophraſt. lib. 9. c. 19.* *Taxus* baccas fert rubentes, vinoſas; quas qui comederint, in febres incidunt & dyſenteriam: Iumenta etiam mori, ſi folia comederint, evadere ruminantia, traditum à *Theophraſt. lib. 3. c. 10.* à *Plinio lib. 16. c. 10.* refutatum. In Arcadia enim tam præſentis eſt veneni, ut qui ſub ea obdormiverint, intereant. *Ovetan. ſum. c. 78.* In India os, oculoſque dormientium reddit tumidos. *Thapſia* in terra naſcitur Attica, in qua pecudes Incolæ eam non tangunt, depaſcunt peregrinę; paſtum aut alvi ſolutio excipit, aut mors. *Theophraſt. l. 9. c. 22.* Accepit Claritatem à Nerone. *Hic enim nocturnis graſſationibus converberatam faciem, illinens ſibi cum Thapſia, thure & cera, ſequenti die contra famam, cutem ſinceram circumferebat.* Mirum enim in modum ſugillata dolet. *Plin. l. 13. cap. 22.* *Thauzargent* radix eſt in Occidentali Mauritania, tam boni odoris, ut appenſa laquearibus haud magna quantitas, magni ſuffimenti vicem ſuppleat. *Scalig. exerc. 142. ſ. 6.*

CAPVT XLIV.

DE VITE.

VItium ingens interdum magnitudo eſt. In *Campania* enim *quæ populis junguntur, per ramos earum procacibus brachii geniculato curſu ſcandentes, cacumina æquant, ut vindemiator autoratus*

rogum

gum aut tumulum excipiat. *Plin.l.4.cap.* 1. Non facile corrumpi addit *Plinius*. Iovis enim simulachrum in Populonia urbe in multis incorruptum ævis visum est; & tectum Ephesiæ Dianæ scalis scandebatur ex vite una Cypria. Ter quotannis fructum edunt nonnullæ. Vidit Dalechampius, multis in locis, in horto *Guilel. Caulii*, Lugduni præcipue. Insanæ dicuntur. *Dalechamp. ad cap.27.* l. 16. *Plinii.* Sub finem veris, minutos & stellatos proferunt flosculos, ramentis orbiculatis obsitos, colore subspiceo. His in asterisci formã deciduis, confestim racemorum exhibetur specimen. *Lemnius in herb.biblic.c.2.* Odor illarum venenatas abigit bestias; Aqua vitium dum amputatur, sanat scabiem. Vitrea à quibusdam excipitur lenticula, post integro anno insolatur, loco subdiali & impluvio. Melligo tandem concrescit, quæ balsamo viribus æqualis. Purgat enim, carne implet, glutinat, papularum delet vestigia. E tenellis vitis foliis mense destillata Majo gravidis malaxizantibus commendatur. Nullo tanguntur incommodo, quamvis caruerint. *Sennert. l. 4. p. 2. c. 2.* Ex uvis vinum torcularibus exprimitur quo in potu utimur. Mira ejus sunt varia, quæ ipsorum vinorum variat diversitas. *Lemn.l.de occult. l. 1.c. 16.* Ex Pictaviensis potu morosi incolæ & calcitrosi efficiuntur (mordaces enim infert cerebro fumos) blandiores Rhenani. In Goritiensi Comitatu lautatissimum est, proximum Pucinum & Vipacum. *Mathiolus* cum diu ventriculo laboraret, robur hujus adeptus est usu. Livia Augusta octoginta duos vitę annos, Pucino retulit acceptos. *Plin. l. 14. c.* 6. Rustici Iapidiæ incolæ quia Pucino cognatis utuntur, raro ægrotant. Nunquam senescere optimum scripsit *Galenus de Theriaca*: ducentis aliqua durare annis reliquit *Plinius*. Corruptum facessit

in acetum, naturali soluto calore. Hoc insignis est naturę. Nam tempestatem & navigantium sedat excidium, vitiosum dissipat aërem, humores putrescere prohibet. *Plin. l.* 2. *c.* 48. Margaritas & uniones eo in pulverem verti, Cleopatræ exemplo Antonio una cœna se solam centies sestertium absumpturam objecit; & unum Vnionem, cui parem Oriens non vidit, aure detractum, oxybapho aceti immersit, liquefactum absorpsit. *Plin. lib.* 9 *c.* 35. Componitur etiam ex eo Aqua vitæ; quæ alias Elixir, Aqua auri, Cœlum Philosophorum, quinta essentia, anima vini, Aqua divina, & clavis Philosophorum dicitur. *Canonher. de Admirand. vini l.* 1. *c.* 5. Miranda de ea scribunt Medici, imperitis impossibilia. Tenuis est & in auras tam celeriter in optima parte, ut mireris evanescit. Calor enim intus servatus, aëris motu coadjuvante subtilem substantiam in vaporem resolvit. *Cardan. de æthere.* Quę illi immerguntur, viginti quatuor horarum spacio suis exuuntur viribus. *Heurn. l.* 1. *prax. medic.* Antidotū est ad omnia *Mathiolo in Diosc. l.* 6. & non solum hausta, sed in faciem ex alterius projecta ore, epilepticos, mulieres hystericas revocat, loquelamque amissam restituit. Certe Antonius della Scarparia, octuagesimum dum duceret annum, dictitabat. *O aqua vitæ! per te jam mihi vita annis viginti duobus prorogata fuit. Savanorola de arte conficiendi aquam vitæ simplicem & compositam.* Delectabatur quoque ea Franciscus primus Dux Mantuæ. Frigidi enim cum esset stomachi, ventositate vexabatur. Vox ejus: *Cum multiplicis ordinis medicamenta tentasset, in talium remedia, nullū tam salutiferum ut aquam vitæ invenisse. Canonher. loc. cit.* Modum vini probandi inusitatum recenset *Quercetan. in Diætetica* his verbis: *Omnia Vasconiæ vina, quæ mari in varias provincias avehenda, Burdegalam*

lam comportantur: illuc convecta in cellas publicas immensæ longitudinis ac latitudinis, ut forum vinarium vere dici poſſint, in hunc finem conſtructas, & ab urbe pauliſper ſubductas, reponuntur; atque ita compreſſis ordinibus ſeriatim componuntur, ut inter ordines deſit ſpatium ad perforandum dolium, è quo vinum hauriatur. Quo fit, ut mercatores vina empturientes, & in hac re verſatiſſimi, non ex guſtu vini notent, quæ probant, vini dolia; ſed ſuper ſingulorum ordines vaſorum gradientes, in ſingulis vaſis greſſum prementes, facile dignoſcant, quæ ſpirituoſiora ſunt & leviora, ſigillis ſuis adnotent. Levius enim ac agilius ſuper meliora incedunt vina, quam ſuper craſſiora ac terreſtriora, quæ graviorẽ & tardiorẽ greſſum reddunt. Prodigia ejus apud *Plinium lib.* 14. *cap.* 18. In Arcadia ſterilitatem fœminis importat, rabiem viris. *Theophraſt. lib.* 6. *c.* 19. In Achaja partum abigit; uvas ſi canes guſtaverint, catuli eliduntur. *Victor. lib.* 7. *c.* 23. Træzenium qui bibunt negantur generare. Apud Thaſias uno genere ſomnus conciliatur, fugatur altero. Vva horum dulcis eſt in Ægypto, & ſolvit alvum; firmat ſolutam in Lycia.

CAPVT XLV.

DE XAQVA & ZVCCARO.

XAQVA arbor eſt Hiſpaniolæ. Fructus ei papaveris ſpecie, inde pellucida aqua albicans manat, qua quicquid aſpergitur, nigreſcit, adeo ut nulla lotione mundetur. Die vigeſima ſponte de cute decidit. *Ovetan. ſumm. c.* 77. *Zuccari* duæ ſpecies; Altera à Cannis, altera ex herba. Eſt & aliud ex arbore Indica, quæ vocatur Hæoſcer. *Scalig. exerc.* 164. Sed hoc vix ſaccarum, ſed lactis tenuior pars, calore concreta: quæ ex oculis ſedibuſq; foliorũ exiens gummi condenſatur modo.

Fructum ajunt ſimillimum teſticulis Camelorum. Ex arboris quacunque parte inciſa, ſtillat lac tam fervidum, ut pro Pſilothro præſtantiſſimo habeatur. Indigenæ depilant eo coria. Veri ſunt duæ ſpecies. Vna ex Cannis duobus habetur modis. Nam vel exprimitur, ac decoquitur ad candorem & ſpiſſitudinem; vel ſponte prodit ex arundine, lachrymarum inſtar. Id ita collectum cum ſuis arundinibus olim mittebat, inter cæteras merces India. Illud certe quod Candi nominatur arundinibus circumfertur. Natura fieri legitur in Hiſtoriis. Etenim ad Dathecalam Indiæ venit in mercatibus. In Inſula S. Thomæ ſingulis menſibus arundines ferunt, quinto menſe maturæ ſunt; tum ſecantur, tempeſtive moluntur, premuntur ad ſuccum. Quod reliquum eſt, datur alitibus, porcis. Hoc mirandum in modum pingues fiunt. Id adeo, ut tam delicata caro comparetur; quæ & nulli ſit inferior Gallinaceæ, & ægrotis detur in cibum. Altera Succari ſpecies ex herba miro reſudat modo. Tigala ei nomen eſt apud Arabas & Ægyptios. Erodi ajunt herbam à vermiculo quodam. Vnde Zuccarum exturgeſcit, concreſcitque in minutas grandines. Extinguit ſitim, pectori accommodum, tuſſim tollit.

CAPVT XLVI.

DE MIRACVLIS ALIIS QVIBVSDAM ARBORVM.

DIves natura eſt, tam variæ illi opes, ut humanum non tantum delectet ingenium, ſed & fatiget ſedulitatem. Certe præter illa, quę adduximus, inſignia quædam adhuc inveniuntur θαύματα. In Inſula Tylos *lanigeræ arbores* ſunt;

unt;ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas
quæ maturitate ruptæ,ostendunt lanuginis pilas,
ex quibus vestes pretioso linteo faciunt. *Plin.l.*12.
c.10. In Iava Majore ajunt raram esse arborem,
cujus medulla ferrea sit;exilis illa quidem, cæterum
porrecta ab imo ad summum plantæ fastigium.
Ex eo fructum quem gerit, ferro impenetrabilem
μηδεσιδηρον appellauit *Scaliger.Exerc.*181.
sect. 27. In Insula Cimbubon est alia, cujus frondes
in terram lapsæ reptione quadam seipsas &
movent & promovent. Frondibus facies, quę Mori.
Vtrinque habent quasi pedes pusillos binos.
Compressæ nullum edunt sanguinem. Tactę abeunt
aut refugiunt. Ex iis una dies octo servata
in scutella vixit; movitque sese quoties tangeretur.
Scalig.exerc. 112. In Malavar planta est; cui si
quis manum admoveat,illico contrahitur; nitorem
recuperat,si eandē retraxeris. *Garzias ab horto.*
Illa quā *Mimosæ hortensis* nomine à Costa descripsit,
manu admota senescit,revirescit remota. Eodem
autore arbor quædam nocte pulcherrimis &
suavissimis onusta floribus, simul atque à Solis
illustratur radiis,tota marcescit; quamvis tenuitati
spirituū hoc quicquid est,possit asscribi. Esse
autem cujus contraria ratio est *Linschot.* testatur.
In Virginia herba est, in cujus foliis præstans sericum
nascitur,membranæ tenui splendenti,quę
inde detrahitur,simile. Alta est duos pedes & dimidium;
foliorum longitudo duorum pedum est,
latitudo dimidii. In Anglia specimen hujus texturæ
confectum est: Nam ex ista planta tela integra
è stamine serico parata pro bona & legitima
est habita. *Arioth. in Virginia.* In America est flos
Granadillæ,in quo ostendunt instrumenta passionis
Dominicæ,clavos,scuticam, columnam,coronam,
vulnera. *Meier. in Annat. Scoticis.* Id imagi-

nationi videtur asscribere *Libav. lib. 4. de orig. rer*
Et est, addit alicubi, *apud amicum nostrum ossiculum Cerasii, in quo centum viginti septem facies ostenduntur*.
In Insulis Aquilonaribus sub Polo sitis sunt Cautes Magneticæ, Fagi si illis adhęreant in Magnetes vertuntur. *Olaus l. 2. c. 1.* Est & quædam arbor Indica in Musicano altissima; cujus rami excrescunt supra 12 cubitos, reliquum non tantum flectitur sponte deorsum usque in ipsum solum; sed & terræ sponte infigitur, radicesque mittit, quæ novam efficiunt arborem. Hujus reflexionē imitantur rami & novam propaginem, tam in diducta serie, ut porticus fiat, sub qua quadringentis locus esse possit. Non procul à Malacca est alia, cujus cum multæ sint radices, in varias dispertiuntur partes & vires. Quæ enim ad Orientem spectant, Antidotum præbent adversus venenum; quæ ad occasum ipsissimum sunt. *Sinar. res. pag. 4. c. 17.* Radix quædam ignea dissecta, si è diametro candelæ ardenti exponatur, vacillare primo eam facit, post extinguit, idque repetitis exploratum vicibus. *Biker. in proph. sect. 2.* *Abies* admirationis præcipuæ visa est in navi, quę ex Ægypto Caii Principis jussu, obeliscum in Vaticano circo statutum, quatuorque truncos lapidis ejusdem ad sustinendum eum adduxit. Arboris ejus crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. *Plin. l. 16. cap. 40.* *Aproxeos herbæ radix* è longinquo ignem concipit. *Plin. l. 24. cap. 17.* Ex arboribus in India cedro vel cupresso proceritate paribus, cum foliis latioribus, palmæ, quibus nomen *Carpion*, oleum destillat, quod lana arboribus impressa excipitur, & ad quinque stadia odorem jaculatur; Apud eundē legitur narratio de ligno *Parebo*, in regiis tantum hortis nascente, quod fit oleę magnitudine absque flore & fructu, dun-

taxat

taxat sub terra crassis radicibus instar brachii; cujus dodrans trahat aurum, æs, argentum, lapides, & alia quæque præter Electrum seu succinum: quantitate vero cubitali posse trahi agnos & aves. Eodem aquam concrescere injecto obuli pondere: & vinum similiter, quod ut cera postea manibus teneatur vel tractetur, quamvis postridie solvatur. *Libavio l. 2. debitum. c. 6.* putidum hoc mendacium videtur, ni dextre explicetur. Et certe, Physico non defuerit dextra interpretatio: quam apud eundem vide *loc. cit.*

CAPVT XLVII.

DE PRODIGIIS ARBORVM.

INveniuntur quædam sine foliis natæ, vitem & malam punicam stirpe fructum tulisse, non palmite, aut ramis, vitem uvas sine foliis, oleas quoque amisisse folia baccis hærentibus, est apud *Plin. l. 17. cap. 25.* Olivam in totum ambustam revixisse diximus, & in Bæotia derosæ à locustis ficus, regerminavere. Pausaniæ in Arcadicis ex una & eadem radice ilex & olea enata sunt. *Dalechamp. ad loc. cit.* Eadem in Corinthiacis Clava Herculis ex oleastro actis radicibus regerminavit. Laodiceæ Xerxis adventu platanus in oleam abiit. Subsedit in Cumano arbor, gravi ostento paulo ante Pompeii bella civilia, paucis ramis eminentibus. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem Mithridatis, qui eam centum millibus & equitatu multo oppugnavit. *Strabo l. 12.* Palma viridis Trallibus in æde Victoriæ sub Cęsaris statua inter coagmēta lapidum, justę magnitudinis enata. *Valer. l. 1. c. 6.* Nec non & Romæ

in Capitolio in capite (ſummum tecti faſtigium quidam explicant) bis bello Perſei enata palma, victoriam & triumphos portendit, hac tempeſtatibus proſtrata, eadem loco ficus enata eſt; M. Meſſalæ C. Caſſy Cenſorum luſtro. A. P. Sulpicio proconſule literæ ex Macedonia allatæ nunciarunt in puppi longæ navis enatam laurum.

Præterito denique in Sileſia anno, arbuſcula quædam in pinnis murorum templi in palmam mutata eſt. Mutata pòſt & religio; Haud ſine vindice; ſpecies transmutata ſpem facit.

THAV-

THAVMATOGRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS SEXTA:

In qua

AVIVM

Admiranda.

Seneca Natur. quæst. l. 2. cap. 32.

Et illa quæ aut immota sunt, aut propter velocitatem universo mundo parem, immotis similia non extra jus dominiumque nostri sunt.

SYLLABUS

Capitum

CLASSIS SEXTÆ.

Cap.

IHS

ADMIRANDA AVIUM.

CAPUT I.

DE AQUILA.

AQuila primo reponitur loco:non quasi inter primas sibi locum venditet mensas(abhorret enim ab omnibus) sed quod Rex avium supremum sibi vendicet fastigium. Est autem ex genere rapacium. Pes ei dexter sinistro major est, cerebrum adeo calidum, ut in pulverem redactū, etiam cum cicutæ permistum succo, maniam inducat propinatum. Non bibit, quia prædarum sanguis videtur sufficere; in ultimo tamen senio, ubi rostrum præ siccitate incurvatum, potu vitam sustentat. *Ælian.* Visæ sunt cubitalis magnitudinis: Visus & pullus,cujus alæ expansę septem ulnarum æquarunt mensuram. Vngues viri corpulenti digitis,·cruraLeoninis majora.Id inter Dresdam & Misenam factum testatur *Gesnerus*. Cum incubare debet, aëtidem lapidem adjungit, qui, quoniam incalescunt tantopere ac si bulliant, fervorem temperare dicitur. Exclusos pullos unguibus arreptos ad solem obvertit, pro legitimis agnitos humeris portat, firmiores in sublime delatos demittit, demissos volatu antevertit & suscipit, grandiores nido & regione exturbat. Fæmina tam salax est, ut decies ter in die compressa, postquam surrexerit, si mas revocet, denuo accurrat. Visus tam exacti ut supra maria extra humanum elata contuitum, pisciculos minimos natare conspiciat. Quantum ad odorem, cadavera quindecem dissita milliaribus eò prosequitur.

Vox

Vox boatui ſimilis eſt, ſed pulli ob præpeditam ab humore linguam, ſunt muti. Inimicitiæ illi cum gruibus. Hinc iſti cum Taurum montem ex Cilicia tranſmittunt, lapillis in os ſumptis vocem cohibent, & noctu tranſvolant. Viſu, roſtro, & pennis fallentibus ſuper nubes volat, ibi ſolis calore vitium oculis demitur, ipſa in fervore illo in aquam ſe demergit, nidum petit, febre corripitur, pennas excutit, à pullis nutritur & renovatur; facilius, ſi paſtum habuerit ſerpentinum.

CAPVT II.

DE ACCIPITRE.

MAgnitudo Accipitris à ſexu & regione variatur, fœminæ majores ob remiſſionem caloris. *Calent. in Epiſtol.* Cor ei magnum cuſpide obtuſa ad pectus tendente, Lien adeo exiguus, ut viſum propemodum effugiat. *Ariſt. de partib. animal. cap.* 38. Plumæ copioſiores; eas in primordio ætatis quater rejicit. Fœcunditas illi exigua. Condenſat enim ſemen nimius calor, humor etiam ad pennas, ungues & crura tranſmittitur. Libidinoſus tamen eſt, ita ut fœmina trigeſies una die requiſita, redeat vocata. *Alb. l.* 10. *c.* 8. Cadavera fugit, & ſi hominis attigerit, jejunus manet, bibit, cum ſanguine prædę deſtituitur. Quantum ad volatum, ita ſe aliquando effert, ut viſum effugiat; in aëre vero ſe reſupinat, caudam, dorſum & alas expandit, quibus vice ſoli utitur. *Ælian.* Ingenium illi mirum. Avem quam ſub noctem cepit, totam ſub pedibus tenet, exoriente ſole dimittit, obviam poſt factam nunquam proſequitur. Oculorum acie laborans, herbam Hieracium quærit, hujus confricatæ ſucco, tangit

tangit oculos. *Ælian.l.2.de anim.c.43.* Hominem mortuum lugere videtur, inque ejus oculos humum ingerere; imo si inhumatum offenderit, gleba injecta humare. Os tibiæ ejus si ad aurum admoveatur, illecebra quadam illud ad se allicit. *Ælian.l.4.c.43.* Columbæ quamprimum vocem ejus audiverint, fugiunt; Gallinarum ova, si incubant, vitium capiunt; aviculæ, ad ejus conspectum ita perturbantur, ut manu possint de arbustis demi. Morbus illi præcipuus pennarum depositio. Fit antequam Nilus campos inundat, id est, in Augusto. Flante enim Austro alas expandunt, & venti tepore incalescunt; hic si defuerit, alis contra solis expansis & percussis radios, tepentem sibi faciunt auram; Capto tepore, laxatis poris, & veteres exiliunt, & novæ crescunt. Ad septingentos annos pertingere putarunt Ægyptii.

CAPVT III.

DE ASSALONE ET ARDEA.

ASsalon Smerillus & Merillus dicitur. Alaudas tam avide insectatur, ut vel ad clibanum usque ardentem; quandoque ad puteum, vel hominum vestes offendat. *Cressent.l.10. c.13.* Cum vulpe & Corvis bellum gerit, & horum ova conterit, illius necat catulos. *Ardeas* in Anglia occidere capitale est. Hinc magnus illarum ibi numerus. Tanta præditæ sunt continentia, ut ad venerem accessuræ, dies quadraginta tristentur. *Glycas l.1. animal.* Excrementa sua in accipitrem si ejecerint, pēnas ejus & putrefaciunt & exurunt. Imminente pluvia supra nubes evolant. Ostreas cum testis devorant; sed ubi apertas

as à calore interno esse credunt, evomunt iterum, & carnem à testis separant. Astute insidiantur piscibus. Nam solis ita excipiunt radios, ne illi visa umbra, refugiant. Ea vero vi pollere *rustici Colonienses* asserunt, ut pede aquæ imposito, tanquam illicio, pisces allicere dicantur. *Gesnerus* certe in libro Germanico se legisse scribit, si pedes illarum destillentur per descensum, & oleo inde collecto inungantur manus, pisces sponte advolaturos, ut comprehendi possint. *Franciscus Valesius* I. Rex Gallorum adeo cicures reddidit, ut à pastu redeuntes, licet natura feræ essent, ad ardearia sese reciperent. In coitu sanguinem sudare, scripsere quidam, refellit *Albertus*.

CAPVT IV.

DE ASIONE & ALVCONE.

ASio seu *Otis* & *Nycticorax*, vocem emittit similem ei, qua homo frigore rigens, exclamare solet hu hu. Cum Lingula & Cyncramo, Coturnicibus hinc proficiscentibus, ducem se prębet. Imitatur res eas, quas ab homine agi videt, etiam ab aucupibus. stant illi è regione, & viscoso quodam pharmaco oculos inungunt, illud post in pelvibus relinquunt, & abeunt. Accedit Otis, & oculos sibi conglutinat, sicque capitur. *Aluconis* duo sunt genera Majus & Minus. *Maior Aluco* habet hoc peculiare, ut palpebram à summo oculo ad imum adducens conniveat. Auriculis seu cornibus caret, sed horum loco habet veluti coronam quandam è plumis constructam, quę faciem totam obit, pinnulis nempe supra oculos, superciliorum altorum modo elevatis, & utrinque per tempora, nec non sub men-

mentum descendendo coëuntibus, in formam pepli muliebris. Minor in rimis quercuum à teredine excavatis, invenitur. Quod forte animalculum cepit, deglutis integrum. Tam ampla enim ei gula, ut bolos ovo majores integros transmittat; neque quicquam cibi sumit, antequam ossa pilos, plumas rejecerit.

CAPVT V.

DE ANSERE.

ANseres in regno Senegæ colore sunt variato. Oloribus candidiores, & capite rubeo Hispaniola profert. *Cadamust.* In regione Manci Indiæ superioris os supra caput habere ovi magnitudine, sanguineo colore, pelle sub gula per semissem pendente, autos est *Odoricus à Foro Iulii.* Ex Onocrotalorum genere putat *Aldrovandus.* In Arabię parte, quę versus Austrum assurgit, non esse scribit *Strabo l. 6. Geographic.* Vitam in multos producunt annos. Sexaginta excessisse testatur *Albertus,* ducentos *Gratarolus;* sed ne juranti quidem se crediturum scribit *Aldrovandus. Cardanus* vix fabulosa existimat, quod solidæ admodum sint carnis. Constat enim Sylvestrem anserem tribus perpetuis diebus excoctam, emolliri non potuisse, objectam canibus mansisse intactam. Cęterum inter omnia anserum genera, maxime mirificum illud est, quod in Scotia Solandgus vocant incolę. De eo ita *Boëtius in descript. Scotiæ. Præter alias Insulas nobilis est Ma, a D. Hadriani, ac ejus sodalium martyrio pro Christi nomine coronatorum reliquiis. Altißimo hic scopulo fons aquæ dulcis largißimus, admirando naturæ miraculo, medio mari scaturit. Omnia exsuperans rerum novitate Bas Castellum,*

um, viribus humanis inexpugnabile. In hoc quoque æ-stuario situs est Scopulus angusto aditu vix piscariam navim recipiens, qui non in sese ædificia excavata habet, sed excavatus non incommodiora domicilia intus præbet, quam si magnis operibus extructus esset. Cæterum hac re longe munitiora. Quicquid autem in eo est, portentosæ plenum est novitatis. Avium enim, quas vernacula lingua Solandis appellamus, haud absimilium illis, quas Aquilas Plinius aquatiles vocat, in eo ingens copia inhabitat, nec in ullo alio ferè loco. Eæ, quam primum adveniunt, incipiente vere, construendis nidis tantam lignorum copiam comportant, ut auferentibus, qui illic habitant (nec enim id ægrè ferunt) satis in annum ex ea parte prospectum sit. Pullos suos piscibus alunt, iisque delicatissimis. Nam si quempiam ante ceperint, volantesque meliorem fundo maris nantem conspiciant, abjecto illo, magno se impetu præcipitantes immergentesque prædam persequuntur illam. Vbi vero ad nidum escam pullis adportarunt, auferentibusque rursus hominibus haud gravate concedunt, continuo pro aliis advolantes. Pullos quoque nec repugnantibus deprædantur, unde ingens commodum ad Castelli Dominum redit. Nam cutẽ detrahentes cum pingui, oleum inde magni pretii conficiunt. Habent quoque intestinum quoddam parvum, oleo singularis virtutis repertum. Coxendicem enim arthritim que & id genus morbos sanare consuevit, ut appareat hanc avem, cum omnibus modis hominum usibus inserviat, quod rarior sit, hoc solo se esse inferiorem. Hactenus Boëtius. Nos odorem halecis, dum assatur, emittere, in Scotia dum essemus, percepimus.

CAPVT

CAPVT VI.

DE ALCYONE, ANA-tibus, & avi Emme.

FAma est *Alcyones* nidos suos ex durissimis pi-
scium ossibus, & acutissimis spinis fingere a
rarius nisi supra mare videri, inter salsugino-
sa maris incunabula. Pariunt circa brumam
Quamobrem quoties bruma serena existit, *die*
Alcyones appellantur, septem ante brumam, se-
ptem à bruma. Illis autem nidum conficit; his pa-
rit. *Plin. l.* 5. *c.* 8. Nidi figura pineali assimilatur,
aut ventosæ cui collum longum. *Albert* Propter
artificiosam compositionem non facile ferro se-
catur: *Aristoteles* tamen si manu atteratur & con-
fricetur, ac una ferro tundatur, facile confringi
ait. Mare illum ne intret, ostiolum ex intumes-
cente spongię instar materia, construit, tumore
claudente: Ab ingressuris comprimitur, & aquam
exudans, præbet aditum. Tantus fœminarum er-
ga maritos amor, ut semper iis adsint, humeris
suis in gravida ætate portent; qui tandem in coitu
obeunt. *Plutarch. de Solert. animal.* *Anates* dome-
sticæ omnibus fere sunt notæ. Lybicæ mediæ
sunt inter Anserem & Anatem magnitudinis.
Membrum genitale habent tam magnum, ut di-
giti unius crassitudinem, ant quinque longitudi-
nem æquet, sanguinis instar rubrum. *Bellon.* Ova
illarum si ad solem despicias, deprehendes in
summo nigredinem, quæ in earum rostris. *Scalig.*
Nullam emittunt vocem, quamvis & pulmones
& arteriam habeant. Alturus numerosum illa-
rum gregem, duas nostrates singulis maribus
destinet; sic magnum ovorum numerum parient.
Sed

ed ita geniti pulli, nullam poſtea ſobolem procreabunt, ut alia animalia, quæ ex diverſis generibus naſcuntur. Sunt in Ancyra, quæ voce cornuum imitantur ſonitum, qualia inflare ſolent per diſpoſitos equos iter facientium duces. *Auber.* Libertatis tam ſunt amantes, ut per totum triennium in corbe nutritæ, ſi occaſio detur, aufugiant. Ferarum in Septentrione tanta eſt copia, ut cunctas fere aquas cooperiant. Nonniſi autem in tepidis vivunt. Ne hyeme glacie constringantur, naturæ inſtinctu circulariter & obliquè natantes, eas apertas ſervant, tantumque vociferantur, ut ad magnam viarum inde audiantur diſtantiam. Frigoris ſuperatæ vehementia, in ſublime elatæ, mare petunt. *Olaus lib. 19. c 6. Avem Emme* Hollandi ex Iava ſecum adduxere. Cycni duplicem habet magnitudinem, colore nigra, penniſque nigris veſtita. Sed ex ſingulis originibus binæ procedunt, quæ ſtruthionis æmulę. Alis caret & lingua. In capitis corona, peltam habet duritie teſtitudinis, peltæ ſimilem. Non poma tantum pugni magnitudine, ſed & glaciei fruſta, ardentes denique prunas, abſque noxa deglutiebat. *Aldrovand.*

CAPVT VII.

DE AVE BERNICHIA,

AVis eſt in Britannia, quam Berniclam, Bernichiam & Brantam Angli appellant, Scoti nomine *Clakguſe* dignantur. Fero eſt anſere minor, pectore aliquouſque nigro, cætero cinereo. Anſerum ferorum modo volat, ſtrepit, paludes frequentat, & ſegetem depopulatur.

De ortu

De ortu illius magna est inter doctos controversia. Nam quidam ex putrescentibus lignis, quidam ex pomis, quidam ex fructu foliis conglomeratis simili, qui cum oportuno tempore decidit in subjectam aquam, reviviscit, convertiturque in avem vivam, oriri existimant. Crescit illa in Insula Pomonia in Scotia versus Aquilonem. Et hujus opinionis sunt *Isidorus*, *Alexander ab Alexandro*, *Olaus Magnus*, *Gesnerus*, *Boëtius & alii*. E contra *Albertus* & nonnulli ex coitu generari asserunt. Batavi ex propria inspectione in Groenlandia, Barniclas, quæ ovis incubarent, pullosque educarent, sese invenisse affirmant. Sed ut hæc consistere possunt, cum ex putridis nata ova ferant; sic evidentissimum videtur, quod de illis longo orationis tractu, *Boëtius* prodidit. Vt quivis animadvertat haud fabulosa ista esse, adjiciam. *Restat jam*, inquit ille, *de Anseribus quos Clagis appellant, quosque vulgo perperam in arboribus nasci in his insulis credunt, & quæ hujus rei cognoscendæ multo jam tempore studiosi, re diligenter explorata cognovimus, disserere. Mari enim illis interjecto, mihi magis eorum procreandi vis quadam inesse videtur, quam alicui alii rei. Variis enim modis, rerum in mari semper provenire conspeximus. Etenim si lignum in id proiicias, temporis tractu, primum in eo excavato vermes nascuntur, qui sensim enatis capite, pedibus atque alis plumas postremo edunt. Demum anseribus magnitudine æquales, cum ad justam pervenerint quantitatem, cœlum petunt, avium reliquarum more, remigio alarum per aëra delati. Id quod luce clarius, anno à partu virgineo, millesimo quadringentes. nonagesimo pluribus spectantibus in Buchania visum est. Nam cum in ea ad Pethschlege castellum, fluctibus huiuscemodi lignum quoddam ingens delatum esset, rei novitatem, qui primi conspexerant, admirantibus, ad loci illius Dominum accurrentes, rem novam nun-*

nun-

nunciant. Is adveniens trabem serra dividi jubet; quo facto; ingens confestim apparet multitudo partim vermium, aliis adhuc rudibus, aliis membra quædam formata habentibus, partim etiam formatarum perfecte avium; inter quas quædam plumas habebant, aliæ implumes erant. Itaque rei miraculo stupentes, jubente Domino in templum Divi Andreæ, Tiræ, lignum illud important, ubi & hodie manet, sicuti erat, à vermibus perforatum. Huius simile duobus subinde annis in Thamesin appulsum, ad Bruthe castellum, multis accurrentibus ostensum est; quod exinde duobus rursum annis Lethæ portu Edinburgensi universum populum spectar contigit. Ingens enim navis, cui insigne ac nomen Christophori erat, ubi tres perpetuos annos, ad unam Hebridum in anchoris constitisset, huc redu[cta] atque in terram subducta, plena omnia exesis trabibus quæ mari semper mersa fuerat, vermium huiuscemodi, rudium partim, aut perfectam nondum avis formam habentium, partim iam absolutorum ostendit. Cæterum cavillari id quispiam posset, arborum truncis ac ramis in Insulis illis natarum, hanc virtutem inesse, Christophorum quoque illam ex trabibus Hebridianis contextam asserens. Itaque quod ipse ab hinc septem annis vidi, haud gravabor in medium adducere. Alexander Gallovidianus, Kilkendensis Ecclesiæ pastor (vir præter insignem probitatem, rerum adnarandarum studio incomparabilis) cum extracta alga marina inter caules & ramos, à radice statim pariter, & usque ad cacumen enatos, quæ coniunguntur, conchas adnatas videret, rei novitate attonitus, mox cognoscendi studio eas aperit, ubi magis multo quam antehac obstupefactus, constitit. Non enim piscem in testis conclusum comperit, sed (dictu mirabile) avem. Itaque ad me extemplo, quem eiusmodi rerum cognoscendarum, iam olim magna cupiditate detentum noverat, celeriter accurrit, remque omnem monstrat, non magis rei miraculo obstupefacto: quam re tanta ac tam inaudita conspecta, læto.

Hæc

Hac enim re satis constare arbitror, non hæc pr[...] creandarum avium semina, aut truncis aut arb[...] rum inesse fructibus, sed ipsi Oceano, quem Ma[...] & Homerus patrem rerum haud temere appellaver[...] Verum quoniam id fieri videbant, cadentibus in [...] quam arborum ad littus positarum pomis, ut tempor[...] tractu ex illis ea apparerent volucres alites, in ea[m] sente[n]tiam abducti sunt, ut poma in illas ipsas commutari o[...]pinarentur, &c. Hactenus *Boëtius.* Tibi judiciu[m] permittitur, Lector: Ego Dei veneror potentiam[...] & ad finem classis Appendicis loco quædam e[...] discursu *Maieri de volucre arborea* adjicio.

CAPVT VIII.

DE BVBONE & CATARRHACTA.

B*Vbo* in rupibus nidulatur altissimis, ita ut ova ejus vix aliquando inventa fuerint. De ejus partu à Plinio traditur, quod cauda ab ovo exeat; quoniam pondere capitum perversa ova, posteriorem corporum partem, matri fovendam applicet. Dicitur se in templis oleo è lampadibus ingurgitare. Non tantum aves rapit, sed & lepores. In dissecto anas repertus est. Cerebrum ejus cum adipe anserino mire vulnera conglutinat. *Catarrhacta* mirum incubandi modum habet, si verum est, quod *Oppianus* tradit. Algam super petram insternit ovis, & ventis relinquit exposita. Hinc mas arripit illa, unde marem procreandum conjicit, fœmina unde fœminam. Tum unguibus in sublime ferunt comprehensa, mox mittunt in pelagus; repetitis vicibus calefiunt motu, & excluduntur.

CAPVT

CAPVT IX.

DE COLLVRIONE ET CAPRIMVLGO.

Collurio in dumetis nidum collocat, cujus parietes ex musco, lana & herbis tomentosis, fundus ex erica. In eo pulli sex inveniuntur, parentibus adeo dissimiles, ut vix una nota eosdem referant. Parum quia volat, cantum aliarum avium imitatur, capit advolantes. Capitur facile. Nam cum caveæ inclusam videt avem, desuper volat invasura. *Caprimulgus* pastorum intrat stabula, caprarumque advolvitur uberibus propter succum lactis; qua injuria uber emoritur, caprisque quas ita emulsere oboritur cæcitas. *Plin. l.* 10. *c.* 40. Interdiu parum videt, noctu perspicax est. *Arist. hist.* 9. *c.* 30. In Creta tam horribilem vocem edit, ut pavorem incutiat incolis. *Bellonius.*

CAPVT X.

DE CVCVLO.

Cuculus est avis frigidissimæ corporis constitutionis, inde & tam timida est, ut ab omnibus aviculis infestetur. *Plin. l.* 10 *c.* 9. & alienis pariat nidis, pręcipue Palumbi, Currucæ, Alaudæ, Rubeculæ, & Lusciniæ. Si vacuos repererit, non eo divertit; si cum ovis, quædam destruit & absorbet, sua reponit, quibusdam omnia destruere dicitur. *Arist. lib.* 6. *cap.* 7. Exclusi pulli & ab ave agniti, verberari dicuntur, & avolare ad parentem. Nota autem naturæ bonitatem,

tatem. In illarum avium deponere eum docu[illegible] nidis, qui communi cibo fruuntur. Vescitur au tem vermibus, insectis, sed & granis. Cicadę an te caniculam ubi vocem ejus audiverint, agmin in eam irruunt, sub alis reconditę morsus inge runt & interimunt. *Isidor. l. 12. c. 8.* Ex saliva au tem illius nasci dicuntur. Hyeme deplumescit & colorem mutat. *Arist. 9. histor. c. 43.* In mont Gręciæ Coccygio paliurus nasci dicitur, cui omn animal, quod insederit, hæret, tanquam visco re tinente, excepto cuculo, inquit *Plin. l. 30. cap. 10.* Quo quis loco primo audiat alitem illam, si dex ter pes circumscribatur, ac vestigium id effodia tur, non gigni pulices, ubicunque spargatur.

CAPVT XI.

CE CORVO.

ALbos Corvos reperiri in Septentrionalibus & novo orbe, certum est. Apud *Alphonsum Ciciliæ Regem*, unus etiã erat. Dealbatum iri asserunt, si ovum ejus pinguedine vel cerebro fe lis illitum, gallinæ albæ loco frigido supponatur. In agro uberrimo gregatim feruntur, bini in infru ctuoso. Varias fundit voces, numerati sexaginta quatuor; propriissima crocitatus, quem nullo pa themate aut aëris tempestate immutatus occinit. Carnem appetit tum crudam, tum morticinam; si ab hac abstinet, malum indicium esse Thucy dides in Atheniensi exploravit pestilentia. *Iulius Cæsar Moderatus Ariminensis* experientia didicit, eum ossa & pediculos per os revomere. *Hyginus* negat quamdiu ficus coquuntur, bibere posse, quia guttur tunc habeat pertusum. Exclusos pul los expellit, ob albicantem colorem: quamvis se-

ptimo

mo à natali die nigrum recipere ſcribunt. *Caſsi-rus* eos tum rore cæleſti paſci credit, ex *Pſalmo.* cur nummos de menſa Erfurti tollebat, & ſerbat. Coquum Conradum in fame tam articula- invocabat, ut loqui putarent hominem; librum nique Muſicum inventum, quaſi notas legeret, rtudit, *Scalig. exerc.* 237. Cadente fulmine ore nem ferre notavit *Barbarus.* favillas ignis cum halationes in fulmine accenduntur, loco fruſti nis arripere putant quidam. Ad cẽtum & octo nos pertingere dicitur. Certe in urbe Gallię quam per centũ annos fuere. *Albert. 9. hiſt. c.* 1c. Mecus quidam ætate Plinii celebris, duos corvos enſe Martio è nido ſublatos, combuſtos, & in viſſimum pollinem redactos, epilepticis propibat, bis vel ter in die, drachmæ pondere, cum qua decoctionis caſtorei.

CAPVT XII.

DE CORNICE & CHRYSAETHO.

N Britannia ingens *Cornicum* copia, tum quia mari undiquaque alluitur, tum quia in pabulo ejus ſoli humido vermes abundant. *Cardanus.* bam *Ludovicus Rhodiginus* vidit, capite nigrican-, haud procul à Rhodigii mœnibus. *lib.* 17. *Anquit. lect. c.* 11. Nucibus præcipue gaudet, quas ſi rfringere nequit, in ſaxa ut perfringantur dittit. *Aelian. l. 3. c. 9.* Non remere miſcentur, imo o mortuo viduitatem illibatam alter ſervat. Ciniis trans mare velantibus ducem ſe præbet. am induſtria eſt, ut Merthes Ægyptiorum Rex nam habuerit, quę literas quocunque juberet, ferebat. *Porphyr. de abſtin. ab animal.* Occiſa &

N donec

donec puteat relicta, elicit mures, posita in lo[c]
ubi sunt, ut occidi possint. *Gesner. Chrysaetho* lingu
humanę similis est, versus radicem duobus utri[n]
que ceu hamatis appendicibus corneis armat[a]
Longitudo ejus interdum à rostro ad ungues qu[a]
tuor spithamarũ & mediæ, latitudo expansis al[is]
octo. Vnum tantum ovum ponit, si duo, putr[i]
unum est.

CAPVT XIII.

DE COLVMBA.

Columbæ cum duo eduntova, mas uno edi[tur], altero fęmina, sed quia major in illo vi[r]tus, prior exire dicitur. *Paul. à Castro.* Exclu[]sis pullis salsuginosam terram in os, præmansam ingerunt, tum ut præparent ad recipiendum post[]modum cibum, tum ut fæcunditatem implan[]tent, tum denique appetitum excitent. *Athen. 9 hist. c. 24.* Dociles esse multa probant. Ex aure Ma[]humetis una capiebat cibum; Leydensis obsidio[]nis tempore literas portabant nonnullæ. *Lipsius.* Idem in nupera Buscoducana factum. Vt in Co[]lumbariis retineantur, aliasq; alliciant, varia ad[]hibent varii. Quidam enim sanguinem huma[]num cum pisis integris, in vase figlino, per hora[m] circumagunt quadrantem, tum illo columbas il[]linunt, hæc devoranda objiciunt. *Gesner.* Quidam cranium hominis senis in columbario suspen[]dunt. *Albertus.* Nonnulli lori particulam quo ho[]mo strangulatus, fenestris appendunt. *Pallad. l. 3. c. 44. Plin. l. 11. c. 37.* hominum dentibus quoddã virus inesse, quod columbarum fætus inplumes necat, scribit. Ex arcanis Ægyptiorum accepimus, columbarum victitantes carnibus, pestilentia

on capi. Hinc solæ tempore pestilentiæ illorum regum obsonium; *Cardanus* easdem cum jure præscribit. Stercus illarum tam calidum, ut à sole accensum, ædes, referente Galeno, exusserit. Idem eo ceu calefaciente pharmaco utitur, & cũ asturtii semine tusum aridum pro sinapi in iis quę phænismo indigent, adhibet Anno 1550. capta est una in Germania, quatuor pedibus, duplici alvo. Ad *Carolum & Electores* allata, omnibus miraculo fuit.

CAPVT XIV.

DE CYGNO.

CYgnorum magna multis in locis copia. In Moravia Scotiæ provincia est lacus Spina nomine, insignis olorum frequentia. Nascitur enim in eo herba quędam, cujus semine avidissime vescuntur, atq; ob id Olorum cognominata. Ea autem herbæ illius natura est, ut aquis infecta nunquam putrescat. Hinc factum est, ut licet in spacium quinque prope millium lacus distendatur, hominumque adhuc memoria piscibus ac Salmonibus exundare consueverit, ubi ea enasci cępit, sensim accrescens, totum illud vadosum, nantibusque impeditũ reddiderit, nec ullus deinceps piscis major in eo visus est. *Boëtius in descript. Scotiæ.* Interna Cygnorum constitutio mira est, dissecuit Aldrovandus. Intestina quatuordecim dodrantes & palmam longa erant, multaque etiam pollicem crasso adipe, qui vicem omenti obit, intecta: quæ cum non multis anfractibus aut gyris intricata, sed simplici tantum, media spira in se revolutione sint inflexa, alimenti forsan non plane distributi aliquid præterlabi sivissent: Cui malo volens mederi natura, cæca duo dodrantis spa-

cio inter anum & ipſorum initium interjecto recto inteſtino appendit, quę anfractuũ inteſtinorum defectum compenſarent. Arteria aſpera admirandæ eſt ſtructuræ. Nam Oeſophagum ſubjectum comitata, ad jugulum deſcendens, cum pervenit, non rectà ut in cęteris animantibus, ad pulmones tendit, ſed ſupra claviculas elevata, in coſtam oſſis pectoris ſeu ſterni inſeritur. Eſt autem hæc coſta minime ſimplici oſſe compoſita, ſed ex duobus lateralibus, & tertio ſuperno, his pro operculo incumbẽte fabricata, vaginæque ſive thecæ figuram & uſum præbet. Ad hujus finem poſtquam pervenit arteria, inferne in ſe ſerpentis inſtar reflectitur, & S literam exprimit, moxque ſub priore jam dicta portione ipſi ſuperpoſita hanc capſulam denuo egreditur, & claviculis mediis conſcenſis, harum jugo tanquam fulcro innititur, atque ita ſuſtentata, denuo in morem tubæ revolvitur, thoraciſque cavum ſubiens, antequam ad pulmones fertur, prius quaſi laryngem alteram efformat, tranſverſim ſecta, oſſiculoque quantũ ipſa lata eſt, longo, & quod tenui membrana obtenditur, hiulcam fiſtulam, ſeu ſyringam organorum Muſicorum, quę inferiori ſui parte ſimili fiſſura patulæ ſunt, figura ac compoſitione repręſentans. Sub hac larynge arteria in duos canales divaricatur; quorum ſinguli in medio ampliori capacitate protuberãtes, recta in pulmones exiguos coſtis retro totos affixos, abeuntes, diſtribuuntur. Mira hæc conſtitutio, & reſpirationi inſervit & voci. Nam cum in ſtagnorum fundo, edulia pro victu quærat, longiſſimo indiguit collo; ne lõga mora ſuffocationis incurreret periculum tali arteria. Et certe dum per dimidiam fere horam collo & capite pronis, vado immergitur, ex ea arterię, quæ pectoris dictæ vaginæ recluſa eſt, portione,

ſpi-

ritum haurit. Quantum ad cantum, ante mortem canere plurimi affirmant, negant plurimi. *Oppianus* diluculo canere ante solis exortum ait, in marris etiam littoribus; in senecta denique morti vicinum, sed remissius. Favonium, addit, tum ad canendũ observant, ignavi cruribus & membrorum viribus destituti. Videtur in hanc sententiam asperæ arteriæ facere efformatio.

CAPVT XV.

DE CICONIA.

CIconiæ olim in Fidenate agro, nec pullos alebant, nec faciebant nidum; ad Larium etiã lacum in Transpadada Italia arbustis amœnum, vix visæ, referente Plinio. Germaniæ quandam urbem in qua decimæ non solvuntur, neque intrare, neque inhabitate, autor libri de Natura scribit. Sunt aves migratoriæ, dubium an omnes. Multæ velut extinctæ à piscatoribus reti in siccum tractæ sunt, eæque simul junctæ mutuo, simul rostra in ano inserta habuere & calefactæ revixere thermis. In Lotharingia certe id accidisse anno 1567 refert *Campofulgosus l.1. memorab.* Abituræ in certo congregantur loco, comitatęque sic, ut nulla sui generis relinquatur. Notatum post Idus Augusti non temere visas. Rostro cum venter non obedit in anum indito, fæces ejiciunt, sic clysteris invenere usum. Gratitudinis & castitatis summa illis cura est. Valedicebat quędam suo, Vesaliæ superiori, hospiti, salutabat eundem redux. Non contenta tandem vocali gratitudine, radicem viridis Zingiberis attulit. Alia absentis hospitis uxoris stupratori oculos effodit. Alia denique suæ conjugis adulterium in absentia commissum cũ deprehendisset, multis aliis adductis, eam laniavit.

vit. Feſſos parentes fert humeris; & ore iiſde[m] ſuppeditat cibos. Hinc pietatis vocabulum ἀντιπελαργεῖν. *Geſner*. Præſagam illam eſſe, Attilæ d[e] monſtratur exemplo. Is enim, ut ſcribit *Æne[as] Sylvius*, niſi ciconias ex altis turribus in obſidion[e] Aquilejæ vidiſſet, receſſiſſet ab ea. At id auguriu[m] capiendæ urbis ratus in propoſito perſtitit brevique ea potitus eſt, cum triennio eam obſ[e]diſſet. In Anglia nullæ dantur, ut ex Cl. Baudarci[o] acccepimus.

CAPVT XVI.

DE FALCONE.

IN *Falcone* tantum eſt robur, ut avem percuſſa[m] à capite ad caudam uſque diſſecet. Drepanis a vicula lacuſtris, ubi tintinnabuli ſonitum audi verit, mavult ab hominibus lapidibus obrui, qu[am] ſe attollere. Solet laborare morbo quodam, quem Falconarii Filandram vocant. Eſt vero id quoddam genus vermium non longe à renibus, juxta quos membranæ cuidam tenui & propriè involuti ſunt, inſtar fili graciles, longitudine dimidii cubiti, fortaſſe à generationis primordio: niſi occurreris, principales partes exedũt & cor ipſum. *Gyrfalconum diverſa ſunt genera*. Albi repeˈriuntur in Moſcovia, Norvegia, Hibernia. Audaces ſunt. Si in quinque grues unus emittatur, tamdiu perſequitur, donec ſingulas in terram dejecerit. Eſcam in caverna ſervatam, quodam ſeriei ordine ſumit. Nunquam ſeſe aqua abluit, ſed ſola arena. Frigore tantopere gaudet, ut ſemper aut ſuper glacie, aut algido geſtiat ſtare lapide. Etiamnum rudis plerumque quinquaginta aureis vænit. *Falco Rubeus* ſic dictus eſt, quia guttæ in cæteris albæ in hoc genere

ere rubræ & nigrę ſunt: non autem videntur eſ-
, niſi cum alas explicat. Rubedinis cauſa, color
ebilis infuſis in ſuperficiem corporis & inflam-
ans fumoſum humidum, quod excernitur ad
enerationem pennarum.

CAPVT XVII.

DE GALLINA & GALLO.

Gallinæ in regno Senegæ triplo ſunt majores noſtris, multæ prope Theſſalonicam. In oppido Furch verſus orientem albæ lana tectæ inveniuntur. in civitate Quelinfu regni Mangi loco pennarum pilos habent. *M. Paulus. venet. l. 2. c.* 68. Pariunt quædam ova gemina, id eſt geminis vitellis, qui ne confunderētur ſeptum fecit tranſverſum. Refert *Ariſt. in Mirabil.* duodeviginti gemina peperiſſe quaſdam, & excluſiſſe, fætum unum altero fuiſſe minorem, in monſtrum degeneraſſe tandem. Apud Macedones unam repertam, quæ duodeviginti ſemel ediderit, & incubitu binos pullos ſimul excluſerit, author eſt *Pierius lib. 24. Hieroglyph.* Ova autem & in illis & in avibus aliis primo ſuperius ad ſeptum tranſverſum concipiuntur; ubi primo minutum & candidum cernitur, ut *Ariſtotel.* tradit, mox rubrum cruentumque, deinde increſcens luteum & flavum efficitur totum; jam amplius auctum diſcernitur, ita ut intus pars lutea ſit, foris candida ambiat. Vbi perfectum eſt, abſolvitur, atque exit putamine, dum paritur molli, ſed protinus dureſcente. Locus perfectionis eſt ipſe uterus, in quē decidunt. *Aldrovand. lib.* 14. *Ornithol.* Refertur autem à quibuſdam Gallum etiam ovum parere nono aut de-

cimo quarto ætatis anno. Id autem ex putrefact[o] intus semine, aut humorum colluvie conflari ex istimant. Rotundum esse putatur, & sub canicula edi exortum. Ab ambientis enim tum calore, ex pultrix languida, in alite decrepita juvatur. Apud Ferrantem Imperatum Pharmacopæum Neapolitanum oblongum visum est. *Aldrovand.* Gallis ingens est salacitas. Nam quinquagies etiam uno die uxores ineunt, quin semen ad conspectum vel vocem gallinæ, emittere visi sunt. *AElian.* Lex quondam erat, teste *Plutarcho in libro, Num bruta ratione careant*, ut, si Gallus inivisset Gallum, vivus combureretur. Sanguinis ubi se gravari sentit copia, cristas tam diu scalpit, donec sanguinem elicuerit. Mane cantare omnibus notum. Causam alii in amicitiam cum sydere, alii in salacitatem, in famem denique nonnulli referunt. Mahumetani ad vocem Galli in cælo cantantis respondere, asserunt. *Keckerm. in Physicis.* Prius aliquid videtur. Nam canit etiam satur, nec non à coitu. Canit & illa præsente. Castratus canere desinit. *Plin.* vero *lib. 29. c. 4.* circulo è sarmentis collo addito, nõ cantaturum promittit, *Albertus* capite & fronte oleo inunctis. Cum Alcyone amicitiam summam colit, ita ut, si in eadem sint domo, & illa intereat, hic etiam inedia se interimat. Vulpium carnes coctas qui degustaverunt, per duos menses ab illorum cauti sunt insidiis. *Boëtius.* Quantum ad Gallum Gallinaceum *Gesnerus* ex manuscripto Germanico se decerpsisse ait: Virum quendam nobilem in colicis affectibus, post multa remedia frustra tentata, epoto tandem pinguedinis capi in aqua absque sale decocti cyatho, sanitati restitutum esse. Oportet autem inquit, pinguedinem juri innatantem bibere calidissimam.

CAPVT

CAPVT XVIII.

DE GRVE & GALBVLA.

GRues omnem terrarum peragrant orbem; in omni tamen sponte degere terra, vix crediderim, inquit *Adrovandus l.* 20. Aspera ejus -eria utrinque inseritur in carnem, penitus ad sternon. Vnde ex longinquo auditur. Migrant, -l haud observato tempore, quam autem celeri-r exemplo Cyri patet, qui per intervalla loco-m, tabellarios ita disposuisse legitur, ut fatigatis -centes, & nocturni diurnis succederent, quo vo-ntes superarent grues. Inter volandum trian-uli oxygonii constituunt formam, ut aërem ad-ersum penetrent facilius. Quæ agmen cogit cę-eras, ut ait *Isidorus*, castigat, raucescenti succedit -lia. Vbi in terram descenderint cibi gratia, dux -i altum caput erigit in custodiam omnium, cęte-æ securè pascuntur. Antequam quiescant, ducem -ursus constituunt, qui erecto collo provideat, -um cæteræ dormiunt, capite sub alam condito, -lternis insistentes pedibus. Dux agmen circuit, -c si quid accidat, exclamat. Ne somno oppriman-tur, unico insistunt pede, altero sublimi lapillum -continentes, ut si quando labore fatigatas som-nus oppresserit, edito strepitu ex lapilli expergi-scantur casu. Magnus illis erga pullos amor est, ut pro educandis decertent. Vidit Albertus gruem marem dejicere fæminam & occidere, rostro undecim inflictis vulneribus, eo quod pullos, quo minus se sequerentur, abstraxisset. Hoc accidit Coloniæ, ubi grues mansuetæ generare solēt. Quæ de illarum & Pygmæorum concertatione dicuntur, anilia sunt. *Galbula* suspendit suum nidum in

ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes acceder possit. Figurã testiculorũ arietis nid⁹ refert. *Alber. Magn.* Sunt qui dicunt sericum in eo reperiri, av ab aqua non longe ædificare, nidum ex musco, fu niculos vero quibus eum suspendit ex pilo equi no esse. Discedit ex Italia Arcturi syderis exortu Dependens pedibus somnum capit, quod se tuti orem speret. *Plin. l.* 10. *c.* 33. Cum ad Germanos accedit, non amplius nascituras pruinas certa spes est.

CAPVT XIX.

DE GRACVLO.

G*Raculum* præter segetes locustis vesci colligitur, quia à Lemni Insulæ incolis, has aves coli solitas tradunt, quoniam adverso volatu occurrerent locustarum exitio. *Plin.* 10. *c.* 29. Mares malunt vitam perdere, quam fæmellas deserere. Oculos retenti impetere solent. Ratio redditur à *Nicolao Leonico*: Vel quod clari persulgentesque existunt oculi, & bene mobiles: hujusmodi autem aves res ad se trahere & allicere natæ sunt. Nam & commotum etiam circa rostrum digitum frequenter appetere & scalpere solent volucres: Vel quia oculis absoluta adest speculorum vis, adeo ut tam parva pupilla, totius ex adverso stantis, reddat imaginem. Alites igitur, quia effigiem in his cernunt suam, velut ad cognita desideria tendere cupientes, illos appetere, versimile est.

CAPVT

CAPUT XX.

DE HIRUNDINE.

IN omnibus fere regionibus Hirundines reperiuntur: tamen nec tecta Thebarum, quia sæpissime captæ, subire, nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei inveniri autor est *Plinius*. Frigoris sunt impatientissimæ. Hinc *Claudianus*:

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis Hirundo.

Ubi autem tempore hyemis degant, varie describitur. Certum videtur, in arborum cavis sese suo calore glomeratim invicem adhærentes fovere. In septentrionalibus autem plagis, ubi præ frigore homines emoriuntur, in aquis residere, *Olaus Magnus Episcopus Upsalensis*, relinquit. Etsi multarum, ait, naturalium rerum scriptores memoriæ prodiderunt, hirundines mutare stationes, hoc est, exurgente hyeme repetere terras calidiores: attamē in septentrionalibus sępius casu piscatoris extrahuntur hirundines, in modum conglomeratæ massæ, quæ ore ad os, alâ ad alam, pede ad pedem, post principium autumni sese inter cannas descēsuræ, colligarunt. &c. Massa autem illa extracta, atque in æstuaria portata, caloris accessu hirundines resolutæ, volare quidem incipiunt, sed exiguo tempore durant, quia immatura acceleratione nō liberæ, sed captivæ sunt reductæ. Ingentem illarū industriam Ægyptus ostendit. In Heracliotico enim Ægypti ostio, usq; adeo molem continuatione nidorum vaganti Nilo inexpugnabilem opponunt stadii unius spacio, ut id humano opere perfici, vix posse credatur. *Plinius*. In eadē Ægypto juxta oppidum Copton, insulam esse ajunt Isidi

 sacram,

ſacram, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus vernis diebus, palea & ſtramento oſtium ejus firmantes, continuatis per triduum noctibus, tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Pulli earum cæci naſcuntur, ſi Philoſopho & Plinio credimus; ubi vero tardius viſum recipiunt herba admota, Chelidoniam quidam appellant, ei reſtituuntur. Coitus eis mirus. Nam cum cæteræ à majoribus conſcendantur, Hirundines contrario miſcentur modo. *Geſner.* Corda earum augere memoriam, ſi cum cinnamomo, & his quas elephanginas ſpecies nominant, ſumantur, ex *Hieronymo Montuo Medico Præſtantiſſimo*, á diviſſe ſe refert *Iacobus Olivarius.* Hinc *Iohannes Vrcinus.*

----- Cor mandito amomis
Commixtum, ingenii vis tibi major erit.

CAPVT XXI.

DE HALIÆTO, IBIDE, & LOXIA.

EX *Haliætis*, ſeu aquilis marinis, quidam dicuntur habere unum pedem aquilinum & aduncum, planum alterum anſeris inſtar, eo ad natandum uti. Adipē etiam pretioſum in cauda continere, per aëra volare, & in eo veluti pendere, tum adipis aliquid in aquam immittere, à quo in piſces ſtupor, ut ſupini vertantur, & illorum captura, refertur à nonnullis. *Ibis* avis eſt Ægypto tam propitia, ut extra non vivat. Simul ac nata eſt, ſi perpendatur, duas ponderat drachmas. *Plutarch. de avib. l. 4. c. 9.* Majus illi cor quàm

ut

t proportione respondeat, intestinum nonagin- sex cubitorum, idque in Lunæ defectione omprimi, donec aucto splendore augetur, refert *audentius Merula*. Cum Arabicæ paludes penna- orum anguium mittunt examina, quorum tam itum virus est, ut morsum, antè mors quàm do- or insequatur, sagacitate quadam ad hoc velut xcitatę, in procinctum eunt universæ, & prius- quam terminos proprios malum vastat, in aëre occursant catervis pestilentibus. *Marcell.* *Loxias* atione rostri nullam cum aliis avibus similitu- linem gerit. Hinc putatur Aristoteli incognita. Rubere solet pectore, collo & ventre, sed hyeme mutat colorem. Seminibus cannabis, cadaveri- bus, nucleisque abietum delectatur; in ejusmodi denique arboribus Ianuario & Februario mensi- bus nidificat. Hyemali tempore, cum frigore om- nia rigent, cantat; æstate abstinet.

CAPVT XXII.

DE MILVO.

M*Ilvi* ubique fere gentium degunt, sed loca mutant, pręsertim si sint in vicinia. Nam alias in cavernis quercuum inventi sunt, pulvere carioso corpus foventes. Circa Pontum Euxinum tam multi hyeme adventante conspi- ciuntur, ut si per quindecim dies tanta advolaret, quantam *Bellonius* una die vidit, copia, hominum exuperarent numerum. Adducunt secum Cucu- lum scapulis propter breves ejus volatus susce- ptum. *Isidor.* Mutandi temporis cognitionem scriptura illis adscribit *Ierem. c.* 8. Tempore Cani- culæ in mediam aëris regionem tanquam frigi- dam se confert, & ibi à meridie ad vesperam de-

git. *Herodot. l. 2.* In Lybia tamen & Sancti Domi-nici Insula perennes sunt; Londini quoque, qui non licet occidere. Hinc per confertos etiam homines, prædam (est autem spurcities in urbem aut Thamesin ab incolis ejecta) in altum tollunt. *Clus. l. 2. c. 36. in observat. Bellonii.* Carnes etiam macello auferunt, panem è manibus puerorum, pileos de capitibus, nidulandi præsertim tempore. *Ælian. l. 2. c. 47.* Primis annis magnas venantur aves, vegetiores facti, parvas, tertio anno muscas & culices. Visum prędicat *Apulejus*, παντόφθαλμον certe *Aristophanes* dixit. Tam alte volat, ut se interdum humanæ eripiat aciei, tam late, ut nulla tam ampla aëris emetiatur spacia: tam denique celeriter se dimittit, ut segmenta pulmonum bubulorum projecta arripiat, priusquam in terram deciderint. *Bellon. l. 2. de Avib. c. 26.* Immotis alis interdum se per horam in aëre vibrat. Elata enim ex parte paulisper ala, unde subit aura, motum etiam aëris in reliquum excipiunt corpus, atque ita sustinentur. Punicæ malo nunquam insidet, imo ne aspectum fert: at bubonis videndi maxime tenetur desiderio. Comitialem morbum vivus in olla crematus, sanare dicitur.

CAPUT XXIII.

DE MANUCODIATA & MERGO.

QVinque *Manucodiatarum* species observavit *Aldrovandus*; Omnes quoad corpus vix hirundine majores, haud dissimiles caput. Vita illis continua in aëre dicitur, quies, & non nisi in motu tonico. Carent enim pedibus & nonnisi exsortes vitę terra sustinuit. Vanum. Difficul-

ter

t enim in eo ligatis ſenſibus capietur ſomnus; mmum quippe motus tonicus exercitium eſt. r illud, in muſculorum dorſo cavitatem eſſe, in nc fœmellas, quibus etiam venter cavus, ova a deponere. Nil tale invenit *Aldrovandus*, qui anucodiatas vidit. Nec diverſum, paſci rore, m quia ſublime volare dicuntur, tum quia non mper ros eſt. Reſtaurandum autem ſemper, uod ſemper deperditur. Ianiſſaros Indiæ popu- s pennis ejus exornari dicit *Bellonius*, harum ad- mento illæſos ſe in prima acie futuros exiſti- ant. De Paradyſo venire, voluptatum illius in- icem, perſuaſere Regibus Marmin Mahumeta- i. *Mergi* in Oriente piſcium capiendorum ca- iuntur cauſa. *In civitate quadam*, inquit *Odori- us à Foro Iulii, ad magnum fluvium ſita in Oriente, oſpitem piſcaturum comitamur, vidi in Naviculis eius nergos ſuper pertica alligatos, quibus ille guttur filo li- avit, ne piſces captos devorare poſſent. Ponunt autem ad ſingulas naves tres magnas ciſtas, unam in medio, & ab utroque extremo ſingulas. Tum mergos ſolutos dimiſit; qui mox piſces quam plurimos cepere, & ipſimet in ci- ſtas illas impoſuere, ita ut brevi tempore omnes repleve- rint. Tum hoſpes filis à gutture ſolutis, eos jam ſibi ip- ſis piſcari, & piſcibus paſci permiſit. Hi paſti ad loca propria revertuntur, iterumque perticis alligantur.* Idem Venetiis factum ſcribit *Scalig.* Dimiſſo in profun- dum capite, aurarum ſigna ſub fluctibus colligũt, & prævidentes æquoris tẽpeſtatem cum clamore ad littora tendunt. *Iſidor. l. 12. c. 7. Mizaldus* vapo- res ab aquis ad imbriferam nubem erigendam ſurſum attolli, ſagaciter ſubodorari ait. Iecur e- jus aſſatum cum oleo & modico ſale, tam præ- ſentaneum eſſe à rabido cane demorſis, ut æger protinus aquam flagitet, auctor eſt *Ætius*. Idem inveteratum ſale, ex hydromelite duobus coch-

lea-

learibus potum, ſecundas pellere apud *Dioſcoridem* legimus.

CAPVT XXIV.

DE NOCTVA & NISO.

NOctuarum quondam in Attica maxima copia. In Creta nec naſcitur, nec vivit advecta. In Alpinis etiam Helvetiæ regionibus non eſt. Sexagenis diebus hyemis cubat. Novem dierum abſtinentia non læditur. *Plin. l.* 10. *c.* 17. In tenebris etiam & ſilente luna videre ſcribit Euſtatius. Vix, propter defectum medii. *Creſcent. l.* 10. *c.* 16. Die tamen non videt, propter nimis ſiccam & tenuem humoris ſubſtantiam, quæ ad luminis igneam diſſipatur. Sonum edit duplicem, Vnum tou, tou; alterum vocant cucubare. Cum corvis ſummas inimicitias gerit. Scribit *Pauſanias* haſtam noctuæ & carioras, quæ in palma ad ſimilitudinem palmularum ex auro factæ fuerunt, corvos abripuiſſe. Vulgo obſervatum eſt: Noctuam, ſi nemora relinquat, annum ſterilem præſagire. Ebrioſis ova ejus per triduum in vino data, tædium ejus inferunt. *Plin. Niſus* tempore hyberno in ſylvis cæduis habitat, non ante occaſum, in ſuum latibulum revertitur. Cum viſum intendit in aliquid, nigredo oculorum pupillę major evadit, quam alias. De hac ave in legibus Salicis legitur, quod, qui eam furatus fuerit, centum & viginti denariis deprehenſus teneatur.

CAPVT

CAPUT XXV.

DE ONOCROTALO ET RHINOCEROTE.

ONocrotalus magnitudine à summa rostri extremitate ad imos pedes, Spithamas decem exsuperat, *Aldrovando* testante. Alæ extensæ spithamas decem perficiunt. Sub inferiore mandibula receptaculum illi ceu uter quidam eiusdem longitudinis cum ea, longius dependens. tantæ autem illud capacitatis, ut ingentis staturæ homo ocreatus pedem ad genu in fauces immiserit, exemerit inoffensum. *Perottus*, quin parvum in eo repertum Æthiopem, refert *Sanctius*. rat Mechliniæ octogenarius, & Cæsaris Maximiliani castra aliquot annis pręcedebat, quasi locum illis signaturus. Postea impensis regiis à quadam alebatur vetula, quatuor stupheris in singulos decretis dies. Enutritus ab illa annis quinquaginta sex. In juventa tam sublimi in aërem volatu quandoque evehebatur, ut hirundine nihilo appareret major. *Gesner*. Vlnę etiam alarum membrana integuntur, ex qua numero viginti quatuor oriuntur tendines, qui tam tenaciter in eas inseri, ut nullo separentur pacto. Circa Lausannam in lacu Lemanno semel anno apparere, sese audivisse scribit *Gesnerus*. *Rhinoceros* avis occisa dicitur in aëre & in ipso volatu cum Turcam Christiani acie superabant navali. Caput duorum propemodum dodrantum, cirrhis ornatum nigris, altis, deorsum spectantibus. Rostrum propemodum dodrantes longum, recurvum, instar arcus cujuspiam. Cornu è fronte enascitur, & supinæ rostri parti adhæret magnæ molis. Nam prope frontem pal-

palmum unum latum eſt. Videtur eſſe *Aldrova*-*do* Tragopanada Plinii.

CAPVT XXVI.

DE PSITTACO.

PRiſcis unum tantum fuit *Pſittacorum* genu[s] at qui Indias luſtrarunt ſupra centenos colo-re & magnitudine diſcrepantes offenderun[t]. *Veſputius* ſcribit in regione, ſupra promontoriu[m] Bonæ ſpei, è Pſittacis cognominata, in tãtam eo[s] excreſcere proceritatem, ut brachium in longitu-dine cum dimidio expleant. *Scalig. Exercit.* 236 unum tantæ magnitudinis ſe vidiſſe affirmat, u[t] clathratæ feneſtræ ſpacium fere impleret: quidam turdum, columbam, paſſerem, magnitudine no[n] excedunt. Color tam multiplex eſt ut à nemin[e] hodie ſufficienter deſcriptus fuerit. In fervidiſſi-ma Æthiopia & ultima India toti albi ſunt, in Braſilia rubri, in Calecut praſſini, ſcutulati, pur-purei. *Scalig. Exercit.* 59. *ſ.* 2. Apud veteres viro-re præcipue inſignes erant. Capite & roſtro duriſ-ſimo eſt. Vnde cum loqui docetur, niſi radio fer-reo ictus, non ſentit; ligneis ideo non coërce-tur clathris, & ferreis etiam ab eo periculum. So-lus cum Crocodilo mandibulam ſuperiorem mo-vet. Roſtrum præterea, quod nulli alii contigit, qua collo committitur, inferne ſub faucibus a-pertum eſt. Lingua lata inſtar humanæ, cucur-bitę ſeminis formam repræſentat. Pedum ſpecies cum picis communis. In deſertis *Iohannis Pretioſi* cum ſex digitis inveniri dicuntur. Humano mo-re admovet ori eſcam. Non tantum diſcindit A-mygdalas; ſed volutando etiam inter roſtri cavi-tatem, & lingua ſubigendo, & terendo cõminuit,

& quaſi

quasi mandit, tandem deglutit. Rostrum illi ad-
cum in hemicycli formam natura dedit & ro-
stum; quod sit natura scãsilis, nec obtineat cau-
pennas, quibus in arborem defixis vestigium
eret. Rostro igitur opus habuit, quod velut ha-
um quendam primum injiceret, mox sublieva-
t corpus, tum etiam pedes obfirmaret. Degunt
calidis regionibus: In Psittacorum regione ad-
vili æstimantur, ut singuli gemino denario væ-
ant. Volant semper bini, & ne pedes debiles ob
rporis deorsum labentis pondus offendant, ro-
ri robori confidentes, hoc ipso violentiam casus
angentes, sese excipiunt. Imitantur hominem,
ccipiunt verba, & pronuntiant articulatè penitus
omnia. Symbolum Apostolicum quidam apud
Cardinalem pronuntiavit. *Scalig. Exercit.* 238. Ad
nterrogata respondet. *Henrici VIII Regis Angliæ* in
mare delapsus auxilium implorabat, & viginti li-
brarum promittebat, extractus quatuor denarios
dari jussit. Accenditur, blande attrectatus, libidi-
ne, ita ut oscula figat. *Scalig. Exerc.* 236. Si inter lu-
gentes agat, lamentatur etiam. Fœminas Psitta-
cos nunquam aut rarenter humanas reddere vo-
ces, scribit *Tiraquel.* Simplicitas eis tanta, ut ad
crocitantem Psittacum, ex arbore, in cujus ramis
auceps latet, multitudo ingens convolitet, facile-
que se capi patiantur. *Petr. Martyr in Decad. Oceani.*
Carthami semine quod homini catharticum est,
nutriuntur ac pinguescunt. Pedibus suspensi cau-
dam in altum, & caput deorsum ad aquam exten-
dunt. Nidificãt in procera arbore, ramis tenuibus,
ad cacumina pensilem surculum alligant, & ni-
dum ex eo in pilæ forma rotundum, exiguo fora-
mine suspendunt. Ova pro magnitudine ponunt.
Aqua pluvia moriuntur. Sacri apud Indos, sed
non *Columbi* tempore.

CAPVT

CAPVT XXVII.

DE PHÆNICE ET PICO.

PHænicem *Claudianus* ſic deſcribit:

Arcanum radiant oculi jubar, igneus ora
Cingit honos, rutilo cognatum vertice ſydus
Attollit criſtatus apex, tenebraſque ſerena
Luce ſecat; Tyrio tinguntur crura veneno.

Habitare dicitur in Arabia, & primò Heliopoli quæ Civitas Ægypti, creditur conſpectus. Nidus ei ex aromatibus, Cinnamomo nimirum & Caſſia prope Nilum: In eo conſidet, & ventilatione alarum accendit ignem. Ex cinere vermiculus prodit, ex quo pullus. *Oppian.* ne vermis quidem meminit. De annorum numero varie ſcribitur. Maxime vulgatum quingentorum ſpacium. Sunt qui aſſererent, mille quadringentos ſexaginta unum interjici. Sed hæc omnia fabuloſa. *Pici* habent roſtrum acutum, durum, rotundum & robuſtum ad perforandas arbores: lingua illis longa ad occiput uſque extenditur, & ſuper totum capitis verticem ceu in glomum convolvitur, acutiſſima & in fine cartilaginea. Veſcuntur vermibus; cum vero eos venantur, tam vehementer arbores excavant, ut ipſas ſternant. *Ariſt. l. 9. hiſt. c. 9.* Nidum tanto artificio conſtruunt, ut ligna illa ex quibus inter ſe confertis conſtat, manibus facilius ſeparentur, quam ferro diſſecentur. Pullos, cauda ex ovo exire refert *Plinius*: quoniam pondere capitum perverſa ova poſteriorem partem corporum fovendam matri applicent. Nunquam ſaxis inſident, ne unguium lædatur acies. Scandunt in ſubrectum felium modo, & quidem ſupini.

i. In quacunque arbore nidificaverint, clavus cuneus hærere nequit: quin imo ubi insede- cum crepitu arboris decidit. *Plin.l.10.cap.18.* stimant eum habere Lunariam majorem, her- m quę crescit & minuitur.

CAPVT XXVIII.

DE PICA.

Pica singulis fere horis mutat vocem. Humanam non tantum discit, sed & diligit. Romę audito buccinarum cantu quædam obstu- it, post sibi reddita, optime expressit. *Plutarch.* eprehensa laqueo rostrum tantum movet, ne, si tum corpus, magis se constringeret. Cum rapę runtur proprium illius est calvescere. A plumis epurgata & exenterata, si in vino albo ad con- mptionem ejus & carnis ab ossibus separatio- em decocta simul cum jure teratur, Solique ita r triduum exponatur, & subtili linteolo oculis plicetur, asperitatem, obscuritatem & ruborem orum tollit. *Pica glandaria* habet ad alarum late- transversales notas cæruleas, quales in nullo re alio volucrum genere conspicies; hiatum o- s tam magnum, ut castaneas deglutiat. *Pica Bra- lica* rostrum duos palmos longum obtinet, unum ere latum, ab inferioris partis initio ad superio- is extremitatem dimensum. Substantia ejus est enuissima ad instar membranæ, sed ossea, splen- lida, cava, auris instar capacissima: est etiam ser- atum & velut squamulis quibusdam compa- tum. Pipere vescitur, sed mox incoctum & cru- lum ejicit.

CAPVT

CAPVT XXIX.

DE PAVONE.

Pavones olim in Europa rari. Hinc cum ap Indos Alexander vidisset, sub pœna capi occidi prohibuit. At post Athenæi ævo ita a undabant, ut vel coturnicibus nihilo rariores sent. In Temistana terra viginti, imo triginta a quando pariunt ova. *Martyr*. Mundiciem ita mant, ut, si dum pulli sunt madefiant, moriantu *Albert.* Cum refrigeratione ipsis opus est, tu passis pennis & in anteriorem reflexis ex se suum operiunt corpus, atque ita caloris vim pr pulsant: sin à tergo ventus spiret, alas paulati pandunt, unde ab interspirante vento refrigera tur. Agnoscere dicuntur venenosi medicamen apparatum, ad locumque ubi tales parantur ins diæ accurrere & proclamare. *Ælianus* refert, Pa vonem, fascini naturale velut amuletum, lin inquirere radicem, & sub alarum altera retrusan gestare. Patitur languores qualibus infantes tor queri solent, quibus primum dentes erumpunt estque magnum illis periculum cum primum cri sta produci incipit. *Pallad. lib.* 1. *de re rustica cap* 28. Vocem noctu clangosam ingeminantes sub-inde, pluviam jam jam imminentem significant. Causa adfertur, quod vocis illius obstrepere con-geminatio, acutum intus cum calore vocalem spiritum, per arteriam vaporoso aëre imbutam, erumpere testetur. *Mezald.* Caro putredinem non facile capit. Post annum nihil offendit olfactum, nisi quod aliquanto siccioris ostendatur corpu-lentiæ. *Antonius Gigas* frustum anno 1592. coctæ, anno 1598 donavit *Aldrovando*, foraminibus ro-

tundis

dis cribri modo pervium, ex quibus, ſi leviter
iteretur, pulvis excidebat; non aliter, ac ex
buſdam arboribus caries. Saporis ſalſi & ſub-
ari erat. *Aldrovand.*

CAPUT XXX.

DE PHASIANO ET PASSERE.

N Curiana regione tam numeroſe capiuntur Phaſiani, ut duabus aciculis ſingulos Chriſtianis eo venientibus vendant. *Martyr. l. 8. Decad.* idericus Dux Saxoniæ ducentos per Saxoniam niſſos capi vetuit. In Scandinaviæ locis ſine cio ſub nive latitant. *Olaus.* Pennas dum pingueunt, amittunt. *Paſſer* Accipitrem tantopere horet, ut imperitus in Xenocratis devolarit ſinum. Libidinoſiſſimus fere eſt omnium avium. Dimiliæ enim horę ſpacio vigeſies compreſſiſſe fœminam viſus eſt. *Scalig.* Venenoſa devorat ſemia citra detrimentum, id vero exilitati venarum dſcribitur à quibuſdam. Herba, cujus nomen eſt ignotum in quatuor ſegetis defoſſa angulis, à frumento abigi ſcripſit *Plin.* Alii rubetam noctu rvo circumferri jubent, priuſquam ſeretur, & aſe fictili in medio defodi incluſam: ſed ne amareſcant, ſegetes ante meſſem erui debet. Taprobanenſes dum in alto ſunt mari, paſſeres, quos ad id ferunt, emittunt, illorumque ductu, magnetis uſus ignari, ad propria facile revertuntur. *Acoſta.* Mirum eſt, quod de paſſere vitulino qui juxta Mexicum dicitur. Ape magna haud major eſt; pluma tenuiſſima veſtitur, roſtro longo & gracili inſtructus, alitur rore, melle & florum ſuccis. Octobri menſe, inquit *Lycoſtenes ex Car-*

ex Cardano. Vno pede annixus ramuſculo, hęret
que ad Aprilem, loco tecto, atque ita mortu
voluti jacet: Cum redeunt flores reviviſcit, atq
ea de cauſa paſſerem reſſuſcitatum vocant. H
priuſquam fabuloſa pronuncies, lector, quid
urſis, gliribus, muſcis & aliis experientia ipſa
ctet, conſidera.

CAPVT XXXI.

DE PERDICE.

IN ea orbis parte, cui continens nomen, *Perdi ces* ſunt duplici pulpa, tam conſpicua, ut diſ cernatur, tantæ molis, ut ne maximo quiden Comedone una menſa una poſſit abſumi. *Gonſal Oviedus*. Teſtes earum in venere inſigni augentu magnitudine; nulli hyeme apparent. *Ariſt. lib. 3. hiſt. c. 21.* Salacitas illis tanta, ut, cum deſunt fœminę inter ſe & cum pullis coëant, cum adſunt, vento à maribus delato, quin voce & ſuperno volatu impleantur. *Plin. l. 10. c. 33. Ariſt. l. 5. cap. 5.* Fætificus autem ſpiritus id facere exiſtimatur, quem Epheſius vaporem interpretatur, qui defert calorem elevatum à genitali ſemine maris, quique ſuſceptus per meatus perdicis, penetrat ad menſtruum illius. Pulli illarum moræ impatientes, antequam ova aperiantur, ſponte erumpunt, pertuſiſque ovis, ubi caput primum exeruerint, pedeſque protulerint, reliquo adhæreſcente corpore procurrunt, & ſibi cibum quęrunt. Docilitatem earum *Odoricus de Foro Iulii* oſtendit, dum inquit: *In regionibus circa Trapezuntem quæ Pontus olim dicebatur, vidi hominem ducentem ſecum ſupra quatuor millia perdicum. Is iter faciebat per terram, perdices per aerem volabant, quas ducebat ad quoddam caſtrum*

*strum nomine Thanega, quod à Trapezunte distat tri-
.. dierum itinere. Hæ perdices cum Duci ipsarum bo-
.. ni quiescere aut dormire libebat, omnes quiescebant
.. ca eum, tanquam pulli gallinarum. Cùm vero sic quies-
.. at, capiebat de illis quantum volebat numerum, reli-
.. as ad locum, in quo prius erant, reducebat.*

CAPUT XXXII.

DE STRUTHIOCAMELO.

.. *Truthiocamelo* caput est anserinum parvum, .. plumis haud coopertum, pedes bisulci. *Arist.* 4. *histor.* Propter corporis molem à terra non ..evatur; festinantissime tamen interdum incedit, ..gruente in alas vento & tanquam vela eas ex- ..dente. Certę equitem equo insidentem supe- ... Carpophagus est. Ossa in breves partes trun- ..a, & lapides avide devorat, sed exspuit; immo frusta ferri. Quomodo enim illa concoquat, ..m nec Leo majoris caloris concoquere possit? ..dum ex sabulo humilem & concavum extruit, ..contra pluvias munit. Octoginta amplius ova ..ludit: sed non uno eodemque tempore ex om- ..bus pulli nascuntur, suntque ova maxima; ut- ..te capitis infantis magnitudine, plus minus ..indecim libras pendentia, durissima, & quasi ..idea crusta munita. Ex illis Solis calore pulli ..scuntur. Quidam, quia intueri ea avem vide- ..nt, visu excludere putarunt. Mira vero ejus sto- ..itas; cum collum frutice occultavit, latere se ..rat.

CAPVT XXXIII.

DE SCYTHICA AVE, & TINNVNCVLO.

DE *Scythica ave* ita ſcribit Ariſtoteles. Scyth terræ incola eſt avis magnitudine Otid ſeu Tardæ avis, quæ duos procreat pullo & quæ peperit ova non incubatu fovet, ſed co dita in leporina aut vulpina pelle relinquit, atq ita obvoluta, in ſumma arbore collocat. Cum venatione vacat, cuſtodit ea, contraque aſcende tem defendit. *Tinnunculus* ſive Cenchris colun bis eſt amiciſſimus. Hinc ruſtici ejus pullos ſi gulis fictilibus ollis condunt, ſtipatiſque operc la ſuper imponunt, & gypſo lita, in angulis coli barii reponunt. Hoc illis loci amorem inculca accipitres ita terret, ut viſum ejus vocemque fu giant. *Columell.*

CAPVT XXXIV.

DE TVRDO & TORQVILLA.

IN magnis olim deliciis *Turdi* apud Romano Conſtat enim ternis denariis, id eſt, duodeni nummis væniſſe ſingulos turdos Romæ. E uno autem Ornithone quinque millia turdoru eodem pretio divendita fuiſſe, autor locupletiſſi mus *Varro* atteſtatur. In villa, inquit, materter meæ in Sabinis, ad quartum & vigeſimum lapid à Roma, Ornithon eſt, ex quo uno quinque milli ſcio veniſſe turdorum denariis ternis ut H. S. ſex aginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, bi

tanto

tanto, quam tuus (Axium alloquitur) fundus ducentorum jugerum .eate reddit. Docilem esse Agrippinę turdus ostendit. Hic enim omnium imitabatur sermones. Mirum id, si verum, peculiarem turdis surditiem adscribi. Apud *Scaligerum* egregium de eo cantillante extat carmen, quod adjicimus.

Dulci Turdille docte gutturillo
Asperas animi levare curas
Cantillans modulos minutiores:
Condito mihi pectoris medullas
Cantiuncula, ut inquietiore
Oblitus veterum miser malorum
Mentis improbus acquiescat æstus.
Da mihi blandula murmurilla mille,
Mille anfractibus implicata: quid sit
Pote eludere vortices charybdis,
O Princeps avium beatiorum?
Quot grato Dominum excitant susurro.
Rex nostræ volucelle vocis almæ.
Dulci Turdule docte gutturillo.

Torquilla, Iinx alias dicitur. Linguæ illi aculeus tam acutus, ut humanam cutem haud aliter ac acicula penetret. Ea infra arteriæ summum subit, & super cranium reflexa, prope nares inseritur. Est autem gemina, ubi ab occipitio reflecti incipit, & in sincipite rursus utræque partes conveniunt. Digitorum talis constitutio, ut ubique longior alter cum breviore altero conjungatur.

CAPUT XXXV.

DE VROGALLO.

VRogallus in altissimis montium versatur jugis, Germaniam & Septentrionalia loca pręcipue amat. De ejus coitu portentosa scribit *Encelius lib. 3. de Lapid. c. 54.* Gallus quippe hujus speciei sperma ex ore coitus tempore in vere excreat & evomit, & voce magna advocat gallinas ipsas, quæ sperma ejectum ore legunt, ac deglutiunt, ac tali modo concipiunt. Illas postea gallus comprimit, & quasi ratum facit semen comestum. Super quas gallinas non ascendit, illæ ova hypenemia pariunt. *Olaus Magnus* scribit in septentrione Vrogallos minores sub nive duobus aut tribus mensibus latitare. In Ponto vero ajunt per hyemem aves quasdam reperiri, quæ neque excernant, neque cum pennę eis avelluntur, sentiant, neq; cum veru transfiguntur, sed tum demum cum ab igne incalverint. Vix verum. Grygallus major adeo surda est avis, ut ne bombardæ sono abigi possit.

CAPUT XXXVI.

DE VESPERTILIONE.

VEspertilionem *Plato* vocat avem non avem, *Valla* semimurem. Amat cavernas & meatus subterraneos. In Apennini speluncis aliquot millia stabulantur. Formatos pullos parit: nati musculis recens natis sunt similes, glabri plane & nudi, infantis humani instar. Fætus nutrit lacte admo-

admotos uberibus, eosque intra tegularum præsertim ejicit hiatus. Hi matris uberibus adeo adhærent, ut nec à mortua divellantur. Illa secundo à partu die ad pastum provolat, & interim devorat secundinas. Interdū è putri materia gignitur. *Frisius* certe ab aëris morbida excretione nasci asserit. Volat alis pellitis; seu, ut *Isidorus* ait, brachiorum membranis suspensus, volatu tortuoso, nec longe à terra. Fessus hamis digitulorum se appendit, quorum rudimenta in mediis alis habent. Volat etiam geminos implexa infantes. Cibus illi culices, muscæ, lardum; succidiam à lacunari suspensam ita exedit, ut in excavata scrobe stabuletur. In regionibus calidis hominū invadit facies. In Dariene novi orbis provincia Hispanos noctu infestavit, gallum & gallinam comprehendit, gallum morsu interemit. *Martyr. Pompilius Azalius* narrat apud Indos Orientalis regione quadam tā immanes esse, ut homines transeuntes alis proternant. Argumentum hujus esse cadavera tota jacentia valle. Contactu vespertilionis Ciconiæ sterilescunt ova, nisi platani foliis in nidum positis sibi caverit. Hederæ odore & suffitu perimitur. *Ælian de animal.* Locustæ locum subjectum minime rransvolabunt, ubi quis vespertiliones clarioribus arboribus suspenderit. Morsus ejus aqua marina vel alia calente aut cinere fervente, quantum tolerari potest, tollitur. *Strabo* autor est, in Borsippa urbe Babyloniæ, ubi majores sunt quam in cæteris locis, in esum condiri. Sic & in Insula S. Iohannis fervente expilantur aqua, fiuntque quales apud nos pulli deplumati, carne admodū candida. Ab incolis etiam Insulæ Catigan in mari del Zur sitę, esitantur, aquilę magnitudine, gallinæ sapore. *Scalig. Exercit.* 236. *sect.* 3.

CAPUT XXXVII.

DE VULTURE.

VUlturi oculi ſunt fœdi & truculenti, ſub gutture ſpacium palmi latitudine, pilis vitulinis ſimilibus obſitum. *Bellon. l. 2. obſ. c. 1.* Venatur in Chyla occidentalis Indiæ provincia pecudes, idque non ab ortu Solis ad meridiē, ſed à meridie ad Solis occaſum. *Monard. de Arom.* Non naſci quidam mares aſſerunt, vento tantum concipere fœminas: at id falſum. Viſi enim inter VVormatiam & Auguſtam Trevirorum miſceri & ova ponere. *Alb. Mag.* Tantæ autem ſunt libidinis, ut accenſæ, ubi mas defuerit, inter ſeſe ſaliant, mutua libidinis imaginatione concipiant, vel ipſo vi pruritus attracto pulvere, atque ova edant. Vbi prædæ ad alendum ſentit defectum, ſanguinē ex cruribus ſuis elicit, hoc nutrit. Triēnio uterum gerere, ſcripſit *Simocatta*. Viſus ei excellens. Oriente enim Sole in occaſum, occidente in orientē proſpicit. Per quingenta millia paſſuum fœtorem percipit cadaverum. *Aldrovand.* Videre elatam avem, ait *Avicenna*, cadavera, exhalationis putris ſublatam materiam conglobatam; vento deferri, ſcripſit *Aldrovandus*; hinc in exquiſito perceptionem ſenſu. Vita centum annorum definitur ſpacio. Penna ejus ſi dentes ſcalpantur, acidus anhelitus redditur. Grano mali punici perit. *Plin. l. 30. c. 4. Aelian. l. 6. c. 46.*

APPENDIX

ad Classem VI,

In qua quædam ex tractatu Michaelis Majeri Medici Nobilissimi.

DE VOLVCRE ARBOREA.

SI quis legat in historiis, esse locum in mundo, ubi anseres innascantur, ut poma, arboribus, forte hæsitans de autoris vel scriptoris fide dubitabit: Et si quis dicat, ab arboribus & vegetabilibus produci animalia, non unius saltem generis, sed diversi, partim volatilia, partim non; nisi mendacii stigmate inuri velit, satis habebit negotii, quod dicta demonstret; quod tamen facile fieri posse opinor ex jam ante relatis, ubi culices robori & muscę quercui, nec non aliis arboribus seu vegetabilibus vermes innasci, experientia attestāte, asseruimus: Quæ licet minuta sint, in animalium tamē habentur numero, cum sentiant & moveantur. Verum primum illud, prout sonat, non affirmavero; Nam volucres nidos quidem suos aliquando faciunt in arboribus, fruticibus, sentìcetis, & aliis vegetabilibus, at quod in iis crescāt pirorum instar, prorsus incredibile est. Insula quędam ex Canariis Ferro dicta, abscondit fontem aquæ dulcis (qua alias tota Insula caret) in arboribus ex mirabili Naturę indulgentia, cum certarum arborum folia ex terra vel aëre attrahant copiosissime aquam, quam reddunt sua propria & naturali distillatione, & incolæ usurpant pro po-

tu; Si enim hoc dono carerent, tota insula inhabitabilis esset hominibus & pecudibus, quia nulli sunt fontes, at saltem Oceanus sive salum cingit eam undiquaque: In his magna est Naturæ liberalitas, quæ etiam illis dat aquam, quibus aliæ circumstantiæ denegarunt, veluti & Ægypto, ubi pluvia nulla cadit, Nili inundatione annuatim consuluit, nec non aliis regionibus aliis muneribus: Sic quoque Orcadibus insulis, illisque vicinis locis hanc volucrem concessit, quam alibi invenire non licet: Et sane si quis eam in arboribus nascentem quæreret, omnes sylvas pererraret, nec ullam inveniret; ut nec pyratæ apud Ferrenses aquam cujus inopia terram relinquere coguntur, nec in arboribus crescentem animadvertunt: De hac ave non omnino fabulosa, tamen gravissimi scripserunt Autores, in suis libris ejus mentionē facientes, ut sunt *Hieronymus Cardanus de varietate rer. c. 36. Du Bartas* in Septimana sua, die sexta, & 1 die secundæ Sept. Verum de locis & modo generationis non omnes consentiunt: *Munsterus Orcades* his volucribus refertas tradit, *Gyraldus* de Hybernia, *Dubertas* de Scotia, quam luturnen vocat, veluti & *Mela* scribit; *Hector Boethius* de Hibridibus idem refert. Quidam ex Gallis de quocunque Mari *Hesperii tractus id intelligit, dū ita ait: Avis quædam generatur sine patre & sine matre, sed ex sola essentia simplicis vegetabilis, videlicet in provincia Scotiæ ex arboribus illius regionis: Similiter, inquit, naves confectæ ex ligno dictarum arborum existentes in medio mari easdem aves producunt, & vocantur illæ aves gallice Marquerolle, quæ comeditur facillime: Ejusmodi avis mentionem facit Plutarchus in tractatu, qui incipit, An ovum sit prius gallina?* Hæc ille. Scoti vocant eas Klekgues; alii ita de iis scribunt; *In Insulis Orcadibus in Scotia maritima arbor est, quæ supra amnium ripas enata fru-*

ctum

*m fert nonnihil anatibus similem, isque cum matu-
t, decidit: Quod si in undas cadat, mox animatum
tat ex undis, & volucris est, putrescit vero cum in
ram cadit.* Alii eas vocant *Bernacas*, veluti in par-
mundi Theatro Irlandiæ asscriptæ appellantur,
in hunc depinguntur modum: *Sunt quoque hic
lucres Bernaces dictæ per Naturam admirabili prorsus
do contra naturæ seriem productæ anatibus nō absimi-
, at iis minores: Nam ex lignis malorum nauticarum
Oceano natantibus primo protruditur aliquod gum-
; deinde ex alga (maritimo gramine VVier dicto) illis
nis una cum pice adhærente conchulæ dependent, quæ
mporis successu alas accipiunt & per aera volant, aut
cidunt in aquas & natant: sæpissime vidi* (inquit
lvester) *magnam copiam horum Zoophyton ad lig-
m pensilium, conchis inclusorum eousque donec vola-
possint: Ex iis nulla ova ut ab aliis volucribus edun-
r, nec ex ovis excluduntur, ita ut aliquibus in locis hæ
es pro piscibus comedantur, utpote carnem non haben-
, nec ex carnibus productæ. Hector Boethius* hoc mira-
lum similiter narrat de volucri, quam ipse Cla-
s vocitat; *Quod si*, inquit *ille, lignum in Oceanum
rca Hebrides projeceris, succedente tempore vermes in eo
scuntur, qui corrodunt & excavant illud lignum, ac
stea formam acquirunt volucrum, inque eam magnitu-
nem denique accrescunt, ut instar anserum volent:* Ge-
erationem illarum asscribit Oceano ab Homero
Virgilio patre omnium rerum appellato: Sed
æ diversorum autorum descriptiones inter se,
ec cum veritate rei in omnibus conveniunt.
uoad locum, alii Scotiam, alii Hiberniam, qui-
am Orcades, nonnulli Hebrides assignant iis pa-
iam, nec forte falluntur, cum in Oceano inter
cotiam & Orcades, & inter Hyberniam & He-
rides utrobique nasci dicantur. Nec enim exi-
uo Oceani aut terræ spacio id includendum est,

ſed toti illi tractui maritimo ad extrema Scotię &
Hibernię extẽſo appropriandũ. De nomine quoq
concordant, diverſis enim gentibus diverſimodo
eas appellari vero conſentaneũ eſt: An vero ea vi
aſſcribenda ſit ligno ejus regionis, an arborib⁹, a
vermibus ex ligno generatis in conchas tranſeun-
tibus, hic nõ injuria quæri poſſit, veluti ante cita
in has opiniones ſunt diſtracti? Sed nos ex his nul-
li aſſentiri poſſumus: Si enim *ligno ſoli ineſſet ea vir-
tus*, quidni & lignis ejuſdem ſpeciei pro malis na-
vium uſurpatis quibuſcunq; in locis adeſſet? quod
tamẽ experientiæ reclamat, veluti & illud, quod
naves ex eo ligno confectę in medio mari eas aves
producant. Quis enim unquã hoc audivit in Gal-
lia aut Germania ſive etiam Anglia factum, etiam
ſi portus harũ omnium frequententur ab incolis
Scotiæ & Orcadum maritimis? *Nec arboribus vege-
tantibus ibidem hoc acceptum referendum eſt*; quia illa
non ferunt volucres ſed fructus ſuæ ſpeciei conve-
nientes: Quod ſi decidantur, & alteri uſui accom-
modẽtur, deinde in Oceani aquas ibi locorũ pro-
jiciantur, ut putreſcant cariemq; ſentiant, hoc eſt
quaſi emoriantur quoad primam earum vitam &
in materiam communem ligneam convertantur,
tum hanc novam generationem animalium inci-
pit ex influxu cœli, Solis calore operante: quomo-
do enim id quod vegetat, produceret animal vo-
latile inſtar anſeris? An non quælibet arbor co-
gnoſcitur ex genere ſui fructus boni vel mali, nec
non ſpeciei ſuæ debiti? Et vice verſa, an non qui-
libet fructus aut fœtus teſtatur de genere ſui pa-
rentis, ejuſque ſpeciei? Imo, non geſtant arbo-
res piſces, nec mare dat arbores: In ſylvis lepo-
res, in verbis quære lepôres, non contrario mo-
do. Vegetabile igitur genus non miſcetur animali,
nec hoc illi in generatione; quodlibet manet in
ſua

[..]a tribu, quam non egreditur, nisi forte Natura, [..]utrefactionis beneficio usa, levicula in vegetabi[..]bus (ut ante tradidimus) producat animalcula. [Q]ui *putant ex vermibus, metamorphosi quadam, fieri [a]ves, nec illi verisimilem sententiam, meo judicio, di[c]unt*: unde enim conchę ex Cosso? At hæc ita [i]ntellecta velim, ut quod de singulis solis nega[ru]m, de omnibus conjunctis facile concesserim; *[Q]uia vero hanc rem non ex auditione cognoverimus, [se]d oculis téstibus supra 50 (fere centenas) viderimus [ej]usmodi conchulas, iisque apertis fœtus avium exi[g]uos veluti ex ovo mox prodituros, cum omnibus mem[b]ris avi ad volandum necessariis notaverimus & in [m]anibus habuerimus, non erit omittendum hoc loco [e]xactissimam earum descriptionem ponere: quæ sic [h]abet.* Si quando malorum nauticarum pice illi[t]arum portio in aquas eas Oceani in extremis [p]artibus Scotiæ, non procul ab Orcadibus aut [H]ebridibus deciderit, ibique aliquandiu jacue[r]it, cariem non solum sentit à vermibus intus ge[n]eratis, sed quoque ab alga seu gramine marino [u]ndiquaque tegitur; Ejus enim graminis ibi est [m]agna copia, quod omni ligno facile adnasci[t]ur, præsertim si piceam resudet pinguedinem, [v]eluti mali nauticę, quæ sunt abietes vel piceæ, [r]esina picis sua natura abundantes, ac deinde in [u]su navium eadem imbutæ, ut nimirum carba[s]a veloci motu sursum vel deorsum duci trahi[que] possint, ne alicubi firmius adhærescant. Fert [a]utem mare in fundo littorali hanc algam majo[r]is vel minoris longitudinis, unde certo tempore [e]mergit, sursumque fertur in superficiem aquæ, fluctibus eam quasi evellentibus aut demetenti[bus]. Hæc ut in aqua nata, non facile putrescit, [s]alinæ naturæ multum apud se habens. Ideo in Northollandia, aliisque multis locis ex eo

gramine faciunt vallum munitiſſimum adverſu impetum Oceani , ita ut remedium ab eo petatur, à quo morbus vel damnum infertur. Lignis itaque dictis malorum hac alga circumtectis, quæ ſe inſinuat in foraminula à carie relicta, ſucceſſu temporis ab altera parte cujuſque graminis creſcunt conchulæ exiguę , quæ ſunt ſubalbæ vel onychini ſive unguis manuum coloris, & in forma, cavitate, & oblonga figura unguis minoris digiti valde ſimiles ; quarum duæ ſi conjungantur invicem, ita ut probe cohæreant, ſupremis partibus magis acuminatis, accipiunt algæ extremitatem, & ſunt firmiter clauſæ latioribus ; quæ poſtea aperiuntur, ut fructus maturatus ſua ſponte excidat ad volatum. Hac ratione mille, plures vel pauciores conchulæ adhærent ſingulæ ſingulis graminibus ad extremitates , quæ , ut dictum, altera extremitate alligantur lignis picatis tanta copia, ut lignum vix videri poſſit. Gramina autem illa vix excedunt 12 digitos tranſverſos ſua longitudine & ſunt firmiores ligamenti, tanquam eſſent ex corio. Aliquando ſunt longiora & ad pedes aliquot extenduntur. Hæc eſt tota deſcriptio externa. Nihil enim videtur niſi portio mali nauticæ foraminibus carioſis excavatę, quibus undiquaque inſeruntur gramina marina, ad extremitatem alteram habentia conchulas unguis minimi vel annularis digiti humani figura & colore. Intus vero ſi conchæ aperiantur, apparent fætus illi exigui, veluti pulli avium in ſuis ovis, qui habent roſtrum, oculos, pedes, alas, etiam piloſitatem incipientium pennarum & reliqua omnia Embryonis volucris membra. Prout fætus creſcit, ita & conchæ ſeu tegumēta eorū, quemadmodū in aliis omnibus oſtreis, conchis, cochleis, teſtu-

[t]estudinibus & his similibus domi portis contin[u]it. De nutrimento quæri posset, unde illud ac[q]uirat? Respondeo, veluti reliqua hujusmodi [Z]oophyta, partim ac aquæ parte dulciori, vel e[t]iã veluti conchæ margaritiferæ & ostrea, à rore, [p]luvia, partim à ligni cariosi viscosa pinguedine, [s]eu oleosa substantia, pice seu resina: Hæc enim [p]er gramina illa intermedia, tanquam per venas [u]mbilicales, fœtibus suppeditatur in nutrimen[t]um; dum lignum illud per fluxus & refluxus O[c]eani hinc inde in aquis natat. Nec enim fieri [p]otest, ut in sicco illud manens easdem conchu[l]as producat. Hujus rei exemplum est in locis [m]aritimis, ubi conchæ illæ nigri tegminis sem[p]er captantur, adhærentes lignis in aqua positis, [u]t pontium fundamentis ligneis, navibus sub[m]ersis. Adhærent autem lignis, filamentis qui[b]usdam pilosis seu muscosis vel etiam alga. Vn[d]e apparet nonnihil viscosę humiditatis conferri [c]onchis cuicunque ligno (etiam querno) adhæ[r]entibus; multo magis abietino resinoso, ex quo [c]onstant mali nauticæ. Hoc enim lignum cali[d]ius est, quam quernum, & ideo aëreæ viscosita[t]is multum possidet, unde ignem facile corripit, [&] ubi vulneratum fuerit, resinam oleosam ex [v]ulnere emittit adhuc virens; siccum vero sub a[q]uis manens facile quoque putrescit; quercus e[-]contra, quia frigidæ & siccæ est naturę, resistit [d]iutius putredini, & sub aquis lapideam fere ac[-]quirit duritiem.

Si quis consideret diversitatem & copiam im[-]mensam piscium seu animalium, quę in Oceano [a]c maribus passim nascuntur, non potest non fa[t]eri Elemento aquæ inesse miram fœcundita[t]em, quod producat non solum animalium ma[x]ima, veluti cetos (quorum nonnullos sexcento-

rum pedum longitudinis, & trecentorum latitu-
dinis intrasse in flumen Arabiæ testatur *Plin. lib.*
32.) sed etiam tantam abundantiam & varieta-
tem, ut 176 genera saltem in mari viventium i-
dem autor recenseat, exceptis fluviatilibus. Ad-
mirari in primis liceat concharum marinarum
pulchritudinem & diversitatem tantam, ut me-
minerim, me *Roterodami* apud Clarissimum virum
Petrum Carpenterium, anno 1611. vidisse forte mill-
earum formas tanta copia, ut magnam cameram
illis, tanquam pretiosis thesauris & spectandis
naturæ miraculis, instruxerit & exornaverit. Ha-
esse luxuriantis naturæ insignia, quibus ingenii
sui ubertatem attestari velit, non est dubium. Ad
decus enim & ornatum mundi potius ea specta-
re, quam ad necessitatem hominum dixerim, in
quibus & formarum & artificii varietas affecta-
ta videatur. Inde quoque Oceani fertilitatem
miram deducere possumus, ut qui terris in ani-
malibus & Zoophytis generandis non solum
non cedat, sed quoque anteferatur ex Naturæ be-
nignitate. Quod cum animadverterint antiqui,
Neptuno, qui Oceano præesse statuebatur, innu-
meros fere liberos asscribunt ex diversis Nym-
phis pellicibus natos, inter quos est Triton &
Protheus, quorum ille concham inflans tubicen
est Neptuni patris, hic in varias formas, ignem,
serpentem, & in his similes mutatur, non obscu-
ro documento, Oceanum esse variarum forma-
rum productorem. Hisce causis moti fuere illi,
qui hujus quoque volucris Orcadiæ generatio-
nem soli Oceano asscripserint, tanquam fœcundi-
tatis & rerum diversitatis autori: verum quam re-
cte id fecerint, videndum erit. Conchas varii ge-
neris pulcherrimas ab eo produci non negamus,
sed ex Naturæ omnipotentis instinctu & influxu,
ita

a ut ſaltem domicilium & materiam rebus generandis præbeat Oceanus, non autem formam & cauſam efficientem. Piſces quotquot ſunt, paucis exceptis, ex ſeminibus aliorum generantur, ſecundum Naturam, de quibus hic nihil in dubium aut quæſtionem vertimus. An vero tot conchæ ex ſemine ſuorum parentum quoque oriantur, ſive non, dubitare licet. De volucri prædicta, quod non fiat ex ovo (ut ſolent aves) nec ex ſemine conſtat. Vnde igitur? an ex Oceano, aut num cauſa Oceano imputanda? Minime. Etſi enim locus dicatur generare locatum, hoc tamen intelligendum eſt de matricibus, quæ ſunt generationis cauſa ſine qua non, non autem efficiens, multo minus, formalis, materialis, aut finalis, & non de quocunque continente generali. *Vt autem huius mirifici animalis naturam exactius ſcrutemur, quatuor illa cauſarum genera percurremus, nil dubitantes, his, ut decet, perluſtratis, Quid, cur, & unde ſit, facile conſtiturum.* Efficiens itaque *huius generationis eſt calor tam externus, qualis à Sole diffunditur in hæc inferiora, quam internus, in materia putredinalis*: Sine calore enim nulla fit naturæ generatio, quæ eo tanquam præcipuo utitur inſtrumento, quo homogenea congregantur, heterogenea ſeparentur, membra & viſcera in animalibus formentur & diſponantur ſuo ordine & figura. In artificialibus, quæ fiunt hominum induſtria & arte, ſunt varia organa, utpote manus, quæ organorum organum non immerito dicitur, malleus, incus, lima vel ſecuris, terebra, & his ſimilia, quibus opera mechanica perficiuntur. In naturalibus ſaltem unus eſt calor, ut inſtrumentalis efficiens, & movens illum eſt Natura, ut in iis artifex: Calor externus internum in actum ducit, ſine quo hic inefficax foret & quaſi torpore concluſus in materia;

teria; quemadmodum etiam in vivis quibusdam animalibus apparet, quæ ingruente hyeme ac deficiente calore externo, ipsa veluti sopore detenta, & quasi mortua delitescunt, veluti sunt hirundines, ranæ, muscæ; & id genus alia; quam primum vero solares radii aquam & terram calefecerint, mox apparent hæ omnes, vitam suam Solis calori debentes bestiolę: quarum quoque in æstu majori major est efficacia volatus & coaxatus, ceu constat ex muscis & ranis. Quantum ad calorem, Sol magnum mundi lumen ejus pater est, eumque mittit in terrena omnia quæ vivificat & illustrat. Vnde dicitur, quod Sol & homo generent hominem, nempe per spermata media; alias quoque absque mediis illis procedit, utpote in iis, quæ ex sola putrefactione generari superius recensuimus. Dum enim calor externus Solaris vel etiam Elementaris ambit aliquod mixtum corpus, in quo sit calor naturalis inclusus, hic ab illo excitatur, movetur, & ad operandum suas actiones acuitur, veluti patet in ovorum exclusione tam per artificialem calorem furnorum, quam naturalem gallinarum. In his calor naturalis latet, videlicet in vitellis, qui per externum irritatur & movetur, ita ut Elementorum circulatione factâ aqua in aërem, aër in ignem, ignis in terram, terra in aquam mutetur, & pulli membra & viscera à calore naturali disponantur & fiant, qui est præcipuum agens internum. *Causa materialis* in hoc generando fœtu anserino est *viscosum illud subiectum ligni dicti abietini, sive resina oleosa & picea substantia*, in quam operatur calor externus Solis & internus putredinali auctus: Hęc materia etsi sit exigua, valde tamen primum rudimentum huic Embryoni præbere potest, qui deinde nutritur Oceani substantia viscida, veluti

ostrea

ſtrea & alia concharum genera creſcunt & augmentantur: Nec vero ipſa dura lignea ſubſtantia, nec graminea, quid materiæ illi præſtat, quarum illa ut cōtinens, hęc ut tranſmittens veram materiā animadvertitur. Vt enim nec matrix, nec vena umbilicalis in generatione hominis quicquam materię præſtent, ſed ut inſtrumenta neceſſaria requiruntur alias, ſic quoque hic ſentiendum de ligno & gramine marino. Aliqui volunt ex vermiculo in putrido ligno enato, ut dictum, tranſmutatiouem quandam fieri, eumque materiam huic generationi primam miniſtrare, quorum ſententia tamen recipienda non eſt; cum vermiculus ille nec ad extremitatem graminum prodire nec ſibi conchas fabricare poſſit, ſed oportet, ut illud vitæ ſuæ initium capiat in dicto loco extremitatis graminis, nec aliunde eo affluat, ita ut migret de loco ad locum animali motu antequam eſſentialem ſuam formam recipiat. *Plinius* de Pinnothere piſce ſcribit, quod ei tanta ſit ſolertia, ut in inanibus Oſtrearum teſtis rècondat, & cum accreverit, migret in capaciores. Tale quid velle imaginari de coſſo illo, ſeu vermiculo lignum exedente, cum rei ipſius natura non convenit. Materiam vero illam reſinoſam vel piceam communicare poſſe extremitati propendentis graminis non eſt dubium, quod naturæ tamen artificio, nec ad ſenſum hominum perceptibili, fieri neceſſum eſt, veluti alias natura in omni generatione ſecretis viis & mediis utitur, quæ magis per rationem, quam oculos indagantur. Quis enim vidit, quomodo cor in generatione animalis primo fabricetur, quibus fibris & venulis ibi natura, ut inſtrumentis utatur, quomodo & per quę media hoc fiat, factum reliqua viſcera diſponat & faciat ex materia ſeminali & menſtruali? Nemo adeo

Lynceus

Lynceus inventus est, ut sensu hæc, dum fieri
penetrarit; cum vero facta fuerint, ratione ita
quilibet æstimare potuit: Sic nullus perfectissi
scire poterit, quomodo hæc materia, quæ pr
fuit in ligno humidum radicale, transeat ad
tremas partes illius graminis marini, ibique f
mam suam acquirat; nihilominus constat po
hoc factum esse. Nec vero id erit adeo diffic
cum per continuata gramina facilius illa mate
usq; ad extremitates illorum fluere possit, qu
per nulla intermedia corpora.

Sed majoris ut difficultatis, sic operæ est p
tium indagare *uius admirabilis ortus causam*
malem seu seminalem, quæ cum in seminibus p
habitis non contineatur (hæc enim nulla hic h
bentur) necessarium omnino est, quod alium
influat materiæ præter communem generatio
modum. Nam semina, quæ ab utroque anim
lium sexu conteruntur, & in coitu miscentur, su
tanquam thecæ & vaginæ virtutis formatricis
spermaticæ, quæ format materiam præjacente
spermatis vel sanguinis in essentialem forma
convenientem illi speciei, cujus sunt semin
quocunque modo mista vel in actum produc
Vis autem illa naturæ est benedictio à Deo cre
tore ei concessa in verbo *Crescite*; quod verbu
nunquam inane ut fuit, sic nec erit donec mu
dus constabit. Dixit Deus, & omnia quæ dixi
facta sunt valde bona; in se ipsis principia mult
plicandi suam speciem continentia, ubi indivi
dua pereant. Cœlum cum suis stellis ab initio a
finem perdurabunt, & elementa integra, aër, a
qua, & terra: sed ex his composita, ut intereun
sic per multiplicationem seminis redeunt, no
quidem eadem numero, sed specie, non form
externa, sed interna & essentiali: Verũ cum Deu
ha

anc propagationem Naturæ ſublunari commiſe-
t, atque hæc mediate procedat ſemper, quamvis
hoc generando fœtu viſibilia non adſint ſemi-
a, à quibus forma materiæ ſuppeditetur, quocir-
natura & rationi congruum eſt, formam ta-
en aliunde in materiam profluere, ne quid ex
ihilo poſt primam creationem fieri contra Dei
oluntatem videatur. Nihil enim ſeipſum effor-
nat & ſuiipſius cauſa eſt, præter æternum & in-
nitum Deum; cætera omnia ex nihilo quidem
cta ſunt ab illo; at non à ſeipſis, nec propagan-
ur ex nihilo, nec à ſeipſis, ſed per media naturæ
ræſcripta. Plato ideas conſtituit univerſales cu-
uſque ſpeciei generabilium in certo loco fixas,
nde deſcendat vis formatrix ad cujuſlibet ſpe-
iei individua formanda ſeu generanda. Quæ o-
inio pulchra vel jucunda quidem eſt, at verita-
reclamat. Nullę enim ſunt, vel eſſę poſſunt
ubſtantię univerſales extra intellectum, at ſal-
em individua, quæ, quod non habent, dare ne-
ueunt, aut quod dant, non ſemper ipſa poſſi-
ent. Natura eſt in omnibus rebus ſeu individuis
niverſim perfuſa, quæ tamen in ſingulis ſubje-
tis operatur ſecundum ſubjectorum conditio-
em & requiſitum, quod verum eſt in omnibus
emina habentibus, cum illa ſint ipſa ſubjecta &
aſa naturæ, in quæ operatur. Sed jam quæritur,
uomodo ea vis ſeminibus imprimitur & unde,
n ab ipſa natura? quod ſi verum, Ergo ex qua-
ibet materia facit, quid velit, cum cuilibet ma-
erię formam, quam velit, imprimere poſſit.
t deinde quomodo natura in hoc animali,
uod nullum ſeminium viſibile præſuppoſitum
abet, generando procedat, & in ſimilibus aliis
x putredine ſola natis? Vt in homine eſt vis
ogitativa ſeu imaginativa, quæ fit ſubtili quo-
dam

dam artificio imaginum in cerebro concepta
à ſenſuum organis incipiendo & ad interiora
rebri loco motive procedendo; abſque vero
mutatione, cœlum, longiſſime diſtantia, qu
lim viſa, cogitata aut facta ſint, rememorando
in Sole & cœlo, ipſiq; affixis ſtellis conſiſtit q
dam virtus imaginativa, non paſſiva, ut in a
malibus, ſed mere activa, quæ loco motivæ i
profluit ad ſublunaria, & communicatur ce
ſubjectis, utpote ſeminibus individuorum, &
eſt forma omnis generationis inceptrix &
ctrix, eſſentiam cuilibet rei communicans, u
talis & non alia. Hæc vis eſt primum movens,
bricans ſuum ſubjectum, velut architectrix,
conſtituens ſibi domum, in qua habitet, qu
gubernet ad eum finem, cui à natura artifice a
gnatur. Illa eſt virtus ſpermatica, quæ reſide
corpore ſpermatis, ſine qua hoc eſt ſterile & i
ne, nec ullam generationem promovet; Hæc ſi
vaneſcat tempore, vel contritione ſui contin
tis, nullus inde fructus ſequitur, ut patet in f
mentis, quæ ſi ſeneſcant, aut in farinam rediga
tur, ſe propagare amplius nequeunt. Aut cur h
potentia in eo corpore reſidet potius, quam in
lio; nec mox perit? Reſpondeo: Non alia h
quærenda aut danda cauſa eſt, quam quod na
ra his mediis gaudeat, & eam virtutem conc
ſerit, ne abire poſſit, ſi naturę ſit obediens; qua
ſi voluiſſet, aliis ſubjectis indidiſſet. Admirab
eſt, quod ſpiritus animales nervis in homine co
tineantur, nec ex illis abeant in auras, & qu
iiſdem nervis compreſſis à tranſitu impediantu
unde ſtupor & paralyſis ad tempus toti brach
vel pedi accedit, quæ ſpiritibus per nervos ſucc
dentibus mox tollitur. Eundem ad modum vi
tus ea imaginativa cœleſtium corporũ, inprim
Soli

lis, si individuis quibusdam subjectis seu sper-
atibus rerum immittitur, naturaliter manet in
is ad naturę nutum & libitum. At ubi semina
ılla adsint, tum eadem virtus cœli communica-
r materiæ cuidam certæ immediate, veluti in
ıc generatione, subjecto illi viscoso & pingui,
: quo in præcedentibus, tanquam de materiali
usa diximus; Sunt enim duo in singulis sper-
atibus, materia elementalis, & forma astralis,
ıarum ultima perire potest, materia & forma
ıterna integre permanente; nihil autem genera-
ex materia, forma astrali perdita. Materia in
ıc generatione tempore prior est forma, & eam
cipit influentem, quamvis antea neque omni-
o aliqua forma orbata sit, ut de materia prima
ıtelligi possit, sed subsequens forma priorem si
on tollit, tamen perficit. Verum quæri posset,
ır hæc vis formalis, exempli gratia, formandæ
olucris, non omni materiæ aut cuicunque im-
ıittatur, cum absque vasis certis seu corporibus
ermatum ea recipiatur? Respondeo; ea mate-
a ita præparata in ligno tali & non alio, inque
oco dicto & non alio, vicem seminalis corporis
ręstat, cujus qualitates cum non insint alteri,
inc neque aliud subjectum ejus virtutis forma-
s certæ & determinatæ capax est. Hujusce ima-
inationis seu influentiæ cœlestis passim exem-
la sunt obvia, nempe in quibusdam locis Co-
ıitatus Mansfeldici, ubi Mineræ æris in lapide
cissili exprimunt omnis generis pisces, eorum-
ue formas, qui in proximo habētur lacu: quem-
dmodum & dentes, cornua, integros leones à
ıatura formatos in speluncis subterraneis, & a-
iis videre licet. In succino quoque quod flucti-
ous marinis in Borussia ad littora Insulæ Sudavię
ıunc dictæ, ejicitur, variæ formæ muscarum, cu-
licum,

licum, araneorum, papillionum, ranarum, la-
tarum & aliorum animalium apparent non
dem reipsa, sed ex sola imaginatione cœli
subjectis impressa. Si enim per incisionem
fractionem eæ quærantur, vacua esse spacia fi
lorata ex naturæ lusu invenientur; nihilominu
mnia membra & particulę adeo sunt ad vivum
pressæ, ut quis juret, revera animalcula talia
se iis materiis recondita, forte tum, cum gum
adhuc liquidum fuerit succino involuta; quod
men longe aliter se habet, cum nihil terreni
non pellucidi in illis figuris concavis reperia
quod tamen secus fieri deberet, cum substa
corporea evanescere nequeat, remanente ejus
la forma superstite. Adhæc si animalcula talia
gummeam ejusmodi substantiam, ut est tereb
tina vel resina, incidisset, alæ vel pedes eorum
viscati apparerent, & non integre extensi aut
recti, quod hic non ita fit sed omnia integra
dentur, veluti per Cristallinam pelluciditate
Deinde si ex arboribus illud in aquam decide
arbores illę non essent ignotæ. *Plin. lib. 37. c. 2.*
3. De succino tradit hoc modo: *Pytheus*, inqu
Guttonibus Germanicæ genti accolis æstuarium oce
prodidit Mentonomon nomine, spacio stadiorum sex m
lium. Ab hoc, diei navigatione, insulam abesse Ab
lum. Illo vere fluctibus advehi succinum, & esse conc
maris purgamentum; Incolas pro ligno ad ignem uti
proximisque Teutonis vendere. Huic & Timæus cre
dit, sed Insulam Baltiam vocavit. Mithridates in G
maniæ littoribus esse Insulam ait, vocarique eam Ose
ctam, cedri genere sylvosam, inde defluere in petras. C
tum autem est gigni in Insulis Septentrionalis Oceani,
à Germanis appellari Glessum, itaque & à nostris una
insularum ob id Glessariam appellatam, Germani
Cæsare ibi classibus rem gerente, Austraviam à barb

is dictam. Affertur à Germanis in Pannoniam maxime provinciam: Inde Veneti primum, quos Græci Henetos vocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Sexcenta fere millia passuum à Carnunto Pannoniæ abest littus illud Germaniæ, ex quo invehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis *principis, qui hæc commercia & littora peragravit, tanta copia invecta, ut retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur; arma vero &* Libitina*, totusque unius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebæ attulit 13. librarum.* Hæc Plinius. In ſuccino vero utpote pellucido, ea figura incorporea ex imaginatione cæli infuſa, facile apparet, in aliis opacis corporibus non item: Vti nec in materia ligni dicti, cui non ſolum figura avis, ſed etiam vis naturalis ſpermatica eam formandi, nutriendi, augmẽtandi, & in vitæ functionibus conſervandi, ut in aliis avibus, implantatur. Cum vero non ex traduce ſeminis aut ovi propagetur, nec ſemen nec ovum relinquit, ne plus alteri det, quam acceperit à natura: Si enim ova generaret in pullos excluſibilia, ipſa quoque inde prodiiſſet, quorum neutrum vero applaudit. Quemadmodum enim mulus non eſt natus à mulo, ſed mixto genere equæ & aſini, ſic nec gignit mulum, ſed ſterilis permanet, ita & dicta avis. Apes ex vermibus naſcuntur, vermes in favo ex melle ex naturæ mirifica operatione, licet abſque ſenſibili ſeminis corpore, non tamen abſque virtute ſeminis per apes favo impreſſa, cælitus primum recepta. Nec vero poſſibile eſt, has virtutes ſpirituales & efficaciſſimas à nudis Elementis prodire, aut ſola propagatione cum materia ſeminis, quæ ex alimento & ſanguine fit, extendi in infinitum

poſſe,

posse absque sui diminutione, cum animadv
tamus, Elementa fere esse mortua & saltem
ceptacula materialia virtutum formalium,
materiam seminis ex iisdem Elementis suppl
indies & coacervari. Ideo necessum est, qu
quotidie affluat vis formalis in semina forma
vel in eorum defectu, in materiam à natura pr
paratam per putrefactionem, vel alias operati
nes. Vnde *forma hujus mirabilis fœtus facile deducit*
quod nempe sit virtus cœli aut Solis imaginativa acti
infusa materiæ viscosæ, ligni illius in illis locis ita per p
trefactionem dispositi, ut eam vivificet, & in novam sp
ciem Zoophyli seu volucris in concha conclusæ promovea
quæ ubi deciderit in aquas natare & volare pe
nis accretis possit. *Finalis autem causa est commun*
Ornatus mundi, Naturæ admirabilitas & varietas, ut
litas hominum accolarum. Et inprimis Dei Opt. Ma
providentia, omnipotentia, & clementia, quæ ex ha
creatura aquæ, ut ex aliis humano generi inn
tescunt, dum annum coronat suis dotibus & o
bem terrarum diversis creaturis, ut longe poten
tior ille in creando & producendo varias anima
lium species fuerit, quam nos habiles sumus i
exprimendo, nominando, aut cognoscendo illas
Satis sit nobis aliquam Dei magnalium parten
vidisse aut lustrasse cum non omnia capere homi
ni mortali sit possibile, nulla vero velle conside
rare belluinum sit.

THAVMATO-GRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS SEPTIMA:

In qua

QVADRVPEDVM Admiranda.

Seneca l. 3. de Ira. cap. 30.

Frivolis turbamur & inanibus. Taurum color rubi-undus excitat, ad umbram aspis exurgit. Vrsos leonesque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana. Idem inquietis & stolidis inge-niis evenit: rerum suspicione feriuntur.

SYLLABVS
Capitum
CLASSIS SEXTÆ.

ADM

ADMIRANDA QVADRVPEDVM.

CAPVT I.

DE ALCE ET ARIETE.

ALce fera in Scandinavia quadrupes eſt, ſubcinericii æſtate coloris, hyeme ad nigredinem vergit, cornua ſcabellis idonea, duodecim librarum pondere ſingula, duorum pedum longitudine. Labrum ei ſuperius adeo propenſum eſt, ut niſi in poſteriora recedens veſtigia, paſci nequeat. Morbo infeſtari ſacro ſcribunt, dextri poſterioris pedis ungula, auriculæ ſiniſtræ immiſſa, levari. Retinet eandem virtutem, ſi libidine turgenti, menſe Auguſto, vel Septembri abſcideris. Celeritas laudatur, tantum enim die emetitur, quantum triduo equus. Nec leve robur eſt. Fortiſſimus quippe anterioris pedis, mors venatoris, ictus. *Aries* per ſex hybernos menſes, in lævo latere capit quietem, dextro ab æquinoctio verno incumbit. Id Ælianus prodidit, negant lanii. In Tartarię regione Camandu vix aſinis minores, triginta librarum pondus cauda æquat. viſus in Regis Arabum ædibus, cujus ad quadraginta aſcendit. *Vartom.* quadraginta & ſemiducentarum librarum ponderis Africanus mentionem facit. Addit, ſaginatis adeò craſſeſcere caudam, ut ſeipſos dimovere non poſſint. *l.9.deſcript.Africa.* Frigido temperamento id adſcripſit *Cardanus*. Cum cętera oſſa extendi nequeant, propria ne obruatur pinguedine, humorē in caudam

 tranſ-

transmittit. In Sardinia nascuntur, qui lanę lo[...]
pilum ferunt caprinum, & vocantur Musm[...]
nes. Horum pellibus Thoracum loco utuntu[...]
Strabo l. 5.

CAPVT II.

DE ASINO.

TAm pulchri in Persiæ regno *Asini*, ut unu[...] triginta auri vendatur ponderibus; apu[...] Pygmæos, nostrorum arietum æquant m[...]gnitudinem. *Paul. Venet.* In Ægypto tanta toll[...]tariorum velocitas, ut quadraginta passuum mi[...]lia, uno sine noxa absolvant die. *Scalig. Exerc.* 21[...] *f.* 1. Parce mergit os, dum bibit. Timor in ca[...]sa *Cardano.* Ingentem enim aurium dum consp[...]catur umbram, ne madefiant, veretur. Repe[...] apud Afros, qui non biberunt. Mingit, ubi mi[...]xisse alium viderit, aut super fimum. Naturâ [...]nim segnes, odoris acrimonia extimulat. *Cardan* 10. *subtil.* Abrosa ab asino vitis palmite, feraci[...]rem provenisse vindemiam, dedit observatio. R[...] monumentum Naupliæ spectabatur, ubi lapide[...] asinus grata posteritatis memoria dedicatus fu[...]rat. Fertilem hortum, in cujus medio ejus c[...] varia, scripsit *Vadimonius*: *Aldrov. l.* 1. *de quadr. c.* [...] Depastos cicutam somnus corripit in Hetrur[...] ut non tantum stupidi, sed & mortui videantu[...] Fraus inde ad rusticos. Nam multoties semie[...]coriati, cum terrore resurgunt. *Mathiol. in Dio*[...] Ruunt in stabulum oves, stabulo asinorum si i[...]cluseris: percussus vero à Scorpio, si super asi[...]rectus desideat, ad caudam, pati pro se asinu[...] cogit. Signum; quia pedendo moritur. *Meru*[...] Lac illius in laude. Poppæa certe Domitii N[...]

ro[...]

onis conjunx, quingentas secum per omnia tra-
ens fœtas, balnearum etiam solio, totum corpus
lo lacte macerabat, extendi quoque cutim cre-
ens. *Plin. lib.* 15. *cap.* 40. Bathylis Cretensis,
htisi correptus, imperato asininæ carnis esu, re-
itutus est. Cęterum sunt in Scythia, quorum
ornu Stygis continet aquam, ferrea etiam trans-
nittentem vasa. In India unicum gerunt in fron-
e cornu quidam. A morbo præservatur ex eo
qui biberit: quin pestilentis si quid assumtum est,
otu excernitur. Robur illis tantum, ut equo-
um in cursu disrumpant latera. Mirus & is erat,
qui inter Regis Assyriorum ad Ferdinandum
Neapolitanum dona. Miraculoso enim pilo, vir-
gato corpore, diversis coloribus, & paribus li-
neis. *Pontan. de Magnificent.*

CAPVT III.

DE APRO & ARCHO-PITECO.

IN Creta nulli *Apri*; in quadam novi orbis parte nostris minores. Caudæ illis tam breves, ut abscissas Hispani putarent, solipedes etiam anterius, posterius bisulci. In quibusdam Scandinaviæ locis, duodecim sunt pedum longitudine. Regulus Salvimontis ingentem habebat, quem cum hero & canibus, ad cornuum concentus venatum exivisse tradit *Scaliger.* *Archopitecus* animal est in America, corpore, supra modum deformi, Haüt vocant incolę. Magnitudo illi Cercopitheci, venter ad terram demissus, caput & facies infantis, ejusdem captus imitatur suspiria. Terni pedibus hærent ungues, quatuor longi digitis, magnis Cyprinorum spinis similes,

his per arbores repit. Cauda tres digitos lon est. Vivi hominis carnem nunquam degusta visum, solis foliis, quæ Amahut vernacule v cant, vivere existimant. Hominem deamat ma suetus, humeros subinde ascendens Sub dio tentum, nunquam madefactum reliquit T *vetus*.

CAPVT IV.

DE BOVE.

IN extrema quadam Asiæ provincia, inter e tremos Indiæ montes & Cathajum, albi n grique nascuntur *Boves*, equina cauda, sed p losiore & ad pedes usque protensa. Pili ejus su tilissimi plumas referunt, & poscunt preciu *Venet.* In Hispaniolam adducti, tantopere cr scunt, ut Elephantibus hyperbolice æquent *Petr. Martyr in Decad.* In his oris, in quibus h scribimus, pondus sedecies centum librarum e cedere interdum testatur *Guicciardinus.* 2970. brarum unum Leydæ vidimus. Ptolemæus ve 11 unius habuit cornu, quod tres capiebat ar phoras. Gravidæ, in dextro ut fertur, semp gerunt sinu, gemellos etiamsi conceperint. qui ex Charadro fluvio, non procul à Patrensiu Vrbe bibunt, mares ut plurimum pariunt; fi idem, si tempore coitus, vinculo sinistrum exc peris testem, vel spirante Borea præparaveris co gressus. *Pausan. in Achaicis.* Nam si dextrum, v Austro, fœminam dabunt. Vaccæ per æstate fœcundiores, pluviosæ hyemis sunt indices. N enim potest fœcundum animal genitali scate humore, nisi cœlesti commoveatur influxu. *A bert.* Nimis interdum ferociunt. Anno quipp 1551 in Rhetia inter Duriam & Velcuriam, e

duob

duobus in pratum eductæ pagis, tantum inivere certamen, ut non nisi viginti quatuor sopiri potuerit cæde. *Gesner. de Quadrup.* Inflantur interdum plenitudine: ad cujus curationem incantatione utuntur, in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti vesicam nominantes. Narratur de Pythagora eum bovem prope Tarentum aliquot insusurratis verbis, ita reddidisse mansuetum, ut & fabacea abstinuerit segete, & de rurestri colono urbanus ambulator factus, Tarenti consenue it placide, de manibus hominum victitans. *Cælius.* Fimi bubuli suffitus libera à muscis & araneis servat alvearia: sanguis vero vaccinus, vulneri infusus, sistit sanguinem; stercus etiam aridum ustum tribus cochlearibus potum, hydropicos juvat.

CAPVT V.

DE BISONTE ET BONASO.

B*Ison* animal est majus bobus, gibbosum, latissima fronte (duo enim vel tres inter cornua considere possunt) & crispa villis moschum redolentibus. Caro ei æstate pinguissima, at fætore allii, quo victitat, vitiatur. Robur ingēs. Nam & equum & sessorem cornibus ventilat. Sanguinem habet, plus quam purpurei coloris, caliditatis tantæ, ut & ferrum venabuli in omnes partes reddat tractabile, & intensissimis etiam frigoribus intra duas putrescat horas. In Sylva Caledonia humanum adeo horrent consortium; ut attrectatos ab homine frutices, aliquot diebus aversentur, & arte capti, moriantur mœrore. *Cambd. in Scotia.* Genus bisontis Bonasum facit

Gesnerus, de quo scribitur, quod ferventissimu
insequente venatore, rejiciat stercus. Id vero n
accidat animalibus, cursus facit. Calefiunt
intestina, flatus ob calorem excitantur, quib
inclusis, violenta per angustiam fit eruptio, lo
rum præsertim ex motu si compressio accid
quin & metum exprimere sepię atramentum
exemplo. Philippus Rex Macedonum ad pede
Orbeli montis unum jaculo confodit, cornua
decim palmarum Herculis religioni data.

CAPVT VI.

DE CAMELO.

CAmelus multiplicem habet ventrem,
quia magni est corporis, vel quia spina
edit & lignea, providit supremus ut co
coqueret. Turbida suavis illi est, nec fluvial
gustat pede nisi turbatam; Africi inedia qu
quaginta dierum perpessa, serotino tempore n
attingunt pabulum, sed exoneratos campus fro
dibus alit. *Leo Aphric. l.* 3. Vitæ terminum cen
simus annus claudit, aëris insolentia si non co
traxerit morbum. *Plin.* Indis ad cursum serviu
si Philostrato credimus, nec supra vires est, mi
stadiorum una die conficere iter. At genus illu
quod *Ragnail* apud Afros dicitur, centum p
suum absolvit millia, modico victu per octo di
iter perpetuans. Cum matre nunquam illis re
Cum pastor ad obtectam admisisset, detecta ad
exarsit, ut eum obtriverit, se egerit præcipiter
Arist. in admir. Dociles esse docuerunt exempl
Si quando inter Æthiopiam & Barbariam soli
diutius dici protrahitur iter, parcunt defessis fl
gro: at certa cantilena in tantum concitant
cursu

cursum, ut difficultas sit assequi. Visus Alcairi, ad tympani saltare sonum, miro edoctus modo. Iuvenculus quippe in hypocaustum introducitur, cujus pavimentum, igneum imbibit calorem. Pulsatur præ foribus tympanum, caloris hic gratia alterum pedem erigit; continuato per annum exercitio ita assuevit, ut publico datus, calidi pavimenti memoria, ad sonum tympani pedes erigat, & saltare videatur. *Leo Aphric.* In terra Gigantum animal est, capite, auriculis, collo Mulæ, corpore Cameli, cauda Equi. Altitudo illi pedum sex, longitudo quinque, collum Cygneo colore candidissimum. Advectum anno 1558 Middelburgum Zelandiæ, ovis dicebatur Indica, *Allo Camelum* nuncupavit in *Exercitat. Scaliger.*

CAPVT VII.

DE CAPRA.

TRadunt noctu non minus cernere capras, quam die. Ideo caprino jecore, si vescantur nyctalopæ vespertino restituuntur visui. Et auribus & naribus respirant, si pastoribus credimus. Philes signum addit, quia naso obstructo nil offenduntur. *Ælian.* Aversæ jacent in pascuis Sole in occasum declivi, adversę aliis horis, & inter cognitiores. Cornu caprinum capiti infirmi suppositum, somnum illi conciliat; rasum cum melle ventris fluxum sistit; adustum lethargicos excitat. In Ægypto quinos fœtus parere dicuntur. In causa est Nili aqua, quæ sterilibus & inopibus lactis propinatur. Syrii revolutionem indicant. Nam quoties cum Sole oritur, in ortum conversæ respiciunt. *Plutarch.* In Africæ parte

tonsiles sunt, & ex villis earum fiunt rudentes
pluvias præsentiunt Lybicæ. Nam ut extra Ca
prile processerunt, concitato cursu ad pastionem
accedunt, mox ad stabulum cōvertuntur. *Ælian.*
Gymanteæ sex non bibunt mensibus, sed mare
intuentes, ore hiantes auras excipiunt, inde le
vatur sitis. Mambriva fert equitantem, sellam &
frenum admittit; ad terram illi auriculæ demis
sæ, cornua revoluta sub ore: *Gesn. l. 1. Quadrup.*
Sylvestres in Lybia boum commemorantur ma
gnitudine, tam agiles, ut in distantissima salian
cacumina, tanta membrorum duritie, ut ne
frangant cornua, nec caput diminuant delapsæ
Ælian. l. 14. c. 16.

CAPUT VIII.

DE CASTORE & COLO.

MOrsu potentissimum *Castor* animal est, non
prius concursum laxat dentium, quan
ossa concrepuisse audiverit. *Plin.* Anseri
illi posteriores pedes, simiæ priores. Squammo
so corio præpinguis tegitur cauda, gubernacul
vice pisces cum persequitur. Noctu prodit e
latibulis, & amputatis arborum ramis circa flu
vios, casas cum superiore tabulato construit, i
his crescente aqua habitat. *Albert.* Resecti, ma
xime placent, uni resupinato inter crura depo
nuntur. Comprimit hic ne dilabantur, cauda a
casas trahunt reliqui. *Colus* quadrupes fera, e
apud Scythas & Sarmatas, magnitudine inte
cervum & arietem. Albicat corpore, cursu va
let. Naribus potum ad caput trahit, per aliquo
dies retinet, adeo ut per carentes aquis agro
pabulum facile carpat. *Strab. l. 7.* Obambulan

quin

quingenti interdum, at circa festum Paschatis duo millia simul conspiciuntur. Effodiunt in Martio herbam, hujus odore suam excitant Venerem. ista exhausta resolutis nervis per diei spacium semimortui jacent, gustata alia sibi restituuntur. *Gesn.*

CAPVT IX.

DE CATO & CVNICVLO.

CAto oculi tam acuti, ut nec in tenebris quicquam fugiat. *Alb.* Felis vero Ægyptii maris, ad Solis rationem, variari pupillas, observatum est. Longæ fiunt in ortu, rotundæ meridie, declivum Sol cum spectat, obscurantur. *Gellius.* Supinus plerumque ludit, undique ut circumspiciat. Abscissis auriculis domi detinetur facilius. Guttas enim, auriculis apertis illabentes, sustinere non potest. Pilus ejus in os hominis si inciderit, inhęret. Hinc aggesta materia strumæ ortum acquirunt. *In Malabar provincia*, inquit *Scaliger*, *feles sunt agrestes in arboribus agitantes; de earum celeritate proditum est, saltu potius valere: peculiaris vero volatus, idque quod magis mirum est, sine alis. Membranam ab anterioribus pedibus ad posteriores usque productam tendi; quam dum quiescunt, ad alvum contrahunt. Vbi volare instituunt, pedum crurumq; agitatione, protenta collectaque membrana, tum sustinentur, tum feruntur, mirabilisque est earum tanquam per aërem currentium species. Cuniculi* in Balearibus abundant, inde segeti & campis noxa. *Solin.* Omni mense pariunt, nec cæcos; statim à partu implentur, ubera quamvis siccante fœtu. *Plin. l.* 10. Lac statim à partu fœmina non habet, priusquam per sex horas cum mare fuerit, avenæ deinde

exceperit grana. *Gesn. de Quadrup.* In nova Albione talpas pedibus, caudâ glires referunt, habentque ab utroque latere sacculum in quem postquam saturati fuerint, reliquias recondunt. *Laetius l. 6. Amer. c. 20.*

CAPUT X.

DE CERVO.

Cervos dari albos, cornigeras cervas certum est. Vidit eos Apollonius Paracam Indiae urbem prætergressus. *Philostrat. l. 3.* circumduxit Sertorius, à Diana datam, consilia suggerere mentitus, milites in officio ut contineret. *Gellius.* Cœpit ex his unam Ludovicus Rex Galliæ, cumque conjunx Anna Britanna, quid sibi vellet, quæreret, Omnes tales ante fuisse dixit, demptas à Deo propter superbiam. Sanguini eorum nullę fibrę: quare non similiter ut aliorum crassescit. Fel non in jecore, sed aut intestinis aut cauda. Hinc tanta huic amarities, canes ut non attingant. *Plin.* In capite vivos habent vermes viginti interdum, & illos discretos; magnitudo eorum est qui in putridis carnibus. Sub lingua in concavo nasci dicunt, circa vertebram, qua cervici annascitur caput. Natu grandibus os capitis sub oculo si terebraveris, vespas ex humore superfluo concretas evolare conspicies, si Venatoribus credendum, & tunc diutius vivere nequit, nisi serpentum renovetur esu. In cordis basi, inter auriculam majoris ventriculi & urinalem venam os inveniri scribit *Gesner.* De sanguine id cordis esse subrufum, & melancholicum addit, de vapore ob siccitatem in osseam substantiam converso quidam adjiciunt. Subjungunt

gunt denique nonnulli non alio tempore inveniri, quam eo quod inter duos divæ Virginis festos intercedit dies; hoc est à medio circiter Augusto, ad Idus Septembris. Cerva prope semitas parit. Tutam enim se existimat frequentia hominum, ferarum solitudine; Vbi peperit, involucrum exedit primò, hinc seseli herbam medicamenti in partu loco habet. *Arist. in hist. Animal.* Mare tranant, classium more, dux antecedit, sequuntur cæteri: capita in mutua reclinantur terga, claudit mox primus agmen, fessas ubi senserit vires, eas ut recolligat. Serpentem naturæ munere vincit. Spiritu enim fortiter attracto, educit è latebris, post procumbentem vorat. Insequitur balneum epulas cancrorumque esus, lachrymæ denique funduntur, in lapidem Bezoar vertuntur effusæ. Perit, si his non præmissis biberit. *Gesner.*

CAPVT XI.

DE CANE.

MVlta in Cane miranda, partus, sagacitas, morsus, docilitas, fidelitas, & alia. Cæcos gignit catulos, qui, quo largiore aluntur lacte, & tardius vident; vulgaris tamen terminus septimus est dies, si cito fit; vigesimus, si tarde. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere, si gemini decimo, idemque in singulos adjici, totidemque esse tarditatis luces: ab ea denique quæ fœmina sit ex primipara genita, citius cerni. Optimus in fœtu, qui novissime cernere incipit, aut quem primum fert in cubile fęta. *Albertus* scribit, visam sibi è mastinorum genere canem, quæ primo novendecim simul peperit, post octodecim, tredecim tandem. Sagacitas ei tanta, ut

nunquam canis carnem, ne varietate quidē co
dimentorum fallacissime temperatam, degust
In Scotia genus est quoddam, quod furem per
quitur, qui si fluvium traiecerit tranat & idem,
adversam ubi appulit ripam, tamdiu in gyru
procurrere non cessat, donec odoratu vestigia
secutus fuerit. *Gesner.* Rabidi morsus & mire v
nenatus & lethalis est. (corripitur autem rab
circa caniculares menses, ex nimio dentium d
lore; restituitur sibi, si, helleboro cum polenta c
mesto, evomuerit) Vrina enim rabidi calca
maxime nocet ulcus habentibus, & observatu
aggregari vulnera illorum introitu qui unqua
fuerint canis dente læsi: iidem gallinarum inc
batus, pecorum fœtus abortu vitiant. Recrudu
cuidam duodecimo post morsū anno in brach
vulnus. Et intra biduum obiit. *Albert.* Hydr
phobia inprimis admorsos vexat, & quod mag
mirum, septennio quamvis latuerit. Liberatu
se existimabat quidam aqua marina lotus; po
aliquot tamē menses ligni cornui contactus mo
bum reduxit: *Gesner.* Quin in urina illorum c
num apparere, dicuntur capita. Docilitatem
fidelitatem quod spectat, multa suppetunt exen
pla. Advocabat servos Francisci Marchionis Ma
tuæ canis; trahunt currus, sarcinas in itinere po
tant in Ibissibur regione Tartariæ. ferebat Lov
niensis apud *Lipsium Cent. 1. ad Belg. Epist.* 44
Bruxellas literas, referebat & inde; Bruxellens
pecuniam ad macellum, carnem è macello dom
portabat: propugnabat contra impetentes eand
partem de præda arripiebat victus. Rhodii Chr
stianos à Barbaris dignoscebant. *Gabell. in Histo*
Agyrtæ cujusdam sub Iustiniano principe, proj
ctos in medium annulos unicuiq; reddebat, ma
ritam, viduam, virginem, prehensa notabat veste

Den

Denique quidam apud *Plutarchum* hominis veneno tollendi referebat speciem. Fidelitatis egregię admirandum exemplum, apud Scaligerum in Exercitationibus legitur: cujus fide & verbis idem appono. *Offensus amici sive potentia sive perfidia quidam regis aulicus, eum ex insidiis obtruncat, atque in alio agro sepelit: Venaticus canus ibi tum forte hero comes erat. is amore victus diu sedit in tumulo. Posteaquam fames pietatem superavit, atque in aulam sine domino reversus est, rati illius contubernales bestiam temere vagari, cibum ei dari jubent. Satur ille ad tumulum redit, redit toties, ut primum suspicio invaderet animos incerta quadam ac fluctuans: mox etiam certi esse viderentur, heri id fieri desiderio. Abeuntem prosecuti, deprehendo telluris tumore effossum cadaver atque agnitum afficiunt sepultura. Canis exequiis peractis, socius fit eorum, quibus fuerat dux ad pervestigandum. Tandem aliquando in aulam, ubi homicida rediisset, eum conspicatus canis, magnis illico editis latratibus ægre ab impetu cohibetur, quo tanquam indice, aucta suspicio, in multorum animis certa fides evasit. Cæterum bestiæ perseverantia in ejus odio atque persecutione, etiam regem movit, ut juberet hominem causam dicere. Ille negare factum, persistere inficiatione. Canis eius orationem latratibus atque assultibus obturbare: ut eam interpellationem pro facinoris exprobratione, quotquot aderant interpretarentur. Eo res deducta est, ut jussu regis homicida cum provocatore singulari certamine dimicaret. Picta est canis victoria in cænaculo quodam regio. Pictura vetustate dilutior atque obscurior facta, regum mandato semel atque iterum restaurata est.*

CAPVT

CAPVT XII.

DE CERCOPITHECO, & CATOBLEPA.

IN Prasiana regione Cercopitheci, maximis a
nibus vix cedunt magnitudine. Cauda quinq
cubitorum est; ex fronte propendent com
barbamque promittunt, ingenita quadam ma
suetudine. *Strabo l.* 15. Sunt & alii miræ magnit
dinis, forma hominis: Cruribus siquidem, vir
membro, facie, agrestem representant homine
toti alias pilo obsiti. Amant pueros & mulier
in harumque ruere conantur amplexus. *Carda*
Communes noti sunt, hi testiculos habent, cær
lei & viridis coloris. cum spicas depascunt, unu
in campo decubat, edit clamorem percepto agr
cola, cæteri fugiunt. Crocodilum tantopere al
horrent, ut ne longinquum quidem pellis eju
conspectum ferre possint. Cum aliquando id ex
periretur Gyllius, cum tremore, & alvi dejection
vinculis quamvis constrictos, per ignes & aquas
furēter evadere voluisse, observavit. In Cariai or
genus quoddam è ramo in ramum insilit, ac si vo
laret, apro infestum. Nam in admotum furibun
de insiliit, & cauda circumligavit. Tauro similem
Catoblepam prodidit *Ælian. l.* 3. truculentam ean
dem, terribili aspectu, oculis sanguine suffusis
terram spectare. Mortiferas depascitur herbas
ac simul ut taurino aspectu conspexit, horret, ju
bamque erigit. Hac elata, apertisque labris hor-
rendum quiddam emittit de gutture, ut aer supra
caput inficiatur, & ab aliis haustus vocis auferat
usum, lethalesque convulsiones inducat. Rem ita
esse, per Marii milites cognitum. Cum enim fe-

ram

ram esse putarent ovem, strictis in eam repetitis vicibus incurrêre gladiis: sed necati naturam detexêre belluæ. Occisa post per Nomades equites, & ad Marium adducta est.

CAPVT XIII.

DE CYNOCEPHALO & CHAMÆLEONTE.

Cynocephalus animal est capite canino, forma hominis, piscationis peritissimum; toto enim die aquæ immersum, cum magna piscium copia emergit. Veste indui mirifice gaudet. hominum nulli nocet. Indorum linguam intelligit, boves denique lactis causa mansuete pascit. *Plin. l. 7. c. 2. Strabo l. 15.* Duo in eo maxime mira. Primo, quod duobus anni æquinoctiis, duodecies in die, per singulas horas urinam reddit, noctu idem faciendo. *Precios. Iohan. in Epist. ad R. P.* Vnde imago apud Ægyptios Cynocephali in horologiis urinam mittentis. Alterum est, quod ubi aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens, expers est luminis, mas nequicquam intuetur, nec vescitur, sed demisso in terram persistit vultu: fœmina etiam nusquam oculos contorquet, misso insuper è genitali vase semine. Ideo adhæc usque tempora in sacris nutriuntur, ut Solis & Lunæ conjunctionis ex iis cognosci possit tempus. *Chamæleontem* Africa gignit, frequentiorem India. Quinque digitos in pedibus habere dicitur, quibus stat passis, curvat eos ubi teretibus incumbit surculis. Mutat colorem subinde, & oculis & cauda & toto corpore; redditque semper, quemcunque proxime attingit, prȩter rubrum candidumque; defuncto pallor inest. *Plin.* Aërem illi ali-

aliquando pro cibo certum eſt. Nam & ann
integrum inediam tolerat, & excepta hiatu a
clauſiſq; malis turgidum ventrem oſtentat. F
re, qui obverſum ad ſolem haurire radios, eoſ
hiantem ſequi dicerent. Muſcas venari ex Zan
habemus, qui etiam addit diſſectam à ſe lingu
palmi inventam longitudine, cavam & inanem
ſumma acetabulum cum mucco; hoc tuliſſe p
dam. *Card. de ſubtil. Alexander Myndius* contra
melici ſerpentis impetum ſic ſe munire ait. *Fe*
cam bene latam & validam tenet, ſub qua ceu clype
verſans contra hoſtem ſerpentem venit. Serpens, quia
ſtuca latior eſt, quam oris hiatu ab eo ſeparari poßit,
chamæleontis membra reliqua firmiora, quam ut mo
bus lædatur, fruſtra ſe fatigat.

CAPVT XIV.

DE CROCODILO.

CRocodilos Ægyptus alit, ſed non æquè n
xios. Furibundi verſus montana, à Cai
ad mare mites; piſcium illud facit defectu
prẹmium hoc occiſi. Cuique enim, grandiore
in urbem deferenti, decem aurei nummi num
rantur de fiſco. Nilo etiam ad alveum deduct
fame preſſi in inſidiis luto obvoluti latent, acc
dentes cauda percuſſos ſtrangulant. Tantum i
ictu robur, ut quatuor grandioris animalis crur
uno perfregerit. *Martyr.* Vnum ovũ anſeris edun
magnitudine; ad maximum tamen incremen
tum, minima origine decurrunt. Duodevigint
plerumque excedunt cubitos. Pſammetichi tem
pore viginti & quinque. viginti ſex Amaſidis. *Pli*
Legitimum judicant fœtum, ſi quid ſimul atqu
excluſus eſt rapuerit. *Ælian.* Lingua eis adhære
tot

ita, causa apud *Arist. l. 2. de partibus anim. c. 7.* ntellitem ejus trochilus agit, hostem Tentyritæ. iscutit ille dormienti somnum, Ichneumonis bi conspexit insidias, & intra patulas fauces admissus, intra septa dentium rostro excerpit carnes; quando avolare debeat, inclinata superiori andibula præmonetur *Plutar. Plin. 8. 25.* Flumini hi innatant, dorsoque equitantium modo impositi, clavam ori ingerunt, ac voce sola territos, ogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. inc in illorum nulli insula olfactuque solo hominum fugantur. Iste quomodo pugnet, historia us ostendet.

CAPVT XV.

DE EQVO.

EQuas in Lusitania vento concipere refert *Varro. Plinius & Solinus* partu evanido affirmant. Natos quippe pullos non plus trienium vivere. Fabulas appellat *Iustinus.* In Hispaniola insula, decimo postquam natæ sunt mense oncipiunt, & gemini sępe in unico partu. *Petrus Martyr. Sterilis concipiet,* inquit, *Aldrovandus, si faem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes, & antharides versicolores numero duodecim ex aqua biuum oriculario clystere in vulvam ingeres, postero die quum ad jucundam fœminam emittes, postquam desiit, bis genitales locos elues.* In Provincia Belasciæ am durarum sunt ungularum ut soleis non mutantur: apud Ambes tantę celeritatis ut intra νυχθήμερον centena millia itineris conficiant. *Lu-ov. Roman. l. 4. Navig.* & talem in Alanico bello Probo principe captum Historici referunt. In Artesia natus Mellomi arcis Toparchæ, grandi forma,

forma, cornibus eminentibus ; ſaltus ejus adh
oſtenditur pedum ſexaginta. *Lipſius Cent.* 3.
Belg. epiſt. 56. Sat diu vivunt ; Viſi enim attig
annum quinquageſimum : ſexageſimum ex
ſiſſe ſcribit *Albert,* ſeptuageſimum *Solinus* &
phus. Notatum advertimus, inquit idem, *apud Op
tem nomine, Equum ad gregariam Venerem duraſſe
nos quadraginta.* Camelum adeo reformidant,
nec ſpeciem ejus intueri poſſint, nec ſentire o
rem. Hinc Cyrus contra Crœſum pugnatur
equitatui aciem illorum oppoſuit. *Herodot.* Scri
Plinius, veſtigia lupi calcata equis in cruribus a
ferre torporem. *Ælianus* vero addit, ſi lupi
caneum, currum trahentes, conculcent, ſiſti, t
quam cum quadriga conglaciatos. Caro illor
ſapit Tartaris, & apud Perſas in conviviis di
tum apponebatur aſſa. Moſchi olim Tartaror
ſervi, potum lactis equini, illis tributum pet
tibus per ducem ſuum in itinere offerre conſu
verant. Sudor abortum infert puerperis ; etſi c
telli calefacti eum imbiberint, adeo inficiunt
ut locus ab iis vulneratus, ſanguine ante mort
animantis manare non deſinat. *Albert.* Lach
matos produnt exempla. Cæſar triduo ante o
tus diem flentem ſuum invenit : Cardanus etia
Oſturconem ſuum ubertim fleviſſe teſtatur, æſt
præſertim. Tam denique dociles ſunt, ut n
Alexandri Bucephalus, nec C. Cæſaris Aſturco
quoquam regi potuerit, dominum ſi excipias.
Olandia Gothici maris inſula viſi qui ad tympa
ſonitum greſſu glomerante, choreas exercuerur
De ſimili ſic *Scaliger: Equum puſillum deformem c
cumducebat agyrta quidam ; cuius juſſu, interdum n
tu, omnia faceret : ambulare, ſuccuſſim properare, cur
re, ſaltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vi
mus in clunibus ſedentem, anteriores pedes ad pater
fer*

re : pelvim seu malluvium cruribus sustinere, quasi nsore lavaretur, humo sternere, proie tum atque por- tum jacere : ciliorum compressione annuere : caput ad i nutum attollere, in terga vertere, supinus ostendere, o corporis situ mulier ineuntem admittat. Nos quoque limus, inquit *Gaudentius Merula, equum Pannonici iusdam medici, qui præ foribus solutus, donec ab ægris iret, expectabat, & si diem integrum absolvisset.* &c.

CAPVT XVI

DE ECHINO.

E*Chinus* seu herinaceus terrestris, animal est porcino rostro. Rigidissimos habet in cute aculeos, qui vix gladio secantur. In orbem tari propter musculum per totum dorsum lon- um & latum qui cutem contrahit, primus *Vol- erus Coiter* observavit. Aperitur, si è regione ven- is aquam fundas. Nam quia aërem attrahere equit, cum voce stridula dilatatur. *Rosenbach in dice.* Vindemiæ tempore vites subit, & botro- um acinos decutit in terram, spinisque excipit onfixos. *Plutarch.* Captus tergus urina consper- it, quod corrumpitur perfusum. Ob id nonnisi ovissima spe, maleficio isto perfungitur. Quip- e & ipsi odere insitum veneficium, ita parcentes bi, terminumque supremum operientes, ut fer- ne aute captivitas occupet.

CAPVT

CAPUT XVII.

DE ELEPHANTE.

Elephas peregrinum eſt apud nos animal, Indis & aliis notiſſimum & obvium. Certe librotorum regi, nonaginta millia eorum erant: Siamenſi duodecim, quatuor ad ſubitos armata caſus. Sub imperio Regis magni Mo quinquaginta: in Mozambica vero armenta rum vidit *Vartomannus*. Quin & Africa illis g det. Nam traditur ab *Appiano Alexandrino* trec ta apud Carthaginem habuiſſe ſtabula. Multa illis ſtupenda dicuntur, pleraque ultra fidem. C legit in Epiſtola Lipſius; nos ad duo breviter ducemus. Corpus nempe & animam. Quantum ad illud, ingens eſt & inter terreſtria maxim Hinc Hebræis in plurali *Behemoth*. Certe tur olim armatorum in prælia ferebant, & innomi tus quidam author ſcribit, dentem e us ſe vidiſ ducatis ſex & triginta emtum longitudine, d drantum quatuordecim, craſſitudine dodrantu quatuor, tanto pondere ut humo tollere non p tuerit. *Aldrovand.* In corde os habet eximię m gnitudinis, quod in jugulato ſe vidiſſe ſcrib *Aldrovandus*. Tres ei vendicat ventriculos *A ſtoteles*; duo ſunt inventi, qui ducentas vigin quinque æquabant libras. *Vertomannus*. Quantu ad animam, magnis ornatur à ſcriptoribus do bus. *Chriſtophorus Acoſta*, qui Indiam Orientale diligenter luſtravit multa ſupra fidem de iis. N*hil certius eſſe* ait *in regno Malabar quam quod ſermo communicent inter ſe, quin humanam edere vocem* adj cit. *Erat*, inquit, *in urbe Cochin Elephas qui operas diu nas præbere ſolitus ad portum & res marinas. Eum for*

ja

am fessum urgebat nihilominus urbis eius præfectus, ut
liburnicam, quam commovere cœperat, deduceret porro
mare. Ille abnuere, instare alter multis blandisque
verbis, & ad extremum in gratiam Lusitani regis, ut id
vellet orare. Hinc (immane dictu) elephas motus, clare
hæc duo verba ingeminat. Hoo Hoo, quod Malabarum
lingua est Volo, volo, ac sine mora navim traxit in mare.
Huc pertinet exemplum, quod Romæ accidit. Lu-
dis quibusdam, Tiberio principe, duodecim elephanti
in theatrum inducti sunt sive Circum, induti floridas & hi-
strionias vestes. Ac primum ad vocem Magistri divide-
bantur in diversas Circi partes, inter eundum molli &
saltatorio gressu intendentes: iterumque ad eandem vo-
cem coibant, & efficiebant saltatorium quendam or-
dinem. Sed & flores spargebant, & corollas, & ad cantum
terram pedibus leniter, & numerose pulsabant, & omnia
præstabant, quæ præstantissimi ludionum. Iam iidem
(quod insanum mirum) docti mensas accumbere, ci-
bum, potumque sumere, parce, ordine, modeste, humanum
in modum. Lecti erant humiles instrati purpura &
tapetis: mensæ ad eos vario & dapsili instrumento: dispo-
sita pocula aurea, argentea, minuta, grandia: cibi in lan-
cibus, panis, caro, fructus. Ecce, ingressi Elephantes, sex
mares, sex fœminæ: illi togati, hæ stolatæ. Decore &
verecunde in lectis se reclinant, mensam accumbunt, tum
signo dato in mensam promuscides sive manus suas ex-
tendunt: summa modestia cibos capiunt, delibant, non
ulla voracitas in illis, non aviditas visa, non maioris me-
risve partis appetitio, præreptio. denique cum biben-
dum pateram pueri porrigebant: iique promuscide eam
tum genialiter hauriebant, & reliquiis vini circumstan-
tes aspergebant, tanquam cottabum facientes. Hæc Li-
psius suis verbis sententia Æliani germana. Ista
vero omnia, tanto cum studio addiscunt, ut Plu-
tarchus, & Plinius author sit, quendam tardioris
ingenii, & verbis verberibusque male sæpe accep-
tum,

tum, inventum ad lunam gestus illos motus
exercentem. Eo tandem de Elephantibus asc
dunt dicta, ut legere ac scribere posse affirme
Plinius enim clare è Muciano. Quendam Græ
literas pingere didicisse, eaque lingua scripsi
Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicavi. Ca
rum quid de his sentiendum sit, ex *Libavio de*
tel ectu bestiarum, colligi potest. Sympathiam
am quandam cum Luna habere videntur. N
ab interlunio recrescente ex sylva ramos dec
punt, mox sublime ferunt, tandem ad eand
suscipiunt, ac leviter movent. Supplication
Deæ prętendi, existimari possit. Sed manum
Tabula. Animal ipsum Amstelodami videre n
bis contigit.

CAPVT XVIII.

DE GLIRE & GVLONE.

GLires tota hyeme dormiunt in pilam coa
sereno expositi aëri, inter manus concal
cente spiritu resolvuntur. *Gesner.* Mire in v
le Telina capiuntur. Nam rustici noctu cum fa
bus procedunt, fulgore accedentes occæcant,
vel manibus capiunt. Poma, quorum appetu
grana, divaricatis alibi ramorum ceu furcis imp
nunt, sic inserta obfirmataque, commodius ev
cuant. Apud Rhetos qui Italice loquuntur, ca
illorum salsa reponitur, quia dulcis & pingu
suillę instar grata est. *Gesner. Gulo* animal est
septentrionalibus: cadaveribus vescitur, & i
quidem, ut tympani instar infletur. Angustas i
ter arbores ingreditur, inflatum, ac presso vent
sese exonerat, extenuatum impletur rursum. *M*
chov. l. 2. de script. Sarmat. Europea.

CAPVT

CAPVT XIX.

DE HYÆNA & HYSTRICE.

HYæna est animal corpore haud minus lupo, seta illi equina, sed durior per totum porrecta dorsum. *Arist. in admir.* Et fœminæ maris quibusdam habere genitale videtur: ngam tantum lineam sub cauda quibusdam. *rist.* In impetu dextera si excipiatur, stuporem ducit; occiditur si sinistra. *Gillius* apud *Ælian.* anæ orbe pleno suam canibus umbram injicit, jecta hi obmutescũt, elingues ducuntur. *Aelian.* *o Africanus* facit mentionem animalis Dabuh rabicè, Iesef Africanè dicti. Mihi idem cum o videtur. Magnitudine & forma lupum, pebus & cruribus hominem referre ait. Reliquo stiarum innoxius generi, humana corpora selchris evellit. Venatores antrum in quo degit octi, tympanum cantantes pulsant. Hujus haronia demulsus, solido fune crura constrictus, trahitur. *Hystrix* speciem gerit porci bimestris. put illi leporinum, humanæ aures, ursini pes, juba superiori erecta parte, cava priori adibitur. Tubercula cutis ex utraque oris enata rte, setas continent longas, ex iisque nascunt. Latet æstate, hyems trahit in apricum, & gratatis tempore ursam sequi dicitur. *Agricola de bterran.* Ad Hystricem refert *Gesnerus* monstrum *rdani* quod ille ita describit *l.* 10. *subtil. Varii getis incertæque naturæ fuit animal, quod præsenti an-* 1530 *Ianuarii* 19 *vidimus Papiæ. Vulpis magnitudo, quanto longius ore, & rictu leporino, cum pilis lon-, duobusque dentibus prælongis: siquidem digiti huni longitudine prominentibus admodum sciuri, oculis pentinis, quippe qui angulis carerent, & nigri essent.*

Pileus inerat capiti, hircinæ barbæ simillimus, sed m[...] ter, quam crista pavoni. Pilus mustellinus ac pul[...] nisi quod super collum velut lana candida videb[...] anteriores pedes ut taxi, aures & posteriores pedes n[...] differentes ab humanis, nisi quod pedibus ungula[...] pro humana erat. In dorso postremaque parte, spinæ [...] ter centum, hystricis instar, quarum quædam in apice[...] vabantur, prominebant alioqui immobiles, nec[...] hystrice ferunt, emissariæ. Cum moveretur, strepi[...] dum se collidérent, edebant. Cauda anserina, sed in [...] plumæ finiebantur. Si reliqua non videas, anserem d[...] candidis ac cinereis plumarum sedibus latoque lu[...] anserem æmulantibus. Vox subobscura, rauca, qua[...] trantis canis. Iracundum animal, sed tamen, quo[...] cile à circulatore tractaretur. Canes odio prosequeb[...] maximo, sexus fœminei, ætatis juvenilis. Potus nu[...] cibi, panis aquâ madefactus. &c.

CAPVT XX.

DE HIRCO.

TAnto interdum impetu fertur hircus, u[...] serem vel scutum perforet: septimo p[...] quam natus est die, coire incipit. *Ael[...]* Sanguis ejus nephriticis & calculosis præs[...] remedium. Solvit enim ante natos lapides, [...] ne alii progignantur facit, dolorem sedando [...] tiam. *Aëtius l.* 11. *c.* 12. Sic autem colligend[...] magnus *Gesnerus* præscripsit. *Quum uva matu[...] cere cœperit, ollam novam accipito, & infusa in ips[...] aqua, donec terreum deposuerit ol a, coquito: & acc[...] è grege hirco ætate matura, plus minus quatuor annor[...] ejus mactati sanguinem medium olla excipito: ita[...] eum, qui primus effluxit, itemque postremum, peni[...]*

rel[...]

linquas: medium autem ſpiſſari ſinito, & in olla ſi-
m per acutam arundinem in multa fruſta diſſecato, in-
que reticulo denſo aut linteolo raro, aut cribro arctiore
ntectum, ſub dio exponito, ut inſoletur, & reſcidus fiat
ore am decuſſo, poſt horam ſecundam ſub Solem ponas)
vendo ne imbre commadeſcat: Porro ubi exſiccatus
erit, diligenter in pyxide aſſervato: & remittente ma-
cochleare plenum cum paſſo Cretico exhibeto. Phar-
acum hoc, Divina manus, dicitur.

CAPVT XXI.

DE IBICE, ICHNEVMONE & IGVANA.

EX caprarum ſylveſtrium genere ſunt etiam *Ibices* in Alpibus. Natura frigus requirunt, cæcæ alias futuræ. Magni ponderis cornua s reclinantur ad dorſum, eoque majoris quo andior procedit ætas. Vetulis viginti circiter iis nodi increſcunt, & tum ſedecim librarum na excedunt pondus. Nulla tam aſpera rupes t, quam non vincant ſaltu, ſalientium ſi excipe- poteſt ungulas, ipſum aſperum parietem ſcan- re poſſe, quidam prodidere. Morituros, re- unt venatores, rupem conſcendere præaltam, altero ad parietem innixos cornu perpetuo cumire ambitu, donec attrito corruant mori- ndi. *Geſner. Ichneumon* eſt Ægypti animal cau- oblonga, ſerpentinæ ſimili. *Oppian.* Extra mea- m excrementi peculiarem habet pilis obſitum: erit eum dum urget calor, altero occluſo. Ca- os illius ruſtici Alexandriæ in foro vendunt. m, quia capiendi mures periti ſunt, educan- . Hoſtilitatem cum Crocodilo gerit; Nam ubi nno obſervavit ſopitum, luto obductus fauces

ingreditur & ad interiora penetrat, insessoqu
pate illud exedit, mox prosilit. *Gillius ex Oppia*
Sed id difficilius *Gesnero* videtur. *Iguana* anin
est in America amphibium lacerti forma. Po
caput foramina duo piscium branchias refer
tia habet, sub cervice pendulam ad pectus ing
viem. Cor ejus alias sapida, illis qui lue vene
aliquando laboravere noxia est. Recrudes
quippe malum licet dudum sanati fuerint.
Laet l. 1. *Amer. cap.* 9. In capite reperiri lapill
calculi renum præsentissima remedia, Ximen
author est.

CAPUT XXII.

DE LEONE.

COpia Leonum in provincia Gingui mag
est. Adeo vero incolis infesti, ut nec d
mo noctu egredi audeant, nec naves d
ducere ad portum. *Gesner.* Ossa Leonum medul
expertia dicuntur tam dura, ut ignem concu
reddant. *Ælian.* Dentes illis serrati, cervix u
rigido constat osse, nec vertebris jungitur, pri
res pedes quinis distinguuntur digitis, quatern
posteriores, pupillæ nigræ sunt. *Aristot.* Parcu
omnes à sagina. Nam & alternis potum & c
bum capiunt; & concoctione læsa unum supe
ponunt diem; carnes denique justo amplius d
voratas, insertis in ora unguibus protrahunt. *A*
rist. Saturati feræ alicujus carnibus, reliquias
perto gutture afflant. Hinc tantus oritur fœto
ut à nullo animalium attingantur. *Ælian.* Min
mum dormiunt, sublucentque dormientium c
culi, semel in vita parere nec unico plures, testa
tur. *Herod. & histor.* 3. Nati catuli tribus diebu
do

dormiunt, rugitu masculorum excitantur. *Gellius l.* 13. *c.* 7. Maximus in iis liberorum amor. In Pangeo Thraciæ monte occiderat absentium catulos ursa, & fuga sibi consuluerat conscensa arbore. Insecuti parentes inveniunt, sed quia difficilis adscensus, sine vindiciis. Relicta igitur ad custodiam leæna, vagatur per montes Leo, pastorem securi instructum invenit, exanimi blanditur, securim tollere jubet, veste arreptum ad arborem trahit, succisa ursus delabitur & discerpitur. *Ælian.* Clementiam exercet in supplices. Prostratos enim vix lædit, & ubi desæviit, viros potius quam fœminas opprimit, infantes si ingens presserit fames. Scribit *Avicenna*, si quis lapidem aut telum leoni immiserit & aberraverit, ita ut vel nihil lædat vel parum, minari hunc potius quam interficere: Vindictam si sumserit, tantum infert quantum accepit. *Crantzius in Saxon. l.* . *c.* 24. Quondam in Anglia nobilem sanguinem a degenere discrevisse testatur. Sunt & mansueti. Nam in planicie quadam regni Fez bacillo abiguntur; & in alia Africæ regione, ossa vicatim colligunt. *Leo African.* Indici denique adeo mansuescunt, ut loro assuefacti ad venationem ducantur. *Ælian.* Marcus Antonius primus eos jugo subdidit. terrentur rotarum circumactis orbibus, gallinarum cristis cantuque, sed maxime ignibus. *Plin.* In Armenia farina piscium nigrorum tolluntur. *Ælian.* Et leontophonis bestiolis modicis: quarum exustarum cinere carnes coaperguntur. *Solin.*

CAPVT XXIII.

DE LEPORE.

L*Eporibus* Ithacæ infeſtus ager eſt, nam m riuntur illati. Balearium gratioſus. Ta enim aliquando ibi horum copia, ut m tare auxilium poſtularent ab Auguſto inco *Plinius.* Minores albeſcunt hyeme in Alpib *Geſner.* Pauſanias vero in Arcadicis candido Lybia advectos vidit. Palpebris clauſis vigilat, motis dormit. *Xenophon.* Acie eſt obtuſa. N exporrecti oculi, præciſæ palpebræ, pupillis n nimenta non præbent. Vtrumque ſexum hab negat *Albertus*: ſcribit *Niphus*, *illud*, inquit, *q Albertus de leporibus dixit, mihi ſemper fuit dubi Nam in venationibus obſervavimus, leporem habu penem & teſtes, & deferre in utero lepuſculos. Obſer vimus etiam leporem habuiſſe vulvam, & in ea le culos: carere vero teſtibus & pene. Rondeletius veſ las* eſſe exiſtimat ſanie tumentes, & certe tales Caſtore propendent, in quibus continetur ſtoreum. Rore contenti dicuntur, ſuperfœt & ſingulis menſibus pariunt. In cubilia ſe re pturi jugeri etiam intervallo catulos, altum a transferunt diſſitos, ne ſi periculum obveni omnes periclitentur. Ipſi deinde impreſſis cursu multiplici veſtigiis, ſaltu poſtremo inge ſeſe abripiunt & cubant.

CAPVT XXIV.

DE LVPO.

IN Sardinia, Creta, Olympo, non ſunt lupi. In Scandia, ſi per congelatum mare ulterius proceſſerint, luminibus orbantur, frigus in cauſſa eſt. *Iornand.* In montibus Doffriniis albicant, gregatimque vagantur. Talpæ, mures &c. in cibo. *Olaus.* Collum communibus compreſſum eſt, circumſpicere nequeunt totum niſi corporis truncum retorſerint. *Ælian.* Famelicus per noctem vento adverſo, eſcæ, vel per medii miliaris ſpacium, percipit odorem. *Stumpfius.* Exſaturatis longa inedia, venter projectus, lingua tumida, os obſtructum, compreſſa rabies, redit antiqua, ubi redierit forma. *Ælian* Pilos & oſſa devorant, atque integra rurſus alvo reddunt. *Stumpf.* Certaturi in magna armenta ventrem explent terra, caudas jungunt tranaturi flumina. Illo onere gravati non facile excutiuntur: difficulter abripit fluctus unitos. *Aelian.* Vbi electio datur, parcunt ſemper homini. Pugnant etiam cum ſuibus & artificioſe. *Narravit mihi* (inquit Albertus) *quidam lupum ſe vidente, morſu comprehendiſſe lignum, triginta vel quadraginta librarum in ſylva, & eum eo ſe aſſuefeciſſe tranſilire grandem in eo loco arboris truncum: tandem cum ſatis peritus tranſiliendi ſibi videretur, ſe abſcondiſſe, & adveniente propter ſatam illic avenam, porca ſylveſtri cum pluribus ætate differentibus porcis, prorupiſſe, apprehenſoque porco, qui ligno æqualis videbatur, ſaltu retro truncum facto ſe recepiſſe, eumque devoraſſe.* Non comedent boves, ad præſepe caudam ejus ſi ſuſpenderis. *Alber.* Rumpuntur equi, qui veſtigia luporum ſequuntur, ſub equite; cal-

caneum si attigerint, sistuntur. *Gillius*. A lupis [illegible]cisarum ovium pelles pediculos procreant, [illegible] caro eorum suavior est. *Arist.* Hoc *Plutarch.* [illegible]ritui ejus adscribit. *Caro* (verba ejus sunt) *ov[illegible] Lupo adesa, dulcior fieri videtur, quod lupus suo m[illegible] su carnem flaccidam teneramque reddat. Est enim [illegible]ritus lupi adeo igneus, ut ossa etiam durissima in v[illegible]triculo tabefaciat & liquet.* Inclusum nihil atten[illegible] [illegible]mali, exempla ostendunt. Ingressus quippe [illegible] Italia hyeme in cœnaculum villici aufugien[illegible] villica attonitus stetit illæsis liberis, & uni cu[illegible] vulpe & muliere illapsus foveç, intactum utrun[illegible]que reliquit. *Gesner.*

CAPVT XXV.

DE LACERTA.

Lacertam unam octo cubitorum, Roma[illegible] jussu Cardinalis Vlyssiponensis ex Æthi[illegible]pia advectam, oris hiatu tanto, ut infante[illegible] caperet, scribit *Volaterranus*. Septem pedum lo[illegible]gam, brachii humani instar crassam, vidit in Br[illegible]silia *Lerius c.* 10. *Hist.* In calvariam si percusser[illegible] & virga disciderís, neutra partium moritur, se[illegible] separatur, & graditur primo, coit postea. *Ælian[illegible]* Amicæ homini virides sunt, ut & obliquato cap[illegible]te contemplentur stantem & abeuntem sequan[illegible]tur. Salivam ejus lambunt, & puerorum urinam[illegible] *Erasmus in colloq. de Amicitia.* Viva in vas fictil[illegible] novum immissa, & cum vini sextariis tribus de[illegible] cocta ad cyathum unum, incredibiliter prode[illegible] phtysico, si ex eo mane jejunus biberit *Marcell[illegible]* Septem in dimidia olei communis mensuræ suf[illegible]focatæ, & insolatæ per triduum, ita illud affi[illegible]ciunt, ut guttam rosaceam faciei illitum emen-

det

set. *Gesn.* Lacertus aquaticus irritatus si exarse-it, elatus, & quodammodo inflatus, rectis pedibus insistit, & terribili oris hiatu intuetur læden-tem; manatque sensim lacteo & viroso sudore, usque dum totus fit candidus. *Agricola.* Orbatas in senecta visu, foramen parietis contra Orientem petit, & ad ortum Solis intendens illuminatur. *Isidor.* In Arabia circa Balsami plantas cubilia habent. Et quia liquor pro cibo illis esse creditur, si quem morsu appetierint plaga est, qualis è ferri vulnere, sed veneni expers. Vbi sua fuerit (inquit *Pausan. in Bæoticis*) legendo humori tempestivitas, veniunt in sacrum lucum Arabes, cum binis ligneolis virgulis singuli. Earum complosu bestias fugant. Occidi vero magna est religio. Quod sacras & genios veluti quosdam esse Balsami putant. Colophonis loco sit, mirum quod refert *Ælian. in sua hist. Cum,* inquit, *vir quispiam lacertum magnum comprehendisset, atque æreo stylo excæcavisset, eundem in fictilem ollam recentem, utrinque eatenus exiguis foraminibus pertusam, ut neque spirare fera prohiberetur, neque exitum haberet, conclusisset: & simul terram roscidam & herbam, cuius nomen non explicavit, indidisset: ac deinde ferreo annulo, cui inesset Sogates lapis, in quo lacertus incisus erat, novem signa impreßisset, quorum quotidie unum deleret: post ubi nono signo sublato ollam reclusisset, lacertum vidi oculorum usu recuperato.*

CAPVT XXVI.

DE LYNCE & LVTRA.

L*Ynces* clarissime dicuntur videre, adeo ut solida penetrare possint: nimia tamen offenduntur luce. Sunt qui affirment, animalium

quæ capiunt ſanguinem tantum exſugere, corpo-
re intacto. At *Eraſmus* in majores deſilire qua-
drupedes de arboribus aſſerit; & unguibus corni-
ci infixis, non remittere, donec laniato capite
cerebrum devorarint, aliis partibus intactis; mi-
nora vero animalia integra ab illis abſumi. Æſta-
te ſunt infirmi, autumno vigent. Vrinam ſuam a-
renæ contegunt cumulis ut Theophraſtus perhi-
bet, tranſitque in duritiem pretioſi calculi. Is, co-
lore ſuccini, attrahit appropinquantia, dolorem
renum ſedat, & regio medetur morbo. Vidimus
eum *Lugduni* in *Pinacotheca Cl. Domini Baudartii.*
Vngues cum corio exuri efficaciſſime in Carpa-
tho tradunt, cineremque potum, propudia vi-
rorum; aſperſum, fœminarum inhibere libidines.
Plin. Carnes cum juſculo comeſæ, quartanę ſunt
remedium, oſſa combuſta ulcerum. *Collinus.* In ar-
ce Londinenſi quondam fuit animal, quod ad
Lyncem *Geſnerus* refert. Mobile illud & ſtare neſ-
ciens, ut *Iohan. Cajus Anglus* ſcribit: at ad vocem
Pici Martii conſiſtebat. *Lutra* caput caninum eſt
caſtoris aures, vulpis crura. Hęc craſſiora paulo
in aquis potius quam terra valent. Poſteriores e-
nim partes planę ſunt, muniente membrana. Do-
micilium ei juxta aquas, extruitur è ramis, ne il-
larum contingatur madore. Piſcibus interdum
tantopere invenitur refertum, ut aërem inficiant.
Tam eſt ſagax ut ex aqua per rivulum effluente,
per aliquot milliaria piſcium è vivariis excipiat
odores, quę ſubiens vaſtat. In Scandinavia alibi
ita manſueſit, ut piſces cocis ex aquis adferat in
culinam: ſed quia avidior prædæ plures occidit,
raro adhibetur.

CAPVT

CAPVT XXVII.

DE MVRE.

MVres apud Allobroges albi ſunt, & nive ali putant incolæ. *Scaliger.* In Cypro inſula ferrum erodunt, in alia quadam aurum. Ideo in metallis diſſecantur. *Ariſt. in mirabilib.* Generatio illorum mirabilis eſt. Salem ſi lambe-rint, quidam ſine coitu impleri judicant. *Ariſt.* Fœmina prægnante in vaſe miliario aliquando occupata, paulo poſt reſerato vaſe muſculi numero viginti & centum reperti ſunt. *Plinius.* In Perſiæ parte quadam, mure fœmina reſciſſa, fœtus fœminini prægnantes inventi ſunt. Domum minitari ruinam primi præſentiunt. Oſtendit exemplo Helice. Quinque enim antequam everteretur diebus, qui in ea erant mures & ſerpentes migrare catervatim ſunt viſi. *Aelian. in variis.* In vas aquatile illapſi, difficili exiſtente aſcenſu, mutuas caudas mordicus tenendo, ſeſe ſubtrahunt, odorem eorum fugiunt Elephanti, pabula etiam à muſculis contacta recuſantes. Fugantur, ſi vel unus caſtretur, vel excoriato dimittitur capite. *Avicenna.* Tempeſtas innuitur cum ſtrident. Strident enim vel quod aërem adſtringi percipiant, vel quod infirma præditi cute, terræ, quam calcant, non ferentes frigus exiliant. *Aratus.* Indocilis alias creditur; ſed Albertus ſe in ſuperioribus partibus Germaniæ murem vidiſſe ſcribit, qui tenendo candelam miniſtrabat lumen comedentibus ad præceptum magiſtri. Si in muſtum inciderit, inque eo interierit, extractus & in cinerem redactus, remedio illi erit injectus. *Columel.* 12. 31. Variæ murium ſunt ſpecies. Sorex dicitur

mure major quadruplo. Captum vidit albissimum Aprilis medio, oculis rubicundis prominentibus, barba multis & oblongis pilis hirsuta. *Agricola*. Augustæ Vindelicorum circa templum divi Huldrici nulli inveniri dicuntur. Furore aguntur libidine accensi, ita ut si urina partem aliquam hominis nudam attigerit, carnes ad ossa putrescant, nec ulceri inducatur cicatrix. *Albert.* *Aquatici*, pisces venantur, & aquæ submersi per cava quædam aliunde, in terram redire creduntur. *Agrestes* ex putredine nati, unum rectum ac simplex intestinum habent. Id à medico quodam, qui dissecuit, observatum. *Gesner.* Deturgente Nilo, musculi reperiuntur inchoato opere, genitalis aquę terræque jam parte corporis viventes, novissima effigie etiamnum terrena. Tam autem subito & inaudito modo, compluribus in locis oriri solent, ut parum ex universo frumenti relinquatur. *Plinius*. *Sylvestris* à fine autumni ad initium usquę veris dormit. *Gesnerus*. *Noricus Citellus* dicitur, in terræ cavernis habitat. Reperiuntur interdum quadraginta in uno cavo, cum magna avellanarum copia. Eduntur tum recentes, tum in fumo siccati. *Agricola*. Ad mures refertur *Cricotus seu Hamester*. Illius pelli tam tenaciter pilus adhæret, ut citius pellis de carne decedat, quam pilus avellatur. De antro non facile extrahitur, nisi aqua fervente. Infidelis masculus. Nam paratis intus copiis fœmellam excludit: sed & hæc perfidiam fraude ulciscitur. Propinquam quippe aliquam occupans cavernam, congestis frumentis non sentiente masculo, ex altera penitus fruitur parte. *Agricola*. *Muri Alpino* magnitudo est leporis, vel verius inter leporem & cuniculum. Argutissima voce fistulæ acuti simili mutationem tempestatis prædicit;

idque

idque non in montibus tantum, ſpeculator præſertim, ſed & dum domi alitur. In domicilio tria foramina facit, uno ingreditur & egreditur, altero cubat & habitat, tertio excrementa deponit. Cum nivibus jam montes teguntur, in domicilium ſe abdit, & foramina occludit, terra tam ſolido infarcta ſunt actaque, ut facilius ſit fodiendo terram ingentem ad latera, quam illam foraminibus infarctam penetrare. A murib. juſto Dei judicio devorati ſunt Popielus Dux Poloniæ, Hatto cognomento ∵onoſus Maguntinenſium, & VViderolphus Argentinenſium Epiſcopi. *Lycoſt. de Prodigiis.*

CAPVT XXVIII.

DE MVSTELLA & MVSTELLA ZOBELLA.

M*Vſtellæ* in Bæotiam tranſlatę fugiunt; in quadam inſula viam non tranſeunt, illatæ moriuntur. *Albert.* Affirmavit quidam ſe vidiſſe Limagum flumen ſuperantem continuis ſaltibus, ita ut nunquam demerſa nataret, ſed ſaliret per ſuperficiem. Eſt Ægyptiis inter cœtera ſymbola. Nam auribus concumbere ferunt, ore parere: quæ imago natales ſermonis oſtendit. Genitalia illi ſunt oſſea: unde etiam humano calculo remedium pręcipuum. *Albertus* tamen id non ita ſumi debere ait, ac ſi vere ſit, ſed quod proportionem habeat. Genus illarum pulcherrimum *Zobellam* Germani dicunt: Ingens, hujus pellis pretium. Quandoque eum vix duo millia Byzantiorum aureorum ad unam tunicam ſubducendam ſufficiunt. *Iovius.* Natura vero illarum, Soli ſiccandæ ſi exponantur, plus conſumi, quam

si toto anno gestatæ fuerint. Vivens bestia semper latitat in umbroso saltu, ubi cuniculis insidiatur. Agiles sunt, & cauda pro temone utentes sciurum modo, de arbore in arborem saliunt.

CAPVT XXIX.

DE OVE.

OVes animalia sunt omnibus nota. Arabicæ latissimam caudam circumferunt, quæ quo opimior est, eo crassior. Decem nonnullis pendit libras, viginti quibusdam, & sua impinguatur sponte. Visa à *Iohanne Africano*, quæ octoginta superabat, à quibusdam quæ centum quinquaginta. In Africa statim cornigeri nascuntur arietes, necnon fæmellæ, quas etiam cornutas alit Anglia. *Albertus* arietem quatuor magna cornua in capite gestantem, & duo longa in cruribus, caprinis imprimis similia, vidit. Contra in Ponto per provinciam Scythicam, nullis nascuntur cornua: *Arist.* quin sine felle existunt. At in Naxo insula obtinuere duplex, Absinthiumque Ponticum, id facere dicitur. *Plin.* In regionibus perfrigidis, cum nive vehementi tempus infestum est, perdunt idem; ineunte recipiunt vere. Id *Ælianus* scripsit. Anno 1547 donata erat regi Gallorum in oppido Picardię, pinguis, cui altera ungula in duabus, nempe interior in utroque pede, ad octo circiter excreverat digitos, extrema parte, sursum recurva, cornu rupicapræ instar. *Gesner.* Suavissimum in Prasiorum regione lac præbent. Quia enim liquido melle pluit, eo vescuntur. *Aelian.* Pinguissimum in Erythea insula. Nam & serum non habet, & pro caseo parando, eximiæ aquę copia temperatur. Pabuli in causa ubertas. Ita certe

glifcit

gliſcit, ut intra triginta dies ſuffocari pecus ſcribatur, niſi aliquid detrahant ſanguinis. *Plinius*. Piſces circa Calimos vicum Indiæ maritimum redolent. Gramine namque deſtitutæ illos vorant, ſiccis apud ichthyophagos nutriuntur. *Arrian*. Aquilonis flatu mares potius concipiuntur, Auſtri fœminæ. Vis nempe Aquilonis tanta eſt, ut vel ea, quæ non niſi fœminas pariunt, immutet ad prolis maſculæ procreationem. *Plin*. Facto ſtrepitu gregantur, & ſi relinquatur cum tonuerit gravida, abortit. *Ariſt*. In Orcadibus inſulis fere omnes geminos imo trigeminos pleræque partus edunt. *Boëtius*. Molliſſimi quamvis corporis, expertes tamen peſtilentiæ. *Columella*. Viſa rabie vexari, quam rabida vacca cornu petierat. Putredinem in viſceribus in Anglia contrahunt, ſi æſtatibus pluvioſis in uligine paſcantur, toremque lingant. *Geſner*. Duvam herbam in Gallia ſi comederint, animalia nigra in jecore concipiunt, hinc morbus incurabilis. Duva autem vocatur Gallis in Normandia herba ſimilis lapatho, ſed anguſtioribus foliis, & ſemper erectis, nervo medio fere rubente cauſticis. *Geſner*. Aqua paluſtris pota, hirudines folliculis incluſas ibidem parit: ſeſquidigiti longitudinem obtinent, latitudine ad longitudinem fere dimidia. *Geſner*.

CAPVT XXX.

DE ORYGE & PANTHERA.

ORyx inter caprarum ſylveſtrium genera à *Plinio* recenſetur. Ad ortum accedente Luna, intentis in eam oculis vociferatur, idque illius odio fieri affirmant, quod prioribus pedibus terram effodiat, & ſuas velut pupillas humi deſi-

defigat pungens. Idem in exortu Solis fieri existimant. Quemcunque in deserto locum aquis scatentem invenerit, haustu sumto labris turbat, lutumque commiscet aquæ, ac pedibus in eam pulverem conjicit, ne alicui ad potum idonea existat. Tam grato odore perfunditur *Panthera*, ut cunctas sollicitet quadrupedes, sed quia torvi simul capitis, terrentur. Hinc occultato accedunt & corripiuntur. Lunæ illis similis in armo dextro macula. Ad naturam illius crescit in orbem & cavat cornua. *Albert.* Semel in vita parit, si *author libri de natura rerum*, credimus. Nam cum in utero matris coaluere catuli, oderunt temporis moras. Itaque oneratam fœtibus matricem, unguibus lacerant. Illa partum effundit, dolore cogente; postea, corruptis sedibus genitale semen non hæret acceptum. De ea tradit *Demetrius Physicus*: Iacentem in media via, hominis desiderio, repente apparuisse cuidam. Illum pavore cæpisse egredi, feram vero circumvolutari non dubio blandientē, sese confictantem mœrore, qui etiam in Panthera intelligi posset. Fœta erat, catulis procul in foveam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expavescere: proximum ei curam intendere: secutusque qua trahebat vestem leni injectu unguium, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suæ mercedem, exemit catulos; eaque cum iis prosequente extra solitudinem deductus, lætaque atq; gestiente, ut facile appareret gratiam referre, & nihil invicem imputare, quod etiam in homine rarum est. Vino delectantur, inebriatæ capiuntur. Alexandrum Magnum Iavanicæ Monarchiæ fundatorē ferę huic Spiritus S. assimilat. Applicationem apud *Cl. Dominum Conradum Grasserum*, Præceptorem nostrum in *Isagage Historiæ universalis*, opere nunquam satis laudato, videbis.

CAPVT.

CAPVT XXXI.

DE RANA.

R*Anæ* vere coeunt, vere ſequentis anni ova pariunt, inque medio rana latet abſcondita; excluſi ranunculi magni apparent capitis. *Albert*. *Lutaviæ* apes ubi ad aquam acceſſerint, rapiunt; mortuam comediſſe talpam, obſervatum. *Albert*. Auguſto menſe clauſum illis os adeo, ut nec cibi, nec potus, nec vocis uſus, & ſi manu vel baculo aperire tentaveris, difficulter aperiatur. *lib. de Nat. rer.* Soboles earum verbaſci, nuciſve foliis, in lacum ſi injiciantur, necatur. *Ælian.* Accenſa in ripa lucerna, conticeſcunt obſtrepere. *African. in Geopont.* Sperma Martio primum inventum menſe, tollit, ſi manus eo laventur, impetiginem: quin efficaciam illi anno tribuit, vermẽ cujus paronychia ſpecies, digitorum contactu ſanandi. *Geſner*. *Ægyptiæ* in natricem cum inciderint, fruſtum arundinis, oblique in ore arreptum tenent, ſic devorari nequeunt. *Gillius* *Bufo* ex ſuo crematus regeneratur cinere. At in Dariene, novi orbis provincia, ex guttis mancipiorum dextra cadentibus, dum irrigant pavimenta, illico gignitur. *Martyr* eas in pulices æſtate convertit. Cauſam aëri cænoſo ac fœtido adſcribit. Si bacillo ſæpius verberetur, inflato corpore, virus primo è clunibus exprimit, lacteis dein quibuſdam guttis ſudat. Salviâ delectantur, eandemq; inficiunt. Hinc periculum, duorum amantium firmatum morte. Cum enim gingivas foliis ejus ſibi invicẽ confricarent, ſubitò extincti ſunt, ſub effoſſa luridus bufo inventus. *Mizald. Memorab. Cent.* 1. *Aphoriſ.* 1. Similem hiſtoriam *Paræus libro de Venenis cap.* 24. recen-

recenset. Fridericus Dux Saxoniæ ad sanguine[m] sistendum veru ligneo transfixum, & in umb[ra] arefactum, involutum syndone, manutenendu[m] dedit, donec intra incalesceret. Rationem Gesn[e]rus in horrorem conjicit. *Borax* species est buf[o]nis, fusci coloris & maximè, ita ut cubita[lis] efficiatur magnitudinis in terris calidis: & s[o]let aliquando partum suum in dorso gestare. [E] hujus fronte lapis invenitur. Interdum est albu[s] interdum fuscus, qui probatur, si in medio cit[ri]nam obtinet guttam. Aliqui os tantum esse d[i]cunt: aliqui ex viscosa illa spuma nasci, quam bu[fones] verno tempore congregati efflant in capu[t] alicujus eximii. *Gesner. l. 2. de Oviparis*, ut lapide[m] esse credat, persuaderi non potest. De Ranis qu[i] plura voluerit *Libavii Batrachiorum libros* legat, in[] veniet.

CAPVT XXXII.

DE RANGIFERO & RHINOCEROTE.

RAngiferum profert septentrio, Norvegia præsertim ac Succia, cervi specie, corpore tamen majore & insigni robore. Tres illi cornuum in capite ordines, ita ut in singulis bina sint, & virgultis circumpositum videatur caput. Ex his duo majora cæteris: perfectionem, ubi attigere, cubitorum quinque attingunt mensuram, viginti & quinque conspicui ramis. *Albertus*. Mulgentur, & triginta milliaria uno emetiuntur die. *Olaus*. *Rhinoceros* Elephanto est par magnitudine animal, unico in nare cornu, hinc nomen. Hoc vero modice inflexum tanti acuminis, ut ferrum & saxa penetret. *Aelianus*. Pellis ei prædensa crustis compacta

pacta squammatim, colore & figura testitudinis dixeris testam, tam firma, ut ægre cedat jaculo. Hostis est Elephanti. His contra pugnaturus saxis cornu acuit, mox cuspidato Elephanti crura toto rictu subiens, alvum, quæ mollior, petit, discerpitque eandem. Exemplum qui voluerit, *Camerarium* in *subcisivis horis* consulat.

CAPVT XXXIII.

DE SERPENTIBVS VARIIS.

IN Provincia Carajam, Tartariæ regi subjecta, decem passuum in longitudine sunt serpentes, decem crassi palmos. Prioribus aliqui carent pedibus, ungulis horum instructi loco. Oculos tam grandes habent, ut duorum panum quantitatem adæquent. Mire in medendo pollent. A rabido enim cane admorsus, si vel unius denarii pondere inde biberit statim sanatur. Et mulier in partu laborans, si quantulumcunque inde gustaverit, mox partu exoneratur. *Paul. Venetus* Americus Vesputius vidit apud Indos quosdam qui in cibum cedebant. Capreolorum illis erat magnitudo, longitudine sesquibrachium æquabant, pedes longi, fortibus armati ungulis, discolor pellis, serpentis rostrum. A navibus ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protendebatur, ut animalia veros serpentes autumaret. Similes Calecutum habet, aprorum magnitudine, vastiori etiam aliquanto capite, pedum quatuor, veneno nullo, morsu noxio. *Ludov. Rom. in Navig.* His non dissimiles, in occidentalis Indiæ insula Hispaniola, Hivana vocant. Dorso spinoso, capite cristato, aphoni, quatuor pedibus, lacertarum cauda, dentibus acutissimis,

cuni-

cuniculis majores,in arboribꝰ, terra, aquis,abs discrimine degentes, famis ad multos patient dies. Anno 1543 in finibus Germaniæ prope St riam, quadrupedes, lacertorum instar, & al apparuere, morsu immedicabili. Anno vero 15 circa diem divę Margarethæ in Hungaria prop pagum Zischam,juxta Theisam fluvium,in mu torum reperti corporibus, tria fere hominu enecavere millia. Emerserant quibusdam per o sed se abdidere iterum. Fidem fere excedit,quo de iisdem locis dicitur. Inventos nimirum innu meros in strue manipulorum frumenti : quo cum exurere vellent rustici, prodiisse cæterorum maximum, & humana, ut abstinerent, monuiss voce. Non secundum naturæ se genitos cursu n sed divinitus propter hominum immissos pecca ta. Stupendum in quibusdam venenum. In agro Terrariensi non procul Dortona, cum Palarici nus quidam Hispanicâ lancea serpentem interfe cisset: morte cum equo deletus est. *Scalig. Exerc.* 200. Idem fere in agro Tridentino accidisse ob servavit *Mathiolus*. Cum enim rusticus quidam in vineis serpentis capiti hastam sat longam in fixisset, magno statim correptus est tremore. Re vocatus antidotis ad vitam, duob. post annis ferè corporis affligebatur stupore.

CAPUT XXXIV.

DE SCIURO & SIMIVULPA.

Sciuris intestinum cęcum tantum est, magnitudini ventriculi respondens, inque sectione fecibus semper repertum turgidum, scribit *Vesalius*. Genitale osseum habere dicuntur. Prævident tempestatem, obturatisque qua spiraturus est

ventus.

entus cavernis, ex alia parte aperiunt fores. *Albert.* Transiturus aquam pastus gratia, corticem levissimum imponit eidem, huicque insidens, caudaque erecta velificans, flante vento subvehitur. *Auctor libri de natura rerum.* *Simivulpa* animal est in Pariana regione Indiæ. Anterius vulpem refert, posterius simiam, pedes humani sunt, aures noctuæ. Sub communi ventre, venter alius est marsupii instar. In hoc servatur proles, nec prodit nisi ut lactetur. *Gillius.* Vidisse se mortuam scribit *Petrus Martyr. Decad.* 1. *l.* 9. inter arbores tantas, ut sedecim hominum manu junctorum, in gyrum vix concludi possent lacertis.

CAPVT XXXV.

DE SIMIA.

SImiarum ingens in quibusdam terris est multitudo. Vidit plenam iis in Lybiæ ora sylvam *Posidonius*, montes in India refertos *Alexander*. Certe insidiantem sibi exercitum, cum erecto illos corpore, casu conspexisset, existimavit. *Ælian.* Iubatæ sunt in Troglodytica, leonum modo, maximæ vervecis proceritate. *Scalig. in Exercit.* In India mediterranea ingentes corpore, & civiles mercatus sine omni offensione adeunt. Inter universa quadrupedum genera, visceribus, musculis, arteriis, nervis, homini Galenus putavit simillimum. At *Vesalius*, in musculis thoracis, brachium, cubitum, & femur moventibus, scapulas & pedum digitos agentibus, interna denique manus, fabrica dissimillimum testatur. Visum est cor maris duo habens acumina. *Albert.* Sine cauda plures vidit *Scaliger*, quantus est puer octo annorum: marem quoque ac fœminam cum prole. Fili-

Filiolus si quid desiderat, pugno à mare monetur fœmina, & addita vultus acerbitate castigatur male tractationis rea. Luna cava tristes esse, quibus in eo genere cauda sit. Novam exultatione adorare tradit *Mutianus*; addit visas qui latrunculis luderent. Perversissime homines imitatur. Cum enim nutricem infantem lavare, fasciisque convolutum cunis imponere vidisset, per patulam solitudine conspecta, ingressa fenestram puellum sublatum nudavit, eundemque fervida perfusum aqua interfecit. *Ælian.* Horret summopere testudinem. *Hujus rei*, inquit *Erasmus in colloquiis quidam dedit nobis Romæ specimen. Puero suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contexit. Dein produxit ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri venaturus pediculos, sublato pileo animadvertit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore resilierit bestia, quam expaverit, quam timide respexerit, an sequeretur testudo.* Additum est aliud specimen. *Alligavimus testudinem catenæ, à qua revinctus erat simius, ut effugere non posset, quin saltem aspiceret. Incredibile dictu quantopere fuerit discruciatus: tantum non metu exanimabatur: interdum posterioribus pedibus depellere tentavit hærentem bestiam. Tandem quicquid erat in alvo & vesica oneris rejecit. Secuta est ex pavore febris, ut nobis fuerit solvendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus.*

CAPVT XXXVI.

DE SV & SVBO.

SV apud Patagonas est bestia monstrosissima. Catulos in dorsum admissos cauda tegit, venator cum sequitur, sic se proripit. Scrobe igitur effossa, & frondibus obtecta capitur. Capta inter-

interficit prę rabie catulos, & clamore horrendo terret venatores. *Thevet. in descript. America.* Subus ἀμφίβιος est, geminis armatus cornibus. In mari natantem piscium comitatur gregem, osculantur paguri, oculatę multi, & astaci: at ille contemnens amicitiam, prędam omnes esse jubet. *Gillius.*

CAPVT XXXVII.

DE SVE.

De Sue quę dicuntur, in pauca contrahemus. Notum nobis animal; at in Arabia non vivit. *Plinius.* in Hispaniolam deductum, mulam æquat: *Martyr.* cornibus armatur in Æthiopia: Solipedes Illyria alit, & Anglia; mutos Macedonia. *Ælian.* Cerebrum sui pingue, decrescente Luna demitur, auriculæ humore fellino simili scatent. Sursum dum aspicit, silet; nam & insueta perfunditur luce pronitati assueta & angustia quadam aspera arteria compressa vocem retinet. *Aphrodis.* Pinguis interdum ad miraculum. Missæ L. Volumnio in Hispania duę in offula costæ, XXIII pondo pendebant, ad os à cute pes cum tribus numeratus digitis: *Plinius.* Quingentis septuaginta totum constitisse libris, Crescentiensis author est. Visus in Arcadia, in cujus excesa carne, nidus sorici, muribus partus erat. Idem Basileæ accidit Gesnero teste. Scilicet, Est quibusdam animalibus sine sensu pinguedo & L. Apronii Cons. filio detractos adipes, levatumque corpus, immobili onere apud *Plinium* legimus. Quantum ad Venerem, sæpius fœtæ domesticæ, raro agrestes. Suppetit enim alimentum illis, nec multum laborant: inquirunt hæ, & per mon-

montes vagando, moleſtia afficiuntur. *Plutarc*
Vtræq; ita coitu perfunduntur, ut obdormiſcan
& ſubantes ita efferantur ut accedentes lanien
Glandes ſi avidius comederint, authore *Ariſto-
tele*, abortiunt. Amicitia illis cum Crocodilo, in
offenſi ad Nili ripam obambulant. *Calcagn.* Ho
ſtilitas cum quodam hordei in Thracia gener
non tantum enim eo abſtinent, ſed & excremen
ta averſantur ex eo. *Ariſt. in admirand.* Familiari
eis morbus grando eſt & vix ulla cui non tria gra
na. Remedium ſamolum, herbam in humidi
naſcentem, nominavere Druydæ: ſed quia ſini
ſtra manu legere jubent, nec reſpicere legentem
nec alibi, quam in canali deponere & conterere
poturis, ſuperſtitio eſt.

CAPVT XXXVIII.

DE TALPA.

MAgna *Talparum* in Bæotiæ agro Orchomenio copia. *Ariſt.* in Lebadico vicino nullæ ſunt, neque aliunde importatæ infodiunt. Viſum illis deeſſe ſcribit *Ariſtot.* at Geſnero liquido apparent oculi. *Prominent*, inquit *extra cutim veluti puncta nigra, magnitudine ſeminis milii, vel papaveris, nervo affixa.* Quin & doctus quidam apud *Geſnerum* vir, in diſſecta fœtus aliquot ſe reperiſſe narrat, majuſculis capitibus, in quibus etiam oculi. Delectantur bufonibus, & proprio exemplo teſtatur *Albertus*: ſed ranas etiam bufoneſque talpam edere mortuam, idem expertus eſt. In fiſtula lachrymali pulvere talpæ uſtę in potu dato, curatus eſt *Iohannes à Verlin Conſul Gedanenſis.*

CAPVT

CAPVT XXXIX.

DE TATO & TIGRIDE.

TAtus quadrupes peregrina. Duro munita eſt cortice, ſquammataque teſta, ita ut facile caro ejus eximi poſſit. Vidimus eam primo *Andreapoli Scotorũ, urbe archiepiſcopali, antiquiſsima Academia inſigni*, in Pinacotheca nobilis & humaniſſimi viri Domini *Iohannis Arneti Commiſſariatus in Archiepiſcopatu Fani Andreæ Protonotarii*, hoſpitis noſtri. Quia vero ſe intra teſtam retrahit, Erinacei Braſilienſis ſpecies exiſtimatur. cognatum ei illud, quod in nova Hiſpania *Avitochli* dicitur, felis magnitudine, anatis roſtro, pedibus Ericii, collo longo; grunire referunt ut ſuem. De *Tigride* pauca habeo quæ dicam, niſi hiſtoriam *Petri Martyris* adjicere velim, de quodam in Dariæne novi orbis inſula. Infeſtabat totam viciniam homicidiis adeo, ut nemo extra domum tutus; ſcrobi poſt effoſſæ illapſus, ſudibus acutè in fundo fixis hæſit; tam adhuc validus, ut in mille fruſta haſtas deſuper injectas confringeret. Saxis tamen poſt interemptus eſt. Caro cocta, aliquid de ea ſe comediſſe *Ledeſma Hiſpanus* dixit, bovina nihil deteriorem faſſus. Alias celeritas illi inſignis ineſt, ut Zephyro comparetur ab *Oppiano*.

CAPVT XL.

DE TESTVDINE.

TEſtudines apud Taprobanam ſunt tam ingentes, ut una centum tria pondo pependerit. *Scalig.* Plinius vero tantas eſſe ait, ut

ſingularum ſuperficies habitabiles caſas int[illegible]
gant: atque inter inſulas, rubri præcipue mar[illegible]
navigent his cymbis. *Tradit Bicris Geographus*
deſcriptione regionum & itinerum Africæ, hominem i[illegible]
neris tædio defatigatum, ſub veſperam eminens in deſe[illegible]
ſaxum ne à venenatis animalibus infeſtaretur conſce[illegible]
diſſe, qui ad lucem graviter dormiens, tribus feré pa[illegible]
ſuum millibus à quo reclinaverat loco traductus, int[illegible]
lexit quod ſubiiſſet ſaxum, teſtudinem fuiſſe, quæ int[illegible]
diu firma, noctu rependo pabularetur, verum adeò len[illegible]
ut vix percipi poſſet. Leo *African. l. 9.* In Cuba n[illegible]
rarò in tantam molem excreſcunt, ut quinque v[illegible]
ros teſta ſua ſuſtineant, & cum eis prorepant. [illegible]
Laet Americæ l. 1. c. 9. Marinis lingua nulla, n[illegible]
dentes, roſtri acie comminuunt omnia. In H[illegible]
ſpaniola, quo tempore genitalis furor eos exag[illegible]
tat, è mari prodeunt. Egeſta in profundam ſcr[illegible]
bem arena, ter & quater centum ova in ſcrobe[illegible]
demittunt. Genitali vulva jam exhauſta, remi[illegible]
tunt arenæ tantum, quantum ad ova cooperien[illegible]
da ſufficiat, redeuntque ad marina paſcua, de ſ[illegible]
bole nil ſollicitæ. Ad ſtatutos dies pullulat, uti [illegible]
formicario, teſtudinum multitudo, ſolo calor[illegible]
Solis, ſine parentum adminiculo. *Martyr.* Ov[illegible]
ſunt anſerinorum magnitudine. Caput ei abſci[illegible]
ſum, non continuo moritur, ſed & videt, & [illegible]
ante oculos ei manus obverſetur eos claudit; &
paulo etiam propius ſi admoveas, mordet. *Æli-*
an. Inauditum antiquis teſtudinis genus, apu[illegible]
Turcas è longinquis regionibus allatum vidi[illegible]
Bellonius; cujus teſta rara eſt ac pellucida, chryſo[illegible]
liti colorem mentiens, ex qua Turcæ cultellorum
manubria efformant, tanti pretii ut etiam clavi[illegible]
aureis exornare non dedignentur. Inſula ab Iam-
bolo reperta in Oceano, verſus meridiem anima-
lia producit, magnitudine quidem parva, ſed na-
tura

ra & sanguinis virtute mirabilia. Corpore sunt rundo, ac testudinibus simili, duabus lineis r invicem per medium transversis, in quarum ujuslibet extremo sit auris & oculus, ut quaor oculis videant, totidemque audiant auris. Vnicus venter absque intestino, in quæ coesta fluunt; pedes circum habent plures quibus utramque partem ambulant. Sanguis mirabili feritur virtute. Omne enim corpus concisum im spirat, hoc tinctum sanguine cohæret. *Iohan. emus.* Colophonem huic capiti imponat fera provincia Tlascalensi in regno Mexicano, quam rbari *Teuchtlacozau quin* vocant, descriptio, a imene prodita. Est fera, inquit iste, atrocissima, uatuor & interdum plures palmos longa, capite perę, ventre candido vergente ad fuscum. dorm ipsi pardum & penè nigrum, cum radiis quiusdam fuscis, quæ in spinam desinunt. Ocyssie se movet per rupes & præcipitia, tardius in ano. Quot annos ætatis attigerit, tot sonabula osteriori parti caudæ annata deprehenduntur, ę instar vertebrarum dorsi, sibi invicem succeunt. Icti ab hoc serpente summo cum cruciatu, tra viginti & quatuor boras moriuntur. Totum nim corpus ipsis finditur in rimas. Irritatus sobula illa movet, & valdè tinnit. Barbari carnem ius in cibis usurpant.

CAPVT XLI.

DE VRSO.

N extrema Arabiæ regione carnivori sunt. *Strabo l. 16.* albi in Mysia; qui cum à venatoribus urgentur, halitum educunt, qui carnes putrecit, & si propius accesserint, phlegma ore ejiciunt,

unt,quo vel ſuffocantur vel obcæcantur tam
nes quam homines. *Ariſt in mirabil.* Inſignis i
terdum magnitudinis. Quinque cubitorum
longitudine. Maximiliano ex Lithuania allatu
tantæ latitudinis, ut maximo competeret bo
Vadianus teſtis eſt. Caput illi tam infirmum,
colapho infracto exanimetur. *Plin.* Aquam mo
ſu vorat bibendo,deguſtatiſque mandragoræ m
lis,formiceti linctu ſanitatem recuperat. Maj
rem mure dicitur parere fœtum, minorem fe
nudum, membris indiſcretum *Gillius*, & rude
Plin. At exciſus aliquando in Polonia,ad Geſn
rum miſſus,longior erat digito, craſſitudine po
licis, corpore articulato, poſterioribus crurib
exceptis. *Geſnerus.* Opimo præditus habitu, lat
bulum ſupinus dorſi ingreditur tractu, & veſtig
ne venatores conſpiciant obliterat; In eo 40 di
rum ſpacio extenuat corpus, quatuordecim in
mobilis,dextri pedis ſe ſuſtentat linctu. Vbi int
ſtinũ attenuari, ut fere cohæreat, perſenſit, egre
ſus Aro herba paſcitur. *Ælian.* Nulla tunc cibi a
gumenta, nec niſi humoris in alvo minimum
ſanguinis exiguæ circa præcordia guttæ. Per i
tempus coctas carnes, aſſervatas increſcere cred
dit *Theophraſtus.* Fœminas amat: Viſus in Allobro
gibus,qui comprehenſam puellam, in latibulum
detulit,& Venereo proſecutus complexu,agreſti
bus aluit pomis. Miteſcere, Suidrigelus Princep
Lithuaniæ oſtendit. Vrſam enim nutrivit, qu
ejus ſueta ex manibus panem ſumere,excurſioni
bus in ſylvam factis redibat, patenſq; ei ad tha
lamum principis via. *Volaterr. l.* 7.

CAPVT

CAPVT XLII.

DE VVLPE.

VVlpium Caſpiarum tanta eſt multitudo, ut & agreſtia adeant ſtabula, ingrediantur & urbes. *Ælian.* & quidem tam cicures ut caniculorum inſtar blandiantur. Robuſtæ in Sardinia: Nam ferociſſimum etiam arietem occidunt, tenerumque vitulum. *Munſter.* Albæ ſunt in Moſcovia; fœdo in Arabia pilo, audacia inſigni. Mutuo veſperi ululatu excitæ præ antes noctu calceamenta etiam rapiunt. *Scalig.* Amnes congelatos in Thracia tranſiturę, appoſita ad glaciem aure, craſſitudinem conjectant. *Plin.* Avium gregem ubi volare conſpexerint, volutato in rubra argilla corpore, ut ſanguineæ appareant, mortem ſimulant, ſed confidentes in corpore ſuo aviculas devorant. *Herus.* Pulicibus infeſtatæ, ſtipula molliore aſſumpta, poſteriori parte immerguntur. Fuga frigidæ pulices caput petunt; hoc etiam immerſo, in ſtipulam inſiliunt. Qua abjecta fugiunt vulpes.

CAPVT XLIII.

DE VNICORNV.

DE *Monocerote* diverſæ ſunt apud authores ſententiæ. Dari quidam ambigunt, negant quidam, affirmant nonnulli. *Garzias ab Horto* Proregis Indiæ Medicus, ſimile deſcripto à quibuſdam Monoceroti viſum animal notavit: Cornu præditum mirabili, quod modo in ſiniſtrum & dextrum obverteret, modo attolleret, demitte-

ret modo. *Ludovicus Vartomannus*, duos Sultano
Æthiopia missos Mechæ, ad Mahumetis sepul
rum, se vidisse scribit, cancellis obseptos, mini
feroces. Quin cornua illius multis ostentantur
locis. Habet Dionysii fanum integrum in obscu
aræ fornice, aquæ extrema sui parte immersu
Potanda datur aqua cryptam subeuntibus ;
hausta subito in copiosum exsolvuntur sudore
Visitur & apud Venetos in San-Marciano del
bro ; nec non Romæ purpurea obductum tuni
Venetum quendam Iudęum fuisse scribit *Ald*
vandus, qui legitimi possessionem jactavit, mi
comprobavit exemplo. Nam circumscripto
mensa cornu spacio, scorpionem & araneum in
misit. Transire reptantes bestię terminũ cum nc
potuissent, umbra an virtute? enecatę sunt. Desc
bitur autẽ à *Cardano*, quod sit *animal rarũ, equi m*
gnitudine, pilo mustella simillimo, capite cervino, in q
unum crescit cornu, cubitorum trium longitudine, med
in fronte, idque rectum, in imo amplam tendens in acien
Collum illi breve, juba rarissima, & in alteram tantu
partem tendens, crura veluti capreolo tenuia, &c. Pl
nius feram ait esse asperrimam, reliquo corpor
equo similem, capite cervo, pedibus elephant
cauda apro, uno cornu nigro, media fronte duc
rum cubitorum eminente. Quicquid autem si
dubium in his est maximum. Nam primo vari
describuntur Vnicornu genera, quę an ejusden
sint speciei ignoratur. Sunt in India boves indivi
sis ungulis & unius cornu, si *Plinio* credimus: sun
in Aonia tauri, si *Aeliano* & *Oppiano*. Fuere in Her
cynia sylva, si Cæsari danda fides. In Zeilam Æ
thiopię urbe, vaccarum genus unico armatum
cornu in fronte, palmum longo, inque dorsum
reflexo, se vidisse testatur *Ludovicus Barthema*.
Cornua quod spectat, multi in illis fuci. Reper-
tum

rum quoddam in Arulæ fluminis Helvetię juxta Brugam littore. Vnicornu id existimatum, quis pro certo vendicet? Id quod *Albertus* vidit, crassitudine sesquidodrantis, longitudine decem pedum, sine spiris, cervino fuit simile. At tantæ crassitiei & longitudinis cornu ad animal pertinere videtur, quod magnæ molis navem adæquet! Poculum vero quod magno Hetrurię Duci donaverat Alvarez Mendosa, à Narsingæ Rege acceptum, ex illorum potius animalium cornu fuisse Aldrovandus existimat, quæ in Basma & Macino Tartariæ regionibus, elephantis magnitudine visuntur. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix utraque ambire posset manus. Plura qui de Monocerote volet, *Andream Marinum*, *Andream Baccium*, & *Casparum Bartholinum* consulat. Ego Conclusionis loco quędam de *Mulo* omissa hic adjicio. Mulos steriles esse communis est sententia; & si peperere prodigii loco habitum. Attamen in Africæ quibusdam regionibus familiares illarum habentur partus. *Varro*. Octoginta annis vixisse quendam Atheniensium monumentis apparet. Eo gavisi, cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia jumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negotiatores ab incerniculis eum arcerent. *Plin*. Non calcitrare cum vinum biberint quidam scripsere: sensu odoratus præcellunt. Hinc redeunt ejus beneficio in semitam errantes, & facilius tabidam aëris vim concipiunt, pesteque inficiuntur. *Aldrovand. l. 4. de Quadrup*. Inest illis aliquid quod muribus exitiale, si enim muli ungula domus suffitur, fugantur. Author etiam est *Columella*, ventrem & intestinorum dolorem in illis sedari visu nantium anatum. *Pon-*

zettus Cardinalis veneno infectum muli recenter occisi ventri includi jubet; tamdiu includi *Marantha de simplicib.* quoad animantis omnino evanuerit calor, idque aliquoties repetitis vicibus.

THAV-

THAVMATO-GRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS OCTAVA:

In qua

EXANGVIVM

Admiranda.

Plinius Hiſtor: Natural. l. 11. c. 2.

Rerum natura, nuſquam magis quam in minimis tota eſt.

&

In contemplatione ejus nil poteſt videri ſupervacuum.

SYLLABVS
Capitum & Articulorum
CLASSIS SEXTÆ.

ADMI

ADMIRANDA EXANGVIVM.

CAPVT I.

DE EXANGVIBVS, in genere.

Vilis equidem exanguium videtur natura. nec quicquam vel turrigeris Elephantorum humeris, vel taurorum collis, trucibusque in sublime jactibus, Leonum denique comparanda jubis; certum tamen nusquam alibi spectatius naturæ artificium esse, nusquam eandem magis, quam in minimis, totam. *In magnis siquidem corporibus facilis officina sequaci materia fuit. In his tam parvis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio! Vbi tot sensus collocavit in culice? ubi visum in eo prætendit? ubi odoratum inseruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingenerauit? qua subtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura! disposuit jejunam caveam, uti alvum! avitam sanguinis ac potissimum humani sitim accendit. Telum vero perfodiendo tergori, quo spiculavit ingenio! Atque ut in capaci cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoque, fistulosum esset. Plin. l.* 11. *c.* 2. Cæterum exanguium quatuor apud *Aristotelem* genera; Molle, Crustaceum, Testaceum, & Insectum. Mollia squammis carent, nec illis vel aspera cutis, vel testacea, sed ut in hominibus mollis. Nulla habent ossa, nulla viscera; si quid est, piscium illud proportionatur spinis, Polypum si excipias. *Plin. l.* 9. *c.* 28. Caput intra

crura & ventrem; deest lingua, esculentoru
ut voluptas discernatur, carnosum quiddam n
tura largita est. At habent cerebrum; habent
id quod ei parti proportionatur, cui sentien
principatus in sanguineo genere mandatus e
Nec denegatus sexus. Asperiores omnes in ma
partes, lineisque intervenientibus variæ, cau
acutior, meatus gulæ subditus, à cerebro in alv
pertendit ima, idque ipsum ad quod fertur, mar
mæ imitatur speciem. Duplex suprapositum h
betur in fæmina; subrubra eidem subjuncta co
puscula in utroque spectantur. Aquam salsa
respuunt; frigus difficulter ferunt; nuda enim;
quia sanguinis inopia laborant, pavida sunt. O
eorum foras exclusa augentur more vermium
sed vim vitalem à maris asperso semine habea
necesse est, more piscium. *Arist. de gener. l. 3. c.*
Crustatorum duo sunt genera; vel enim cauda
sunt omnia, vel rotunda. Expressa illorum & e
tenta cauda est; hujus quasi operculum alvi ex
tum obtegit, & ventris infimę parti ita applic
tur, ut caudæ speciem præ se ferat nullam *Scal. e*
erc. 245. Communes illis cum reliquis exangu
bus partes. Longi & rotundi in ore dentes, du
plici operti tegmine. *Arist. de part.* 4. *c.* 3. inte
quę talia quædam interjacent, qualia locustaru
annectuntur dentibus. Carent palpebris, sed ocu
li supra os siti sunt, duri omnibus, aptique tum in
tro, tum foras, tum in obliquum moveri. Non re
spirant, sed aquam per fistulam egerentia, refrige
rantur. Mares tenues genitales obtinent meatus
vulvas membraneas fœminæ hinc inde ad inte
stina fissas, in eis gignitur ovum. More auten
eorum coeunt, quę mingunt inaversum. Ovun
rubidum parit fæmina, prætenui obvolutun
membrana. Testacea, Conchylia alias dicuntur
ii

in tantis quondam gulæ deliciis, ut viduarum esse cupedias, in adagium abierit. Tanta in illis naturæ ludentis varietas, tot colorum differentię, tot figuræ, ut vix numerari possint. *Plin. l. 9. c. 33.* varietatem illorum explicaturus, *Tot in illis*, inquit, *figuræ, planis, concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, lævibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato, jam distinctione virgulata, crinita, crispa, caniculatim, pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, densata, ad plausum apertis, ad buccinam recurvis.* Cęterum in rubro mari mira quadam magnitudine augentur; in summis etiam montibus inveniuntur; in internis denique vel terræ vel saxorum visceribus delitescunt. *Vidi in silice durißimo*, inquit *Goropius Becanus* apud *Aldrovandum*, *Bethunis advecto, quo viæ apud nos sternuntur, tot conchulas, totas lapideas & conclusis valvulis integras, ut magna cura & arte ex illis fuisse cæmento aliquo compactus judicaretur. In suburbano Parisiensi agro, qui superne copiosa fruge luxurians, subtus cavus magna sui parte est & vehiculis pervius, inveni testas non paucas, turbinum marinorum, elegantissimo ordine, & tortas & tuberculis insignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil ut præter vivum pisciculum ad integritatem deesset. Vidi in Anglia lapidem è summis montibus excisum, qui percam ad vivum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem desiderata.* Insecta incisuras parte sui vel supina, vel prona, vel etiam utraque possident, & quamvis sit osseum aut carneum, quiddam tamen inter hæc ipsa medium obtinent. Differentiæ illorum varię sunt, locum, qualitatem in corpore, quantitatem, victum, generationem, motum denique & gressum si attenderis. Locum quod spectat, (tangenda necessario

rio quædam) in nive naſcuntur vermes hirti & rubidi; in igne pyrauſtæ ; in aqua marina Microrinchoteros, ſcolopendra marina & pulex. In dulcibus oriuntur, hirudines, ſcrophulæ, ſtrumę, cherodes; in terra lumbrici & iuli; in foſſilibus haud rari. In arborum caudicibus coſſi ſunt & teredines: Ceraſtem ficus gignit: Olea ſi plantetur, ubi quercus effoſſa, ranas, vermiculos: In ſorbo rufi & piloſi dantur; in veſicula ulmi, Peſennes; in viribus, Butyri, ut Tullius vocat: in Euonymo, ſeu ut Theophraſtus Tetragonia, Erucarum genus quotannis oritur, quod poſt abſumptas frondes emoritur: In fruticis cujuſdam pomo cui Coccio nomē, beſtiola, cum fructus ad maturitatem pervenerit, erumpit. Inveniuntur in gramine vermiculi, qui alligati collo, continent partum, detrahuntur ut fiat. In ſolani foliis vermis viridi & croceo colore diſtinctus, cornu in fronte gerens, digiti longitudine provenire cernitur. In Aſphodelo naſcuntur vermes, qui in volucres floſculorum ſpecie degenerant, beſtiolas. Nam cum flacceſcens inaruerit, ſcapus, eroſo conceptaculo provolant. Quin haud pauciora in animantibus offendes. Nota hominis excrementa, mendicitatis pręſertim excitata Sole. Lumbricos in Ægypto frequenter naſci in cruribus, ſcimus. In Cyprino primo nativitatis anno, vermiculus niger juxta Branchias oritur. Percæ fluviatiles duodecim ceu uniones generant ervi magnitudine, qui ſinguli vermem incluſum continent, gracilem, oblongum, teretem. In alveis denique apum vermiculum naſci proditum eſt. Quantum ad partes, Muſcæ alas habent apertas, ſcarabei vaginipennes ſunt, venter quibuſdam ori adjunctus, & rectum inteſtinum revolutum ab eo. Quæ ſaliunt, vel crura poſteriora habent longiora, vel gubernaculis

lis retro curvatis nituntur. Generationem denique quod attinet: Ex ejusdem generis animalibus quædam oriuntur: generant nonnulla, sed non sui generis, verum vermiculos tantum; illaque non ex animalibus, sed ex humidi & sicci orta putredine. Inter ea quæ coeunt, majores, maxima ex parte, fæminæ; nulli seminales maribus meatus sunt; nec hi fæminis membrum inserunt, sed illis de inferiore parte fæminæ. Hæc prolixius de Exanguibus volui, ut, quia externum habitum contemptum induxisse scio; animus internæ naturæ majestate excitus, fervidius ad eorum accederet contemplationem: versaretur in eadem.

CAPVT II.

DE APIBVS.

INgens Apum in Lithuania & Podolia copia est, ita ut siccarum terrarum melle repleantur foveæ, in quas immanes ursos prolapsos, suffocatos esse, Historia prodit. *Olaus Magnus*. Pascuorum copiam facit ubertas, odoris suavitas, florum abundantia, saporis denique jucunditas. Adde his sylvas pinearum ingentes, quæ cum perpetuo frondeant, tepidumque spirent assidue, coma celsa, ac patulis luxuriant ramis; umbra æstate defendunt apiculas, pinorum tegmine hyeme. *Leo. Nolan. in problem.* Nulla Scotiam alere Solinus prodidit: falso nos ipsi comperimus. Vidimus enim & in horto hospitis nostri Andreapoli, summa cum jucunditate tractavimus interdum. In Africa autem raræ sunt. Causam si velis, defectum illorum, quæ de Sarmatia dixi, invenies. In locis quibusdam Ægypti, ex defosso cornuatenus Tauro, apes temporis evolant successu;

putre-

putredine illa in eas abeunte. Si igitur eo mod[o] apes procreare volueris, *Florentinũ* consule. Iube[t] hic, referente Constantino Cæsare, *ut domus tib[i] sit alta decem cubitorum, latitudinis cubitorum decem reliquis lateribus comparibus. Ingressus in illam forme[t]ur unus, fenestræ quatuor, ab unoquoque latere una. I[n] hanc inducas bovem triginta mensium, carnosum, vald[e] pinguem, faciasque adstare ipsi juvenes multos, qui ip[sum] fortiter verberent, & fustibus cæsum occidant, simu[l] cum carnibus ipsa etiam ossa comminuentes, diligente[m] autem animadversionem habeant, ne quid Bovis cruente[tur]. Non enim ex sanguine Apis generatur, & circa pri[]mas plagas non violenter in ipsum irruant. Statim ve[ro] obturetur omnis bovis meatus, linteolis puris ac tenuibus pice tinctus, veluti sunt oculi, nares & os, & quæ à natu[]ra producta sunt partes ad evacuationem necessaria[e]. Deinde Thymo substrato multo, boveque supino super ip[]sum inclinato, domum egrediantur. & statim januam & fenestras luto denso oblinant, ut neque aeri neque vent[o] ullus aliquis ingressus, aut perspiratio pateat. Tertia au[]tem hebdomade, undique domum aperire oportet, & lu[]men aeremque durum admittere, præterquam ex ea part[e] unde vehemens ventus procedit. Si enim sic contigerit ingressum qui secundum ventum situs est, clausum relin[]quere oportet, & luto velut prius, oblinere. Vndecim[a] deinde post hanc diem, ubi aperueris, invenies plenam apibus racematim inter se coagmentatis, & ex bove reli[]qua cornua & ossa ac pilos & præterea nihil. Ajunt e[x] cerebro gigni reges; ex carnibus vero alias apes. Nascitu[r] autem & ex medulla spinali Rex; præstare tamen ex ce[]rebro natos, & magnitudine & pulchritudine & robor[e] omnibus aliis traditur. Primam porro mutationem & transformationem carnium, in animalia, & velut con[]ceptum quendam, ac generationem inde cognosces. Ada[]perta enim domo parva & alba specie, inter seque simi[]lia, & non perfecta, neque jam omnino animalia, circ[a]*

vitu-

vitulum multiplicata videbis, immobilia quidem omnia, paulatim vero augescentia. Videbis etiam alarum excretionem jam exarticulatam, videbisque proprium colorem accipientes apes, circumsedentesque Regem & advolantes. Verum brevibus & subtrementibus alis, propter insuetudinem volandi, & membrorum debilitatem. Assident autem fenestras impetuose impellentes, & violantes se mutuo, ob desiderium lucis. Præstat tamen apertiones & obturationes fenestrarum, velut dictum est, alternis diebus facere: Timor est enim, ne aut apum naturam transmutent, aut ob longiorem stabuli conclusionem aëre privatæ velut suffocatione pereant. Penna eis si detrahatur vel aculeus, renasci non potest: imo quia intestino hic annexus est, diffractus, evellit idem, mortemque infert. Regem inter se habent, tantoque in honore, ut nunquam, nisi omnibus commotis prodeat, in volatu si aberrarit, sagaci odoratu inquiritur; volatus impotens, portatur. *Aristotel.* Tantopere illis castitas est cordi, ut & à coitu olidos acriter pungant, & in virgineis stabulentur sepulchris. *Plutarchus.* Refert enim *Augustinus*, cognomento *Gallus*, Veronæ, in sepulchrum duarum sororum virginum, clarissimi Iurisperiti Bartholomæi Vitalis filiarum, non tantum per rimas parietis horti contigui irrepsisse; sed etiam copiose favos inter utrumque confecisse cadaver. Res biennio, ab inchoato opere, fulminis, absque ulla cadaverum vel favorum læsione, lapsu, detecta omnibus admirationem incussit. Repertæ & in Hippocratis sepulchro; melque illarum, infantum ori ulcusculis ad tumulum illitis, haud sine miraculo persanasse, constanter affirmatur. Vescuntur illis Cumanæ regionis incolæ. Si barbam cito crescere voles, ex cinere combustarum, cum soricis stercore, fac linimentum & loco inunge. *Aldrovandus.*

CAPVT

CAPVT III.

DE ARANEIS.

IN Orbe novo. ut *Oviedus l.* 15. *c.* 3. tradit, vi-
dem colorem aranei habent, ferico æqua-
dum; tela aureum ostendit. Eadem à Cun-
nis tam firma texitur, ut ferici instar, difficul-
rumpatur. In Hispaniola pilas lusorias, magni-
dine equant, nuces soliditate. In Brasilia prægra-
de quorundam genus, canero simile; à musca
men captivum in latibula trahitur, verso cum E-
ropæis more. Indiam occidentalem passeru-
quantitatẽ proferre author est *Cardanus l.* 9. *subt*
Convenire clunibus scripsere quidam, & spa-
in telas, parere ova. Saliunt enim & ita emittu-
Quatuor septenis consumantur diebus. *Scalige*
situ nasci refert. *Ova* (inquit *l.* 1. *de caus. plant. c.*
Araneorum cum aliquando observarem, inveni e
multa, modica, livida, exiguis maculis aspersa, divisa,
vicemque separata, mollia & viscida, quæ si casu aliq
fuerint perdita, Aranea diligẽter inquirit, & sui addit
mentis interioribus, & rostro etiam ea reportat. Vidi it
ex unico ovo, multos ac innumerabiles fœtus pro creari,
exiguos, ut vix oculis percipi queant, attamen quam pr
mum ovo erant exclusi, fila deducebant adeo tenuia,
nihil posset esse mirabilius. Observavi item sub ca
ta Areneæ alvo magnum ovorum cumulum, ad o ex
guorum, ut atomis comparare licuisset. Erant aute
candida & digito compressa crepitum edebant. Magnu
in illis tactus vigor est. Residentes enim in tel
medio, muscam in remotissima etiam parte in
pegisse sentiunt. Hinc *Antonius Ludovicus l.* 1. *prob*
sect. 5. *probl.* 13. eam ob causam in mediis excuba
cassibus affirmat. Et certe cum æquales sint line

qu

quæ à centro feruntur, in medio consistens, pedibusque vincta tenens filorum, quæ nevit, exordia, facili undique agnoscere poterit negotio. Telas mittunt subtilissimas, intexuntque his culices, aliaque imbecilla irretiuntur animalia. Hoc vel id quod foris habent, ceu corticeum vellus facit; quo paulatim depexo deductoque in staminis morem, & illas imminui, & filamenta edi contingit: vel sponte lanigera quædam fœcunditas; vel quia statuto tempore alvi intus corrumpitur natura, excrementi cujusdam modo, subtegmen alligatur ad intra, ex quibus tenuissimi illi oriuntur complexus. Certe in bombycibus prius evenire conspicimus. Nam & serica ex propriis excrementis producunt fila, & vitam pro bombycio, propria in vellus absumta substantia, permutant. *Antonius Ludovicus. l.1. s.5. probl.* 52. in demorso à domestica aranea penem erigi scribit *Franscisc. Bonzell. Cardin. l.* 3. *c.* 14. de venenis, idem in Phalangii accidere ictu testatur. *Plin. l.* 24. *c.* 9. Causa veneni ponitur natura. Licet enim facile penetret: terreum tamen flatulentos movet humores, qui ad inferiores depulsi partes, penem distendunt. Lacertorum cum venantur catulos, tela primum involvunt illos, labra dein morsu apprehendunt, theatrali cum contingit spectaculo. *Plin. l.* 11. *c.* 24. Librat se, eodem authore. *l.* 10. *c.* 74. in caput serpentis sub umbra arboris araneus; tantaque vi morsus cerebrum apprehendit, ut stridens subinde nec filum desuper pendentis rumpere adeo non fugere queat; nec finis ante mortem est. Ruinis imminentibus primi cum telis aranei cadunt. *Plin. l.* 8. *c.* 28. Incremento omnium futuro, altius illas tollunt, & quia sereno cælo non texunt, nubilo texunt: multæ araneæ imbriū signa sunt. *Plin. l.* 11. *c.* 24. Thebani certe, teste in *Bæoticis Pausania*,

id agnovêre. Nam cum legiferæ Cereris sub I… ctricę pugnæ tempus, araneæ albas circa tem… valvas texuissent telas, adorientibus jam Ma… donibus longe diversa portendentes, nigro op… omnia compleverant.

CAPUT IV.

DE BOMBYCE.

BOmbycem ante Iustiniani tempora Italis … cognitum, tradit *Zonaras*; diebus illius … mum solerti ingenio quæsitum, & allatu… *Procopius*. Addit idem duos Monachos ex In… Byzantium Seras attulisse ova, inque fimo coll… cata transformasse in vermes. Seræ autem, in e… tremis Persiæ civitas est. In qua tantum illius … operis, ut dena millia pondo serici, in quotid… nas operas dispensentur. In Taprobana etia… sine cultu ex arboribus detrahi, multorum pro… dere navigationes. Tantum vero in hoc insect… ostendit natura artificii, ut impossibile sit omn… complecti. Multa quamvis scribantur, multa … men restant. Vermis primum est, folliculo incl… sus emoritur informis. E folliculo denuo proc… alatus papilio. Itaque insectum reptile in volati… per medium Zoophytum, motus atque sensu… expers, admirabili metamorphosi commutatu… Exclusus enim primo vermiculus, alimenta qu… rit copiosa, quibus avide depastis, capitis creb… arrectione cum veterno veluti luctans, tande… obdormiscit triduum, vel biduum, pelleque int… rea exutus ad consueta redit alimenta. Cum qu… ter pastus, quater obdormiens, quater pellem re… novarit, spreto deinde pabulo sublime petit, … virgultis conscensis, alvo rite purgata, lanificii ru…

dimenta inconditis primum mæandris per ramos exercet, mox folliculo inclusus pellucido, indefessi laboris fructum è centro ad circumferentiam portrudit pilum album, viride, flavum, ovali figura, cum æqualibus veluti certans, novem dierum spacio, absolutoque operi immoritur. E folliculo loco subterraneo deposito, papilio post decimum diem prodit cornutus, sed alarum alimẽtique immemor, brevis ævi jacturam fætificatione reparaturus, molli impositus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius quatriduum fæminę connexus, emoritur, nec multo post vidua, relicto post se instar granorum milii semine, centenario fere, mariti fata sequitur. Cęterum quia accuratissime ista *Vir Clariss. Andreas Libavius*, de medica facultate meritissimus, ex propria observatione descripsit, placuit in gratiam naturæ indagatorum ejus observationem historicam, appendicis loco ad finem classis hujus adjicere.

CAPVT V.

DE CANTHARIDE & CICINDELLA.

NAscuntur *Cantharides* ex vermiculo in spongia, Cynorrhodi maxime, sed fæcundissime in fraxino; in ficis si generentur, arborem perire verisimile est. *Plin. l.* 29. Venenum illarum acutissimum est. Cossinum equitem Romanum, amicitia Neronis notum, cum is lichene peculiari olim Ægypto morbo laboraret, vocatus ex Ægypto medicus, Cantharidum interemit potu. *Plin. l.* 1. *c.* 4. Idem Abbati apud *Paræum l.* 20. *c.* 28. à scorto accidit. *Cicindella* alvum habet annulosam, multis divisam segmentis, in cujus extremo duæ pellucidæ ignis instar guttæ,

ad

ad subcæruleū tendentes. Tunc maxime consp
citur cum, alvo compressa, humor ille diaphan
ad alvi vergit extremum, pectoreque luci obvers
ignis instar scintillat. *Aldrov. de insect. l. 4. c. 8.* I
illa classe secunda aliquid dictum est; Liquore
ejus lucidum in chartis sulco traxit *Adrianus* I
nius, cum in Bononiensi rusticaretur agro. Quo
vero die illo scribitur, de nocte legi potest. Mo
dum componendi ostendere plurimi. *Baptista Po*
ta sic de eo. *Nos earum caudam à corpore rescindimu*
præcavendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immis
ceatur, porphyretico lapide terendo, diebus quindecim v
plusculis sub fimo vitro condimus, fueritque præstan
tius ne latera contingant, sed pendeant. Nam elapsis die
bus furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito & ac
commodato, paulatim luculentum & stillaticium lat
cem subjecta paropside recipias, ac pellucido Cristallin
orbe condito: sic conclavis medio, lucigena pendet aqua
& aerem illuminabit, qui est circa illam, ut majuscul
litteræ possēt conspectari. Cur autē aqua extingui non
possit illarū lumē, *Albertus de sensu & sensato* osten
dit. *Non enim*; inquit, *illarum lumen dici potest, esse d*
natura cælesti; quod natura cælestis non venit in composi
tionē corporum generatorū & corruptibilium. Sed huju
& similium determinatio accipitur ex his, quæ à nobis in
secundo de anima sunt determinata, ubi ostendimus, quod
natura perspicui non est propria alicujus Elementi, sed
communis natura quæ est in multis, & participata est
per prius & per posterius ab illis, quæ quidem purior est,
quanto est ab opacitate remotior, & hoc est, quanto est na-
turæ superiorum similior; & hujus proprie actus est Lux,
quæ fieri habet in illa natura. Fit autem in ipsa, quoties
constant partes ejus limpidiores & nobiliores, & ideo
tunc micant omnia talia. Hæc autem compositio ali-
quando est in toto composito, aliquando non in toto, sed in
exterioribus alicujus; cujus causa est, quod cum talis na-
turæ

tura sit elementorum, levium, magis accedit ab intimis compositorum ad extrema, eo quod talia supernatant, & sic invenitur in capitibus & spinis & ossibus quorundam piscium, & in testis ovorum quorundam, eo quod tales partes minus assæ sunt, & egit in eis calor multam naturam densatorum perspicuorum; aliquando agit hic calor in exterioribus quarundam rerum, quando exhalat ab eis & trahit secum subtile multo diaphanitatis, & sic lucent partes quercus putrefactæ. Omnia tamen hæc quæ debilem habent lucem, tegunt clariori luce superveniente.

CAPVT VI.

DE CICADA.

CIcadas ex cuculorum sputo nasci scripsit *Isidorus*, ex terra *Plutarchus in Sympos.* in eadem non culta ad Orientem Solem spectante, cum sub quercubus effoderetur, solita forma, albas effossas testatur *Baldangelus*. *Aristoteles* vero *l. 5. hist. c. 30.* ex coitu nasci affirmat. modum addit *Plinius*: *Fit primo*, inquit, *vermiculus, deinde, ex eo, quod vocatur tettigometra, cujus cortice rupto, circa solstitia evolant noctu semper primum nigræ atque duræ. Cum autem è tettigometra egredi cupit* (observa similem cicadarum & papilionum esse ortum, quod enim in his primū est eruca, id in illis vermiculus, quod in eruca postea chrysalis seu aurelia, id in cicadis tettigometra. Differre tamen scias. Nam rudis quædam chrysalis est moles, in qua nullæ corporis distinctę conspiciuntur partes: In tettigometra vero, caput, oculi, pedes, pectus, cæteræque exceptis alis apparent, colore subalbida est & minutis lineis respersa) *arborem ascendit primum & illico alicui arboris adhæret ramo; hinc*

hinc superiore parte in qua primum apparet, rima e[...] ditur. Toto fere est tum corpore viridis, mox super[...] parte vergit ad castaneum, quæ spacio unius diei, [...] nigro fit colore. Quia vero imbelles primum alæ pedes[...] insidet exuvio, donec volare inceperit. In Cephalo[...] fluvius est, à cujus altera parte Cicadę sunt, ab[...] tera non conspiciuntur. *Plin. l.* 11. *c.* 27. Idem [...] Dulichio Ionii Maris Insula accidere scribit *A[...] tigonus*; de *agro Nolano*, & monte Vesuvio; *Amb[...] sius Nolanus.* In agro Rhegino, omnes silent; ul[...] flumen in Locris canunt; in Acantho quoq[...] mutæ sunt. *Plin. l.* 12. *c.* 27. Causam si quæris, u[...] brosam opacamque Rheginorum regionem pu[...] *Strabo*, arescere æstu Locrensem. Hinc ibi roscid[...] alarum pelliculas minime pandi; aridas & vel[...] corneas hic haberi existimat. Quod autem &[...] volatu id faciant, & stantes, quod ab aliis fi[...] non existimant, caloris facit ratio. Cum eni[...] majori indigeant refrigeratione, natura calidi[...] res, vehementius movent aërem. Cætera, tan[...] non indigent, aut, quia imbecilli prędita calo[...] facere non audiuntur, non dici facere putandu[...] est: Nicolaus Leonicus.

CAPVT VII.

DE CAMMARO & CONCHA [...] MARGARITIFERA.

C*Ammarus* cancer est fluviatilis: In ejus c[...] pite bini lapilli, globi dimidiati, pleniluni[...] reperiuntur figura. *Agricola* vesci carne d[...] cit. Nam & in nassis rodit lucium. *Alb.* & carn[...] bus in Danubio navibus alligatis, inque aqua[...] suspensis, magnam cancrorum adhęrere multit[...] dinem scripsit *Gesnerus.* Iunio mense ad pascu[...]

exir[...]

exire, ranas appetere, & herbis vesci quidã prodere. Lacte sine aqua potatus, multis vivit diebus. in aqua per dies tredecim vivum conservavit *Gesnerus*. In vino sublimato & accenso positus statim rubescit, & vivus inter coctos apponi potest. *Georg. Pictorius*. Mares à fœminis facile discernuntur. Nam illis ea parte qua corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longę & prominentes adsunt virgulę, desunt his. Cauda etiam illorum rotundior, planior ac spissior est. Pulverem ex oculis eorum cum aqua foliorum persici potum, post venam sectam. *Leonellus Faventinus*, ad notham commendat pleuritidem. Dentes infricatus pollen dealbat & purgat. *Concha margaritifera* interdum tam grandis in India reperitur, ut referant, in Mari Insulæ Borneo inventam, cujus caro pondo septem & quadraginta librarum penderit: de quo tamen dubitari possit.

CAPVT VIII.

DE COCHLEA.

Cochleæ quas Pomatias Dioscorides appellat, plurimę in montibus Tridentinis reperiuntur, illæque præstantissimæ. Eruuntur è terra & frutetis hyeme, uncis quibusdam ferreis, prope fruticum radices circumfossa terra. Contra frigoris injuriam albo teguntur operimento, gypsi referente speciem, sic terra se condunt, contectę gratiores dein in cibis. *Matthiolus*. Oculos in summitate cornuum habent, illosque appropinquante aliquo in cornua retrahunt, cornua in caput, caput in corpus. *Albertus*. Ova pariunt candida, oculorum lucii piscis magnitudine, & incuban-

tes mense Majo reperiuntur. *Gesnerus.* Albert
ex putredine & viscoso generari rore voluit, vi
cositatemq; illam in testam durescere. Idem P
ta placuit. *Phytol. l. 5. c. 4. Plin. l. 9. c. 5.* Tempore h
berno nasci scribit. Vivaria earum instituit Fu
vius Hirpinus in Tarquiniensi, paulo ante civi
bellum quod cum Pompejo Magno gestum e
&c. *Plin. l. 9. c. 56.* Impetuntur in Scyatho insula
perdicibus, sed easdem, qui ex genere earum ari
nes vocantur, decipiunt. Egressæ enim testis su
pascũtur, inanes ardeis & perdicibus relinquun
Ælian. l. 10. c. 5. Andreas Furnerus Gallus, ad c
pillos multiplicãdos ex eis refert hoc remedium
Limaces trecentas suis testis exemtas, in aqua discoqu
& extractis denuo, pingue quod supernatat, collige
idque in vase vitreato recondes, & superinfundes sext
rium aquæ in qua folia Lauri decocta fuerint; & t
cochlearia olei de olivis, mellis cochleare unum, cr
scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochleari
communis, modice conquassati. Bulliant simul omn
Hoc liquore capillos sæpius inunges, & lavabis lixi
facto de cinere combustorum brassicæ caulium, (loc
est obscurus vel corruptus) *& percipies pilos quo*
die augeri.

CAPVT IX.
DE CVLICE.

C*Vlicum* magna est in Ægypto copia. Hi
Herodotus Conopæam appellat, & *Bellon*
Obs. l. 2. c. 35. ita se prima nocte ab eis vex
tum scribit, ut postridie exanthematibus lab
rare videretur. In diversis Indiæ locis culicu
sunt species, quarum aliæ æstivo maxime te
pore, expurgatis campis, in sylvis abundan
al

aliæ juxta littus. Ad Myontem Ioniæ urbem, haud ſane magnus ſinus erat, quem cum Meandere regione influens amnis, limoſus, obturatis advectitio luto faucibus, annis volventibus paludem effeciſſet; tanta ex ea culicum enata eſt copia, ut eorum tædio coacti Myontii, urbe relicta Miletum commigrarint. Morſus illarum ſeptentrionales incolæ cum vitare volunt, abſinthii vel nigellæ decocto caput & cætera membra aſpergunt. *Olaus.* In morſu vero diſcrimen facit. Nam quibus ſanguis purus & minime putridus eſt, hos non inſectatur, fructus non attingit, priuſquam corruptione acrorem contraxerint; & acidis maxime delectatur. *Leonh. Iachin.* Quod vero ſanguinem humanum maxime appetunt: (αἵματος hinc ἀνδρῶν σίφωνες dicti) dulcia etiam appetere non evincitur. Sanguis enim pars dulciſſima ac puriſſima ad nutriendum abſumitur, interiuſque latet, ad cutem crudiſſima devenit. Vnde puſtulæ extra corpus erumpunt.

CAPVT X.

DE ECHINO, EPHEmera, & Eruca.

Echini, marini quoties perſenſere æſtum, ſaburra ſe gravant, ne vel propter levitatem jactentur, vel ingruente tempeſtate auferantur, ſed petris firme inhæreant. *Plut. lib. Vtr. animal.* Vivorum teſta obductorum, & aculeis communitorum contritorumque fruſta in mare abjecta coeunt: & affinem partem recognoſcunt, applicataque conſeruntur, & naturali quadam conciliatione rurſus uniuntur. *Aldrovand.* Quantum

ad *Ephemeram*, Hypanis fluvius apud Cymmeriu
Bosphorum, sub solstitio folliculos acinis maj
res defert, ex quibus quadrupedes volucres er
punt. Genus hoc animalis in pomeridianum di
tempus vivit, discedente Sole marcescit, & la
guente occidente moritur. Hinc illi ephemeri se
diarii nomen *Aldrovand. Erucas* quod spectat, t
statur Hieracles, equis, si se super eas volutent, v
bices assurgere, cutem occalescere, oculos curva
sedari, si aceti selibra cum atramenti sutorii co
teratur quadrante. Depascunt olera, sed si eru
inter ea consita fuerit, non tangunt. Vt vero e
dem infesta non generent animalia, in corio t
studinis omnia quę sparsurus es semina sicca, v
mentam pluribus locis maxime inter caules ser
*Prasocurides, inquit, Cardanus, vocantur animalia, q
solent in hortis nocere. Ferunt quod si ventriculum ve
vecis statim occisi plenum sordibus suis spacio quo abu
dant leviter defoderis, post biduum reperies ibi animal
congesta. Hoc cum bis vel tertio feceris, genus omne, qu
nocebit extingues.* Paulus Ægineta scribit, eruc
olerum cum oleo inunctas, dici tutos à virulent
rum animalium morsibus servare.

CAPVT XI.

DE FORMICA.

IN Regno Senegæ sunt formicæ albæ, & suapt
natura humiles efformant casas. Nam ore te
ram portant, & ferruminant absque calce; cl
banos diceres, vel ruscula in ordine disposita. *Sca
liger Exerc.* 367. Rubræ sunt in Provincia Mang
quibus cum pipere vescuntur. *Scaliger Exerc.* 9
Apud Brachmanes palmaris magnitudinis, in no
va Hispania scarabæos æquant. Apud Dardas, qu
max

maxima eſt Indorum montanorum natio, collis quidam trium millium ſtadiorum ambitu eſſe dicitur, ſub eo aurifodinæ, quas formicæ effodiant, vulpium magnitudine. *Plin.* Fabuloſa cum *Strabone* cenſemus. In Baja Salvatoris ingens illarum copia, in ore quiddam forficum inſtar, quo ſata ita abſcindunt, ut morſu illo areſcant. *Aldrovand.* Ibi eadem Occidentali India Comixen dicuntur, ſemiformicæ & ſemivermes alba repentes cauda. Ligna erodendo penetrant, & domibus ingentia inferunt damna. Parietem aut arborem ſcanſuræ opercula terrea digitum craſſa ſecum ferunt, ſub his ubi habitandum degunt. *Ovied. in ſum. Ind. Occid. c.* 52. In Braſilia dum conteruntur odorem cedri fundunt. In Suſide nutritam publicè in foro Aviano formicam quę ſingulis dieb. libram carnis ederet, *Rhaſis* apud Cardan. *l.* 9. *Subt.* habet. Aliæ in Iſthmo Sur & Nort occidẽtalis Indiæ tam duras caſas conficiunt apũ ſimilitudine, ut vix ſecuribus tandem rumpi queant. Parvum quia ipſis caput eſt, non habent in eo oculos, ſed ſuper quædam additamenta, quæ ceu duo pili egrediuntur. In his oculos locatos ſignum eſt, quod dum apputantur, errant. *Albert. tract.* 4. *l.* 6. *c.* 1. Cum eorum ſeneſcit genus alatum efficitur. Ova gignunt, quæ in albis pannjculis obvolutos eiiciunt vermes, ex his ſuperficie ad Solem expoſitis, formicæ naſcuntur. *Alb. l.* 26. At alius in novo orbe modus. Nam à parentis iam defuncti corpore, innumeri fiunt vermiculi, illique miro viventes modo, ex habitaculis tandem ſubterraneis, miro modo erumpunt. Mira in formicetis ſubtilitas, vix ullius urbis artificioſior ſtructura. *Aldrovandus* illud quod vidit ſic deſcribit. *Apparuit urbs quadrangularis, longa pedes fere quatuor, lata ultra pedem, in qua per vias velut ad ne-*

 gotia-

gotia ultro citroque cursitare, velut cives ipsi formi videbantur. Angulorum & laterum directa erat de neatio, urbis longitudinem media secabat via, profund tate latitudineque digitali, quam rursum per transv sum æqualibus inter se spaciis, tres aliæ viæ eadem dig tali profunditate & latitudine directißimè inter se c bant In extremis viarum angulis, velut angiportib ova in acervos erant collecta. Altera urbis parte ant frumento oppleta, ut in ipsas viæ redundarent. Viæ o nes erant mundißimæ. In urbis denique longitudinis m dio unica porta Zephyro objecta. Habent & cælestiu notitiam. Nam nonnulli nono mensis die se co tinere, nonnulli interlunio semper quiescere r ferunt. Aristoteles plenâ tantum lunâ promptu ria facere ait. Tacta mulierum menstruo germ na non attingunt, conscendentes spicam olf ciunt, & si hordeum repererint, ab eodē fugiun Admirabile deniq; est illud spectaculum, in qu se incidisse narrat Cleanthes. Venisse nimiru formicas de suo cavo ad aliud formicarum ex men, formicam portantes mortuam. Ex h ascendisse alias formicas tanquā ad colloquiu rursumque descendisse. Id bis terve factum. Ta dem has sursum extulisse vermem tanquam r demptionis precium pro mortua. Hoc illas acce to & reddito formicæ cadavere discessisse.

CAPVT XII.

DE HIRVDINE ET HIPPOCAMPO.

IN flumine quodam Mauritaniæ, septenum c bitorum *Hirudines* gigni, refert *Strabo*; quib perforata gula, per quam spirant; In omnib foramen exile in medio est, ab ore & alvo un

com

continuus ductus. In febribus putridis maximus earum usus. Admotæ enim ani venis, detractis prius pilis, & applicata cucurbitula, ut venarum appareant orificia, multum ad capitis affectus mitigandos, coctionemque juvandam conferunt. Absorpta aliquando à nonnullis in potu, teste *Galeno*. suffitu cimicum expellitur. *Hippocampus* piscis est minime edulus, singularis formæ, cui caput equinum cum proboscide jubatum est, corpus reliquum cartilagineis creniis exasperatum; in dorso pinnula cauda, quadrata & plexilis. Totius longitudo dodrantalis est, captus brevi exspirat, & dum recens, noctu lucet.

CAPVT XIII.

DE LOCVSTA INSECTO.

LOcustarum circa Brundusium ingens est copia. In Lemno insula certa enecandorum unicuique præfinita mensura est, quam ad Magistratus referat. In Cyrenaica ter debellantur in anno, desertoris constituta pœna in eum qui cessaverit. *Plin.* Apud Nigretas tantus singulis trienniis numerus, ut cœlum ad duodecim milliaria obumbrent. In Hispaniola carent alis. *Aloysius Cadamustus*. Narrat *Vincentius*, unam à muliere nutritam, ubi crevisset, ipsam per se imprægnatam inventam. Anno 852 cum Galliam vastarent viginti millibus passuum uno die, compositis quasi ordinibus ferebantur, & terræ incumbentes castra faciebant. Duces cum paucis itinere unius diei præcedebant agmen. quasi loca castris capturi, eadem hora universæ copiæ postridie aderant. Ante ortum Solis, loco non movebantur, orto per suas proficiscebantur cohortes. Anno sexto Argyropoli Imperatoris tantum damnum locustæ

Orientalibus intulere provinciis, ut coacti fueri
incolæ liberos suos divendere, & in Thracia
migrare: Abjecerat eas post in Hellespontu
ventus, sed altero revixere anno, depopulatisqu
per triennium provinciis apud Pergamum peri
re. *Cedrenus.*

CAPVT XIV.

DE LEPORE MARINO, Locusta test. Lolligine.

LEpus marinus toto corpore est candidus, cy
stellam vel pituitam concretam dixeris. Ra
ro admodum capitur, nisi summo æstu. Tu
enim à summis fervoribus omnia conturbantu
ea etiam quæ in maris imo latent. Quamvis au
tem aquatilium animalium pauca admodum ve
nenosa reperiantur, quod in humore degant, qu
veneno contrarius dicitur ut plurimum, & quæ
dam in parte tantum venenum contineant, u
araneus piscis in spinis, pastinaca marina in ra
dio, lepus tamen in toto corpore illud habet. Ti
tus Imperator à fratre Domitiano eo interfectu
dicitur. Cum enim ab oraculo mortis inquire
retur genus, responsum fuit Vlyssis modo peritu
rum ἐκ τῆς θαλάσσης. Vlysses verò pastinacæ ictu
periit. Quibus autem ejus veneno moriendum
est, tot diebus mori, quot vixerat lepus; Licinius
Macer apud *Plinium* testis est. *l.* 31. *c.* 2. *Locustæ* in
Euripo mari non generantur, si Aristoteli credi-
mus *hist.* 9. *c.* 37. In Indico vero quaterna implent
cubita, ut autor est *Plinius l.* 9. *c.* 3. De *loliginibus*
narrat *Plinius* ex *Trebio nigro*, tanta interdum mul-
titudine volare, ut navigia demergant. *Albertus*
autem *l.* 24. *de Animal.* Loliginem quinque cubi-
tos

tos esse longam, in Sexo flumine Mauritaniæ scribit, & juxta Oceanum sagittæ volitare modo addit. Incredibile id omnino non esse putat Rondeletius, cum plurimæ mutuo se complexæ natent; ideoque multę simul capiantur.

CAPVT XV.

DE MARGARITIS.

MArgaritę concharum quibusdam velut nuclei, aliis partus, grando nonnullis. Multæ & magni in iis reperiuntur ponderis. Faba sunt grandiores in sinu quodam novi orbis. Ovis turturis ad Insulam Solon (Ostreum se ibi cepisse *Martyr* scribit, cujus caro septem supra quadraginta librarum fuerit) magnitudine nucis unum insulæ Eubagnæ Rex habuit, pendentem triginta siliquas & unam, mille ducentis Castilianis venditam. *Gonzalvus Oviedus* magnitudine pilę arcus; rotundissimam, pondere viginti sex siliquarum Panamæ venditum asserit. Prope Insulam Borneo anserinum ovum æquare proditum est, tanta rotunditate, ut mensæ impositæ, uno haud maneant loco. *Me præsente* inquit *Petrus Martyr Decad.* 1. *l.* 3. *cum apud Ill. Medinæ Sidoniæ ducem, invitatus, Hispali pranderem, unam (incredibile pondus) supra centum uncias venum ad eum tulerunt.* Ex fluvio alluente pagum Hussinez in Bohemia concharum æstate jiciuntur acervi, è quibus perlę, maturę quędam, immaturæ nonnullæ. Has anatibus devorandas fferunt, alvo dein redditas splendidiores colliunt, ut ait *Gesnerus*. Reperiuntur autem quatuor aut quinque in unica; centum & triginta in ostreis Indicis se reperisse scribit *Vespatius*. Reperiuntur aliquando aliquot mediocris magnitudinis,

minutorum instar granorum reliquæ. Cæterum
de illarum generatione controversia est. Ex r
scido aëre gigni quidam credunt: sed falsa hæc v
detur sententia. Profundissimo enim in gurgi
latent nonnullæ, & quædam nigras, quædam fu
vas, ceruleas denique & virides, producunt no
nullæ. *Oviedus hist. Ind. l. 9. c. 8.* At ex puro ro
candidas nasci illi dicunt, pallescentes ex turb
do. *Androstenes* apud *Athenæum* perinde ac in su
bus grandinem, in conchis margaritas gigni a
serit, cui *Iuba* subscribit, referente *Plinio*. Indi q
Cabaguam Insulam incolunt, eo nasci modo tr
dunt, quo in gallinis ova. Nam hæc grandiora
foramini sunt propinqua, citiusque excludunt
in uteri interioribus minora recondita jacen
Rondeletius & *Alexander Benedictus* lapidum in d
versis nascentium animalibus comparant origin
Vidimus, inquit hic, *lapides ex vesica ejectos magnit
dine ovi gallinacei, quos paulatim viscosa materia c
ducta, veluti in crustas varii interdum coloris igneus c
lor induravit, atque ita increscere sensim tradunt
Margaritæ etiam in conchis, eo modo fieri tradunt
gemmariis varios veluti in cæpis cortices, torno deteg
tibus.* Et Rondeletius, *Eadem ratione* inquit, *ar
tror unionem in conchis concrescere, qua grandinem
porcis, calculum in renibus vel vesica. Quo anno h
scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene e
lapillus, tot particulis constans, quot in rene venular
erant ramuli, quarum particularum lapilli, extrem
veluti caput marmoris rotundi & candidi frustulum
ferebat, vel margaritæ maiusculæ figuram, & splen
rem id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Qu
re nec id mirum, si in Ostreis & Conchis senescentibus
niones reperiantur.* Dissolvi etiam possunt, modo
præscribitur ab Chymicis. *Ipsas integras*, inqu
Cardanus, primo lava, succumque limonum bis aut
co

cola, inde merge & Soli expone, in quinque aut ſex diebus colliquantur.

CAPVT XVI.
DE MVSCIS.

IN Cyrene plura muſcarũ reperiuntur genera, formis coloreque diſtincta. Latifrontes enim aliæ, muſtelarum inſtar, viperis aliæ ſimiles. In Sicilia vero & Italia tam acris morſus eſſe ajunt, ut necent ad quæ devolarint. Toleti autem in macello publico, unam modo per integrum annum comparere muſcam, inſigni notabilem albedine. *Rhodigin.l.17. lect.antiq.c.11.* ſcribit. In Hiſpaniola virides ſunt pictæque, in urbe B. Dominici præcipue, Veſparum magnitudine, terram pedibus fodientes, & ſubterraneos ſibi exſtruentes nidos. Hiſpanis denique ipſis peculiarem fuiſſe muſcarum multitudinem *Strabo* memorat, eamq; ſemper comitari peſtilẽtiam, adeo ut Romani in Cantabria quoſdam conſtituerint, qui muſcas venarentur, & pro numero captarum mercedem acciperent. In Carina monte Cretæ, cui novem paſſuum in ambitu millia, nullæ ſunt. *Plin.l.21. c.14.* nec ulla Romæ in æde Herculis viſa eſt, nec in Papho Inſula, per Veneris ingreſſam fores, *Apollonius* tradidit. In Olympia ingruente certaminum celebritate omnes ad ulteriorem Alphæi ripam ſponte avolare, plurium annorum experimento cognitum eſt *Ælian.l.5.de Animal.c.17.* Emma deniq; Ducis Saxoniæ inferioris filii uxor, pratũ Eccleſiæ Bremenſi nõ longe ab urbe feraciſſimũ promiſit, cujus hæc prærogativa, ut nullis ibi pecora muſcis vexentur. *Crantzius l.4. Saxon.c.29.* Hebræi, referente Toſtato, anilia de illis cõminiſcuntur. Finſunt enim Davidẽ quæſiviſſe à Deo, cur homines

ſtultos, araneas, & muſcas procreaſſet, cum cœteris, cum non tantum ſuperflua appareant iſta, ſed & noxia. DEVM vero reſpondiſſe, monſtraturum ſe Davidi, tria iſta utilia eſſe ad aliquid, imo & ei ipſi aliquando utilia fuiſſe. De ſtultitia patere, quia niſi ſe ſtultum finxiſſet, coram rege Achis captus fuiſſet, & forte periiſſet. Muſcam utilem fuiſſe, cum deſcendit de colle Hacbilla in caſtra Saulis, dormientibus cunctis, & accepit lanceam Saulis; tum enim pedem inter pedes Abner apud Saulem cubantis implicaſſe, & cum timeret, jam captum iri ſe, ſi pedem vi extraheret, Deum immiſiſſe muſcam, quæ mordens crura Abner, vincula reſolverit, neque tamen excitaverit Abnerum, atque ita liberatum fuiſſe Davidem. Araneam denique profuiſſe, quod os Speluncę, in qua latebat David, cum eum quæreret Saul, telis ſuis occluſiſſet. Vt fugarentur diverſa excogitavere diverſi. Cepæ fruſtum carnibus ſi apponatur, non peti ab illis quidam exiſtimant; non ingreſſuras domum, ſi lupi intra eam ſuſpendatur caput, putavit *Mizaldus Cent.* 7. *Aphor.* 72. A Lyſimachiæ acerrimo nidore interfici ſcribit *Dioſcorid. l.* 4. *c.* 3. Elleboro albo, trito, cumque lacte ſparſo arceri. *Plin. l.* 23. *c.* 8. Quæ de Napelli frondibus victum capiunt, ad venenatos faciunt morſus, ſi Scaligero credimus. *Exerc.* 85.

CAPVT XVII.

DE NAVTILO.

NAutili deſcriptionem exactam Bellonius dedit. *Ejus concha*, inquit, *tribus conſtare fragmentis videtur (carina ſcilicet & lateribus cum tamen una & ſimplex ſit) quorum latera utrinque*

ceu carinæ junctæ apparent, ea utplurimum magnitudine, quam ambæ manus amplecti possunt, latitudine autem, quantum pollex cum Indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craßitudinem membranæ pergamenæ, striisque in oblongum ductis ad oras erenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes; foramen autem, per quod Nautilus alitur, atque exit de concha, magnum est; hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino navis rotundæ effigiem referens; navigat enim per maris summa, elatus de imo gurgite, effertque se testa inversa, ut facilius ascendere posit & inani scapha enaviget, atque ubi inde emerserit, tum concham invertit. Cæterum Nautili brachiis interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen, qua aura etiam inspirante velificat Cirris, quos utrimque multos habet, pro gubernaculis utitur atque ubi metuit, tum concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterum Psittaci rostrum habet, suisque cirris polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis sorbet.

CAPVT XVIII.

DE OSTREIS.

O*Strea* dulcibus quamvis gaudeant aquis, in petrosis tamen etiam reperiri locis, prodidit *Plinius*. *Aristoteles* vero, licet victum in humore exerceant, nec foris vivere queant; nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere asseverat. Cum ad Apameam Phrygiæ urbem Mithridatici belli temporibus è motu terræ discessisset, fluvii subito apparuêre, nec tantum dulces, sed & amaræ ex visceribus terræ, (longius quamvis abesset mare) se proripuere aquæ, ut universum tractum illum ostreis repleverint.

 Athen.

Athen. l. 8. Color ostreis diversus est. Rufæ sunt in Hispania, fuscæ in Illirico, in mari rubro flammeis ita distinguuntur zonis, ut varii coloris temperatura ad iridis accedat similitudinem *Ælian. l.*10.*c.*13. Circa initia æstatis multo sunt prægnantia lacte. A Byzantinis vero hoc seri, abjectum in aquam ad saxa adhærescere & ostreas fieri, & *Gyllius* scripsit, & verisimile est. Nam ex decocto fungorum in terram projecto, fungos enasci certum est. Carnes illarum mirifice cancer appetit, sed quia forti à natura munitæ septo, difficulter iis potitur. Astu igitur acquirit. Nam dum in locis vento non expositis cum voluptate percalescere videt, suasque ad radios Solis aperire plicas, clanculum injecto calculo, ne iterum claudat impedit, sicque potitur.

CAPUT XIX.

DE PAPILIONE & POLYPO.

Papiliones post Augustum coëunt, & moriente post copulam masculo, fœmina ova parit, editisque moritur. Per hyemem quomodo conserventur, vix à quoquam præter *Aldrovandum de insectis* proditum. Hic autem cum à rusticis quæreret; responsum accepit; folia papilionum seminibus gravida, cum terra vomere scinditur, hujus recondi visceribus, teporeque foveri. Existimat tamen illa tantum conservari, quæ in cavitatibus corticum arboris reperiuntur; quæ in foliis, eodem anno vivificari. *Et revera*, addit *Aldrovandus*, *ova observavi edita, sub chamæfici foliis, ex quibus sub finem Augusti erucula sponte erumpebant. Erant autem tenui involuta lanugine, ne a*

ambien

ambiente læderentur, ipsæ vero eruculæ decidentes terræ non illidebantur, sed tenuißimo admodum filo more aranei appensæ in aëre remanebant. Cum sub foliis pariunt, ita ea plicant, ut imbres nocere non poßint, & quasi sub tecto quopiam ea reponunt. Observavi item bis erucam, quam inter braßicam ceperam, primo parere ova lutea, tenui involuta etiam lanugine, iisque editis, in Chrysalidem commutari, eisdem, quo illa fuerat, coloribus, luteo, viridi & nigro, & quod mirum mihi videbatur, ex iis ovis volucria erumpere animalcula adeo exigua, ut visum fere subterfugerent, qualia scilicet in vesicis ulmorum reperiri solent. Nonnunquam nimia luxuriantes copia, aëris indicant perniciem. Anno 1562 volabant in Belgio prope aquas, ea frequentia, ut cursum fluminis obscurarent, potissimum post occasum Solis; hinc sese sub noctem referentes, per vicos velut instructis copiis vagabantur, nihil fere à tineis differentes. Illum autem annum tempestuosissimum fuisse *Cornelius Gemma* testatur. *Polypi* temporis processu, in tantam ascendunt magnitudinem, ut Cetacei generis esse videantur. In interaneis illorum, nescio quid turbinatum est, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris, sed protinus diffluit & dissolvitur. Oleæ sunt amantissimi. Nam si ramus in mare, in quo sunt, demissus & detentus fuerit, haud pauci circa ramos impliciti capiuntur. Ficubus ad mare natis fixi, fructumque mandentes, deprehenduntur interdum. Locustis etiam mirifice delectantur, cujus rei testimonium apud *Petrum Berchorium* luculentissimum invenitur. *Audivi*, inquit, *narrari, quod piscatores in mari Provinciæ, in littore super carbones locustas decoqui posuerant, & cum circa ignem dormirent, ecce unus Polypus odore locustæ tractus,*

de

de mari exit, & ad ignem veniens, ac cum pede locustam accipere volens, sed calorem ignis timens, ad mare rediit, & quandam tunicam quam loco caputii habet super caput, aqua implens toties eundo & redeundo, super ignem projecit, ut ipsum extingueret. & sic locustam accipiens secum ad mare detulisset, nisi unus de piscatoribus, qui hoc videbat, ipsum accepisset, & loco locustæ super carbones comedendum posuisset.

CAPVT XX.

DE PEDICVLO & PVLICE.

PEdiculos quidam ex carne gigni existimant, ex sanguine nonnulli. At falsum utrumque. Nam primo in cute capitis nasci, in secunda & tertia hecticæ specie abundare scimus; cum tamen & ibi minima sit carnis portio, & hic maxime consumantur. Deinde in febribus putridis, nullus illorum proventus est, & orta principiis suis attestantur. Has non attestari sanguini, coloris ostendit ratio. A materia igitur putri calida & humida, quæ in cute redundat, oriri quibusdã videtur, in locis difflationi non patentibus. Deserere mortuos experiẽtia docuit, vel quia defuncti extincto calore refrigeratur sanguis; vel quia frigidus mortuus est, si frigus fugiunt. *Nolanus problem.* 225. Qui ficubus frequenter vescuntur, tentari putantur iisdẽ. Causam in illarum succo ponit *Nolanus*. Hic enim in venis adauctus concalefacit sanguinẽ, atque humidũ despumescentemq; efficit, qui quia natura sua ad cutem tendit, subque illa retent⁹ putrescit, in pediculos vertitur. Certe ficus comessantes tubercula & verrucas in cute oriri sentiunt. *Pulex* animal exile est, aurea tamen ab

artifice

artifice Africano revinctum catena fuisse, & saliisse tradit *Scaliger. Ex. 59. & 326.* Frequentissime partem illam, quæ subest inguinibus, lancinat. Quarta die tumor crescere incipit, ad justam cum pervenerit magnitudinem pisum superat, & scatet lendinibus. Radice Anchusæ necantur: quin salvia contusa & oleo ac aceto permista, contra eosdem illinitur. Optimum bombicinum. In hoc enim, lecto si imposueris, congregari dicuntur. *Franciscus Georgius Venetus* Minovitonus, acrius in lino infestare scribit, quam lana. Causam addit, quia ex eodem fonte Aquilonari prodeunt. Vtrũque enim Arietinum est & Martium. At *Aldrovandus* fieri existimat, quoniam linum quam lana corpori vicinius est. Vnde in plicis camisiarum reperiuntur esurientes, in femoralium saturi, ubi & ova deponunt.

CAPVT XXI.

DE SCARABEO & SEPIA.

IN Thraciȩ Chalcida, quæ proxima Olyntho, paulo major area est, Cantharoletron dicitur. In eum ubi aliquod pervenerit animal, ab horrescentia discedit, incolume tamen, solus scarabeus, locum circumambiens, fame denique emoritur. *Arist in admirandis.* Inter scarabeos, fœmina non nascitur, sed eam, cum rotundam ex bubulo stercore effinxit figuram, vultu convolvit averso, semine emisso gignit. *Clemens Alex. l. 5. strom.* Carabos tamen per coitum gigni, autor est *Aldrovandus.* Deprehendit enim mense Majo spacio duarum horarum, albos fœminam peperisse vermiculos plusquam 40, Curculionis figu-

ra,

ra. Erant autẽ erucæ parvæ bombycũ progredientes modo, quæ quinque horarum ſpacio, folliculos tenuiſſimo conſtantes filo, candidos, magnitudine ſeminis melopeponis ſine cortice, cœperunt texere. *l. 4. de Inſectis.* Generatione eorum prodi interlunium Ruellius prodidit *l.2. de ſtirp. c.150. Quandoquidem,* inquit, *ex bubulo ſtercore pilulam ab ortu ad occaſum rotando verſans, in orbis imaginem effingit; quam 28 diebus facto humi ſcrobulo, adobruens, tantiſper celat, dum ſigniferum ambiens luna, ad inter menſtruum revertens ſileat; aperto tum orbiculo coitus ſiderum denuntians, novam prolem edit, nec aliam naſcendi novit originem.* Diviſi etiam vivunt, ſed roſarum odore interimuntur. *Sepiæ* ova edunt, myrti nigris baccis ſimilia. Cohærent inter ſe ad ſpeciem racemi, indivulſo nexu. Mas enim quendam ſuperfundit humorem, cujus compinguntur lentore. Pariunt omnibus anni temporibus, perſeverantque in edendo ovorum numero dies quindecim. *Ariſt. hiſt. 5. c. 12.* Cum ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit, atramentũ ſuum emittit quo circumfuſa, ab eorum removeatur oculis. Promus cidibus piſciculos venatur. Vnde *Oppianus,*

Callida furtivam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli ſurgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipſa natantes
Piſciculos, jactis veluti capiuntur ab hamis,
Tendens à fulva caule deprehendit arena.

Anaxilaus apud *Plinium* tradit tantam atramento vim ineſſe, ut in lucerna addito, Æthiopes videantur, priori abluto lumine.

CAPVT

CAPVT XXII.

DE SCORPIONE.

IN solitudinibus Brachmanum, bicubitales inveniri *Scorpiones* refert *Cedrenus*: in loco ubi Christiani à Turcis venduntur, flavi coloris, digiti longitudine vidit *Nicolaus à Nicolais*. Alati sunt in Ægypto, duplici instructi aculeo. *Ælian. l.16.c.42.* In Scythia si vel hominem percusserint, vel bestiam, interimunt: Sues etiam,; quamvis cæteros virulentos non sentiant ictus, pereunt, nigri præsertim si fuerint; quisque tamen celerrime interit, aquam si adierit: *Aristot.l.8.c.29.* In avitis Scaligerorum sedibus, quæ sub Noricarum Alpium tractu jacent, totam regionem colunt sine maleficio. Tanta autem eorum ibi multitudo, ut nullum movere queas lapidem, sub quo non offendantur. *Scaliger Exercit.* 189. In libris etiam nascuntur sine cauda. In orbem adeo gyrantur celeriter, ut quasi circino perinde circumagi videantur. *Exercit.* 196. In regione Acridophagis, adjacente, tanta illorum ex intempestiva pluvia orta quondam copia, ut incolæ ictibus vexati deseruerint eandem. *Diodor. Sicul. l.3.c 3.* Fœtum à Scorpionibus devorari, unum solertissimum relinqui, tradente *Plinio* quidam asserunt, qui se ipsius matris imponendo clunibus, & à cauda & morsu liber sit, reliquorum mortis vindex. *Plin.l.*11. *c.*25. At contrarium sentit *Aristot. l.*5. *c.* 26. Ictus illius pestiferus maxime est, in sicciori præsertim regione, & sub cane. Inflammari primo incipit locus, & indurescit, rubetque intensius. Æstuat modo, modo occupatur frigore, consequitur sudor, horroris sensus & tremor,

externæ

externæ partes frigeſcunt, extolluntur inguina per ſedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallo decolorat membra. *Cardan. l.* 1. *de venen. c.* 23 Remedia varia iuventa ſunt. Africani dormituri pedes & lectos illinebant allio, ut *Strabo* aſſerit; & Alexandrinus *Ioviano Pontano autore*, quendam ebibito thure contrito, in quo cælatum fuit Scorpii ſignum, ſtatim ſanatum eſſe teſtatur. Amittit etiam virus illius aculeus, ſi lapidem *Bezohar* tetigerit. *Iacob Hollerius l.* 1. *c.* 1. *de morbis internis*, ex frequenti herbæ Braſilicæ odoratu, natum fuiſſe cuidam Italo in cerebro ſcorpionem, ſcribit. Avicennam vero amicum habuiſſe, qui cum vellet, ex putridis lignis ſcorpiones generaret, *Albertus* refert, addẽs, ex illis alios genitos fuiſſe.

CAPVT XXIII.

DE TEREDINE & TARANTVLA.

TEredo in ligno eſt, ex quo potiſſimum, illi cibatum natura facit. Quamvis autem in multis naſcantur arboribus, quercu & tilia exceptis; ſunt tamen & aliæ, in quibus non dantur. Tradit enim *Theophraſtus*, & cum eo *Plinius*, abietem circa germinationes decorticatam, aquis inoffenſam durare. *Patuit*, inquit *Theophraſtus hiſt.* 5. *c.* 5. *id apud Phneum Arcadiæ, cum obſtruſis faucibus, campus in lacum redundavit. Tum enim eductis pontibus ex abiete, cum amplius extumeſceret aqua, aliis ſuper aliis fabricatis, poſtea extruſis obturamentis unda erupit, diſceſsitque univerſa materies, incorrupta comperta, ſed forte caſuque innotuit. Vincentius ex authore libri de natura rerum*, pro miraculo ponit, buxum & albam ſpinam quæ duriſſimæ arborum, vermes

mes proginere :Quin nux Euboica nunquam putrescit. In Tylo denique Arabiæ insula, materia est in aquis inoffensa permanens:Ducentos enim demersam annos inviolatam mansisse, annotatum est. Phryges si *Rhodigino credimus*, albidos obesosque vermiculos capite nigricante, qui à cariosis promuntur materiis, inter delicias habuisse, & luxuriam fuisse qui Xylophagia comedisset. Indorum Regem, vermem quendam in planta nascentem, secundis mensis igne tostum abhibuisse refert *Ælian.* In Insula denique quadam Talacha dicta vermes similes iis, qui in lignis putridis existunt, principibus in mensis gratissimos esse, *Iohānes de Mandevilla* author est. *Tarantulæ* species sunt aranearum à Tarenta urbe. Sine noxa videntur conspectu, at morsu in symptomata inducunt varia. Icti enim à Tarantulis alii perpetuo canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant. Nam atra bile tentatis pro eorum temperamentis, omnia hæc adesse conspiciuntur.

CAPVT XXIV.

DE VERMIBVS.

ARTIC. I.

DE VERMIBVS IN BRVTIS.

VErmium mater putredo est, quæ unde oriatur, generalia naruralis scientiæ præcepta explicant. Hinc quia in Guinea magnæ existunt putredines, ob continuas aëris intemperies, vermium haud exigua ibidem invenitur copia. Intemperiem autem humidam & calidam illis gignen-

gignendis esse idoneam exinde ostenditur, quo
æstivis mensibus, auraque subtepida, horti ple
rumque limacibus, carnes vermibus abundent.
Reperiuntur in brutis, plantis, & homine. Ann
1562 nefanda pecori lues fuit, natis circa regio
nem hepatis vermibus, ut *Cornelius Gemma* testa
tur. Ovium & arietum bisulcis ungulis vermicu
lus adhæret, qui nisi in comedendo eximatu
nausea & ventriculi afficit dolore. Mullus pisci
ter tantum in vita parit, reliquo sterilis tempor
Nam in ejus utero vermiculi nascuntur, qui se
men devorant. Aliis minuti quidam innascun
tur, qui partum expellunt.

ARTICVLVS II.

DE VERMIBVS IN HOMINE.

Reperiuntur & in homine vermes. Nam &
datur interdum sufficiens agens & illoru
intra corpus materia, & multa exempl
passim apud autores reperiuntur, quæ testantu
jam à nobis positum. Anno 1549 multi in Hun
garia circa Thaysæ fuere flumen, in quorum in
træ & lacertæ inventæ corporibus. Visus *VVie*
rusticus, qui vermem octo pedes longum ex
clusit, rictu oris capiteque anati simillimum. *l.*
c. 15. *de præstig. dæmonum.* Lovaniensis puella, te
ste *Cornelio Gemma*, multa prodigiosa excrevit, in
ter cætera animal vivum, sesquipedem longum
pollice crassius anguillæ plane simile, nisi quo
cauda pilosa fuerit. Puella apud Dodonæum, eru
cis simillimos ejecit, multipedes, & quidem ad
huc vivos. *Hollerius l.* 1. *vermem* se in cerebro na
tum vidisse asserit. *Benivenius c.* 100. *Excemp. me*
Deniqu

Denique amicum se habuisse scribit, qui cum dolore capitis acuto, delirio, caligine oculorum & aliis pravis symptomatibus affligeretur, vermem tandem è dextera nare, palma longiorem ejecit, quo propulso omnis statim cum eo amotus languor. *Theophrastus* de lumbricis ita *scribit histor. plant. l. 9. c. ult.* Lumbricus gentium nonnullis natura inesse percipitur. Habent enim eum quasi ex parte Ægyptii. Arabes Armenii, Syri, Cilices; è diverso Thracibus & Phrygibus nullo pacto innasci narrant. Inter Græcos Thebanis scilicet versari in Gymnasiis solitis, & ad summam Bæotis innasci lumbricum novimus. Atheniensibus nullo pacto. Admirandus vero ille vermis erat, quem mulier Illirica ejecerat. Erat enim (ut *Amatus Lusit. curat. medic. Cent. 6. c. 74.* describit) *longitudinis quatuor cubitorum, latitudinis parvæ, & forte semiunguis, exigui, coloris albissimi, substantiæ intestinorum nescio quid spolii colubrini præ se ferentis. Nam hujus caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quo magis ad caudam accedebat eo strictius evadebat. Erat autem vermis hic unum tantum corpus, divisiones plures habens. Hujus namque lati lũbrici portiunculæ semina cucurbitæ præ se ferebant, qui intra se nihil continebant, ob corporis sui lati compressionem.*

ARTICVLVS III.

DE VERMIBVS IN PLANTIS.

PLantis omnibus, ut herbis, fruticibus, arboribus sui sunt vermes. Exitiosus qui in radicibus. Arbor enim quantacunque sit & floreat, exarescit, ut testatur *Aldrovandus l. 6. de Insectis*

sectis c. 4. Suntque fidi teſtes, qui in radicibu
quercuum, Vermem adeo veneficum innaſci cre
dunt, ut calcatus ſolum plantas pedis excorie
Reperiuntur parvi atque candidi in ſpongiol
cynosbati, quę quidem foris piloſa & mollis, i
medio autem tam duræ ac ſolidæ ſubſtantiæ, u
vix acuto inſtrumento pertundi queat. In Albu
co gignuntur, qui in aliud animal volatile, flor
dumque transfigurantur, quod, cum herba flore
re incipit, eroſo ſtatim operculo avolat. Prod
dit *Plinius l.* [illegible]o. *c.* 6. quoſdam putare, quod Oc
mum commanducatum, & in Sole poſitum, ve
mes adferat. Si nucum juglandium cortices v
rides contuſeris, & in aquam immiſeris, deind
terra madefeceris, aut conſperſeris, naſcetur ve
mium copia, utilis admodum piſcatoribus. *Caro
Stephan. Agricult. l.* 3. *c.* 34. Quemque auter
vermem, in ſua natum arbore, in aliam tranſla
tum non vivere ſcribit *Theophraſtus* 5, *de cauſ.
plant.* Narrat etiam *Ioachimus Fortius* ſe vidiſſe, qu
ex avellana, quæ vermem continebat, affirmabar
ſerpentem magnitudine & forma educatum
Nam nuce uſque ad vermem diviſa, eoque illa
ſo, nucem in lacte condebant, & vas Soli expo
nebant, ſed ita ut vermis à Sole haud tangeretu
Ob id, ea parte, qua Sol radiabat, vas contege
bant; ita multis diebus alebant. Poſt lacte addito
rurſus exponebant Soli. Lac autem ovillum eſſ
oportet. Referunt etiam vermem, qui in rut
foliis invenitur, iiſdem educatum viginti diebu
ſupervivere. De cauſis eorum plane & plen
Theophraſtus, cujus verba appono. *Mali morbi au
tem* (ut in ſumma dixerim) *omnibus ſeminibus, o
alimenti cœlique temperiem eveniunt, videlicet cum plu
minuſve alimentum præbetur, aut aer immodice hum
dus ſiccuſve eſt, vel etiam cum non tempeſtive humeſci*

Sic enim & vermes ciceri, cicerculæ, pisoque innascuntur, & erucæ cicerculis, cum priusquam fuerint resiccatæ, dies interim fervidi accesserint; ciceri vero cum salsugine ablata dulcedinem ceperit: quippe natura ubique animal gignit, modo calor cum humiditate ratione debita coeat. Humiditas enim seu materia subjacet calori, ad excoctionem conficiendam, quod vel in tritico evenire videmus. Vermes enim e us radice creantur, cum post sementem flatus Austrini crebro incesserint. Tunc enim radice humescente, & aëre calido, radicem caliditas putrefaciens animalia procreat. Vermis inde enatus continuo radicem rodit. Singulis enim ex eisdem rebus generationem alimentumque natura præscripserat. Alterum genus vermis ingignitur, cum humor effundi nequit, conclusus siccitate aeris circumfusi; tunc enim color, confecta putredine contrahit. Tunc pabulum idem ei quoque subministratur. Hoc idem & m lis & omnino arboribus venire videtur, quæ ex siti vermiculantur. Quod enim parum humoris sit, idque in arbore maneat, putredinem conficit, ex qua vermis, contra enim alimenti copia appetit; tunc enim succus ad superiora transmittitur, & quia largior vincit, nec pot st putrescere. Huic proximum, quod & vitibus evenit. In his enim austro potissimum vermes ipes vocitatæ gignuntur, utpote cum istæ humescant, & aer fœtificet, tum ii quoque materiem sibi congenerem statim erodunt. Item carpæ in oleis pari ratione creantur, & quæ in reliquis solent consistere, & cum germinant & cum florent, vel & post florem. Enimvero omnia ex simili causa proveniunt. : ed vitibus hoc potissimum evenit, quia naturæ præhumidæ sunt, & humor earum insipidus sit atque aquosus. Humor enim, qui talis est, facilime affici potest. Nonnunquam ipes omnino nequeunt generari, sed loco placidi spiritus, neque humido, neque succoso.

ARTIC. IV.

DE VERME INDICO & MARTII.

IN Gange haud parvo miraculo dicuntur V[er]mes binis brachiis 60 cubitorum cœrulei e[sse]; hisque tantæ adscribuntur vires, ut Elephan[tes] ad potum venientes, mordicus comprehensa m[a]nu eorum abstrahant. *Ælianus* vero Vermem I[n]dicum facit septem cubitorum in longitudi[ne], crassitudine tali, ut decem annorum puer [vix] cõplecti possit. Ei in superiori oris sede unus d[ens] est, & inferiori alter, ambo quadranguli, fere [cu]biti longitudinem habent, tam validi, ut qu[od]cunque animal iis comprehenderit facile con[te]rat. Interdum ima in sede fluminis versatur, cœ[no] gaudens & latitans: Noctu vero ad terram p[ro]cedit, & in quodcunque inciderit, corripit. E[jus] pellis duorum digitorum crassitudine est: m[o]dus eum capiendi iste. Hamum robustum ad f[er]ream catenam alligant, adjuncto etiam fun[e] albo latoque lino. Lanis autem & funem & [ha]mum involvunt, ne à verme præmordeatur. T[um] agnum aut hœdum ad illecebram in ham[o] implicant: deinde in fluvium demittunt. T[ri]ginta viri singuli cum jaculo, loro inserto, [&] ense accincti, & è cornu sudibus instructi bene [ro]bustis, si percutere sit necesse, adsunt; hamo d[e]correptum trahunt & extractum interficiunt; [tri]ginta dies appensum ad Solem relinquunt, at[que] ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat: sing[uli] vermes quinque olei sextarios reddunt, cor[pus] reliquum inutile. Hujus ea est vis olei, ut sine [ul]lo igne, ejus infusa hemina quemcunque ligno[rum] a

acervum comburat. *Ælian.* Eodem igne Persarum regem ajunt cepisse hostium urbes. non extinguitur, nisi luto copioso & crasso. Mira vero videtur Martii vermis in Germania ratio, qui fœtum tantum in fœtentibus & putidis aquis gignit, qui intestinis similis est, & sola arena vescitur. Si nudis pedibus quis aquam illam ingrediatur, ubi genus hoc animalculi in summo aquæ detinetur, circulũ in cruribus recipit, ad eum usq; locum, quo aqua pervenerit. *Card. l. 7. de var. c. 37.*

CAPVT XXV.

DE VESPIS.

Vespæ tum maxime generantur, cum equorum aut boum coria lupinis eroduntur dentibus. Aliquando in capite cervi repe-riuntur, in naribus nonnunquam. Hujusmodi autem vesparum fabrica mirifice constructa, ad *Pierium Valerianum* cum Belluni esset, ex cujusdam sylvæ solitudine allata est, quam hoc pacto descripsit. *Septem sunt concamerationum orbes, alter super alterum, duorum digitorum intervallo impositi, pilarum, columellarumque interstitio distincti, ut unicuique commodum sit spacium, ad eundum & redeundum ad domos suas. Diameter orbium, ad quintum usque, duodecim circiter digitorum; à quinto reliqui fastigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos senosve digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum, antiquo arboris ramo appensus erat, crusta superne ad omnes ventorum & pluviarum injurias contemnendas, solidata munitaque. Infra Hexagonales cellæ confertissimæ, ita reliqua tabulata eadem crusta cellisque eisdem fabrefacta, suisque columellis singula sustentata. E superioribus vero stationibus bestiolæ omnes advolaverant; medias*

concamerationes innumerabilis multitudo implever folliculo quodam tenuissimo : pro tegumento uniusc jusque loculi superinducto, quorum aliquot cum susti lissem, adverti vespas capitibus ad imum redactis, dom eas omnes complevisse. Quæ vero in inferioribus era tabulatis, tamquam Embrya videbantur vermiculoru instar imperfecta, ipsa quoque eo tegumento, tanqua hybernæ cochleæ, sed admodum tenui præmunita, in b nigniorem verni temporis horam asservabantur; quæ t men omnes, si quidem gravis hyems fuit, ibidem extinc sunt; neque tamen computruit quicquam, & tot ja annos eadem forma statuque spectantur: Vivacissim sunt. Nam & alvi à pectore separati diu vivun & aculeo nonnunquam post inediam & horan pungunt tangentem. Vespam si quis cruribus a ripiat, bombumque edere siverit, non eas, quæ culeum habent, sed quæ carent, advolare, latur auxilium, ab *Aristotele* docetur. Si ante Octobr apparuerint finem, hyemis præsagiunt longit dinem; si ante vespertinum vergiliarum exortu subterraneos specus glomeratim ingrediantu idem significant. Examen vesparum natura cal mitosum auspicium facere probatum est, quo *Livio* placuisse videtur, cum Capuę ingens in f rum advolasset, & in Martis consedisset æde. Co lectæ enim cum cura & igne crematæ sunt. Hin decemviri libros adire jussi, & novendinale s crum factum, & supplicatio indicta, atque urb lustrata est. Si quis aqua destillationis, vel dec ctionis, crabronum aut vesparum cutem alicuju attigerit, sic intumescet locus, ut hydropis aut v neni, magnæve alicujus ægritudinis suspicione ingerat, sed absque dolore. Remedium est th riaca pota, vel loco illita, ex *Mizaldi Memor. Cen* 7. *&c.*

APPE[N]

APPENDIX
ad Classem VIII.

In qua Andreæ Libavii Medici Clariss. Observatio Bombycum, historia singularis; Anno 1599. Rotenburgi.

CVm difficile sit singulorum auctorum sententias & experimenta ad amussim explicare, quęque illi diversis temporibus, aut locis observavere, ad unam historiam revocare, proque hujus fide damnare vel astruere, quod quisque verum usu & notatione rerum deprehenderit: ubi forsan eveniet ut nec Plinius, nec Pausanias, nec cæteri, qui videntur secus ac à nobis cognitum est, commentati esse, repudiandi existimentur: adjiciam specialem historiam bombycum domesticorum, quam anno salutis reparatæ 1599 Rotenburgi ad Tubarim ipse ex diligenti istorum cura & attentione ad naturam, & opera consignavi, velutique in diarium conjeci. Si quid diversi in India, Græcia, Italia, & alibi aliis temporibus, ministerio, educatione, consuetudine, & cæteris, perspectum est: quanquam natura dicatur semper agere eodem modo, nec nisi accidentibus variare: id quoque conferent, qui notaverint, ut sic ex multorum experientia naturæ historia accipiat incrementum & absolvatur.

Circa vigesimum quintum Aprilis ova bombycum in charta simplici superiore anno procreata,

 & per

& per hyemem in tepidario cubiculi ſervata ex
ponebam Solis radiis per feneſtrales orbes inc
dentibus. Quæ plumbea ſeu nigra erant non qu
dem omnia uno die in eruculam abibant, ſed t
men ante finem ejus menſis cuncta, ſub auroran
potiſſimùm vermibus erumpentibus, prout qui
que perfectionem ſuam erat conſecutus, relict
vacua teſta ſeu putamine coloris albi, in later
orbiculo eroſo, qua in parte extremitates nonn
hil nigreſcebant, propter terminum rodendo a
ceptum. Punicea, & citrea, ſive pura, ſive nig
puncto diſcreta, nihil edebant, quod vel intact
fuerant maſculo ſemine, vel principium in e
ſuffocatum. Hæ eruculæ intra ovum nanciſcunt
ſuam ſpeciem, & in circulum convolutæ jacen
unde exeſa teſta primum nigrum ſplendenſq
caput exerunt, poſtea tractim prorepunt oſcul
& pedicellis niſu ſuo, & in pavimentum impact
one, adminiculum præbentibus. Statim tunc n
tavi filamenta ab oſculis dependere, eaq; tenui
ſima ut vix conſpicias, niſi obvertas luci. His ſe
librant, pendentque à foliis, aut etiam ſicubi d
lapſæ ex altiore loco eum repetunt, vel experien
gratia ſuſpenduntur, multiplici flexu involvun
atque ita ſurſum contendunt, more vulgariu
erucarum arborum folia & flores depaſcentiu
Vermiculus niger eſt & piloſus cum albo circu
in confinio pectoris & cranii, & alio in ea regi
ne, qua venter contingit pectuſculum, eique c
hæret, qui tamen ob piloſitatē non eſt admodu
conſpicuus in prima ætate. In fine dorſi, ubi
alvi exitus, pinna quædam parva prominet :
plane cætera forma eadem eſt cum bombycu
ſpecie, niſi quod hirſuties & nigredo per aliqu
pellis mutationes in glabritiem ſplendentem,
bedinemque tranſmigrent, & ex parvula beſtio

ſi

fiat vermis,medium digitum viri mediocris tribus articulis junctis longus,craſſus fere auricularem,quanquam non omnium eadem ſit magnitudo. Invenias aliquas eruculas cum caudæ plectro triplici,aut duplici,ita ut majus ſurrigatur ex circulo ultimo dorſi : minora ex ſubjecta ſtatim lorica caudæ. Vnum vidi majus hinc inde binis ſtipatum minoribus , in quorum loco alias duntaxat ſunt protuberantia puncta. Progreſſio erucarum.eſt ut bombycum. Nam caudę fulcra pavimento infigũt, & poſtea tractim per circulos ſeſe promovẽt, ſublatis primo partibus, inter caudam & pedes poſteriores:poſtea his fixis interſtitio inter pectus & pedes , donec ad pectus ipſum & pedes anteriores ſit perventum, quibus hærentibus cauda viciſſim tollitur & fulcitur greſſus. Nam motus animalium fit aliquo quieſcente & ſtabilimentum præbente. Natis ſtatim pr bui tenera mori folia, in quæ tranſtuli eas cultello levi, vel etiam ſivi per ſe irrepere in folia,cum quibus eas ciſtellæ ligneæ demandavi. invadunt autem folia ab extremitatibus & planitie ſuperius inferius. Non enim impediunt roſtri appendices.Ita paſcebantur ab ultimo Aprilis,& circiter,uſq; ad octavum Maji,quo animadverti primam ſenectã poſitam , quæ erat oſcillum nigerrimum ſplendens, cum exili nigra pelle. Solent autem aliquanto ante quaſi cunctari,& dormire ſomnum renovatorium,ſi quidem ſomnus eſt appellandus. Abjecta ſenecta,ſtatim apparent grandiores, leviores, & nigredine dilutiore. Nam corneũ capitis tegumentum,quod ſubnaſcitur veteri,ſecundum proportionẽ majus eſt.Detracta pelle, etiam intumeſcit reliquũ corpus , quaſi prius incrementũ prohibuerit anguſtia corii.Idẽ tegumentũ ſeu craniũ capitis cũ recens eſt,albicat,poſtea cum firmatur,

itidem evadit nigrum, donec plures procedan
mutationes. Sicut autem ante positionem leb
ridis abstinent esca, ita & post aliquantulum qua
si pigrescere videntur: nam tenerius est instru
mentum quam ut carpere folia possit. Dum pe
cursitant folia, non raro altera alteram transit, id
que patitur ea placide nisi nimis offẽdatur. Tun
enim sublato pectusculo capita concutiunt hin
inde motitantes, idque etiam bombyces faciun
Semel atque iterum tunc prębetur pabulum, (
angusto in loco degit multitudo. Cum satis co
mederunt, ad dormiendum inducuntur. Tun
videas eas instar statuarum, aut eorum qui cat
che laborant, pectusculis sublatis cum osculo i
foliis quasi obriguisse. Sed si pabulum novum in
jeceris, statim excitantur & comedunt rursun
Olfactu videntur folia deprehendere nova. Na
etiam nondum tangentia erectione corporis a
fectant. Fieri tamen idem etiam alteratione qu
dam qualitatis tactilis putes. Excrementum al
tunc exile est, & nigrum instar pulveris p rii.

Decimo sexto Maji aliquæ secundo mutarun
pellem, aliquæ quieverunt, & sequentibus diebu
exuerunt membranas. Rumpuntur eæ in capit
confinio, hęrentesque foliis manent, eruculis p
circulos ordine motos sese expedientibus. oscil
lum etiam non statim cadit, sed pendet aliquant
spacio ab ore novo.

Tunc color niger in gryseum mutatur, & eru
eæ grandescunt magis. Pectus tamen album con
spicitur, plenumque succi adeo, ut pellucere cre
das. Quoniam autem non uno die omnes mutan
corium, si placet, potes pares ab imparibus se
gregare. Sed ego unà reliqui, tantumque recen
tibus suppeditavi novam escam, cæteris in vete

ramen

ramentis adhuc conviventibus, & metamorpho-
ſin expectantibus. Non enim tunc potes ſtabu-
lum expurgare, ſed differendum negotium eſt,
donec evigilarint, & poſſint in folia pellici no-
va. Tertia mutatio incepit 22 Maji, quo dormie-
runt multæ, aliquæ etiam pellem devolverunt.
Ea non amplius tam nigra erat, ſed albedinem
præ ſe ferebat cum oſcillo, ipſique vermes exi-
bant candidiores, relicta ſenecta, corrugata ma-
gis quidem ea, quæ non adhærebat foliis per fi-
lamenta, minus autem ea quæ affixa erat. Nam
hæc in longum porrigebatur trianguli ſpecie, ra-
tione altitudinis. Etenim deorſum accutum ſur-
git è medio, quod quidem ego fieri puto per cau-
læ apicem ea traductum, & elevantem corium.
Extremitas poſterior hujus leberidis eſt inſtar
caudæ piſcium bifidæ. Paſcebantur erucæ libe-
ntæ rurſum, uſque ad 25 quo ſomnum renovan-
em animadverti, & aliquas etiam eodem die no-
as : ſed 26 dormiebant plures, aliquæ etiam 27,
aucæ 28 & 29, ita ut jam majus eſſet diſcrimen.
uæ tamen dormiebant 27, eæ ſequente muta-
ntur, & ad pabulum poſt cunctationem aliquã
dibant.

Hac quarta mutatione ex erucis facti ſunt
mbyces glabri & albi, cum maculis tamen
ımbeis, & oſcillo albi cornu inſtar. Hic eſt
enſis primus vitæ, & prima ætas. Sed cum in
tia & quarta renovatione cuticulæ omnia ſint
tatu faciliora, pateantque liquidius, uti ob-
vavi, accuratius paulo deſcribam. Erucę ter-
& quartę mutationi vicinæ, pellem habent
ſquallidam aſpectu, & rigidiorem quam ver-
incrementum ferat. Itaque ſubtus naſcente
icula molli abſcedit paulatim, & quia cohæ-
t nerveis quibuſdam vinculis in utroq; latere,

qua ſunt punctorum veſtigia, hæcque non faci-
le diſtrahuntur, major niſus eſt in exeundo, &
quies fere biduana. Cum itaque foras conten-
dunt, vetus oſcillum corneum ſeparatur à ſub-
nato novo; vermis ipſe, ſiquidem affixa folio
leberis eſt, pedes & cruſcula convellit, modo
contrahens modo remittens, donec ex ocreis
vetuſtis eos extraxerit. Interim & cutis laterum
corrugatur, corpore per ſquamas diviſo in ſe con-
tracto iterumque extenſo. Sic toto corpore lax-
antur exuviæ. Mox in anterius ſeſe promove
vermis, & lateralia vincula paulatim ducit, pro-
motis ordine ſquamis iterumque reconditis
ut fere initio dubites πρόσω an ὀπίσω exiturus ſi
vermis. Sed tamen iſto modo vincula abrum-
puntur. Primum juxta pectoris confinia obſer-
vatur promotio. Ibi enim puncta ſecedunt, &
duo in verme, duo in leberide apparent. Dum
porro ſquamæ trahuntur, quaſi linea violace
exiſtit in latere utroque ſenectæ, tum ob puncta
tum vincula intus applicata lateribus. Interim
cauda rugatur, pedes exinaniuntur, prorepitqu
octava horæ parte vermis novus, vetus oſcillum
ori præfixum habens, ut mulus capiſtrum. Vide
as in extremitate caudæ etiam chordam albam
trahi, qua pellis dorſo cohæſit. Facilius enitun-
tur effixi, ſoluti vero miris modis ſeſe convolvun
in dorſum, latera ventrem, donec tandem expe-
diantur. Et horum leberis in globum fere coact
eſt, illorum vero extenta. Si duo extrema un-
guibus prehendas, & diducas, juſtam longitudi-
nem recuperes, cum veſtigiis pedum omnium, &
ſquamarum. Nihil enim deeſt præter oſcillum.
Longe autem candidior quartæ mutationis cutis
eſt quam tertiæ, ut & cranium. Vermes ipſi
jam bombyces ſunt, modo recte & ſedulo ſin
cura

curati & enutriti, pingues candidique, quanquam alii aliis minus, adeo ut videantur nonnulli subflavi esse, alii ad plumbeum non nihil accedere. Pedes & ora initio sunt mollia. Itaque & tactu foliorum & comestu aliquantulum abstinent, hęrent eis pertinaciter, & caudæ quidem adminicula possunt retrahi & explicari, pedes autem posteriores obtusiores crassioresque tribus quasi articulis constantes in medio nigrum punctum habent, quem ego puto esse prehensionis instrumentum, quod queat pro arbitrio, ut ungues felium, promi & recondi, Anteriores non tantum gradiendo inserviunt, sed & prensando folia, traiciendo corpus, distribuendo fila & aliis usibus. Partes secundum longitudinem à capite ad caudam in dorso sunt caput, gibbus seu tuber pectoris rugosum, octo semicirculares squamæ & tripartita cauda. Tuber pectoris in capitis confinio aliquibus albet, aliquibus distinctum est maculis duabus lividis, quas dividit linea flava, quæque diversis diversimode sese habent. Nam color aliis remissus, dilutusque & fere evanidus est, aliis intensior. Qua vero sese attollit ille gibbus, quatuor nodi conspiciuntur, quibus assistens cutis, rugosa efficitur. Sequuntur semicirculi; Hi junguntur membrana tenuissima tanquam linea viridante ex cœruleo Ipsæ vero squamæ albent, quamquam in nonnullis aliquid plumbei sublluceat: & cum jam maturi sunt bombyces serificio, spicei evadunt. Singulę etiam in utroque latere insigniuntur puncto, quē ambit circulus parvus. Dixi ibi vincula esse, id quod etiam apparet in chrysalide. Deinde squama octava, aut duobus punctis lividis distincta est, aut semicirculis lunatis, quasi duas lunulas se mutuo respicientes cornibus inscripsisse.

ſiſſe. Veruntamen non ſunt pares in omnibus
Nam alicubi magis ſunt conſpicui, alicubi evan
di, ſubtiliores, tenuiores, magis plumbei, magi
albentes &c. Hinc bini circuli leves, poſt quos qu
ſequitur, duos nodos habet, uſque ad eum qu
podici imminet, & apicem ſeu cuſpidem ſurrigit
In majoribus obſervantur protuberantiæ in ſqua
mis ſingulis, ſed tamen hæ ſunt eminentiores i
tertiis. Cranium ipſum corneum quidem eſt, ſe
diviſum quaſi in tres partes, dexteram ſcil. & ſi
niſtram, quas putes oculorum notas eſſe, & dein
de oris compagem, quæ iterum in appendices, &
maxillas ſuas, in quibus ſerratæ dentium figura
diſtinguuntur. Per totam dorſi longitudinem gu
la prodenditur uſque ad fulcra caudæ, ſuper qui
bus inter ultimam ſquamam eſt exitus alvi. Con
ſpiciuntur etiam in dorſo uſque ad plectrum cau
dæ, quidam nervi continua diaſtole & ſyſtol
mobiles, quo pacto moveri cor & arteriæ ſolent
Et hi nervi ex albedine flavent, cumque diſtra
huntur, viridem gulam, ſeu inteſtinum detegunt
Cohærent plectro, tanquam ibi eſſet reſpiratio
nis quidam exitus, quanquam non reſpirent. Se
vitæ ſedem ibi eſſe non eſt dubium, licet depre
henderim in nymphis partem quandam rubeam
ut infra docebo, palpitantem per ſe ſolam inſta
cordis. Cum reſecatur iſtud plectrum, exit hu
mor liquidus ſubflavus, & vermes ipſi non qui
dem moriuntur, ſed tamen moventur vehemen
tius, ſeſeque convolvunt, & reflectunt, ut judice
dolorem exoriri acerbum, nerveo principio læ
ſo. Stercora cibum referunt, ſuntque ſicca, ſexan
gula, oblonga, quaſi ſtellata, unde inteſtini ve
alvi diſpoſitionem quis colligere poſſit. Viren
quidem ex eſca, ſed tamen quia ſtipantur denſe

8

& exucca ſunt, nigra apparent, ſicut plus virideſcunt humidiora. Fœminas à maribus diſtinguere hic jam queas ſi attentus ſis. Evenit enim & in his, quod de aliis fœminis ſcripſit Philoſophus, ut ſcilicet ſint majores, & pinguiores, humidiores, molliores, candidioreſque maribus qui ſunt auſteriores, maculis lividiores, tenuioreſque. Si digitis attrectes, omnes frigere animadvertas. Sæpe ſeſe erigere ſolent in pedes poſteriores & tanquam ſtatuæ ſic manere. Cum veſci volunt, foliorum margines, & venas protuberantes invadunt, contra ac erucæ. Puto obſtare appendices oris, præſtat tamen aliquid adjumenti pedum anteriorum in tenendo cibum officium. Exedunt autem folia circulariter ſeu in orbem, ut lacuna maneat rotundi ambitus. Paſti ſecedunt, & conjuncti multi quaſi cumulo quieſcunt, delectari puto mutua calefactione & tepore: ut dormientes à mutaturis pellem diſcernas, obſervanda erit nervorum in dorſo ſyſtole & diaſtole. Nam in dormientibus par eſt vigilantibus motio, at in exuvias poſituris tardior obſciuriorque, ut intelligas tunc potius ægrotare. Deinde dormientes os habent ſimplex, ſed ſenectam abjecturæ præferunt oſſillum. Verum hoc non in bombycibus ſed erucis adhuc locum habet, quidam jam quater renovati circa caput polluuntur fuſcedine, & tamen pergunt veſcendo. Quidam non proficiunt admodum incremento, ſed parvi manent.

Dictum ſuperius eſt à Maji 25 quartam mutationem in pelle uſque ad 29 ejuſdem in diverſis factam eſſe. Ab hoc itaque tempore uſque ad ſeptimum Iunii, & deinceps per octavum, nonum, decimum, undecimum, ſtudioſe affectarunt paſtum, itaq; pingues, & grandes evaſerunt,

fuitque ter die & ultimus diebus quater, vel ſæpius præbendus cibus. Nam cum ſerificio & maturitati ſunt vicini, vorant contentius, invadentes folia cupidiſſime atque & nervos obſumentes. Notabis autem circiter tredecim dierum ſpacium interceſſiſſe inter renovationem quartam, & à cibo abſtinentiam ſeu ſericii meditationem. Reſpondent enim ſibi tempora à 25 Maji ad 7 Iunii, à 26 ad 8, à 27 ad 9, à 28 ad 10, à 29 ad 11, quo ultimam incluſi, excepto uno parvo maſculo, qui diutius perſeveravit in paſcendo. Iam circa ultimos dies plerique incipiunt ſpiceum colorem adipiſci, qui à poſteriore parte incipit evidentius apparere, hincque ad gibbum pectoris ampliari & progredi, quamquam aliqui magis & fere toti flavent, aliqui albi miſto cæruleo manent. Cum fata inſtant ſecedunt ad latera capſulæ, nec adoriuntur folia ore, quamquam perreptent. Nonnulli ad angulos fila figunt, quaſi jam exorſuri veſtibulum: alii repunt per extremitates, & hinc inde ſpeculantur, inquiruntque aptum latitandi locum. Incluſi pleroſque cucullis chartaceis, quos alicubi commode diſpoſui & affixi, in quibus rodendo, vellicandoque parietes aliquantum ſtrepunt, ſed poſtea alvi ſicco & humido excremento (nam tunc duplex emittunt) projecto, ex poſterioribus parietibus chartę affigunt ea tenacitate, ut glutine firmatam putes. Poſtea triduo continuo occupati folliculum pertexunt, quo abſoluto, quintam ponunt pellem cum capite & cauda, transformanturque in nympham. Aliquos non incluſi chartis, ſed in capſula lignea diſpoſitis ramuſculis ſivi ſibi locum nidi eligere, ubi obſerves potiſſimum ſequi angulos, & latebras, & plerumque multi eodem in loco bombycia faciunt, ſi fieri id poſſit, alii ſtatuen-

tuentes ea in rectum, alii in obliquum, alii in latum. Si locus est angustior, comprimitur à latere folliculus, nec plane ovalem tumorem retinet; est alius alio longior, amplior, densior, pro magnitudine & firmitate bombycis. Discrepant etiam colore. Sunt enim aurei, argentei, citrinique & hi duplices. Quidam enim virorem referunt, quidam plus ad citrinum declinant, quamquam hi omnes ab aliis soleant virides appellari. Omnium prodromus, quantum ego observavi, albet, præter paucos, qui stupam subcitrinam præmittunt. Aurei aliqui etiam internam tunicam habet albam, nec est stabilis color citrinus. Nam cum explicantur ex aqua folliculi candidum fit filum, in lixivio flavescit &c. Sed operæ precium est contemplari serici materiam, & quid sit id, quod tanta longitudine continuum præbet filum.

Cum itaque grandem vermem vagabundum conspicerem, funiculum collo injeci, & ad sectionem protraxi. Vixit pertinaciter etiam coarctata gula, exquisite sensit. Nam ad singulas inciiones dorsi, etiam vix applicato cultello, violenter se convolvit, quasi ore & anterioribus pedibus sibi opem laturus. Divisa cute conspexi ongum intestinum quale est lupi piscis, anteriore parte tumidum & capax, posteriore arctius. i intestino nervi seu arteriæ pulsatiles cum connua systole & diastole incumbebant, & desineant in plectro caudæ. Hoc reciso, non tantum umor flavus perspicuus erumpebat, sed & capi nervorum; in motu inde sese exerebant, & gitatio fiebat languidior. Habet autem intestium duplicem tunicam, unam externã crassam, teram internam tenuissimam. Crassa sentit acurate, estque juxta gulam visciditate multa obuctum, quæ postea fit materia alarum, & pilositatis

ſitatis in necydalo, ſicut humiditas excrementi-tia externa in aureliæ putamen cogitur. Craſſa tunica pertuſa, exit inteſtinum, adhuc involutum tenui & multum cibi heſterni è foliis viridibus continet. Videre vero etiam eſt ex pelle ſecta, & craſſa tunica inteſtini effundi liquorem ſat copioſum & tranſparentem, quem ego puto pro ſanguine eſſe, & mutari coctione in ſerici materiam, membraque beſtiolæ. Capite præſecto extumeſcit initium gulæ, & plane exhibet obtuſum nymphæ caput. Exempto inteſtino cum contentis fecibus in abdomine conſpiciũtur ſpecie lumbricorum concretiones quædam lentæ & glutinoſæ, aliȩ flavȩ, aliȩ albȩ, & duæ quidem magnæ, cæteræ parvæ, tam ſimiles lumbricis ut nihil deſit, niſi pellis & vita. Vtrinque deſinunt in acumen acutum. Situm autem in ventre talem habent, ut uterque apex verſus ſit ad caudam, corpus vero reductum & geminatum. Dicas penſum eſſe complicatum. Si exordium filationis eſt ab apicibus, neceſſe eſt, ut ad os à cauda revocentur. Exiſtimo parvas & albentes portiones imbecillius ſericum ſtupamque præbere, magnas vero firmius. Exemi hos lumbricos, vidique in charta ſtatim exiccari, & fragilem duritiem induere, perinde ut bubulum gluten ſolet, ut tendines animalium, & inteſtina. Homogeneum totum eſt, & pellucidum corpus hujus materiæ quam nullus hominum queat in tam tenuia ſubtiliaque fila diducere, ſed bombycibus hic labor eſt, ut araneis ſua tela, relinquendus & ſolis dicandus. Corium exterius foris quidem albedinem plumbeo colore miſtam habebat, ſed intus ſubducitur cuticula partim livida, partim aurea ſplendente, ut in halece. Circa ventrem, ubi diſponebatur materia ſerici, ſat craſſa ſubſtantia

cra-

erat nerveis constans ductibus, & textura continente pinguedinem albam nerveis tunicis implicatam: talis postea etiam conspicitur in nymphis & necydalis, estque in his vulva & genitale membrum. Sub illa substantia plumbeæ sunt propagines in pedes dimissæ, tanquam tendines, aut chordæ. Pellis hæc manente matrice, & genitali membro, intra bombycium exuitur cum omnibus prominentibus membris: ita ut nympha & papilio inde natus nihil assumant ex bombyce præter alvum cum intestino, & in his existentibus nervosis partibus. Humor autem in intestino & genitalibus subsistit sat multus. Vnde postea & seminis materia, & excrementitia proluvies alvi. Verumtamen qui in intestino est humor, crudus adhuc est, & partim viret partim flavet, crassus quadantenus, quadantenus aquosus. Si quis pinguedinem à nerveis tunicis genitalium separet, & chartæ illinat, cum resiccata est, sebaceam friabilemque inveniet. Putes conferendam esse cum lactibus piscium. Patet ergo in bombyce foris quidem hæc membra esse, pedes triplices, squamosam ventris coarticulationem, pectus, caput, os, anum, pellem, caudam, plectrum: intus autem intestinum, vitales artetias, vel si mavis, nervos, carnem albam pectoris, genitalia, inter quę & intestinum continetur, serici materia, & præterea panniculos membranasque nerveas, quibus continentur membra. Cor habeant, nec ne, alius investiget. Necesse tamen est aliquod tale principium esse, idque non in capite, nec alibi præterquam in confinio pectoris, unde vis vitalis per totum distribuitur, & maxime tamen elucet motu nervorum, vel arteriarum (uti libet appellare) in dorso ventris, non pectoris, usque ad plectrum caudæ. De nymphis

phis & necydalis posterius dicam. Nunc de prax
serici ducendi, quæ observaverim addam.

Cum abstinent pabulo, &, ut dictum est, locum
folliculi construendi explorant, circa alvi exitum
plerumque maculam virentem aut lividam ha
bent, cætero corpore albo, cum virore, vel livor
vel spiceo. Vidi tunc etiam crebro consistere inte
vagandum, & ore veluti hiscere, sicut ruminan
tes vaccæ, cum ex ingluviæ revocant cibos ad ma
sticandum. Consentaneum est bombyces tun
conari materiam serici ad os convertere, & pro
trahere. Si includas cucullo chartaceo, rosioni
sonus subinde per integrum diem auditur, & tun
in conum cuculi demittitur excrementum pri
mo siccum, pilulæ nigræ viridis aut luteæ for
ma. Penultima pilula plerumque viret, ultim
lutea est, & saniosa. Numerus pilularum pro ex
crementi copia est. Nam deprehendi in una char
ta modo duas pilulas, modo plures, usque ad n
diversicolores, utpote nigras, virides, flavas, ea
que non stellatas, sed rotundas. Cum ultima pi
lula lutea exit aquositas item diversicolor & con
sistentia dispari. Alicubi enim crassior est, alicu
bi dilutior, habens aliquid punicei & flavedinis
virorisque. Saniem tamen quandam dicas sub
cruentam vel fuscam, qualis apparet in chart
pura, ubi tamen interdum notes etiam virídita
tem pollutam flavedine, interdum quid creta
ceum. In vitro lixivii faciem exhibet. Ne ver
dubites, ore an alvo reddatur, scito, ore tantun
expediri sericum, alvo excrementa, quanquam
etiam ex ore emittant humorem tum morbid
tum strangulati aut compressi. Deprehendi auten
bombycem liberum è posterioribus utrumq; ex
crementum reddentem. Ab aliquibus multus li
quor excernitur, à nonnullis paucus. Qui mu

tur

tum vacuantur, videntur debiliores esse, & minus serici collegisse. Nam plerique parva bombycia texunt, non tamen omnes. Quali sericum sit futurum colore, ambiguum est. Nam contemplatione capitis, tergi, ventris, pedum facta, plerumque sum deceptus divinando. Nam non ejusdem coloris sericum ab omnibus ducitur, sæpeque stupa & postrema tunica albet, medium sericum aureum est. Putabam spiceos bombyces flavum, albos album reddituros, sed falso. Nam album ab utrisque promebatur. Semel atque iterum scopum attigi, & vaticinatus sum, citrinam fæminam talem edituram filum: quale tamen etiam tractum est ab illo bombyce, cujus venter albo-plumbeus erat, macula frontis flava. Vidi & fœmellam totam albam, album sericum fingere. In parvis angustisque chartis, juxta proportionem tamen vermis, minores fiunt folliculi, sed spissiores & minus stupæ. Notavi tamen in amplioribus etiam parvos folliculos. Qui non inclusi libere sibi locum eligunt, in stupa temeraria multum absumunt filorum. Vnde jactura est in serico. Nam bombycia plerumque sunt minora, & minus dense stipata. Si velis attendere, rationem texturæ accurate cognoscere in his potes. Etenim postquam aliquamdiu vagati sunt, & modo hic, modo ibi exordium operis facere tentaverunt (id quod sedulo corporis nisu præstant, dum hærentes pedibus posterioribus, caput & totum pectus sursum, deorsum, ante retro, & ad latera, varie movent, sicubi sese offerat commodus bombycii affigendi locus, nec visu, sed tactu hoc peragunt: sunt enim hebetes oculis) tandem stamina producunt, & firmamenta domus, eaque simplicia aut multiplicia, prout stabilimentum requiritur firmum. Si juxta pavimen-

mentum id fit, posteriore parte inhærent hui
sin in alto, pendent eadem, seu à ramis seu aliun
de. Nam pectus & caput libere vertunt, siqu
opus est etiam posteriorum situm mutant. I
conficitur vestibulum seu prodomus. Iam auten
sicca excrementa ab alvo sunt reddita, Vestibul
absoluto, ita ut jam vermis securus sit, tutusqu
ab insidiis externis: stercus ultimum excern
cum liquore, de quo ante. Et hoc sæpe pollu
tur stupa, per quam tamen defluit ad fundum
Exonerata alvo, parumper quiescit textor, &
nudat podicem, qua i laboraret tenasmo. Tun
revocat veri serici materiam, eamque continua
usque ad extremum halitum, & bombycii ab
solutionem. Paulatim tunc stipat fila ex ampl
in angustum, ita ut fiat forma ovalis, in cuju
capacitate sese possit vertere. Os, pectus, & an
teriores pedes in continuo sunt motu. Poste
riora hærent, transferuntur tamen ad aliam pla
gam, cum ad basin vel apicem formandum se
accommodant. Qui in imo juxta pavimentun
folliculos texunt; videntur insidere paviment
nudo, sed paulatim sibi subtexunt fila, & uni
versum folliculum pariter ubivis stipant, præ
terquam in acumine, ad quod in angustiis non
possunt pertingere. Itaque hujus fabrica magi
ab initio fingitur, sed basis magis in fine, quan
quam nec hæc negligatur in exordio. Itaqu
cùm fila explicantur retexendo, apex nudatu
primum, & relinquitur interna tunica forma di
gitalis tegumenti. Texunt ita ad diem tertiam
Et adhuc potes laborantes videre secundo, si fol
liculum Soli vel luci obvertas. In cucullis char
taceis basis sursum versa est, apex deorsum: E
rarior illa apparet binis diebus. Tertio demun
densatur: & tunc vermis exuit senectam, fitqu
nym

nympha, id quod facile poteſt deprehendi; Nam
:um adhuc texunt, adhærent, nec percipitur la-
pſus brutus. Cum vero nympha evaſit, quaſi la-
pillus incluſus eſſet, moto folliculo, nympha ca-
dit: Et hic brutus caſus durat, uſque dum in ne-
cydalum mutata fuerit. Tunc enim expletur ca-
pacitas iterum, & necydalus hæret folliculo exi-
tum quærens. Vnus autem vermis ſub mea cura
unum folliculum texuit, cujus prodomus in in-
clusis chartæ, ſolida tunica eſt, in liberis variis
nodis ultro citroque diſpoſitis & diductis con-
ſtat filis. Alii vero animadverterunt in uno folli-
culo etiam duos, quin & tres incluſos fuiſſe. Ve-
rumtamen cum anguſtior futurus eſſet locus, ſe-
ctus ille folliculus communis tribus eſt, & in eo
inventi bombyces coarctati, adeo ut ſpeciem
trium digitorum conjunctorum retulerint. Libe-
rati poſtea ſinguli aliquid penſi, parum tamen
denuo edidere. Notandum eſt, animadverſum
eſſe, quoſdam bombyces in charta nullum ſeri-
cum feciſſe, ſed ſtatim iu nymphas abiiſſe: quod
illis evenire crediderim, qui lactuca paſcuntur,
licet non omnibus, aut quibus pabulum minus
juſto datum eſt, aut qui morbo correpti non po-
tuerunt colligere ſerici materiam, quam ſicut a-
deps ex ſanguine abundante ſepoſitus, fieri exi-
ſtimo. Eveniunt & alia monſtra, de quibus ſuo
loco. Omnium folliculorum oblonga quidem &
ovalis eſt forma. Vidi tamen unum album fere
exactæ rotunditatis, ita ut utrinque baſin haberet
ſphæricum abſq; acumine. Erat parvus cum ſuo
prodomo, ſed tamen ſpiſſitudinis juſtæ. Verum
bombyx in eo non abiit in nympham, nec necy-
dalum abſolutum, ut mox exponam. Illud vide-
tur dubium eſſe, num ſericum ex alvi exitu pro-
manant, an ex ore, quanquam ſemper ore & ante-
riori-

rioribus pedibus diſtribuant. Non leve argume-
tum eſt, quod juxta caudæ fulcra in imo ven-
conſpiciatur quoddam rimæ veſtigium, & ext-
mitas utraque materiæ ſericiæ in ventre reſ-
ciat illum locum. Aſtipulatur & egeſtio exc-
mentorum in ipſo operis initio. Sicut enim cu-
infantem excluſura eſt puerpera, quicquid ſ-
dium eſt in veſica & rect intestino, id compr-
ſum expellitur, ita in bombyce à ſerico fo-
contendente fieri quis exiſtimare poſſit. Ita
ſtante labore venter tumentior apparet: à v-
tre incipit maturitas flavitie deſignata. Ea e-
primum, ubi prius maturuit. Erucæ & boml-
ces inſuper lanugine quadam filoſa, circa pe-
junguntur pavimento. Nonnulli inter texend-
conſpiciuntur à dorſo inniti, ut è ventre ſericu-
extrahatur, & digeratur ore, pedibuſque fa-
lius. Hæc poterant afferri pro prima ſentent-
Sed hanc falſitatis redarguunt alia firmiora. N-
ipſe oculorum obtutus conteſtatur, quieſcen-
ventre filamenta ore deduci, eaque viſcoſit-
ſua adhærentia retracto collo paulatim protra-
Itaq; non tantum in dorſum reclinati bomby-
ſic filum trahunt, ſed & proſtrati in ventrem, u-
tamen vermis totus libere ſeſe vertit. Dein-
nec ano, nec rima ſub cauda exire poteſt. N-
ex ſerici loco ad inteſtinum nulla eſt via; Et
ma caudæ, quæ deſignat genitalia futuri necy-
li, obducta eſt pelle. Inſuper, antequam ſericu-
exeat, crebro ganniunt bombyces, quaſi von-
turiendo pellicerent ad fauces materiam. N-
intumeſcunt circa caudam, ſed in medio ventr-
In capſula etiam chartacea, cum nullum in p-
dibus appareret filum, ſolo ore vidi promover-
affigi, quin 2 Iunii, cum attente ſpectarem ſ-
machinantem bombycium, principium fili p-
he-

henſum ex vermis ore, madens extraxi in juſtam prolixitatem, pedibus & ventre plane à ſerico nudis. Ita eruculæ ab ore ſuſpenduntur, inde emiſſo filamento. Nec aliter aranei & campe arborum ſua faciunt vellera. Et hæc quidem de hac quæſtione.

Cum folliculus eſt abſolutus, mutato bombyce in nympham, rapiuntur vellera, ſelectis prius ad inſtaurationem generis, maribus & fœmellis ad arbitrium. Sexus diſcrimen aliqui ex colore bombyciorum dignoſcere jubent, aliqui ex magnitudine: Et ſane aliquid eſt in hac re argumenti. Nam quia fœminæ plerumque majores, etiam majus ſtruunt domicilium. Veruntamen aliquando fallimur, quia fieri poteſt, ut mas firmus majorem architectetur folliculum, quam fœmina debilis. Et vidi pares quantitate, vidi etiam fœminarum alibi enutritarum bombycia longe minora meis maſculis. Itaque concurrere ſigna in ipſis bombycibus notata oportet, de quibus ſupra. Cæteri folliculi in aquam ferventem injiciuntur, ut nymphæ intereant, vel ſuffocantur calore clybani, poſt exemptum panem, adhibita cautela ne comburantur. Tunc ſtupa detracta, famulæ, vel ſocii laboris præſto ſunt, qui exordia filorum expediant, quibus inventis injiciuntur plures in pelvim aquæ frigidæ, aut tepidæ, aſſidenſque miniſtra inſtrumento tractorio continuo devolvit fila, 30 vel 40, aut etiam plura ſimul juncta. Si qua rumpitur ſtamen, ſocii eſt, requirere principium, & reddere explicanti. id continuatur, donec uſque ad interiorem tunicam perventum fuerit, quæ cum difficillime retexatur, exiccata diſcerpitur in ſtupam & carminatur. Dum ita replicantur fila, pulverem multum in aërem emittunt, & cer-

nere etiam in fundo vasis est quasdam sorde
staminibus prolapsas. Sedulo attentabam nu
una opera possem absque ruptura totum exp
dire folliculum abstracta stupa, quæ ob varia
implicationem, infirmitatem, & diversa pri
cipia non potest continuo ductu retexi. Assecut
sum votum tantum in medio serico; nam prod
mo quod proximum est, etiam rumpi facile sol
Sed medium tenacius est. Vltima tunica ponde
addito, (nam tunc nympha prolabitur) explic
ta à me est cautissime usque ad pelliculam pa
vam, quæ vix unguem pollicis adæquabat. Q
folliculi basi ad diametrum respondent apici,
licius evolvuntur: Difficilius incurvati & gibb
si, & quorum apex stricturam habet. Nam hic
lum hæret & implicatur, ut vix citra rupturæ m
tum cedat. Apex primum nudatur & devolvit
totus usque ad medium folliculi.

——————————— Vnius bombycii filu
Continuum lineæ præscriptæ longitudinem
pties millies, in alio octies implevit, & ampli
Non tamen par est omnium densitas, & magn
tudo, id quod etiam ex distractione in cuticu
videre est. Quædam enim vellera diduxi in
quædam in 8 plus minus exiles tunicas. Sylvest
bombyx prodomum habet simplicem tunica
& paulo crassiorem folliculum. Itaque etiam t
nuiores facile cedunt prementibus digitis; de
siores resistunt.

Cum fatiscit apex fere usque ad medium, u
de sat amplum est foramen elapsuræ nymph
procidit cum senecta ultima, in qua caput & p
des omnes. Plerumque hujus senectæ caput
pici folliculi obversum est, ut intelligamus ea
exutam esse, dum vermis consummato follic
lo per angustias sese stringit vertitque sursu
Ny

Nymphæ vertex respicit basin, cauda apicem: cumque bombyx plus quam duplo longior fuerit, nympha ad parvam staturam contrahitur, ut vix impleat longitudinem internodii secundi in digito medio viri. Vivit illa, vitæque indicia evidentia exhibet motu reflexuque apicis seu caudæ cum tangitur. Si formam externam respicias, squamosum vermem dicas, ut qui caput velamento occultaverit. Squamæ sunt fuscæ, tanquam fumo inquinatæ, octo numero usque ad confinia verticis. In singularum lateribus bina sunt puncta umbilicalia, ex quibus tendines, seu vincula ad necydalum pertingunt. In vertice est macula alba quasi ibi os necydalis traluceret cum punctis tribus parvis nigris. Inde à parte anteriore typi pedum & cornuum sunt, à posteriore versus latera, vestigia alarum. Si interiora quoque contemplari libet, quarto die ab occultatione, antequam transeat in necydalum, aperire potes. Videbis nihil aliud, quam capacitatem unam communem, inque hac tres distinctos humores, unum aquosæ dilutæque consistentiæ, coloris flavi. Hic per totum spacium æqualiter diffunditur. Alius rubet, sanguinolentum dicas: Hæret hic in parte superiore, qua futurum caput & pectus est. Cordis rudimentum esse judices, quia postea in necydalo vidi talem quandam massam per se mobilem more cordis, si modo cor huic bestiæ est attribuendum. Tertius humor est albo-luteus, refertque ovum gallinaceum in aquam ferventem injectum discussumque, vel lac caseatum si quid lutei addas. Vbi foris alarum pedumque cernuntur vestigia, latitat phlegmatica visciditas apta constituẽdis membranis. Nulla videas membra distincta, vitam beneficio nerveæ tunicę proximè externo cortici subjectæ

ineſſe puto. Nam & bombyx ea parte exqui-
tum exhibebat ſenſum, motumque arterialem
cordis; plane utriculum humoribus confertu
appelles, qui tamen collatus ad chryſallide
poſtquam erepſit necydalus, longe eſt craſſi
ut corticem dicas tunicis intus & viſciditate
nace veſtitum. Inde poſtea eſt lanugo necyda
alæ, pedes, cutis, & cætera externa. Ita in gula
ventremque abiit bombyx, cujus unius cura a
tea fuerat detentus. nihil tamen hic viroris a
paret, qui multus erat in bombycis jam text
inteſtino. Pars itaque excreta eſt ante folliculi
ordium pars mutata in alium ſuccum. In ap
caudæ etiam erat quiddam viſcidi inſtar crudi
buminis. Rudimentum partium genitalium
dicabam. Nam eo rejecta eſt matrix, & vaſa ſp
matica, quorum principium conſpicitur etiam
bombycis ventre. Humores in charta pura
cepti & areſacti nigredine infecti erant, quaſi
tramentum ſutorium miſcuiſſes. Sebacea tam
ſubſtantia albeſcebat adhuc, & alicubi enite
macula ſubrubens, & croceſcens, cum albo pu
cto cretaceæ conſiſtentiæ. Itaque colligere e
nigrorem illum duntaxat aquoſi flavique hum
ris fuiſſe, qui etiam ſolus in charta, ubi denſ
concreverat, ſplendebat, ut nitens atram
tum. Cæteras nymphas partim ſpoliatas o
nium ſerico nudaſque, partim ſimplici tunica
huc incluſas, partim in toto bombycio ſalv
nulla alia tractavi cura, niſi quod in capſula
ſitas in feneſtræ limine dimitterem. Diſtinxer
tamen loculamentis diverſis, quas fæminas,
quos mares putaveram, nec me fefellit judiciu
excepto uno tantum. Ita à prima incluſione
que ad excluſionem proceſſerunt dies 26 aut
in muſæo meo expoſito Soli pomeridiano, te
p

ore æſtuoſo Iunii, quale erat anno 99. Nam
ndecimo Iunii ſepulta fœmina, exiit necydalus
ctavo Iunii. Qui mas nono Iunii texere ince-
erat, quinto Iulii evaſit papilio. Eodem duæ
œminæ exibant ex folliculis albis majuſculis;
t unus mas ex citrino minore. Sexto Iulii ſub
uroram (nam omnes mane prodeunt) mas fuſ-
us hirtuſque ex mediocri alboque bombycio e-
iſus eſt; fœmina vero alba teneraque ventrico-
,cum magnis alis ex folliculo citrino ſubviridi.
a & ante, ſecundo Iulii ex aureo folliculo mas
rorepebat, & fœmina ex albo. Hi 10 Iunii in-
hoaverant bombycium. Cum ex integris folli-
ulis erupturi ſunt necydali, non amplius mo-
endo ſentitur brutum pondus; & tunc frangitur
irca dorſum thoracis aurelia; poſtea multus
umor limpidus, albuſque, ore effunditur; &
ermadeſcit locus quà ſunt foramen facturi. Per
unc foras annifu quodam & labore conten-
unt. Vidi octavo Iulii fœminam exeuntem. Ea
ntum liquoris præmittebat, ut in capſulam de-
deret notabilis gutta. Tunc capite emicabat in-
is nixa pedibus. Poſt caput paulatim hos exere-
at, ſtatimque comprehenſo pavimento ſeſe ful-
ens, circulos alvi conando ſenſim protrahe-
at; ut primo extracto, cum vellet ſecundum
roripere, ſeſe contraheret tota parte anterio-
, quaſi ſic prehenſum circulum ſequentem u-
à evocaret. Verumtamen conſentaneum eſt iſta
ontractione dilatatum eſſe magis foramen, ut
oſtea alvus minore cum labore prodiret. Huc
icit etiam varia ad latera converſio. Interim
aſſiores necydali, & plus humoris in ventre
abentes, exprimunt aliquid inter eluctandum,
: folliculum pertuſum, tum intus, tum circa fo-
men fœdant alvi ſpurcicie marmoroſa. Qui mi-

nus laborant, & tenuiores ſunt, purum rel[illegible]
quunt. Videas tunc caniciem totam nonn[illegible]
madētem à liquore ex ore effuſo ad pertuſion[illegible]
facilem. Solent etiam alicubi quieſcere, & [illegible]
pius ventrem inflare, diducere, atque iter[illegible]
contrahere, quaſi luxata membra reponerent[illegible]
ad legitimum ſitum revocarent. Adeo autem [illegible]
ducuntque laxantque circulos, ut juncturæ e[illegible]
neant impletæ citreo liquore, quaſi inflatæ[illegible]
ſent. Nymphas nudatas, cum intus abſolutus [illegible]
pilio eſt, triduo, vel biduo ante, ſeſe videas c[illegible]
bro movere, quaſi rupturas vincula, quibus a[illegible]
gatur aureliæ necydalus. Earum unam tunc c[illegible]
tello, unguibuſque aperui ipſe ut viderem co[illegible]
gruētiam extremorum lineamentorum cum ſ[illegible]
poſitis membris. Id fiebat quarto Iulii, cum j[illegible]
circiter dies 20 à ſtrificio præteriiſſent. Rem[illegible]
ſquama prima, juxta principium pectuſculi [illegible]
tergo prodibat in conſpectum circulus ſuper[illegible]
ventris tener, cutaneus, hirſutie humente tect[illegible]
brevi tamen & complanata ut vix pateret ocu[illegible]
lanugo. Sub diſpoſitione alarum lateraliu[illegible]
quam in aurelia compares omoplatis, veræ [illegible]
necydali latitabant binæ junctæ, & altera alt[illegible]
impoſita. Omnes erant breves, tenueſque, [illegible]
pote nondum perfectæ quantitate. Inter a[illegible]
thoracis poſterior nodus eminebat, prolixiore [illegible]
loſitate utrinque ſtipatus, ſed nondum plane [illegible]
ctus. Alis & rubore hoc expedito, pervenieba[illegible]
ad deorſum flexas lineas ſuperiores, ſub his era[illegible]
cornua: ſub ſequentibus vero in pectore pe[illegible]
recumbebant, oblique verſus alvum compo[illegible]
& directi. Sub alba macula in nymphæ verti[illegible]
necydali hirſutus vertex & bregma eſt, cui p[illegible]
xime adjacet aculeorum typus forma duoru[illegible]
punctorum atrorum. Hinc ſequitur nota oris [illegible]
tis [illegible]

is extans initio propter humiditatem,& ſpeciem
habet ſpongioſorum punctorum alborum duo-
um, quæ tanquam in Leonino labio fiſſura di-
iduntur: Alvus tota eſt inſtar fuci albi. Pili in
a opprimuntur humiditate, & levigati appa-
ent. Conſtant circulis, ut & bombyx & nym-
ha. Non autem expediebam totum necydalum;
ed ipſe ſeipſum ſuo niſu protrahebat ex reliqua
urelia. Videbam quo conatu ſeſe abſolveret à
inculis alvi, quæ inſtar albarum chordarum è
unctis circulorum dependent, & in aurelia va-
ua relinquuntur. Hæret & podex arctius. Ita-
ue apex aureliæ contrahitur verſus pectus in-
orſum. Erat autem mas cum alis & villis im-
erfectis. Eum reliqui in capſula. Quievit uſque
d diem ſequentem. Tunc paulatim inalbuit, &
irſuties conſpecta eſt exactius. Alæ quoque cre-
erunt, & tunc alacrior paulatim factus, ad-
iiſſuſque tertio die concubitus peregit ſtrenue.
ecydalorum quæ ſpecies ſit, tum ex dictis pa-
et, tum ſuperius ſatis eſt expoſitum: Illud ad-
endum eſt, quod alvus in aurelia contractior
t, & foris diſtentione inflationeque crebra ter-
a parte fiat longior, & major. In aurelia eſt
iptura trifida à vertice per dorſum thoracis.
t ibi prodit necydalus. Cæ eræ partes ſunt
tegræ.

Omnibus jam necydalis natis reliquis ante
Iulii, duo folliculi integri remanſerunt, quaſi
hil redditurі, licet denſi admodum eſſent. V-
us maſculus ſphæricus parvus, alter fœmineus
iplo longior & ſatis amplus, paululum circa
rſum vermis in gibbum elatus, vterque albæ
ipæ, ſed ſerici ſubviridis in citrio; quanquam
lutior eſſet color in illo. Cum ſphæricum cul-
acie dividerem, cadaver in conſpectum pro-

dibat semibombyx, & seminympha foris. N
anterior pars plane bombyx erat, posterior ny
pha, siquidem non totam exuerat pellem,
tantum ejus posteriorem portionem, quæ ju
aderat in folliculo. Dispositio cadaveris erat
curva, ita ut priores pedes in pectore fere t
gerent posteriorum par primum. Hic enim
ter primam posteriorum syzygiam & secund
ruptum erat corium, ita ut nympha esset ga
ta pristinis exuviis, in quibus caput pectus
cum sex pedibus, & portio ventris cum prim
bus duobus. Remota pelle, & aurelia, intus
solutus stabulabatur necydalus mas, isque v
rat, argumento, quod dum conaretur exire
duo antequam secarem, folliculum liquore
fudisset; imo & jam 19 Iulii cum liberarem
nitus, motus indicia in ventre & pedibus l
lenta præbuit: Causa cur non potuerit sese ex
re & prodire, deprehensa est in cranii bomb
pertinace cohæsione, ut & in pedum ante
rum, lorica firmiter connata. Itaque lice
dorso thoracis rimam tam in aurelia quam s
cta fecisset, tamen extrahere caput & pedes
potuit. Sic ergo paulatim elanguit. Anim
verti hic naturæ ingenium. Nam cum in
unda senecta exarmentur priores pedes, &
steriores etiam plane secedant; tamen ibi re
quit vestigia, sub quibus postea renascu
alii. In veterum autem bombycis loculame
alarum pinnæ insertæ erant, totumque necy
caput cum cornibus cranii galea includeba
Talis mas erat. Fœmina omni vita cassa ad
monstrosior apparebat. Perfecto opere se
(quod erat bombycium majus, & duorum
culorum auricularis digiti longitudinem
quans, sed longe tenuius masculo; intus al
&

& leve ſplendenſque, foris ſubcitreum villoſum) exuere pellem bombyx conatus erat, indeque protraxerat totum dorſum, quod valde protuberabat, anterioribus in circulum contractis; ſed ab oſcillo ſe liberare ob pertinacem ſymphyſin non potuerat. itaque ibi ſenectæ caput, nymphæ vertex, & necydali conjuncta conſpiciebantur; quæ conjunctio retinebat ſenectam in ventre, ne potuerit penitus avelli, & deſtringi. Ideo & cohærebat cum alvi acumine, non aliter ac ſi quis ſacco fuiſſet incluſus, & circa caput aſtrictus; facto vero in tergo foramine dorſum extraxiſſet quidem, ſed adhuc hæreret capite, & podice, ita jacens incurvus & exanimis. Sic ſe habebat ſenecta. Ex hac prominebat & aurelia, quod attinet partem ſuperiorem. Ex aurelia viciſſim necydalus fere totus eluctatus erat, fracto putamine in dorſo, ſolitaque regione; ſed capita cohærebant indivulſa, ſicut & alvi extrema. In ventre exerto magna copia ovorum conſpiciebatur colore flavo. Nam fæmina ſtatim etiam intra aureliam ovorum formam in ſua matrice abſolvit, ſed quæ ſine maris aſpergine ſint infecunda. Itaque etiam vidi ova parturientem eam quę nullum marem fuerat paſſa. Conſpicuum hinc fuit, quomodo natura exuat primum veterem bombycis pellem cum forma; poſtea tranſeat in nympham, cujus aurelia viciſſim exuta prodeat necydalus. Triforme hoc monſtrum erat, dignumque contemplatu. In eo notaſſes etiam aureliam ea parte qua alæ erant deſignatæ, nigram fuſcamque, quaſi afflata fumo fervente fuiſſet: deinde quantopere conata fuerit fœmina necydalus exire, perſpicuum erat ex ovis eminentibus ex interſtitio circulorum ſquamoſorum. Cohærent alias ventris circuli intervenien-

te cuticula tenui, contigue. Sed in hoc adeo e-
rant circuli disjuncti, ut zona juncturę latior esse
circulo. Apex alvi, senectæ, & aureliæ, ad lucem
transparebant, ita ut cernere exacte posses con-
finia. Ad dimidiam vero aureliæ capacitatem
pertingebat extremitas necydali circa dorsum
hirsuti, licet imperfecte, quemadmodum & al-
nondum assecutæ legitimum incrementum. E
hactenus de monstris.

Necydalo vegeto tenax vita est, præsertim in
pectusculo. Nam & capite & alvo abscissis, ala
motitat strenue, & pedibus discurrit, idque u-
que in alterum diem aut amplius. Secta fœmin
in alvo matricem exhibet ovis plenam, adeo u
post 400 jam edita, nihilominus superfuerin
plura. Insistere & involuta esse subtilissimæ tu-
nicæ videbatur. Apparebant & nervosi quidam
ductus, instar meatuum intestinalium. In medi
ventris vesicula extabat, continens terreum suc-
cum coloris ravi seu fulvi. Hæc vesica per se con-
tinua systole & diastole agitabatur. Vitæ princi-
pium ibi tanquam in corde esse judicabam. Ci-
ca collum matricis, nodus geminatus albus, ne-
veus, qualis vesica animalium esse solet, duru
splendensque cernebatur, idque intra ventrem
Nam de mammosis processibus externis postea
Nodulus unus major erat, alter minor. Collum
vulvæ est instar tubi, cui succulento foris astan
utrinque flavi noduli mammarum instar. Circ
collum ambitus cum retinaculis corneis, lati
inque summo obtusioribus, quibus genitale ma-
ris vicissim prehendit. Pectus carneum est. Capu
membranosum & corneum. Cornua triquetr
eminente dorso albo, pennis vero utrinque de-
missis, ut fieret triangulus. Si vivis præseces su-
cus quidam tralucidus ex dorso, seu culmo per

na

nati cornu exit, intusque meatus apparet. Ita se habebat fœmina quam vivam aperiebam. Mortua nihil in ventre exhibuit præter cavitatem notabilem alvi juxta pectus, deinde humorem illum vitalem. In vesica, quanqam nunc non amplius vividum; tandem matricis evacuatæ reliquias nerveas & membranosas. Maris superiora congruunt cum fœmineis. Ventrem si seces, rubeum humorem multum intus inveneris, & præterea liquamen quoddam nervis plenum, cui connectitur meatus genitalis. Genitale autem habet peculiare, carens & cæteris quæ fœminæ sunt propria. Ejus historia hæc est. Sub cauda lanugine prolixiore stipata, foramen est notabile, cum ambitu membranoso duriciei corneæ, in duos quasi dentes diviso. In hujus ambitus medio collum genitalis est trifidum, cum extremitatibus corneis. Circa hoc dispositi sunt aculei punicei (cornei processus omnes punicei sunt ad nigrũ accedentes) duo superiores hamati, seu in uncos recurvati, ut sit forma videntia unci, ut cornua caprearũ, deorsum reflexi: inferior unus rectus. Hi aculei proximi sunt collo membri. Paulo citra in ambitus medio alii tres stimuli sunt parvi. Tot retinaculis comprehensam fœminæ vulvam attrahit, sibique jungit adeo firmiter, ut si distrahere congressos velis, citius videatur ruptura ventris & circulorum compages, quàm remissura coitio, id quod sæpius attentavi. Sed & hinc pertinaciam conjunctionis æstimare licet, quod viderim totos dies æstivos una manere, & noctu, nescio qua hora, consentaneum, versus auroram, disjunctos perceperim, mane inventis ovalibus vermiculis pluribus, ipsis autem seorsim quiescentibus. Frigidæ aquæ injecti nihilominus cohærent; sale insperso & muria caudarum junctu-

 ræ du-

ræ durarunt: aqua chalchantina ſimiliter add
non ſunt divulſi. Immerſi marem aquæ, fœmi
in margine ſicco relicta; etiam injecto atrame
to & ſale in aquam; ſed vixit, & coitum re
nuit. Tandem ita reliqui per noctem in aqu
mane aliquot centuriæ ovorum in vaſis fundo
rant; ipſi necydali natabant vivi. Alteri mari
congreſſu præcidebam caput; non avulſus e
Diviſi pectus à ventre; hic hæſit donec per vi
abſtraherem. Caput & pectus, ut diviſæ muſ
diu vixerunt, diutius tamen pectus. Hic mas
coitu ita diſſectus in ventre ſimiliter habebat h
morem lutoſum ſpadiceum, cum quadam ſu
ſtantia inteſtinali, ſublutea, membranoſa. M
natus 4 Iulii ob imbecillitatem quinto mortu
ſectuſque nihil aliud continuit alvo. Alioqu
vita necydali ſeptem aut octo pluriumve di
rum eſt. Vt enim dixi eſt pertinax; adeo ut cu
confringerem quatuor ictibus principia alaru
& pectus; poſt etiam alvum aliquoties, t
men vita manſerit quaſi inviolata; licet ſpiri
tandem diſſipato, altero die ut plurimum i
tractati moriantur. Coitum mas ferventer a
petit, parva mora poſt exitum ex aurelia. idq
ſæpius exonerato ventre, nonnunquam tam
etiam nullo humore emiſſo, & hoc evenit e
iam in fœmina. Qui vegetus eſt, poſt prin
diei congreſſum, interveniente noctis quie
altero die repetit eandem fœminam, aut
quamcunque inciderit, adeo ut ter quater per
gat coëundi vices. Fœmina quoque toties m
rem admittit: quanquam non ſemper ova pr
mat. Non enim gignit, niſi ova in ſe habea
licet rore maſculino concepto. Poſt ſolutione
à congreſſu ſtatim deponuntur ova ordine alt
rum poſt alterum, ubi vidéas quaſi cum conat
& co

& contractione alvi protrudi, excludique ex matricis collo exerto, adeo ut pavimentum tangat. Numeravi quadringentis plura ex una fœmina, ex aliis fere quadringenta, quæ tamen diſſectæ adhuc multa in ſua matrice habebant. Quod ergo Vidas de centenis ſcribit, id de macris parviſque necydalis poteſt intelligi, quales ego vidi evaſiſſe ex neglectiore nutritione, aliis triplo fere majoribus. Quidam mares emittunt alvi proluviem ante coitum ſemel; & iterum poſt ſecundum congreſſum. Interdum mares ſoluti, necdum ſatiati, incipientem ova ſerere fœminam interpellant, & coeunt denuo, quanquam fœmina per vim cohæreat, cupiatque contracta alvo & pedum poſteriorum deterſione ſolvi. Ita una ante concubitum 17 emittebat, poſt primum ſoluta, 194, & tunc iterum coiens, poſt 4 horas revulſa, edebat 245. inde appetente mare humorem tanquam ex ſiphone ejaculabat, iterumque congreſſa, & liberata adhuc ova plura vicenis. Quæ ova quarto Iulii erant edita colore citrio, ſeptimo evadebant punicea, & inde plumbea. Detinebantur in capſula poſt feneſtram pomeridiano ſoli expoſita. Sterilia tamen colorem non mutabant, ſed ſubſidebant duntaxat. In necydalis ſolutis obſerves aliquoties motum tremulum, qualis eſt à rigore & horrore febricitantium. Neque tamen febri laborare dixerim. Sed eam concuſſionem eſſe puto ex alteratione & promotione ſeminalis materiæ, exhalante inde vapore & nerveas partes convellente. Vltimus necydalus pumilio 24 Iunii inter duo folia mori texens folliculum parvum, prodiit 13 Iulii, in quo præterquam quod minimum feciſſet bombylium, etiam hoc peculiare erat, quod non exiret in baſi folliculi,

ſed juxta apicem facto foramine, contra ac al
omnes, mas autem erat, qui non timebat co
jungi cum fœmella jam ter marem paſſa & v
ſpiritum trahente. Bis autem coitu impleto p
ſtea projectus eſt. Alæ etiam videbantur pictæ
liter ac cæterorum. Nam cum reliquorum ſi
lineis in longum & latum diſtinctæ, tanqua
limbis, hic quidem quatuor ejuſmodi line
plumbeas in latum acceperat, ſed inter ſecu
dam & tertiam, verſus ſinus alarum extimos, i
terjectus erat parvus quidam circulus, non ex
ctus, lividus, cum puncto albo in medio. V
rumenimvero tam ingenioſa natura eſt in hoc i
ſecto, ut cum plura obſervaveris, ſcripſeriſqu
ſemper tamen reſtent notanda plura. Itaque h
ſtoriæ finem facio, & cætera diligentiæ natu
ſtudioſorum relinquo.

THAV

THAVMATOGRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS NONA:

In qua

PISCIVM

Admiranda.

Plin. l. 9. Natur. Hist. cap. 2.

Vera est vulgi opinio, quicquid nascitur, in parte naturæ ulla, & in mari esse, præterque multa, quæ nusquam alibi.

SYLLABVS Capitum, CLASSIS NONÆ.

ADM

ADMIRANDA PISIVM,

CAPVT I.

DE ACV, ANTHIA & APHYA seu APVA.

A*Cus* piſcis rimam ſub ventre habet, in qua ova reponi *Rondeletius*, autopſia edoctus, ſcripſit. Cum enim ejuſmodi piſcem hyemis initio aliquando ſecaret, in ea rima multa ova reperit. Ita autem poſt partum coit, ut coaleſcere videatur; quod mirum non eſſe luciorum Anglicorum exemplum oſtendet. Adeo duro integitur cortice, ut acuto gladio ſecari vix poſſit. *Anthiæ*, ubi ſe captivos inveniunt, lugent ſuam mortem, & quodammodo ſupplices videntur; retibuſque inſultantes inſidias tranſilire conantur. Aſperitate dorſi diſſecare lineam, captivoſque liberare ſocios, *Ovidii* & *Plutarchi* authoritate demonſtratur. *Aphya Thalerica* tam mollis eſt & pinguis piſciculus, ut, ſi aliquandiu manibus tractetur, liquefiat, aut ſi magna eorum copia in navibus vehatur, pinguedinem ſtillet, quæ collecta, lucernarum præbet pabulum. Horum piſciculorum figuras, referente *Suida*, ex rapis fœminis in longa & tenuia fruſta diſſectis, ex oleo coctas, ſaleque & papavere aſperſas, Nicomedi Bithyniarum Regi, pro veris propoſuit *Apitius*.

CAPVT

CAPVT II.

DE ANGVILLA.

ANguillas in multis dulcibus aquis inveni
nemo dubitat: attamen in illis quæ Dan
bio influunt non reperiri, cum, quæ Rhe
illabuntur eas nutriant, *Nauclerus* prodidit. Ca
sam in frigiditatem Danubii conjecit *Albert*
hancque exinde oriri, quod ante fauces Alpiu
ab occidente in Orientem fluat, majorem parte
aquarum ex iisdem accipiat, adjicit. Solæ cont
aliorum piscium morem non superfluitant mo
tuæ, teste *Plinio*; rationem in ventre exiguo, & pi
guedine pauca quæsivit *Aristoteles*. Sic se rem h
bere, lampetrarum, congrorum, murænarum pi
guedine abundantium ostendit superfluitat
Tanta earum alacritas, ut à Phalacrocorace int
græ devoratæ, per intestina novem repetitis vi
bus elabantur, tum retineantur cũ debilitatę fu
rint. *Gesnerus*. In sinu detentos, majores præserti
hominẽ ad suffocationẽ vincire, testatur *Cardan*
A Sole in terra attactæ emoriuntur; sed ægerri
alias, vita post excoriationẽ manens ostendit.
Arethusa Chalcidensi mansuetas, inauribus arg
teis & aureis ornatas, cibum de manibus largie
tium accepisse, *Athenæus*, *Ælianus*, & *Plutarch*
referunt. Idem in Eloro amne fuisse *Nymphod*
rus author est.

CAPV

CAPVT III.

DE BALÆNA & BARBO.

CEterum omnium maxima ac princeps eſt *Balæna. Plinius* maximum in Indico mari animal vocat, illique quaterna jugera adſcribit: hæc autem *Maſſarius* nongentorum ſexaginta pedum longitudinem interpretatur. *Nearchus* viginti trium paſſuum Balenarum magnitudinem conſtare tradidit, qui in inſulis ante Euphratem, cetum mari ejectum, centum & quinquaginta cubitorum ſe vidiſſe, refert. Quæ in Scaldi fluvio decem ab Antverpia milliaribus anno 1577, die 2 Iulii capta eſt, colore erat ex cæruleo nigricante: fiſtulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi: Longitudo ejus erat pedum octo & quinquaginta, altitudo ſedecim; cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad roſtrum extremum intervallum ſedecim pedum. Maxilla inferior ſenum in ſingulis lateribus pedum erat, viginti quinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in ſuperiore dentibus omnino carente, excavatis, recondi poterant Tot dentium longiſſimus ſex pollices non excedebat. Qui non ita à multis annis ad Schevelingam, pagum Hagæ Comitis adjacentem, captus erat, ſexaginta pedum fuiſſe dicitur; Caput illius trium fere cubitorum longitudine, ipſi ibidem vidimus. Ad Balænarum genus *Ambara* ſpectare videtur. Si enim longitudinem ipſius ſpectes, viginti quinq; æquat cubitos; ſi capitis duritiem, Saxum. *Leo African. l. 9. deſcr. Afric. Barbi* ova venenata eſſe Maji præſertim tempore *Platina* obſervavit. *Antonius Gazius* expertus eſt. Nam poſtquam duos duntaxat

de

de illis bolos comedisset, cœnæ tempore talem ventris sensit inflationem, ut facies syncopticæ similis appareret, inæqualis in unaquaque carni parte sentiretur intemperies, cholerica tandem accideret passio: Nec citius evanuêre symptomata, quam ova supra & infra purgarentur.

CAPVT IV.

DE CYPRINO, CLVPÆA, CONGRO, & CHAOVSAROV.

Cyprinos lapillum in capite juxta linguam habere candidum & durum, tradit *Gesnerus* inque capitis medio substantiam cordis figura crassam, dum recens est flexilem postea du ram, repositam gestare. Viginti librarum pond invenitur interdum, ducentorum in Latio amn repertum, retulit *Iovius*. Cum fœmina gravida se sentit, pariendi allapso tempore, motu oris ma sculum excitat, qui lac spargit, sparso parit ipsa In Polonia Cyprini lati in piscinam repositi quodam, glacie obductis aquis quamvis diligen tissime quæsiti, inveniri non potuerunt: vere ap parente dissolutis, apparuere omnes. *Gesneru* *Clupæa* magnus est piscis, in Arari Galliæ flumin Crescente Luna albicat, decrescente nigrescit: au cto vel minimum corpore à propriis spinis inter mitur. In ejus capite grano similis invenitur la pis, quem luna decrescente sinistro alligatum la teri, ad quartanas facere quidam existimant. *Ca listhenes Sybarita citante Stobæo Congri* fæturam intr se continent, sed non omnibus locis æque id con stat, nec ipsa fætura satis constat in utero pingu obeso, inest tamen seriȩ quadam prolixiuscula, u in serpentibus, quod certe ignis periculo innot

sci

ſcit. Pingue enim abſumitur: ova autem crepant, & extruſa diſſiliunt. *Ariſtotel. 6. Hiſt. cap.* 17. Piſcem Chaouſarou *Latius in l.*2. *Amer. c.*11.ita deſcribit. *Hic ad decem pedũ longitudinem non rarò excreſcit, longus & teres inſtar Lucii, duriſsimis cinericii coloris ſquamis, & quæ ferri aciẽ hebetent, totus, veluti Accipenſer, armatus; roſtro oblongo magno rictu & duplici acutisſimorum dentiũ ordine ad utramque maxillam præditus. Non modo cæteris lacus illius, in quo circa fluvium Novæ terræ* des Iroquois *a Gallis dictũ degit, piſcibus infeſtus eſt: ſed & aves ſingulari induſtria venatur. Inter arundines quippe & juncos ad ripam lacus latitans, roſtrumque erigens, & rictum ſupra undas diducens, tam diu immotus præſtolatur, donec aves doli ignaræ, in roſtrum illius tanquam ſtipitem incumbant, præſenti ſuo exitio.*

CAPVT V.

DE CANICVLA.

CAniculam ad quatuor millia librarum accedentem, Nicenſes, teſte *Gillio*, cepêre, ſolido in ventre reperto homine; loricato Maſſilienſes. *Rondeletius* tanto oris & gulæ hiatu in Santonico vidit littore, ut obeſum caperet hominem: *Bellonius* quodlibet oris latus ſex & triginta munitum dentibus aſſerit. Hinc in hoc Ionam Prophetam fuiſſe piſce, & quod ceti indigitetur nomine, propter magnitudinem fieri, quidam opinantur. Idem *Bellonius* ſenos vel octonos, atque interdum etiam plures fætus ſuis partibus abſolutos, pedali longitudine diverſis temporibus parere ſcribit, & perſæpe vivo emergente fœtu, ovis adhuc crudis & excluſis ſcatere uterum, ſupe-

ſuperiorem ejus partem quæ ad ſeptum eſt, occupantibus: eorumque alia dextro matricis cornu, alia ſiniſtro concludi: at in Catulis hoc præcipuè admiratione dignum eſſe, quod nulla contegantur ſecundina, atque ab umbilici quadam venoſa parte nutriantur. Cum enim ova(inquit) foras non exerat, certiſque vinculis matrici obvinciantur, amnio tantum tunica opus habuiſſe videntur; quo jam efformato fætu, & rimam quandam in ſterno inter pinnas, quæ ad branchias ſunt, ducente, alimentum à matrice per vinculum ſeu umbilicum ſuſcipit, adeo quidem tenuem, ut lyræ fidiculam non exuperet. Id autem alimentum ſecundum tenuem & exilem fidiculam, in quandam veluti perulam fertur, quam ventriculum eſſe diceres, quo tanquam ovi vitello perpetuo repleta eſſe conſpicitur; cujus poſitio eſt in ventre medio, duobuſque hepatis lobis ſubjicitur. Ac quod ita ſe res habeat, catulum è matris utero exectum ſi per ventrem diſſeces, verum ejus ventriculum perpetuo vacuum & jejunum reperies: nihil enim per os aſſumit aut devorat. Rectum vero inteſtinum recrementis lividis turgere videbis. Quin vivum piſciculum, à matris utero, ſi quando illæſum exemeris, atque in aquam projeceris, protinus vivere ac natare conſpicies. *Rondeletius* in medio uteri ad ſpinam ova adhærere obſervavit, & cum accreverint, in utrumque uteri transferri ſinum. Figura ovorum pulvinaribus quę capiti dormituri ſupponimus ſimilis eſt; ex angulis longi tenueſque dependent meatus, quos *Ariſtoteles* πόρους τριχώδεις vocat, iique capreolorum convoluti inſtar, duorum cubitorum, ſi explicentur, æquant longitudinem. Teſta intus rupta, fætus exit.

CAPVT

CAPVT VI.

DE DRACVNCVLO.

DRacunculus piſcis eſt capite magno, compreſſo roſtro prominente, ore parvo, ſine dentibus, ſine ulla ad brãchias ſciſſura; ſed hujus loco ſupra caput utrimque foramen eſt, eo aquam trahit & emittit. Oculi illi magni ſupra caput poſiti, os capitis in aculeos ad caudam ſpectantes deſinens. Pinnæ pro corporis magnitudine longiſſimæ, partim argentei, partim aurei coloris æmulæ. Quæ ad branchias ſitæ aureæ ſunt, in radice argenteæ: quæ in ſupina parte & ori propiores ſunt, & longiores iis quæ ad branchias, in dorſo duæ eriguntur. Prior parva eſt, aurea & argenteis lineis diſtincta: poſterior magna admodum in medio dorſo, papilionum alis non valde diſſimilis, radiiſque quinque hordei ariſtis ſimilibus, membranaque conſtans. Radii priores longiores ſunt, poſteriores breviores, contra quam in membrana, quæ ſingula radiorum intervalla, veluti intertexta occupans, paulatim creſcit. Eadem quoque varia eſt. Lineis enim argenteis, in medio duarum nigrarum ſitis, diſtinguitur. Hæc in medio dorſi cavo, veluti in vagina conditur. Alia eſt à podice ad caudam etiam aurea, demptis ejus fimbriis quæ nigricant.

CAPVT

CAPVT VII.

DE DELPHINO, EXOCÆTO & FIATOLA.

DElphinis tam acutus est visus, ut piscem etiam in caverna abditum, cernant: *Oppian.* tanta celeritas, ut plenam velo ventisque secundis injectam navim, velocitate ab iis victam *Bellonii* dederit observatio. Causam quidam in pinnas conjiciunt; in pondus corporum nonnulli. Membrana inter cornua extensa velorum loco uti, (*clariß. Baudartius* existimat. Tantus iisdem erga se invicem amor, ut, quodam apud Cariam capto & saucio, ingens eorum ad portum accesserit multitudo, recesserit demum dimisso. Nautis sibilum edentibus diutius circa navem commorantur; at tempestate exorta, aliquo, qui Delphini occidit, in navi existente, ad ultionem undiq; concurrere, Græcorum nautarum tradit credulitas. Tranquillo mari lascivientes flatus, ex qua parte veniunt, præsagiunt; item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. *Plin. l.* 8. *cap.* 35. Thomæ exhalationum hyemali ingruente procella ab imo maris exsurrectio hujus causa est, inde excitari calorem in Delphinis existimat, eosque erumpere crebrius. Sed cum & plures pisces tempestatem præsentiant, eos in aqua aëris agitatione affici, nõ aliter ac valetudinarii solent, austrino ingruẽte flatu, sentit Rondeletius. *Exocætus* in sicco diutissime vivit. Causa aëris copia, quam eum affatim non attrahat, ab eadem non suffocatur. Hinc & Anguilla sub terra diutissime vivit. *Rondelet. Fiatola* latus est piscis ac planus, caudam lunatam obtinet, linguam carnosam. Præter omnium pisci-

un

um morem pinnis ſub ventre caret, eſtque prorſus inermis. Hepar illi unius tantum lobi eſt, nullo felle præditum; ſtomachus in V efformatus literam; cujus infima pars in mucronem terminatur, atque ad ejus pilorum tam numeroſas videas appendices, ut nulla arte numerari poſſint.

CAPVT VIII.

DE GLANIDE & GLAVCO.

DE *Glanide* referunt ſcriptores, piſcē eſſe ingentem & truculentum. In Tibiſco præſertim flumine quod Iſtrum influit, adeo audacter inſurgit, ut nec ipſis parcat hominibus. Publica apud Hungaros fama eſt, inventum in viſceribus ejus manum ornatam annulis pueri in Danubio natantis ab eodemque devorati, in eo capto inventa fragmina, comitis Martinengi proditur teſtimonio. *Geſnerus* ſe ex erudito quodam Hungaro accepiſſe ſcribit, in Tibiſco eundem captū, ſeptem vel octo Cubitorum plauſtrum occupantem. Eum in fluvio annis ſedecim, ſub culina viri cujuſdam nobilis latuiſſe; hamo tandem ineſcatum, cum fœturam ſuam cuſtodiret, ubi ſe captum ſenſit, exiliiſſe; ſecutos impetum ejus piſcatores ad milliaria duo, denique defatigatum cepiſſe, & in oppidum Nadlac vexiſſe. Ibi in ejus ventre caput humanum, cum dextra manu & tribus annulis aureis inventum eſſe. *Glaucus* hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctū, quorum ſiniſter latior eſt. A dextro autē lobo veſicula fellis parva, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorum longo dependet, atque in fundo ſtomachi quandā apophyſin, in alio piſce vix conſpectā, gerit, prȩter quinque alias in pyl ro ventriculum obſ pientes.

CAPVT

CAPUT IX.

DE HARENGO & HUSONE.

HArengum aqua vivere *author libri de natu* testatur, extractum ex ea non vivere exp rientia testatur. In ejus ventre nil inver tur, quia jejunum tantum habet intestinum. Ta magnis simul agminibus natant, ut præ multit dine capi nequeant. Lumen ubi conspexerir gregatim adnatant, & sic autumnali æquinoct capiuntur. Ventribus versus summum æquor o versis lucent in aqua , & tantum de se emittu splendorem, ut mare fulgurare videatur. Miru est quod nonnulli narrant de terræ sanctæ Oce ni Germanici insulæ incolis, nempe cum circa a num post virginis partum MDXXX. ex Hareng rum captu bis mille hominum vitam sustinere per petulantiam vero aliquando unum ex capti virgis cecidissent, adeo imminutos ibi fuisse ho ce pisces , ut postmodum vix centum eo quæs vixerint. *Husonibus* loco spinæ dorsi cartilago e quæ foramen habet magnum & vacuum, à capi ad caudam quasi terrebello perforatum. Quo *Ælianus l.* 14. *cap.* 25. de Antaceis ait, illos ætat progressu ad maximi Thunni in Istro accede magnitudinem, tam pingui abdomine esse, ut l ctentis scrophæ ubera ventrem eorum dicas, asp ro tegi corio, ut eo perpoliantur hastæ, membra à cerebro ad caudam tam stricta, ut ad Solem e siccata flagelli loco esse possit, id de Husonibus a cipiendum est. Eos enim magnitudine pond quadringentorum se vidisse scribit *Vadianus* *Epitome trium terræ partium*. Tam timidi sunt, ut

mini

minimis pisciculis terreantur. Cantum sequuntur tubarum, adeo, ut ex adversa accedant ripa. Tanti denique in aquis roboris, ut cauda piscatorem si percusserint, de navi deturbent, quam primum caput aquis extulêre, invalidi redduntur. Vino generoso potantur, & inebriati plures dies vivunt, exportantur ad exteros. Bibunt autem vini sextarios quatuor.

CAPVT X.

DE LVCIO & LVNA.

VEntriculum gutturi ita continuatum *Lucios* habere *Albertus* scribit, ut aliquando eum aviditate cibi rejiciat: permultas vero ejus esse appendices, in quibus chylus confectus servetur, *Rondeletii* habetur observatione. Visus magnitudine insigni, qui alium insigniter grandem ventre contineret, & hic rursus murem aquaticum. Visus & alter in quo anseris pulli bini. visum denique fulicam in ejusdem repertam ventriculo. In extrema fame terreno vescitur pabulo. Cum rana naturale dissidium habet. hinc illi sæpe ab eadem effodiuntur oculi. Vulnera sua affrictu tincæ, cujus continuus comes est, sanat. Maxillæ ejus in pollinem redactæ, aurei exhibitæ pondere, calculos frangunt. Venter ei apud Anglos ad duos & amplius rescinditur digitos, & si emptorem non inveniat, vulnere consuto vivario redditur, in quo tincæ degunt. Causa quamvis amicitiæ tribui possit: satius tamen lento quo oblinitur tinca humori adscribere, utpote quo vulnus consolidari possit. Lucius Friderici Imperatoris ducentos sexaginta septem annos in quodam stagno vixisse dicitur: id ex annuli ęrei quem,

cum stagno eum inderet, in branchiis sub cute a
diderat, inscriptione græca, colligitur; quæ ta
est. *Ego sum ille piscis huic stagno omnium primus i*
positus per mundi Rectoris Frederici II manus, die qu
ta Octobris. Fuit inventus iste an ulus in capto
lucio anno 1497, ut testatur *Conradus Celtes*, re
rente *Gesner* in epistola nuncupatoria. *Luna*
piscis formæ pulcritudine eximius, exigua mag
tudine, lata figura, idemque cyanei coloris s
ciem gerens, in dorso habet pinnas molles, qu
dum in natando explicat, ad similitudinem Lu
semicirculum efficit. *Ælian. ex Demostrato*. Ple
Luna exsiccari & interire, ad plantasque adm
tum eas marcidas reddere, Cyprini piscato
vulgarunt.

CAPUT IX.

DE MANATI & MERUL

MAnati ingens piscis est, qui in Hispani
fluminibus capitur. Caput ei bovis in
vel etiam majus, oculi pro corporis mag
tudine exigui, bini crassi pedes tanquam alæ, b
chiarum loco, quibus natat, circa caput siti. C
integitur, non squammis. Adeo magnus est
jugo boum opus sit ad unum vehendum. N
nunquam quatuordecim aut quindecim ped
longitudinem superat, octo vero palmorum c
situdinem; circa caudam strictior est, & quasi p
cinctus, à qua strictura deinceps cauda longio
crassior fit. Lapides quosdam, sive potius ossa
bet in cerebro bina, parvæ pilæ palmariæ mag
tudine, aut nucis balistæ, ac interdũ majores,
pisciũ magnitudine. Auribus caret, sed earũ l
exigua foramina habet, per quę audit. Ejus co

simile ustulati bovis corio digitũ densum, cineraceo colore, rarisque pilis præditum. Cauda à strictiore illa parte ad extremum usque tota nervosa est; ex ea in partes concisa, deinde Soli per quinque aut sex dies exposita & resiccata, tandem in patella cocta, sive verius fricta, multa pinguedo elicitur: tota enim in pinguedinem resolvitur. Ad ova in sartagine frigenda utilis est. Nam nec rancescit vetus; nec mali evadit saporis. Cicuratur, & docilis est canũ more, sed injuriarum memorem ex *Francisci Lopetii* Historiola patet. *Parvulum captum Regulus Caramatexi in Insula Hispaniola, viginri sex annorum spacio, in lacu Guaynabo dicto aluisse fertur, adeoque mansuetum evasisse, licet jam grandem, ut veterum Delphino non cederet; Nam de manu sumsisse cibum, & inclamato nomine Mato, quod magnificum eorum lingua sonat, lacum egredi solitum, ad ædes cibi sumendi gratia perreptasse, deinde ad lacum remeasse, co mitibus pueris atque viris, quorum cantu delectari videretur, imo tergo insidere interdum permittentem, denos simul ex una lacus parte in oppositam sine ulla difficultate transvexisse. Cæterum cum Hispanus quidam periculum facere volens, an adeo dura cute præditus esset, hastam vrbrasset in eum, adeo ira exarsit, ut conspecto aliquo Christianorum vestitu, inclamatus etiam ex aqua emergere nollet. Valde post intumescente Haiboaco fluvio, & in lacum Guaynabo se effundente, in mare egressus, magnum sui omnibus desiderium reliquit. Merula* nil comedit, mortuum nisi viderit. *Ælian.* Pas maxime zelotypus est. Nam tum domi quiescit, & ne insidiæ inferantur, metu parvulorum observat.

CAPUT XII.

DE MIRO PISCE, MOLA, & MONOCEROTE.

MIrus piscis breviter ab *Ambrosio Pareo* de
scribitur. *In mari*, inquit, *Veneto, int r Ven*
tias & Ravennam, duobus supra Clodiam mil
aribus, anno 1550 captus est piscis volans, valde horrib
lis & monstrosus, quatuor pedes longus. Capite erat cra
ssissimo, binis oculis non è regione positis, duabus aurib
& ore duplici, rostro valde carnoso & viridi, alis gemin
quinque in gula foraminibus, lampretæ foraminu
æmulis, cauda ulnam longa, in cujus summo duæ vi
bantur aliæ exiguæ. *Mola* etiam piscis est, Calen
Martii, anno 1552 non procul à Venetiarum ur
captus, qui primo aspectu massa carnea potius v
debatur quam piscis. Forma in orbem vergeb
Corio sine squammis & pilis tectus erat. Os in
ctum colligebatur, ut pro belluæ magnitudi
miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes,
ampliores quam bobus. Branchiæ detectæ carn
sæ levesque. Pinnæ in lateribus dodrantales. T
berculum habebat durissimum. Maxillę utrinq
continui ossis soliditate armabantur. Lingua
feriori maxillæ adhærens, ut nonnullis eling
visus fuerit. Cauda paulo minus pedes quatu
longa erat. Pinnę in cauda tres, ita ut altitudin
cauda cum pinnis novē pedes efficeret. Longi
do piscis pedū octo erat; altitudo quinq;, paul
amplius, & quamcunq; in partem volveretur,
servabat altitudinem. Exenterati cor, hepar, li
bubalo majora re perta sunt, ac unicum inte
num perveniens ad meatum excrementari
sub alvo collocatum. In imo intestini glomus c

dam erat, ex nervis quasi contusis, instar fidium contusarum; Caro lactea, solidaque, tanquam in sue lardo quinque aut sex digitos crasso vestita, ut in Balænis. *Vnicornu seu Monocerotem* piscem appellat *Clusius*, quem Batavi ex Orientali India anno 1601 reduces attulerunt. Mercator tanti æstimavit, ut nisi ingenti precio redimi non posse putaret. Ab extimo ore usque ad caudæ pinnas, paulo longior erat tribus unciis, medio corpore paulo plus uncia latus; à summo capite, ubi supra oculos cornu eminebat, ad infimam alvi partem, quæ etiam in parvum aculeum disinebat, sescunciam latus; corio fusci coloris & scabro totum corpus tectum erat; os præterea habebat promimulum, angustum, semunciam longum, binis osseis denticulis munitum, qui in denos superne secti videbantur, inferne vero in pauciores, nisi ii fuerint abrupti. Oculos, qui eruti fuerant, satis magnos habuisse videbatur; supra quos in capite corniculum gracile eminebat quadrangulare, pene unciam longum, decem spinulis instar hamusculorum deorsum spectantibus, binis lateribus armatum, à quo ad pinnam, quæ à medio dorso continua ad caudam usque porrigebatur, interstitium erat uncialis longitudinis, depressum instar sulci cujusdam. In quem corniculum, dum natat, inclinare videtur. &c. *Hæc Clusius l. 6. Exotic. c. 27.*

CAPVT XIII.

DE MVGILE & MVLLO.

MVgil piscis est temperatissimus; si in quempiam inciderit, non prius attingit, quam caudam moverit. Mota enim discedit, immobili manente prædæ loco consumit. *Ælian. l. 1.*

l. 1.*cap.*3. Tanta illis ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonenſi provincia, coitus tempore, è vivarii marem linea longinqua per os ad branchias reli gata emiſſum in mare, eodemq; linea retractum fœminæ ſequantur ad littus, rurſuſque fœminar mares partus tempore. *Plin.l.*9.*cap.*13. Sunt etiam tam veloces, ut tranſverſa navigia ſuperjactent, je juni cum ſunt. *Mullus* prodigo veterum luxu ade fuit inſignis, ut ingenti pecunia venundatus fue rit; imo vero ut argenti puri pondere, ſæpius à pr vatis etiam Quiritibus (inquit Iovius) emeretu cum pedis ſuperaret longitudinem. Quin auth eſt *Plinius*, Aſinium Celerem è Conſularibus h piſce prodigum, Claudio Principe, unum merc tum fuiſſe octo millibus nummûm, id eſt, qu dringentis fere imperialibus. Addit *Macrobius* 3. *Saturn. cap.* 16. luxuriam illius ſeculi eo mag licere æſtimare, quod *Plinius* ſuis temporibus n get Mullum repertum, qui duas excederet libra *Scaliger* author eſt *Ex.* 226. *ſ.* 15. jecur in illo ſin ſtro ventriculi adjacere lateri, dextro lienem. *Albertus* vero illorum eſu extingui libidinem aff mat; tantaque vi homini comedenti vim ſua infundere, ut ipſum quoque olere videatur. vino necatum noxam eidem adferre *Atheneus* a thor eſt; tritos vomitiones concitare ſcribit *Plinius*.

CAPVT XIV.

DE MVSTELLA FLVVIATILI, & MVRÆNA.

M*Vſtellæ fluviatilis* jecinora tanti ſunt ſap ris, ut apud Thuringos olim Comitis e juſdam Bichlingorum matronam omn dicant principatus ſui reditus, in eorum conſu

ſi

isse deliciis. Ante natalem Domini præcipue laudantur, improbantur ante partum. Nam tum nonnullis in aquis grandinosa fiunt. Caupones aliqui excisis jecinoribus pisces aquæ reddunt, consuto vulnere. Ventriculum illius cum suis appendicibus miras habere vires tradit Encelius. *Inveteratum enim ut fit* (inquit) *in Saxonia à matronis, trahere mirifice secundas hærentes, aut in partu relictas in potu datum; & magni momenti esse ad omnia matricis vicia.* Colligi ajunt & oleum ex hepate ad Solem vel ad fornacis calorem suspenso intra vas vitreum. Hoc tantæ præstantiæ in suffusionibus oculorum & maculis esse putatur, ut *Forestus in Observationibus*, miraculi instar tenebrosum visum lucidum reddere scribat. Ingentem *Murænarum* esse audaciam à *Nicandro* proditum est. Sæpius enim prodeuntes è vivariis, laboriosos piscatores in salum fugientes mordere, & è navibus in mare pronos dejicere solent. Cicurem tamen etiam esse, illius Murænæ exemplo constat, quam L. Crassus qui cum Cn. Domitio Censor fuit, inauribus & gemmis distincto monili exornasse, Macrobius, Ælianus, & alii testantur. Hæc appellantis Crassi cognoscebat vocem, adnatabat vocata, cumque aliquid porrigeretur, gaudio exiliens captabat. Flevit mortuam Crassus & sepulturæ affecit honore. Cum vero Domitius acerbius aliquanto in eum dixisset; Stulte, Crasse, murænam flevisti mortuam, respondisse fertur: Equidem ego de bestiæ morte flevi; Tu vero nullos, ne ex trium quidem uxorum interitu, quas ad sepulturam dedisti, luctus percepisti. Ferunt, teste *Plinio l. 9. c. 23.* aceti gustu in rabiem agi. Mirum vero quod tradit *Ælianus l. 1. c. 37.* Si plagam unam acceperint, torpescentes perstare: sin plures inferas, eandit us ira accendi.

CAPVT XV.

DE PERCA & PHOCA.

P*Ercas* veſiculam quandam rubram ex ore pen dentem per idem emittere, piſcatores in Le mano lacu, ut narrat *Geſnerus*, obſervarun quæ vel invitas ſupernatare cogit. Præ iracundi autem id fieri exiſtimant, quod in retia incide rint. Hoc enim tum maxime pati, cum trahur eadem: ſed mirum eſt hyeme tantum id ipſis ac cidere. Fætus adeo ſibi cohærent continuo, ut eo in lacu piſcatores glomerent. Iecur in omnibu grandine affectum, *Gregorius Mangoldus*, citante *G ſnero*, ſcribit. *Phocæ* inter dormiendum tam alt ſtertunt, ut mugitum edere videantur. Pituito ſum humorem qui in aſpera arteria ſit, inſpiran do & expirando agitatum, in cauſa eſſe ſcribi *Rondeletius*. Maximus illis cum mari eſt conſen ſus. Excoriatis enim pilis in pelle ubicunque fue rint, ceu naturali quodam inſtinctu, prout ſe ma re habet, ita ſe gerere dicunt. Hinc ſi mare turba tum in fluctus ſurrexerit, & illi erecti exſurgunt ſin mare pacificum fuerit, plane ſternuntur. Quo cum non crederetur Plinio, periculo in Indic mari facto, circa Hiſpaniolam Inſulam non am plius fabuloſum haberi *Cardanus* aſſerit. Eorund corio mutationes ſignificari, author eſt *Rondeleti us*. Auſtrinis enim ventis inſurgentibus pili inhor reſcunt: in boreali conſtitutione ita deſident, u nullos plane affirmes. Inſtitutum à circumfora neo quodam unum vitulum vidit *Aldrovandus* qui ad nomen cujuſvis principis Chriſtiani, gau dio correptus, obſtrepere nonnulla viſus eſt; a Turcæ vel Hæretici tacuit.

CAPVT

CAPVT XVI.

DE RAIIS & REVERSO Indico Anguilliformi.

Rajæ unum aut duos fætus uno partu edunt, ſed iteratis vicibus plures. Ova ſine teſta primum conſpiciuntur, in ſuperiore vulvæ parte; quorum alia gallinæ ovorum magnitudinem æquant, alia his minora ſunt, quædam vix ciceris ſunt magnitudine. Plura centenis aliquando in ſingulis numeravit *Aldrovandus*. Ex his quæ à perfectione propius abſunt, in inferiorem vulvæ partem demiſſa, teſta operiuntur, in qua albumen & vitellus continentur. Hanc rem cum vehementius admiraretur idem, cauſamque inveſtigaret, ova gallinarum recens formata, in quibus ne veſtigium quidem albuminis apparebat, coxit, & caloris vi candidum à luteo vidit ſecretum. Hinc eſſe id initio confuſum, ſed paulatim calore vires exerente ſuas, ſeparari, & ex craſſiore parte, indurata teſta, circumdari agnoſcitur. *Olaus in tabula Septentrionali*, paulo ultra Daniæ fines, Rajam hominem à multitudine canum defendentem, in Oceano pingit. *Reverſus Indicus & anguilliformis*, piſcis eſt ignotæ figuræ, corpore anguillæ grandiori perſimilis, habens in occipite pellem tenaciſſimam, in modum magnæ crumenæ. Hunc vinctum tenent in navis ſponda funiculo incolæ; ſed tantum demiſſo, quantum piſcis intra aquam carinæ queat inhærere; neque enim patitur ullo pacto aëris aſpectum. Viſo autem aliquo piſce aut teſtudine, quæ ibi ſunt magno ſcuto grandiores, piſcem ſolvunt. Ille ſolutus ſagitta velocius piſces aut teſtudines adoritur; pelleque illa cru-

menaria injecta, prædam raptam ita tenaciter ap-
prehendit, ut exolvere ipsum nulla vis sufficia
nisi extra aquæ marginem paulo glomerato fun-
culo extrahatur. Viso enim aëris fulgore, stati
prædam deserit. Martyr Rondeletius ei Elephan-
tis adscribit ingenium, cum & cicuretur, & lo-
quentes intelligat.

CAPUT XVII.

DE REMORA & SCARO MARINO

REmoram naves remorari, & veteres crede-
dere, & modernis demonstratur exempli
Navem Francisci Cardinalis Turonensi
cum aliquando è Gallia maritimo itinere perg
ret, ferunt, narrante Petro Melara Bononiensi,
medio detentam cursu: causam multi inquisiv
re, nemo certam reddidit. Propter officium su
immobilia quædam semper, ut poli: quædam r
tione loci, veluti terræ pars, quæ est in centr
Nunquam enim movebitur naturaliter. Contr
officio quædam semper mobilia, ut Cœlum, qu
dam natura loci, ut flumina. Ita quibusdam m
vendi est facultas, ut magneti; contraria qu
busdam, ut Remoræ. Quia vero ratio reddi r
quit, cur calori adversetur frigus; ita ne in il
quidem, cur ea quæ principia in se habent ef
ctiva motus, moveant; quæ quietis, faciant qui
sere. *Keckermannus* humori frigido à Remora
so adscribere videtur, qui aquam circa guber
culum conglaciet. *in Disput. Physicis. Scarum* solu
ex omnibus piscibus ruminare, author est *Ari*
teles l. 2. Hist. cap. 17. Inclusum nassis non front
rumpere, sed aversũ caudæ ictibus crebris lax
for

fores, Ovidius teſtatur. In Creta eos aſſant veru per os tranſfixo, ibidemque eorum ventriculos delicatioribus cibis refertos piſcatores liguriunt, iecinora ſimul, quæ prægrandia & ſine ullo felle, excrementaque addito ſale & aceto conterentes. *Bellonius*.

CAPVT XVIII.

DE SERPENTE MARINO & STVRIONE.

IN mari ſerpentes eſſe certiſſimum; diverſæ eoſdem magnitudinis hiſtoriæ oſtendunt. In Africa triremes evertere & trucidare homines Ariſtoteles refert; Circa Norvegiam ad centum aut ducentos pedes longum tranquillo apparere mari, nautis infeſtum adeo, ut hominem quandoque è navi abripiat, ſcripſit *Olaus Magnus*. Pugnam eorum cum terreſtribus *Schiltbergerus quidam Bavarus* deſcripſit. *In regno Genyck vocato* (verba ejus) *urbs eſt nomine Sampſon. Eam, quo tempore ego apud Vrejaſitam Turcarum Regem eram, Colubri aquatiles ac ſerpentes terreſtres innumeri circumquaque per milliaris ſpacium circumdabant. Veniebant autem hi ex ſylvis, quæ multæ ſunt in vicina regione, illi vero è mari. Hi dum colliguntur per novẽ dies, nemo præ metu ex urbe egredi audebat, quamvis nec hominem, nec alia animalia lædebant. Decimo die duo hæc ſerpentum genera inchoatum diluculo conflictum ad Solis uſque occaſum produxere. Cedebant autem aquatiles terreſtribus; & poſtridie octo occiſorum inventa ſunt millia. Sturionem* in Albi tabeſcere multi credunt; *Geſnerus* aliquando ſexaginta librarum ſupra ducentas pondo captum, à Iohanne Frederico Saxoniæ Electore totidẽ florenis emptum tradit. Cauda tantum valet ut ligna diſſecet, hominẽ robuſtum proſternat, ex lapidibus, ſi eos percuſ-

ſerit, ignem eliciat. Id autem attritu oſſiculorum
quibus toto corpore mucronatus horret.

CAPVT XIX.

DE SALMONE & TVRDO.

SAlmo circa Coloniam bicubitalis eſt, apu
Miſenos & Deſſaviæ circa Albim fluvium ma
jores à libris viginti quatuor uſque ad trigint
ſex accedunt. In Helvetia circa Tigurum trigint
ſex librarum aliquando graviores capiuntur. Inte
ſtinum in eo in plures partes ſicut in digitos div
di, ait *Albertus*. *Geſnerus* in diſſecto à faucibus pa
tulis duos ſe obſervaſſe meatus ſcribit, deorſu
protenſos, unum ad ventriculum, quem œſo
phagum vocant, alterum anonymum. In Muld
fluvio ſi Præcipitium aquæ, juxta Deſſaviam ſe
cundo ac tertio fruſtra ſaltu ſuperare conatu
fuerit, vadum petit, eoque in loco ſub lapidibu
& ſaxis deliteſcens, emaciatur, æneі coloris ma
culis impletur, roſtrumque in magnum hamun
inflectit. In Scotia autumno rivulis plerumqu
aut locis vadoſis coeuntes junctis ventribus ov
pariunt, ſabuloque contegunt, quo tempore ma
ſculus adeo lactibus, genitura, fęmina ovis exhau
ſta eſt, ut nequicquam præter oſſa ac ſpinas pe
lemque ſuperſit. Macies illa contagii loco habe
tur, cum obvios quoſcunque ſui generis inſician
Rei indicium, quod perſæpe uno latere extenua
capiuntur, reliquo non ita. Ex ovis arena obrut
piſciculi ineunte vere naſcuntur adeo molles, u
donec digiti magnitudinem non exceſſerint, ma
nu compreſſi velut humor concretus diffluan
Tum primum natura duce ad mare pergunt, v
gint

gintique dierum ſpacio aut paulo majore, incredibile dictu, qualem in magnitudinē excreſcant. Ibidem venientes ex mari flumine adverſo, mirabile de ſe ſpectaculum præbent. Flumina enim hinc atque illinc anguſtis preſſa rupibus, ac proinde veloci demiſſa curſu, ubi prærupto caſu deſcendunt, non per canalem ſtatim prodeunt, ſed incurvatæ undæ impetu paululum per aëra feruntur, antequam cadant. Vivaces eſſe cordis extracti vivacitas oſtendit. Teſtatur Robertus Conſtantinus, ſeſe Baſileæ exenterati Salmonis cor, aquoſa aſperſum ſanie, ultra diem vivere conſpexiſſe. *Turdorum* aliquot ſunt ſpecies. Quidam veluti Apophyſes habent è mento dependentes, cutaceas ſubflavi coloris. Toti aureo magna ex parte, item amethiſtino, cæruleoque magna ex parte variant. Oculi maximi ſunt, quorum auream pupillā circulus ambit niger, nigrum rurſus aureus, aureum cæruleus, hunc iterum aureus, ac tandem niger alius omnes ambit. Pinnæ ad branchias aureæ omnino ſunt, pectoris vero totæ cæruleæ, prętter earum nervos, qui aurei ſunt. Quæ vero ab ano eſt, item quæ in dorſo ac cauda, qua uropygio junguntur, aureę ſunt; ſed maculis parvis ſanguineis reſperſæ, cætera cæruleæ.

CAPVT XX.

DE TORPEDINE & THVNNO.

DE *Torpedine* nil habeo quod dicam, niſi quod torpore manus afficiat: hincque illi nomen. Id autem tam efficaciter, ut priuſquam capiatur per rete vel arundinem id afficiat. Hoc aſtu uſa, limo & cæno obducta venatur

piſci-

pisciculos. Mirum. *Plut. l. 1. Vtr. anim. Thunni* quam
vis in plurimis capiantur locis: circa Byzantium
tamen maxime. Nam postquam Cyaneas insula
attigerint, transierintque ex ripa Chalcedonia, al
bicans occurrit petra quædam, tantumque bestii
ipsis incutit terroris, ut è vestigio in ulteriorem
convertantur ripam: quas cum præceps aquarum
cursus corripiat, & innata locorum aptitudo ma
ris fluxum ad Byzantium cornuque Byzantii de
flectat, & eo naturæ impetu propellat, in insidia
incidere mirum non est. Alias generatio illorum
in Mæoticis fit paludibus. Inde cum modicum in
creverint, erumpunt grege facto per os ipsum, a
propter littus Asiaticum usque ad Trapezunte
excurrunt. Quia vero tempestates ac frigora, un
de oculi eorum hebetantur, oderunt, in profun
dissimo quodam Thracii maris recessu, qui Mela
cognominatur, ac loca cava & cænosa piscibus a
lendis idonea fovet, morantur, ad vernumqu
tempus crescunt. Ventorum flatus intelligere v
dentur. nam *Plinius* testatur, operiri eos Aquilo
nem, ut secundo fluctu exeant è Ponto. Pontu
autem aliter intrant, aliter exeunt. Dextrorsu
enim secundum *Aristotelem l. 8. Hist. c. 13.* terra
contingentes cum subeunt, remeant contra; la
vum enim in latus se admovent; quod propter
facere (inquit) dicuntur, quia dextro oculo clar
us vident sua natura, lævo hebetius. Noctu eo
proficisci antiquissimum Amphylli vatis apud He
rodotum testatur oraculum. Hinc adstipulatu
antiquissimus nummus, qualem se vidisse Lut
tiæ testatur *Bellonius*; in quo altera parte Spica, a
tera Thunnus conspiciebatur, & super hunc Lun
inscriptione PHILLIPENSE. Dormiu
tam profunde, ut somno obruti capiantur.

CAPV

CAPVT XXI.

DE VRANOSCOPO, & XIPHIA.

VRanoſcopus piſcis eſt ſolivagus carne veſcens, adeo vivax, inquit Bellonius, ut ſi internis omnibus ſpolies, nihilominus adhuc moveatur: eſt omnium piſcium voraciſſimus. Apophyſin extra os propendentem habet, qua piſciculis ſtruit inſidias. Inſatiabili eſſe abdomine vel id declarat, quod ſi cibum illi objeceris, eo uſque veſcatur, donec cibus exaggeratus, ad ipſum os redundet. *Xiphia* utraque maxilla roſtrata eſt, brevis tamen & triangularis inferior, ſuperior magis oſſea, durior, multoque longior, bicubitalis namque nonnunquam. In Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, ut validiſſimarum navium latera ad ſeſquipalmum aliquando perforent, *Iovius*. Geſnerus ex amici fide digni relatu, quendam cum in Syriam navigaret, natantem juxta navem vidiſſe ſcribit, medium ab hoc piſce roſtro diſciſſum. Balænam exhorreſcit, & eam conſpicatus, gladium ſuum in terram aut obvium quemcunque vadi locum impingendo, truncum ex ſe format. Balæna negligens præternatat.

CAPVT XXII.

DE QVIBVSDAM ALIIS piscium admirandis.

IN fodinis inveniuntur etiam pisces; præse tim si humida fuerint loca, imo etiam u nulla aqua. In multis Ponti locis animadve tit *Theophrastus*, in Paphlagonia *Eudoxus*, Ortera ti ultra Albim *Agricola*. Ad Narbonem amne planicies est, per quam fluvii feruntur Iliberis Roschinus, pisces fossiles in ea. Terra ibi tenu & multum nascitur graminis, sub quod altitu ne duorum aut trium cubitorum aqua fluminu dilatata, fluit. Si quando inundaverint, plan ciem subterraneis piscibus refertam efficiunt. *l lyb. in Histor.* Duo sunt illorum genera. Teret nonnulli ut anguillæ, verum pelle carent tena squamvis ut gobii; carnis duræ, nec gratæ g stui. Majores duos crassi digitos, digitum min res. Illi palmos longi quatuor, tres hi, sonum dunt acutum. Inclusos pharmacopolæ vitro s spendunt de trabe, & pane longo tempore alun Ex fluminibus interdum, quæ currunt in palud sis locis, egressi, per riparum venas penetra in terram longius, in cellas interdum. *Theophr stus* scribit, in latebris propter sensuum nil se tire stuporem, donec ollæ injiciantur coque di, sed effossos moveri. In flumine quodam (rientalis Indiæ pisces sunt *Tubarones* dicti, ta rabidi, ut cuidam nautæ supra aquam ad nav stāti latus, unus pedem primò, post manum mo su abstulerit. *Linschottan. In Navigat.* Incredibi fere est quod idem memorat; navem nimirum Mozambique tendentem per quatuordecim di

ru

um ſpacium, vento ſecundo, nil obſtante, retro-
eſſiſſe; idque ex altitudine Solis ſingulis diebus
bſervata, animadverſum: Cumque anxii nautæ
auſam inquirerent, & veneficia ſuſpicarentur,
iſcem tandem ſub navi inventum, quem navim
n tergo, contra venti appulſum natando, portaſſe
ollegere. Hoc enim magna cum difficultate de-
ulſo, rectum ſtatim tenuere curſum. Hiſtoria in
alatio Proregis Goani depicta, addito Naucle-
, anni & menſis nomine. *Blefhenius in deſcriptio-*
Iſlandiæ ſcribit, in mari Iſlandico eſſe mon-
rum, nominis incogniti, ſed Balenæ ſpeciem
dicant. Cum caput ex mari oſtendit, homines
a perterret, ut fere exanimati decidant. Caput
uadratum habet, oculos flammeos, circumcir-
n nigris cornibus munitum: Corpus nigrum &
tris pennis obſitum eſt, ſi quando noctu conſpi-
tur oculi igniti ſunt, ut totum caput, quod ex
ari exerit, illuſtret. *Olaus lib.* 12. ejus mentio-
em facit, & duodecim cubitorum eſſe adjicit.
oronidis loco adjicio, in Ieilan inſulæ fluvio
iſcem eſſe, quem ſi quis manu capiat, continuò
bre corripiatur; amiſſo, liberatur. Hinc Sca-
ger Febrium vocat. *Ex.* 218. *ſ.* 6.

THAV-

THAVMATO-GRAPHIÆ NATVRALIS,

CLASSIS DECIMA:

In qua

HOMINIS

Admiranda.

Seneca.

Quisquis es iniquus æstimator sortis humanæ, cogita quanta nobis tribuerit parens noster, quanto valentiora animalia sub jugum miserimus, quanto velociora assequamur, quam nihil sit mortale non sub ictu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animum denique cui nihil non eodem quo intendit momento pervium est, syderibus velociorem, quorum post multa secula futuros cursus antecedit.

SYL-

SYLLABVS
Capitum, & Articulorum
CLASSIS DECIMÆ.

ADMI-

ADMIRANDA HOMINIS.

CAPVT I.

DE HOMINE IN GENERE.

HActenus irrationalia fuere animalia. Homo ſequitur, de quo ſecundum actionum naturalium, vitalium, animalium & rationalium ſeriem agemus, incepturi à fabrica. E autem hæc tam elegans & miranda, ut magis e ſe nequeat. Corpus Adami ex terra efformatum eſt; noſtra ex tribus ſeminis guttulis, & tantil ſanguinis lactis in morem fuſis, caſeique ritu co agulatis effictum, & ex eadem materia tot & tam diverſæ productæ partes. Totum ædificium plus quam ducentis ſuffultum eſt oſſibus: toti dem cartilaginibus, articuli omnes incruſtati, li gamentis quamplurimis omnia connexa; mem branis innumerabilibus veſtita; nervorum plu quam triginta paribus, ceu funiculis quibuſdam membrorum vaſtiſſimæ moles irrigatæ: arterii totidem velut aquæ ductibus ſpumante ſanguin & ſpiritu vitali omnes partes perfuſæ: muſculi fere quadringētis, & diverſi generis carnibus ce tormentis vacua ſpacia repleta & viſcera obtecta cute denique omnia circumdata ſunt. Eſt in e & Dei effigies (mente repræſentat eandem) & omnium animalium vires ac temperamenta i ſe tenet incluſa. Multos reperies qui *ſtruthion* *inſtructi ventriculo*: multi qui *Leonis corde*, hau pauci *qui canis*; plurimi *qui ſuis*; infiniti qui *aſin*

natur

ritura gaudent. *Alexander Macedo* tanta erat hu-
orum ſymmetria, ut ipſius ſpiritus & humores:
ɑo *exanime cadaver, naturale balſamum, odoris re-
rret fragrantia.* Quin in eo tanquam centrali pun-
o, nodo, & faſciculo, creaturarum omnium
dices & ſeminariæ deliteſcunt rationes. Vege-
bilia ſpiritibus balſamicis mineralium, anima-
a vegetabilium & per has mineralium: homo
ero propter quem omnia condita ſunt, anima-
um, vegetabilium, & mineralium nutritur &
ugetur. Quare ex iiſdem etiam, ut conſtet, ra-
o poſtulat. Florent itaque in homine, & fru-
us ſanitatis vel morborum nuncios proferunt,
eliſſa, violæ, chamedrys; puta ſpiritus, cordis,
rebri, & hepatis: urtica, aron, flammula: pu-
ulæ, pruritus, herpetes. Fiunt in eodem quo-
ue mineralium ſeparationes, paroxyſmis con-
icuę, vitrioli, aluminis, ſalis gemmæ, colcotaris,
rtari: nempe lepra, elephantiaſis, morphæa,
ancer, variis tincturis & ſignaturis ſeſe pro-
entes. Nec deſunt aquæ generationes, aurum,
gentum, ſtannum, cuprum, ferrum, plum-
um: cor, cerebrum, hepar, renes, ventriculus.
uin reperiuntur in corporibus noſtris fodinæ,
quibus lapides eruuntur, renum & veſicæ calcu-
, non ad ædificandam, ſed ad deſtruendam do-
um. Caput humanæ mentis arx, rationis ſe-
es, ſapientiæ domicilium, memoriæ, judicii &
ogitationum officina, ſupremum occupans lo-
um, annon ſupremam & Angelicam mundi par-
m refert? Mediam & cæleſtem habes in thora-
: & medio ventre ad unguem expreſſam. Vt
nim ad ſolis acceſſum, ſuperiora colluſtrantur,
: inferiora vivificantur omnia; Contra vero,
ole de ſede ſua digreſſo, horreſcunt, & ad inte-
tum vergunt: ita & cordis perpetua motione,
ejuſ-

ejusdemque vitali calore omnia vigent, lætiti
rumque seges sese ostendit uberrima: eo vero c
ris, tristitia, metu, aliisque nebulis obfusc
to, omnia debilitantur, & tandem pereun
Sublunarem mundi partem in ventre inferi
expressam, quis non videt? in eo partes nut
tioni, coctioni & procreationi dicatæ contine
tur. Stellarum errantium forsan ducatum in M
crocosmo desideras? Ecce, humectantem Lu
potentiam profluens Cerebri refert medulla. V
nereæ jurisdictioni genitales inserviunt part
Mercurio ingenioso facundiæ & venustatis d
bentur instrumenta. Solis & cordis maxima
analogia, benefico Iovi humanum epar, fo
gratiosi vaporis confertur. Martis incendium
furorem, fellis in se concipit vesicula. Satu
sydus frigidum flaccida lienis caro, humoris m
lancholici receptaculum perpulchre refert. In
si ulterius ascendere licet, Elementa, Mar
Ventos, hic adumbrari, audacter dicere possu
Spiritus humani corporis, cœlum, quintam illa
denotant essentiam. Quatuor humores Elem
ta exprimunt. Bilis calida & sicca Ignem: sa
guis calidus humidus Aerem: Pituita frigida h
mida Aquam: Melancholia frigida sicca Terra
designant. Sic venter hominis Terra est omn
formium frugum ferax. Vena cava Mare Me
terraneum. Vesica mare occidentale, in qu
omnia flumina exonerantur, & sal superfluu
resolutum colligitur. Habet Orientem in o
Occidentem in ano: meridiem in umbilico:
ptentrionem in dorso. Summa. Europa, Asia,
frica, America geographice describi possunt
homine. Vere itaque barbarus *Abdalas*, *hom*
corpus admirabilissimum quid esse pronunciavit. V
re hominem *Protagoras* πάντων χρημάτων μέτρ

Th

Theophrastus Vniversi exemplar & Mundi Epitomen, ynesius horizontem corporeorum & incorporeorum nominavit. Vere denique cum *Zoroastre* exclamabimus

ὦ τολμηρεστάτης τῆς φύσεως ἄνθρωπε τέχνασμα.

Manet scilicet θείων χειρῶν πλαστούργημα δαιδαλειότατον.

CAPVT II.

DE NVTRITIONE.

ARTICVLVS I.

DE VENENATORVM innoxio esu.

VEnena aliquando longa consuetudine alimenta fieri, Historias si respicimus, vix dubitandum est. Multæ enim, & à probatis um scriptæ fuerint, fidem apud quosvis merenur. *Avicenna, Rufus*, & *Gentilis*, puellæ memine-, quæ à teneris venenatis nutrita, pestiferum stantibus contraxit habitum. *Coloniæ Agrippinæ* deliciis araneas habuisse quandam, *Albertus* uthor est. *Porus* quidam *Indorum Rex* veneno otidie utebatur, alios ut perimeret. Visus quī mmorsus à venenatis occidebat eadem. *Avin. l. 8. de Anim. cap.* 2. Nota historiæ puellæ veno nutritæ, qua Reges Persarum perimebant ios. In Hellesponto *Ophyogenes* serpentibus vesntur. Quidam simili delectatus victu, in reetum serpentibus dolium injectus, intactus rmansit. *Plinius* & *Athenagoras Argivus* nunam à scorpionibus lædi poterant, & Æthiopes yaspidis fluvii incolæ, è scorpionibus & aspidi-

 bus

bus lautissima parabant fercula. Anum quanda[m]
Atheniensem magnam cicutæ sine noxa esitas[se]
quantitatem *Galenus* author est. *Empiricus*, trigi[n]-
ta drachmas aliam sine læsione sumsisse, persc[ri]-
psit. *Hypoth. Empir.* Lysidem quendam quatu[or]
Opii deglutiisse drachmas, idem testatur. Thrac[ia]
illa mulier ex manipulis veratri gratissimum ha-
buit obsonium. Denique

Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

Causas hujus si inquiris, varias esse existim[o].
Nam primo est naturalis cuique proprietas, [ut]
quam sturni cicutæ, sues hyosciami delectant[ur]
esu. Dein est veneni portio certa, quæ venen[o]-
rum immutat potentiam & subjecti dispositi[o]-
nem. Tum corporis debilitas vel robur. Qu[a]-
tuor se vidisse venenosa edentes fercula, ref[ert]
Conciliator; quorum unus subito mortuus, du[o]
læthaliter ægrotarunt: tertius evasit. Acce[dit]
quantitatis & compositionis vis, temporum
locorum, in quibus colligitur varietas. Sic *Tr[a]*-
sius Mantinensis cicutam in frigidissimis colligeb[at]
locis, ut citius interimeret; ut idem faceret c[er]-
tum compositionis apud Chios fuisse modu[m]
Theophrastus ostendit *l.9. Hist. Plant.* A scorpio[ne]
ictus plures dies vivere potest: septem ab a[...]
modite. Chersidrus intra tres dies, aspis int[ra]
tres horas, subitò Basiliscus interimit. Comm[i]-
stione denique ejusdem generis venenis prom[o]-
veri operationem, impediri diversi, mulieris [vi]-
rum occidere volentis historia testatur. Ali[ud]
certum est, calida vinci non posse. Nam & sub[li]-
matum ob ingentem vim corrosivam à natu[ra]
assimilari nequit; & Napellus summa sua cali[di]-
tate enecat.

ARTI[...]

ARTIC. II.

DE ALIORVM INSOLITORUM CIBORUM ESU.

PVellam quandam ſtercoribus delectatam legimus apud *Nancelium l. 3. Analog.* Virum nobilem ſoria puellarum recentia avidiſſime ſorbillaſſe, idem refert. Calcem vivam pugni magnitudine devoravit quædam apud *Fernelium l. 6. Pathol. cap. 3.* fila ex veſtibus apud *Trincavellum l. 7. cap. 5.* goſſipium & lanam apud *Luſitanum c. 3. Cur. 86.* lacertas apud *Marcellum Hiſtor. Mirab. l. 4. cap. 1.* Tartarorum quinquagenaria mulier apud *Nicolaum ſerm. 5. tract. 4. cap. 36.* Crines denique alia apud *Camerarium.* Id in ſingulari morbo accidere poteſt; quem μαλακίαν in prægnantibus, κίτταν in virginibus & aliis appellamus. Cauſa ejus humor vitioſus & pravus tunicis ventriculi impactus, vel in eodem genitus ex prava victus ratione, vel ab utero eodem affluens. Hinc primis tribus menſibus præſertim prægnantibus accidit, cum & vomitus accedunt, & fœtus minus abſumit; Virgines infeſtat, cum menſium intercipiuntur fluxus. Quomodo autem talis appetitus ab hac cauſa excitari poſſit, difficile eſt dicere, & ſatius occultæ tribuere qualitati, quam in manifeſtis committere abſurdum. Quod vero de *Lazaro* quodam narratur, eum vitrum, ſaxa, lapides, ligna, viva animalia, piſces vivos voraſſe: & nos de ruſtico in Friſia eadem pro mercede faciente, à *Clariſs. VVinſemio in prælectionibus Anatomicis* accepimus: id ob nervorum videtur accidiſſe vitium. Nam in illo diſſecto, quartam nervorum conjugationem, quæ guſtus

gratia in aliis hominibus producta est, neque ad palatum neque ad linguam reptasse, sed ad occipitium reflexam, *Columbus* observavit *Anatom. l.* 15. Odore etiam nutriri posse hominem quidam existimant; nec desunt quæ factum testantur Historiæ. *Rondeletius de piscib.* quendam Romæ annos quadraginta sola aeris inspiratione nutritum reliquit; & Democritum Abderitanum philosophum, panis vino affusi olfactu, ne Cereris profanaret sacra, vitam quatriduo sustentasse *Laërtius* author est. Sola contemplatione homines diutius vivere posse affirmat *Cardanus l.* 8. de *Variet. Rerum, cap.* 41. Ad extremos denique fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam, vestiri frondium lanugine, halitu tantum viventem & odore, quem naribus trahant, Megasthenes scribit, nullum illis cibum, nullumque potum tantum radicum florumque varios odores, & sylvestrium malorum quæ secum portant longiore itinere ne desit olfactus; graviore paulo odore haud difficulter examinari. *Plin. l.* 7. *cap.* 3. Sentiendum tamen odores, quia qualitates sunt, nutrire non posse: reficiendo cerebrum fovere nemo negabit.

ARTICVLVS III.

DE EDONIBVS PRODIGIOSIS.

MVlier Alexandriæ olim fuit, quam, *Athenæus* prodit, *Libras carnis duodecim edisse, panis quatuor chænicas, id est totidem & amplius librarum; vini autem congium adbibisse*. Maximum Imperatorem bibisse sæpe in die vini capitolinam amphoram: comedisse & quadraginta libra

libras carnis; ut autem Cordus dicit, etiam ſexaginta, *Capitolinus* autor eſt. Amphora autem octo capit congias. *Phagon* quidam, apud *Vopiſcum* Aureliano Principi in deliciis, uſque eo multum comedit, ut uno die ante menſam ejus Aprum integrum, centum panes, Vervecem, & porcellum comederet; biberet autem in fundibulo appoſito plus Orca. Orca autem vas vinarium fuit amphora ſane majus. Quid vero de *Clodio Albino Imperatore* dicam? Is, *Capitolino* ſcribente, *tantum pomorum hauſit, quantum ratio humana non patitur. Nam & quingentas ficus paſſarias, quas Græci Calliſtruthias vocant, jejunum comediſſe Cordus dicit: & centum perſica campana, & melones Oſtienſes decem, & uvarum Lavicanarum pondo viginti, & ficedulas centum, & oſtrea quadringenta.* Vguccio Fagiolanus exſul & jam ſenex apud Canem Scaligerum Veronæ gloriabatur in menſa: ſe juvenem quaternos capos altiles, & totidem perdices, item hædi clunes aſſos, & vituli infarctum pectus, præter ſalſamenta una in cæna eſitaſſe. Huc pertinere videtur vir prodigioſæ vaſtitatis, *Maximiliani Cæſaris* tempore, qui vitulum crudum cum ove incocta una devorabat vice. Nec non *Suidrigellus Dux Lithuaniæ* qui in ſex cænam producebat horas, centum triginta utebatur ferculis. *Sylv. l. 2. Comment. in Panormit.* Quin & *Thymocreon Rhodius*, cujus Epitaphium tale erat.

Multa bibens, & multa vorans: mala multaque dicens.

Ipſe viris jaceo Timocreon Rhodius.

Cæterum nimium vorandi deſiderium, ſi à præternaturali cauſa oriatur, Bulimos dicitur; & ſi cum vomitu fiat, canina appetentia. Fitque vel à ſucco ventriculum mordente, vel toto cor-

pore exhaufto, vel aëre etiam frigido operante, vel denique vermibus. Hinc & *Brutus*, cum Dyrrachio in Apolloniam per nives iter faceret, eum fere contraxit; & in muliere, poſtquam duodecim digitorum excreviſſet vermem conquievit eſurire; & alia deſiit poſtquam centum excreviſſet vermiculos. Epidemium aliquando hoc malum *Ferrariæ* fuiſſe *Braſavolus teſtatur*, *Boruſſiæ* anno 1535. *Leonellus Faventinus* author eſt. *Gemma Friſius* cujuſdam mulieris non ita grandevæ meminit: quæ nec ad momentum quidem ſine ciborum vivere potuit ingeſtione. Cauſam in Hepatis molem & monſtroſam ἰδιοσυγκρασίαν conjicit. *Nam aucta ſupra modum pinguedine & calore ſuffocato apertus eſt venter, detractaque adipis libra propemodum viginti: inventum eſt epar integrius, turgidum ſanguine ſpirituque, ſed impenſius rubens ac mole ineffabili, ut ſola magnitudine membra ſpiritalia compreſſerit. Friſius l. 1. cap. 6. Coſmocrit.*

ARTIC. IV.

DE BIBONIBVS monſtroſis.

Συμποσίου ναύτας καὶ κυλίκων ἐρέτας difficile non eſt invenire. Vides nulla in parte mundi ceſſare ebrietatem, & ita quidem, *tanquam ad perdenda vina geniti eſſemus, & effundi illa non poßint, niſi per humanum corpus.* Quod olim prædixi: *Seneca. Habebitur aliquando ebrietati honor, & plurimum meri cepiſſe virtus erit*; id in moderna æ ate eveniſſe forſan exiſtimandum eſt. *Optimus cenſetur non qui ſermone philoſophico uti novit, ſed qui multos maximoſq; calices exſiccavit. Galen.* Imo non tantum vinum & aqua, ſed & fumi atque odores

ad hanc

d han: mentis alienationem inducuntur. Non amen omnes pari ambulant passu, sunt qui in hoc cursu palmam mereri volunt. In illo publico ἀκρατοποσίας apud Alexandrum premio, fuit *Promachus* quidam, qui ad quatuor congios pervenit. Congius autem cepit olim libras decem. Idem de *Proteo Macedone* apud *Athenæum* legitur. *Novellius Torquatus* Mediolanensis tres bibit congios, sed uno impetu, spectante miraculi gratia Tiberio Principe. *Plin. lib.* 14. *Histor. Natur.* Et quod amplius mireris, *in eo* (verba sunt *Plinii*) *fuera hæc gloria, non labasse sermone, nec levatum vomitione, non altera corporis parte dum biberet: matutinas bisse vigilias: plurimum hausisse uno potu, plurimum præterea aliis minoribus addidisse: Optima fide non respirasse in hauriendo, neque exspuisse, neque ad elidendum in pavimento sonum ex vino reliquisse. Cicero filius* duos exhausit congios. *Bonesus*, ut *Spartiani* verba habent, *bibit quantum hominum nemo.* De quo Aurelianus sæpe dicebat, *Non ut vivat natus est, sed ut bibat.* Quem tamen diu in honore habuit causa militiæ. *Nam si quando legati barbarorum, undecunque gentium, venissent, ipsis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per vinum cuncta pernosceret. Ipse quantumlibet bibisset, semper securus & sobrius, & ut Onesimus scriptor vitæ Probi, adhuc in vino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem, ut quantum bibisset, tantum mingeret, neque unquam aut ejus pectus, aut venter, aut vesica gravaretur.* In nuptiis cujusdam Nobilis, tempore *Lipsii*, quidam sex congios hausit. De Camatero Logotheta, qui duos congios simul exhausit, videantur *Nicetas lib.* 3. *Histor.*

ARTICVLVS V.

DE QVIBVSDAM CIRCA Ebrietatem reconditis.

CÆterum bibonũ, ratione inebriationis, va ria est ratio. Tardius alii inebriantur, citiu alii: & postquã inebriati fuerint, retrorsum nonnulli feruntur, antrorsum nonnulli; canun quidam, jurgia quidam movent. Hujus varietatis variæ etiam ab authoribus dantur causæ. Qui ci tius & magis inebriantur, aut vino assueti no sunt, & largius biberunt, (Natura enim ab un extremo ad aliud sine incommodo non transit aut angustiores venas nimis calidas, aut densio rem corporis constitutionem obtinent, aut ni mium in conviviis loquuntur. Vociferatio quipp calorem naturalem à vino inflammatũ adauget caput plenum grave reddit, majorem vaporum multitudinem coacervat; qui ob continuum mo tũ corrupti, per universum distribuantur corpu oculos inflant, tempora distendunt, cerebrum o fendunt. Eadem illorũ ratio, qui in conviviis c lidi panis esu utuntur, vinum generosum bibun copia ciborum se ingurgitant, salsis delectantu os apertum tenent. Omnia enim hæc maximan procreant sitim, quam frequentes bibitiones se quantur necesse est. Nec diversa illorum sors, q panem in conviviis ubi est nigella, lolium & e jusmodi, seu panem secundarium & miliaceum comederint: hic enim spiritum somniculosum, & similem ebrietati passionem, ob crassorum vapo rum inducunt multitudinem. *Canonher. l. 3. de Ad miran. Vini c. 1.* Huc denique pertinet defæcatum & à suis fæcibus defusum vinum. Nam, quamvi ho

hoc ad sui conservationem sit imbecillius,& nullo firmamento nixum in vappam ocyus concedat(fæx enim sustinendo vinum radix est) tamen liquidius quia est,& in omnes bibentis venas penetrabile, sanguinem celerius incendit,inebriat, mentemque dejicit. *Iason Pratens. de morbis cerebri.* Ast in hanc seriem mulieres non pertinent; nec qui vel austerum post dulce vinũ bibunt, vel musto delectantur. Mulieres enim humidissimi sunt corporis, crebro depurgantur, patulas vias obtinent. *Macrob. in Saturnal:* quia tamen & debilius habent cerebrum, & angustiores capitis suturas, melius est cum *Alphonso Lupejo* dicere; furiosa raro accendi ebrietate,obtusa corripi sępius. Vinum autem dulce poros obstruit; per quos vini austeri vapore ad primum sensorium ascẽdere poterant. Ebrietati deniq; dulcedo repugnat adeo, ut Medici eos qui ad periculum vino distenduntur, plurimum primo cogant vomere, & post contra fumum, qui in vinis mansit, melle illitũ panem offerunt. *Macrob. Saturnal.* Varios gestus quod attinet,in varietate humorum partiumq; fundantur. Quia fumi ex vino syncipут partesque anteriores occupant, ex cervisia posticas, retrorsum ex hac temulenti aguntur, antrorsum ex illo. Obliviosi illi ac somnolenti, clamosi isti & loquaces. *Lemn, l. 2. de Occult.c.* 19. Longinqua minus vident,quia spiritus optici crassiores redduntur. Sanguinei rident. Cholerici loquuntur & insaniunt. Stupidi Phlegmatici. Melancholici tristes: & quia omnibus spiritus luminosi vaporibus turbantur rota diversorum colorum, circa lumen candelæ apparet omnibus. *Gordon. Lilio Medic.part.2.cap.*21. Lachrymas si profundunt, cũ jucunditate id faciunt. Nam sic redundãtem in corpore profundunt humorem, copiosoq; liberantur vapore. *Rhodig.l.*12.

cap. 4. Balbutiei causa humiditas est. Hinc enim lingua extenditur, sicut spongia impleta aqua, & ob tumorem ac crassitiem sermonē articulatum non reddit. *Iacob. Pratens. de Natura vini.* Cæterum ebrietati multa resistere experientia docuit. Brassicam inprimis crudam, illam præsertim quæ plus cæteris rubescit, id facere *Lemn. l.* 2. *cap.* 11. *de occult.* testatur, calidam maceratam capitique circumpositam *Galen. l* 2. *de Composit. Medicam. cap.* 5. Tantaque est inter illam & vinum antipathia, ut si quis vinum dum ea coquitur instillaverit, ne postmodum coquatur, efficiet. Causam si quæris, alii ex esu ejus crassos elevari vapores, qui vinosos incrassent, scribunt: *Aristoteles* humores vinosos undique in alvum trahere, corpusque refrigerare reliquit. Eadem vis hederæ tribuitur à *VVechero*; apio, nucibus, lupinis, ab *Alexandro*: pulveri pumicis in aqua sumpti à *Fumanello:* croco à *Grotarolo de vini natura cap.* 5. caprino pulmoni ab *Africano:* lacti jejuno stomacho sumpto, ab *Armando de Sancta Sophia. l.* 1. *de veris secretis* : pulti ex lacte & farina hordei cum aceto sumptæ à *Plater. Prax. Medic. Tomo* 1. *cap.* 3. adscribitur. Idem pulverem quendam sic describit. Recipe, *seminum caulium drachmam unam*, *Coriandri drachmas quinque, camphoræ grana decem. Fiat pulvis, cujus cochlear unum ex vino austero exhibeatur.* At abstemium reddunt, hirundinum stercus pulverizatum & bibitum si *Plinio* credimus; Ruta comesta si Merulæ: humori qui principio veris erumpit de vitibus: pani ex lolio confecto, exsiccato, & in pulverem redacto. Superstitiosum illud quod dicitur; Si quis ante primum potum, hoc carmen protulerit:

Iupiter his alta sonuit clementer ab Ida:

Non inebriatum iri.

ARTIC

ARTIC. VI.

DE PANE.

PRæcipuum nutrimenti fundamentum, & primarium vitæ conſervandæ fomentum in pane probe elaborato conſiſtit. Hinc quidam à paſcendo dici volunt; quidam, quia omni apponitur cibo παρὰ τὸ πᾶν deducunt. Ex variis conficitur. *Æthiopes* ex Orindiæ pinſebant ſemine: *Ichtyophagi* ex piſcibus Sole torrefactis. *Plin. l. 7. cap. 2. Ægyptii* paſtores è loti ſemine. *Plin. l 22. cap. 21.* Ad montis *Vogeſi* tractum prope oppidum *Burcken*, è vicino monticulo ſubtilem & candidam effodi farinam, ex hac ab incolis panes, & omnis generis placentulas confici, author eſt *Claudius Diodatus l. 2. Panthei Hygiaſtici cap. 4.* Addit autem veram illam farinam non eſſe, niſi miraculo locum dare velimus, ſed potius pinguem illius terræ ſuccum, temporis progreſſu & Solis æſtu concretum, qui tandem in farinaceum pollinem abeat. Ex pane varia conficiuntur medicamenta. Aqua vitæ ſic paratur, nobiliſſimus vitæ theſaurus. Recipe, *Panis optimi in tenues laminas ſecti quantum ſatis, impone calenti clibano, ut ſenſim optime exſiccetur ruſſi bis cocti ad inſtar: mox craſſo modo tuſum aheno capaci indito, & ad ſingulas panis tuſi libras adde aquæ fontanæ libras quinque, florum lupuli manipulum unum, aniſorum unciam unam, coquantur ſimul ad unius partis conſumtionem, cum parum refrixerint, effunde, & per ſportam ſeu cribrum trajice, mox affunde aliquid fermenti, tepida prius aqua diſſoluti, doliolo include, & muſti inſtar fervere ac fermentari ſinito: tandem clarum ſepara, deſtilla, & ut ſpiritum vini rectifica.* Quidam panis recens ex clybano ex-

tracti, medullam vitreis vasis impositam destillant; cujus unciæ quatuor Epilepticis magno exhibentur successu. Quinta essentia quomodo extrahi possit, vide in *Deodato*.

ARTIC. VII.

DE INEDIA STVPENDA.

NVtrimenti usus quamvis ad vitam sit necessarius: inventi tamen plurimi, qui, non obstante sat longa illius carentia, vixere. Divi *Augustini* tempore *quadraginta dierum* quidam sustinuit famem; *Olympiodori Platonici* alter *quamdiu vixit nec esse nec dormire* sustinuit, sola in sole mora alimenti loco pasci solitus. Imperatoris *Clotarii* puella *undecim* annis jejuna permansit. *Petrus Aponus* aliam annos *octodecim* jejunam vidit, *Rondeletius* quandam toto *decennio*, fœcundam pòst prole parentem. *Hermolaus* sacrificulum sola aeris inspiratione superstitem per annos *quadraginta*. Denique *Nicolaus* quidam *Helvetius Vnderwaldensis anno* 1460, post susceptos ex conjuge quinque liberos, solitariam vitam amplexus, per annos *quindecim* nec cibum nec potum gustavit. Alii abstinentiæ ejus tempus ad annos *viginti duos* extendere sunt ausi: Bocatius vero ad *triginta* annos aut hujus aut alterius adstruit inediam. *Mago Carthaginensis* etiam, & *Lasyrtas Lasionensis* sine *liquidorum usu* suam exegere ætatem. *Athen. l.2.cap.2.* Idem apud *Cælium* quidam Neapoli natione *Tomacelliensis* fecit: *Andronis Argiensis* apud *Aristotelem*. Tacebo interim *Constanam & Bernensem puellas apud Quercetanum l.2. Diætetica cap.6.* Coloniensem *apud Albertum l. 7. de Animal.* Hajensem apud *Nancelium*: nec vel de *Timonis amita*

apud

apud *Athenæum l.* 2. vel de Gallo ex Hierosolymitana peregrinatione reverso, dicam. Hæc vero omnia præter naturam fieri, nemo est forsan qui non videat. Causa in illa conjicienda quæ vel tollunt appetitum, vel diminuunt eundem. Id autem fit vel quando venæ mesaraicæ chylum non attrahunt, & è ventriculo quasi exsugunt; vel quãdo illa suctio in orificio ventriculi non percipitur. Illud vel venarum obstructio, vel intemperies calida, vel alimenti propter copiam non evacuatio, vel orificii ventriculi à pituitosis humoribus obsessio causetur. Hoc vel ab influxus spirituum animalium inhibitione, & languore illorum, vel facultatis distractione, vel ventriculi intemperie & stupore oritur. Sed quia hanc appetitus sublationem mors non sequitur, aliam adhuc causam subesse necesse est. Hanc autem alii in nervorum in orificio ventriculi relaxationem conjiciunt, ex quibus est *Langius*: alii aërem inspiratione attractum spirituum pabulum fieri existimant, ex quibus *Quercetanus*: Ast cum illi causam vitæ non ostendant; de horum vero sententia sub judice lis sit; isti etiam qui pituitosorum humorum congeriem accusant, in Cachectisis eorundem copiam fateantur; magis placet *Sennerti* sententia, qui corpora talia pæne indissolubilia, nilque aut parum ex iis exhalare dicit: quod humore tenaci, bene concreto & compacto, & actioni caloris nutrimentum depascentis minime cedente, constent: caloremque mitissimum & placidissimum habeant, nec multum alimenti requirant. *Instit. l.* 2. *part.* 3. *sect. cap.* 2.

CAPVT

CAPVT III.

DE CONCOCTIONE.

ARTIC. I.

DE HEPATE & LIENE.

NVtritio a tractionem, retentionem, expulsionem, concoctionem, subordinatas habet: Concoctio vero vel est in ventriculo, vel in hepate & liene, vel in aliis etiam partibus. In prima fit ex cibo chylus, fæces & excrementa aquosa ejiciuntur: In secunda sanguis: bilis flava, serum Vrina excernuntur. In tertia ros, gluten cambium; & tenuia quædam, quædam crassiora expelluntur. Quantum ad *Epar nullum in Mathia Ortelio* mercatore Antverpiensi inventum est. In tegrum quamvis alias sit in homine, in brutis plures in lobos dividatur; tamen cum tribus lobis in puella quadam repertum; in *Carolo Sabaud* quatuor habuit penulas. *Francisc. Puteus. l. 5. Apo* in *Coleto* extremas fibras cirrhis prominentibus hirsutis ornatum fuit. *Camerar.* Labefactato illius calore, hydrops inducitur. De *Liene* pauca dicam. Inuenta mulier Parisiis sine eo: *Holler. in observ.* 8 in Cauno homines absque eodem nasci autho est *Plinius l.* 11. *Natur. Histor. cap.* 73. Hinc & ple becula cursoribus sine noxa & equis exscind posse existimat. Tres sibi invicem superimposi tos observavit *Fallopius*; duos Monspelii *Posthius*. Quibus augescit, illis minuitur corpus. Nam tum nimis ad se trahit ex chylo, subtrahitque hepat. Hinc Trajanus fiscum appellavit lienem: quia u hoc ditescente plebs depauperatur: ut sic lien

aug

[t]ugescente minuitur corpus. Visus tam *magnus, [u]t viginti librarum excederet pondus. Columb. l. 15 A[n]atom:* in nauta quodam *viginti tres pendebat libras:* [j]ecur undecim. At in *Iacobo Antonellio ovi columba[r]i conspectus magnitudine*, in *Spoletano* marsupii in [m]odum inanis.

ARTIC. II.

DE HVMORIBVS IN GENERE.

SOlo Elementarium qualitatum ὁρμίμῳ humores definiri non posse vix dubitandum videtur. Vivit enim homo plantis; hæ acres, ama[r]os, & minerales succos in se interdum conti[n]ent. Alterantur quidem ab interno illo archæo [c]alore naturali; cum tamen sint ἄκρητα ἀνεπιτήδεια [&] ἴσχυρα permutari nequeunt. Hinc urinæ red[d]untur interdum, quæ lintea erodunt; in hæmor[r]hagia sanguis effunditur, quæ eadẽ efficit. *Doring. [l]. 1. de Medicina & Medico.* In vomitibus interdum [t]am fervẽtia ejiciuntur, ut lancibus excepta ebul[l]iant, & pelves etiam argenteas æruginoso colore [i]nficiant, quem nec lotio ulla delere, nec fortis [f]rictio cassare potest. *Schenk. Obs. l.* 3. Interdum [c]rocea tam dulcia emittuntur, ut glycirrhizæ sa[p]orem referant; cum tamẽ amara esse debuerint. [C]*ardanus Contro.9.l.2.tract.5.* refert, è cujusdam fœminæ, quæ venenum hauserat, vena aperta pro[d]iisse non sanguinem, sed virentem quasi herbæ [s]uccum usque ad uncias nomen: viri vero cujus[d]am sanguinem emissum lacti simillimum fuisse. Habent autem humores miros in corpore decursus & certas periodos. Viget sanguis, *Sorano Ephesino* teste, qui Euangelistarum more spacia decur-

decurſuſque diei ac noctis per horas æquales me
titur ab hora noctis nona ad horam diei tertiam
quibus hominis ſanguis concoquitur ac elabora
tur: Inde mens exorto Sole hilaris. Bilis flav
ab hora diei tertia ad nonam, quo naturalis facu
tas ſecernit à ſanguine choleram, eamque ad fe
lis folliculum dirigit: Inde homo pronus ad iram
Atra bilis ab hora diei nona ad noctis tertiam
Hoc tempore hepar defæcatur, à ſordidoque elu
tur excremento, idque ſecundum quoſdam natu
ra ſpleni deſtinat: Hinc tum mens hominis ob
nubilatur. Pituita ab hora noctis tertia ad horam
nonam; tunc enim peracta cæna concoctio i
ventriculo peragi incipit, cibuſque liqueſcere
Hinc phlegma ſtomacho innatans, atque ad cere
brum delatum hominem ſomniculoſum effici
Si vero redundant & inter ſe connexi ſunt, tem
pus non ſervant. Ceterum *Perſæ* propter exercita
tiones pueriles modicas, eam conſequebantu
corporis ſiccitatem, ut neque ſpuerent, neque e
mungerentur, ſufflatoque corpore eſſent. *Varro*
fragment.

ARTIC. III.

DE SANGVINE.

SAnguis mirifice à quibuſdam ſiſtitur. Annota
Geſnerus Fridericum Saxoniæ Ducem, bufo
nem veru ligneo transfixum in umbra dili
genter arefactum, ſyndone involutum, hamor
rhagia laborantibus tamdiu manu tenendum de
diſſe, donec intra manus caleſceret: ita ſanguin
repreſſum. Facit idem gallinaceus pullus, ſi e
in loco ubi Galli caſtrari ſolent, foramine ſe
ctione aperto, pars intrudatur læſa; ſucceſſur
exp

experientia testatur *Platerus l. 2. de vit. cap. 5.* Nobilis quædam Matrona, sanguinis è naribus fluxum, frusto cretæ albæ digito annulari contento, è regione naris sanguinem fundentis, reprimebat. *Forest. l. 13. cap.* 10. *Osorius* etiam scribit de Nahodaguca principe in regno Malacca, qui multis vulneribus confossus concidit, ne gutta sanguinis emissa; Cum spoliaretur, detracta ex auro armilla, fluere cœpit. Ille vero lapis sistendi vim habere dicebatur. Eruitur ex bestiis quibusdam, quas Sinenses Cabrisias appellant *Osor. l. 7. de reb. Africis & Indicis.* Quod per venam sectam egreditur, distensio vasorum in causa est. Motus enim continuus arteriarum venis adjectorum venas comprimit: Venæ autem si aperiantur, sanguis ob non resistentiam egreditur. Hinc in venæ sectione aggrediente syncope, cessat sanguinis egressus. Spiritus enim vitalis vasa non amplius distendit. *Bartholin. probl.* 5. Observatum in occiso ad rei præsentiam subsilire, ad amicorum in submerso. Hujus dum quæritur causa, vel motus est & agitatio, qua venarum reserantur & dehiscunt ora, vel sympathia & antipathia; Alterius vindicta in argumento ponitur. *Qui vulneratur dolenter convertitur in assilientem* inquit *Rhodigin. Cogitatio ultionem expetit avide; ad id repente inardescit bilis, à qua mox accenditur sanguis, totaque vi sese ad vulnus proripit, tum fomenti causa, tum vindictæ. Convolant spiritus insimul, qui levitate insita mox authorem circumsiliunt, cujus calore perseverant, persistuntque aliquandiu. Rhodig. 3 Antiqu. c.* 12. Comitialis morbi olim putatum remedium, sanguinis humani tepidi adhuc potus. Diabolicum inventum, qui laniena mortalium gaudet; & noxium. *Marci Antonii Philosophi* uxor gladiatorem deperibat; consulti Chaldæi

occi-

occidendum judicarunt; sanguinem *Faustinæ* propinandum, sequente corporis cum Cęsare junctura. Factum; & amor quidem depositus; sed infans natus gladiatorii animi, Rempub. pessum dedit. *Iul. Capitol.* Langius refert pastoris cujusdam filium ad latrocinia pusillanimem, panis gleba sanguini humano intincta devorata, audacissimum ad omnia scelera redditum. Carmanis id inerat peculiare, ut in conviviis percussa faciei vena, profluentem inde cruorem vino commiscuerint atque propinaverint; amicitiæ finem statuentes, sanguinem gustasse mutuum. Sed hæc ad *Ritualia* pertinent. Anno Christi M.X. in Pago Bruhesare in villa Anfrede continuis viginti quinque dieb. fons quidam sanguine manavit ac vicinum vadum omnibus conspicientibus infecit. *Lycost. in ostentis.* Eundem Spiræ ex penibus anno MCIV fluxisse *Abbas* apud Lycosthenem testatur. Hoc etiam. Ex sanguine humano lampas quædam vitæ & mortis attemperatur, de qua *Ernestus Burgravius* ita scribit. Lampas hæc, sive lumen incensum semel, ardet jugiter, quoad homo ille, è cujus aptatur sanguine, vitalem ducit spiritum, atque eodem quo eundem efflat ipse, horæ sive momento sive punctistitio, simul cum eo extinguitur. Scito insuper si flamma luculenta sit, elevata, tranquilla & immota, nihil homo iste quod vel corpori vel animo grave sit, sentit: Sin vero secus habeat, & assurgens flamma varie scintillet, aut depressior sit, aut nubilosa & torpida, indicium tibi anxietatis, tristitiæ, cæterorumque pathematum esto. Perpetuo enim ex congenitis Microcosmi influxibus astralibus, ac naturalibus inclinationibus (cum & sanguis ille à sanguine ipsius hominis, & Corpus ejusdē à substantia hujus ipsius sanguinis, à quo sanguis ad præparandum

[m]utuo quasi sumptus est, enutriatur) flamma ista [p]ro statu & habitu istius hominis sive prospero, [si]ve adverso emicat, & spectandam se præbet. Pyronomantiam appellant *Sennertus & Diodat.*

ARTIC. IV.

DE VRINA & DE RENIBVS.

PRæter aquosam substantiam aliud aliquid in urina recondi multa suadent. In morbis enim copiosæ redduntur, nullus quamvis præ[c]esserit potus; & animalia quæ nil bibunt, min[g]ere observatum est. Medici ex colore, tenuitate [&] crassitie multa prędicunt, & Chymici salem [in]veniunt in resoluto. Illud autem quicquid est [u]ri nomine dicitur, quod sal est in cibo & potu [su]perfluus, alendoque corpori inutilis. In cibis [ce]rte sal reconditur ut condimenta exigunt, [pl]antasq; eo abundare destillationes ostendunt. [E]x urinis salium genera elici notissimum est. *Æ[ti]neta* Chrysocollam facticiam ex urina docet [pa]rari. Nitrum ex terra, animalium urina & ex[cr]ementis imbuta, parari scribit; *Baccius* modum [os]tendit: *Fit sal nitrum*(verba ejus) *hodie ex acerri[m]o lixivio, quod excolatur ex fimo & stercore antiquo [ve]l putri, è cœmeteriorum materie, terrisque simul stu[p]o quodam computrefactis, affusa pluries in tiniis li[gn]eis eadem aqua. Coquitur hoc lixivium in magnis [ca]ldariis, fitque sal nitrum longis ceu salis fibris in fun[do] concrescentibus.* Hinc igitur *Rufus Ephesinus* Vrinã [di]xit esse nitrosum humorem in vesicam delabẽ[te]m. *de appell. corp. human. cap.* 36. In lotio à canibus [...]morsorum canum apparere imagines, scribunt [Ar]abes; & conjicit causam in imaginationem.

Aben-

Abenzoar. Sed veneni id tribuendum videtur effi-
caciæ, quod hominis constitutionem valde im-
mutet, & caninam quasi efficiat. Nam & humo-
res ab eo ita corrumpuntur, ut animalcula quæ-
dam catellis similia in corpore generentur. *Sen-
nert. l. 2. p. 3. ſ. 2. cap.* 4. Certe vermis in vesica
nasci compertum est. Nam & mulier quædam
spithamæ longitudine unum excrevit, & virgo
nobilis cimicum magnitudine multos. *Schenck.*
3. *Obſ.* Quin *Carolus Comes Mansfeldius* picæ simi-
animalculum ejecit, Duretus millepedi. Calculo-
sorum vero quidam duos acuto capite, cornicula-
to, ventre & dorso testula inductis, instar testudi-
nis nigros, nisi quod rubebant ventre. *Pareus*
19. *c.* 3. *Holler. de morb. internis.* Emisit alter sco-
pionem vivum, conchyliacea alter *Schenck. Obſe.*
Via qua foras ejicitur urina omnibus nota est; ac-
cidit tamen interdum peregrina evacuari. Paulo
infra glandem Bonini filius emisit, nec non pa-
tritia quædam apud Haganoenses familia; per
umbilicum puella. Seni cuidam vinitori per si-
nistræ natis ulcus transudabat: per femur & co-
am egrediebatur militi, per alvum aliis, *Schenck.*
Obſ. Fernel. l. 6. Patholog. cap. 13. Quantum ad re-
nes, tres aut quatuor à *Gemma* sunt visi *l. 2. Cycl.*
gn. unus à *VVolphio* & *Columbo l.* 15. *Anatom.* a-
fixi jecori, *Augusta ab Holtzapfelio.* Pinguedo i-
lorum adeo concreta & dura aliquando inven-
est, ut lapidis duritiem fere æquaret. *Eustach.*
Renib. c. 45. substantiam in Caruncula resolu-
tam, *Saxonia*. In illis etiam calculi ex fæculen-
materia salso ac lapidescenti succo permista ge-
nerantur, monstrosi interdum. In *Generali qu-
dam Carmelitarum alter ren lapidem continebat; qui
amplo caudice principium sumens, in octo ramos jux-
canaliculorum vasis urinarii formam atque numeru-
divisi-*

visus, coralli truncum & surculos elegantissime æmu-batur: ac præterea venis caro valde contracta & im-inuta ita firmiter huic lapidi undique adhærebat, ut posita propria figura, quasi crassa quædam cutis ei ob-ceretur. Eustach. ad Cap. 44 de Renib.

ARTIC. V.

DE SUDORE.

SAnguineum quosdam sudasse sudorem refert *Aristoteles.* & *Fernelius l. 6. de part. morb. c.* 4 animadvertit sanguinem interdum ab extre-is venis, quæ in cutem desinunt, multis in lo-s effundi. Fuit etiam quidam, cui singulis men-bus per cutem, qua ima jecoris pars subjacet, nguinis libra quasi ex vena aperta effluebat; uo evacuato nullus discernere poterat, unde acuatio facta esset. *Beniven. Præfectus* denique *lontis Marini*, cum in obsidione ejus ab Augusto, luciarum Principis filio notho, quasi ad col-quium fuisset vocatus, & captivus detentus, orsque interminata nisi locum redderet; tanto-ere indignæ mortis metu affectus est, ut sangui-eum sudorem toto corpore funderet. *Thuan. l. . Histor.* Causa ab Aristotele in duo conjicitur, nguinis nimirum tenuitatem, cutis raritatem pororum apertionem. Addi his potest facul-tum nutritioni inservientium debilitas, si re-ntrix non retineat, fortiter expellat expultrix. *udor Anglicus* morbi genus est, anno 1486 in An-ia ortum, & in Germania anno 1529 ita grassa-m, ut colloquium *Zvinglii & Lutheri* solveretur. is ejus tanta, ut vel intra quatuor viginti ho-s mors occuparet affectum; vel si exsudasset, nitas. *Thuan. l. 6.* Furnum quendam ingressum,

sudo-

ſudorem ingentem ſibi elicuiſſe, & ſanitatem adeptum, obſervationes docēt Medicæ: ſed quot quot deinde de illo pane, qui poſtea in hoc furno excoctus fuerat, comederunt, rabida abrepto morte, adjiciunt. *Riqu. de febr. ſudor. in Epiſto*. Quamvis autem & ſudor ceteris paribus inter bonæ criſeos indicia ponatur: tamen lethalem eſſe frigidum extra dubium eſt. A calore enim partium ſolidarum emortuo exiſtit; Cum ob calorem febrilem intus ferventē erumpens, in partibus exterioribus calore jā deſtitutis refrigeratur. Hinc noſter *Hippocrates l. 4. Aphoriſ.* 37; Sudores frigidi, ſi cum febre acuta profluant, mortē oſtēdūt; cum mitiore autem diuturnitatē morbi. In templo Lateranenſi circa annum Chriſti Milleſimum primum Sylveſtri II. ſepulchrum oſſium colliſione & ſudore emiſſo, ab eo tempore quo is in ... poſitus eſt, dicitur ſemper Pontificum prædixiſſe mortem.

ARTIC. VI.

DE INSENSIBILI TRANSPIRATIONE.

QVemadmodum in magno mundo vapores ex humidis extrahuntur locis vi ſolis & aſtrorum: ſic in homine minore illo mundo, vi inſiti caloris, idem fieri concedendum eſt. Ne vero illi uniti in humano corpore intemperiem excitarent, & febrium cauſarentur incommoda, patulum DEVS & poroſum humanum fecit corpus, per quod illi ipſi foras feruntur vapores, idque ita ſubtiliter, ut ullis ſenſibus vix queant percipi. Attamen *Sanctor. Sanctorius* accuratiſſime iſtud quicquid eſt obſervaſſe, & ponderaſſe

vi...

...isus est. Hinc illi Statica Medicina, in qua inter ...æteros Aphorismos & hi sunt: I. *Perspiratio in...nsibilis solet esse longe plenior quam omnes sensiles simul ...nitæ.* II. *Si corporu pondus plus solito augeri incipiat, ...ne majore cibi vel potus additione, vel sensibilium ex...crementorum retentione: facta est adiapneustia.* III. *Per...spiratio quæ salubriter aufert è corpore multum, idque ...nutile pondus, non est quæ cum sudore fit, sed ille hali...us invisibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quin...quaginta uncias & ultra exhalare potest.* IV. *A som...no ante excretionem sensibilium excrementorum quisque ...ntit se leviorem, quia revera factus est levior solito tri...us libris circiter.* V. *Spacio unius noctis sexdecim un...æ lotii plus minusve; quatuor cunctorum excremento...um per alvum, quadraginta & ultra per occultam ...anspirationem evacuari ut plurimum solent.* VI. *Plu...ibus unica die naturali per insensibilem transpirationem ...antum evacuatur, quantum per alvum quindecim die...um cursu.* VII. *Si aeri æstivo frigus superveniat, illa ...ie supposita bibendi libertate, tertiam partem circiter ...erspirationis exire prohibet. quæ nisi fiat sensibilis, fa...ile ad putredinem vel ad Cachexiam disponit.* VIII. *Æ...state corpora temperata sunt minoris ponderis quam hye...me tribus libris circiter.* IX. *Æstate calori supervenien...e frigore, eodem die libra circiter excrementorum insen...sibilium magna ex parte difflari prohibetur.* X. *Ab ...quinoctio autumnali ad solstitium hyemale qualibet ...ie minus libram circiter perspiramus; inde usque ad ...quinoctium vernum liberius incipimus perspirare.* XI. *...tomachus cibo refertus, si inter dormiendum absolvat ...rimam coctionem, illius noctis perspiratio magna ex ...arte ascendit ad quadraginta uncias; si non absolvat, ad ...ctodecim circiter.* XII. *Cibi multum nutrientes, ex...pta carne vervecina, à cœna ad prandium non solent ...erspirare ultra octodecim uncias.* XIII. *Cibi copiosi sed ...nuis nutrimenti, noctis spacio in plurimis ultra qua...*

draginta uncias perspirare possunt. XIV. *Caro verveci-na facile coquitur & est vaporosa. Perspirat enim no-ctis spacio trientem libræ magis quam cætera solida edu-lia.* XV. *Somnus inquietus impedire solet trientem so-litæ perspirationis.* XVI. *Perspirationem insensibilem cursu septem horarum in dormiente, inveni in multis es-quadraginta unciarum circiter, in vigilante viginti.*

CAPUT IV.

DE ACCRETIONE.

ARTIC. I.

DE GIGANTIBUS.

Gigantum duo sunt genera. Vel enim sun populi; vel inter monstra ob materiæ ve agentis errorem collocantur. Prioris gene ris Gigantes fuisse vel esse *Goropius Becanus* negat. At sacræ scripturæ testimonia, exemplorum evi dentia, modernaque experientia demonstrant. Expresse exploratores *Numer.* 13. *v.* 33. *Vidimus gigantes filios Hanak, qui superant reliquos Gigantes ita ut videremur in oculis nostris esse ut cicadæ, & sic e-semus in oculis eorum. Emmeorum* vero & *Zamzum-mæorum* nomina, quid nisi giganteæ gentis tituli? Gothos olim ob insignem magnitudinem corpo rum admiratum Iustinianum testatur Procopius ex gigantea appellationem cæpisse magnitudi ne nonnulli existimant. *Bartholin. de pygmæis c.* 5. *Mela l.* 3. *cap.* 4. apud Indos tantæ proceritati fuisse homines scribit, ut Elephantibus maximi tanquam Equis uterentur. *Patagones* in Americ duodecim spithamarum esse, qui una bucca dua carnis aut piscium libras sumunt, aquæ tantum uno haustu bibunt, quantum duodecim homi-
nibu

cibus sufficere posset, sagittas denique adeo profunde in gulam demittunt, ut in ventriculum pervenire existimentur (*Cardan.l.8.c.43. de rerum varietate*) notissimum est. Ibidem apud Canibales Gigantem à se visum innuit *Pigafetta*, qui supra multos homines eminebat à cingulo: Circa vero fretum Magellanicum sub polo Antarctico se vidisse homines, quorum cervix ad brachii dimidium protendatur, constantissime affirmat. In posteriorum Gigantum censu *Goliathum*, & illos quorum 2 *Samuel* 27. fit mentio, reponimus. *Augustinus* dentem molarem cujusdam vidit; qui si nostrorum concisus fuisset modulos, centum potuisset efficere, *l.15.de Civit.* DEI *cap.9.* In Dreno Siciliæ inventi singuli trium librarum comperti sunt. *Fulgos. l. 1. cap. 6.* Lucius Flaccus & Metellus triginta cubitorum bello Cretico invenere corpora. Ibidem rupta terræ motu terra, quadraginta cubitorum repertum est. *Plin.l.7.cap.* . Alibi puella inter fluctus quinquaginta cubitorum in longitudine visa, quatuor in latitudine inter humeros, chlamyde purpurea amicta: *Vincent. Histor. Natur.l.31.c. 5. Litle Iohn* cujus condix in Scotia asservatur, quatuordecim pedum altitudinem habuisse dicitur. *Finnanum* quendam sub Eugenio Scotorum Rege septenum cubitorum proceritate fuisse, refert *Hector Boëtius* *Histor. Scoticæ.* Scaliger Mediolani tantę staturæ juvenem in Xenodochio vidit, ut stare non posset. In China stipatores regii quindecim pedes æquant, & talium quingentos Rex habere dicitur. In Hollandia juvenem novemdecim annorum octo pedes Geometricos cum dimidio longum, se vidisse ad me perscripsit Consultissimus Dn. Brinkius Consul Hardervicenus. Nos ipso anno puellam Leydæ septendecim an-

norum vidimus, staturæ quatuordecim fere sp
thamarum. Quid vero de alia in *descriptione Z
landiæ Bertius. Referunt annales nostri*, ait *à Guli
mo Bono Hollandiæ Comite, ad nuptiarum solemnia C
roli Pulchri Franciæ Regis adductam fuisse inusita
corporis mole fœminam, natione Zelandam, præ qua p
ceri etiam viri pusiones videbantur: tanto etiam erat
rium robore, ut bina dolia cerevisia referta ambab
utrinque manibus portaret, quæ singula quadragin
pondo Italica appendebant, trabemque, cui attollen
impares octo viri fuere, quo vellet transferret.* Plura q
volet *Iohannis Caßinionis* librum de Gigantibus
deat; nobis sufficit, præcipuorum quædam att
lisse. Alias, plurimo qui utuntur cibo, mini
speciose adolescunt. Suffocatio caloris nativi
causa, quam immodica adfert humiditas. Id
in morbis accidit. *Lemn. in occult.*

ARTIC. II.

DE PYGMÆIS.

PYgmæis nomen à magnitudine cubitali i
positum est. Πύγων enim est intervallu
quod à cubiti flexu ad initium usque pa
digiti procurrit. *Gammadim* Ebræis à Gom
seu cubiti mensura. Duplex illorum genus. A
minimi in magnatum aulis ludibrii aluntur g
tia, casu monstrorum instar geniti. Alii gen
sunt, quæ vel alicubi sit, vel aliquando fue
Illos dari non est quod ostendam. Sub *Theod*
adeo parvus in Ægypto quidam, ut perdice n
videretur major; qui & prudentia polluit, a
voce suavi, sermone claro generosæ mentis p
buit specimina, vixitque annos viginti, N
phor. lib. 12. *Eccles. histor. cap.* 37. Lugduni d
cub

ubitalis menſuræ *Iohannes Caßinon, de Gigantib.* 76. vidit: quorum alter barbam habens promiſ-
m, eleganti ſat conſpiciebatur forma. Vlnæ ngitudine fœminam, anno 1630 *Falcoburgi* pa-
, unius à *Leyda* lapidis, ipſi vidimus. *In nuptiis ucis Bavariæ nanus erat, qui integre armatus cum evi haſta, gladio accinctus, in artocreas occultatus ut n conſpiceretur, & in menſam appoſitus, fracto arto-reate erumpens, & ſtricto gladio, gladiatorum in mo-m ſaliens, omnibus riſum & admirationem incuſſit. later. l.3. Obſerv.* Dreſdæ in arce Electoris Saxo-iæ, pygmæi oſtenditur ſceleton, altitudine infra ubitum, oſſium ſoliditate & omnium propor-ione tanta, ut Embryonis oſſa ſuſpicari quis poſ-t. *Bartholin. de pygm. cap. 6.* In Marchia & Luſa-ia integrum ſceleton, cum cranio, duos pedes tres digitos longum inventum *Leonhardus urnheuſerus in German. Tiſone, memorat. l.7.cap.54.* uia vero ſæpius in iſtis partibus effodiebantur rnæ, à pygmæis in terra confici vulgus exiſtimat: yeme viginti pedum profunditate latere, circa ſtum Pentecoſtes unius ulnæ, ejuſdem eſt opi-io. Pertinent huc macilentorum exempla, ex uorum multis Philetæ Coi, Cineſiæ, & Hippo-actis produxiſſe ſufficiet. Ille tam macro erat orpore, ut ferreas plumbeaſve ſoleas in calceis abuerit, ne à vento abriperetur. Iſte Philyrini omen apud Ariſtophanem obtinuit, quod cor-ice philyræ ſe cingeret, ne à vento inflecteretur. ic quamvis tenuis, tam validus tamen, ut va-iam lecythum per maximum ſpacium conjice-t: cum leviora corpora non violentam habeant tionem, qua aërem diſrumpere nequeant. Alte-m genus aliquando fuiſſe multitudo ſcripto-um poſſet perſuadere. Inter cæteros *Cteſias In-cus* ſic habet: *Media India nigros habet viros, qui*

Pygmæi appellantur, eadem qua Indi cæteri lingua ute[ntes]: sunt autem valde parvi; adeo ut bona pars dimid[ii] cubiti magnitudinem, qui autem eorum maximus, du[o]rum cubitorum magnitudinem non superet. Capillu[m] autem usque ad genua & infra etiam demissum, ba[r]bam quoque quibusvis aliis hominibus promißiore[m] gestant. Atque adeo postquam illis promissa barba e[st] orta est, nullo jam vestitu utuntur, sed capillos quide[m] à tergo multo infra genua demittunt, barbam aute[m] ante ad pedes protrahunt: deinde cum totum corpus p[i]lis obduxerunt, seipsos cingunt illis vestimenti loco ute[n]tes. Sed & veretrum illis est valde crassum, adeoque m[a]gnum, ut ad pedum usque malleolos pertingat. Sunt por[res]simi atque deformes. Oves autem eorum sunt agnis n[o]stris pares; boves & asini ad nostrorum arietum magn[i]tudinem accedunt: equi item eorum, & muli, cæter[a]que veterina animalia arietes magnitudine non sup[e]rant. Horum Pygmæorum tria millia Rex Indorum [in] suo comitatu habet. Sunt enim sagittarii peritißim[i]. Iustißimi autem sunt, & iisdem quibus reliqui Indi l[e]gibus utuntur. Lepores & vulpes non canibus, sed c[or]vis, milvis, cornicibus, & aquilis, venantur. Lacus [est] apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens, c[ui] quoties à nullo vento agitatur, oleum supernatat: qu[od] quidam ex ejus medio scaphis hauriunt, navigiolis p[er] eum navigantes, atque eo utuntur. Vtuntur autem [et] oleo ex sesamo & ex nucibus: sed præstantius est, qu[od] è lacu illo hauritur. Hactenus ille. *Antonius Pig[a]fetta* inter Moluccas in insula quadam eos co[m]perit; sed & in insula Caphi. *Iovius l.* 3. *de reb[us] Moscoviticis*, ultra Lapones esse scribit. *Oderic[us]* denique *de reb. Indicis l.* 1. trium palmarum à [...] compertos, qui ætatis anno quinto jam gign[e]rent, asseverat.

CAPVT V.

DE GENERATIONE.

ARTIC. I.

DE SEMINE.

SEmen nobilissimũ in generatione principium multis resistit injuriis. Id vel ex eo apparet, quod multarum rerum essentia in multis mutationibus integra, & sub alterius formæ dominio delitescere potest. Alatur capra herbis quibusdam purgantibus: lac capræ illius bibat nutrix, fiet ut infans qui hoc suxerit, purgetur: Cum tamen in ventriculo capræ herbæ illæ mutentur in chylum; ex chylo fiat sanguis in hepate, ex sanguine in mammis lac. Lac hoc ubi nutrix biberit, rursum fit ex lacte in ventriculo nutricis chylus, ex chylo sanguis, ex sanguine lac. *A fide digno viro accepi*, inquit *Sennertus de Cons. & Dissens. è sputo canis rabidi in veste vel linteo hærente animalcula quædam parvis catellis simillima progenita fuisse.* Solet interdum in virginibus & viduis salacioribus retentum putrescere in utero, deleteriam acquirere vim, & mirifica excitare symptomata. Vapor enim malignus suscitatus, intestina, ventriculum, hepar ac diaphragma comprimit, respirationem tam exilem reddit, ut ad sensum plane periisse videatur. Cum imminet res aliqua à regione pectinis & umbilici versus diaphragma, & ventriculi orificium ascendens sentitur, cordis palpitatio, cardialgia, vertigo, & pallor oboritur. Dum præsens est, subito mulier prosternitur, respiratio-

ne, loquela, visu privatur (multæ sic per triduum jacuere; pro mortius sepultæ nonnullæ; quædam à *Vesalio* summa cum infamia dissecta) Epilepsia convulsione & deliriis interdum infestatur, & pro ratione maligni vaporis in hanc vel illam irruentis partem, afficitur. Exaudiuntur interdum ex imis visceribus miræ voces, ranarum coaxatus, serpentum sibilli, crocitus corvorum, gallorum cucurritus, latratus canum; quæ pro viarum erumpentis spiritus proportione casum effingere *Gemma Frisius l. 1. cap. 6. Cosmocrit.* existimat. Presidis Rhotomagensis filiæ continuo ridebant, nec à risu quacunque tandem re adhibita dimovebantur. *Holler. de inter. morb.* Accidit interdum ut imaginatione læsa, Melancholia laborent, Diabolum præsentem sibi imaginentur, furore uterinum, & Melancholiam errabundam, (hæc mense Februario præsertim viget, & autumno cumulatur) acquirant. His positis diversa & mirabilia in diversis etiam linguis proferri. Concubitus ab obviis expeti, nocturnos discursus, circa mortuorum sepulchra latebras quæri, m... dici innuunt. *Henr. Petrejus Nosolog. Harmon. Discurs.* 3. Imo legimus Milesias virgines, cum h... conflictatas morbo, violentas sibi intulisse m... nus. Ceterum ordo formationis est iste. Membranæ fætum ambientes primo omnium formantur. His enim nobilior seminis pars concluditur, spiritusque ac seminis obvallatur calor. Partes p... spermaticæ simul omnes delineantur; & suo quæque ordine pro ratione dignitatis perficiuntur. Aliæ tamen citius, aliæ tardius formam absolutam accipiunt. Hinc primo conceptus tempore tres quasi bullæ, spiritibus turgentes, quæ cerebri, cordis, & jecoris sunt rudimenta, & innumera fere filamenta, quæ venis, nervis, & arteriis o...

gin...

nem præbent, & solidarum partium quasi sunt amina, apparent. *Sennert. l. 1. Instit. c. 9.* Interdum superfætatio accidit. Ea gemino partu alterum marito similem, alterum adultero genuit. Proconnesia ancilla ejusdem diei congressu unum domino, alterum procuratori ejus. alia quædam unum justo partu, alterum quinque mensium edidit: alia denique septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. *Plin. 7. Histor. Natur. c. 11.*

ARTIC. II.

DE MENSTRVO SANGVINE & LACTE.

FRigiditas mulierum, & generatio facit, ut non omnis absumatur in eis sanguis. Quia vero non semper adest fætus, in vasis circa uterum tum colligitur, & singulis mensibus foras, ne graventur, expellitur. Menses hinc dixere Medici. Prima juventa expulsionis fiunt primordia: modum fluxionis uteri vel fundus vel collum determinat. Observatum recens natam, mammis pendulis, alarum & pubis ornatam pilis, quinquennem passam decursum etiam sine dispendio: *Schenck. l. 4. Observat.* Quin quærit natura alibi viam, dum sueto nequit ire tramite. Puellæ Saxonicæ per oculos fluebant: Ex auribus religiosæ cuidam: per nares uxori Parei: per vomitum Stutgardianæ puellæ: per sputum in Chio insula ancillæ: per mammas nonnullis apud Amatum: per umbilicum mulieri Tridentinæ; & quod mirum per minimum manus digitum & per annularem sinistræ manus mensibus singulis Moniali: *Ludov. Mercat. l. 1. cap. 7. de mulier. affectib.* Non

uniformis autem omnibus eſt fluxus. Bene habi-
tę bis in anno habent ſine diſpendio: quædam
ne ſemel quidem. At antequam concipiant, ſolen-
habere *Hortenſius* prodit *Inſtit. Medic. l.* I. *cap.* 28.
Qui ex matribus ſero menſtrua paſſis naſcuntur,
infirma ut plurimum ſunt valetudine. Sic fuit in
Franciſco II Rege Galliarum, qui per nares mucore num-
quam emiſſo, raro per os exſcreatu purgabatur, decum-
bente interim in auriculam excrementorum colluvie, &
per eam exonerante ſe cerebro, quod tandem lethali pu-
trefactioni cauſam præbuit. Thuan. l. 23. *Hiſtor.* Vim
illi venenatam ineſſe affirmat *Plinius*, dum *l.* 7. *cap.*
15. *l.* 19. *c.* 1. ſcribit: *Nil facile reperitur mulierum men-*
ſtruo magis monſtrificum. Aceſcunt superventu muſta,
ſterileſcunt tactu fruges: moriuntur inſita: exuruntur
hortorum germina, & fructus arborum quibus inſedere
decidunt: ſpeculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur
acies ferri præſtringitur, eboriſque nitor. Alvi apum mo-
riuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corrumpit,
odorque dirus aera. In rabiem aguntur eo guſtato canes
atque inſanabili veneno morſus infligunt: Etiam formi-
cæ animali minimo, ineſſe ſenſum ejus ferunt, abjicique
guſtatas fruges, nec poſtea repeti. Lac in virorum eti-
am aliquando inventum mammis: Teſtatur enim
Cardanus de ſubtil. Antonium Benzum, annum ar-
gentum trigeſimum quartum, pallidum, barba
rara, pingui habitu, tantum lactis in mammillis
habuiſſe, ut infantem lactare poſſet. Qui novum
luſtrarunt orbem, narrant, viros pæne omnes ma-
xima lactis abundare copia. *Ariſtoteles* vidit in
Lemno caprum, è quo tantum emulctum lactis,
quantum ad coloſtra facienda ſatis fuit *l.* 3. *Hiſtor.*
Animal. cap. Lapideſcere interdum obſervationes
apud *Schenckium* teſtantur. In virginibus eſſe ne-
gat *Matthæus Medic. quæſt. Centur. qu.* 14. affirmat
Heurnius ad l. 5. *Aphoriſ.* 39. *Si virgines hujuſmo-*
ſan-

nguine, inquit, *abundent*, *& ab ea sanguinis copia* *ſenſes ſupprimantur, niſi ejuſmodi plethoro; aut ſanguinis emiſſione, vel vomitu, vel per hæmorrhagiam, aut per hæmorrhoides, vel per dyſenteriam* αἱματώδην *excernatur; & ſi his mammæ calidiores fuerint & atterantur, aliquando is poterit decumbere, & in lac converti.* Hippocrates vero eodem Aphoriſmo: *Si mulier, neque prægnans, neque puerpera, lac habeat, huic ſuppreſſa ſunt menſtrua.* Attamen id raro fieri fatendum eſt, cum lac ad fætus alimentum Natura ordinaverit.

ARTIC. III.

DE MEMBRIS GENERATIONIS.

PAuca de his & pura mente, eademque qua ſcripta ſunt legenda: *Syllam* miorchem fuiſſe tradunt hiſtoriæ; triorchem *Philippum Landgravium Haſsiæ* author eſt *Thuanus l.* 41. Addit, tam inexhauſti ad Venereos uſus fuiſſe ſucci, ut, cum uxore ſola uteretur, & illa toties eum admittere non poſſet, vir alioqui caſtus, ex ejus permiſſu, negotio cum paſtoribus communicato, concubinam ſuperinducere coactus fuerit. Princeps quidam Germanus bombardæ eviratus ictu, argenteum ſibi fabricari curavit penem; hocque liberis ſucceſſu felici navavit operam. *Nancel. Analog. Microcoſ. l.* 7. Taurus cum ſtatim à caſtratione iniviſſet, implevit. *Ariſtotel.* Exciſum coiviſſe virum apud *Albertum* legitur. Sine mentula quidam natus eſt, cum ſcroto & teſticulis; alter ſine utriuſque ſexus partibus. *Schenckius in Obſervat.* Clauſtrum virginale virgines habere certum eſt, illud vero non pellicula quædam in medio uteri tranſverſim collocata, quæ cervicem faciat imper-

viam: Sed quatuor carunculæ in coronam collo-
catæ, interventu parvularum fibrarum, donec vi
rumpantur, ad invicem circulariter corrugatæ, fo-
ramen in medio sui relinquentes, ut inde possent
menstrua ab utero provenientia fluere. *Ludovic. du*
Gardin Anatom. cap. 99. Sectum quibusdam ali-
quoties sine incommodo uterum, partus Cæsarei
ostendunt exempla; exsectum plane cuidam ob
petulantiam sine vitæ dispendio testantur histo-
riæ Medicæ. Puellam ex pudendis vaticinatam se
vidisse affirmat *Rhodiginus*: idem à Pythia sacer-
dote Apollinis factum, *Chrysostomi* assertio est.

ARTIC. IV.

DE SEXU FÆMINEO.

Duplicem esse sexum nemo ignorat. Mascu-
linum superiorem, vilioris fęmineum natu-
ræ, omnia fere ostēdunt. Subjectionem cer-
te huic imperavit DEUS; illi concessit imperi-
um; Corpusque si spectemus, habet hoc in qu
sortis suæ inferiorem ostendit gradum, tempera
menti præsertim & excrementorum si attendatu
ratio. Hinc, quia tristes ob menstruorum decur
sum diffundunt halitus, & nucem myristicam, &
corallium squallido ac nigricante inficiunt colo
re: Cum contra illa pinguior masculi reddatu
gestatione: rubicundius istud. *Lemn. l. 2. c. 12. d*
Occult. Ira eis facilis, bile accensa subito ebullien
te: & ob caloris defectum minor ingeniositas
Quantum ad libidinem, magis accendi hunc sex
um quàm masculum, in communi jam est opin
one; sed & in ipso gradus concedi nemo negabi
Quia enim in pallidis & macilentis, acri morda
cique succo genitales imbutæ sunt partes, hum

tarique inde postulant; rubicundis & obesis sa-
aciores esse conjicit *Lemnius l. 2. de Occult. cap. 37.*
Cuta libidinem in viris extinguit, auget in fœmi-
nis. *Secundus Philosophus* cum omnem mulierem
fornicatricem esse sibi persuasisset; &, facto ipso
periculo, de matre id verum cognovisset. Non re
quidem peracta, sed adulterum filium admissura
n voluisset exequi; ab Adriano quid esset mulier,
interrogatus, subjecit; *Hominis confusio, insaturabilis
bestia, continua sollicitudo, indesinens pugna viri, incon-
tinentis naufragium, humanum mancipium.* Quicquid
autem sit: ita tamen abjectus non est hic sexus, ut
non aliquæ supra sortem inveniantur. In obsidio-
ne Braunsvicensi militis officium præstitit quædã;
idem in Cęsaris castris olim altera. *Camer. Hor. sub-
cis. cap. 76. Cent. 3. Eudoxia* uxor Theodosii Iunioris
scripsit Poemata, & extat ejusdem Homerocento
de Servatore. Idem ex Virgilianis versibus *Proba
Falconia* præstitit. *Iohanna Graja* Ebræam, Græcam,
& Latinam linguas calluit; *Olympia Fulvia Mora-
ta* Græce ac Latine versus scivit pangere; & cum
ad Orthodoxam defecisset religionem, totam se
Theologicis mancipavit studiis. Quid vero dicam
de *Elisabetha Anglorum Regina*? Hæc certe virtuti-
bus suis universo admirationem incussit orbi:
Pontificem quoque *Sixtum* in tantam rapuit, ut
eam solam cum Henrico IV Galliarum Rege in
consilio de universi orbis Christiani summa recte
adhiberi posse, diceret. Abiisse quasdam progressu
temporis in viros exempla testantur. Antiochiæ
illustris virgo desponsata post dolores virilia rece-
pit. Mævaniæ altera quoque in virum abiit. Romę
alia ipso nuptiarum die erupto genitali vir appa-
ruit. *Volat. l. 24. Comm. Vrbin.* Idem Æmiliæ fœmi-
næ post duodecimum conjugii annum accidit.
Plura exempla vide apud *Schenck.*

ARTIC. V.

DE VAGITV VTERINO.

INfantes in utero materno flevisse nonnullorum annotatum observatione; & ita quidem ut exaudiri satis bene potuerint. Apud *VVeinrichium de monstris* exempla invenies. Quidam vero *Poëta* de quodam:

Mirandum fœtus materna clausus in alvo
Dicitur insuetos ore dedisse sonos.
Causa subest; doluit se angusta sede teneri,
Et cupiit magnæ cernere molis opus.
Aut quia quærendi studio vis fessa parentum
Aucupiis aptas innuit esse manus.

Mali id aliquid vel fætui vel matri portendere existimant alii: quidam autē & rationi & experientiæ adversari judicant. Experientiæ, quia certum non extat apud antiquos philosophos simile quid accidisse unquam. Rationi, quia non fit ploratus auditu perceptibilis, absque aëris per os attracti & inter exspirationem ad asperam arteriam allisi, certoque modo formati in ore & palato, emissione. Nam, cum venis & arteriis, urachoque, aliis rebus impletis, reciproco aëris cursui locus non sit, neque etiam tantę copiæ meatus per cor poni debeat; ob insigne caloris periculum per umbilicum ingredi non poterit, nec per uterum admittetur. Membranæ enim quibus obvolvitur, tam laxos non habent poros, ut transeat aër; nec uterus, etsi pondere hiet, auram admittere potest: Ne dicam, lentore excrementitio occupata esse omnia. *Libavius* omnia quæ in thorace ad respirationem requiruntur, fabrefacta supponit; aëremque halituosum internum e

hu

humoribus calore agente natum, & intra domicilium infantis atque etiam in capacitate pulmonum conclusum, à fætu elisum, sufficere autumat. *Vide disc. de vagitu* &c.

ARTIC. VI.

DE PARTV NVMEROSO.

IN unica generandi facultate homini concessa, contingit etiam varietas, temporis rationem si spectes & numeri. Alii quinto nascuntur mense, sexto alii, alii septimo, octavo, nono, quibusdam decimus, & decimus tertius, nonnullis etiam decimus quintus tribuitur. Gestatus quidam per viginti tres menses apud *Paschal. in Biblio. Medica*: biennio apud *Aventinum l. 5. Annal.* qui loquens natus est: quatuor annis apud Mercurialem. Interim tamen nonum & decimum mensem naturalem legitimi partus terminum Medici statuunt; Cum fætus jam grandior nec alimentum copiosum habet, nec locum in quo contineatur sat amplum. Quinto mense natos debilissimos esse, vel puella apud *Valesium de Philos. sacra cap.* 18. (Cujus gracilitas ac tenuitas major, quam mulieribus esse consuevit, fuit) ostendit, septimo infirmos imperfectionis alicujus suspicio, octavo vix vitales, conatus exeundi septimo factus, & inde contracta infirmitas quibusdam persuasit. Vestilia tamen C. Herdicii ac postea Pomponii Orfiti clarissimorum virorum conjunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Rufum undecimo, Corbulonem septimo, utrumque consulem: postea Cæsoniam Caji Principis conjugem, octavo. *Plin. l. 7. cap.* 5. Numerum si exigit,

git, duos, tres, quatuor ſæpius parere accidit:
majorem imo ſtupendum aſcendere nonnulla
Ægyptia quædam apud *Gellium* uno partu qui
que enixa eſt, *l.10.cap.2.* Lamiſii Longobardoru
Regis mater ſeptem. *Sigebert. in Chronic.* Com
tiſſa Quenfurtenſis novem. *Betraff. lib.* 4. *Princ*
Anhalt. Mulier quædam apud *Albertum* vigin
duorum abortum fecit : alia ſeptuaginta : al
centum quinquaginta ; Cujus rei facta fides e
tuniculis quibus obvolvebantur, conciſis. *Cali*
l. 4. *cap.*25. Irmentrudis Iſenberti Comitis
Altorf uxor duodecim protulit ; Margarita V
boſlai Comitis conjunx triginta ſex. *Cromer. l.*
Margaretha Florentii Comitis Hollandiæ fi
trecentos ſexaginta quinque. *Ludovic. Vives*
Colloquiis. Machtildis Comitiſſa ab Hennebe
ſub Friderico II, mille quingentos. *Avent*
lib. 17. *Annal. Cuſpinianus* habet trecentos qui
quaginta. Diviſim vero ſi ſumas, magnæ f
cunditatis mira in plurimis invenies exemp
Priamus ex Hecuba novendecim habuit lib
ros, triginta & unum ex aliis. Artaxerxes ce
tum & ſex. Herotimus ſexcentos. Conrad
Moſcoviæ Dux octoginta. Rex Gilolo (inſu
eſt inter Moluccas) etiam ſexcentos. *Pigafet*
Ziambæ, trecentos viginti quinque. Alter ſexce
tos quinquaginta. Hos ſe viventes vidiſſe ſcri
Martinus Polus l. 3. *cap.* 6. Ludovicus Vives
Hiſpania ruſticum vidit, cujus liberi ipſo ſup
ſtite, pagum plus minus centum ædium comp
verant. Et hac ætate vetula quædam de ſua
quebatur progenie. *Hem filia mea indica nepti t*
id eſt mulieri ex filia tua nata, prolem prolis ſuæ eju
re. Sphinx. cap. 17. In Ægypto fæcundæ ſu
Pariunt enim tres & quatuor idque locis no
nullis, ut plurimum quinque naſcuntur, & q
da

m quatuor partibus viginti edididit, quinos ngulis partibus enixa, majorque eorum pars utriri & adolescere potuit. *Aristot. 7. Histor. nimal. cap. 4.* Multitudo Ebræorum ex Ægypo regredientium, si parvulos, mulieres, senes, Levitas computes, potest dici fuisse, ad tries centena millia hominum, quæ ex sexaginta ntum personis, spacio 2150 annorum propata sunt. Scotiam feraciorem virorum quam ugum affirmat *Barilajus in Icone animorum.* ertè anno 1592. Scotus quidam Helsinræ in Dania quinquaginta quatuor liberos una uxore, quæ quadraginta tantum anorum erat, undecim ex alia suscepit; sic ut xaginta quinque liberorum pater esset. Spao annorum novem viginti septem illa pepet, singulis ternos. *ex literis Dn. Brinkii ad me tis.*

ARTIC. VII.

DE MONSTROSO PARTV.

NAtura in agendo suum opus intendit; at quia varia ratione primi agentis, seminis, constitutionis cæli, formatricis virtis, imaginationis, caloris, oriri possunt obstala, aberrare interdum non mirum erit. Quams autem monstra in omnibus fere corporibus nt mixtis; tamen illa præcipue, quæ in aniantibus fiunt monstra attenduntur; & vel in uantitate vel in qualitate accidunt talia. Capi connexos gemellos quædam Turonensis anno 69 enixa est. *Pareus l. 24. Oper. cap. 2.* A cerce totum bicorporeum Avenione vidit *Valerio Locor. Com. l. 1. cap. 8.* Adversis frontibus sibi

cohæ-

cohærentes gemellas virgines, quarum una pro-
cedente retrocedebat altera, *Monsterus*. Florenti-
gemini exhibebantur mares; quorum alter in-
teger corpore, alter ſcapulis alterius jungebatu
ventriculo, ut totum illi videretur intruſiſſe ca-
put; & illo ſugente non aliter commovebatu
ac ſi ipſe ſugeret. *Beniven. de reb. abdit.* Idem Lu-
tetiæ in viro quadragenario vidit *Pareus*, *l.* 24
c. 2. anno 1530. Circa finem Imperii Lotharii Im-
peratoris edidit partum mulier, canis ac homin
ſpecie, integerrime connexis corporibus, ac dor
conglutinatis ſpinæ. *Lycoſt. lib. prodigior.* In Sco-
tia autem alter inferiore parte maris ſpecie, um-
bilicum vero ſupra geminis membris & ad uſu
& ad ſpeciem diſcretis fuit. Hoc monſtrum i
Muſicis educatum, varias linguas calluit: in com-
mune conſultavit, diſſenſu orto in jurgia & rixa
ſæpiſſime erupit. annos viginti & octo vixit. I
cum alterum corpus complures ante alteru
dies obiiſſet; quod ſuperſtes fuit, dimidio ſ
computreſcente, contabuit. *Buchan. in Hiſto*
Scotica. Cracoviæ denique natus olim infans e
nobilibus parentibus, teter admodum & terrib
lis aſpectu, flammeis & radiantibus oculis, o
naribuſque bovinis, cornu figura exortis & pro
minentibus, dorſo pilis caninis hiſpido; ſimia
rum faciebus in pectore extantibus; qua mam
marum locus oculis felium ſubtus umbilicu
hypogaſtrio adfixis, tetris ac minacibus; canu
capitibus ad utrumque cubitum, & pedis utriu
que patellam ſpectantibus antrorſum; στεγανόπ
& στεγανόχειρ, figura pedum cygni, cauda ſurſu
reflexa & recurva, longitudine ulnæ dimidia
editus in lucem, quatuor horas vixiſſe, & ta
dem emiſſis vocibus; Vigilate, Dominus DEV
veſter adventat, exſpiraſſe dicitur. *Peucer. in T*
rato

ost. Huc pertinet fætus lapideus Agendici Senonum; qui viginti & octo annos portatus, ex ero post mortem matris excisus est. Hodie adc Agendici miraculi instar visitur, expers pudinis. *Thuan. l. 76. Histor.* Per scriptum nuper me ab Amplissimo Domino Brinkio, inventm esse anno 1620 Hardervici annorum duodem puerum, natione Hibernum, mire monstrom. Habebat enim duplex pectus, bina corda, ciput gemini capitis instar, loco linguæ carnis infima oris parte particulam, in singulis mabus & pedibus sex digitos, quorum minores à invicem disjuncti, majores sibi agglutinati, dis anserini referebant speciem. Facies ipsi depra, cibus æstate gramen, caules hyeme. Vox latus instar. Plura qui scire desiderat consulat *uhinum de Hermaphroditis, VVeinrichium de Monis, & alios.*

ARTIC. VIII.

DE COMPENSATIONE naturæ monstris facta.

TRaditur vulgo, defectu naturæ laborantes, improbitatis insignis aliquid habere. Hoc interdum quidem verum esse invenitur: at mper inveniri falsissimum est. Nam, ut nihil icam de partium diversitate, quam observanam suadet *Lemnius*: institutionis vis tanta est, t Socrates, cum per naturam malus esse deberet, onus eadem sit redditus. Quin tam benigna eaem, ut ob errorem quasi verecundia suffusa, deectum aliis compenset uberrime. *Comes Mansldius* visu destitutus, solo contactu album à niro discernere potuit. *Keckerm. in Physicu.* Hamas

mar Dux quidam Caravanæ, ex solo arenæ odo-
re, ubi esset agnoscebat. *Leo African.* Francotha-
lensis quidam concionator, ab utero cæcus, e
tribus filiabus cujusdam, tactu manus formo-
sissimam elegit. *Camer. Hor. subcis. cent.* 3. *c.* 80.
Et illius in defossis & furto ablatis quingenti
aureis recuperandis apud *Panormitanum l.* 3. *d.*
Alphonso, solertia, paucis ignota est. *Cicero* ait *Ho-*
merum cæcum fuisse; at ejus picturam non poe-
sin nos videre. *Quæ enim* (*verba ejus sunt Tuscu-*
lan. 5.) *regio, quæ ora, qui locus Græciæ, quæ speci-*
forma, quæ pugna, quæ acies, quod remigium, qui mo-
tus hominum, qui ferarum, non ita depictus est, ut qu-
ipse non viderit, nos ut videremus effecit. Didymu-
etiam Alexandrinus, cæcus ab ineunte ætate, sa-
pientiam divinam & humanam & didicit, &
professus est. *Ruffin. l.* 11. *cap.* 7. *Eccl. Histor.* Qui-
jam de *Thoma Schvveikero* dicam? Sic de eo Poë-
ta, & Medicus insignis *Posthius.*

Mira fides! pedibus dextra facit omnia Thomas,
Cui natura parens brachia nulla dedit.
Namque bibit pedibus, pedibus sua fercula sumit,
Volvit & his libros, præparat his calamos,
Quin & literulas pede tam bene pingere novit,
Artificis superet grammata ducta manu.
Maximus hoc Cæsar, stupuit quondam Æmilianu-
Donaque scribenti largus honesta dedit.

Georgius vero *Pictorius* Villinganus *lib.* 4. *Sermo-*
Convival. testatur se Hispanum vidisse sine bra-
chiis natum, pedibus tam citum, ut cum illis ne-
ret, seu acu expeditius pingeret, quam vel c-
tissima mulier ambabus manibus. Arma tam
affabre tractabat idem, ut nullus militum agili-
tatem assequeretur: arcu denique tam rectus, u-
nunquam aberraret à scopo. Vnico ictu crassiu-
culum etiam infringebat truncum. Tandem, u-
con-

concludam, facit cujuſdam ſtudioſi *Keckermannus* mentionem, *l.* 1. *Phyſic. c.* 4. qui uno tantum digito, & quidem minimo, in utraque manu erat prædi-tus, pedibus ſine ullis digitis formam triangula-rem referentibus. Hic tamen majori unico digito quam alius quinque pollebat robore; eleganter ſatis, ſatiſque celeriter ſcribebat; pedibus tam fir-mus, ut rarius quam cæteri in lubricis laberetur locis. Deſinat itaque naturæ accuſare injuriam *Plinius*. Benigna erga omnes mater eſt: defectum majore compenſat uſura.

ARTIC. IX.

DE VARIARVM FOR-marum gentibus.

QVod articulo octavo de monſtroſo partu dictum eſt, raro accidit; ex conſuetudine id eſſe apud quaſdam gentes, nonnulli ju-dicarunt. Non procul à Troglodytis in Æthio-pia gentem quandam capite carere, oculos in pectoribus habere vidit Auguſtinus, ſerm. ad fratr. in Eremo. Confirmat *Solinus cap.* 53. *Plinius l.* 5. *cap.* 8. In Peruaco provincia Caraqui occi-pite & ſyncipite carere ſcribit *Hiſpalenſis. Sylv. p.* 5. *cap.* 35. Statim enim edito partu tabulis complanari caput, adjicit. In Guiana Epume-rocacos quoſdam in navigationibus ſuis ponit *Rhalegus*. Circades populi ultra Taprobanam ob-longa ſunt facie, capite equino, ſi Arriano apud *Ramuſ. tomo* 1. credimus. Per Indiæ montana ca-pitibus ſunt caninis, armati ungulis, veſtitu ter-gorum amicti, ad ſermonem humanum nulla vo-ce ſed latratu tantum ſonantes, Magaſtenis te-ſtimonio. *Ælian. l.* 10. *cap.* 26. in Ægypto illos ponit,

ponit, secundum viam quæ ad Æthiopiam pertinet, describitque quod sint nigro aspectu, vocis expertes, strideant acute, infra barbam mentum possideant tam promissum, ut serpentum simile id esse videatur. Ex venatu Bubalorum & Dorcadum vivunt. *Augustinus de Civitate* DEI *l.* 16. *cap.* 6. id non esse incredibile existimat. Panotii apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, ut omne corpus iis contegant. *Isidor. l.* 11. *cap.* 3. Quidam singulis pedibus adeo latis, ut ubi se defendi à calore velint, resupinati toti inumbrentur. Quid si marinos dari homines & hic adjecero? Anno certe 1403 in Hollandiæ lacu capta est marina mulier, & Harlemum adducta; quæ docilis quidem apparuit ad nonnulla humana; sed loqui discere non potuit. Anno 1526 in Frisia vir barbatus, pilosus, marinus, aliquot vixit annos, sed mutus. *Libav. l.* 6. *de Universit. rerum.* Nec ita pridem, cum legati Regis Daniæ in Norvegiam vela facerent, virum fascia segetum instructum in mari videre; qui captus, inque navi depositus vivere desiit; mari injectus, revixit. Hæc sat probati Historici. Quid sentiamus hic non addimus: nisi & Diaboli infinitas esse præstigias, & imaginationis ingentes vires, & bestias interdum accipi pro hominibus, præsertim similitudo si accedat. Legimus in Historia Scotica, Legatos Regis, ventorum impetu in Norvegiam delatos, bestias villosas hominum instar, in montibus oberrantes, vidisse; quas cum homines esse feros judicassent, feras noxias esse ab incolis accepere. Fruatur interim quisque suo judicio, nobis se, prolixius de his agendi, alibi poterit offerre occasio.

ARTIC. X.

DE ANTIPATHIA QVADAM mira inter patrem & filium.

PArentem fuisse qui filium legitimum non aliter abhorrebat, quam feles cæteri; ita ut illo præsente & nondum conspecto in lipothymiam inciderit, *Georgius Mylius* Theologus Ienæ referebat. Causam ejus diligenter inquisivit Libavius. Et certe, si digna est accuratiori consideratione Antipathias inter res naturales ratio; illa quæ inter liberos & parentes fuisse notatur dignissima. Hoc autem primo certum est, nec in rationali, nec in sensuali parte, hujus quærendum esse causam discordiæ. Nam nec male voluit filio, nec Sympathia vel Antipathia στοργῆς vel ἀστοργίας dignari debet titulis. Sunt enim & in iis quæ non vivunt; & si in animalibus, non quatenus talia, sed quatenus naturam habent, reperiuntur. Quia vero vix ab alio abhorruit filio, nec fastidivit prolem cujus gratia conjugium suscepit, hæreditarium id non fuisse malum evidens est. Videtur igitur probabile in eam dispositionem immutatum filium, quæ parenti singulariter est adversata. Ea autem vel è seminali corpore ab utero male disposito, vel à sanguinis impuri confluxu, fomentum alterationis habente, vel à sanguine, quo Embryo alitur oriri potuit. Hic enim ex materia alimenti diversus evasit, vel aliqua alia causa interna, vel loco degenerat. Nonnunquam spiritus sanguini totique naturæ assistentes, mutationem inducunt. Vel igitur mater insigni pica laborans adverso patri cibo delectata est; vel eidem ex consternatione rei patri abomi-

abominabilis, eundem impreſſit affectum: ut nihil de obſtetrice ſaga, vel occulta cauſarum qualitate dicam. Sic Vratiſlavienſis puella, epoto felis ſanguine, felinam expreſſit naturam; & Fauſtina, latronis guſtato cruore, crudeliſſimum peperit filium. Quod ſi quis una actione habitum acquiri non poſſe exiſtimat, id de potentiis naturalibus falſum eſſe cogitet. Qui enim in antrum Throphonii ſemel olim rapiebantur, per totam vitam moroſi erant: & mulier quæ in lupi incidit foveam, ea incanuit nocte.

ARTIC. XI.

DE QVIBVSDAM CIRca generationem miris.

ADjicio ea, ne, quamvis multa jam ſint dicta, deeſſe videatur aliquid, *Soranus Ephaſ*nus *Iſag.* 17. tradit, mulieres quæ in navibus pariunt, mutos parere: non quod non loquantur, ſed quod cum eduntur, non vagiant. *Auſo*nius de quodam

Genua cui patrem, genitricem Græcia, partum
Puppis & unda dedit, num bonus eſſe poteſt?
Sunt vani Ligures, mendax eſt Græcia, Ponto
Nulla fides, hæc tu ſingula ſolus habes.

Quidam nati ſignum ſecum in lucem ferunt. Thebis lanceam genitivis notis habere Spartorum familiæ datum erat. Inter quos fertur in brachio Dacorum notam originis quarto quoque partu regenerari. *Alexand. ab Alexandro lib.* *cap.* 19. Auguſtus Cæſar genitivas notas diſperſas per pectus & alvum in ordinem & numerum cæleſtis Vrſæ habuit *Sueton.* Scanderbegus effigiem gladii in dextro brachio ex utero materno t

li

. *Pontan. l. 2. belli Neapol.* Iohannes Fridericus
ector Saxoniæ crucem aureã in dorſo habebat,
turæ calamitatis indicium. *Bucholc. in Chronol.*
cobus Magnæ Britanniæ Rex leonem, gladium,
coronam tulit. *Camer. Hor. ſubciſ. Cent. 3. c. 42.*
orzanorum Reges ſignum nigræ Aquilæ in hu-
ero portant. *Marcus Venetus.* De Auſtriacæ vero
miliæ principibus fama eſt, (alii non tradunt)
ucem auream, id eſt pilos candidos in modum
ucis protractos geſtare. *Felix Faber. Hiſtor. Suev.*
1. cap. 15. Ludovicus Vngariæ Rex ſine extrema
ite quam ἐπιδέρμιδα vocant, editus eſt. Diadu-
enus Macrini Imperatoris filius diadema in ca-
te cum naſceretur, habuit, quod, veris interce-
entibus nervis nonpotuit rumpi. *Cuſpinian.* A-
ippæ in naſcendo non caput, ſed pedes primum
xivere. *Plin. l. 7. c. 8.* In uterum protinus reverſus
nfans, Sagunti quo anno ab Hãnibale deleta eſt.
lin. l. 7. c. 3. Gorgius Epirota, fortis & clarus vir,
n funere matris ſuæ utero elapſus, inopinato va-
itu ſuo lectũ ferentes conſiſtere coegit, novumq;
pectaculum patriæ præbuit, non tantum ex ipſo
enitricis rogo lucẽ, ſed & cunas aſſecutus. *Valer.*
1. cap. 6. Quidam viri ultra octogeſimum au-
um gignunt. Nam & Maſaniſſa poſt eum ſex ge-
uit liberos, & nobilis Francus filium & filiam.
amerar.. Viſæ & fæminæ quæ quinquageſimo
eperere anno. Sed & in puerili quibuſdam
l accidit ætate. *Albertus* enim *Magnus l. 4. ſen-*
nt. nono quandam anno redditam prægnantem,
eperiſſe decimo ſcribit. *Plinius* vero *l. 7. cap. 2.*
ptimo quaſdam parere, ac ſemel tantum, ſenio
utem confectas, quadrageſimum annum non
xcedere, eaſque Macrobiis junctas, commemo-
at. Puerum vero decennem mulierculam im-
rægnaſſe *Rhodig. Antiq. l. 14. cap. 18.* author eſt.
Non-

Nonnullæ secundo, tertio, & quarto menſe po priorem fœtum, fœtum edidere vitalem. Vniu mulieris, quæ bis intra duorum menſium ſpa cium enixa eſt, mentionem facit *Nancelius l. 8 Analog.* Aliæ nonniſi aperto Chirurgi opera ute ro parere potuere. Quater cuidam exciſum, qua tuor diverſos ediďiſſe fœtus, apud *Schenckium* in venies. E Proculo Cæſare centum virgines intr dies quindecim fætum concepere. *Plin. l. 7. c.* 32 In Picæno puer cum ſex dentibus natus eſt. *Bon fin. Decad.* 3. *l.* 8. Pruſiæ vero Bythiniarum Regi filius illorum loco continui oſſis ſoliditatem ha buit. *Solin. cap.* 3. Nonnulli ita naſcuntur, ut au res quandocunque motitare poſſint. *Zoroaſter* ri dens naſci viſus eſt. Sed ſatis de his, pergamu ad alia.

CAPVT VI.

DE ACTIONE VITALI.

ARTICVLVS I.

DE CORDE.

Cor in nonnullis deſideratum eſt, ſi in Avi cennæ nullum eſt teſtimonio mendum *Rhodig. l.* 4. *cap.* 16. Cæſari certe dictatori quo primum die in veſte purpurea proceſſit, ſa crificanti bis in extis defuit. *Plin. l.* 11. *cap.* 37 Bina in quibuſdam animalibus reperiri perdi cum Paphlagoniarum exemplo agnoſcitur. De ſideratum in quibuſdam ſiniſtrum ventriculum cartilagineum in nonnullis repertum ſeptum, *Co lumb. l.* 15. *Anatomiæ* obſervavit. Os in eo in duobus virorum cadaveribus *Gemma l.* 2. *Cyclog* depre

deprehendit: Calculos quantitate piſorum *VVier.* *l.* 4. *de præſtigiis Dæmon. cap.* 16. Ariſtomenes Meſ-ſenius, qui trecentos Lacedęmonios interfecerat, & aliquoties captus, aliquoties etiam elapſus e-rat, hirſutum habuit. *Valer. Maxim. l.* 1. *c.* 8. Idem de latrone quodam refert *Benivenius cap.* 33. *de* *abditis.* Pericardium, ſeu burſa in qua ſitum eſt, interdum deficere poteſt. Defeciſſe in juvene, & ideo Syncopen paſſum *Columbus l.* 15. *Anatom.* annotavit. Vulnus ínterdum excitare poſſe, nec lethale tamen, Marylli Mimographi puer, cui ſe-cto licet pericardio cor appareret, mors tamē con-ſecuta non eſt, oſtendit. *Galen. l.* 7. *Adminiſtr. A-natomiæ.* Idem fere in cordis accidiſſe vulnere Hi-ſtoria Groningenſis, quam, quia in paucorum manibus, appono, teſtatur.

Caſus in cordis vulnere admirabilis.

Nicol. Mulerius lectori ſalutem.

Creditum hactenus fuit, corde vulnerato non poſſe quen-quam vel ad unius horulæ vitam producere. Quam ſen-tentiam ratio firmat & experientia. Cum enim vita no-ſtra à ſpirituum incolumitate dependeat, quorum officina fabricaque in ipſo corde ſita eſt, corde vulnerato, ſpirituũ generationem impediri ac prorſus ceſſare neceſſarium eſt. ...rum hiſtoriam valde memorabilem hoc loco proponere ...ſum fuit: hiſtoriam inquam militis, qui in corde ſau-...s vitam ultra quindecim dies ſuſtentavit: qualis nec ...veterum, nec in recentiorum medicorum obſervatio-...bus nulla nobis occurrit. Andreas Haeſevanger, Illu-...iſsimi Comitis VVilhelmi à Naſſau Friſiæ, Groeningæ, ...landiæ &c. gubernatoris cohorti prætoriæ adſcriptus, ...lnus in pectore à commilitone accepit anno 1607 die ...Auguſti ſub veſperam. Obiit die Octavo Septembris ...a una poſt exortum ſolis, qui erat dies decimus ſextus ...ulnere inflicto. Defuncti cadaver prætoris militaris ...ſu vulneris explorandi gratia à me & duobus Chi-

rurgis Caspare & Luca Hulteno apertum & examina-tum fuit, præsente & spectante viro strenuo ac nobiliss Bernhardo Hoornkens, spectantibus etiam nonnullis ali ima ac melioris sortis militibus. Ecce aperta pectoris ca vitate, evacuataque haud parva materiæ purulent minime fœtentis copia, deprehendimus admirabundi vulnus in cordis usque sinum dextrum penetrasse, istam que cordis partem fere totam contabuisse, sinistra par manente incolumi, in qua continetur primaria spiritu um vitalium officina. Hujus igitur beneficio vita An dreæ ad decimum sextum diem conservata fuit. Et n forte hujus narrationis dubia esset apud nonnullos fides eam testimonio suo manuumque subscriptione muniv runt viri nobilissimi & amplissimi. &c.

ARTIC. II.

DE PVLSV.

PVlsus cordis est & arteriarum motus systo & diastole constans. In sinistro latere pe cipi propter magnam arteriam *Platerus* jud cat: fuere tamen quibus in dextro tantum, si *Ca dano* credimus. Inæqualitas interdum in illo m gna ob variorum casuum allapsum. Vnde dive sitas pulsuum apud medicos. Intercipi aliqua do nemo negabit: non sentiri ob arteriarum pr funditatem *Balduinus Ronseus* docet. Schasco A dreæ Comitis à Gorca histrioni omnis gener inæqualitates in pulsu per naturam fuerunt. I hannes vero Brosovius de ordine Cruciferoru Beatæ Virginis intermittentem quoad vixit, ges vit. Ceterum cordis motum in vividis animalib explorant medici, in fele observavit *Coiterus*. Tu vero pericardio secto duplicem atque cont rium in corde vidit motum, nimirum ad e

au

auriculas. Dum enim cor pulſatione efferebatur, auriculæ ſubſidebant; rurſus ſubſidente corde, attollebantur atque implebantur auriculæ. Auriculæ hoc ſeſe modo componebant ad diaſtolen; inſtar veſicæ viſæ ſunt inflari, & cum extenſæ erant rubrum acquirebant colorem, & aliquantiſper morabantur, antequam ad ſyſtolen contendebant. Eadem in decurſu ad diaſtolen ratio. In ſyſtole tamen candeſcunt, flaccidæ factæ conſidunt, atque vi cordis in cordis baſin nonnihil rapiuntur, &c, *in obſ. Anatom.*

ARTIC. III.

DE VITA & MORTE.

DE vita nihil fere habeo quod dicam, niſi longævos fuiſſe ante diluvium homines; poſt diluvium ad Mathuſaleam vel Adami non aſcendiſſe ætatem. Fuere tamen nonnulli qui ad ſat provectam pervenere. Nauclerum centum annorum ſe Stockholmię vidiſſe ſcribit *Lemnius l. 4. cap. 24. Occult.* qui triginta annorum in matrimonium adſciverat ſponſam, aliquot poſt liberorum parentem. Laurentius Hethlandus apud *Buchananum* centum quadraginta annos natus, ſæviſſima hyeme piſcatum prodibat. Quidam in India ex Gandaridarum gente, quam hodie Bengalam vocant, trecentos triginta quinque annos vixit, filium nonagenarium habuit, & cum literam noſſet nullam, illa quæ ab eo referebantur ad Annalium optime congruebant fidem. Dentes ei poſtquam decidere renaſcebantur iterum, & barba poſtquam incanuiſſet in nigrum vertebatur colorem. *Petrus Maffejus.* Rarum & illud apud *Thuanum l.* 134. Emmanuelem Deme-

trium, obſcuro loco natum, centum & tres vixiſ-ſe annos; Vxorem illius nonaginta novem, ſep-tuaginta quinque expleviſſe in conjugio, alterum alteri tres ſupervixiſſe horas, Delphis ambos ſi-mul anno 1603 ſepultos. Anni ætatis qui per ſep-tem & novem conſurgunt decretorii ſeu Clima-ćterici dicuntur. Hinc periclitantur impuberes circa annum quartum, ſeptimum, nonum, &c. *Celſ. l. 2. cap.* 1. Annus ſexageſimus tertius ſeni-bus periculoſiſſimus eſt. Vnde id ſit, difficile eſt conjicere. *Lemnius l. 2. cap.* 32. putat certis anno-rum periodis magnam humorum congeri abun-dantiam, quorum agitatione morbi excitantur. Cum enim natura ad immodicam repletionem devenerit, ac conceptacula humorum plenitudi-nem ferre nequeant, in morbum erumpat neceſ-ſe eſt. *Philo in loc. allegor. l.* 1. ſic de ſeptenari[o] ſcribit. *Septenario natura gaudet. Septem ſunt ſtell[æ] erraticæ, urſa ſeptem ſtellis completur, ſingulis ſeptima-nis Lunæ mutationes fiunt, & quaſcunque in aere mu-tationes operantur: Humana omnia, quæ divinius prin-cipium cælitus ſibi contrahunt, juxta ſeptenarium ſa-lubriter moventur, infantum ſeptimus menſis ſalutar[is] partus, ſeptimo anno homo rationem perfectam habet, ſ[e-]cundo ad potentiam progignendi ſibi ſimilem perveni[t,] tertius finis eſt augendi, animæ bruta pars ſeptifariam d[i-]viditur, in quinq; ſenſus, vocis inſtrumentum, & genita-lem vim. Corporis motus ſeptenarius eſt, ſex pro ratio[ne] membrorum, ſeptimus in orbē. Septem ſunt interiora v[i-]ſcera, ſtomachus, cor, lien, jecur, pulmo, renes gemini. Se[p-]tem membra corporis, caput, cervix, pectus, manus, ve[n-]ter, inguen, pedes. Septem foramina habet principalis pa[rs] hominis. Oculos duos, duas aures, nareſque & os. Septe[m] ſunt excrementa, lachryma, mucus, ſaliva, genitura [&] quæ per duas cloacas corporis fluunt, & ſudor toti[us] corporis.* &c. Quicquid autem ſit, ſive diu vivam[us]

ſi

ve non; mors tamen omnibus certissima est. *Natura accipiendi spiritus & reddendi eodem momento temporis legem dedit. Valer. Maxim. l. 5.c. 10. Laureatis etiam foribus atra inducitur vestis. Senec. ad Polyb.* Modus interim & incognitus & varius est. Baldus à cato Melitensi leviter in labro admorsus, post quartum mensem rabie correptus, hydrophobicus mortuus est. *Majol. in Colloqu.* Ladislaus Neapolitanorum Rex, cum Perusii degeret, veneato suo & mulieris genitali interiit. *Colenut. in Compend. Histor. Neapolit.* Quidam præ ingenti occubuere gaudio: ex commiseratione nonnulli. Janitor ille cum ad interficiendum minimum natu Bajazetis filium jussu Solymanni missus esset, & puerum ad conspectum laquei arridere, & osculum ferre, gestire, vidisset, ita, homo alias ferox, commotus est, ut statim anima liquente concideret. *Thuan. l.24.* Post mortem omnium fere cadavera putrescunt, & in alia abeunt corpora. Ex medulla nasci serpentes *Plin. l. 10. cap. 66. testatur.* Cleomenisque in patibulum actum, apud Plutarchum, cadaver. Idem in adolescente quodam factum esse *Camerarius Centur. 1. Horar. subcis. cap. 11.* memorat. Quum enim suæ ætatis putaretur pulcherrimus, inque morbum lethalem lapsus, ut suam effigiem posteritati relinqueret, exprimi non potuisset; tantum hoc illorum concessit precibus, ut plusculos post à funere dies sepulchrum aperirent, & qua forma suum invenirent cadaver, eadem depingerent. Aperto igitur sepulchro, semi consumpta à vermibus inventa est facies, pluresque serpentes circa diaphragma & spinam dorsi visi. Caroli Martelli sepulchrum corpore vacuum inventum est, proque eo serpens. *Gaguin. & Æmil.* In Ægypto cadavera integra sumuntur, ex quibus Mumia ad plures morbos sa-

lutaris desumitur. Nec corrupta sunt, quæ prope Kijoviam ad Borystenem conspiciuntur.

ARTIC. IV.

DE VENENORUM INFECTIONE.

Occulta quia qualitate infestissima sunt Venena, hic pauca de infectionum varietate addere volui. Primo autem aëris occurrit beneficium. Id in peste comprobatur, & ex illa prope Neapolim spelunca ab omnibus colligi poterat. Eoque res devenit, ut aer arte inquinari possit, quo hostes in eum irruentes, interimantur. Apparuit id in Semiramidis sepulchro, super celeberrimas urbis portas posito: Hoc enim cum Darius spe inveniendi thesauri illectus aperuisset, exiguam arculam invenit, qua aperta tanta vi veneni prosiliit, ut tertiam hominum partem sustulerit. Quædam animalia visu & sibilo interficiunt. Id quippe de Basilisco, qui in thesauri Maximiliani Imperatoris visus est, creditur, & *Avicenna* scribit *l. 4. sen. tract. 3. cap. 22*, militem cum serpentem quendem lancea percussisset, per lanceam una cum equo infectum, fuisse mortuum. *Bartholinus Phys. special. part. 3. cap. ultim.* in Cimbria pastori cuidam ostio horrei sui brachio incubante innitenti evenisse author est, ut subito & innitentis lateris sensum ac motum imminutum senserit, & ejusdem lateris barbitium canum animadversum sit, atque unà latens ostii inferna parte serpentis exitiale genus. Iamboli relatu in Arabia genus herbæ reperiri, supra quam qui dormiunt, suavissimo sopore correpti

intereunt, prodidit *Diodorus Siculus l.* 2. Visui gustatum addo. Sic enim in Indiis cum Europæi pulchras degustassent herbas, morte subito periere. Alexandri exercitus pomi cujusdam novitate pæne obtritus est. In valle Anania rusticus à serpentis decollati capite abscisso, præter expectationem demorsus, morsui cum os admovisset, suctu eidem medicaturus, repente mutus factus obiit. *Mathiol.* Quid vero de tactu dicemus? Turcas venena habere, quæ solo attactu eodem die intimant. *Cardanus l.* 1. *de Venen. cap.* 15. prodidit. Otho III Romanorum Imperator à Crescentii Romani consulis uxore, spe conjugii frustrata, missis chirothecis venenatis interemptus est. Ioannes Galleacius apposito stapedi veneno, cum equitare vellet, è medio sublatus est. Dryinus ubi quis eum calcaverit, illius pedes excoriat; & quod mirabilius, manus Medici locum curantis inde excoriantur. Denique odore multi solent è veneno infici. Alexandri enim Magni equitatus in India, pestilentissimo cujusdam fruticis odore, pæne totus interiit. Franciscus vero Ordelaphus Forolivii Capitaneus genus veneni habuit, quod injectum supra carbones, omnes interimebat astantes. Nec existimes sola id qualitatis fieri potentia. Exitiosum aliquid odori conjungi, cum multa sint rerum effluvia, certissimum videtur.

CAPVT VII.

DE SENSV INTERNO & EXTERNO.

ARTICVLVS I.

DE IMAGINATIONIBVS Melancholicorum.

MElancholia laborantibus tam mira se offe-runt phantasmata, ut sapientissimis etiam interdum imponant. Animam se putabat quidam: granum milii alter: nasum tam vastum alius gerere, ut nullæ portæ illi perviæ essent. *Lemn. l. 2. de Complex. cap. 6.* Nonnulli se capite carere putabant; nonnulli ex vitro sibi conflatas nates arbitrabantur. *Lemn.* Senensi, apud *Laurent. l. de Melanchol. c. 7.* Nobili videbatur, si urinam mitteret, futurum ut universa urbs diluvio peri-ret. Mulier apud *Trallianum* medium manus suæ digitum constringebat, ac si in ipso totum gesta-ret orbem; plorabat eadem, vereri se dicens, ne si inflecteretur tota mundi interiret machina. Doctus apud *Quercetanum Diætet. Polyhist. l. 1. cap. ult.* vir, imaginatus est, sibi ab amico ex Italia re-duce duos spiritus malos, qui in colloquium sæpe cum illo venirent, ingestos esse. Burgundus qui-dam Lutetiæ ad ædem S. Iuliani mortuum se af-firmabat: Mox Medicos, ne amplius animæ, quo minus evolaret è purgatorio ad cœlum, impedi-mento essent, rogabat: Mox moribundos imitaba-tur. *Scholiogr. ad c. 17. l. 1. Holler. de morb. internis.*

Qui

uidam apud *Montanum Consil.* 25. imaginabatur
otam mundi ſuperficiem ex ſubtiliſſimo eſſe vi-
o, ſubtus ſerpentes latere, ſe in lecto tanquam
 inſula morari; unde, ſi egrederetur, facile in
rpentes vitro fracto incidere poſſe. Taceo inte-
m Virginem quandam, quæ in cælo ſe fuiſſe,
um Trinitate ſacroſancta & Angelis deambu-
iſſe, à Diabolo interdum rebatur. Aliquando ſo-
nt tales homines linguis peregrinis loqui, & fu-
ura prædicere. Sic Spoletanum quendam idio-
a ignotum ægrum fuiſſe locutum, reddita ſalute
lud ignoraſſe ſcribit *Eraſmus in Encomio Medicinæ.*
uſticum quendam melancholicum ſe vidiſſe re-
rt *Guianerius tract.* 15. *c.* 4. qui ſemper luna exi-
ente combuſta carmina componebat latina, &
an ſacta combuſtione circa duos dies ad aliam
ombuſtionem, ne verba quidem latina proferre
oterat. Foreſtus mulierem Melancholicam can-
unculas latinas cantaſſe author eſt, quas nun-
uam didicerat; & Iohan. *Huartus in ſcrutin. inge-
iorum* Hiſpani cujuſdam ſervi mentionem facit,
ui ſe Regem arbitratus, prudentiſſimos in mor-
o de regimine faciebat diſcurſus. Sed his exem-
is Diabolum ſe juſto DEI judicio ingeſſiſſe,
tendum eſt: nec vel aſtris, ut *Guainerius* vult;
ec linguæ latinæ cum anima rationali conſo-
antię, ut *Huartus*; nec puræ ſpirituum opacita-
, vel malignæ qualitati, ut cæteri, adſcribi poſſe
dem. Modernorum quædam an huc pertine-
nt, prudentibus judicandum abſque effectu re-
nquo.

ARTIC. II.

DE IMAGINATIONIS EFFICACIA.

IMaginationis efficacia ex præcedenti articulo agnoſci poterat: ſed quia melancholicæ morbidam affectionem includunt, non ita eam exprimunt, ac timor ac conceptio. Cum enim quidam adoleſcens Nobilis ob ſtuprum virgini illatum, mortem ſubire deberet: attenta illius conſideratione tantum effecit, ut extincto ſopitoqu vitali calore & ſpiritu, ſingulæ corporis partes e miſſo florido colore in deſpicabilem laberentur & capillorum radicibus quæ fumido vapore a luntur areſcentibus, in canitiem illi abirent. *Camer. Memorab. Medic. Cent.* 2 *Mem.* 15. Idem Franciſco Gonzagæ, cum tanquam conjurationi conſcius carceri includeretur, accidit. *Scalig. Exerc.* 312. Nec non Ludovico Bavaro Imperatori poſtquam occiſa Helica virgine Prennebergenſi ſecuri percuſſa uxore, fæmina alia nobili de turri præcipitata, viſione nocturna anxius redditu fuiſſet. *Avent. l.* 7. Idem in conceptione fieri, in numera exempla confirmant. Plumbini Duci uxor cum Æthiope rem habens, Æthiopis fo ma infantem peperit. Perſina Æthiopiſſa, im ginem albi infantis in congreſſu intuita, alba f cie filiam produxit. *Heliodor.* Carolo IV imp rante, mulier Iohannis Baptiſtæ effigiem ſæp tis contemplata, hirſutum peperit filium. Boſ ducis, quidam Dæmonis inſtar larvatus cum u ore congreſſus, filio eam imprægnavit, qui ſtati ac natus erat curſitare incæpit. Simile apud *Le nium in Occul.* monſtrum invenies. Quin eo uſq

ima

imaginationem idem extendit, ut, in libidinosioribus virgunculis, semine cum sanguine imaginaria salacitate commistis, rudimentum animalis iam meditari existimet. Quomodo vero id fiat, difficile est explicatu, nec hujus loci.

ARTIC. III.

DE VISV & OLFACTV.

TAm lucidos habuit oculos Augustus Cæsar, ut in quos eos attentius defixisset, hos connivere tanquam ad solis fulgorem cogeret. Tiberium, tanquam felem in tenebris videre potuisse auctor est *Suetonius*. Strabonem constat tam certa oculorum acie fuisse, ut à Lilybæo, portu Carthaginensium egredientes classes intueretur. *Val. l.* 1. *c.* 8. in iisque singulas numeraret naves. Distantia vero centum triginta quinque millia passuum erat. Quod si hoc verum est, verum etiam erit Hispanum quendam Lopem in Gadibus fuisse, qui, ex edito monte, quem vocant Calpen, per fretum illud oppositum acie penetrabat, & ex Europa Africæ littus (cujus trajectus vel teste *Clenardo in epistol. ad Iacob. Labocum* mari tranquillo trium ad quatuor horarum est) collustrabat, quæque ibi agebantur, indicare poterat. *Camer. Hora. subc.c.*3.*cap.*81. Viginti gladiatorum paria, in Caii principis ludo fuere, in iis duo omninò, qui cõtra comminationem aliquam non conniverent, & ob id invicti. *Plin. l.* 11. *c.* 37. In Africa Occidentali Æthiopes quatuor oculis inveniri dicuntur. Lycosten. *In Africa etiam familias quasdam effascinantium Isigonus & Nymphodorus tradunt: quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis*

adjicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum præcipue sentire puberes. Notabilius esse quod pupillas binas in oculis singulis habeant. In Albania quosdam glauca oculorum acie à pueritia statim canes, qui noctu plus quam interdiu cernant gigni, idem Isigonus prodidit. *Plin. l. 7. c. 2.* Cilia umbra sua choroidis nigredinem juvant, & diffusionem crystallini splendoris prohibent. Hinc cum oculos quidam haberet cæsios & cilia albida; quoties hæc atramento pingebantur eò melius videbat. *Montalt. apud Hofm. l. 10. de usu part. c. 7.* Anastasius Imperator diversi coloris pupillas in oculis habuit. Dextra nigrior, læva magis glauca fuit. *Zonar.* Qui in paludibus habitant, odorem ferre nequeunt. *Strabo. l. 16.* refert, apud Sabæos ab odoribus stupefactos, bituminis suffitu, hircique incensa barba recreari. Fætidos interdum prodesse, hystericarum mulierum conditio & pestilentiæ fuga demonstrat. Apud Antverpianos rusticus quidam, cum in myropolium divertisset, deliquio animi periclitari cæpit, fimo equino admoto naribus, revocatus est. *Lemn. l. 2. Occult. cap. 9.*

ARTIC. IV.

DE FACIE.

MAjestatem quorundam faciei indidit DEVS. Principes præsertim si attendas: forma quorundam ornavit eximia, similitudinem quibusdam indiscretam indidit. Horrebant vultum Maximiliani Cæsaris captivi Brugēses *Delf. l. 3. in Maximil. vita & Philippi.* Francisci I Galliarum Regis Musagetæ æterna gloria digni

ad

ad Ticinum capti, victores intuiti ita observabant, ut certatim ei ministrarent vultu Regio. *Forcatul. de Gallorum imperio lib. 3.* Alphonsum Estensem I Ferrariæ Ducem conjurati interficere cum vellent, solo vultu territi non potuere. Mænechmi apud *Plautum* gemini adeo similes fuere, ut nec nutrix nec mater dignoscerent. Idem in Johanne & Petro, Senatoris cujusdam Mechliniensis filiis, Vives observavit. Antonio Bithynico tam elegans erat forma, ut Adrianus Imperator templum ei apud Mantineam constituerit, & Civitatem apud Nilum, ejusque imaginem insculpi fecerit nummis. Maximini filii tanta erat oris pulchritudo, ut caput morte jam nigrum, jam maceratum defluẽte tabo pulcherrimum tamen videretur. Democles puer Atheniensis ob formam ita appellatus est; Cui etiam tanta pudicitiæ extitit cura, ut, ad declinandam Demetrii vim, in plenum ferventis aquæ lebetem se conjecerit. *Plutar. in Demetrio.* Spurina adolescens solo aspectu viros & fæminas ad libidinem provocabat. *Valer. Max.* Svavilda denique Regina tanta forma erat, ut, quum vincta loris exposita esset equinis obterenda calcibus, ipsis quoque jumentis horrori fuerit, artus eximio decore præditos, sordidis lacerare vestigiis: *Saxo Grammat. l. 3. Hist. Danica.*

ARTIC. V.

DE SOMNIIS.

VT in aliis sic in somniis ludit natura, ita ut lætitia afficiat tristes, tristitia lætos affligat, regio fastigio donet servos, Dominos mulctet & servitio. Quamvis autem fatendum sit, pluri-

plurima, imo plæraque quæ fiunt, naturalia esse; esse tamen & supra naturam plurima, vix aliquis negabit. Certe in antiqua Ecclesia per hæc monuit suos Iehova; multotiesque fit, ut ea quæ hodie in somniis offeruntur, suo non frustrentur eventu: Lucæ Iselio privigno Zvingeri Vesontione agenti, Huberi Basiliensis Medici mors in somnio aperta est. Nam videre visus est lectum suum egesta humo recens opertum, quem cum lodice remoto excutere vellet, sub stragulis Huberum Medicum vidit, momento oculi in puerilem transmutatum speciem. Nessenus eodem die quo in Albi suffocatus est, Somnium de lintris offensione & sui prolapsu habuit. Christophorus Rhaumbavius Medicus Vratislaviensis, monitum, de cura morbi sibi incurabilis, in somnio factum secutus, ægrum pristinæ sanitati restituit, & quod miror, Medicamentum illud, in libro paucis post annis edito, conscriptum offendit. *Doring. de Medic. l. 1. part. 2. s. 1. cl. 1. c. 3.* Idem Philippo, & ante eum Galeno accidisse Historia testes sunt. Huc pertinet Matris Scanderbegi somnium de serpente, qui totam operuit Epirum, caput inter Turcarum protendit fines, cruentis faucibus ipsos absorbendo, caudam inter Christianos & Veneti imperii tenuit terminos. *Barlet. l. 1. de gest. Scanderbegi cap. 82.* Scaliger de flamma ingenti cum sonitu summas Alpes Noricas, Rhæticas, & Ligusticas sine noxa per vadente. *Scalig. in comment. l. de Insomn. Hippocrat. apotel. 42.* Hunnii de columna in templo. Hæc enim futuram filiorum aperuere conditionem & quidem sine fallacia. Malleus quippe Turcarum erat Scanderbegus, Sydus illarum terrarum Scaliger, columna Ecclesiæ suæ Hunnius. Quid vero dicam de Gunthramo Rege Francorum

Miru

Mirum est quod iste habuit. *Cum enim aliquando venationi intentus, per nemus vagaretur, forte à sociis avulsus, uno tantum comite, cujus fidem præ reliquis perspectam habebat, ad aquæ gelidæ rivulum delatus est. Vbi cum sopor gravis eum opprimeret, reclinato in servi sinum capite, obdormiit. Ibi rem mirandam servus animadvertit: Ex dormientis siquidem ore bestiolam vidit prorepere, & recta ad rivulum tendere, quem cum frustra omni conatu transire laboraret, servus evaginatum gladium rivo imposuit, per quem cum bestiola facile evasisset, in foramen proximi montis irrepsit, & post horam inde regrediens, eadem via in os regis reversa est. Experrectus deinde Rex, servo narravit, quod sibi per somnum visus esset, ad ripam ingentis fluminis delatus esse, & per ferreum pontem transiisse, inde ad montem pervenisse, in quo grande auri pondus latuerit. Quod cum servo suo exposuisset Rex, & vicissim ex illo audivisset, quid se dormiente monstri acciderit, ambo ad montem istum contendunt, ibique defossam ingentem auri vim defodiunt. Heidfeld. in Sphynge cap. 14. Marinus Mersennus in Genesin* Somnium hoc Diabolicum appellat. Magis mirum illud est, quod Schmalcaldensis ille habuit. Descriptionem qui voluerit, *Peucerum de Divinatione* videat. Ego illius loco *Davidis Parei* appono, quod sic, ab eo descriptum est. *Videbam, & ecce bos magnus & lassus extendens caput ad Orientem; & ecce ab oriente venit Aries, qui habet tria cornua, & incurrit in bovem. & læsit ejus crura posteriora, & firmavit se bos & fortius stetit, & vidi quod bos lassus fortius figit pedem. Et venit alius Aries de monte gentium & viarum, & crure fracto inter cornua ejus incurrit in ejus anterius, & iterum firmavit se bos & non cecidit, & doluerunt Arietes dolore magno, & fleverunt qui Arietes adoraverunt: quia DEVS servavit illum & misit illi pabulum Indicum, & confirmavit illum.*

Et ecce trans flumen ſtabat Tigris Armena, & Luna ſuper caput ejus, & dixit. Mihi eſca erit victus & victor; & devoratus eſt Aries qui habebat tria cornua à Tigri, & ſuper eum dominata eſt. Et alter Aries refugit ſuper montem ſuum, & herba aruerat, & cornua bovis creverunt, & Tigris fugit ab eo, & Aries in montem non evaſit, & gaviſus ſum quod DEUS *bovem ſervaſſet.*

ARTIC. VI.

DE NOCTAMBULIS.

Noctambulonum multa ſunt exempla. Quidam juvenis è lecto ſurgens, indutus veſtimentis, ocreis, calcaribuſque appoſitis, ſuper feneſtram conſcendit, & hinc atque inde divaricatis cruribus, parietem perinde ac ſi equus eſſet, incitavit. Alter in puteum deſcendit, non citius experrectus, quam gelidam pede attigiſſet. Apud *Horſtium* quidam nobilis turrim conſcendit, nidum avium ſpoliavit, per funem ſe iterum demiſit. Referunt quendam Pariſiis gladio accinctum, Sequanam tranaſſe, eumque interfeciſſe quem ſibi interficiendum vigilans propoſuerat; poſt patratum ſcelus domum rediiſſe. *Alemann. Comment. ad librum Hippocrat. de Aere* &c. Cauſam hujus quod attinet, varie à variis explicatur. Optima illorum videtur ſententia, qui imaginationi adſcribunt. Anima enim ſentiens in ſomno non ſolum ab externo objecto incitata ad ſentiendum ſe convertit, & primo obſcurè poſtea clarius rem percipit, ſed & ab interno objecto per ſomnum repreſentato affecta, movet facultatem motricem. Excitatur autem imaginatio à reſervatis rerum ſpeciebus

...us; circa quas dum intentius agit, facultatem ...otricem ſtimulat. Id ſe ſic habere, vel quoti...anæ experien tiæ teſtimonio apparet. Nam mo...ri nos in ſomno quis ignorat? quod non ſurgi...us minor facit phantaſiæ circa imagines occu...tio. Nec tamen motus ille fortior, ab eadem ...mper proficiſcitur cauſa. Fieri enim etiam id ex ...urna cogitatione poſſe quidam exiſtimant in ...nioribus præſertim, quibus major cupiditatis ... audaciæ vis eſt. Alii ab interna id patiuntur af...ctione corporis; quæ tamen non ejuſdem gene...s. Alacriores & magis phantaſtici ſpiritus ani...ales quibuſdam; quidam ex ſimplicitate id fa...re videntur. Quod non excitantur, vaporũ effi...t pertinacia. Hi enim cum non permittant, ut fa...le excitentur; contra ſpiritus animales vegetio...s ſint, fit ut medio modo inter dormientes & ...gilantes conſtituantur. Nec tamen veriſimile ...t, omnes eſſe ejuſdem generis. Nam puer ille ...ijus apud Libavium mentio, nudus ad portam ...ogreſſus domumque regreſſus, vigilem in me...o oppido ſedentem obſervavit. Denique, quod ...unt dormientes quod aliàs non poſſunt, peri...li facit ignorantia. Rationis obſcurata actio, ...otus à phantaſia excitatos impedire non po...ſt. Videatur *Libavius in Noctambulis.*

ARTIC. VII.

DE NONNVLLIS CIRca caput ac ſenſus obſervandis.

NAtus quidam & in virum excrevit, anno 1516, qui aliud caput umbilico exeruit. Lycoſthen. Anno 1487. Venetiis puer fuit, qui

qui plurivariam sciſſo ore genitale membrum habuit vertici agnatum. Prognata adultis in capite cornua. Virgini circa articulos etiam pedum & brachiorum, vitulinis haud abſimilia, quæ poſt percurata. *Schenck. l. 1. Obſerv.* Ægyptiorum capita ita firma erant, ut ea vix ictu lapidis elidere potuiſſes Perſarum tam fragilia, ut ſolo calculo perforari potuerint. *Herodot.* Indorum in Hiſpaniola oſſa capitis tam dura ut enſes frangantur. *Cardan. l. 12. de Varietate rerum.* Frontem totam ab humore acri oſſe nudatam in Monacho *Benivenius vidit. de abdit. c.* 10. Tyrrhenus Tarcon, & Cycnus Trojanus ætatis primordio ſtatim memorantur cani. *Cæl. lib. 3. cap. 27. Antiq.* Scribit & Cteſias in Indiæ quadam parte fæminas ſemel tantum parere, eoque conceptu genitos confeſtim caneſcere. Myconii capillo carentes gignuntur. *Plin. l. 14. cap. 37.* Defluvium capillorum in muliere rarum, in ſpadonibus non viſum, nec in aliquo ante Veneris uſum. *Plin. l. c.* Viſa Lutetiæ fæmina myſtace nigro & incano juſtæ magnitudinis, mento etiam piloſo mediocriter. Fertur & in gynæconitide Alberti Bavariæ Ducis fuiſſe mulierem promiſſa barba. *VVolfius.* Tempore Gregorii Pontificis natus in Lombardia infans, tam magnis auribus ut corpus integerent. *Thomajus in Horto mundi cap.* 19. Viſi plurimi qui aures & capitis cutem promptiſſime movebant. *Dalechamp.* Ferunt ab Orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus ; æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro carentes ; alias ſine linguis. *Plin. lib. 6. cap.* 30. Scribunt etiam Æthiopiæ eſſe partem, cujus incolæ naſcuntur toto corpore flexili , ut in omnem poſitionem ſeſe contorqueant facillime ; addunt iiſdem linguas geminas quibus diſtinctim

ac pr

e pro arbitrio uti poſſunt. *Gem. Friſ. l. 1. cap. 7.*
oſmocrit. Zanetem Samotracem civem, cui re-
ati ſunt dentes poſt centum & quatuor annos,
lutianus viſum à ſe prodidit. *Plin. l. 11. cap. 17.*
Ariſtoteles l. 2. cap. 4. de Hiſtor. Animal. mulieris
entionem facit, cui anno octogeſimo maxilla-
es illi noviſſimi non ſine dolore excierunt. In
alato quibuſdam natos *Plin. l. 11. cap. 37.* ſcri-
it. Mæcenas tribus annis integris inſomnis per-
anſit, levi harmonia tandem liberatus. *Sene-*
de provident. Nizolius Ciceronianus decen-
io ſomnum non vidit. *Heurn. c. 16. de morb. capit.*
ardanus quoties volebat animo ſic abripieba-
ur, ut nullum omnino in eo ſtatu ſentiret dolo-
em. Idem de Presbytero Reſtituto refert *Au-*
uſtin. lib. 14. de Civitate DEI *cap. 24.* Iacebat
ic mortuo ſimilis, ut nec vellicantes ſentiret,
ec quamvis igne ambuſtus fuiſſet, moveretur;
ominum tantum voces, ſi clarius loquerentur,
nquam ex longinquo ſe poſtea audiſſe, refere-
at. Non obnitendo autem, ſed non ſentiendo
nmotum ſervaſſe corpus, eo probabatur argu-
ento, quod velut defunctus omnis expertus eſ-
et halitus: ſimilem ſe à ſenſibus auferendi ha-
itum ex morbo contractum Eliſabetham Bur-
oniam virginem Cantianam habuiſſe, Hiſtoria
nglica innuere videtur. Vidimus & nos virgi-
em quandam nobilem, quæ cum hyſterica paſ-
one laboraret, & variis ſymptomatibus exin-
e angeretur, ita interdum extra ſe rapiebatur,
t omnis ſenſilis reſpirationis exſors, doloris
xpers, ſtupidis ad aliorum attactum membris
mmobilibus oculis exiſteret. Interdum tamen
ubore quaſi ſuffundebatur, mira loquebatur,
nodo lente, modo contentiſſimè per campos etiã
mbulabat. Plato denique ſcribit, Erum Pam-
philium

philium inter eos qui in acie ceciderant, decem diebus jacuisse, biduoque postquam inde sublatus esset, impositum rogo revixisse, ac mira quædam tempore mortis, ut *Valerius Maxim. l. 1. c. 8.* putat, enarrasse. Quæ de Acilio Aviola & Hermotimo Clazomenio dicuntur, vide apud eundem & *Plinium*. De Genovefa quæ per triduum immota jacuit, habet *VVolfius* in *memorabilibus*.

CAPVT VIII.

DE LOCOMOTIVA.

ARTICVLVS VNICVS.

DE MIRO QVORVNDAM robore & agilitate.

MIra dico; & certe fuisse exempla illorum ostendent. Polydamas inermis leonem confecit. Idem boum aggressus armentum, arreptum insignis & magnitudine bovis unum ex posterioribus pedem, non prius, quamvis ferociente, demisit, quam in manu ungulam relinqueret. Quadrigas tota vi concitatas, retro apprehenso altera manu curru, constanter retinuit. *Rhodig. l. 7. cap. 57.* Miloni Crotoniensi malum tenenti nemo poterat extorquere. Idem in Olympia bovem represso anhelitu portavit per stadium, ictu pugni interfecit, totumque eodem die haud gravatim devoravit. Tandem quercum fissam divellere cum vellet, viribus submissis ab eadem constrictus interiit. *Plin. l. 7. c. 20.* Maximinus Imperator adeo robustis erat membris, ut armillas conjugis, hoc est circulum gemmis insignem, quo brachium cingebat ipsa, annuli loco pollici

ollici induxerit. Sarcator in Svecia collo appen- s auri centum viginti libras gestavit perpetuo. dem novem objectus athletis, trucidavit univer- os. *Olaus l. 5. cap. 2.* Paulus quidam, apud *Bonfi- ium rerum Vngaric. Decad. 4. l. 2.* statura & membris erculi simillimus, armatum hominem dentibus rreptum, inter militares choreas non inermis rcumduxit saltando. Vbertus de Cruce Medio- nensis jumentum frumento onustum portabat, unico constitutus pede, à nemine de statione epelli poterat. *Leander in Mediol.* In Anchusa de- ique monte, non procul Atlante, quemlibet sin- ularem peditem duobus Equitibus pugnando bsistere posse, *Leo Africanus* testatur. At Philetas ous tam levis erat, ut plumbeos globos pedi- us alligatos portaret, ne à vento deportaretur. on minus miranda agilitatis exempla præsto nt. In occidui novi orbis provincia quadam In- i cursu adeo valent, ut diem integrum insequan- ur, donec lassitudine fessum virum intercipiant. *ispal. Sylv. p. 5. c. 7.* Scritofinnos cursu antevertere eras *Krant. in Svecia* author est. Heraldum nobi- m Hibernicum equos celeritate vicisse ab eo- em proditum. *l. 5. Norveg. cap. 6.* In Mexico ta- ellarii quatriduo septuaginta transvolavere leu- as. Polymnestor Milesius puer leporem assecu- us est ludicro. Philonides mille ducenta stadia, u septuaginta quinque leucas Gallicas uno die edestri emensus est itinere. *Ladas ita super canum ulverem cursitavit, ut arenis pendentibus nulla vestigio- um relinqueret indicia.* Fontejo Vipsanioque Con- ulibus in Italia octo annorum puer natus, quin- ue & quadraginta millia passuum à meridie ansivit ad vesperam. *Solin.* At maxime mira est la agilitas, quæ in rustico quodam inter pecora ducato, in aula Principis Papebergensis, appa-

ruit.

tuit. *Habebat idem Princeps* (verba sunt *Camerarii Centur. 1. Horarum subcis. cap. 75.*) *in aula nanum quendam Martinettum; qui illum agilem hominem veluti equum conscendebat, quem deinde in gyrum ducebat, & hinc inde concursitationibus variis modis exercebat: verum quando volebat uno saltu sessorem suum licet pertinaciter illius dorso inhærentem, absq; omni difficultate excutiebat. Post quadrupes ille cum molossis & generosis canibus; inter quos erant ferocissimi, quos Angli Dokas vocant, certamen inibat, eosque suo latratu & fremitu canino pendulaque coma consternatos è cubiculo exigebat. Mordicus interdum comprehensis illis minoribus ex indagatorũ genere. Exactis canibus & molossis, miris saltibus, sursum & deorsum, quadrupes tamen, fere omnes angulos sublimiores cubiculi permeabat, ut simia vix hoc perficere posset, quod tam rusticum & quadratum corpus, absque omni difficultate, uti videbatur, faciebat. Vidi semel atque iterum, quum apud Principem in prandio essem, postquam suum sessorem nanum excusserat, & canes suo ficto latratu è cubiculo exegerat, eum salientem à tergo super humeros unius e convivis: inde in mensam, intactis poculis & vasis appositis; mox in sublimiora loca, tanta celeritate, ut instar sciuri vel felis Indici, de quibus Iulius Cæsar Scaliger scribit, volare videretur.* Addit. Multos in ea fuisse opinione, præstigiis & fascinationibus oculos hominum eum perstringere; sed sibi de ea re nil certi compertum; nec putare id in ejus potestate, quamvis voluisset, fuisse. Similem pernicitatem Habidem filium Gargoris Regis Curetum habuisse *Iustinus l. 44.* testatur.

CAPV

CAPVT IX. & ultimum.

DE ANIMA RATIONALI, inprimis vero de Memoria.

Anima rationalis forma est hominis, per hanc in suo constituitur esse, ab aliisque distinguitur speciebus. Duplex illius facul[ta]s, Intellectus & Voluntas, interpres sermoci[na]trix utrique data. De illis vix aliquid dicen[du]m venit. Nam, quamvis infinita fere habeant, [u]i inventiones varias, virtutes, consultationes, [li]nguas, scribendi modos, & alia consideres: ta[m]en illa hisce si adjunxeris, ἀμεθοδίας summum [c]ommittetur vitium. Hinc factum, ut cum de [af]fectibus in Ethicis commodius tractari possit, [h]ic eos omiserimus. Vnum tantum addo de Me[m]oria. Excellentem nempe fuisse in quibusdam. [E]sdras sacerdos universam Ebræorum doctrinam [m]emoria tenebat. Cyrus & Scipio cunctorum [m]ilitum in exercitu nomina tenebant. Carmides [i]n Græcia quæ quis exegisset volumina in Bi[b]liothecis, legentis modo repræsentabat. *Plin.* [M]ithridates duarum & viginti gentium calluit [li]nguas. *Gellius.* Iulius Cæsar eodem tempore [q]uaternas dictabat Epistolas; *Plinius* dictare, [le]gere, & audire eum consuevisse affirmat. The[m]istocles tantæ fuit memoriæ, ut Simonidi ar[te]m memoriæ offerenti, oblivionis se malle di[c]eret; meminisse se quæ nollet, oblivisci non [p]osse quæ vellet, adjiciens. *Cic. l. 2. de Finib.* Se[n]eca duo millia nominum recitata, quo ordine [d]icta erant referebat; ducentos versus recitabat [a]b ultimo incipiens. Portius Latro, quæ dicturus [e]rat ediscendi causa nunquam relegebat. Edi-

dicerat

dicerat enim quum scribebat: dicebat ita, ut in nullo unquam verbo memoria eum deciperet. Clemens VI. Pontifex, illorum quæ vel semel perlegisset oblicisci non potuit; & quod magis mirum, ex vehementi capitis vulnere, tantum boni obtinuisse dicitur. *Petrarcha de Memoria.* Franciscus Cardulus Narniēsis vir literatus (Verba sunt *Leandri Alberti in descriptione Vmbriæ*) memoriter recitare poterat duas paginas integras, quas legentem tertium audivisset, eo quo lectæ sunt ordine, aut etiamsi malles retrogrado. Idem de Iohanne Pico Franciscus refert, & de Antonio Ravennate *Sabellicus l. 10. cap. 9.* Nil interim dicam de Petro Comestore Trecensi Presbytero, qui sacræ scripturæ authoritate in suis scriptis & Concionibus tam expedite usus est, atque si eam in ventriculum memoriæ ingestam, concoxisset. *Trithemius.* vel de Corsico quodam juvene qui ad triginta sex millia nominum, eo quo recitata erant ordine, absque cunctatione recensere potuit. *Muretus l. 3. Variar. lect.* Quanta in his erat memoriæ excellentia, tanta in aliis vilitas, sive morbo sive prava ab ortu constitutione. Messala Corvinus nominis sui oblitus est. Franciscus Barbarus literarum Græcarum Athenis vir eruditissimus, cum ictum lapidis capite excepisset, cætera omnia tenacissima memoria retinens, literarum tantummodo, quibus præcipue inservierat, oblitus est. *Valer. l. 1. cap. 8.* Clusius Sabinus tam frigidæ extitit memoriæ, ut illi modo Vlyssis, modo Achillis, modo Priami excideret nomen. *Seneca in Epistol.* Atticus Herodis Sophistæ filius ne Elementorum quidem perdiscere poterat nomina. Thraces numerando quaternarium numerum transcendere nequivere. At maxime mirum quod de Theodoro Beza *Thuan. l. 134.* refert.

Eum

um, antequam moreretur, præsentium memo-
iam debilitata nempe mente amisisse, præteri-
orum, dum ingenio valebat impressam, servasse;
languore hoc per biennium permansisse. Inge-
ium quod spectat, à certo id temperamēto pen-
et. Et mirum est, stupidos sæpe in multis esse
os, qui pro sapiētibus in aliis habentur. Themi-
ocles non tam capere quam rapere consilia po-
uit. Logicæ nequivisse addiscere præcepta quen-
am, qui alias citissime apprehendit disciplinas,
uartus author est. De excellentia si dicendum,
ni Drusi Philologi clarissimi filio tam excellens
at, ut à decimo quinto ætatis anno ad vigesi-
um, quo mortuus est, commentarios in Prover-
a, & alia exquisite scripserit. *Drus. in præf. parali-
m. in n.* 7. Plurima tamen sunt ad quæ ingenii
umani nequit pertingere acumen. Vires magne-
tæ, marini refluxus, humorum in corpore hu-
ano mirabiles effectus, caloris ipsius nativi con-
tutio, & alia multa, multos exercuêre, à nemi-
recte sunt cognita. Nondum satis expeditum
omodo lucis radii & visibiles species, quæ Ge-
metricis dimēsionibus non carent, & quantita-
participes sunt, ut apud Opticos planum est, se
ultis modis penetrare, sine tamen omni confu-
ne possint, inquit *Sennert. de Cons. & dissen. c.* 10. &
to in epistola ad Ivingerum, de Epilepsia. *Vtinā
e vitæ meæ finem veram dignotionem hujus mali, &
um remedium aliquis ostenderet.* DEVM, propter
bilitatem; propter ignobilitatē materiam pri-
am comprehendi non posse vulgaris est senten-
. Proprietates occultæ laxum nimis ignoran-
nostræ asylum. Sistam itaque & ego hic gra-
m; & certe ut sistam intentio monet. Incun-
issima ponere animus erat, ut & adolescentum
entibus naturali historiæ amor insereretur, &

illis qui juventutem nobilem etiam privatim in-
ſtruunt, ſubveniretur. Multa dubia inſerui. cauſas
quorundam ex aliorum mente dedi, ut ſcrutini-
um naturę requiri oſtenderem. Multa, quod omi-
ſi, naturæ fæcunditas fecit. Tam late ſua ſpargi
pomæria ut omnia recenſere, ultra virium ſit un-
ciolas. Si tamen iſta quæ jam dantur placere in-
tellexero, & tantum ingenii ac occaſionis ſuppe-
tierit, ero in eo, ut Enchiridion Hiſtoriæ Natura-
lis, in quo natura tam ligata quàm libera produ-
poterit, poſtquam Syntagmata Hiſtoriæ univerſa-
lis Civilis, ſacræ, & variæ, in quo Chronologiam
Genealogias præcipuas, regnorum & Rerum-
dynaſtias omnes, ſacra Iudaica, Chriſtiana
Ethnica, variarum gentium ritus, authorum
ſententiarum practicarum ſeriem, ea deniqu-
omnia quę anteceſſorum diligentia omiſit, hab-
buntur, emiſero, habeatur. Scrutinium, in An ſi
& quare ſit, inquirens, aliis relinquo. Sed de h-
ſupremus ipſe videbit, cui Laus & gloria in ſem-
piterna ſecula. AMEN.

FINIS

Ad Nobilem & Clariſsimum

virum

IOHANNEM IONSTONVM
de ſuis Philoſophicis ſcriptis.

Fontes venuſtos, & ſapores muſteos,
Aquas perennes, limpidas, pellucidas,
Ævo ſalubres, ſeculiſque commodas,
Scaturiebat Virgo *priſcis Patribus,*
Sophiam *vetuſto quam vocarunt nomine.*

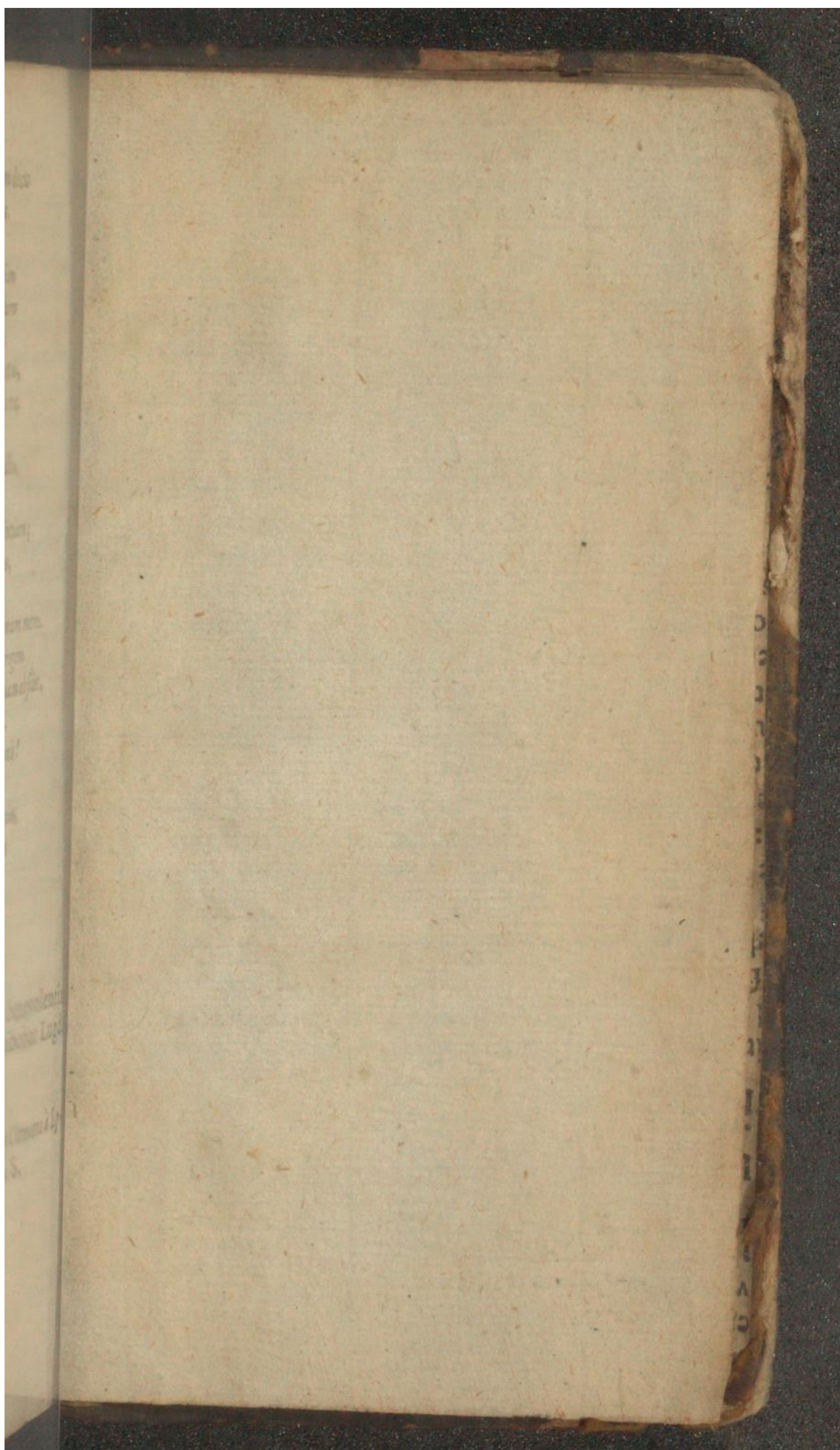
H

ec illa Virgo; *proma-conda temporum,*
dica, pulcra, casta, dives artium,
agistra veritatis, ordinis Parens,
umanitatis una formatrix rudis
architecta literati Seminis,
nalphabeto invisa semper agmini.
egina, regni compos esset dum sui,
udivit; inquinata nullis sordibus,
bidinosis nota necdum Adulteris.
inter ignes ætheris Sol splenduit,
uisque lucem contulit cultoribus.
lita Virtus hinc, Fides, & Veritas,
octrina simplex, ac supellex sobria.
ac claruêre magna quondam Numina,
ivinus orbis ille Doctor totius,
signe gentis Atticæ miraculum.
qui Magistrum pæne præcessit suum,
rtus Stagira maximus Princeps Sophûm,
i comparari Nemo tum mortalium,
tis eruditione. Vel si quos adhuc,
Ætas beati temporis vetus tulit.
Successit ævum degener prioribus,
Qua Virgo *tandem prostituta adulteris*
Distorta, deformata, vulsis artubus
Deruncinata; limpidis pro fontibus
ilvis lutosis cespitisque uligine,
œno, lacunis, putidis paludibus,
t salsitatis ac amurcæ fecibus
catet. Scatebris hauriunt istis meras
Apinas inertes inficetiæ strophas.
nsanientis insipientiæ logos,
ricasque fuci, falsitatis fabricas.
Hinc tota mendax, Lena turpis, & Lupa
nfamis audit, audit Offa sordium.
Ejus misertus Ionstone *ô ævi jubar,*
Ocelle dexter eruditi seculi,
Nunc expolis, industrius ceu artifex,

Incude ab ipso, litterariæ rei
Facemque præfers, Virgini *suum decus*
Sophiæ *reponis, ejeratis sordibus.*
Patrocinaris veritatis sic via,
Et sic salubrem sedulos sapientiam
Stillas in usus, ne quid hic Puertiam
Moretur ultra vi sagace præcaves.
Nunc haurientur veritatis Schemata,
Exempla rerum, plana virtutum sacra,
Lepidi lepores, gratiæ gratæ, chorus
Lubentiarum, Amorum amæna factio,
Faventiæque & Elegantiæ typus
Ductore te. Quin eloquar, quid sentiam;
Me Iudice uno, & eruditis omnibus,
Mala fatente idem vel invidentia,
Fers omne punctum laudis, & palmam meres.
Sic tute Phillosophantium longe gregem
Post terga linquis, Bos quibus linguam obsidet,
Quos scripturire scabra detinet sitis.
O macte tantis, macte ô ingens bonis!
Et dum licet prodesse perge seculo,
Faciles ad arcem præpara Sophiæ *vias,*
Satura juventæ vota, quo maturitas
Sequatur uber mox adulto corpore;
Sic, sic perennem promerebis gratiam,
Sic te sequetur gloria, & nomen tenax.

Amoris & benevolenti[æ] teſt: ergo ſcribebat Lugd[uni] Batavor.

Venceslaus Clemens à Ly-beo-monte. S.

alia quadam definitione Indiuidui.

tionem indiuidui suprapositã, quę vocibus potis-
enit, alteram assignat Porphyrius, quę ipsis rebus
videtur applicanda in hunc modum.

uũ est, quod consistit ex pro-
us, quarũ collectio nunquam
it eadem.

tionis hic est sensus: Indiuiduũ reale est singulare
sub certis quibusdam proprietatibus consistit, id
sistens, determinatas quasdã habet conditiones in-
l singularizantes, quæ omnes simul sumptæ, nun-
posśint eædem numero in vllo alio singulari. In
differt indiuiduum singulare, à natura vniuersali
: quoniam proprietates, quas habet natura vniuer-
rica, siue specifica, eædẽ inueniuntur in omnibus
ndiuiduis, sub genere illo, aut specie illa contentis:
um (exempli gratia) risibilitas & flebilitas, ac dis-
tibilitas, proprietates sunt ipsius naturæ humanæ:
edem in omnibus hominibus, quemadmodũ po-
o in tractatu de proprio declarabitur. Secus est de
singularibus indiuiduorum, Habent enim singu-
etates, quas etiam conditiones, indiuiduales siue
appella t. Et hæc quidem de indiuiduo dicta suf-
ad vniuersalis species considerandas recto ordine.

II. De *quinque speciebus Vniuersalis, &* *primum de Genere.*

utẽ vniuersale in quinque species: nẽpe in genus,
ifferentiã, propriũ, & accidẽs. De quibus suo ordine
tim pertractandũ. Et primũm quidem de genere